

LIÁ'A CHUÁNSHI DIOS SHÍNAA

Nuevo Testamento parcial
de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma
achagua

Liá'a Chuánshí Dios Shínaa

Nuevo Testamento parcial en el idioma achagua de Colombia
[aca]

Primera edición,
© 2013, Liga Bíblica Internacional

Edición para la Web
© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

www.ScriptureEarth.org

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 3.0
Unported)

Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.

Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.

No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.

Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Contenido

Evangelio según San Mateo	
San Mateo	Mt 1
Evangelio según San Marcos	
San Marcos	Mr 81
Evangelio según San Lucas	
San Lucas	Lc 126
Los hechos de los apóstoles	
Los Hechos.	Hch 204
Carta de San Pablo a los Efesios	
Efesios	Ef 269
Primera carta de Pablo a los Tesalonicenses	
1 Tesalonicenses	1 Ts 279
Segunda carta de Pablo a los Tesalonicenses	
2 Tesalonicenses	2 Ts 285
Primera carta del apóstol Pablo a Timoteo	
1 Timoteo	1 Tm 289
Segunda carta de Pablo a Timoteo	
2 Timoteo	2 Tm 297
Carta de San Judas	
San Judas	Jd 303
Glosario	306

Presentación

Para los traductores es un gran gozo y privilegio haber traducido el cincuenta y dos porciento del Nuevo Testamento en el idioma achagua. Creemos que se ha logrado un texto fácil de leer y apto para usarlo en público y en privado; apropiado para el estudio bíblico y la predicación del mensaje de salvación.

Este libro se publicará para el grupo achagua. Este grupo étnico está conformado por unos 900 habitantes que residen en el resguardo El Turpial la Victoria, vía Puerto López – Puerto Gaitán, Departamento del Meta y en La Hermosa, Departamento de Casanare.

Como no ha sido posible la traducción completa del Nuevo Testamento, la selección de pasajes para ésta publicación fue tomada cuidadosamente para dar un panorama amplio de la historia de salvación.

En esta obra hemos tratado de traducir con la mayor fidelidad posible lo que los autores quieren decir expresándolo con sencillez, a veces se ha alargado las oraciones, para que el lector moderno lo comprenda con claridad. Sin embargo, no siempre es posible poner en la traducción toda la información necesaria para que el lector comprenda el significado. En esos casos, hemos puesto notas de pie de página. Por ejemplo hay una nota en Mateo 1:16 que ayuda a entender el significado del término *Mesías*.

Aunque se ha hecho el esfuerzo para traducir todo el significado del idioma original, hay palabras y conceptos desconocidos en el idioma achagua. Esos términos se encuentran en el glosario al final del libro. El glosario servirá como una ayuda para la comprensión del texto.

El texto del Nuevo Testamento tiene su origen en manuscritos antiguos en griego y arameo que han sido traducidos a muchos idiomas del mundo. Las palabras que en el texto achagua están entre corchetes [...] no se encuentran en los manuscritos griegos más antiguos pero se encuentran en la versión Reina-Valera.

Ésta versión de las Sagradas Escrituras servirá para que todas las personas, descubran la revelación de Dios por medio de su Hijo Jesucristo, y encuentren el perdón y la salvación que Él nos ofrece. Se ofrece a los lectores con el profundo deseo de que los que la lean y la escuchen puedan encontrarse con el Divino Creador Dios y experimentar una vida transformada que honre a Dios en todo aspecto, para luego experimentar el gozo de Dios eternamente en su presencia.

Evangelio según SAN MATEO

Náa'a nawérrinaibimica Cristo béecha sánamica
(Lc 3:23-38)

- 1** ¹Líáni áabai lista nashínaa náa'a Jesucristo wérrinaimica, rey David cúuleemi ya Abrahám.
² Abrahámcala Isaac sálíjinaa,
Isaac Jacob sálíjinaa,
Jacob Judá sálíjinaa ya náa'a libécanata náajcha náa'a líshiibimica.
³ Judá Fares ya Zérah sálíjinaa, natúwa nárra Tamarca.
Fares Esrom sálíjinaa,
Esrom Arám sálíjinaa.
⁴ Arám Aminadab sálíjinaa,
Aminadab Nahasón sálíjinaa
ya Nahasón Salmón sálíjinaa.
⁵ Salmón Booz sálíjinaa, rucúulee ruá'a Rahab;
Booz Obed sálíjinaa, rucúulee ruá'a Rut.
Obed Isaí sálíjinaa.
⁶ Isaí rey David sálíjinaa.
Rey David Salomón sálíjinaa, ne ruá'a Salomón túwaca ruyáwa
líinumi liá'a Uríasca.
⁷ Salomón Roboam sálíjinaa,
Roboam Abías sálíjinaa,
ya Abías Ása sálíjinaa.
⁸ Ása Josafat sálíjinaa
ya Josafat Joram sálíjinaa
ya Joram Uzías wérrimi.
⁹ Uzías Jotam sálíjinaa náimi,
Jotam Acaz sálíjinaa
ya Acaz Ezequías sálíjinaa.

- ¹⁰ Ezequías Manasés sálijinaa,
 Manasés Amón sálijinaa
 ya Amón Josías sálijinaa.
- ¹¹ Josías Jeconías sálijinaa ya ná'a'l léenajinaibimi, liyáali éerrimi
 natéel'inaami israelítabini preso Babiloniala.
- ¹² Liáwinaami liá'a presocaica, Jeconías Salatiel sálijinaa ya Salatiel
 Zorobabel sálijinaa.
- ¹³ Zorobabel Abihud sálijinaa,
 Abihud Eliaquim sálijinaa
 ya Eliaquim Azor sálijinaa.
- ¹⁴ Azor Sadoc sálijinaa,
 Sadoc Aquín sálijinaa
 ya Aquín Eliud sálijinaa.
- ¹⁵ Eliud Eleazar sálijinaa,
 Eleazar Matán sálijinaa
 ya Matán Jacob sálijinaa.
- ¹⁶ Jacob José sálijinaa, liá'a Joséca rúnirrimi ruá'a Maríaca,
 ya ruyá litúwa liá'a Jesúsca, liá'a wáni jí'inaa Mesíasca.^a Ne jócani
 yáa náajcha wáacoo únjibii.
- ¹⁷ Néenee wacába catorce generaciones Abrahám néenee, cáashia línu
 David néerra; David néenee áabata catorce generaciones, natéel'inaami
 israelítabini preso Babiloniala, ya áabata catorce néenee presoquictami
 ná'a israelítabinica cáashia lijiácoo liá'a Mesíasca.

Jesús jiáctau (Lc 2:1-7)

¹⁸ Quéechanacu'inaa Jesucristo jiácoo chájil'i: Ruá'a María litúwaca
 comprométechoo rucásacoo liájcha liá'a Joséca. Libéecha'inaa nayá
 náajcha wáacoo, náa léenaa quénibi ruyá Espíritu Santo dánaniyu.
¹⁹ Litáaniaca'ee ruájcha, liá'a José washílicuerri sáicaica, jócai liwówa
 chóniwenai yáa léenaa ruíwanaa, jáiwa'ee liwówai limáaca ruyái
 cabáyainta. ²⁰ Néenee nácula lipénsaa linácu liáni, báqueerri ángel
 Dios shínaa íyadau lirrú dajuishi rícueji, limá lirrú: “José, rey David
 tákueerrimi, ucáarru jitée María újni jíinucaa, léecaa liárra yéerri ruáwi
 rícu ruwáaliani Espíritu Santoyu. ²¹ María rucúulicuminaa rucúuleujoo,
 jiámina lij'inaa Jesúsjoo, liyáca wásedeerri'inaa lishínaa chóniwenai
 najíconaa yúchau.” ²² Quinínama liáni bésuneerriu quéewique'e licúm-
 pliacoo, liá'a Wawácali máyu'umica linúma licuéji liá'a iiwadedeerri Dios
 chuáni báinacumi, limá'inaa:

^a 1:16 Cháwa limá Cristo hebreo chuániyu, chái wówa limá lécchoo ‘Liá'a Dios níwani
 quéewique'e liwánacaala’.

23 “Báquetoo miyácau jócau cúnusia máachu,
quéenibiminaa rumáacacoo ya ruwáalia báqueerri rucúuleu,
náani'l'inaa jí'inaa Emanuel”
(liwówau'u limáca: “Dios wáajcha”).

24 Néenee licáwia'l'inau liá'a Joséca, liméda léjta Dios shínaa ángel
máyu'u lirrú, lirríshibia María líinuyu. 25 Ne jócau limáa yáajcha, cáashia
rucúlicu liá'a rucúuleecoo quéechanacu sáica, liá'a José yáni jí'inaa
JESÚS.

Áabi chóniwenai cawíteeni mawí déecucha sána íinuenai nacába Jesús

2 1 Jesúz jiá'inau lirrícu liá'a Belénca, yéerri áabai cainabi íta'aa
jí'ineerri Judea, liyáali éerri Herodes máanuica jái reycái. Néenee
náiniu Jerusalén néerra áabi chóniwenai cawíteeni mawí, íinuenai caiwia
jiáctejcoo, nashínaa tráawajo éewidenaiu sáalii nácu 2 Nasáta'ee néemiu:
“¿Tanácucha liyá léji liá'a jiéirricoo judíobinica shínaa rey'inaaca? Níwata
wacábacaala sáalii jiácoo, wayá éebidenai wacába lijiácalawai, tánda
wáiniu wáa lirrú sáicai.” 3 Liá'a rey Herodes éemi'l'inaa liáni, néenee
urrúni liwówa léemicani, chacábacanaa nabésunacoo quinínama ná'a
chóniwenaina yéenai Jerusalén rícu. 4 Néenee rey wána namáida nayá
quinínama ná'a sacerdote wácanica, ya ná'a éewidenaica ley shínaaca,
ya lisáta léemiu nayá táshia nácula lijiáu jiliá'a Mesíasca. 5 Néenee
namá lirrú: “Liyá jiéirri'l'inau Belénca rícu, Judea cainaberra íta'aa,
chácate litánaca liá'a fiwadedeerri Dios chuáni báinacumi limál'inaa:

6 Ne jiýá chacáalee Belén, liá'a cainabi Judea shínaa, áawita píituirri
jiýá,
máanuiminaa jíiwana médacojoo náibicha ná'a chacáalee máanui
namánica líta'aa liáni cainabica;
jiníwata jíibichaminaa lijiáu báqueerri wánacaleerri bánuerri'l'inaa
nanácu ná'a nushínaa chóniwenai ná'a israelítabinica.”

7 Néenee Herodes máida nayá cabáyainta ná'a cawíteeni mawí
déecucha sána, jáiwa liá leénaa narrícueji liá'a éerri sáica nacába'inaami
rujiáctamicoo ruá'a sáalii. 8 Néenee libánua nayá Belénra ya limá nalí:

“Yáau néerra isátada éemiu sáica linácu liárra samálitaca; jáicta
ínu linácu joo, íwa nulíjoni, quéewique'e nuáacoo nuá lirrú sáicai
léccchoojoo.”

9-10 Néenee nanís'a'inaa néemi limáyu'u liá'a reyca, jáiwa náawai
Belénra. Quéechá'inaami néejooocoo nacába ruá'a sáaliica, sáicta wéerri
nawówa, níwata rujínacalau ruácoo nabéechá, cáashia líinu quirrácua
yáctalaca, jáiwa rubárruawai liwícau. 11 Néenee nawárruawai cuíta lícula,
jáiwa nacába liá'a quirrácua María yáajcha, ruá'a litúwaca; néenee
natúyau lirrú náaque'e lirrú sáicai. Jáiwa naméecu nashínaa cajón
natéeni náacoo, jáiwa náa lirrú oro, ya áabai sáictai juménibee jí'ineerri

incienso, ya áabata juménibee jí'ineerri mirra. ¹²Liáwinaami Dios síwa nalí dajuíshi rícueji jócubeecha néejoo Herodes néenee, níwata Dios yáirri léenaa Herodes wówai líinua liá'a quirrácuaca; néenee néejoowai nashínaa cáinabi ítalau áabai iníjbaa rícu.

Cánaquenaiu Egiptola ná'a José ya María, Jesús yáajcha

¹³Quéecha'inaa náacuwai ná'a yáine léenaa, néenee José cába báqueerri ángel Dios shínaa dajuíshi rícueji, ángel ma lirrú: "Jibárroo jiwína liárra samálitaca litúwa yáajchau, jicánacau Egipto shínaa cáinabi ítala, jimáacau néerrajoo cáashia nuíwa jirrúni, níwata Herodes wówairri libánua namúrru liárra samálitaca náiinuaque'ini." ¹⁴Néenee licáwiacuwai libárruawai liá'a Joséca, liwína liá'a samálitaca litúwa yáajchau táayee lijiáu Egipto néerra, ¹⁵Namáacau néerrai cáashia máanalí liá'a Heródesca. Cháwa lijiácuwai léjta limáyumi liá'a wawácalica linúma licuéji liá'a iiwadedeerri Dios chuáni báinacumi, limá'inaa: "Numáidamiajoo nucúuleu Egiptoeji."

Herodes wána náiinua ná'a sáamanaica

¹⁶Ne Herodes yá'inaa léenaa nachálujueda liyá ná'a yáine léenaa, néenee íiwirri wérri liwówa, liwána náiinua quinínama ná'a sáamanai máachuca wáalienai chámali camuí cáinacula yéenai Belén rícu, ya quinínama narrícu ná'a chacáaleeca yéenai Belén téjeji. Liwána náiinua nayá léjta éerrimi náiwi'linaa lirrúni ná'a yáine léenaa^b. ¹⁷Cha licúmplia-cuwai liá'a limánimica liá'a iiwadedeerri Dios chuáni báinacumi jí'ineerri Jeremías, limá'inaa:

18 Néemi'e áabau wítama líta'aa liá'a Ramá^c néeni,
íchenai wérri cáiwinas,
ruyáwoo Raquelbinica íchanenai nanácueji ná'a
natáqueenai'inaaca,
jócau índa sáicta naméda ruwówa,
níwatajani máanalicai.

¹⁹Liáwinaami máanalí'inaami Herodes, néenee báqueerri ángel Dios shínaa, íyadau Josérru dajuíshi rícueji chalé'e Egiptola. ²⁰Limá lirrú: "Jibárroo, jiwína liárra samálitaca litúwa yáajchau, jéejoo jiácoo Israel shínaa cáinabi ítala, máanalica ná'a wówainaimi náiinua liárra samálitaca." ²¹Néenee libárruawai liá'a Joséca, liwína liá'a samálitaca litúwa yáajchau, léejoo Israel shínaa cáinabi ítala. ²²Ne liá'linaa léenaa Arquelao wánacaala Judea néeni, liáarrumirra liá'a Heródesca lisálíjinaa, néenee

^b 2:16 Herodes pénsa'ee lirrúwoo liwánacta'ee náiinua liá'a samálita Jesúsca jócubeecha ta reyni. ^c 2:18 Ramá áabai chacáalee píituimi yéerri urrúni Belénru, níwata linácueji Mateo máni licúni.

cáarru liácoo néerrai liá'a Joséca. Quéecha'inaa Dios síwa lirrú dajuíshi rícueji, néenee liáu lirrícula liá'a cágabica jí'ineerri Galilea.²³ Ne línu'inaa néerrai, néenee liáu liyá áabai chacáalee rícu jí'ineerri Nazaret. Cha licúmpliacuwai liá'a namánimica ná'a íiwadedeenai Dios chuáni báinacumi, namá'inaa náaque'e lijí'inaa Nazaret néeni sái.

Liá'a Juan Bautista wáunamactalaca
(*Mr 1:1-8; Lc 3:1-9,15-17*)

3 ¹Íchaba camuí liáwinaami líyadau liá'a Juan Bautístaca á'a cágabí Judea shínaa wáunamactalaca; nérra chóniwenai yáau néemi lirrú. ²Lichuáni rícuejiu limá'ee: “¡Éejoo Diosru, jiníwata liá'a Dios wánacaa-lactalaca urrúniyii!” ³Léewa Juanja liérra Dios máni jinácura lirrú liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu jí'ineerri Isaíasca:

“Báqueerri chóniwerri máidada á'a wáunamactalaca:

‘Ichúni iyáu libéecha quéewique'e irríshibia wawácali jáicta líinui,’” Léjta nachúni iníjbaa libéecha liá'a chóniwerri cawéni íinuerri'inaaca. ⁴Juan íibala yáairri caméeyu íchunayu, libájini líwali rícu áabai síma-naayu; ya líiya langosta, újni irríchu máanuica ya máaba yáamitu. ⁵Ná'a chóniwenai Jerusalén néeni sánaca, ya íchaba wérri ná'a yéenai Judea téiji, ya ná'a yáanai urrúni méeda jí'ineerri Jordán najiáu néemicani. ⁶Náiiwanaa najíconau chóniwenai náneewa Diosru ya Juan báutiseerri nayá á'a méeda jí'ineerri Jordán.

⁷Ne Juan cába'inaa íchaba ná'a fariséobinica ya saduceobinica, náiinu liyáctala quéewique'e Juan báutisa nayá, limá nalí: “¡Áai cawálai táqueenaimi! ¿Tána ma irrúi iwásedacaala'inau liúcha liá'a carrúnatabeeca máanui wérrica urrúniyaca? ⁸Imédau sáica, chacábacanaa quéewique'e nacábacani icúcani éejuacoo Diosru, ⁹ya jócu imá irrúwoo iyá jáiju: ‘Jócu cáarru wacába liá'a Dios shínaa carrúnatabeeca, níwata wayá Abrahám táqueenaimi’; Dios éewerri liá irrú carrúnatabee, liyácta rúnaa Abrahám táqueenaimi, liyá éewerri liquénuda nayá matuínaami íibicha áawita íiba íibicha. ¹⁰Léjta báqueerri washiálicuerri liwínacta lishínaa chúushiu, liwíchuaque'e áabai áicuba yáirri lítau, ya liúca chichái rículani jócta liá lítau sáica, chacábacanaa Dios yáairri urrúni quéewique'e liá lirrú carrúnatabee liá'a jócai chúni liwíteu. ¹¹Nuyá, yáawaiyi, nubáutisa shiátaiyu quéewique'e numáida iyá éejuacoo Diosru; ne liá'a íinuerri'inaa nuíshíirricu, yáirri'inaaminaa irrú Espíritu Santo, quéewique'e icámbia iwítee yáayu'u yámina liá'a nalí carrúnatabee ná'a jócani éebida infierno shínaa chicháiyu. Liyá mawí cadánani núcha, jiní báawita nutéeyu'inaa lishínaa cotiza. ¹²Liá'a wawácalica léjta washiálicuerri cáabanacai téerri licáaji ricúu lipálaniu, quéewique'e lisárraa lishínaa trigo, ya licháquidaque'e máashiibee yúcha. Liwáaliaminaa lishínaa trigoca liáarrui rículau, ne léemaminaa liá'a máashiibee chichái ricúla

jócai chácacajiu. Chacábacanaa Dios shírri ná'a chóniwenai macháca-nini wítee ya támina'inaa ná'a chóniwenai jócani éebida áabai chichái ricúla jócai chácacajiu.”

Jesús báutisactau
(*Mr 1:9-11; Lc 3:21-22*)

¹³ Jesúz yáau Galilea néenee méedala jí'ineerri Jordán, Juan yáctalaca, quéewique'e Juan báutisacani. ¹⁴ Quéechanacu Juan jócai wówai libáuti-sacani, limá lirrú:

—Nuyá jócai sáicanata báutisa jiyá, jiyawata arrúnai'inaata báutisa nuyá.

¹⁵ Jesúz éeba'ee:

—Jimáaca cha nírra íchaitaa, ne jiníwata arrúnaa wacúmplia quiní-nama liá'a sáicaica Dios náneewa.

Néenee Juan áabenama liyá. ¹⁶ Ne liyálalimi Jesúz báutisa'inau, lijiáu shiátaí yáacucha, jáiwa éerri méecu lirrúi, licába'ee liá'a Espíritu Dios shínaaca, yúrrucoo linácula jicá'a áabai paloma. ¹⁷ Néenee léemi'e áabai chuánshi áacaiji, mairri'e: “Léwa nucúulee caníñai nucábaca, sáicta nuwówa liájcha.”

Wawásimi énederri Jesúz
(*Mr 1:12-13; Lc 4:1-13*)

4 ¹ Liáwinaami libáutisa'inaa liá'a Jesúscua, Espíritu Santo litée liyá wáunamactala jiníctala yáairri, quéewique'e Wawásimi énedacani. ² Cuarenta éerri Jesúz jócai íya, ya cuarenta táayebée, liáwinaami sáamu liwówai. ³ Wawásimi rúniu lirrú lénedaque'e liyá, limá lirrú:

—Yáawaicta Dios Cúulee jiyá, jiwanate nanáawacoo náani fibaca íyacaishiyu.

⁴ Néenee Jesúz éeba'ee:

—Jóca'inaa numéda. Liá'a tánerrico máirri: ‘Jócai bácaí íyacaishiyu cawí liá'a washiálicuerri, cáwica liyá léccchoo liyú liá'a Dios chuáni jiéirricoo linúma licuejí.’

⁵ Liáwinaami, Wawásimi téé liájcha Jesúz lirrícula liá'a chacáalee mají-conaa jí'ineerri Jerusalén, libárruedani templo mánui númacua íta'aa.

⁶ Limá'ee lirrú:

—Yáawaicta Dios Cúulee jiyá, jicáteu cáinacula, jái tánacuwai,
‘Dios bánuaminaa lishínaa ángelbini jinácu'inaa,
nawínaque'e jiyá nacáaji rícuu,
jócubeecha jíinua jíibau íiba nácula.’

⁷ Néenee Jesúz ma lirrú:

—Jóca'inaa numéda. Jái tánacuwai lécchu, ‘Ujiméda carrúnatai quéewique'e jéneda wawácali litúyaque'e jiyá.’

⁸Néenee Wawásimi téé liyá báaniwai áabai dúuli áacai wérri ítala, líyada lirrú quinínama chacáalee cáinabi íta sána, sáictani wérri cawení-namani. ⁹Límá lirrú:

—Nuá jírrú quinínama léju liéni, jitúyactau jitájeda jinániu nulí jiá nulí sáicai jiwówa yáajchau.

¹⁰Néenee Jesús éeba'ee lirrú:

—Jócai'inaa numéda. Jidánau núcha, Wawásimi, jái tánacuwai: 'Jiméda lirrú sáicai jiwówa yáajchau liá'a jiwácali Diosca, jishírrueda lirrú bácai.'

¹¹Néenee Wawásimi shírriu Jesús yúcha, jáiwa ángelbini íinuenai nashírrueda lirrú.

Jesús cháneerri liméda lishínaa tráawaju Galilea rícu

(*Mr 1:14-15; Lc 4:14-15*)

¹²Néenee Jesús éemi'inaa naníqui Juan cuíta manúmai rícula, léejoo Galilea cáinaberra ítala. ¹³Ne jócu limáacau Nazaret á'a liyáctamica, jócta liáu liyáca Capernaúm chacáalee rícula, litácoowa liá'a manuá jí'ineerri Galilea, nayácta náa'a tribu Zabulón shínaa ya Neftalí. ¹⁴Liáni bésuneerriuquéewique'e licúmpliacoo liá'a litánani liá'a íiwadederri Dios chuáni báinacu, jí'ineerri Isaíasca:

¹⁵“Cáinabi lishínaa liá'a Zabulón ya Neftalí,
bajiála Jordán, manuá táchoo:
Galilea nayácta náa'a jócani éebida.”

¹⁶Náa'a chóniwenai jínanenai'inaacoo catáwacabee jírrícu,
nacábaminaa áabai jucámmarrabee^d máanui;
áabai jucámmarrabee úcuni nalí náa'a yáainaimi catáwacabee jírrícu
máanalimica.

¹⁷Néenee liyáali Jesús lichánau líiwadeda nalí: “Éejoo Diosru, jiníwata Dios wánacaalactalaca jái urrúnicai.”

Jesús máida cuatro catésucanica

(*Mr 1:16-20; Lc 5:1-11*)

¹⁸Jesús jínanerriu litácoowa liá'a manuá jí'ineerri Galilea, jáiwa licábai chámata washiálicuenai néenajinai wáacoo: báqueerri liá'a Simónca, Jesús yáni'inaa jí'inaa Pé'eru, ya liá'a báqueerrica Andrés. Náani catésucani, yúquenai nayá nashínaa máayau manuá yácula.

¹⁹Jesús má'ee nalí:

—Yáau nuájcha, numédaminaa iyá cáindacani'inaa chóniwenai Diosru.

²⁰Liyáalimi namáaca nashínaa máayamiu, jáiwa náau liájchai.

^d **4:16 Jucámmarrabee.** Áani táanierri liyá linácu Jesúsca, ya lichuáni wásedeerri'inaa nayá jíconaashi yúcha.

21 Mawí nabéechala, Jesús cába áabibi chámata washiálicuenai néenajinai wáacoo: Santiago ya Juan, léenibi liá'a Zebedeoaca, yéenai nasáljinää yáajchau áabai bónco rícu, chúneenai nayá namáayaniu. Jáiwa Jesús máida nalí. **22** Liyáalimi namáaca nashínaa bónco ya nasálji-naami, jáiwa náau liájchai liá'a Jesúsca.

Jesús éewida íchaba chóniwenai
(*Lc 6:17-19*)

23 Jesús ljínaniu quinínama Galilea shínaa cainabi, léewida limácoo narrícu náa'a sinagogaca. Líiwadeda linácu liá'a sáicai chuánshica linácu liá'a Dios wánacaalactalaca, ya lichúni chóniwenai quinínama bálinacaalashi ya caiwibee. **24** Natáania Jesús nácu quinínama náa'a yéenai Siria shínaa cainabi íta'aa, naínda lirrú quinínama náa'a bálinenaicoo méenaami bálinacaalashi ya caiwibee, ya náa'a wáalenai espíritu máashii, ya náa'a cúcunenaicoo, ya náa'a macáwanica. Yá'ee Jesús chúni nayá, **25** íchaba chóniwenai yáau Jesús yáctalaca, náa'a Galilea sánaca, ya náa'a chacáalee Decápolis sánaca, náa'a Jerusalén néenee sánaca, náa'a Judea néenee sánaca, ya náa'a yáine Jordán cainaberra ítacha caiwia jiáctejcoo, najnani'eewoo Jesús íshiirricu.

Jesús éewiderri dúuli íta'aa

5 ¹Licába'inaa íchaba wérri chóniwenai, Jesús firrau liwáacoo dúuli lítalá quéewique'e léewidaca. Náa'a éewidenainaicoo liájcha náiinu liyáctalaca, ²jáiwa lichánau léewida nayái, limá'ee:

Liá'a yáawaiyi méda washiálicuerri sáicta liwówa
(*Lc 6:20-23*)

- 3** “Sáicta wérri nawówa náa'a yáine léenaa narrúnijinää cágicaishi Dios shínaa,
jiníwata nashínaa'inaa liá'a sáicaica Dios wánacaalactalaca.
- 4** Sáicta wérri nawówa náa'a máashiini wówa,
jiníwata Dios yáirri'inaa nalí sáictaque'e nawówa.
- 5** Sáicta wérri nawówa náa'a imýanica,
jiníwata Dios yáirri'inaa nalí liá'a cainabi limánimi líshiirrin'i'inaa nalí.
- 6** Sáicta wérri nawówa náa'a wáalianai ínaaishi ya náa'a iméeni wówa
namédaque'e léjta Dios wánacaalau'u,
jiníwata liyámina liwána licúmpliacoo léjta nawówau'i.
- 7** Sáicta wérri nawówa náa'a carrúni jináatani cába áabi,
jiníwata Dios carrúni jináataminaa licába nayá.
- 8** Sáicta wérri nawówa náa'a masáculani wówa,
jiníwata áabai éerri nayámina Dios yáctalaca ya nacábaminaa liyá.

⁹ Sáicta wérri nawówa ná'a mûrruenai sáictaque'e nawówa,
jiníwata Dios yáa nají'inaa nayá léenibiyu.

¹⁰ Sáicta wérri nawówa ná'a nacánaquedanica namédacala liá'a Dios
bánua namédaca,
jiníwata nashínaa'inaa liá'a Dios wánacaalactaca.

¹¹ “Sáicta wérri iwówa, jáicta chóniwenai báulidacta iyá ya nacáita-
deda iyá, ya nunácue jíni nawína iyá quinínama númashi yúwicayu.

¹² Jáicta libésunau léju liáni, sáicta iwówa, cachúnica iwówa, jiníwata
irríshibiacaala'inaa áabai iwéniu máanui áacairra; chái léccchoo nacána-
caida ná'a íiwadedenai Dios chuáni báinacu yáainaimi ibéecha.

**Iyája nárra iwíduma ya jucámarrabee cáinabi shínaa
(Mr 9:50; Lc 14:34-35)**

¹³ “Iyáwa chánii cábacanaa jícá'a iwíduma cáinabi shínaa. Ne ya limáa-
cacta lijúwacau, ¿chítashia léewa liwína lijúwacau jíni? Jái jócu sírbia mawiá,
náucaminaani bináawala ya chóniwenai báawedani. ¹⁴ Iyáwa chánii cába-
canaa jícá'a jucámarrabee cáinabi shínaa. Léjta jucámarrabee chacáalee shínaa
yáairrictani dúuli íta'aa, jócai éewa libáyacoo, chacábacanaa ná'a chóniwenai
néewa nacába quinínama iyá imédanica. ¹⁵ Jócu watúculia áabai lámpara
waníquique'e áabai cajón rícuni; mawí sáicaca, wamáacacani áacai íta'aa
liquénaque'e quinínama yáanai cuíta rícu. ¹⁶ Chacábacanaa, imédau machá-
cani, quéewique'e quinínama ná'a chóniwenai néewa nacába liá'a sáicai
imédani iyá, ya quinínama ná'a sáicai lirrú liá'a isáljinaaca yéerri áacairra.

Jesús éewida linácu liá'a leyca

¹⁷ “Iyá u'éebida nuíinucala numárda liá'a leyca o liá'a néewidani ná'a
cáiiwadedacani Dios chuáni báinacu; nuyá jócai fínu nuá linúmami, nuyá
fíinuerri nuá lirrú yáawaiyi licábacanaaca. ¹⁸ Ne yáawaiyi numá irrú, nácula
liyája liá'a éerrica ya cáinabi, jiníminalu edaní liúcha liá'a leyca, báawita
áabai púntol'inaa báawita áabai letra, cáashia libésunacoo quinínama
liá'a arrúnaa libésunacoo. ¹⁹ Tándawa, liá'a jócai éewida néenaa ná'a ley
shínaaca, báawita píituicani, jiní léewidacala ná'a chóniwenaiica éewidacani,
nacábadedacani'inaa jiní wéni liúcha liá'a wánacaleerri Dios shínaa. Ne liá'a
éewiderrica ya léewida léccchoo áabi méda léjta liyá, mawí'inaa cawéni wérri
chaléeni Dios liwánacaalactalaca. ²⁰ Tánta numá irrú, iyá jócta iméda mawí
sáica Dios náneewa, náucha ná'a quéewidacani ley shínaaca ya ná'a fariséo-
binica, jiní wérri wárroo áacairra Dios yáctalaca.

**Jesús éewida linácu liá'a íiwrri wówa
(Lc 12:57-59)**

²¹ “Iyá jái éemicai namá nalí ná'a wawérrinaimica: ‘Ujíinua, ne liá'a
fíinerrica yúquerri'inau carrúnatai rícula.’ ²² Ne nuyá ma irrú, tánashia

íiwrri wówa léenajirri yáajchau, yúquerri'inau. Tánashia cáitadedeerri léenajirriu, nacábadedani yáawacta cajíconaa jani ná'a nawácanica; tánashia cáiteerri cáiwinaa wérri léenajirriu, arrúnai'inaa chichái infierno shínaaca.

²³“Chái jitécta jishínaa ofrendau Dios íibana rícula, jédacanictau áicta jéenajirri wáaliani jiágchau jináculaja, ²⁴jimáaca jishínaa ofrendau néenijaa, arrúni lirrú liá'a néemacta ofrenda, ya jiáu jéenajirri néerrau jichúni jishínaa wíteshiu quéecha. Ta jéewa jéejocoo jitée jishínaa ofrendau Diosru, néemactala'inaacani.

²⁵“Ya áicta yáirri jijíconaa ja ya liwówai jiyá máashictala néerra, jénedau jimédacoo áabena liájcha nácula jócu libésunajau, jócubeecha léejueda jiyá juezru; táda jóctacala, liá'a juez yúquerri'inaa jiyá ya léentregaa jiyá nalí ná'a catúyacanica ya naníqui jiyá cuíta manúmai rícula. ²⁶Numá jirrú yáawaa, jócalo jijiáu chéni jóctacala jipáida quinínamani liá'a jimówinianica.”^e

Jesús éewida linácu liá'a méderri máashii líinaayu

²⁷“Iyá éemini quéecha namáyu'u: ‘Ujiméda jirrúwoo liá'a máashii jíinayu.’ ²⁸Ne nuyá ma irrú, tánashia liá'a cáberri báquetoo íinetoo liméda rúnainaa, jáyi méda máashii ruájchai liwówa licuéjiwai.

²⁹“Chacábacanaa, jituícta sáicaquictejica liwána jicáacoo jíconaashi rícula, ujiméda máashii, jicábau újnii jijédacchu jituíu ya jiúca jiúchau déecuchalani; mawí sáicaca jipérdia áabai jitánai sai, ne jócaita quinínama jináananaica liúcacoo infierno rícula. ³⁰Jicáaji sáicaquictejica wánacta jicáacoo jíconaashi rícula, ujiméda máashii, jicába újni jiwi-chuacchu jicáajiu ya jiúca jiúchau déecuchalani; mawí sáicaca jipérdia áabai jitánai sai, ne jócaicta quinínama jináananaica liúcacoo infierno rícula.

Jesús éewida linácu liá'a máaca yáquenaicoo

(Mt 19:9; Mr 10:11-12; Lc 16:18)

³¹“Cha léccchoo Moisés litána quéechanacumi: ‘Tánashia máaquerri línuu, arrúnaa liá rulí áabai cáshta limáctaca shírrida yáaqueneu.’ ³²Ne nuyá ma irrú, báqueerri washiálicuerri máacacta línuu, ne jócta ruméda ruíñayu máashii, limáacani carrúnata ruméda máashii ruíñayu, ya liá'a cásairricoo ruájcha ruá'a namáacanimi, liméda máashii líinaayu léccchoo.

Jesús éewida linácu liá'a júlerricoo

³³“Iyá éemenai léccchoo liá'a Moisés tánani nalí ná'a iwérrinaibimica: ‘U'imíya máecha iméda liá'a imánimi iméda iwácalirru juraméntoyu.’

^e 5:26 Jédacaniu arrúnaa jichúni'inaa jicáwicau Dios yáajcha jóctanaa máanali jiyá.

³⁴ Ne nuyá ma irrú: ‘U’ijúra mawiá. U’ijúra linácu liá'a éerri áacairra sáica, jiníwata liyáwa Dios yáctalaca.’ ³⁵ Jiní liá'a cáinabica, níwata Dios wánacaalacta líta'aa léccchoo; báawita Jerusalén nácu, níwata liá'a chacáaleeca lishínnaa liá'a Dios máanui wérri reyca. ³⁶ Jiní ijúracalau inácu iyá jájiu, jiníwata jócta éewa iméda cabálai ya cachájulai báawita bácuia iwítá báinau. ³⁷ Imácta iyá ‘jajá’, jajá'inaa; imácta iyá ‘jócai’, jócai'inaa, ne liá'a shírrerriu liúcha liáni, máashiiyii.

Jesús éewida linácu liá'a éejueda júnibau
(Lc 6:29-30)

³⁸ “Iyá éemini namáyu'u quéechá: ‘tuíshiyu'inaa ya éeshiyu'inaa.’ ³⁹ Ne nuyá ma irrú: Ujiméda lirrú máashii liá'a méderri máashii; mawí sáictaca, jáicta báseerri jináni sáicaquicteji já'a, jináawida lirrú béema. ⁴⁰ Ya áicta yáirri jijíconaaja ya wówerrí léda jicámisaní já'a, jínda litée léccchoo liá'a jishínnaa cápacá. ⁴¹ Ne báqueerri wánacaleerri liwánacta jitée jiánairrau áabai déecuchala, jitée chámaichu lidécuchaca. ⁴² Jáicta báqueerri sáteerri áabai rúni jináshi já'a, yáa lirrúni; ya áicta báqueerri sátani préstau jiúchaja, jiprésta lirrúni.

Jesús éewida linácu liá'a caníinaa wacába náa'a wajínaica
(Lc 6:27-28,32-36)

⁴³ “Iyá éemenai léccchoo namá irrú: ‘Caníinaa icába náa'a ijúninaica ya cadéni icába náa'a ijínaica.’ ⁴⁴ Ne nuyá ma irrú: Arrúnaa caníinaa icába ijínaiu léccchoo, ya il'óra nanácu náa'a cánaquedeenai iyá. ⁴⁵ Iméda liáni, cháminaá léenibi iyá liá'a Dios isálijinaa yéerri áacairra; ya liyá wáneerri cáiwia jiácoo nanácu náa'a sáicanica ya máashiinica, libánua únua sáicani nácu ya máashiini nácu. ⁴⁶ Jiníwata caníinacta jicába náa'a caníínaani icába iyá, ¿tána iwéni irríshibia? Báawita náa'a cóbrenai impuesto Romarru cháni médacajau, ya iyá pénsenai máashiica wérri nayá. ⁴⁷ Ne itácta nalí rímija náa'a éenajinaica, ¿tána iméda mawí sáicacai? Báawita náa'a jócani éewida médenaiu chá'a. ⁴⁸ Iyáyu machácani, ya caníinaa icába léccchoo náa'a cadénini cába iyá, chaléjta isálijinaa yéerri áacairra machácani.

Jesús éewida linácu liá'a wamédacta sáicai

6 ¹ “Ujéneda linácu liá'a jiwíteecoo, quéewique'e chóniwenai cába iyá sáicai. Jimédacta cháni, isálijinaa liá'a yéerri áacairra, jiníminaa iwéni liéni'inaa irrú.

² “Tándawa jiyúdacta náa'a carrúni jináatanica, ujíiwadeda matuínaamini, chaléjta namédani náa'a chámái wítee sinagoga rícu, ya namédani bináawala chóniwenai natáaniaque'e nanácui sáica. Yáawaiyi numá irrú, linácu jiliéni jái nísa nawáalia nawéniwai, Dios jócai liá nalí nawéni mawí. ³ Ne jiyúdacta

ná'a rúnenaicani, ujíiwadedani báawita jijúnicairru wáni; ⁴jimédaca cabáyaintani. Ya Jisálijinaa licábani jimédani cabáyainta, liáminaa jirrú jiwéni.

Jesús éewida nasátacoo

(Lc 11:2-4)

5 “Jáicta i'órawai, uchá iyá léjta ná'a chámainerí wítee, ísenai nabárruacoo na'lóraca sinagoga rícu ya plaza táiba, quéewique'e chóniwenai cába nayá. Yáawaiyi numá irrú, linácu jiliéni jái nísá nawáalia nawéniwai. **6** Jiyá jáicta ji'lóra, jiwrároo jiibana licúlau, jibáya cuítá núma ya ji'lóra jisálijinai yáairri bácai jiájcha, ya jisálijinaa licábani jimédani cabáyainta, liáminaa jirrú jiwéni.

7 “Jáicta ji'lóra ujéneda chuánshi jócai sírbia, chaléjta namédani ná'a jócani éebida, namá nalíwoo, ne mawícta'ee natáaniaca, mawímmina'ee Dios méda nalí nawánacaala. **8** Uchá cábacanaa iyá léjta nayá, jiníwata isálijinaa jái yáa léenaa liá'a jirrúnaanica, libéecha isáta liúchani. **9** Ne iyá éewenai i'lóra chá'a:

‘Wasálijinaa yáairri áacairra,
chóniwenai cawáunta nacába jijí'inaa.

10 Jíinu chérra jiwánacaala áani,
jiméda jiwánacaalau áani cáinabi íta'aa,
chaléjta jiméda'u'inaa áacairra.

11 Jiá walí iyacaishi warrúnaanica éerri jútainchu.

12 Jipérdoma wáucha máashii wamédanica,
chaléjta wapérdonau wayá,
ná'a médenai walí máashii.

13 Ujínda wacácoo máashii rícula,
jitúya wayá liúcha liá'a wawásimica.’

14 “Ipérdoma ná'a médenai irrú máashii, níwata chacábacanaa, liá'a Isáliljinai yáairri áacairra, lipérdomaaminaa iyá léccchoo; **15** Ne jócta ipérdoma aábi, chacábacanaa jócu Isáliljinai pérdonaa iyájoo ijíconaa léccchoo.

Jesús éewida nayá ayuno nácu

16 “Iyá jáicta iyúnaa, umáashii iméda inániu máashii wówa chaléjta ná'a chámainerí wítee, iyadeneu nayá jájiu máashii namédana nawówau chóniwenai cábaque'e nayá chájí'i. Yáawaiyi numá irrú, liyú léja liérra iwáalia iwéniu. **17** Jiyá, jáicta jiyúnaa, jibádeda jinániu jichúndaniu sáica, **18** quéewique'e ná'a chóniwenai jócu yáa léenaa jinácu jiyúnaaca. Bácái rími jisáliljinai yáa léenaani, báawita jócu wacábani, liyá cáberri quiní-nama liá léenaa linácu, ya yáairri jiájcha, liyá yáa jirrú jiwéniu.

Rícucaishi yáairri áacairra

(Lc 12:33-34)

19 “Oyáawaqueda warrúwa líta'aa liéni cáinabica, á'a wijíi márdacta'inaa ya shínaashi amáarrai'inaa o yúquerri'inau, nayácta ná'a

canédica nawárroo nanéduca. ²⁰ Mawí sáicaca, iméda liá'a sáictai Dios cábaca, imédacta chacábacanaa, chaléjta wáalenai rícuai éerri ítala, níwata Dios yáa iwéniu. ²¹ Édacaniu, táshia nácucha jiwáaliacta jirrícuau, jiwówa néeni yáa léccchoo.

Jucámarrabee yáairri wanácu
(Lc 11:34-36)

²² “Ná'a watuúca jicá'a lámpara wanáanairru, nayú wéewa wacába matuínaami. Tándawa, ituí sáicai, éewa nacába sáica quinínama. Chái cábacanaa, jócai camáisani ya ná'a iわáalinica, iyá éewenai yáa léenaa atéwa quinínama liá'a Dios wówerri iyá yáni léenaa. ²³ Ne máashicta ná'a ituúca, iyá jócu éewa icába sáica matuínaami. Ya liáni mamáarraca namédacoo chá'a, línuminaa liá'a éerrica jáicta jiní éewani icábaca. Iyámina quinínama catáwacabee rícu. Chái cábacanaa, mamáarraca namédacoo camáisaniniyu, quinínama icáwica yáairri catáwacabee rícu. Quinínamacta iyá éewani icába ya iwítee pénsani ná'a matuínaami éerri shínanaa, quinínamaminaa liá'a imédanica máashii'inaa.

Dios ya warrúwa
(Lc 16:13)

²⁴ “Jiní éewerri lishírrueda chámatacta liwácali, jiníwata máashii licába báqueerri, ya canínaa licába liá'a báqueerrica, jócta machácani báqueerrirruni ya lichánini liá'a báqueerrica. Jócai wéewa washírrueda Diosru ya warrúwarru. Chái cábacanaa, iyá jócai éewa yáa icáwica Diosru ya léccchoo yáa icáwica yáawacaidaque'e warrúwa ya matuínaami.

Dios túyerri léenibiu
(Lc 12:22-31)

²⁵ “Tánda numá irrú: O'urrúni iwówa linácueji liá'a íyacaishi, ya írra'inaa nácu ya iyáayu'inaa, jiní íibalashi nácu léccchoo liá'a isúwani'inaaca. ¿Jócu cawéni icáwica mawí yúcha liá'a íyacaishica ya ináanai liúcha liá'a íibalashica? ²⁶ Icába ná'a míshiiduca yáarraneneecoo áacai: Jócani yáabana, jócani yáawaqueda, jócani wáalia íyacaishi náabana lícuu; ne liá'a isáljinnaa yáairri áacairra yáirri náaya'inaa. ¡Ne iyá mawí cawéni náucha ná'a míshiiduca! ²⁷ Ne máayabaca, báawita íchaba urrúni wawówa, ¿chíta quéewau jíni wadáwineda wacáwicau jíni báawita áabai hóra'inaa? Néenee iyá jócai urrúni wówa íyacaishi nácu jócta íibalashi nácu.

²⁸ “¿Tánda bájiala urrúni iwówa íibalashi nácu? Icábau chíashia lidáwinau' ná'a síwinaashi yáairri bacháida rícu: jócani tráawajaa, jócani súcueda. ²⁹ Ne áawita chácana, numá irrú, áawita rey Salomón, quinínama lishínaa chúnica, jócu lisúweda líibalau sáicabeetaica léjta

fiwinaashi. ³⁰Ne Dios súwacta chacábacanaa fiwinaashi sáictani wérri, wáalee liyá bacháida rícu, ya cajójcha léemau chichái rícula, ¡mawímmina liá'a íibalajoo, chóniwenai cháuctani éebidaca! ³¹Dios caníinaa licába iyá, tánda cha numá irrú jócubeecha isátada éemiu: ‘¿Tána'ee wáayai?’ o ‘¿Tána'ee wáirrai?’ o ‘¿Tána'ee wasúwai?’ ³²Quinínama liéni wáneerri urrúni nawówa náani jócani éebida, ne iyá wáalianai báqueerri isálrijinu yáairri áacairra ya yáirri léenaa liá'a irrúnaanica. ³³Tándawa numá irrú ya liwíbanaa liéni numáni irrú Dios wánacaalactalaca, imédaque'e lirrú léjta liwówau, chacábacanaa irríshibia quinínama méenaami. ³⁴U'urrúni iwówa linácu liá'a cajójcha sói éerrica, jiníwata cajójcha ái éerri já'a urrúni iwówa. Éerri jútainchu wáalianai lishínaa chúnsei máashiica. Tándawa, jócu urrúni iwówa libéecha liá'a éerrica.

Ojmá báqueerri nácucha máashiicalani

(Lc 6:37-38,41-42)

7 ¹“Ujítáania máashii linácu liá'a namédanica ná'a áabica, quéewique'e Dios jócu litáania máashii linácu liá'a imédani iyá. ²Chacábacanaa Dios yúca jiyá máashictala léccchoo, jiméducta máashii báqueerri; ne liyúja liá'a jénedauca iyá léccchoo, Dios éejoo léneda iyá liyú léccchoo. ³¿Tánda arrúnaa jicába jéenajirri tuí rícu liá'a catá-bibee liwáalianica, ne jócai jicába liá'a jiwáaliani áicuba shírricu yáairri jituí rícu léccchoo? ⁴Ne jiwáaliacta jituí rícu áabai áicuba shírricu, ¿chíta quéewa Jimá jéenajirrirru jíni: ‘Jínda nujéda jiúcha liá'a catábibee yáairri jituí rícu?’ ⁵¡Chámai wítee! jijéda quéechanacu liá'a áicuba shírricu yáairri jituí rícu, chámminaajoo jéewa jicába sáica, jéewaque'e jédaca liwáalia lituí rícu jéenajirrica.

⁶“Ujiá nalí ná'a yáawaiyi dujíwala chuánshi sáicai Dios bánuani, nalí ná'a chóniwenai cháneenai ya jócu nawówai néemica. Liérra léjta wácta áulirru, jócu náa léenaa néemica ya néewa náamueda iyá; jócta jiá íiba cawénii puítirru, jócani yáa léenaa íiba cawénii ya éewenai nabáwedani.

Sáteerri ya mûrruerri ya máiderri cuíta núma lícu

(Lc 11:9-13; 6:31)

⁷“Isátau, ya Dios yáminaa irrújoni; imúrru, ya fínuminaajoni; imáida cuíta núma lícu, ya liméecuminau irrújoo. ⁸Jiníwata liá'a sáterrifica, lirrí-shibiaminaani; liá'a mûrruerriicaní, línuminaa; liá'a máiderri cuíta núma lícu, liméecuminau lirrú.

⁹“Néenee Jesúz liméda liáni licábacanaa: ¿Ne éenaminaa iyá yáa licúulee iyau bátui íiba, jáicta lisáta líyau jiúcha páani? ¹⁰¿O lisátacta líyau jiúcha cubái, jiámina líya bácuá áai cawálai? ¹¹Ne chaléjta iyá báawita máashii, éewa yáa sáicai éenibirru, ¡chítashia mawí jíni isálrijinaa sáicai yáairri áacairra liá irrú, méenaami sáicai wérri tánashia nasátani liúchá!

12 “Chacábacanaa, iméda náajcha ná'a áabi chóniwenaica, chaléjta iwówa naméda yáajcha ná'a áabica; jiníwata cháwa libánuacani liéni leyca, nashínaaminaa ná'a iiwadedenai Dios chuáni báinacumi.

Cuíta núma píitui
(Lc 13:24)

13 “Jesús liméda liáni licábacanaa, limá nalí: Iwárroo rícuba liá'a cuíta núma áulabai téerri'inaa iyá áacairra. Níwata liá'a linúma ya iníjbaa téerri'inaa máashictala manúshidai ya jócai tráawajui wáacoo rícu, ya íchabaminaajoo wárroo lirrúcubajoo; **14** ne liá'a linúma ya iníjbaa téerri'inaa liá'a cágicaishi jócai amáarra, áulabani wérri ya tráawajui wérri wáau rícu, ya áulabani rími náiinujoni.

Liá'a banácalica wacúnusiani líta nácuejiu
(Lc 6:43-44)

15 “Cáwiwa icába yúchau ná'a chóniwenaí médenai númeru yúwica, quéewique'e nawána áabi éebidacaní nayá táanianai Dios nácu, ne jócai yáawaiyi. Náiinu iyáctala náabala léjta oveja, ne yáawaiyi nawówa lícueji chaléjta cháawi carrúnatai. **16** ¿Chíta quéewau yáa léenaa tánashia cachálujuedacaní? Iyá éewani icúnusiacá tánashia jiliá'a namédanica, jócu wéewa nawína uva áabai banácali catúrirre ítacha, jócu wéewa wawína ítashi banácali máashii nácula. **17** Chacábacanaa, quinínama banácali sáicaitani yáairri lítau sáica, ne liá'a banácali máashictani liá lítau máashii léccchoo. **18** Liá'a banácali sáicaitani jócai éewa liá lítau máashii, jiní banácali máashii éewau liá lítau sáica. Cha léccchoo nabésunau ná'a chóniwenaica. **19** Quinínama banácali jócai yáa lítau sáica, nawíchuani ya náuca chichái rículani. Cha léccchoo Dios méda náajcha ná'a chóniwenaí cachálujuedacanica. **20** Iyámina yáa léenajoo icúnusia yúchau linácu liá'a namédanicojoo.

Jócuminaa quinínama nawárroo Dios wánacaalactalaca
(Lc 13:25-27)

21 “Jesús má'ee: jócuminaa quinínama ná'a máine nulí: ‘Nuwácali, nuwácali’, nawárroominajoo Dios wánacaalactalaca, nayá rímimi-naajoo wárruaujoo ná'a médenai nusálijinaa wánacaala yáairri áacairra. **22** Liyáali éerriminaajoo íchaba ma nulíjoo: ‘Nuwácali, nuwácali, wayá arrúnuaa jída wawárruacoo Dios wánacaalactala, níwata wayá táanianai jijí'inaa nácu, jijí'inaa nácu wajéda demonio chóniwenaí yúcha, jijí'inaa nácu waméda íchaba jócai wacába cáji.’ **23** Néenee nuéebaminaa nachuá-nijoo numá nalí: ‘Jócuwa nucúnusia iyá; jishírriu núcha iyá camédacaní máashii!’ ”

Náa'a chámái dánanica
(Mr 1:22; Lc 6:47-49)

²⁴ Jesú斯 má'ee chóniwenairru: “Táda numá, tánashia éemerri liáni nuchuánica ya liméda léjta numáyu'u, chái léjta báqueerri washíalicerri cawítee bárruedeerri líbanau íiba íta'aa. ²⁵ Néenee únía yúwawai manútua quinínama méeda, cáuli cánaca'eewoowai léccchoo, náiinu linácula quinínama liá'a cuítaca, ne jócu licáwai, níwata'ee lidáni bárruerriu fíba íta'aa cabálíninaa. ²⁶ Ne tánashia éemerri liáni nuchuánica ya jócai liméda léjta numáyu'u, chái léjta báqueerri washíalicerri mawítee, bárruedeerri líbanau cáina íta'aa. ²⁷ Néenee únía yúwawai manútua quinínama méeda, cáuli cánaca'eewoowai léccchoo, náiinu linácula quinínama liá'a cuítaca néenee licáwai. ¡Licáarraliawai quinínama! ²⁸ Néenee Jesú斯 nísa'inaa litáaniacai, quinínama náa'a chóniwenai nacáarruda'eeewoo néemica léewidau nayá Jesú斯, ²⁹ níwata léewida nayá léjta báqueerri yáirri léenaa linácu liá'a léewidani liyáca, jócani chaléjta náa'a qéewidacani ley shínaaca.

Jesú斯 chúni báqueerri bálinerriu lepra nácu
(Mr 1:40-45; Lc 5:12-16)

8 ¹ Quéecha'inaa Jesú斯 yúrrucuacoo dúuli ítacha, íchaba chóniwenai yáa líshiirricu. ² Liyáalimi'e lirrúniu báqueerri bálinerriu lepra nácu, jáiwa litúyau liúrruimiyu Jesú斯 náneewa, limá'ee lirrú:

—Nuwácali, jiwówaicta, jéewaminaata jichúni nuyá liúcha liá'a nubálínacaalaca.

³ Jesú斯 dúnue' licáajiyu wáni, limá'ee lirrú:

—Jajá nuwówai. ¡Jimáacacoo masáculaiyu!

Liyáalimi, liá'a bálinerricoo lepra nácu limáacacoo masáculai. ⁴ Jesú斯 má'ee lirrú mawí:

—Jicábate, ówa jíwa jiyá áabirrujoni jiní wérri; jimédani já'a jiá namówai jiyadacoo lirrú liá'a sacerdóteca, jitée liérra ofrendaca Moisés wánani yáaca, quéewique'e quinínama yáa léenaa jáicala masáculai jiyái jishínaa bálinacaalashi yúchau.

Jesú斯 chúni báqueerri icúlirrijui tráawajairri soldádobini wácalirru
(Lc 7:1-10)

⁵ Jái'inaa Jesú斯 wárruaui lirrícula liá'a chacáaleeca jí'ineerri Caper-naúm, néenee báqueerri soldado wácali romano, lirrúniu lirrú lisáta liwówa yáajchau liúcha. ⁶ Limá lirrú:

—Nuwácali, liá'a icúlirrijui tráawajairri nulí bálinerriu, jócai éewa libárruacoo ái ruwáirriu núbana néeni, súfrierri cáiwibee.

⁷ Néenee Jesú斯 éeba'ee lirrú:

—Nuáu nuchúnicaní.

⁸ Jáiwa soldado wácali léeba'ee:

—Nuwácali, nuyá jócai sáicanata jiwárruacoo núbana rícula, jimá chájí'i liárra chuánshica, lichúnique'injuoo liá'a icúlirrijuica. ⁹ Níwata ái áabi wánameleenai cadájcueta nuyája'a, nuyá chái wánacaala léccchoo soldado. Numácta báqueerrirru jiá namówai, yáairriu. Numácta báqueerrirru jíinu chérra, iínuerri néenee. Numácta lirrú liá'a nushínaa tráawajairri nulí, jiméda liáni, liméda jíni.

¹⁰ Jesúz nísáinaa léemiqui jíni, néenee licáarrudau léemiqui jíni sáicta liwówa léccchoo, limá'ee nalí ná'a máinecoo liájcha:

—Yáawaiyíi numá irrú, jiní nuíinuni nácu ná'a israelítabinica, báawita bácairrimi, eebiderri'inaa nunácu, léjta liáni washiálicuerri. ¹¹ Numá irrú íchabaminaa chóniwenai iínu déecuchejijoo cáiwia jiáctejcoo ya cáiwia wárruactalacoo, nawáau náaya liájcha liá'a Abrahám, ya Isaac ya Jacob, chaléeni Dios wánacaalactalaca. ¹² Ne ná'a Dios máidani quéechanacu, arrúnnaa nayá Dios wánacaalactalaca, náucaminaa nayájoo bináawala catáwacactaca. Néenee náichaminaajoo ya náamueda néu licáicha.

¹³ Néenee Jesúz ma lirrú liá'a soldado wácalica:

—Jiá namówai, jiibana néerra, cha limédacoo jírrú léjta jéebidau'u. Liyáalimija liá'a tráawajairri lirrú limáacau sáica.

Jesúz chúni Pé'eru néerru

(Mr 1:29-31; Lc 4:38-39)

¹⁴ Jesúz yáa'eewoo Pé'eru íibana néerra, jáiwa'ee lílinu Pé'eru néerru runácue yáachoo cama íta'aa bálinechoo licámunayu. ¹⁵ Jáiwa Jesúz dínu rucáaji ná cui, ya liyáalimi licámuna éedau rúchai, jáiwa'ee rubárruawai, ya ruchána rushírrueda náaya'inaa.

Jesúz chúni íchaba bálineneu

(Mr 1:32-34; Lc 4:40-41)

¹⁶ Catáwaca'inaa liácuwai natée'e Jesúsrú íchaba chóniwenaina ca wáalenai espíritu máashii; áabai wánacaalashiyu já'a lijéda espíritu máashiini, yá'ee léccchoo lichúní'e quinínama bálineneecoo. ¹⁷ Liéni bésunerriu quéewique'e licúmpliacoo líiwadedani báinacu liá'a fiwadedeerri Dios chuáni báinacu liá'a Isaásca, limá'inaa:

“Liyá'ee liwína washínaa májinabee
ya lítée washínaa bálinacaalashi.”

Ná'a wówenai náacoo Jesúz íshiirricu

(Lc 9:57-62)

¹⁸ Jesúz, cába'inaa'ee liyáu cashiámu lítteeji chóniwenai, limá'ee wabé sunau bajíala manuá. ¹⁹ Libéecha nabésunacoo bájala, lirrúni lirrúi báqueerri quéewidacai ley shínanaa, limá'ee lirrú:

—Quéewidacai, nuwówai nuáacoo jiájcha táshia jiáctalau jíni.

²⁰ Jesús éeba'ee lichuáni:

—Ná'a iyáliduca wáalenai náutabeu, ya ná'a míshiiduca wáalenai namúrrubeu, ne nuyá washiálicuerri Dios cíuleeca, jócai wíta wáalia núbanau chúnsai táshia narrúwaida'inaa nuwítai.

²¹ Báqueerri'e lishínaa éewiderrico, limá'ee lirrú:

—Nuwácali, jínda nuáacoo quéechanacu nuquéni nusálijinau.

²² Jesús éeba'ee lichuáni:

—Jiáu nuíshiirricu, ya Jimáaca namáanalinica^f naquéni nashínaa máanalinica.

Jesús íyabaida cáuli ya marrádaca

(Mr 4:35-41; Lc 8:22-25)

²³ Jesús yúrrucoo lancha rícula, lishínaa éewidenaicoo natálideda liyá. ²⁴ Jáiwa cawíquinta áabai cáuli cadánani wérri iínu manuá yáacu, jáiwa'ee marrádaca ísau lancha rículai. Né'e liá'a Jesúsca máairri liácoo.

²⁵ Néenee náau nacáweda liyá ná'a lishínaa éewidenaicoo, namá lirrú:

—¡Wawácali, jiwaséda wayá! ¡wayájani waquétacoo wayácai!

²⁶ Néenee léeba'ee nalí:

—¿Tánta cáarru wérri iyá? ¡Iyá píituirrimi imáaca iwówau nunácu!

Limá'inaa liáni, libárruaueewoo liá'ee áabai wánacaalashi lirrú liá'a cáulica ya lirrú liá'a manuáca, quinínama limáacau machúnucunaa wérri. ²⁷ Néenee nacáarrudau nacábaqui jíni nasáta néemiu wáacoo:

—¿Tána washiálicuerri léji liáni, báawita cáuli ya manuá éewidani lirrú?

Jesús chúni báqueerri Gerasa sái wáalierra íchaba espíritu máashiini

(Mr 5:1-20; Lc 8:26-39)

²⁸ Néenee Jesús ínu'inaa bajiála manuá, nashínaa cainabi ná'a Gerasaca, jáiwa chámata wáalenai demonio jíaneu útawi rícucha máanalini yáarruica, jáiwa narrúniu Jesúsrui. Nayá carrúnatani wérri, jiní éewerri libésunacoo lirrícuba liá'a iníjbaaca; ²⁹ Jáiwa nachánau namáidadaca namá'ee:

—¡Ujiníquiu wáajcha, jiyá Jesús, Dios cíulee! ¡Jínu áani jiwánau'e wasúfriaca libéecha liá'a éerrica?

³⁰ Ne urrúni néeni já'a íchaba puítí iyenai'e nayáca, ³¹ ná'a demonioca namésuda Jesúsru:

—Jijédacta wayá, jínda wawárruaacoo nalí ná'a puítica.

³² Jesús ma nalí:

—Yáa namówai.

^f 8:22 Liwówau limá áani, ná'a jócani éebida Cristo nácu, jócaita ná'a máanalí náanai.

Ná'a demonio najiáu náucha ná'a washiálicuenica, jáiwa nawárroo nalí ná'a puítica; ne liyálimi ná'a puítica, jáiwa nacánacawai báju rícula cáashia náiinu manuá néerra, néeni'e nasácumawai.

³³ Ná'a túyenaimi puítí najiáu nacánacacoo nacárruniu, náiinu'inaami lirrícula liá'a chacáaleeca, nachánau náiwadedaca liá'a bésuneerricoo, quinínama libésunaucloo náajcha ná'a wáalenai demonio. ³⁴ Néenee bájialanaa ná'a chacálee rícu sánaca, najiáu chaléeni Jesús yáctalaca, nacába'inaami jíni namá lirrú lijiáque'iu lirrícucha liá'a nashínaa cáinabica.

Jesús lichúni báqueerri macáwai
(*Mr 2:1-12; Lc 5:17-26*)

9 ¹ Néenee liáwinaami liéni, Jesús yúrrucoo áabai lancha rícula, lichuáu bajiála manuá, liyáctala quéecha, jáiwa líinui lishínaa chacáalee rículawai. ² Néeni natée lirrú báqueerri macáwai, rúwerriu áabai yáarruishi íta'aa; Jesús cába'inaa'ee néebida linácu, limá lirrú liá'a bálinerricoo:

—Cadánani jiyá, nucúulee, jishínaa jíconaashi jái méetuacuwai.

³ Áabibi qéewidacani ley shínaa, namá'ee nawówa licuéjui: “Limáni jiliéni máashii Dios nácula, níwata liyá táanierri újni Dios.” ⁴ Ne Jesús yáá léenaa liá'a namáni nalfwoo, lisáta léemiu nayá:

—¿Tánda iwáalia iwíteu máashii wérri? ⁵ ¿Tána mawí jócui tráawajui, numácai: ‘Jijíconaa jái méetuacuwai’, jócta numá ‘Jibárroo jijínau’? Nulí áabenai jócmai tráawajui numéetua jíconaashi jócta nuchúni bálinacaalashi. ⁶ Ne nuyadaminaa irrúni tuyá, Washiálicuerri Dios Cúleeca, wáaliерri wánacaalashi líta'aa liéni cainabi liméetua'inaa jíconaashi. Néenee limá macáwairru:

—Jibárrua, jiwína jiárrubaiu ya jiáu jíibana néerrau.

⁷ Liá'a macáwaica jáiwa libárruawai, jáiwa liáwai líibana néerrau.

⁸ Nacába'inaa liáni, ná'a chóniwenaica, jáiwa cáarru nayái, jáiwa ná'a sáicai Diosrui, liácalá lidánaniu nalí ná'a washiálicuenica.

Jesús máida Mateo limédaque'e liwánacaala
(*Mr 2:13-17; Lc 5:27-32*)

⁹ Liáwinaami Jesús yáau néenee. Néenee licába báqueerri washíálicuerri jí'ineerri Mateo wáairriu liyá á'a licóbracta liyá impuesto Romarru. Jáiwa'ee Jesús ma lirrú:

—Jínu nuájcha, quéewique'e jéewida'au nunácu.

Néenee Mateo bárruawai ya liáu liájchai.

¹⁰ Libésunaute quéecha Jesús íya liyáca Mateo fíbana rícu, jáiwa ná'a íchaba cóbrenai impuesto wánacaalactalaca Romarru, ya áabi chóniwenai máashiini fíwanaa, náiinu'e nawáacoo mésa nácu léchchoo, Jesús

yáajcha ya lishínaa éewidenaicoo. ¹¹ Ne nacába'inaa liáni ná'a fariséobinica, néenee nasáta néemi ná'a éewidenaicoo liájcha:

—¿Tánda ishínaa qéewidacai íya náajcha ná'a cóbrenai impuesto Romarru ya náajcha ná'a áabi cajíconaanica?

¹² Jesús éemil'inaa liá'a namánica, limá nalí:

—Ná'a yáainai sáica ya jócu nabálinau, jócani rúnaa médico, náwa rúnaani ná'a bálinenaicoo. ¹³ Yáau éewidacoo chítashia liwówau'i limáqui jíni liá'a tánerricoo: 'Uwówai mawí carrúni jináata icába áabi, náucha ná'a cuéshinai éemanica altarca íta'aa.' Jiníwata nuyá jócaita iinu numáida ná'a namáni nalíwoo majíconaa nayá, nuínu numáida ná'a cajíconaanica, quéewique'e nacámbia nawíteu.

Nasáta néemiu ayuno nácu
(*Mr 2:18-22; Lc 5:33-39*)

¹⁴ Ná'a jínanenaicoo liájcha liá'a Juan Bautístaca, narrúniu Jesúsrus nasátaque'e néemiu liyá namá'ee:

—Wayá ya ná'a fariséobinica wayúnaa bájiala, ¿tánda jishínaa éewidenaicoo jócu nayúnaa?

¹⁵ Jesús éeba'ee:

—¿Ya néewaminau máashii nawówa ná'a nacúmidani áabai bódarru, nácula liá'a nashínaaca yáa náajcha? Ne lílinuminaa liá'a éerrica jinícta'inaa nuyá náajcha; jáicta líinu liá'a éerrica, néenee liyáali éerriminaa nayúnaaca.

¹⁶ Jiní chuíneerri áabai íibalashi dánumimi áabai wáarruma wáalii yáajcha, jiníwata liá'a wáarruma wáalica liáwaqueda liá'a íibalashi dánumimica jái lisúbirria jíni, ya liá'a shírricuerriu mawí máanuique'e jíni. ¹⁷ Chacábacanaa jócu wachácuma vino wáalii^g fímanaashi dánumimica rícu, jiníwata carrúnatai dúwacoo, chacábacanaa liúcacoo liá'a vinoca léjta fímanaashi jái liúcawai. Tándawa arrúnaa wanuá liá'a vinoca wáalii lirrícu liá'a fímanaashi wáaliica, quéewique'e sáica nayá chámaintaa.

Jesús chúni Jairo miyácaula, ya báquetoo fínetoo dúnuechoo lílibala
(*Mr 5:21-43; Lc 8:40-56*)

¹⁸ Nácula Jesús táania liyáca chóniwenairru, báqueerri nawácali ná'a judíobinica líinu, litúyau lináneewa, limá lirrú:

^g 9:17 Liá'a namédanimi ná'a judíobini báinacumi, léjta nawíteemi, liérra léjta íibalashi dánumimi ya vino dánumimi. Chóque'e éerri jiníbinai. Ná'a sáicai chuíánshi, ná'a éebidenaica ya wíteeshi Jesús índani, chaléjta áabai wárruma wáalii jócta vino wáalii. Néenee jocai sírbia chánaida liá'a wáalii lidánimi yáajcha; wéebidacta Jesús nácu, jócu arrúnaa wapénsaa léjta wapénsani quéechá wéebida linácu.

—Numíyacaula máanaluiyi chóca rímijani; ne jiáctau jichánaa jicáajiu runácu rucáwiaminajoo.

¹⁹ Jesús bárruawai ya liáwai lishínaa éewidenaico yáajchau. ²⁰ Néenee báqueto finetoo bálínechoo doce camuí, írrai éechani, rurrúniu Jesúsr liwójune, rudúnu líbala númacua nácu. ²¹ Jiníwata rumá'ee rulíwoo: “Lécta nudúnucta líbala nácu, sáicaminaa tuyájoo.” ²² Ne Jesús náawau, licába ruá'a finetooca, ya limá rulí:

—Cha jiwítemija'a, numíyacaula, jéebidacala nunácu sáica jiyái.
Liyáalimi éerri sáica ruyái.

²³ Néenee Jesús íinui'inaami líbana néerra liá'a judío wácalica, licába'ee náa'a músicoca ya náa'a chóniwenaina máidadenai náchaca máashiica nawówa, naméda bájiala nawítamau. ²⁴ Jesús má'ee nalí:

—Ijiáyu mayéji áani, ne ruá'a miyácauca jócau máanalí,^h máichoo ruyáca.

Nacáida'ee Jesús náa'a chóniwenaina, náaca léenaa ruá'a miyácau máanalui. ²⁵ Jáiwa liwána najiácuwai; néenee liwárruawai liwína rucáaji nácu ruá'a miyácauca, liyáalimi rubárruawai. ²⁶ Ya quinínama líta'aa liá'a cáinabica, líiwanaa cánacacoo liá'a bésuneerricoo.

Jesús chúni chámata matuíni

²⁷ Jesús jiá'inaamiu Jairo íibana rícucha, chámata matuíni jiáu liánai namáidadaca:

—¡Carrúni jináata jicába wayá, David táqueerrimi!

²⁸ Néenee Jesús wárroo áabai cuíta rícula, náa'a matuínica narrúniu lirrú, néenee Jesús sáta léemiu nayá:

—¿Eebidaminaa nuéewacta nuchúni iyá?

—Nayá néeba'ee lirrú: —Jajá, wawácali.

²⁹ Néenee Jesús dúnu natuí nácu, ya limá nalí:

—Nuchúni iyá éebidaque'le nunácu.

³⁰ Liyáalimi néewa nacába báaniu. Jesús má'ee nalí bájiala:

—Jiní jibéecha yáa léenaani.

³¹ Ne, liyáalimi najiáwai, náiiwadeda jíni quinínama cáinabi liá'a Jesús médani náajcha.

Jesús chúni báqueerri jócai éewa litáaniaca

³² Nácula najiáu náa'a matuínica, áabibi chóniwenai naínda Jesúsr báqueerri jócai éewa litáaniaca, liwáaliaca demonio. ³³ Ne liyáalimi Jesús jéda'inaa demonio, liá'a jócaimi éewa litáaniaca, jáiwa litáania. Náa'a chóniwenaina nacáarruda'eewoo, namá'ee:

^h **9:24** Jesús liáni léenaa ruá'a miyácauca máanalui, ne liyá éewerri licába náa'a máanalinica újni namácchu nayáca ya léewa licáweda nayá.

—¡Jócai wacába cáji líta'aa liéni Israel shínaa cáinabica chái cábacanaa jí'i!

³⁴ Ne namá'ee náa'a fariséobinica:

—Léeminawa chúnsai demonio wácali, liáni'inaa liéni lidánani lijéda demonio náuchani.

Carrúni jináata Jesús cába náa'a chóniwenaica

³⁵ Jesúis jínaniu quinínama chacálee ya náa'a chacálee júbini rímica, léewidaca narrícu náa'a sinagogaca. Líiwadeda chuánshi sáicaica liá'a Diosca wánacaleerrica, ya lichúni quinínama bálinacaalashi ya cáiwibee. ³⁶ Licába'inaa náa'a chóniwenaica, carrúni jináata wérri licába nayá, jiníwata yáainai urrúni wérri nawówa ya jiní néewactalau, chaléjta náa'a oveja jiníicta túyanini. ³⁷ Néenee Jesúis ma lishínaa éewidenaicorru:

—Yáawaiyi wérri liá'a shínaashica íchabai, ne náa'a tráawajadorbina áulabani. Chacábacanaa, éerri rícu ái íchaba chóniwenai jócani yáa léenaa Dios nácu, ne náa'a fiwadedenai nalí Dios chuáni áulabani rími. ³⁸ Tándawa, cháucta tráawajadorbini arrúnaa isáta liúcha liá'a shínaashi wácalica, libánuaque'e mawí tráawajadorbini quéewique'e náawa-quedacani. Chacábacanaa, isáta Dios yúcha, libánuaque'e mawí náa'a fiwadedenai Dios chuáni nalí náa'a chóniwenai.

Jesús wína náa'a doce éewidenaicoo liájcha

(Mr 3:13-19; Lc 6:12-16)

10 ¹ Jesúis máida lishínaa doce éewidenaicoo, liáque'e nalí lidánaniu quéewique'e najéda náa'a espíritu máashiinica, ya quéewique'e lichúni quinínama bálinacaalashi ya cáiwibee. ² Léewa liáni nají'inaa náa'a doce apóstoluca: Quéechanacu lijí'inaa Simón, lijí'inaa léccchoo Pé'eru ya limérrerri Andrés; Santiago ya léenajirri Juan, licúulee liá'a Zebedeo; ³ Felipe ya Bartolomé; ya Tomás ya Mateo cacóbracaica impuesto Romarru; Santiago Alfeo cíulee, ya Tadeo; ⁴ Simón liá'a cananita,ⁱ ya Judas Iscariote, liáwinaami éntreguerri'inaa Jesúis lijínairru.

Jesús bánuia lishínaa éewidenaicoo náiiwaque'e Dios wánacalaactalaca

(Mr 6:7-13; Lc 9:1-6)

⁵ Jesúis bánuia náani doce apóstoluca, liájcha liá'a tánashia namé-dani'inaaca: Uyáu nashínaa cáinabi ítala náa'a jócani judío, u'iwrroo lirrícula náa'a chacálee Samariaca;^j ⁶ Yáau machácani chaléeni nayá-tala náa'a Israel shínaa cáinabi ítala, nalí náa'a chóniwenaica yáainai

ⁱ **10:4** Liéni Simón néenaa náa'a chóniwenai wówainai najéda Israel cáinaberra ítacha, náa'a jócani judíobini wánacaleenai judíobini íta'aa. ^j **10:5** Náa'a samaritánobinica jócani chúnsana judíobini, níwata qéewisani áabi chóniwenai yáajcha jócani judíobini.

jicá'a oveja yúquenaiu. ⁷Yáayu íiwadedaca urrúnicala liá'a Dios wánacaa-lactaca. ⁸Ichúniu ná'a bálinenaicoo, icáweda ná'a máanalinic, iméetua nashínaa bálinacaalashi ná'a chorrówai sánaca ya ijéda demonio. Iyá irríshibia mawéni liáni danáanshica; u'icóbra náucha wéni'inaami ichúni nayá.

⁹U'ítée oro, báawita warrúwa ya cobre, ¹⁰jiní chácala'inaa iníjbaa lícu. Jiní itéeca íibalau áabai mawiá, báawita cotiza, báawita icháque'e, jiní-wata liá'a catráawajaacaica arrúnaa liwáalia líya'inau.

¹¹Jáicta íinu áabai chacáalee rículai, jócta chacáalee júbini rími, imúrru áabi chóniwenai sáicanictani, iyá nábana néeni cáashia yáacoo lirrícucha liá'a chacáaleeca. ¹²Jáicta iwárroojoo nábana rícula, itáa nalí ná'a yéenai lirrícua liá'a cuítaca. ¹³Ná'a chóniwenaina cuítá narríshibiacta sáica iyá, sáicabee wérri'linaa nalí; inísá iméda sáicai, ne jócta narríshibia iyá sáica, Dios jócu liméda nalí sáicai léchchoo. ¹⁴Jócta narríshibia iyá, ya jócua nawówai néemi irrú, ijiáyu lirrícucha liá'a cuítaca, jócta chacáalee rícula ya icúsudau íiba nácula liá'a pucúpucubeeca, quéewique'e ná'a chóniwenai náaqué'e léenaa Dios íiwirri liwówa náajcha, níwata nayá nachánicala liyá. ¹⁵Ne éemi sáica numáni irrú, liyáali éerri amáarracta'inaa cáinabi, Dios cástigaaminaa mawí nárra chóniwenai, jocani wówai narríshibia iyá ya jócua néemi irrú, náucha ná'a chóniwenaimica yáainaimi cáinabi íta'aa Sodoma ya Gomorra rícu.

Chítashia nasúfria'inaa náawa éebidenai Jesús nácu

¹⁶“¡Cábate! Nubánua iyá léjta oveja ná'a níquenai'inau béiswami cháawirru. Imédau léjta liá'a áai cawítee wérrica, báawita iyá arrúnaa léchchoo léjta paloma jocani méda máashii. ¹⁷Cá'wa yúchajoo, jiníwata néntregaa iyájoo nalí ná'a cawánacaalanica, nabáseda iyájoo narrícu ná'a sinagogaca, ¹⁸ya cáashia náyadaminaa iyá nanáneewa ná'a cawánacaalanica ya reybini nunácue; chámmina éewa íiwadeda chuánshi sáicaica nunácu nanáneewa ná'a jocani judíobini. ¹⁹Ne jáicta néntregaa iyái nalí ná'a wánacaleenaica, cha iwíteemija'a linácu liá'a imáni'inaaca, léjta liá'a imáni'inaaca, jiníwata jáicta liinujoo táaniacta'inaaca, Dios yámina ichuánijoo. ²⁰Ne jocuminaa iyájoo cha táaniaca, Isáljinää shínaa Espíritu táaniaminaa irrícueji.

²¹“Néenajinai néntregaaminaa néenajinaiu náiiinuaque'e nayá, ya ná'a nasáljinääa néntregaaminaa néenibiu; ná'a néenibica nanáawaminau nasáljinääa náculau náiiinuaque'ini. ²²Íchabaminaa chóniwenai máashiiminaa nacába iyá nunácueji; ne liá'a cabálinaa wérri yáca nunácu, liyámina liwásedajoo. ²³Jáicta namúrru iyái áabai chacáalee rícu, yáau áabai rícula; ne yáawaiyi numá irrú, nuyá Washiálicuerri Dios Cíuleeca, nuínuminajoo' jocitanaa icánaqueda quinínama chacáalee Israel shínaaca.

^k 10:23 Áani Jesús táanierri liyáca léejotacoo cáinabi ítala léjta Rey, liáwinaami máanalicani ya licáwiaco náibicha ná'a máanalinic.

²⁴ “Jiní wérri báqueerri éewidenaicoo mawíyi lishínaa quéewidacai yúchau, jiní wérri catráawajaacai mawíyi liwácali yúchau. ²⁵ O'inénda chóniwenai méda báqueerri éewiderri mawí sáicai lishínaa quéewidacai yúcha, jócta naméda báqueerri shírruederri mawí sáicai liwácali yúcha. Chái cábacanaa, níwata nuyá ishínaa quéewidacai, iyá arrúnaa inénda chóniwenai méda irrú máashii, níwatajani méda nulí máashii. Ne mawí, iyá arrúnaa inénda ná'a chóniwenai naméda máashii iyá, léjta naméda nuyá. Nayá nacáitadeda nuyá ná'a nují'inaa Beelzebú,¹ néenee yáawaiyii iyá mawí wérri naméda irrú máashii.

Tána arrúnaa cáarru wacábacai
(Lc 12:2-7)

²⁶ “Ucáarru icába ná'a chóniwenica. Jiníwata quinínama liá'a cabáyaintaica, áabai éerri'inaa ná'a léenaajoni; quinínama liá'a yéerri báyeerricoo, áabai éerri'inaa ná'a léenaani. ²⁷ Liá'a numáni irrú catáwacabee rícu, iiwa jucámmarrabee jírrículani; ya liá'a numáni cabáyainta, imáidadau íiwacani cuítá íta'aa. ²⁸ Ucáarru icába ná'a íinuenai ináanai, ne jócani éewa náiinua liá'a icáwicaca; sáicanata cáarru icábaca liá'a éewerri lífinuaca^m ya léccchoo éewerri limárdaca iyá infierno rícula mamáarraca éerri.

²⁹ “¿Jócu iwénda chámái míshiidiu áabai moneda rími nácueji? Ne jiní wérri, áabai néenaa máanali, jóctaca wasálíjinaa Dios wówai. ³⁰ Báawita iyá jájiu, cáashia iwíta báinnaa liwáaliani jútaderriu bácuana. ³¹ Tánda ucáarru iyá: Iyá cawénini wérri mawí náucha ná'a míshiidiu rími íchabanica.

Ná'a íiwadedenai Jesucristo chóniwenai náneewa
(Lc 12:8-9)

³² “Báqueerricta íiwadeda nunácu nanáneewa ná'a washíálicuenica, nuyá léccchoo nuíiwadeda lináawa nusálíjinaarru liá'a yéerri áacairra. ³³ Ne liá'a báyeerri nunáawa náucha ná'a chóniwenica, nuyá léccchoo nubáyaminaa, lináawa léccchoo liúcha liá'a nusálíjinaa yéerri áacairra.

Jesús linácu liá'a lishírridauga
(Lc 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ “U'éebida irrúwoo nuíinucala nuíndacala sáictacta nawówa lítala liéni éerrica; nuyá jócai ínu nuínda sáictacta nawówa, nuyá íinderri jináawiu. ³⁵ Nuyá íinuerri nuwánaque'e liá'a washíálicuerrica liná-wacoo lijúnta liá'a lisálíjinaacoo, ya rumíyacaula rutúwa júntau, ya ruá'a

¹ 10:25 *Beelzebú*: Léwa áabai lijí'inaa liéni Wawásimica. ^m 10:28 Ná'a chuánshi íinuerri ya limárdaca áani, wówerri limáca liá'a carrúnatabee infierno rícula.

runírruca rúneerru júntau; ³⁶nayámina nája nárra éenajinai bácainaa, nayámina ijínai'inaa nárra.

³⁷"Liá'a wówerri wérri lisáljinai jócta litúwa mawí núcha, jócai éewa nushínaaca; liá'a wówerri wérri licúuleu jócta limíyacaula mawí núcha, jócai éewa nushínaaca; ³⁸liá'a jócai wówai carrúni jináata limédacoo nunácueji, ya jócu lisígua nuyá, jócai éewa nushínaaca. ³⁹Tánashia ná'a báyenai nuyá chóniwenai náneewa, jócu nabéecha náiinua liyá, jócai nacáwi Dios yáajcha mamáarraca. Ne liá'a máirrica léebidaca nunácu, báawita náiinua liyá, cágiminaa liyá Dios yáajcha mamáarraca.

Ná'a wénishi'inaaca

(Mr 9:41)

⁴⁰"Jesús síguerri limáca: Liá'a ríshibierri iyá, ríshibierri nuyá, ne liá'a ríshibierri nuyá, ríshibierri liá'a nusáljinaa bánuerri nuyá. ⁴¹Liá'a ríshibierri báqueerri cáiiwadedacai Dios chuáni, lirríshibiaminaa liyá liwéniu, léjta liá'a cáiiwadecai Dios chuáni; ne liá'a ríshibierri báqueerri sáicaica, jiníwata sáicacalani, lirríshibiaminaa chacábacanaa áabai liwéniu léjta liyá. ⁴²Ne tánashia yáirri náirra shiátai casálini, náani júbinica máinecoo nuájcha nasíguiaca nuyá, yáawaiyi numá irrú, liwáaliaminaa liwéniujoo."

Ná'a Juan Bautista bánuanica

(Lc 7:18-35)

11 ¹Quéecha'inaa Jesús nísá líiwadeda nalí ná'a doce éewide-naicoo, liáu néenee líiwadedadaca ya léewidaca liá'a chuánshica Dios shínaa nalí ná'a chacáaleeca liá'a shínaa cainabica.

²Juan, yéerri cuíta manúmai rícula, léemi líiwanaa liá'a Cristo médani liyáca. Néenee libánuá áabibi néenaa ná'a jínanenaicoo liájcha, ³nasátaque'e néemu Jesús liyácta yáawaa liá'a Cristoca léjta náiiwadetan ná'a cáiiwadedacaní Dios chuáni báinacu íinuerri'inaaca, jócta arrúnaa nanénda báqueerri.

⁴Jesús éeba'ee nalí: "Yáa namówai íiwa Juanruni liá'a icábanica ya liá'a éeminica. ⁵Íiwa Juanruni ná'a matuínica cábenai, ná'a macáwanica éewenai najínacoo, ná'a chorrówai sánaca sáicaní nabálínacaalashi yúchau, ná'a mawíbanica éewenai néemica, ná'a máanaliniimica éejueñe nacáwiacoo, ná'a carrúni jináatanica náiiwadeda nalí liá'a chuánshi sáicaica wásedeerri'inaa nayá. ⁶¡Ya sáictai wérri liwówa liá'a jócai éejueda liwówau núcha!"

⁷Néenee ná'a ináamiwai, jáiwa Jesús táania nalí ná'a chóniwenica linácu liá'a Juanca, limá'ee: "¿Tána ijiáu icábacai á'a wáunamactalaca? ¿Báqueerri washíalicuerri éerri jútainchu lináawida lichuániu? Jócai. ⁸Jiníctani, ¿tána ijiáu icábacai? ¿Báqueerri washíalicuerri sáictai wérri íibalá? Iyá yáine léenaa ná'a súwedenai íibalashi sáictai yáainai nábana

rícu ná'a reybinica. ⁹ Ya jócta, ¿tána ijíáu icábacai? ¿Icába báqueerri íiwadedeeri Dios chuáni? Jajá, yáawaiyi, Juan mawíyi wérri náucha ná'a íiwadedeenai Dios chuáni báinacu. ¹⁰ Juan léewa liá'a limáni jiliá'a tánerricoo cáashta íta'aa:

‘Nuyá bánuua cáiiwadecai chuánshi jibéecha,
quéewique'e lichúniⁿ liá'a iníjbaa.’

¹¹ Ne yáawai numá irrú, jiní náiibicha ná'a washiállicuenaica, jiní wérri mawí máanui liúcha liá'a Juan Bautístaca; ne máayabacaminaa, nayá ná'a chóniwenai máaqueñai nawówau Dios nácu, mawíni cawéni Juan yúcha, báawita nayá jiní nawéni.

¹² “Néenee liyáali éerri jáicta Juan Bautista íneda líiwa Dios chuáni chóque'e, liá'a Dios wánacaalactaca súfrierri jináwi, ya ná'a médenai danáanshi nénedaque'e namárdacani. ¹³ Quinínama ná'a íiwadedeenai Dios chuáni ya liá'a leyca yáainai bácai náiiwadedacanica linácucha liá'a wánacaalactaca, cáashia Juan fínuca; ¹⁴ ne iyá iwówaicta éebida liáni, Juan^o léjta liá'a Elíasca íiwadedeeri Dios chuáni fínuerri'inaaca. ¹⁵ Iyá iwówaicta yáa léenaa liáni numánica, arrúnaa édacanicoo sáica. ¹⁶ ¿Chítá nacábacanaa ná'a chóniwenica chóque'e? Iyá cháni léjta sáamanai jócani wówai naséwica áabi sáamanai yáajcha, wáanenaicoo plaza rícu namáidadaca najúnicairru:

¹⁷ ‘Wáinuate fíwa,
ne iyá jócuwa iwáilaa;
warrábate shímashi cáiwii,
ne iyá jócute iwowai icháljuueda íchaca chaléjta wawówau
imédacani.’

¹⁸ Jiníwata Juan fínuerri, jócai íya jiní lírraca, iyá imá'ee liwáaliaca'ee espíritu máashii, níwata jócai iwówai néemica lirrú. ¹⁹ Néenee nuíinui nuyá washiállicuerri Dios cíuleeca, íyeerrica ya nuírra, iyá imá'ee cáayacai ya cáirracalai, najúnicaí ná'a cóbrenai impuesto Romarru ya áabi chóniwenai máashiini íwanaa. Ne liá'a Dios wíteeca íyaderriu liyú liá'a méderricoo quinínamarru.”

Ná'a chacáalee jócani éebida (Lc 10:13-15)

²⁰ Néenee Jesús, báawita jócu liyá náiibi, lichána liárraca ná'a chacáaleeca á'a limédacta mawí máanuica jóca nacába cáji, jiníwata ná'a chóniwenica yáainai náiibi jócani éejueda nayáu Diosru. Jesús má'ee: ²¹ “¡Ái jiyámi carrúni jináata, Corazín! ¡Ái jiyámi Carrúni jináata,

ⁿ **11:10** ‘Jibéecha’ ya ‘lichúni’ lfyada Cristoja. ^o **11:14** Juan liyáwa liá'a náiiwadedanimi Dios chuáni nácu báinacu, namá'ee liá'a fínuerri'inaaca lichúníque'e chóniwenai libéecha línu liá'a Cristoca.

Betsaida! Jiníwata á'a Tiro néeni ya Sidón néenictata naméda jócai nacába cáji, namédani íibi, báinacuminaata éejueda nayáwai Diosru, náayadaminata nasúwa iibalashi cadúrruderri ya nawáta báali nawíteu. ²² Ne numá irrú liyáali éerri amáarraquicta cainabiminaajoo, mawí'inaa máanuica ishínaa cástigu náucha ná'a chóniwenai yáainai Tiro ya Sidón rícu. ²³ Ya jiyá, chacálee Capernaúm, ¿jéebidaminaa jinácadacoo áacairra? Jócai, ¡mawímina dujíwala wérri jiáu útawica! Jiníwata á'a Sodoma néeni naméda liáni jócai nacába cáji, liá'a méderricoo íibi, liárra chacáaleeca yéerri'inaata chóque'e. ²⁴ Ne numá irrú liyáali éerri amáarraquicta cainabiminaajoo, mawí'inaa máanuica ishínaa cástigu náucha ná'a chóniwenai yéenaimi Sodoma shínaa cainabi íta'aa."

Ínu nulí iwówa íyaba'au
(Lc 10:21-22)

²⁵ Ne liyáali éerri Jesús ma: Nuá jirrú sáicai nusáljinata cawánacaa-lacai áacairra ya cainabi, jiníwata jiyadaca nalí ná'a imíyanica iwíteu, ya jibáyate náucha ná'a yáainai léenaa ya ná'a cawíteenica. ²⁶ Jajá, nusáljinata le jiwówau jáni. ²⁷ “Nusáljinata liá nulí quinínama wíteeshica. Jiní wérri cúnusierri yáawaa nuyá liá'a licúuleeca, léerrimija liá'a lisáljinata; jiní wérri cúnusierri yáawaa liá'a lisáljinata, léerrimija nuyá liá'a licúuleeca ya léerrimija ná'a nuyá licúulee wówaini liméda nacúnusiacani. ²⁸ Ínu nulí quinínama iyá sámunica ishínaa trá-wajuyu ya cadúcunibeeca, nuyámina wána iwówa íyabacoo. ²⁹ Irríshibia nulíni liá'a cadúcunini nuáni irrú, ya éewidau nunácu, nuyácala sáicai wáaleerri nuwówau imíyai; chámina ínu iwówa íyabacoo. ³⁰ Jiníwata liá'a nuwánanica ya liá'a cadúcunibeeca nuá irrú, itéenil'inaa madéjac-namai.”

Ná'a éewidenaicoo éerruenai trigo dácue éerdi nawówa íyabactacoo
(Mr 2:23-28; Lc 6:1-5)

12 ¹ Ne liyáali éerri, áabai éerri nawówa íyabactacoo, Jesús jína-neerriu náabanacta banácali. Lishínaa éewidenaicoo, jáiwa sámu nawówai, jáiwa nachána néerrueda líta liá'a trigoca náyaque'e líta. ² Ná'a fariséobinica nacába'inaamini liá'a namédani nayáca, namá'ee Jesúsru:

—Jicábate, jishínaa éewidenaicoo médani nayáca báawita jócai wéewa wamédaca éerri wawówa íyabactacoo.

³ Jesús éeba'ee nalí:

—¿Jócu iliá éemiu liá'a David médanica, liyáali éerrimi liyá ya lijúni-caabinica sámu'inaa nawówa? ⁴ Ne liwárruateu Dios ífibana rícula, jáiwa liyá liá'a pánica Dios shínaaca, jócai'inaa ta sáicanaa líyaca, liyá ya ná'a limánabacaca, liyárrimi léja liá'a sacerdótebinica, ya Dios jócai

licástigaa naméda linácueji. ⁵ ¿Jócu iliá éemiu Moisés shínaa ley rícu, ná'a sacerdóteca templo rícu jócani méda cajíconau, báawita natráawajaaca liá'a éerri nawówa íyabactacoo? ⁶ Ne numá irrú ái ája áani, báqueerri^p mawí cawénica templo yúcha. ⁷ Iyá jócani yáa léenaa éemi limáni nácucha liáni tánerrico: ‘Nuwówa iyá Carrúni jináataiyu, jócupheechea éema cuéshinai. Yácta ta léenaa éemicani, jocuminaa ta yúca chóniwenai chaléjta éebidenaicoo nuájcha, jiníni méda máashii.’ ⁸ Ne sáicai, nuyá Washiálicuerrica Dios Cúuleeca, wáalierrri wánacaalashi lirrícu liá'a éerri nawówa íyabactacoo.

Liá'a washiálicuerri cáaji íshiderrico
(*Mr 3:1-6; Lc 6:6-11*)

⁹ Néenee Jesús yáau náabanactalaca, liyáali éerri sábadoca, jáiwa liwárroo sinagoga^q rícula yéerri néeni. ¹⁰ Néeni lirrícuja'a báqueerri washiálicuerri cáaji íshiderriu; namúrrucala chítashia néewau'inaa náuca Jesús, nasáta néemiu liyá:

—¿Léewaminau wachúni báqueerri léerdi wáalee liá'a wawówa íyabactacoo?

¹¹ Jesús éeba'ee nalí:

—¿Tána éenaa iyái, wáaleerri áabai oveja licáctau áabai útawi rícula, á'a nawówa íyabactacoo, jocuminaa yáau ijédacan? ¹² ¡Mawí cawénica báqueerri washiálicuerri oveja yúcha! Yáawaiyi sáica waméda liá'a sáicebeeca éerrica nawówa íyabactacoo léccchoo.

¹³ Néenee Jesús ma lirrú liá'a washiálicuerrica:

—Jidáquinia jicáajiu.

Jáiwa dáquinia licájiu liá'a washiálicuerrica, limáacau lirrú sáica léjta ruá'a béemaca. ¹⁴ Ne ná'a fariséobinica, jócai sáicta nawówa, quéechal'inaa najiácoo nachána natáania nalfwoo chítashia néewau'inaa náinua Jesús jíni.

Áabibi chuánshi linácueji liá'a Jesúsca jóctanaa líinu

¹⁵ Jesús yáa léenaa nawówai náinua liyá liáu néenee, íchaba chóniwenai yáau liájcha. Jesús chúní quinínama ná'a bálinenacoo, ¹⁶ limá'ee nalí jócubechea natáania linácu chóniwenai íibi. ¹⁷ Léja liáni licúmpliaque'i liá'a limánimi liá'a fiwadedeerri Dios chuáni báinacu, jí'ineerri Isaíasca, limá'inaami:

^p **12:6** Áani Jesús táanierrri liyá linácuchau, ne jócai líwiya jucámarranaa, liyá mairri liwáaliacala wánacaalashi mawí liúcha liá'a ley templo shínaaca; ne ná'a chóniwenaca arrúunacala naméda liwánacaala liúcha liá'a áabata leyca. ^q **12:9** Liá'a Sinagogaca yáarruishi náawacactacoo ná'a judíobinica, néeni néewidau linácu liá'a táaneerrico báinacu, néeni natáania comunidad nácu, ya léccho lisírbia léjta néewidactacoo.

18 “Ái ája áani nushínaa cashírruedacaica, liá'a nuwínanica,
liá'a caníinai nucábaca, sáicta nuwówa nucábacani.

Nuámina lirrú nushínaa Espíritu,
ya líiwadeda machácani quinínama cáinabi íta'aa.

19 Jócai'inaa litáania chuánshi amuáiyu,
jócuminaa lécchu limáidada,
jiní léccchoo éemenai'inaa lichuáni cáaye rícuba béewami
chacáalee.

20 Limédaminaa^r nalí sáica náa'a máajinaa néebidauga,
cháni léjta liá'a basuéca wówerri litúcuacoo,
cháni léjta lámpara íyacua májtarrimi jéda íisa.

Limédaminaa chájoni cáashia machácanicani liwánacaalactala'inaa
quinínama cáinabi íta'aa.

21 Ya chóniwsenaica quinínama cáinabi íta'aa sánaca,
namáacaminaa nanéndacaishi linácu.”

Náa Jesús jíconaa lirríshibiaca demonio wítee
(*Mr 3:20-30; Lc 11:14-23; 12:10*)

22 Natée Jesúsrwu báqueerri washíalicuerri matuíyii ya jócai éewa litáaniaca, níwata wáaleerri demonio, jáiwa Jesús éejua liwána licába bániwai ya léewa litáaniaca jáicta Jesús jéda liúcha demonio. **23** Quinínama nacáarrudau nasáta néemiu nalí wáacoo: “¿Liyámina léja liáni Cristo, litáqueerrimi liá'a washínaa rey Davidca?”

24 Néemi'inaamini liáni, náa'a fariséobinica namá'ee: “Beelzebú, liá'a demonio wácalica, liyája liérra yáairri lidánani liéni washíalicuerri lijédaque'e demonio.”

25 Jesús, yáirri léenaa liá'a napénsaa nayáca, limá nalí: “Quinínama país náawaca yáacaquictau máashii nacába yácacoo, namárda yáacau nayá jájiu; áabai chacáaleeca o néenajinai yáacoo máashii nacába yácacoo, jócani éewa nayá sáica, amáarrani'inaa. **26** Chacábacanaa, Wawásimi jédacta lishínaa chúnsana demonio, liyá jájiu limárdau; ¿chítia quéewau liwáalia lidánaniu jíni? **27** Iyá máinai nujéda cala demonio Beelzebú dánaniyu; ne cháctani, ¿tána yáa irrú náa'a ijúnicaica liá'a danáanshica quéewique'e ijéda demonio? Tándawa nayája náiiwa ináawa iyáca yúqueneu. **28** Jiníwata nujéda cala demonio Espíritu Dios dánaniyu, liwówau limáca liá'a wánacaleerri Dios shínaa jái ínu irrúi.

29 “Nuá irrú áabai licábacanaa nuíwiqaue'e táchashia tuyá nuéewa nujéda demonio: ¿Chítia quéewoo liwárruacoo báqueerri shínaa cuíta

^r **12:20** Áani wówairri limáca, Jesús yéerri madánainaa lisúfriaca ya máanalicaní wáarru rícu, wayá náa'a máajinanaanica ya máaqueuai bácai cajíconaanica, quéewique'e wawáalia wawásedau'inau, ya liá'a machácanibeeca Dios yánica Jesús nácejeji.

rícula jíni liá'a washiálicuerri cadánanica lédaque'e lishínaa, jócta libájida liúchau quéechani? Támina, libájidaqui jíni léewa lijédaque'e lishínaa.

³⁰ “Liá'a jócai yáau nuájcha, yáairriu báawachala núcha; liá'a jócai yáawaqueda nuájcha, cáarralerril'inau.”^s

³¹ “Tánda numá irrú Dios pérdonaa ná'a washiálicuenaca quinínama jíconaashi, ya quinínama máashii namánica, ne jócuminaa lipérdonaa liá'a namáni máashiica Espíritu Santo nácucha. ³² Dios pérdonaaminaa quinínama cha léccchoo táaneerri máashii tuyá washiálicuerri Dios Cúuleeca; ne táaneerricta máashii Espíritu Santo nácucha, jócuminaa lipérdonaa nácula cáwi liyá líta'aa liáni cáinabica, ne jiní áabata léerdi liáwinaami liáni.

Liá'a banácalica wacúnusiani líta nácuejiu

(Lc 6:43-45)

³³ “Yáabanau sáica áabai banácali, iwáalia'a lítau sáica; yáabanau máashii iwáalia'a lítau máashii; ne liá'a banácalica wacúnusiani líta nácuejiu. ³⁴ ¡Áai éenajinai! ¿Chíta quéewoo imá chuánshi sáicai jíni, ne iyá jájiu máashiini? Liá'a yéerri iwówa lícu, litáania inúma licuéji. ³⁵ Liá'a washiálicuerri sáicaica táaneerri chuánshi sáicai, jiníwata sáicaca liyá, ne liá'a washiálicuerri máashiica táaneerri chuánshi máashii, jiníwata máashii yéerri linácu. ³⁶ Ne numá irrú liyáali éerri Dios márdacta'inaa cáinabi, arrúnaa ná'a nashínaa cuenta quinínama chuánshi mawénii namánica. ³⁷ Ne linácueji liá'a chúnsai jichuánica namáni jiyácta sáicai jócta cajíconai.”

Ná'a chóniwenai máashiinica sátenai áabai señal jócai nacába cáji

(Mr 8:12; Lc 11:29-32)

³⁸ Áabi néenaa ná'a fariséobinica ya néenaa ná'a áabibi quéewidacani ley shínaaca, néenee namá'ee Jesúsru:

—Quéewidacai, wawówai wacábaca jimédaca áabai cábacanaashi jócai wacába cáji.

³⁹ Néenee Jesús éeba'ee nalí:

—Nárra chóniwenai máashiini ne yáawaiyi jócai éebida Dios nácu, nasáta'ee áabai jócai nacába cáji; iyadaque'e nusálijingaa Dios bánuani tuyá, ne jócuminaa nuá mawí señal léjta liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu, jí'ineerri Jonás. ⁴⁰ Chaléjta Jonás yáayumi matáli éerri ya matáli

^s 12:30 ‘Jinf éewerri limácacoo béewami nulí. Ne ná'a jócani éebida léca liá'a espíritu Santo liá nulí wánacaalashi quéewique'e nujéda demonio, yáainai nayá nujúnta, ne ná'a jócani índa nulí chóniwenai quéewique'e namédacoo nushínaa éewidacanicoo, naméda náani chóniwenaca náacoo jiní éebidenai nunácu.

táayebee liáawi rícu liá'a cubái máanuica, chacábacanaa nuyá Washíáli-cuerri Dios Cúuleeca, nuyámina matáli éerri ya matáli táayebee cáinabi yáajabala.⁴¹ Ná'a yáainaimi Nínive rícu nacáwiaminaujoo máanalicai yúcha amáarracta'inaa cáinabi, ya natáaniaminaa ijúnta iyá quéewique'e Dios cástigaa iyá; níwata nárra chóniwsenaca yáawani nanáawida nacá-wicau néemi'inaami liá'a chuánshi Jonás fiwani nalí. Ne iyá eemenai nuchuáni ne jócai éebida, báawita nuyá mawí caiwanaca Jonás yúcha.⁴² Ruá'a reina wánacaleechoo chaléeni sur néerra, rubárruaminau amáarracta'inaa cáinabi, jáicta liúca chóniwsenaca le éerri jiliéni, ya rutáaniaminaa ijúnta iyá, níwata ruyá íinuechoo déecucheji wérri cáinabica, quéewique'e ruéemi Salomón wítee. Ne iyá jócani wówai éemica nuéewidacula, báawita nuyá mawí caiwanaca Salomón yúcha.

Liá'a espíritu máashiica éejuerricoo

(Lc 11:24-26)

⁴³ "Jáicta áabai espíritu máashii lijiáu báqueerri washíalicuerri yúchay, jínameerriu yáarrushi máacarrai rícu mírruerri limáacoo liárrui; ne jinícta lílinuni limá lirrúwoo: ⁴⁴ 'Nuéejoo'quictátawai núbana rículau báaniu nujiáctejmico.' Jáicta léejua'inaawai, lílinu linácu liárra washíalicuerrica, léjta áabai cuítá máisaictani, jíchuderrictau wáni ya nachúndadanini. ⁴⁵ Néenee liáwai liáwaqueda áabi siete espíritu íchaba mawí máashiini wérri liúcha, ya quinínama nárra sieteca nawárrua lirrú liá'a washíalicuerrica, mawíque'e nawána máashii wérri mawíjani. Chacábacanaani'inaa bésunacoo nárra chóniwenai máashiini wérrica.

Litúwa ya léenajinaica liá'a Jesúsca

(Mr 3:31-35; Lc 8:19-21)

⁴⁶ Jesús táania'inaa liyá újnibii nalí ná'a chóniwsenaca, jáiwa náiinu lirrú léccchoo ruá'a lituwaca ya léenajinai, nawówaica'ee natáania liájcha. Ne jáiwa namáacoo bináaweji, ⁴⁷ néenee báqueerri fiwa Jesúsru jíni:

—Jitúwa ya jéenajinai yáaine bináaweji, wówenai natáania jiájcha.

⁴⁸ Néenee Jesús éeba'ee liá'a fiwerri lirrúni:

—¿Tána nutúwai ya nuéenajinaica?

⁴⁹ Néenee, lidúcua náatala ná'a lishínaa éewidenacoo, limá'ee:

—Náawa nutúwa ya nuéenajinai náani. ⁵⁰ Níwata tánashia méderri liwánacaala liá'a nusáljinää yéerri áacairra, nuwówai léccchoo chái cábanacaala léjta nuéenajirri, nuéenajetoo ya léjta nutúwa.

Licábacanaa linácu liá'a cáabanacaica

(Mr 4:1-9; Lc 8:4-8)

13 ¹Liyáali éerrimija lijiáu liá'a Jesúsca lirrífucha liá'a cuítaca léewidacta liyáca, néenee liáu liwáacoo manuá tácoowala. ²Ne

íchabaca wérri chóniwenai yáawacacoo Jesúsru, jáiwa Jesús yúrrucuau áabai lancha rícula, jáiwa liwáawai léewidaque'e, nácula ná'a chóni-wenaica máaqueñaiu cáina íta'aa. ³Néenee lítania nalí íchaba nácu licábacanaayu. Limá'ee nalí:

“Báqueerri cáabanacai liáu licásá banácali íimi. ⁴Ne liáabana'inaa áabata léenaa liá'a líimica cáu iníjbaa lícu, náiinu ná'a míshiidoça, jáiwa náya jíni. ⁵Áabata cárriu íiba íibirra, jinícta sáica cáinabi; jáiwa liárra líimica páquiau madéjcata, jiníwata jinírru cáinabi dujíwala; ⁶ne liá'a cáiwicaca lijiá'inaamíwai, jáiwa léema jíni, jiníwata jiní jíchu sáica, jáiwa léemawai míshii jíni. ⁷Áabata léenaa liá'a líimica cárriu túwirri íibi, ne jáiwa lidáwinau ná'a túwirrica, jáiwa lisácumeda jíni. ⁸Ne áabata liá'a banácalica cárriu sáiquitacta cáinabi, jáiwa liá lítau sáica; áabata yáa lítau újni cien líimi máanabaca, áabata sesenta líimi máanabaca, áabata treinta limáanabaca. ⁹Ne iwówaicta liwárrueda lirrú liá'a numánica, arrúnaa e'écanicoo sáica.”

Tánda Jesús éewida licábacanaayu

(Mr 4:10-12; Lc 8:9-10)

¹⁰Ná'a lishínaa éewidenaicoo liá'a Jesúsca náiinu lirrú nasáta néemiu liyá, tándezhia léewida chóniwenai licábacanaayu. ¹¹Jesús éeba'ee nalí: “Iyá Dios wána yáa léenaa cabáyainta liá'a liwánacaalanica, ne nalí jócai. ¹²Cháwajani, éemiu sáica, liá'a éemerri sáica, yáirri'inaa léenaa mawí, ne liá'a jócai éemi sáica, áawita liyá liá léenaa mawí, liyá pérderril'inaa liá'a píitui rími liáni léenaa nácu. ¹³Tándezawa nutáania nalí licábacanaayu; níwata nayá báawita néemi nuchuáni, néemi bácai licábacanáa, cháija ne yáawaa jócai wárrueda nalí limáyuca yáawaiyii liá'a numáni nácu. ¹⁴Cháminaa léjta nabésunau nayá, licúmpliawai liá'a limánimi liá'a cáii-wadedacai Dios chuáni báinacu jí'ineerri Isaías, limá'inaate:

‘Iyá éemiminaa liá'a numánica,
 ne jócuminaa liwárrueda irrú.

Iyá síguaminaa icába liá'a numédanica,
 ne jócuminaa liwárrueda liéni limáyu'ca.

¹⁵Ne nawítee náani chóniwenai yáainai mawíteeni,
 níwata jócani wówai liwárrueda nalí,
 wáalianai nawíbau báyeerriu,
 wáalianai natuí báyeerriu,
 quéewique'e jócu néewa nacába ya néemica,
 ya jócubeecha náa léenaa;
 jócubeecha néejoo nulí, nuchúni nayá.’

¹⁶“Ne Dios sáicta wérri liwówa yáajcha, níwata iyá cábenai liá'a numédanica, ya yáayu léenaa liá'a numánica. ¹⁷Ne numá irrú yáawaa, íchaba cáiiwadedacai Dios chuáni báinacu ya chóniwenai sáicanica, wówenai

nacába liáni icábani iyá, ne jócu néenaa nacábaqui jíni; nawówai néemi liáni éemini iyáca, ne jócu néenaa néemiqui jíni.”

Jesús íiwa licábacanaa nácu liá'a cáabanacaica
(Mr 4:13-20; Lc 8:11-15)

¹⁸Liáwinaami, Jesús ma nalí náa'a lishínaa éewidenaicoo: “Éemite liáni liwówau'i limáca liá'a licábacanaa linácu liá'a cáabanacaica. ¹⁹Náa'a éemenai liá'a chuánshi Dios shínaa linácu liá'a Dios wánacaalactalaca, ne jócu náa léenaa néemicani, nayá léjta liá'a banácali íimica cáirricoo iníjbaa lícu; línu liá'a Wawásimica lijéda liá'a Dios chuáni liáabanani liwówáa lícu. ²⁰Liá'a banácali íimica cáirricoo íiba síbirra, chái licábacanaa léjta náa'a chóniwsenaica éemenai Dios chuáni, narríshibia sáicta néemicani, ²¹ne jóca liwáalia ljíchú sáica, jócani yáa cabálininaa, ne jáicta linácue liá'a Dios chuánica, nasúfria carrúni jináata nayá o nacánaquedaa nayá namúrru namédaque'e nalí máashii, náuca náuchau liá'a néebidaauca. ²²Liá'a banácali íimi cáirricoo túwirri íibi, léjta náa'a chóni-werrica éemenai Dios chuáni, ne nawówai namédacoo cawárruanicajiyu, néenee nayá urrúni nawówa bácai linácu liá'a shínaashica. Libésunau'e nalí namíya máecha liá'a Dios chuánica ya jócu naméda liá'a shínaashica Dios wówaini'e nayá médaca. ²³Ne liá'a banácali íimi yáabaneerricoo cáinabi sáicai íta'aa, chái léjta náa'a chóniwsenaica éemenai Dios chuáni, náa léenaa néemicani. Natráawajaa Diosru sáica, áabi cháni léjta liá'a banácali íimica yáairri cien lítau, naméda bájialanaa, áabi léjta líimica yáirri sesenta, naméda íchaba mawí, ya áabi cháni léjta líimica yáirri treinta, naméda pítuita.”

Liá'a licábacanaa linácu liá'a máashiibee trigo íibi

²⁴Néenee Jesús íiwa báaniu áabata licábacanaa: “Liá'a Dios wána-caalactalaca chái léjta báqueerri washiálicuerri yáabaneerri banácali íimi sáicai bacháida lícu. ²⁵Ne quinínama namáa'inaami nayáca, línu báqueerri najínai, jáiwa liáabanai máashiibee máashii nashínaa trigo íibi, jáiwa liáwai. ²⁶Ne jái'inaami lidáwinau liá'a trigoca, jáiwa líiwinaa jiáwai léccchoo, néenee lijiáu léccchoo máashii máashibeeca. ²⁷Néenee náa'a tráawajadorbinica náawai náiiwa lirrúni liá'a liwácalica: ‘Wawácali, liá'a banácali íimi jiáabananaica bacháida lícu sáicaica, ¿chíta lijiáu jiliá'a máashii máashibeeca?’ ²⁸Liá'a liwácalica limá nalí: ‘Báqueerri wajínai médaniminaa liáni.’ Náa'a catráawajaacanica nasáta néemiu liyá: ‘¿Jiwówai jiyá wáacoo wéerruaque'e liá'a máashii máashibeeca?’ ²⁹Néenee limá nalí: ‘Jóca, éerruaacta liá'a máashii máashibeeca, carrúnata éerrua léccchoo liá'a trigoca. ³⁰Mawí sáica waínda lidáwinacoo áabenaas, cáashia lidáwinacoo wawínaquicta'inaacani; néeneeminaajoo nubánuua náawaquedacojojoni, nashírrique'e quéecha liá'a máashii máashibeeca,

nabáji macáishitani, wéemaque'ini, ne liábinaami nawína ya náawaqueda liá'a trigoca nushínaa liárrui rículau.' ”

Liá'a licábacanaa linácu liá'a líimi jí'ineerri mostaza.

(*Mr 4:30-32; Lc 13:18-19*)

³¹ Jesúis íiwa nalí léccchoo liéni licábacanaa: “Liá'a Dios wánacaalactalaca chái léjta áabai líimi jí'ineerri mostaza, báqueerri washiálicuerri yáabanani bacháida lícu. ³² Liéni yáawaiyi, áabau néenaa náa'a mawí píituica quinínama náiibicha náa'a líimica; ne jáicta lidáwinawai mawí máanuica liúcha liá'a yérri lirrícu liá'a náabanactacani, lidáwinau léjta áabai áicuba máanui, máanui wérri míshiidu íinu naméda líbanau linácai nácu.” Cha léccchoo, liá'a Dios chuánica náiiwani ya lichána píitui rímiyu, néenee lidáwinawai máanui limédacuwai.

Liá'a licábacanaa wáneerri páani múrracacoo lijí'inaa levadura

(*Lc 13:20-21*)

³³ Jesúis íiwa nalí léccchoo liéni licábacanaayu: “Liá'a Dios wánacaalactalaca chái léjta liá'a múrracairricoo, báquetoo íinetoo píilechoo matálinalai harina íinabi, quéewique'e cáiwique'ini quinínamani liá'a liinábica.”

Tánda Jesúis táania licábacanaayu

(*Mr 4:33-34*)

³⁴ Jesúis táania quinínama liáni nalí náa'a chóniwenairru linácueji liéni licábacanaayu, chájii jócai táania nalí liyáwoo licábacanaayu. ³⁵ Cháwa quéewique'e licúmpliacoo liá'a limáni liá'a cáiiwadedacai Dios chuáni báinacu:

“Nutáaniaminaa liyáwoo licábacanaayu;
nuíwa áabata yérri cabáyainta liyáalimi Dios liquénuda'inaami
cáinabi”.

Jesús íiwa licábacanaa máashii máashibeeca trigo íibi

³⁶ Néenee Jesúis íiwa lináwau nalí náa'a chóniwsaica, jáiwa liwárroawai áabai cuítia rícula, jáiwa lishínaa éewidenaicoo narrúniu lirrú, ya nasáta néemiu liyá namá lirrú líiwaque'e nalí linácu liá'a licábacanaa liá'a máashii máashibeeca yéerri bacháida rícu. ³⁷ Jesúis éeba'ee nalí: “Liá'a yáabaneerri líimi sáicaica, nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, ³⁸ léja liérra bacháidaca liyáwa éerrija. Liá'a líimi sáicaica, wówerri limáca náa'a médenai Dios wówainica, ya liá'a máashii máashibeeca wówerri limáca náa'a médenai Wawásimi wówainica, ³⁹ liá'a wajínai yáabaneerri máashii máashibeeca íibi, léwa Wawásimi liérra. Liá'a lítaca wówerri limáca amáarräu'inaa liá'a cáinabica, náa'a yáawacadenai

banácali íta, náawa ángelbini nárra. ⁴⁰Licábacanaa léjta náawaquedau máashii máashibeeca náucaque'ini chichái tuírricula léemaque'iu, chacábacanaa libésunacoo nalí ná'a Wawásimi shínaaca jáicta amáarra cáinabijoo. ⁴¹Nuyá Washílicuerri Dios cíuleeca, nubánuaminaa nushínaa ángelbiniu, náawaquedaque'e nushínaa nuwánacaalactaca, ná'a quinínama wánenai naméda máashii chóniwenaica cajíconaa-nica, ya ná'a médenai máashii. ⁴²Náucani'inaa lirrícula liá'a chichái túculerricoo, náichactala'inaa náamueda néu quirríquirrinaa licáichau. ⁴³Néenee ná'a médenaica léjta Dios máyu'uca, quéenenai'inaa chaléjta cáiwia quéenau chaléeni wánacaalactalaca nusáljinää néerra. Iyá iwówaicta yáa léenaa liáni numánica, arrúnaa édacanicoo sáica.

Liá'a licábacanaa linácu liá'a cawénii báyeerricoo

⁴⁴"Jesús má'ee nalí: Liá'a Dios wánacaalactalaca chái jicá'a áabai cawéni wérrica báyeerricoo cáinabi yáawi rícula. Báqueerri washílicuerri ínu linácu liá'a cawéni wérrica, ya léejoo libáya néeni jíni; liwówa chúnicau liáu liwénda quinínama liá'a liwáalianica, ya liwéni liérra cáinabica, quéewique'e liá'a cawéniica lishínaacani.

Liá'a licábacanaa linácu liá'a fíba úcuni cawénica

⁴⁵"Jesús má'ee nalí léchcho: Liá'a Dios wánacaalactalaca, chái léjta báqueerri cawéndacai jínaneerri limúrruerri fíba úcunini cawéninamai;"^t ⁴⁶jáil'inaa línu linácu liá'a áabai cawéni wérrica báqueerri yúcha, liáu liwénda quinínama liá'a liwáalianica, ya liwéni liá'a fíba úcuni cawéniica.

Liá'a licábacanaa linácu liá'a máaya nawínau cubái

⁴⁷"Jesús má'ee báaniu, lé'e liá'a Dios wánacaalactaca chái'e léjta áabai máaya náucanicta manuá yáaculani, lijéda matuínaami cubái cábacanaa. ⁴⁸Jáicta cashiámu léji liá'a máayaca, ná'a catésucanica najédani cáina ítala, nawáctala'inau naníwacani ná'a cubáica; nawáaliani ná'a cubái sáicanica náarrui rículau ya náuca liá'a máashiica. ⁴⁹Chacábacanaa jáicta amáarra léju liá'a cáinabica; Dios bánuaminaa ná'a ángelbinica nashírridaque'e máashiinica báawachala ya ná'a sáicanica, ⁵⁰náucani'inaa ná'a máashiinica lirrícula liá'a infiernoca írranii chicháiyu, náichactala'inaa ya náamuactala'inaa néu quirríquirrinaa licáichau."

Cawéninamai wáaliica ya liá'a lidánimimica

⁵¹Néenee Jesús sáta léemiu nayá:

^t **13:45** Áani wówerri limáca báqueerri éebiderri Dios nácu, arrúnaa liá lirrú bájialanaa liwéni jáicta Dios shínaa jíni liwáancaalactaca. Arrúnaa limáaca quinínama liá'a méenaami éerri shínaaca jócai índa limédacoo Dios shínaayu.

—¿Éemi jíni quinínama liáni?

—Jajá, wawácali —namá'ee.

⁵² Néenee Jesús má'ee nalí:

—Jáicta báqueerri quéewidacai ley shínaa léewidau sáica linácu liá'a Dios wánacaalactalaca, chái léjta báqueerri cuítá wácali, liá'a liwáalia-nica liá léenaa lijéda méenaami wáaliica ya liá'a lidánimimica.

Jesús Nazaret néeni

(*Mr 6:1-6; Lc 4:16-30*)

⁵³ Ne Jesús nísá'inaa líiwadeda liyú liá'a licábacanaaca, néenee liáwai néeneeji, ⁵⁴ jáiwa líinui lishínaa cáinabi néerrau, jí'ineerri Nazaret, jáiwa lichánau léewidaca lirrícu liá'a sinagogaca. Ná'a chóniwenai nacáarruda'eewoo, namá'ee:

—¿Tanácucha jéewidau linácu quinínama liéni jiáni léenaa? ¿Chíta quéewau jéewa jiméda léji liérra jócai wacába cáaji? ⁵⁵ ¿Jócaita le licúulee liá'a camédacai méenaami áicubayu, ya María cúlee? ¿Jócaita le Santiago éenajirri ya José ya Simón ya Judas, ⁵⁶ ya léenajinai íina yéenai léccchoo wáibi áani? ¿Néenee tána bésunawai chóque'e litáania íchaba wíteeshiyu ya léewa liméda jócai wacába cáji?

⁵⁷ Tándawa jóca nawówai naméda liwánacaala. Tándawa Jesús má'ee nalf:

—Jáicta báqueerri cáiwadedacai litáania Dios chuáni nácu, báawachala jócaita lishínaa cainabi, ná'a chóniwenai ca-wáunta ya néebida lirrú, ne jáicta litáania nalí ná'a chóniwenai lishínaa chacáalee rícu sánaca o á'a líibana néeni, nayá jócu cawáunta nacábacani jiní néebidaca lirrú.

⁵⁸ Jiní limédani íchaba jócai nacába cáji néerra, jiníwata ná'a chóni-wenaica jócani éebida liyácala liá'a Mesíasca.

Juan Bautista máanalicami

(*Mr 6:14-29; Lc 9:7-9*)

14 ¹Liyáali éerrimi, Herodes Antipas, wánacaleerri léjta rey á'a Galilea, léemí'e natáania Jesús nácu. ²Herodes má'ee lishínaa tráawajadorbinirru: “Le Juan Bautístaja liérra cha cáwiaco; tádawa léewa liméda jócai wacába cáji.”

³ Jiníwata quéechami liá'a Heródesca wáneerri nawína Juan preso, liwánani nabájida cadénayu natéequé'ini cuítá manúmai rícula. Herodes wánaca nawárrueda Juan preso ruwánaca ruá'a Herodíasca, línu liá'a Felipeca Herodes éenajirri. ⁴ Jiníwata Juan máirrite Heródesru: “Jócai éewoo jijéda jínu ruárra ínetooca cáwicalani rúnirri liá'a jéenajirrica.”

⁵ Linácueji Herodes wówai líinua Juan, ne cáarru licába ná'a chóniwenai, jiníwata quinínamarru néebida liá'a Juanica cawéni wérri líiwadeda Dios

chuáni. ⁶ Ne liyáali éerri Herodes shínaa licúmpliacta camuí, rumífacaula ruá'a Herodíasca rujiáu ruwáilaca nanáneewa ná'a namáidanica, Herodes gusta ruyá ruwáilaucha bájialanaa, ⁷tánda Herodes ma rulí liwánacaala nácu, liáminaarulí tánashia rusátani liúchaa. ⁸Néenee ruá'a miyácauca rutúwa éewidaca'ee ruwítee, rumá'ee Heródesru:

—Jiá nulí áabai mitájia rícu, liá'a liwítami liá'a Juan Bautístaca, nacábaque'ini.

⁹Linácueji liwána máashii wérri liwówa liá'a rey Heródesca; ne jiní-wata arrúnaa licúmplia liá'a limánimica nanáneewa ná'a limáidanica, liwána náa rulíni. ¹⁰Libánua báqueerri soldado nawíchua Juan wáa cuíta manúmai rícula. ¹¹Jáiwa natée liwítamica báji mitájia rícu náa rulí jíni ruá'a miyácauca, jáiwa rutée jíni rutúwarru.

¹²Néenee náinu ná'a jínanenaicoo Juan yáajcha, natée limáashiicaimi nabáyaque'ini, liáwinaami náawai náiiwacani Jesúsrui jíni.

Jesús yáa náaya ná'a cinco mil washiálicuenaca

(*Mr 6:30-44; Lc 9:10-17*)

¹³Jesús éemi'inaa liéni chuánshica liáu lancha rícu náajcha ná'a éebidaicoo liájcha, liáu chaléeni báawachala. Ne chóniwenai éemi'inaa jíni, jáiwa najiáwai chacáalee rícucha, quéewique'e náacoo lijúnta macáshtai.

¹⁴Jesús jiá'inau lancha rícucha, licába chóniwenai íchabani, carrúni jináata licába nayá, jáiwa lichúni ná'a bálinenaicoo natéenica. ¹⁵Jái'inaa samásamai liácuwai, ná'a lishínaa éewidenaicoo narrúniu namá'ee lirrú:

—Jái táicalacai, liáni júshiquitawa áani. Jíiwana náacoo ná'a chóni-wenaica, náaque'iu nawéni náayau lirrícula liá'a chacáalee júbininica.

¹⁶Jesús éeba'ee nalí:

—Jócai arrúnaa náacoo; yáa náaya iyá.

¹⁷Néenee néeba'ee lirrú:

—Wawáalia áani bácai cinco páani rími ya chámacua cubái.

¹⁸Jesús má'ee nalí:

—Índa nulíni ájini áani.

¹⁹Néenee liwána ná'a chóniwenai máanabanaamica nawáaque'iu imíshi íta'aa. Jáiwa liwína licáaji rícu ná'a cinco páanica ya ná'a chámacua cubáica, licába áacairra, liá sáicai Diosru, litúcueda liá'a páanica, ya ná'a cubáica; liá jíni lishínaa éewidenaicoorru, nayá nashírridaque'ini chóniwenairru. ²⁰Quinínama náaya cáashia cáawai wérri nayá, ya újnibii nacámusheda doce canasta lishíd-naami máaquerricoo. ²¹Namáanabaca ná'a íyenaica cinco mil washiálicuenai nayáwoo, jócani jútada fína ya sáamanai léccchoo.

Jesús jínerriu shiátai náani nácu

(*Mr 6:45-52*)

²²Liáwinaami, Jesús bánuu ná'a lishínaa éewidenaicoo náurrucocoo lancha rícula, nachuáque'iu bajiála manuá libéecha, nácula líiwa lináwau

nalí ná'a chóniwsaica. ²³Jái'inaa líwa lináawau nalí ná'a chóniwsaica, Jesús lírrau áabai dúuli ítala quéewique'e lióraca bácai. Línu'inaa liá'a catáwacabeeeca yéerirri néeni bácai, ²⁴nácula liá'a lanchaca jái yáacuwai déecuchala litácoowa yúcha. Liá'a marrádacaca ínuerri lancha nácula cadá-nani, jiníwata cáuli ínuerri najúnta. ²⁵Jái'inaa týni cátai Jesús jiinau najúnta shiátai náani nácu. ²⁶Nacába'inaateni lishínaa éewidenaicoo lijínacoo shiátai náninacu, nacáarrudau wérri, namáídada nacáarruniu namá'ee:

—¡Wówanaashimi chái jínacoo!

²⁷Ne Jesús táania nalí, limá'ee:

—¡Ya iwówau cadánani, nuyácani, ucáarru iyá!

²⁸Néenee Pé'eru éeba'ee lirrú:

—Nuwácali, jiyáquictani, jiwána nujínacoo jiyáctala shiátai náani nácu.

²⁹Jesús má'ee lirrú: —Jínu chérra.

Néenee Pé'eru yúrrucoo barco rícura, jáiwa lichána lijínacoo shiátai náani nácu Jesús yáctalaca. ³⁰Ne licába'inaa ná'a marrádaca ya cáuli mánui wérriyu, jáiwa cáarru jíni; jái'inaa liwówai liájuacuwai, jáiwa limáídada:

—¡Jiwáseda nuyá, nuwácali!

³¹Liyálimi'e Jesús wína licáaji nácui, limá'ee lirrú:

—¡Jiyá jócai máacai jiwówau nunácu sáica! ¿Tánda jócu jéebida nuyá wásedeerri jiyá?

³²Náirra'inaamiwai lancha rícula, machúnucunaa liá'a cáulica.

³³Néenee liyáali, ná'a yáainai lancha rícu, jáiwa natúyau náurruí juá-tamiyu Jesús náneewa, namá'ee lirrú:

—¡Yáawaiyi jiyá Dios Cúlee!

Jesús chúni ná'a bálinenaicoo Genesaret néeni

(Mr 6:53-56)

³⁴Nachuáu bajiála manuá, jáiwa náiinuque'e lishínaa cáinabi ítala liá'a Genesaret. ³⁵Ná'a chóniwenai néeni sánaca nacúnusia nacába liá'a Jesúsca, lichuáni licáarraliau quinínama liá'a cáinabica. Natée Jesúsru ná'a bálinenaicoo, ³⁶ya namésuda'ee liwówa namá'ee lirrú jínda nadúnu líibala númacua nácu cadánia; ya quinínama ná'a dúnueñaicani, sáicani máacacoo.

Liá'a wáneerri casácula washiálicuerri

(Mr 7:1-23)

15 ¹Narrúniu Jesúsru áabibi fariséobini ya áabibi quéewidacani ley shínaa, ínuenai Jerusalén néenee, ya nasáta néemiu liyá:

²—¿Tánda jishínaa éewidenaicoo jócu néewida nawítee ná'a wawérri-naimica? ¿Ya tández jócu nacúmplia nawítee nabádeda nacáajiu quéecha jóctanaa náaya, chaléjta nawánaul'i naméda ná'a wawérrinaibimica?

³Jesús má'ee nalí:

—Iyá jócandi arrúnaa yásacalaca ná'a éewidenaicoo nuájcha, níwata iyá iméda máashii mawí, ne iyá jócandi méda Dios chuáni wánacaala, imédaque'e chaléja limáyu'u liá'a iwíteeca. ⁴Jiníwata Dios má'ee: ‘Cawáunta jiyá jitúya jisálíjinau ya jitúwa,’ ya ‘liá'a máashii núma lisálíjinaa nácu, ya litúwa nácu léccchoo, arrúnai'inaa náiinuaca.’ ⁵Ne iyá máinai yáawaa báqueerri washiálicuerri éewerri limá lisálíjinaarru jócta litúwarru: ‘Jócu nuéewa nuyúda jiyá, jiníwata liá'a nuwáaliani quinínama nuáni'inaa Diosru’; ⁶ya tánashia mairri liáni, jócadi éewa liyúda lisálíjinau jócta litúwa. Chacábacanaa iyá jócandi éewida Dios chuáni, quéewique'e iméda léjta iwítee wówau'ca. ⁷¡Iyá chámáini iwítee! Sáicai litáania liá'a Isaíasca íiwadedeerrimi Dios chuáni báinacu, limá'inaami inácu iyá:

⁸‘Náani chóniwsaica éebidenai nanúmayu chájí'i,
ne nawówa déecuchai yáa núcha.

⁹Jiní wéni báawita naméda culto nulí;
ne éewida nuchuáni nácu,
ya éewida liá'a napénsanica namáta ná'a nawánacaalactaca,
ne liyáwoo washiálicuenai chuáni bácai.’

¹⁰Jáiba Jesús máida ná'a chóniwsaica, limá'ee:

—Éemini ya yáa léenaa: ¹¹Liá'a wárruerricoo washiálicuerri núma lícueji, jócadi wána casácula liwówa. Ta léja liá'a jiérricoo washiálicuerri núma lícueji, wáneerri casácula liwówa.

¹²Néenee ná'a lishínaa éewidenaicoo liá'a Jesúsca narrúniu lirrú,
jáiba nasáta néemu liyá:

—¿Jáa léenaa íiwrri nawówa ná'a fariséoca néemi'inaa liáni jimánica?

¹³Jesús éeba'ee limá'ee nalí liyú liáni licábacanaaca:

—Nusálíjinaa liá'a yáairri áacairra, liúcaminaa bináawala quinínama ná'a éewidenaí meénaami yáairri báawachala yáawaiyi yúcha, chaléjta liá'a cáabanacaica léerrua liúca quinínama lijíchu yáajchau ná'a banácali jócandi liáabana. ¹⁴Imáacani, matuýii liérra chái téé áabi matuýii. Ne báqueerri matuýii técta báqueerri matuýii, chámataanaa nacáacoo útawí rícula.

¹⁵Néenee Pé'etu ma Jesúsru:

—Jichúni jíiwadeda walí liá'a jimánica.

¹⁶Jesús éeba'ee:

—Nuyá máashii wówa níwata iyá jócandi yáa léenaa liá'a nuéewidanica.

¹⁷Iyá arrúnaa yáa léenaa liá'a quinínama wárruerricoo wanúma lícu, yáairri wáayacua rícula, quéewique'e liwinaami lijíau wáiibicha. ¹⁸Ne lijíérricoo linúma lícueji, jiérriu liwówa lícueji liá'a washiálicuerrica, léwa liérra chái wána casácula liyá. ¹⁹Níwata liwówa liá'a washiálicuerrica najiáu ná'a máashii liwíteeca, liá'a náiinua'inaaca, namáa washiálicuerri yáajcha jócadi náanirri, ya íinetoo rumáa washiálicuerri yáajcha

jócai rúnirri; camédacani máashii náiinaayu, ná'a nédishica, nanúma yúwica, ya liá'a nacáitauga. ²⁰Léewa liéni wáneerri casácula liá'a washia-lícuerrica; ne náayacta ya jócu nacúmplia nabádeda nacaajiu, jócai wána casácula liyá.

**Báquetoo íinetoo bájirra cáinabi ítee sáu éebidechoo Jesús nácu
(Mr 7:24-30)**

²¹Jesús yáau chéni Genesaret néenee liáque'iu cáinabi Tiro ya Sidón néerra. ²²Báquetoo íinetoo Caná néenee sáu, yéechoo líta'aa liá'a cáinabica jí'ineerri Tiro, ruínu Jesúsru rumáidadadaca:

—¡Nuwácali, David táqueerrimi, carrúni jináata jicába nuyá! ¡Numíyacaula wáalechoo áabai espíritu máashii méderri rulí máashii!

²³Jesús jócai éeba ruchuáni. Néenee lishínaa éewidenaicoo rúniu lirrú, nasáta'ee liúcha:

—Jíwa rulní ruáque'iu wáucha ruá'a íinetooaca bájialaca rumáidadadaca wáishiirricu.

²⁴Jesús má'ee:

—Dios bánuerri nuyá nalí ná'a bácai ná'a chóniwenai yéenai Israel néeni, léjta oveja yúquenaita wáni.

²⁵Ne ruá'a íinetoo ruáu rutúyacoo rúrrui juátamiyu Jesúsru, rumá lirrú'e:

—¡Nuwácali, jiyúda nuyá!

²⁶Jesús éeba'ee ruchuáni:

—Jócai sáicanata wéda náayanibi ná'a wéenibicoo wáaque'e nalí ná'a áulica.

²⁷Ruyá rumá'ee:

—Yáawaiyi, nuwácali; ne ná'a áulica íyenai liá'a lítabi cáirricoo nawá-canai shínaa mesa yáajabala.

²⁸Néenee Jesús ma rulí:

—¡Íinetoo, máanui wérri liá'a jéebidauga! Liméda jírru léjta jiwówauca. Liyáalimi rumíyacaula ruá'a íinetooaca sáica jíni.

Jesús chúni íchaba bálinenaiu

²⁹Jesús jiáu néeni, jáiwa lílinu á'a litácoowa liá'a lishínaa manuá liá'a Galileaca; néenee lírrau áabai dúuli ítala, jáiwa liwáawai. ³⁰Íchaba chóniwenai yáawacau Jesúsru. Natée lirrú macáwani, matuíni, ya máacarrani cáaji, jócai éewa natáaniaca, ya áabibi wáalenai íchaba bálinacaalashi, náindani Jesús yáctalaca, jáiwa lichúni nayái. ³¹Tánda ná'a chóniwenaiaca cáarrudeneu, nacába natáaniacala ná'a jócanimi éewa natáaniaca, ya ná'a máacarrani cáaji, namáacau sáica léccchu, ná'a macáwanimica éewenai najínacoo, ya ná'a matuínica néewa nacábaca. Jáiwa nachána náa lirrú sáicai liá'a Dios chóniwenai Israel shínaaca.

**Jesús yáa náaya náa'a cuatro mil washiálicuenica
(Mr 8:1-10)**

32 Jesús máida lishínaa éewidenaicoorru, limá'ee nalí:

—Carrúni jináata nucába náani chóniwsaica, jiníwata nawáalia matáli éerri nayá nuájcha áani, jinícalá nalí náyani'inaa. Jócu nuwówai nubánua nayá máayaca náabana néerrau, carrúnataca májina nayá iníjbaa lícu.

33 Lishínaa éewidenaicoo namá'ee lirrú:

—Ne ¿chíta quéewau wáiinu íyacashi áji'ani náaya náa'a chóniwenai íchabanica, líta'aa liáni júshiquitaca jinícta yáairri?

34 Jesús sáta léemiu nayá:

—¿Chíta máanaba páani iwáalia jíni?

—Siete páani ya pítui rími cubái júbinini, —néeba'ee nayá.

35 Néenee Jesús wána nawáacoo cainabi rícu náa'a chóniwsaica,

36 jáiwa liwína jíni náa'a siete páanica ya náa'a cubái rími, jáiwa liá saícaí Diosrui, lipúrraída, jáiwa liá lishínaa éewidenaicoorru jíni, néenee nashírrida jíni nalí náa'a chóniwsaica. **37** Quínínama náaya cáawaina wérri, néenee náawaqueda néenamu liá'a máaquerricoo siete canasta liyú liá'a litábimi máaquerricoo. **38** Náa'a íyenaica cuatro mil namáanabaca washiálicuenica, jócani najútada náa'a fínaca ya sáamanai. **39** Néenee Jesús fíwa lináawau nalí náa'a chóniwsaica, jáiwa líirrawai lancha rícula, jáiwa liáwai chaléeni áabai cainabi jí'ineerri Magadán.

**Náa'a fariséobinica ya náa'a saduceobinica nasáta áabai señal jócai
nacába cáji
(Mr 8:11-13; Lc 12:54-56)**

16 ¹Náa'a fariséobini ya náa'a saduceobini náau nacába Jesús néerra, nawówa namédaque'e lirrú áabai trampa, namá lirrú limédaque'e áabai señal jócai nacába cáji, néenedaque'i nacábawani yáawaicta fínuerri Dios néenee jíni, ne nanúma yúwicawajani. ²Ne Jesús éeba'ee nalí: "Táicala imá iyájoo: 'Sáitai'inaa liá'a éerrica, jiníwata liá'a éerrica chunídai wérri'inaa'; ³manúlacaiba namá'ee: 'Wáalee máashii'inaa éerri, jiníwata liá'a éerrica quírrai ya casáculai'. Ne yácta léenaa icába liá'a éerri cábacanaa, ¿chíta quéewau'u jócu éewa yáa léenaa liá'a Dios médanica? ⁴Iyá chóniwenai máashiini jócani éebida yáawaiiyu, nasáta áabai señal jócai nacába cáji; ne jocuminaa nuá irrú áabai señal mawiá léjta Jonás." Jáiwa limáaca nayái, liáwai.

**Néewida jócai yáawaiyi nashínaa náa'a fariséobinica
(Mr 8:14-21)**

5 Quéechá'inaami nabésunacoo bajiála manuá, náa'a éewidenaicoo namíya máecha natée páani. **6** Néenee Jesús ma nalí:

—Icábate, cáwi icába yúchau levadura fariséobini shínaaca ya saduceobinica.

⁷Ná'a éewidenaicoo Jesús yáajcha jócu náa léenaa néemicani limánica, táda cha namá nayá jájiu:

—¡Jócuwa'ee waínda páanii!

⁸Jesús yáa léenaa nanácu, limá'ee nalí:

—¿Táda imá jiníca irrú páani? ¡Pítui rími éebidaca yáawaa! ⁹Nuyá máashii wówa níwata iyá újnibi jócai yáa léenaa éemicani nuyá éewerri numéda jócai icába cáji, jiní éedanico linácu liá'a cinco páani nushírridani nalí ná'a cinco mil washíalícuenaica. ¿Ya chítia máanaba canasta yáawaqueda jíni? ¹⁰¿Jiní édacanicalau léccchoo linácu liá'a siete páani, nushírridani nalí ná'a cuatro mil, ya chítia máanaba canasta yáawaqueda jíni? ¹¹¿Chítia jócu yáa léenaa éemiqui jíni jóca nutáania nuyá páani nácu? Cáwi icá'a yúchau ná'a jócani éewida yáawaiyi fariséobini shínaaca ya saduceobini shínaaca.

¹²Néenee náa léenaa néemiqui jíni, Jesús jócai ma liyáca itúyaque'iu liúcha liá'a wáneerri páani mírracacoo, jócta quéewique'e cáwi nacá'a náuchau liá'a éewidacaishi nashínaa ná'a fariséobinica ya ná'a saduceobinica.

Pé'eru máirri Jesús liyáca Mesíasca

(Mr 8:27-30; Lc 9:18-21)

¹³Quéecha'inaami Jesús ínucai lítalá liá'a cáinabi jí'ineerri Cesarea Filipo shínaaca, lisáta léemiu lishínaa éewidenaicoo:

—¿Tána namá nunácu chái ná'a chóniwenai nuyá Washíalícuerri Dios Cúuleeca?

¹⁴Néeba'ee lichuáni:

—Áabi máinei jiyácalá'ee Juan Bautista cáwerriwai; áabi máinei jiyácalá'ee Elías cáwerriwai, ya áabi máinei jiyácalá'ee Jeremías cáwerriwai o áabimi cáiwadedacanimi Dios chuáni báinacu cágweneu.

¹⁵—Ya iyá, ¿tánashia imá nuyái? —Lisáta léemiu nayá.

¹⁶Simón Pé'eru éeba'ee:

—Jiyá waliérra, Mesíasca, liá'a Dios Cúulee cáwiica mamáarraca éeril'inaa.

¹⁷Néenee Jesús ma lirrú:

—Sáicta wérri jiówá, Simón Jonás cúulee, jiníwata jiní báqueerri washíalícuerri íiyaderri jirrú liáni, liyárrimija liá'a nusálíjinaa yáairri áacairra. ¹⁸Ne nuyá ma jirrú jiyácalá Pé'eru, linácueji liáni jinísaní jimáca, jicá'a áabai íiba nubárruedaque'e nushínaa iglésiau, jiníminalaa máanalicalai shínaa danáanshi éenaaca limárdaca nushínaa iglesia.

¹⁹Nuámina jirrú wánacaalashi áacai sói jicá'a áabai yáawi; liá'a jibájini líta cáinabi liáni, ne cháminalaa limácacacoo libáji áacairrajoo, ne liá'a

jiyá liwásedanica líta cáinabi liáni, cháminala limáacacoo liwásedacoo áacairra.

20 Jáiwa Jesús bánuia lishínaa éewidenaicoorru jócubeecha náiiwadeda matuínamamirru liyácalia liá'a Mesíasca.

Jesús iiwadeda limáanalicau
(*Mr 8:31-9:1; Lc 9:22-27*)

21 Liawinaami liáni Jesús chánau líiwadeda lishínaa éewidenaicoorru, arrúnaaca'ee liácoo Jerusalénra, ya chaléeni ná'a salínai, sacerdótebini wácanai, ya qéewidacani ley shínaabinica, nawánaminaa carrúni jináata bájialanaa. Limá nalí nuyá náiiuaminaajoni, ne nucáwiaujoo matáli éerri rícula. **22** Néenee Pé'eru téel liyá báawachalani, jáiwa lichánau licáita Jesús, limá lirrú:

—¡Dios jócu wówai, nuwácali! ¡Liéni jócai éewa libésunacoo jiájcha!

23 Jáiwa Jesús náawawai, limá Pé'erurru:

—¡Jishírriu núcha, níwata jiyá pénserrí ya jitáania jiyáca chaléjta liméda'u liá'a Wawásimica, linácu jiliéni jimánica carrúnata jiwánata jócu néewida nusálijinaarru! Jiyá jócai cábau léjta Dios cábau'u, jiyá cáberri léjta nacábau ná'a washiálicuenaca.

24 Jáiwa, Jesús ma lishínaa éewidenaicoorru:

—Tánashia wówerri nushínaa éewiderricoo, limíya máecha liyá jájiu, yéerri liyá báitanacu lirrú liá'a carrúnataica ya cáashia máanalictalacani léewaque'e líinu nuíshírricu, chaléjta litécta áabai cruz. **25** Jiníwata liá'a wówerri liwáseda licáwicau jócai amáarra, yúquerri'linau; ne liá'a yúquerri licáwicau jócai amáarra nunácueji, línuminaa cágicaishi jócai amáarra. **26** ¿Tána liwéni lirrú liá'a washiálicuerrica ligáanacta quinínama cáinabi, ya liúca licáwicau jócai amáarra jóca liméda'u chaléjta éewidenaicoo nuájcha? ¿O chíta máanaba léenaa lipáida liá'a washiálicuerri licáwica jócai amáarra nácueji? Jiní wérri léewa liwárruacoo áacairra báawita lipáidaca. **27** Tándawa, yáau nuíshírricu báawita libésunacoo liá'a bésuneerri'linaacoo, jiníwata nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, nuínuminaa nusálijinaa wítee yáajchau ya nushínaa ángelbinica, ya néenee nupáidaminaa bácainaa tánashia namédanii. **28** Ne yáawaiyi numá irrú, áabi yáainai áani jocuminaa máanalí nayá, cáashia nacába nuyá Washiálicuerri Dios Cúulee nuínu nuwánacaalaca.

Jesús báwachactau
(*Mr 9:2-13; Lc 9:28-36*)

17 **1** Seis éerri liawinaami, Jesús téel liájchau Pé'eru, Santiago ya Juan Santiago éenajirrica, ya liáu náajcha báawachala áabai díulí áacai wérri ítala. **2** Néeni libáwachau nanáneewa licábacanau liá'a Jesúsca. Lináni quéneerri jicá'a cáiwia, ya lílibala náawerrii cabálaiyu

jicá'a jucámmarrabee. ³Liyáali nacába Moisés ya Elías táanianai nayá Jesús yáajcha. ⁴Pé'eru má'ee Jesúsru:

—Nuwácali, jsáicai wérri wayá áani! Jiwówaicta, waméda'a matálili cuítia rími; áabai jírrú sái'inna, áabai Moisésru, ya áabai Elíasru.

⁵Nácula Pé'eru táania liyáca, áabai sáanai quirrámini lirrífjueda nayá catámuabeeeyu, líbee sáanaica áabai chuánshi jiáu, mairri nalí: “Léewa nucúulee caníinai nucábaca, liérra nuwínanica, éemiu lirrú.”

⁶Néemi'inaamini liáni, ná'a éewidenaicoo natúyau náurruí juátamiyu, náa nanániu cainabi nácula, cáarru wérri nayá. ⁷Jáiwa Jesús rúniu nalí, lidúnu nanácu limá'ee nalí:

—Ibárroo, ucárru iyá.

⁸Quéechalinaami nacábacani, jiní néeni Moisés ya Elías, Jesús bácai yáa néeni.

⁹Nácula náurrucoo dúuli ítacha, Jesús ma nalí:

—Jiníqui béecha náiiwadeda rúni liá'a nacábanica, cáashia nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca cáwiaco máanalini fíbicha.

¹⁰Néenee ná'a éewidenaicoo nasáta'ee néemiu Jesús:

—¿Tánda namá ná'a quéewidacani ley shínaaca Elías fínucala'ee libéechalawau liá'a Mesíasca?

¹¹Jesús éeba'ee:

—Yáawaiyi báqueerri léjta Elías fínuka quéechanacu, ne liyáminaajoo lipréparaminaa nawówa nayá quínínamajoo. ¹²Ne nuyá ma irrú Elías jái nísa línucai, ne nayá jócu nacúnusia nacábaque'e jíni, ne naméda liájcha máashii quinínama liá'a nawówaini naméda lirrú. Chacábacanaa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, nusúfria nacáaji rícujo.

¹³Néenee lishínaa éewidenaicoo yáa léenaa néemica, Jesús táaniaca liyá Juan Bautista nácula, litáania'inna liyáca jicá'a Elías.

Jesús chúni báqueerri icúlirrijui wáalierri espíritu máashii

(Mr 9:14-29; Lc 9:37-43)

¹⁴Náinu'inaami Jesús ya matálitai éewidenaicoo liájcha néerra báaniu chóniwenai yáctala ya ná'a áabi éewidenaicoo liájcha, báqueerri washíalicuerri rúniu Jesúsru, túyerriu lináneewa limá lirrú:

¹⁵—Nuwácali, carrúni jináata jicába nucúulee, súfrierri bájiala liwáaliaca espíritu máashii, wánacaleerri liyá, jiníwata íchabachu licáacoo chichái rícula, jócta shiátai yáacula léccchoo. ¹⁶Áani nuínda nalíni ná'a jishínaa éewidenaicoo, ne jócai néenaa nachúnica.

¹⁷Jáiwa Jesús éeba jíni:

—¡Woo, iyá chóniwenai jócani éebida, ya máashiican! ¿Chacálita arrúnaa nuyá yáajcha jíni? ¿Chacálita arrúnaa nuwánta yáajcha jíni? Índa nulí áani liérra icúlirrijuica.

¹⁸Néenee Jesús licáita jíni liá'a espíritu máashii ya jáiwa liwána lijiá-cuwalíciúlirrijui yúcha, jáiwa limáacau sácrai liyáalimi.

¹⁹Liáwinaami ná'a lishínaa éewidenaicoo linácu natáania liájcha báawacha Jesús, jáiwa nasáta néemiu jíni:

—¿Tánda jócu wéenaa wajéda liá'a espíritu máashii wayá?

²⁰Néenee Jesús ma nalí:

—Iyá jócani éenaa ijéda bináawalani liá'a espíritu máashii, níwata jócalá éebida Dios dánaniyu éewa imédacani. Yáawaiyyi numá irrú, iwáaliactata liá'a éebidaуча, áawita pítui rími léjta áabai ítashi fími rími jí'ineerri mostaza, néenee éewa imá lirrú liáni díulica: 'Jishírroo chérra, ya jiáu báawachala', ya díuli lishírroominau. Yácta léenaa éebidaca, éewa iméda quinínama. [²¹Ne liérra licábacanaa espíritu máashiica, jócai najiáu jócta na'óraa Dios ya nayúnaca.]

Jesús fíwadeda limáanalica nácuu

(Mr 9:30-32; Lc 9:43-45)

²²Nácula ljínaniu náajcha líta'aa liá'a cainabi Galilea shínaaca, Jesús má'ee nalí:

—Nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, néejuedani'inaa nacáaji rícu'inaa nalí ná'a washiálicuenai, ²³ya náiniuaminaa nuyájoo; ne matálili eérri ricúla nucáwiaujoo.

Néemil'inaami liá'a chuánshi limáni nalí, máashii wérri nawówai.

Napáidau'u impuesto templorru

²⁴Quéechala'inaami Jesús ya lishínaa éewidenaicoo finu Capernaúmra, ná'a cóbrenai impuesto templorru, náuu nacába Pé'eru, jáiwa nasáta néemiu liyá:

—¿Ishínaa quéewidacai lipáida impuesto templorru?

²⁵Pé'eru éeba'ee:

—Jajá, lipáidaní. Jáiwa, Pé'eru wárroo'inaamí cuítalícula, Jesús táchana'ee lirrú quéechanacu, limá'ee lirrú:

—¿Chítá jimáqui jíni, Simón? ¿Tána yúcha nacobra impuesto ya náawa queda yúcha ná'a reyebini cainabi íta'aa sánaca: Ná'a chúnsana ásana áani o náweji ná'a bájirra cainabi ítee sánaca?

²⁶Pé'eru éeba'ee lirrú:

—Ná'a bájirra cainabi ítee sánaca.

Jesús má'ee mawí:

—Cháwajani ná'a chúnsana ásana áani, jócani rúnaa páidaca. ²⁷Ne, jiníqui béecha wáucani chuáni, jiá namówai jitésuca manuála, jiúca jiculupaniú úniacula, ya jijéda quéechanacu sái cubái wíneerri jírrú. Linúma lícu liá'a cubáica jínuminaajoo áabai moneda, liyáminaá éenaa lipáida impuesto nushínaaca ya jishínaa, jitéeyuni jiáu jipáidaca.

¿Tána jiliá'a mawíyii cawénica?

(Mr 9:33-37; Lc 9:46-48)

18 ¹Liyálimi éerri ná'a éewidenaicoo rúniu Jesúsrú, nasáta'ee néemiwani:

—¿Tána mawí cawéni wérri cáí Dios médacta jiyá reyyu?

²Néenee Jesús máida báqueerri samálita, libárrueda nalí béewamini,
³ya limá'ee:

—Yáawaiyi numá irrú, jóctaca ináawida iwíteu ya éejoo jicá'a liéni samálitaca, jócuminaa éewa iwárruacoo Dios wánacaalactalaca. ⁴Liá'a mawí cawéni wérri Dios wánacaalactalaca, liyáwa arrúnnaa imýai limédacoo, ya limédactau jicá'a liéni samálitaca níwata náa'a sáamanaica jócani pénsaa nayáca cawénini náiibi náa'a máanui namánica. ⁵Ya liá'a ríshibierri nují'inaa nácu báqueerri samálita léjta liéni, lirríshibiaminaa nuyá léccchoo.

Liá'a carrúnatai cáacoo jíconaashi rícula

(*Mr 9:42-48; Lc 17:1-2*)

⁶“Matuínaami tánashia wáneerri nacáacoo jíconaashi rícula, bácai náani júbini éebidenai nunácu, mawíminata cawéni lirrú náajuedactatani dujíwala wérri manuá yáacula, áabai síbayu máanui wérri molino shínaa, nabájini liwáa nácu. ⁷¡Tándawa máashii wérri náani chóniwenai yáainai cáinabi íta'aa íchabacala máida naméda najíconau! Cháilinää mamáarraca, ne ¡carrúni jináatai rími liá'a washiálicuerri wáneerri naméda najíconau áabica, súfrierri'linaa mawí bájialanaa castíguca!

⁸“Lítala mawí, jicáajicta o jíiba wána jicáacoo jíconaashi rícula, ujiméda máashii, jicá'a liá'a jiwíchuani ya jiúca jiúchau déecuchalani, mawí sáicaca jiwárrocoo áacairra macáaji o máiba, ne jócubeecha jiáu chámínaa jicáaji ya jíiba, jiácoo chichái rícula jócai amáarra. ⁹Jituícta wána jicáacoo jíconaashi rícula, ujiméda máashii, jicá'a jijéda jiúchau ya jiúca déecuchalani, mawí sáicaca jiwárruacoo cáwicashi rícula, bátui jitú yáajchau, ne jócubeecha jiáu chámíai jitú yáajchau infierno rícula.

Licábacanaa linácu liá'a oveja yúquerricoo

(*Lc 15:3-7*)

¹⁰“Jiní icháanini náani júbini” rímica. Ne numá irrú, áacairra nashínaa ángelbini yáainai séewirri nusálijinaa náneewa áacairra. [¹¹Jiníwata nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, fínuerri nuwásedaca náa'a yúquenaimicoo nayáca.]

¹²“¿Chíta icábaqui jiníni? Báqueerricta washiálicuerri wáaliacta cien oveja, ya áabai yúquerriu liúcha, ¿jócuminaata limáaca náa'a noventa nueve awáca síbi, liáque'iu limúrru ruá'a áabai oveja jiáchocoo liúcha?
¹³Ne léenactata lílinu runácu, ne yáawaiyi sáictai wérricta liwówa runácue ruárra ovejaca, náucha náa'a noventa nueveca jócani yúcau.

^{“18:10} Ne litáaniacta nanácu náa'a ‘júbinica’ versículo néeni 6, 10 ya 14 liwówau'inaa limáca quinínama náa'a éebidenaica, báawita náa'a imýani wérrica.

¹⁴ Cháwa cábacanaa lécchoo liá'a Isálijinaaca yáairri áacairra, jócai wówai náucacoo liúcha naáani júbinini rímica.

**Chíta wéewau wapérdonaa wéenajirriu jíni
(Lc 17:3)**

¹⁵ "Ne jéenajirri médacta jírrú máashii, jitáania liájcha bácai, ya jiwána liá léenaa lijíconau. Ne limédacta jiwánacaala, jái jigáana liá'a jéenajirricoo. ¹⁶ Ne jócta liméda jiwánacaala, jimáida jiájchau báqueerri o chámata chóniwenai mawí, quéewique'e quinínama náa lijíconaa, limáaque'iu chámata o matálitai chóniwenai náneewa náa'a yáainai léenaa linácu. ¹⁷ Ne jócta liméda nawánacaala lécchoo, íiwa nalíni náa'a iglesia ísanaca éebidenai Dios chuáni; ne jócta liméda iglesia wáana-caala, néeneeminaa imáacani léita jócai éebida Dios nácu," o léjta náa'a cóbrenai impuesto Romarru.

¹⁸ "Yáawaiyi numá irrú, liá'a ibájini mayéji áani cáinabi íteeji, lécchoo chalé'inaa ya áacairra, ne quinínama liá'a iwásedani mayéji áani cáinabi íteeji, chámmina cábacanaa liwásacoo áacairra.

¹⁹ "Liéni numá irrú: Ne chámata iyá, áabeenacta iwówa cáinabi íta'aa, quéewique'e isáta máayabaca oraciónyu, nusáljinnaa yáairri áacairra, liáminnaa irrúni. ²⁰ Níwata chámata o matálitai yáawacactacoo nují'inaa nácu, néeniminaa nuyá béewami nalí, néemique'e nalí ya nusátaque'e Dios nanácu.

²¹ Néenee Pé'eru yáau lisáta léemiu Jesús:

—Nuwácali, ¿chíta máanabachu arrúnaa nupérdonaa nuéenajirriu médericta nulí máashii mamáarracani? ¿Sietechu limáanabaca?

²² Néenee Jesús éeba'ee:

—Jócai numá jírrú siétechucalani, numá jírrú setentachu^w siete namáanabaca.

Liá'a bésuneerricoo liájcha liá'a jócanti wówai lipérdonaaca

²³ Numéda irrú áabai licábacanaa quéewique'e yáa léenaa tánda iyá arrúnaa ipérdonaa liá'a méderri máashii irrú. "Liá'a Dios wánacaalactalaca, chái cábacanaa léita báqueerri rey wówerri liméda cuenta lishínaa tráawajadorbini yáajchau. ²⁴ Wáali'inaate liméda liyáca, quéecha'inaami náayada lirrú báqueerri mówinerri máanui wérri millones. ²⁵ Ne liá'a catráawajaacai quiníyu léenaa lipáidaca, jáiwa liá'a reyca liwána nawénda liyái léita esclavo, chámatacaa línu yáajcha, ya léenibi,

^v **18:17** Náa'a judíobinica léita nawítee séewirrinaa namáaca báawachala náa'a chóni-wenaica Dios shínaaca, náa'a jócanti éebida, náa'a cóbrenai impuesto Romarru ya áabi chóniwenai cábeneu cajiconai máanui wérri. ^w **18:22** Jesús liwówau'inaa limá áani, wayá arrúnaa wapérdonaa máanamachu naméda walí máashii.

ya quinínama liá'a liwáalianica, quéewique'e limácacoo páiderriu limówiniacalau.

²⁶ “Liá'a catráawajaacaica, jáiwa litúyawai liúrrui juátamiyu lináneewa liá'a reyca, ya lisáta liúcha cáiwinaa, limá'ee: ‘Nuwácali, carrúni jináata jicába nuyá, mátaminaa nupáida jirrú quinínamaní.’ ²⁷ Néenee liá'a reyca, jáiwa carrúni jináata licábaqui jíni, jáiwa lipérdonaa liúcha quinínama liá'a limówinianica, jócu liwána liácuwai cuíta manúmai rículai.

²⁸ “Ne quéecha'inaami lijiácoo, liá'a mówinierimica, jáiwa lijúnta báqueerri lijúnicaí yáajcha, limówinierrri lirrú píitui rími warrúwa. Jáiwa liwína liwáa nácui, lichána lisácumedacani, ta limá lirrúi: ‘¡Jipáida nuyá liá'a jimówinianica!’ ²⁹ Ne liá'a lijúnicaica, litúyau liúrrui juátamiyu lináneewa, limá'ee lirrú cáiwinaa: ‘Carrúni jináata jicába nuyá, mátaminaa nupáida jirrú quinínamajoni.’ ³⁰ Ne liá'a lijúnicaica jócu liwówai lipérdonaa liúcha jíni, jáiwa liwána naníquiqui jíni cuíta manúmai rícula, cáashia lipáida limówiniacalau lirrú. ³¹ Jáiwa cáwi liyá nalí náa'a áabi tráawajadorbinica rey shínaa, náau náiiwa reyrru quinínama liá'a bésuneerricoo. ³² Néenee rey wána namáida liyái, jáiwa limá lirrúi: ‘¡Máashiicai jiyá! Nupérdonaa jiúcha quinínama liá'a jimówinianica, jiníwata jisátawa núchani cáiwinaa. ³³ Ne jiyá léccchoo éewerricta carrúni jináata jicábacani liá'a jijúnicaica, chacábacanaa léjta carrúni jináata nucába jiyá léccchoo.’ ³⁴ Néenee íiwrri wérri liwówa liá'a reyca, jáiwa liwána nacástigaa cáiwinaa jíni, cáashia lipáida quinínama liá'a limówiniacalacoo.”

³⁵ Jesús má'ee nalí mawí:

—Cháminaá cábacanaa liméda yáajcha liá'a nusálíjinaa yáairri áacairra, jóctaca bácainaa ipérdonaa iwówa yáajchau éenajirriu.

Jesús éewida linácu liá'a jócubeecha namáaca naníinaiu

(*Mr 10:1-12; Lc 16:18*)

19 ¹ Liáwinaami limá quinínama liáni, Jesús yáau Galilea néenee, jáiwa lílinu Judea shínaa cáinabi ítala, yéerri Jordán nácue cáiwia jiáctejcoo. ² Ichaba chóniwenai yáau liájcha, néeni lichúni náa'a bálinenaacoo.

³ Áabi fariséobini narrúniu Jesúsr, quéewique'e naméda lirrú áabai trampa, ne nasáta néemiu liyá:

—¿Léewaminau báqueerri máaca lílinu matuínaami nácueji?

⁴ Jesús éeba'ee nalí:

—Léjta iyájani iliá Dios chuáni rícueji, arrúnaa yáa léenaa jái'inaa Dios liquénuda chóniwenai, liyá liquénuda báqueerri washiálicuerri, néenee liméda báquetoo fínetoo quéewique'e lílinucani liá'a washiálicuerri.

⁵ Jáiwa limá'ee: ‘Tándawa, liá'a washiálicuerrica lishírriminaiu lisálíjinaa yúchau ya litúwa, quéewique'e lirrúnicoo lílinu yáajchau, ne nayá namé-

daminau léjta bácai rími chóniwerri.' ⁶Tándawa, jócu chámata nayá mawiá, Dios náneewa nayá léjta bácai rími. Tándawa liá'a washiálicuerri jócu arrúnaa lishírrida liá'a Dios rúndanica.

⁷Nayá nasáta néemiu liyá:

—¿Ne tánda libánua Moisés liá'a washiálicuerri liwówai limáaca líinu, liyá liá lirrú ruá'a líinuça, áabai cáashta quéewique'e limáaca ruyái ya libánuacani?

⁸Jesús má'ee nalí:

—Tándawa, jócalia iwówai éebida Dios chuáni, Moisés wána imáaca ruá'a líinuca; ne quéechanacumi jócaimi chárра. ⁹Numá irrú liá'a máaqueerri líinu, jócaita linácui ruyá médechoo máashii báqueerri washiálicuerri yáajcha, ya liyá licásau báquetoo yáajcha, liméda máashii líinayu. Ya liá'a eederri líinu máaquechoo rúnirriu, liméda máashii líinayu léccchoo.

¹⁰Namá lirrú éewidenaicoo:

—Cháctaca libésunacoo liáni washiálicuerri líinu yáajchau, jócai sáicata léda líinuu.

¹¹Jesús éeba'ee nalí:

—Jócai quinínama néewa náa léenaa linácu liáni, ne nayá rími yáa léenaa néemicani náa'a Dios wánani náa léenaani. ¹²Ne ái íchaba nácueji liá'a jócai índa washiálicuenai múrru náiinu: Áabi jiániu méewi, táda jócu arrúnaa cáinu nayá; ya áabi náa'a washiálicuenai jócu naínda néewa namúrru náiinu náijudaca nayá máashiiyu, áabi yáainai léjta jócani éewoo linácueji liá'a Dios wánacaalactalaca. Náa'a éewenai cáinuca nacásaque'iu, ne náa'a éewenai nayá bácai, nayáque'e cha járra.

Jesús yáa sáicai nalí náa'a sáamanaica (Mr 10:13-16; Lc 18:15-17)

¹³Natée áabi sáamanai Jesúsru, quéewique'e lichánaa licáajiu nanácu ya lióraque'e nanácu; ne náa'a éewidenaicoo, jáiwa nachánau nacáita náa'a téenai nayá. ¹⁴Néenee Jesús ma nalí:

—Imáaca náiinu nulí náa'a sáamanaica, u'imáisania núchani, jiníwata liá'a wánacaalactaca Dios shínaa, cháni léjta náa'a éebidenai Dios nácu léjta sáamanaica.

¹⁵Jáiwa Jesús chánaa licáajiu nanácui náa'a sáamanaica, jáiwa liáu náuchai néeneeji.

Báqueerri icúlirrijui rícuerri litáania Jesús yáajcha. (Mr 10:17-31; Lc 18:18-30)

¹⁶Báqueerri icúlirrijui yáau licába Jesús, ya lisáta léemiwani:

—Quéewidacai, ¿Tána sáicai arrúnaa numédacai nuwáaliaque'e liá'a cáwicashi jócai amáarra?

¹⁷Jesús éeba'ee lirrú:

—¿Tánda jisáta jéemiu nuyá linácu liá'a sáicaica? Liá'a sáicaica bácairrimi, Dios. Ne jiwówaicta jiwarruacoo cáwicashi jócai amáarra, jicúmplia ná'a wánacaalashi Dios máacanica Moisés nácueji.

¹⁸—¿Tána jiliá? —Lisáta léemiu liá'a icúlirrijuica.

Ya Jesús ma lirrúi:

—Ujíinua, ujiméda máashii jíinayu, ujinédu; ujiméda jinúma yúwicau újnii áabi nácueji, ¹⁹cawáunta jiyúda jisálujinau ya jitúwa, ya caníinaa jicába jiyáccchuniu, léjta caníinau jicába jiyá jájiu.'

²⁰Quinínama liérra jái nunísá numédacai, —limá liá'a icúlirrijuica—. ¿Tána cháucta mawí numédacai?

²¹Jesús éeba lirrú:

—Jiwówaicta machácani jiyá, jiáu jiwendá liá'a jiwáalianica ya jiá nalíni ná'a carrúni jináatanica. Chámina jiwáalia jirrícucau áacairra. Néenee jíinu jiáu nuíshiirricu.

²²Néenee léemi'inaami liáni liá'a icúlirrijuica, jáiwa liáawai máashiita liwówa, jiníwata bájialai rícuerrica, ya jócute liwówai liá lirrícucau nalí ná'a carrúni jináatanica.

²³Néenee Jesús ma lishínaa éewidenaicoorru:

—Yáawaiyi numá irrú, tráawajuminaa nalí ná'a rícubinica namáaca Dios wánacaala nacáwica. ²⁴Nuéejoo numá irrú, áabai caméeyu jócai léewa libésunacoo lituí rícu liá'a áabai ishíduica, ne mawí tráawajuca báqueerri rícuerrirru léewa liwárruacoo Dios wánacaalactalaca.

²⁵Néemi'inaamini, ná'a lishínaa éewidenaicoo mawí nacáarrudacoo néemicani,^x ya namá'ee:

—¿Néenee tána éewa liwásedacai?

²⁶Jesús cába'ee nalí ya léeba'ee:

—Washiálicuenairru liéni jocaiminaa néenaa namédaca, ne Dios jócai, Dios éewerri liméda quinínama.

²⁷Néenee Pé'eru má'ee Jesúsru:

—Wayá máaqueñai quinínama liá'a wawáalianimica, quéewique'e wáacoo jíshiirricu, ¿tána'inaa warríshibia?

²⁸Jesús éeba'ee nalí:

—Ne yáawaiyi numá irrú, jáictaminaa línu liyáali éerri quinínama wáaliiminaajoni, jáicta nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, nuwáau nuárrubaishi balíbali íta'aajoo, iyáminaa línuenai nuíshiirricu, iwáa-

^x **19:25** Ná'a judíoca éebidene liá'a rícuashica nalí áabai señal liá'a Diosca wínanica báqueerri chóniwerri ya liá lirrú sáicai (Salmo 128; Proverbios 10:22). Tádawa ná'a éewidenaico nacárrudau wérri néemi'inaami liá'a Jesús mánica; ne nayá namá nalíwoo ná'a rícubinica, nayáwa Dios yáni irrú sáicai, ne jócute néewa nawásedacoo, néenee jiní'inaa éewerri línu áacairra.

minau léquichoo doce yáarrubaishi, quéewique'e iwánacaala ná'a doce tribu Israel shínaaca. ²⁹Ne quinínama ná'a máaqueñai nunácueji náabanau, o néenajinai, o néenajetoo, o nasálijinaa, ya natúwa, o néenibi, o cáinabi, narríshibiaminaa cien máanabachu mawí liá'a namáacadena, ya léccchoo narríshibiaminaa cágicashi jócai amáarra. ³⁰Ne íchaba chóque'e ná'a cawéninica, jócani'inaa cawéni, ya ná'a mawéninica chóque'e, nayámina cawénini'inaa.

Licábacanaa nanácu ná'a tráawajadorbinica

20 ¹“Liá'a Dios wánacaalactalaca chái cábacanaa jicá'a báqueerri finca wácali, lijiáu manúlacaiba wérrí limúrru tráawajadorbini quéewique'e natráawajaa lishínaa uva yáanai íta'aa. ²Línu'inaami nanácu ná'a tráawajadorbini, lichúni liwéni náajcha áabai éerri-quictacani, ya ta libánuu natráawajaacai lishínaa uva yáanai íta'aa. ³Liáwinaami léejoo lijiácoo las nueve manúlacaiba, jáiwa licába áabi yáainai nayá plaza rícu, jiníni médani nayáca. ⁴Néenee limá nalí: ‘Yáau iyá léccchoo itráawajaaca nushínaa uva yáanai ítala, máta nupáida iyá sáicai.’ Jáiwa náawai natráawajaaca. ⁵Uva wácalica léejoo lijiácoo wíyacumi, ya las tres táicala léejoo lijiácoo léccchoo, chacábacanaa léejoo liméda náajcha. ⁶Léejoo lijiácoo plaza néerra las cinco táicala rími, jáiwa licába áabi bániwai jiníni médani nayáca, lisáta léeemu nayá: ‘¿Tánda iyá áani érri yáajinääa jócani tráawajaa?’ ⁷Néenee néeba lirrú: ‘Níwata jiní fínuerri litáa wáajcha.’ Néenee limá nalí: ‘Yáayu iyá léccchoo itráawajaa nushínaa uva yáanai ítala.’

⁸“Jái'inaa táayebé fínu, liwácali máida lishínaa wánacaleerri ná'a tráawajadorbinica, limá lirrú: ‘Jimáida ná'a tráawajadorbinica ya ta jipáidaqui jíni, quéechanacu ná'a wárruenainaicoo natráawajaa amáarracatalacani, ya liáwinaami náajcha ná'a wárruenaimicoo quéechanacu.’ ⁹Ne náiinu'inaa éenaa, wárruenaimicoo natráawajaa las cinco táicala rími, ya ta narríshibia nawéniwai áabenaá áabai éerriquictacani. ¹⁰Liáwinaami náiinu'inaa ná'a wárruenaimicoo natráawajaa quéechanacu, napénsaa nálfwoo narríshibiaca'inaa mawí, ne bácainaa nayá narríshibia nawéniu áabai éerriquictacani. ¹¹Nacóbora'inaamini nachánau namúnumunuacoo linácula liá'a nawácalica, ¹²namá'ee: ‘Náani fínuenaimi érri éenaami nácu, natráawajaa áabai rími hóraa, jiyá páidenai nayá áabenaá wáajcha, wayá wántenai liá'a tráawajo ya cáiwia amuá quinínama érri.’ ¹³Ne liá'a chúnsai nawácalica léeba'ee báqueerri chuáni: ‘Nujúnicaí, jiní máashii numédani nuyá jírrú. ¿Jócute wachúni liwéni liá'a áabai érri jitráawajaani nulí? ¹⁴Ya jiwína jiwéniu ya jiá namówai. Ne nuwówaicta nupáida liéni wárruericoo litráawajaa hóraa éenami nácu, áabenaá léjta nupáidau jiyá, ¹⁵léewa nuwówau'u numédaca nuwárruani yáajchau. ¿O cadéniwee jiyá sáicacala nuyá?’

¹⁶ “Chái'inaa cábacanaa léjta Dios yá'inaa nawéni ná'a chóniwenai áacairra; chóque'e ná'a cawéninica, liáwinaami'inaa jócai cawéni, ya chóque'e jiníni wéni, liáwinaami cawéniminaa nayá.

Jesús íiwa báaniu limáanalicau
(Mr 10:32-34; Lc 18:31-34)

¹⁷ Liáwinaami Jesús lijínau liácoo iníjbaa lícu Jerusalén néerra'inaa, limáida báawachala lishínaa éewidenaicoo ya limá'ee nalí:

¹⁸ —Léjta icábau'ini, chócaja'a wáau Jerusalén néerraminaa, nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, néentrengaminas nuyá nalí ná'a sacerdótebini wácanica, ya nalí ná'a quéewidacaní ley shínaa, máine'inaa arrúnaaca náiinua nuyá, ¹⁹ ya néejuedaminaa nuyá nalí ná'a bájirra cáinabi ítesanaca, quéewique'e nacáida nacábau nuyá, ya náiinueda nuyá, ya nacuájidaque'e nuyá cruz nácu; ne matálili éerri rícula nucáwiamini naujoo máanalicai yúcha.

Liá'a rusátani ruá'a Santiago ya Juan túwaca
(Mr 10:35-45)

²⁰ Natúwa ná'a Zebedeo éenibica, náajcha ná'a ruéenibica rurrúniu Jesúlsru, jáiwa rutúyau lináneewai rusátaque'e liúcha áabai sáicai.

²¹ Jesús sáta léemiu ruyá:

—¿Tána jiówai?

Rumá'ee lirrú:

—Jiwána nawáacoo náani nuéenibica chaléeni jiwánacaalactalaca, nawáacoo báqueerri sáicaquictejica ya báqueerri apálicue jiáchau.

²² Jesús éeba'ee nalí:

—Iyá jócani yáa léenaa isátanica. ¿Ya éewaminaa isúfria chaléjta nusúfriau'inaa?

Néenee namá'ee lirrú:

—Wéewani.

²³ Jesús éeba'ee:

—Iyá yáawani'inaa isúfriaca léjta nuyá, ne liá'a wáairri'inaacoo nuémancu sáicaquictejica o apálicueji, jócai arrúnaa nuyá yáa irrú, liyámminaayáa nalíni ná'a nusáljinnaa chúninica.

²⁴ Quéechá'inaami néemicani ná'a áabi diez éewidenaicoo liájcha, jáiwa íiwigui nawówai ná'a chámataca léenajinaica. ²⁵ Ne Jesús máida nalí limá'ee:

—Léjta yáayu léenaani, náibi ná'a jócani éebida Dios nácu, nawácanai wánacaleenai máashii ná'a nashínaa chóniwenai, ya ná'a nawácanica mawíni máanuica, sáictani wánacaala áabibi. ²⁶ Ne íibicha jócai éewa chácarrá. Arrúnaa báawatacani, íibicha iyá tánashia wówerri máanui limédacoo Dios náneewa, arrúnaa lisírbia quinínamarro. ²⁷ Ne

liá'a íibicha iyá, tánashia wówerri quéechanacu sái'inaa, arrúnaa línda nawánacaala liyá. ²⁸Iyá arrúnaa éenueda nuyá, báawita nuyá Washiá-lícuerrri Dios Cúuleeca, jócai nuiinu quéewique'e nasírbia nulí, nuyá íinuerri nusírbiaque'e nalí, ya máanalí nuyá quéewique'e nuwáseda íchaba jíconaa.

Jesús chúni chámata matuíni
(*Mr 10:46-52; Lc 18:35-43*)

²⁹Najiá'inaamiu nayá Jericó rícucha, íchaba chóniwenai náau Jesús íshiirricu. ³⁰Chámata matuíni wáaineu nayáca iníjbaa éema nácu, néemí'inaami Jesús bésunacoo, namáidada'ee:

—¡Wawácali, David táqueerrimi,^y carrúni jináata jicába wayá!

³¹Ná'a chóniwenai nacáita nayá quéewique'e manúmata, ne nayá namáidada mawí cadánani:

—¡Wawácali, David táqueerrimi, carrúni jináata jicába wayá!

³²Néenee Jesús bárruawai, limáida ná'a matuínica lisáta léemiu nayá:

—¿Tána iwówai numéda irrúi?

³³Néeba'ee lirrú:

—Wawácali, wéejuaque'iу wacába báaniu.

³⁴Jesús carrúni jináata licába nayái, jáiwa lidúnu natuí. Liyáalimi ná'a matuínica néewa nacába báaniu, ya ta náacoo Jesús íshiirricui.

Jesús wárroo Jerusalén néerra
(*Mr 11:1-11; Lc 19:28-40*)

21 ¹Quéecha'inaami urrúni nayá Jerusalénru, liá'a Jesúsca ná'a lishínaa éewidenaicoo yáajchau, náiiinu'inaa'ee áabai chacáaleerru jí'ineerri Bettagé, yéerri áabai díului yáajba jí'ineerri Olivos, Jesús bánuua chámata lishínaa éewidenaicoo liájcha, ²limá'ee nalí:

—Yáau chaléeni lirrícula liá'a chacáalee rímica yéerri wajúntami.

Néenimichu ínu runácujooyáabai burro nabájini rucúulee yáajchau.

Iwáseda wáajooni índa nulíjoni rucúulee yáajchaujoo. ³Áicta báqueerri mání irrú já'a, imáwa lirrújoo, Wawácali rúnaani, liyáalimi léejuedanijoo.

⁴Liéni bésuneerricoo quéewique'e licúmpliacoo léjta limáyu'u liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacumi, litána'inaamica:

⁵“Imá nalí chóniwenaina yéenai lirrícu liá'a chacáaleeca jí'ineerri Sión:

‘Icábateni, ishínaa Rey íinuerri liácoo irrú, imíyayu, iírrerriu burro íta'aa,

^y **20:30** David táqueerrimi”, ná'a judíobinica jóca náa lijí'inaa quinínama litáqueerrimi liá'a rey David, bácairrimi liá'a Mesíasca, liá'a Cristoca íinuerri'inaaca; néenee liéni namáni nayá áani, jiyáwajani liá'a Mesíasca’.

áabai burro rími, licúulee liá'a cuésherri cadúcunibee
shínanaaca.' ”

⁶ Néenee náa'leewoowai náa'a lishínaa éewidenaicoo naméda'ee lirrú léjta Jesús bánu'a'u nayá, ⁷ Natée'e ruá'a búrroca rucúulee yáajchau, namáaca náabalau líta'aa, jáiwa Jesús wáa'eewoo líta'aa liá'a búrroca. ⁸ Íchaba wérri chóniwenai. Áabibi nadáquinieda'ee nashínaa capa iníjbaa lícu, ya áabi nawíchueda'ee cushíbai báinaa ya áicuba náacai nadá-quinieda iníjbaa lícu. ⁹ Náa'a chóniwenai yáainecoo libéecha ya náa'a finuenai líshiirricu namáidada'ee namá'ee:

—¡Wáa lirrú sáicai liá'a Rey David táqueerrimi! ¡Sáicai wérri bájialanaa liá'a íinuerrica lijí'inaa nácu Wawácali! ¡Wáa lirrú cawéni wérri liá'a yáairri áacairra!

¹⁰ Jesús wárrua'inaa'eewoo Jerusalén rícula, quinínama chóniwenai chacáalee rícu sánaca nacáarralia'eewau, ya íchaba nasáta néemiu:

—¿Tána léji liáni?

¹¹ Néenee náa'a chóniwenaina náeba'ee:

—Léwa Jesús iíwadederri Dios chuáni, Nazaret sói wáalierra yéerri Galilea rícu.

Jesús chúndeda liá'a temploca

(*Mr 11:15-19; Lc 19:45-48*)

¹² Jesús wárroo templo rícula, jáiwa lijéda náa'a wéndenai nayáca ya náa'a wénenai nayáca. Lináawida nashínaa mesa náa'a cámbianai nayá warrúwa chóniwenairru, ya náarrubai náa'a wéndenai palomas; ¹³ ya limá nalí:

—Á'a Dios chuáni íta'aa limá: ‘Núbana jí'ineerriminaa cuíta oración shínanaa’, ne iyá médenaini áabai cuíta chaléjta canédibini fíbana.

¹⁴ Narrúniu Jesúsru templo rícula, náa'a matuínica, ya náa'a macáwanica, jáiwa lichúni nayái. ¹⁵ Ne quéech'a'inaami náa'a nawácanai sacerdótebinica ya éewidenaina ley shínaaca, nacába jócai nacába cáji limédanica, ya néemi sáamanai máidada templo rícu, namá'ee: “¡Wáa lirrú sáicai liá'a David táqueerrimi!”, jáiwa fíwirri nawówai eemiqui jíni, ¹⁶ ya namá'ee Jesúsru:

—¿Jéemi jiyá liá'a namáni náa'a sáamanaica?

Jesús éeba'ee nachuáni:

—Jajá, nuéemini. Ne ¿jócu iliá icábau Dios chuáni litáaniacta nanácu náani sáamanaica? Limá chá'a:

‘Náa'a sáamanai júbinica,
ya náa'a quirrácua újnibii,
narrábaminaa sáicai wérri jírrújoo,’

¹⁷ Néenee limáaca nayái, jáiwa liáu chacáalee rícuchai Betania néerra, libésuneda táyebbee.

Jesús máandisierry higuera jiní íta
(Mr 11:12-14,20-26)

18 Manúlacaiba, Jesús éejoo'inaami chacáalee rícula, jáiwa ínaaishi lirrúi. 19 Licába'inaami áabai higuera urrúni iníjbaa, jáiwa lirrúniu néerrai, ne línu liyáwoo libáinaa. Néenee limá higuérarrui:

—¡Jiníminaajá jítau mawiá!

Ne liyáalimi míshii liá'a higuéramica.

20 Nacába'inaami liá'a bésuneerricoo, nacáarruda'eewoo ná'a éewide-naicoo, nasáta'ee néemiu Jesúsrui:

—¿Chítaqueéwoo míshii higuérami madéjcanaa jíni?

21 Jesús éeba'ee nalí:

—Ne yáawaiyi numá irrú, éebidacta yáawaiyi, ya jócu éejueda iwówau, jocai bábaujuta éewa iméda liéni numédani higuera yáajcha, éenaminaa iméda mawíyi liájcha liáni dúulica imácta lirrú: 'Cachéerra jichácau manuá yáacula', ya chámmina libésunacoo irrú. 22 Ne quinínama iyá isátacta i'óracoo ya éebidani, chámmina limédacoo irrú léjta isátau'uni.

Liá'a wánacaalashi Jesús shínaa

(Mr 11:27-33; Lc 20:1-8)

23 Liáwinaami liáni, Jesús wárroo templo rícula. Nácula léewida liyá néeni narrúniu lirrú ná'a nawácanai ná'a sacerdótebinica ya ná'a salínai judíobinica, nasáta néemiu wáni:

—¿Tána wánacaalashiyu Jiméda léji liéni? ¿Tána yáa jírrú wánacaalashi?

24 Jesús éeba'ee nalí:

—Nuyá léccchoo nusáta nuéemu iyá áabai chuánshi nácu: ¿Tána bánuua Juan báutisacai, Dios o washiálicuenai? Ne éewacta éeba nuchuáni, nuyá léccchoo nuíwaminaa irrú tánashia wánacaalashiyu numéda léji liéni.

25 Jáiwa nachánau najútacoo nalí wáacuwai, namá'ee: "Ne wamácta lirrú Dios bánuani Juan, limáminaajoo walí: 'Néenee, ¿ne tánda jocai éebida lirrú?' 26 Jiní wéewaca wamá washiálicuenai, jiníwata cáarru wacába ná'a chóniwenaina, jiníwata quinínama éebidenai Juan táanacala Dios chuáni rícueji." 27 Jáiwa néeba'ee Jesúsrui:

—Jócu wáa léenaa.

Néenee Jesús éebai:

—Ya nuyá cha já'a jóca nuéewa irrú tánashia wánacaalashiyu numéda léji liéni.

Liá'a licábacanaa nanácu ná'a chámata cúuleeca

28 Jesús sáta'ee léemiu nayá:

—¿Chítaliyáyu'u irrú léji liéni? Báqueerri washiálicuerri wáalierrí chámata licúuleu, jáiwa limá báqueerrirru: 'Nucúulee, jiáu wáalee jitráa-

wajaa nushínaa uva yáanai ítala.' ²⁹Jáiwa licúulee éeba'ee lirrú: 'Jócu nuwówai nuáacoo!' Ne liáwinaami lipénsaa lirrúwoo báaniu, jáiwa liáwai. ³⁰Jáiwa lisálijinaa yáau linácula liá'a báqueerrica, néenee limá lirrú chacábacanaa. Néenee léeba lisálijinaa chuániwai: 'Jajá, nusálijinaa, nuáaminaujoo.' Ne jócu liáwai. ³¹¿Tána náji náani chámataca méderri lisálijinaa liwówainica?

—Liá'a quéechanacu sáica, néeba'ee Jesúsru.

Néenee Jesús má'ee nalí:

—Yáawaiyi numá irrú, ná'a cóbrenai impuesto Romarru, ya ná'a rúmbaca, wárruenai'linau Dios wánacaalactalaca liárrumirra'inaa iyáca. ³²Jiníwata Juan liá'a Bautístaca finuerri léewida chíashia arrúnau'inau iyáqui jíni, ne iyá jócu éebida lirrú; ne ta nája ná'a cóbrenai impuesto ya ná'a rúmbaca éebidenai lichuáni. Ne iyá, áawita icába quinínama liáni, jócu éenaa ináawida iwíteu quéewique'e éebida lirrú.

Licábacanaa nanácu ná'a máashiicani tráawajadorbinica (Mr 12:1-12; Lc 20:9-19)

³³Jesús má'ee nalí: "Éemu áabai licábacanaa báaniu: Báqueerri finca wácali, liáabana áabai shínaashi uva yáanai ya ta lirrújcueda litéejii, lichúni áabai yáarrushi limédacta'inaa vino, ya libárrueda áabai torre quéewique'e litúyacani lishínaa shínaashi. Néenee limáaca nalí liá'a cáinabi shínaashi áabi tráawajadorbinica, quéewique'e natráawajaacani ya nashírri lishínaa éenaa lirrú, jáiwa liáwai áabai viaje. ³⁴Quéecha'inaami línucai éerri salírriquicta quinínama liá'a lishínaa shínaashica, jáiwa libánua áabi ná'a shírruedenai lirrú, nasátaque'e lirrú náucha ná'a tráawajadorbinica liá'a léenaa liá'a lishínaa shínaashica. ³⁵Ne ná'a tráawajadorbinica, jáiwa nawína náaji ná'a shírruedenai lirrú: ya ta náiinueda báqueerri, ya náiinua báqueerri, ya báqueerri náiinueda íibayu. ³⁶Néenee liwácali liá'a shínaashica, léejoo libánua mawí shírruedenai lirrú quéechasanami yúcha; ne ná'a tráawajadorbinica, jáiwa naméda náajcha léjta licábacanaa.

³⁷"Ne liáwinaami ya ta libánua chúnsai licúuleewai, limá lirrúwoo: 'Yáawaiyiiminaa nucúulee cawáuntai ya páiderri lirrú.' ³⁸Ne nacába'inaami licúulee íinuca, ná'a tráawajadorbinica namá nalí wáacoo: 'Léwa licúulee liá'a shínaashi wácalica, lé'inawaa máaquerriu lirrúwoo liájcha liá'a shínaashica; wáiinuani quéewique'e wamáacacoo liájcha liáni cáinabica.' ³⁹Jáiwa nawína jíni, najéda shínaashi ítacha jíni, ya ta náiinuaqui jíni.

⁴⁰"Ya chóque'e, jáicta línu liá'a shínaashi wácalica, ¿tána imá lirrúwoowai tánashia liméda náajcha jinárra tráawajadorbini máashiinica?"

⁴¹Néeba'ee Jesúsru:

—Jócuminaa carrúni jináata licába nayá, línuaminaa nayá limáa-shiicayu, ne támina liá áabi tráawajadorbinru liá'a shínaashimica, yáaine'inaa lishínaa shínaashi éenaa lirrú, jáicta léerdi nawína lítai.

⁴² Néenee Jesús má'ee nalí:

—¿Jócai cáji iliá icábau Dios chuáni cáashta íta'aa? Limá'ee:

‘Liá'a íibaca nacháaninimi náa'a camédacani cuítá,
náawerriu íiba quéechanacu sáiyu.

Liáni limédani liá'a wawácalica,
tándawa wayá cáarrudenaiu.’

⁴³ Jiníwata iyá yásasacalaca nuyá nuíwa irrú, léedacala'inau yúcha liá'a
Dios wánacaalactalaca, ya táminali liá nalíni náa'a chóniwenica namé-
denai léjta Dios wówainica. [⁴⁴ Ne linácu liá'a íibaca,^z tánashia cárriu
linácula limáacani lishídanaamiyu, ne íibacta cáu báqueerri íta'aa, limé-
daminaa pucúpucunani.]

⁴⁵ Náa'a nawácanai náa'a sacerdótebini ya fariséobinica, néemi'inaami
náa'a licábacanaa Jesús íiwadedani liyáca, jáiwa náa léenaa néemicani
litáania liyá nanácu. ⁴⁶ Néenee nawówai nawína Jesús preso, ne cáarru
nayá, jiníwata náa'a chóniwenai éebidenai Jesús báqueerri cáiawadedacai
Dios chuáni.

Licábacanaa linácu liá'a sáictacta nawówa liá'a cáserrico
(Lc 14:15-24)

22 ¹Jesús lichána litáania nalí báaniu, limá'ee nalí: Nanácu
náa'a chóniwenai jóci ríshibia Dios wánacaalactaca chaléjta
liwówau'u, nuá irrú áabai licábacanaa:^a

²“Liá'a Dios wánacaalactalaca chái jicá'a liá'a báqueerri rey méderri
áabai sáictacta nawówa cáserrico licúulee shínaa. ³Libánua lishínaa
náa'a shírruedenai lirrú náaque'iu namáida náa'a nawánani fínuca, ne
náani jócu nawówai náacuwai. ⁴Léejoo libánua áabi lishínaa shírrue-
denai lirrú, licárgueda nalí: ‘Imá nalí náa'a wamáidanica, jáica wanísá
waméda íyacaishii. Nuwánacaala náiiinua pacáa ya cuéshinai quéena-
nica, ya quinínama jái yácai; quéewique'e náiiinu licásactalacoo.’ ⁵Ne
náa'a náanicoo namáidaca jócu naméda nawánacaala. Báqueerri néenaa
yáau lishínaa cainabi ítala, báqueerri yáau liwéndaque'e lishínau, ⁶ne
náa'a áabica jáiwa nawína náa'a shírruedenai reyrru, jáiwa náinueda
jíni cáashia náiiinua nayá. ⁷Néenee liá'a reyca íiwrri liwówa bájiala,
jáiwa libánua lishínaa soldado náiiuaque'e'inaa cáiinuacanica ya néema

^z 21:44 Liá'a íiba liyáwa Jesús, náa'a chóniwenica, nayáwa yásasacaleni Jesús, nayáwa
licástigaani'inaa. ^a 22:1 Linácu liáni licábacanaca, liá'a reyca íyaderri liyá Dios, ya
liá'a licúulee liá'a reyca íyaderri liyá Jesús; ya náa'a cashírruedacanica o catéecanica
rey chuáni, íyadenai nayá náa'a cáiawadedacani Dios chuáni, báawitami léjí liá'a Juan
Bautístaca. Náa'a namáidanica quéecha, íyadenai nayá judóbini nacháani Dios máidau
nayá. Náa'a namáidanica liáwinamí, íyadenai nayá quinínama áabi chóniwenica, mawí
náa'a jócani judóbini narríshibia liá'a Dios máidau nayá. Liá'a fíbalashica íyaderri liá'a
machácanica.

nashínaa chacáalee. ⁸ Jáiwa limá nalí ná'a lishínaa shírruedenai lirrú: ‘Quinínama jái yácai cáserril'inaacoo, ne ná'a wamáidanica jócani sáicanata íinuca. ⁹ Yáa namówai iyá, cáaye cawéni mawí, imáida quinínama ná'a tánashia íinuni nácui cáserricoo.’ ¹⁰ Ná'a shírruedenai lirrú liá'a nawácali sáictacta nawówa, najiáu cáaye rícula, jáiwa náawaqueda quinínama ná'a náiiununi nácu, ná'a máashiinica ya ná'a sáicanica, jáiwa cashiámu chóniwenaiyu liá'a cuítaca.

¹¹ “Jáiwa liwárrua'linaamiu liá'a reyca licába ná'a namáidanica fies-tarru, ya licába báqueerri washiálicuerri jócai yáau íibalashi rícu liwárruaque'iu nacásactalacoo. ¹² Liá'a rey sáta'ee léemiu: ‘Nujúnicaí, ¿chíta quéewoo'u jiwárruacoo áji áani, jiyá jócai íinu íibalashi cáserricoo shínanaaca?’ Ne liá'a washiálicuerrica manúma'ee liyá. ¹³ Néenee rey má'ee nalí ná'a shírruedenai mesa nácula: ‘Ibáji líiba ya licáaji, yúca bináawala catáwacactalaca, néeniminaa lícha lirrúwoo liámueda léu cáiwinaa.’ ¹⁴ Jiníwata Dios máida íchaba chóniwenai, ne áulabaniminaa ná'a liwínananica.”^b

Nanácu ná'a impuestoca
(*Mr 12:13-17; Lc 20:20-26*)

¹⁵ Liáwinaami liáni, ná'a fariséobini nacúmida yáacau, quéewique'e nawána Jesús cácoo áabai máashictaca, quéewique'e néewa náa lijíconaa. ¹⁶ Néenee nabánu'a'ee áabi nashínaa chóniwenai náajcha, náajcha ná'a chóniwenai Herodes shínaaca, quéewique'e namá lirrú:

—Quéewidacai, wáa léenaa jimánica yáawaiyi, ya jéewidacula yáawaa léjta Dios wówau'u wayáca, jóca Jiméda nawánacaala ná'a chóniwe-naica léjta namáyu'u, jiníwata jócai jicába ná'a washiálicuenai máanuini cábacoo, áabebactani jicábaca.^c ¹⁷ Jíiwate walí, chítashia Jimáyu jíni: ¿Sáicai wérri wapáidacta impuesto lirrú liá'a romano wácali jí'ineerri César, o jócuwee wapáida?

¹⁸ Jesúis, yá'inaami léenaa nashínaa nawítee máashiica natéenica, limá'ee nalí:

—Chámai wítee, ¿Tánda imáaca nulí trampa? ¹⁹ Íyada nulí liá'a moneda ipáidaniyu impuesto.

^b **22:14** Dios narrícue ná'a téene lichuáni limáida quinínama chóniwenai nasíguaque'e liyá ya nayáque'e léjta liwówau'u, íchaba nacháani liá'a limáida nayá, áabi báawita narríshibia liyá, jócani yáa léjta liwówau'u; quinínama náani jócani liníwa. Ne ná'a ríshibiani liá'a limáida náca, ya narrépintiau ya nayá léjta Dios wówau'u, nayáwa náarra liníwanica.

^c **22:16** Ná'a fariséobini ya ná'a chóniwenica yáainai áabenama náajcha, namá nalíwoo jócalá arrúnaa napáida impuesto Roma wácalirru, jócta nalí ná'a judíobinica; ne néenaa ná'a chóniwenica lishínaa liá'a Herodes Antipas, limáacani nalí liá'a nawácanai ná'a Romanoca, namá nalíwoo jócubeecha napáida impuesto judíobinirru, jócta lirrú léji liá'a Roma wácalica.

Jáiwa naínda lirrúi áabai moneda jí'ineerri denario. ²⁰Néenee Jesús sáta léemiu nayái:

—¿Tána náani léji liéni yáairri moneda nácu, ya lijí'inaa tánerricoo áani?

²¹Néeba'ee Jesúsru:

—Liwácali liá'a Romaca, jí'ineerri César.

Néenee Jesús ma nalí:

—Ne yáa lirrú liá'a Roma wácalirru liá'a lisátanica, ya yáa Diosru liá'a lisátanica.

²²Néemi'inaami liá'a Jesús mánica, jáiwa nacáarrudau néemiqui jíni, ne lishínaa léebau'u jócu línda náa lijíconaa.

Nasáta néemiu linácu liá'a nacáwiactacoo

(*Mr 12:18-27; Lc 20:27-40*)

²³Liyáali éerrimi, áabi chóniwenai jí'ineenai saduceobini, náau nacába Jesús. Náa'a saduceobinica namá'ee jiní nacáwiactau náa'a máanalinica; tánda náiiwa Jesúsru liá'a bésuneerrimiteu náibbi:

—Quéewidacai, Moisés máirrite báqueerricta máanalí, ya jócu limáaca licúuleu, léenajirri arrúnaa liwína lílinu ruá'a máanalí fínirri, liáque'e licúulee liá'a léenajirri máanalica, quéewique'e náa'a chóniwenai nacába léjta licúulee liá'a máanalica. ²⁵Ne sáicai, áani wáiiibi, áija'a siete néenajinai wáacoo. Liá'a natátanica lédate lílinu, jáiwa máanalí jíni. Ne jócala liwáalia licúuleu, limáaca ruá'a máanirriuca léenajirri líshimirru. ²⁶Chacábacanaa libésunacoo líshima, ya liwínaami matálitai yáajcha, ya chacábacanaa cáashia máanalí náa'a sieteca néenajinai. ²⁷Ne liwínaami quinínama máanalí léccchu ruá'a fínetoomica. ²⁸Ne sáicai, jáicta nacáwiawai náju náa'a máanalinimica, ¿tána'inaa chúnsai rúnirri róju ruáni fínetooca, jiníwata quinínamanimi rúnirrica náani siete néenajinai yáacau?

²⁹Jesús éeba'ee nalí:

—Iyá yúquenaiu iyáca, jiníwata jócani yáa léenaa liá'a Dios chuánica, jiní icúnusiacala lécccho Dios wítee quéewique'e licáweda máanalini. ³⁰Jáicta máanalinimi cáwiajoo, náa'a washiálicuenai ya náa'a fínaca jócuminaa nacásau mawiá, ne chámmina nayá léjta ángelbini yáainai áacairra. ³¹Ne nanácu náa'a máanalini cáwienai'inaacoo, ¿jócu iliá iyá Diosja chuáni limáctica: ³²'Nuyáwa liá'a Diosca Abrahám shínaaca, ya Isaac ya Jacob'? ¡Ya Dios jócai máanalí shínaa, Dios nashínaa náa'a cáwinica, áawita máanalini nayá cáwiniyaca!

³³Néemi'inaami liéni, náa'a chóniwenica nacáarrudau namáacacoo néemi Jesús éewidacala.

Liá'a wánacaalashi mawíyi cawénica

(*Mr 12:28-34*)

³⁴Náa'a fariséobinica náawaca'eewoo ná'inaami léenaa Jesús wána manúma namáacacoo náa'a saduceobinica. ³⁵Ne báqueerri néenaa náa'a

quéewidacai ley shínaaca, quéewique'e limáaca áabai trampa Jesúsru, limá'ee:

³⁶—Quéewidacai, ¿tánawa wánacaalashi mawiyii cawénicai líta'aa liá'a leyca?

³⁷ Jesú斯 má'ee lirrú:

—‘Canínaa jicába Jiwácali Dios quinínama jiwówa yáajchau, ya quinínama jicáwica yáajchau, ya quinínama jiwitée yáajchau.’ ³⁸ Léwa mawí cawéniyi liéni ya quéechanacu sói wánacaalashica. ³⁹ Ya liá'a áabaica atéwai chacábacanaa léjta liáni; limá cha: ‘Canínaa jicába jiyáccchuniu léjta caníinau'u jicába jiyá jájiu.’ ⁴⁰ Liéni chámái wánacaalashica^d léwa cawénii ley íta'aa, ya le néewidau'unaa fiwadedenai Dios chuáni báinacu.

¿Tána rícueji líinu léju liá'a Mesíasca?

(Mr 12:35-37; Lc 20:41-44)

⁴¹ Nácula náawacau újnibi ná'a fariséobinica, ⁴² Jesú斯 sáta'ee léemiu nayá:

—¿Chítá imá irrúwoo jíni linácueji liá'a Mesíasca? ¿Tána nasálíjinaa báinacu sóimi rícueji líinu?

Néeba'ee lichuáni:

—Ínuerri wawérrinaimi David éenibi rícueji.

⁴³ Néenee Jesú斯 má'ee nalf:

—¿Ta quéewoo Espíritu Santo wítabee rícueji, David, limá lirrú nuwácali? Jiníwata David má'ee:

⁴⁴ ‘Dios má'ee nuwácalirru liá'a Mesíasca:

Jiwáayuu nuéema nácu sáicaquictejica,
cáashia numáaca jijínai jíiba yáajbeji quéewique'e naméda léjta
jiwówau'u.’

⁴⁵ ¿Chítá qéewau Mesías ínu David éenibi rícueji jíni, Davídija ma lirrú nuwácali? Néenee liá'a Mesías jócai éewa báacai David táqueerrica. Liyá arrúnaa mawí cawénica David yúcha.

⁴⁶ Jiní éeneerri léeba áabai chuánshi lirrú, ne liyáali éerrimi, jiní yáairri liwówau lisáta léemiu mawiá jíni.

Jesú斯 liá najíconaa ná'a fariséobinica ya quéewidacani ley nácu

(Mr 12:38-40; Lc 11:37-54; 20:45-47)

23 ¹Liáwinaami quinínama liáni, Jesú斯 má'ee nalí ná'a chóniwenica ya lishínaa éewidenaco liájcha: ²“Ná'a quéewidacanica ley shínaaca ya fariséobini, wáalianai néewidaque'e ya náiiwa Moisés shínaa ley. ³Tándawa éewida nalí iyá ya iméda quinínama liá'a namá-

^d 22:40 Áabai cábacanaa quéewique'e wamá liáni: ‘Báqueerricta méda náani chámáica Wánacaalashi, méderri liyáca quinínama ná'a áabica wánacaalashica’.

nica; ne u'iwína nawítee, jiníwata nayá namá áabai chuánshi, ne nayá naméda áabai. ⁴ Éewidenai wánacaalashi nácu liá'a tráawajui wérri naméda'inaa, ne nayá jiní wérri namédani nacúmpliani'inaa; chaléjta liá'a méderri cadúcuni mánui wéerri, náaque'ini naséjcu íta'aa ná'a áabica, ne nayá jócai nawówai nadúnu báju nacáajiyu. ⁵ Quinínama naméda liéni quéewique'e chóniwenai cába nayá. Chacábacanaa, nabústani natéeca nanáni íta'aa ya naná nácu Dios chuáni, tánerriu ya naníquini náusacai rícuu nabájidani naná nácu manújjirrai cínta fíima-naayu; ya nabústa nasúwaca náabalau sáictai dírrirri lichlílnaa mánui yáajchau manújjirrai númacua. ⁶ Wówenai nawáalia náarru sáictacta'inaa náayactaca, ya yáarrubaishi quéecha nácu sáica ya cawéni wérri sinagoga rícu, ⁷ ya wówenai quéewique'e chóniwenai ta nalí cawáunta cáaye rícuba ya namáque'e irrú quéewidacanica.

⁸ “Ne iyá jócani arrúnaa iméda liáni, quéewique'e chóniwenai máida irrú quéewidacanica, jiníwata iyá quinínama éenajinai wáacoo, wáalianai bácairrimi quéewidacai. ⁹ Ya iyá u'imá áabirru nusáljinaa cainabi íta'aa sánaca, jiníwata iyá wáalienai bácairrimi isáljinuu: Liá'a Dios yáairri áacairra. ¹⁰ Jiní imédacala quéewique'e namá irrú wawácali, jiníwata nuyá Cristo bácairrimi iwácalica. ¹¹ Bácinaa iyá wówenai quéewique'e Dios cába iyá cawéniyu, arrúnaa ishírrueda nalí ná'a áabica. ¹² Jiníwata liá'a mawí mánui médacoo jiyá jájiu, léwa jiní'inaa wéni liérra; ne liá'a imýai médacoo, liyá'inaawa mánui liérra.

¹³ “[Ái iyája, carrúni jináatani'inaa, quéewidacanica ley shínaaca ya fariséobinica, chámainti wítee!, báyeenai linúma liá'a Dios wáana-caalactaca, quéewique'e jócu néewa nawárruacoo ná'a áabica. Jiní iwárruacalau iyá jájiu, jiní índaca nawárruacoo ná'a wówenai namédacani.]

[¹⁴ “[Ái iyája, carrúni jináatani'inaa, quéewidacanica ley shínaaca ya fariséobinica, chámainti wítee!, jiníwata éedacala rúbana ná'a máanirriuca, ya quéewique'e áabi pénsaa sáica inácueji, imédaca oración machénii. Tándawa linácu jiliéni irríhibiaminaajoo mánui wéerri liá'a carrúnataica.]

¹⁵ “[Ái iyája, carrúni jináatani'inaa, quéewidacanica ley shínaaca ya fariséobinica, chámainti wítee!, iyá iméda quinínama liá'a éenanica, quéewique'e igáanaa báqueerri irrúwoo, ne jáicta inísa imédaqui jíni, imédaminau liá'a chónierricka, chámachu mawí sáicaminaata liácoo infierno rícula, chaléjta iyá jájiu.

¹⁶ “[Ái iyája, carrúni jináatani'inaa, jicá'a ná'a matuínica jínedenai ná'a chóniwenaina!, imá'ee: ‘Báqueerricta liméda áabai promesa, lijú-racoo templo nácula, jócai'inaa cawéni lirrú; jócta liméda liá'a limánica, ne ta lijúractau oro nácu yáairri templo nácu, néeneeminaa ta cha cawéni lirrújani.’ ¹⁷ [Iyá mawíteeni ya léjta matuíni! ¿Tána mawí cawénicai:

liá'a óroca o léwee jiliá'a templo, wáneerri oro máacacoo madúncunai Diosru? Arrúnaa yáa léenaa liá'a templo mawí cawénica. ¹⁸Iyá máinai léchchoo: 'Báqueerricta ma liá'a limédani'inaa, lijúractau altar nácu, jócai'inaa cawéni lirrú; ne ta lijúractau ofrenda yáairri altar íta'aa, néeneeminaa ta cha cawéni lirrújani.' ¹⁹¡Matuíni! ¿Tána mawí cawénicai, liá'a ofrendaca o léwee jiliá'a altarca, wáneerri ofrenda máacacoo madúncunai Diosru? Arrúnaa yáa léenaa liá'a altar mawí cawénica. ²⁰Ya liá'a júlerricoo altar nácu, jócaita báabajuta júracoo altar nácu, limédani liyá quinínama yáairri altar íta'aa; ²¹ya liá'a júlerricoo templo nácu, jócaita báabajuta júracoo liyá templo nácu, ne jóctata léchhui Dios wánacai liá'a yáairri néeni. ²²Ya liá'a júlerricoo éerri nácu, júlerriu^e liyáca Dios yáarrubai nácu, ya Dios nácu, wáairricoo liyá liárrubai íta'au néeni.

²³¡Ái iyámi, carrúni jináatani'inaa, quéewidacanica ley shínaa ya fariséobinica, chámainti wítee!, shírrrenai Diosru quinínama ishínaa banácali éenaa diezmoyu, áawita banácali pítui léjta menta ya anís ya comino éenaani yáaca, ne jócani méda liwánacaala liá'a néewidauga mawíyii cawénica ley shínaaca, léjta liá'a iméda'u sáicai quinínama, ya Carrúni jináatau jicá'a áabi ya síguia machácanii iwítee. Léwa arrúnaa iméda liérra, jiní imáacacala liá'a áabata léchchoo. ²⁴¡Iyá, cajínedacaní matuíni, jínedenai chóniwenai wítee, iyá léjta náa'a jíchuenai malíwi, quéewique'e jócu íya irrúwoo wáni, ne jócai yáa léenaa íyau'u áabai cuésherri caméeyu máanui!

²⁵¡Ái iyája, Carrúni jináatani'inaa, quéewidacanica ley shínaa ya fariséobinica, chámainti wítee!, iyá léjta náa'a méetuedenai baso ya mitájia íteeji, quéewique'e nacábacoo majíconaaniyu chóniwenai náneewa, ne liwówa lícu cashiámui liyú liá'a quinínama inéduñica, ya liá'a éedani áabi wójunaa íteeji yawíquica iyá. ²⁶¡Fariseo matuíyii: quéechanacu iméetueda baso rícu, cháque'e cábacanaa masácula líteeji léchchoo!

²⁷¡Ái iyája, Carrúni jináatani'inaa, quéewidacanica ley shínaaca ya fariséobinica, chámainti wítee!, cháni cábacanaa léjta liá'a máanalini yáarrui nasáquedani líta'aa, sáictai litéeji, ne iwówa lícu léjta liá'a máanalini yáarruica cashiámui iyájimiyu ya íchaba cacháninabee lirrú. ²⁸Cháwa cábacanaa iyá jírra: íteeji íyada jicá'a náa'a sáicani chóniwenai náneewa, ne iwówa lícu cashiámui ya liyú liá'a ichálujuedauca ya áabata máashii mawí.

²⁹¡Ái iyája, Carrúni jináatani'inaa, quéewidacanica ley shínaaca ya fariséobinica, chámainti wítee!, médenai nayájide yáarrui sáica náa'a

^e **23:22** Jesús táaniерri cadánaniyu nalí náa'a quéewidacanica ley nácu ya nalí náa'a fariséobini, linácueji náa'a wíteeshi mawíteeca linácueji liá'a najúrauca namáaque'e yáawaiyiica nacúmpliajani liá'a namánica, ne mawí sáicaca nacúmpliaque'ini.

cáiiwadedacanimi Dios chuáni báinacu, ya ichúni cuíta júbini rími cachílinani ná'a chóniwenai sáicanimica,³⁰ ya ta imácai: ‘Wayáquictactai liyáali eerrimi cáwi’inaami wawérrinaibimi, jócaminaata wayúda náinua náji ná'a cáiiwadedacanimi Dios chuáni báinacu.’³¹ Chái cábacanaa iyá íiwactani néenibimica ya quéewidacani ná'a íinuenaimi ná'a íiwade-denai Dios chuáni báinacumi.³² ¡Inísá imédacani, ná'a iwérrinaibimi nachánanimi naméda báinacu!

³³ “Iyá máashiini wérri! Iyá carrúnatani wérri chaléjta ná'a áaica wáalierra veneno. ¿Iyá pénсенai jócu yáau infierno rícula chalé'e'l Dios cástigactala'inaa ná'a chóniwenai máashiinica?³⁴ Linácue jiliéni nubánuaminaa irrú áabi cáiiwadedacani Dios chuáni, cawíteenica, ya ná'a quéewidacanica. Ne iyáminaa íinuaminaa néenajoo ya icuájida nayá cruz nácu néenaa nárra náinuaque'iní, ya áabi nabásedami'inaa nayájoo sinagoga rícu, ya támmina icánaqueda nayájoo chacáalee jútainchu.

³⁵ Cháminaa línu inácujoo carrúnatai wérri, linácueji quinínama ná'a chóniwenai sáicani náinuedanimica, rícuete náinua Abel majíconaica, cáashia Zacarías Berequías cíulee, liá'a íinuanímica templo rícu altar éema nácu.³⁶ Ne yáawaiyi numá irrú, liá'a carrúnatai wérrica quinínama'inaa liáni nacáminau nanácu náani chóniwenai chóque'e sánaca.

Jesús ícha Jerusalén nácu (Lc 13:34-35)

³⁷ “¡Chóniwenai Jerusalén rícu sána, chóniwenai Jerusalén rícu sána, íinuenai ná'a íiwadedenai Dios chuáni ya ná'a íinuedanimi íibayu ná'a índenaimi nalí náiiwa Dios chuáni libánuacala nayá! ¡Chítá máanabachu nuwówai nuáawaqueda nayá jéenibiu, léjta ruá'a cawáamaica yáawa-quedau ruéenibiu rubáinaa yáajabalau, ne nayá jócandi wówai!³⁸ Ne icábate, liá'a íibanaca^f máaquerri'inau juíshi jinícta'inaa yáairri;³⁹ ne numá irrú, liáwinaami liáni eerrica, jócuminaa éejoo icába nuyá mawiá, cáashia imáca: ‘¡Sáictai wérri liá'a íinuerrica lijí'inaa nácu liá'a wawálica!’”

Jesús íiwa linácu liá'a templo máanui cáarralerri'inaacoo (Mr 13:1-2; Lc 21:5-6)

24 ¹ Quéecha'inaa Jesús jiácoo templo máanui rícura, ya yáairriu liácoo, néenee narrúniu lirrú ná'a lishínaa éewidenaicoo, nachána náyada lirrú ná'a lishínaa cuítaca máanui liá'a temploca.

^f 23:38 Ne jíibanaminaa cájbami táaneerri liyá templo nácu, macáishitaque'e nayá judío-bini yáajcha Dios yáajcha chaléjta ná'a chóniwenai nawínanica. Quéecha'inaa judíobini cháani liá'a Jesúsca, léji liá'a macáishitaimica lisúbirriawai, néenee limáacau bácaí liá'a temploca.

² Néenee Jesús má'ee nalí: ¿Icába quinínama liáni? Yáawaiyii numá irrú, náani íiba máanuica templo shínanaaca, jócani wérri'inaa máacau nayáca nátaba wáacoo. Quinínama cáarralerri'inau.

Liá'a bésuneerri'inaacoo libéecha jóctanaa amáarra quinínama éerri
(*Mr 13:3-23; Lc 21:7-24; 17:22-24*)

³ Jáiwa náawai lítala liá'a dúuli jí'ineerri Olivos, Jesús wáairriu náajcha ná'a éewidenaicoo liájcha, ya narrúniu lirrú ná'a éewidenaicoo liájcha nasátaque'e néemiu báawachala:

—Wawówai jíiwa walíni chacálitashia libésuna léji liáni. ¿Tánashia jíyada licábacanaajoo jáicta jéejoo jínucojoo, ya amáarractala'inaa liá'a éerrica?

⁴ Jesús éeba'ee nalí:

—Cáwiwa yúchaujoo jin'bееcha chálulujudeerri iyájoo. ⁵ Jiníwata finujoo íchaba nují'inaa nácu, nanúma yúwicau nunácueji, namájoo: 'Nuyáwaa liá'a Mesíasca', ya nachálulujueda'inaa íchaba chóniwenaijoo. ⁶ Néenee éemijoo liwítama urrúni léju liá'a jináwiucojoo áani ya déecu-chejjijoo; ne úwa icáarrudaujoo, Dios ma arrúnaa cha libésunacoo; ne máayabaca, jócai amáarra újnibi. ⁷ Níwata ná'a chóniwenai áabai cainabi íta sánaca, náinua yáacau najúnta, ya bájirra cainabi, finua yáacau bájirra cainabi júnta; ya finuminaajoo ínaaishijoo, ya cainabi cúsuminau matuínaami. ⁸ Ne quinínama liáni pítui rími caiwibeeca quéechanacu sái'inaa nalí ná'a chóniwenaina; néenee libésunauminaajoo áabata máashiica liwánaminaa íchaba caiwibe.

⁹ "Néenee néejuedaminaa iyájoo náinuedaque'e iyá; ne áabata náii-nuaminaa iyájoo, ya quinínama chóniwenai máashiiminaa nacába iyájoo nunácueji. ¹⁰ Liyáali éerriminaajoo íchaba chóniwenai namáacaminaa liá'a néebidauga, máashiiminaa nacába yáacacojoo, ya íchabaminaa táania nanácu wáacoo. ¹¹ Náyadaminaujoo íchabaminaa caiiwadedacani Dios chuáni jócai yáawaiyi, ya nachálulujuedaminaa íchaba chóniwenai; ¹² íchabaminaa máashiijoo, tándawa íchaba chóniwenai jócu caníinaa nacába áabi. ¹³ Ne ná'a máiquerri liwówau Dios nácu mamáarracaa, nayáminaajoo Dios wásedajoo. ¹⁴ Náiiwaminaa linácu liá'a chuánshi sáicaica, linácu liá'a Dios wánacaalau'uca quinínama cainabi ítala, quéewique'e quinínama chóniwenai yáa léenaa. Néenee ta finuminaa amáarraqui jíni.

¹⁵ "Liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu jí'ineerri Daniel, litána linácu liá'a lijíconaa cacháninai wérrica. Jáicta icába jíni o éemicani á'a yáarruishi majíconai rícu —liá'a liérrica, liá léenaa—, ¹⁶ néenee tánashia yáainai Judea shínaa cainabi ítala, quéewique'e nacánacacoo díuli íibirra. ¹⁷ Tánashia yáairri áacai líbana íta'au, ujiúrrucuoo jijéda jishínau cuíta lícucha; jiá namówai ujiwárrua cuíta licúla; ¹⁸ ne tánashia yáairri

bacháida lícu, ujéejoo wítau liáwaqueda líibalau. ¹⁹ ¡Carrúni jináata ná'a a fínaca liyáali éerrica yáawirricuenica, o ná'a júbinini éenibi írrenaica! Níwata tráawajui wérri náucha namánicoo. ²⁰ Isátau Dios yúcha, jócu-beecha ijiáu icánacacoo uniábi yáaji, jiní éerdi nawówa íyabactacoo; ²¹ Jiníwata línuminaa áabata carrúni jináata mánui wérri, jiní chái cábacanaa rícue cainabi, cáashia chóque'e, jiní liyácala liáwinaami. ²² Ne jóctata Dios wána chúcu éerri jiliérra, jinícata wásedeerriwai; ne liwámina chúcucani nanácueji'inaa liwínanica.

²³ “Néenee áabi mácta irrú: ‘Icábateni Mesías liéni yáa áani,’ o namáweeca, ‘icábateni liá'a yáa á'a’, u'éebidani u'iméda liwánacaala. ²⁴ Jiníwata náinuminaa ná'a Mesías jócai yáawai, ya ná'a fíwadedenai Dios chuáni jócai yáawai; ya namédaminaa mánui wérri licábacanaa ya jócai nacába cáji, quéewique'e néewacta nachálujueda áawita ná'a éebidenai Dios wínanica. ²⁵ Tándawa nuíwa irrúni libéecha libésanico. ²⁶ Tándawa, namácta irrú: ‘Icábateni, liá'a Mesías yáa á'a, jiníctala yáairri’, uyáu néerra; o namáwee irrú: ‘Icábateni, libáyau áani’, u'éebidani. ²⁷ Jiníwata jicá'a áabai éenu cámarraa líquénacta cáiwia jiáctejcoo cáashia liwárractalacoo, cháwa cábacanaa jáicta nuéjoojoo nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ²⁸ Jiníwaa táshia mánanalini máashiicaimi yáctami jíni, néeni wáachuli yáawacau. Chacábacanaa, jáicta icába náani señalca, quinínama éewa yáa léenaa yáawaiiyu nuyá fínuerri'inaa madéjcanaa.

Léejuactacoo Washiálicuerri Dios Cúuleeca (Mr 13:24-37; Lc 17:26-30,34-36; 21:25-33)

²⁹ “Cawíquinta libésunacoo liá'a éerri cacháninai wérrica, liá'a cáwiaca lichácaminau catáwacanaa, ya quéerrica jócuminaa ruá rucáamarrau, ya sállii cáinenau áacaiji, ya espíritu wánacaleenai áacai éerri rícu naché-chinaminau. ³⁰ Néenee nacábaminaa áacairra nácu, liá'a licábacanaa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, nacáarrudaminau bájiala ná'a quinínama chacáalee yáairri cainabi íta'aa, náichaminaa ya ta nacába nuyá washiálicuerri Dios Cúuleeca, fínuerri sánai íibi éerri íteeji quinínama mánui nudánani yáajchau nucáamarayu. ³¹ Ya nubánuaminaa nushínaa ángelbiniu, quéewique'e náinua cadánani trompeta, quéewique'e náawqueda ná'a Dios wínanica quinínama yáainai éerri rícu, ya ná'a yáainai cainabi íta'aa cáiwia jiáctejcoo cáashia cáiwia wárruactalacoo.

³² “Éewidau linácu liéni áicuba higuéraca: Jáicta icába wáalii libáinaa ya icába libáinaa páquiaco, yáa léenaa jáica urrúni camuí.^g ³³ Cháwa cábacanaa, jáicta icába quinínama liáni, bésuneerricoo, yáa léenaa jáica urrúni nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ³⁴ Ne yáawaiyi numá irrú, quinínama libésucala'inau liéni, jóctanaa mánali náani chóniwe-

^g 24:32 Cháwa'ee israel shínaa cainabi íta'aa.

naica liyáali éerri sánaca. ³⁵Iyá éewenai iyá yáawaiiyu quinínama liáni numáni irrú bésuneerri'l'inau. Liá'a éerrica ya cáinabi amáarrai'inaa, ne liá'a nuchuánica jócainaa arrúnai'inaa cúmpliacoo.

³⁶“Ne liá'a éerrica, ya liá'a hóraaca jiní yáa léenaa, jiní áawita náa'a ángelbinica yáainai áacairra, báawita Licúulee. Bácairrimi liá léenaa liá'a lisálijinaaca.

³⁷“Léjta libésuna'inaamiu Noé éerdimica, cháwa cábacanaa léccchoo jáicta nuéejojoo nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ³⁸Ne liyáali éerrimi libéecha liá'a unésaca wérrica, cáashia Noé wárruacoo barco rícula, náa'a chóniwe-naica náaya ya náirra ya nacásau, jócani édacaniu Dios nácu. ³⁹Ne á'a jócta naméda nayácani, líinu léji liá'a unésaca wérrimica, jáiwa litée quinínama nayái. Chái cábacanaa'inaa nacárrudau jáicta nuéejojoo nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ⁴⁰Ne liyáali éerriminaa, jócu nutée quinínama chóniwenai áacairra, bácai rími náa'a éebidenai nunácu, léjta liéni: Chámata washiá-licuenai yáaminaa nayá bacháidala, báqueerriminaa natée liyájoo, ya báqueerriminaa namáaca liyájoo. ⁴¹Chámata ínaminaa júli nayá molino rícueji, báquetoominaa natée ruyájoo, ya báquetoominaa namáaca ruyájoo.

⁴²“Arrúnaa cáwi iyá iyáca, jiníwata jócai yáa léenaa liá'a éerri táchia líinu liá'a iwácalica. ⁴³Ne yáa léenaa linácu liáni, báqueerri cuíta wácali yáctata léenaa táchia hóraa táayebee líinu liá'a canédica, linédua, cáwi-cata liyá cáí jócata línda liwárruacoo líbana licúlai linédua. ⁴⁴Tándawa, iyá léccchoo arrúnaa iyá sáica; jiníwata nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca ínuerrí'l'inaa jócta inénda iyácani.

Liá'a tráawajador sáicaica ya tráawajador máashiica (Lc 12:41-48)

⁴⁵“¿Tánawa léji liá'a tráawajador sáicaica cáwi wítee yáca, jáicta liwá-calí limáaca lirrú cuíta ísana yáaca, quéewique'e licábadeda áabi ya liá náaya léerdictaca léccchoo? ⁴⁶Sáicta liá'a tráawajador liwácali máacani, jáicta líinui linácu méderri liyá léjta limáyu lirrú sáictaminaa liwówa liá'a liwácalica. ⁴⁷Ne yáawaiyi numá irrú, liwácali máacaminaa lirrú quinínama liá'a lishínaaca licáaji rícu. ⁴⁸Ne liá'a tráawajador máashiictani, ya lipénsaa lirrúwoo liwácali déecudacalau ⁴⁹ya ta lichána máashii náajcha náa'a áabi tráawajadorbinica, ya ta liwína yácacoo náajcha camáiwanaica líya náajcha ya lírraca, ⁵⁰liyáali éerri jócta linénda liyácani, ya áabai hóraa jócta liá léenaa, línuminaa liá'a liwácalica ⁵¹ya táminaa línueda liyájoo, carrúni jináataminaa liméda liyájoo léjta náa'a chámái wítee. Néeneeminaa líchajoo ya liámuedaminaa léujoo licáichajoo.

Liá'a licábacanaa nanácu náa'a diez miyácanica

25 ¹“Numá irrú áabai mawí linácu liá'a liyáali éerri jáicta nué-jojoo áaqueji léjta rey. Íchaba chóniwenai namá'ee nacúnusiacá

nuyá, nabésunaaminau léjta nabésu ná'a diez miyácanai áabai sáictata nawówa nacásactacoo. Ná'a miyácanai nawína nashínaa lámparau acéiteyu sáica, jáiwa najiáu nashínaa cuíta najúntedaque'e liá'a nashínaacoo, ya natálideda liyá licásactalacoo. ² Cinco néenaa mawíteeni, ya cinco cágwini wítee. ³ Ná'a mawíteenica natée nashínaa lámparau, ne jócu natée aceite nacámushedaque'e báaniwani; ⁴ ne ta nája ná'a cawíteenica, natée nashínaa aceite botella rícu ya nashínaa lámpara. ⁵ Ne lidécudacalau línu liá'a nashínaacoo, jáiwa cadájuni nayái quinínamai, ya ta namáacai. ⁶ Ya wówai'naami béewami táayebee cáí, jáiwa néemi namáidadaca: 'jjái línu chéjirra nashínaacoo! ¡Jjíayú irríshibiacani!' ⁷ Quinínamá ná'a miyácanaimica nabárrua, jáiwa nachána nachúndani nashínaa lámparau. ⁸ Néenee ná'a cinco mawíteenica, namá'ee nalí ná'a cinco cawíteenica: 'Yáa walí pítui ishínaa aceite éenau, jiníwata washínaa lámpara cháqueneu nayáca.' ⁹ Ne ná'a cinco miyácanai cawíteenica néeba'ee: 'Jóca, jiníwata jóca léenaa walí jiní irrú. Mawí cawénica yáacoo chaléeni nawéndactalacani iwénique'e irrúwoo iyá jáiwani.' ¹⁰ Ne nácula ná'a cinco miyácanica náau nawéni aceite, jáiwa línu léji liá'a nashínaacoo, ne ná'a cinco cawíteeninica nawárroo liájcha boda rícula, jáiwa cuíta númaca báyeerriwai. ¹¹ Ne liáwinaami náinu ná'a áabi miyácanaimi namá'ee: '¡Wawácali, wawácali, jiméecu wáajaba cuíta númaca!' ¹² Ne léeba'ee nalí: 'Ne yáawaiyi numá irrú, jócai nucúnusia iyá, tándawa jócai numéecu cuíta núma.'

¹³ "Cáwi iwítee yáca, jiníwata jócai yáa léenaa, tánashia éerri rícu, ya hóraa nuíinui. —Jesús má'ee.

Liá'a licábacanaa warrúwa nácu (Lc 19:11-27)

¹⁴ Linácu liá'a nuéejocojoo áacairra néeni léjta rey, nuá irrú áabai licábacanaa. "Dios wánacaalactalaca chái cábacanaa léjta báqueerri washiálicuerri, wówerri liácoo liyáca áabai cáinabi ítala, limáida lishínaa tráawajadorbiniu, jáiwa licárgueda nalí natúyaque'e liwárruanica.

¹⁵ Báqueerri néenaarru léntregaa lirrú cinco mil monedayu, báqueerrirru dos mil moneda, ya báqueerri mil moneda. Bácaina liá nalí léjta nawítee éenau'u liá léenami. Jáiwa liáwai áabai cáinabi néerra. ¹⁶ Liá'a tráawajadorca ríshibierri cinco mil moneda, néenee liméda negocio liyú liá'a warrúwaca, jáiwa ligáana áabata cinco mil moneda liyúi. ¹⁷ Chacábacanaa liá'a ríshibierri dos mil moneda, ligáana áabata dos mil mawí. ¹⁸ Ne liá'a ríshibierri mil moneda, jáiwa liáwai libáya liwácali wárruaniwai, útawí rícu liméda cáinabi rícu, quéewique'e léejueda liwácalirru wáni.

¹⁹ "Íchaba éerri liáwinaami léejoo liá'a nawácalica ná'a tráawajadorbinica, jáiwa lichánau liméda náajcha cuenta. ²⁰ Quéechanacu línu liá'a ríshibierri cinco mil moneda, jáiwa léejueda liwácalirru áabata cinco

mil, limá'ee: 'Nuwácali, jiyá yáirri nulí cinco mil, áajee áabata cinco mil nugáanani jirrú.' ²¹ Liwácali má'ee lirrú: 'Sáicai wérri, jiyá tráawajador sáicai machácanci wítee; ne machánica jiyá liyú liéni píituica, numáacaminaa jiyá jiwanacaala áabata mawí. Jiwárroo sáicta jiwówau nuájcha.' ²² Liwinaami línu liá'a tráawajadorca ríshibierri dos mil moneda, limá'ee: 'Nuwácali, jiyá yáirri nulí dos mil moneda, áajee áabata dos mil nugáanani jirrú.' ²³ Liwácali má'ee lirrú: 'Sáicai wérri, jiyá tráawajador sáicai machácanci wítee; ne machánica jiyá liyú liéni píituica, numáacaminaa jiwanacaala áabata mawí. Jiwárroo sáicta jiwówau nuájcha.'

²⁴ "Ne quéecha'inaami línu liá'a tráawajador ríshibierri mil moneda, limá'ee liwácalirru: 'Nuwácali, nuyá yáairri léenaa jiyáca washiálicuerri cabálini wérri, léjta liyá yáawaquederri ítashi áabi shínaa bacháida rícu, ya jiawaquedá á'a jócta jiáabana. ²⁵ Cáarru nuyái wísta jócu nugáana ya nupérdia jiwárruani, tándawa nuáu nubáya jiwárruani cáinabi yáabajala. Ne áajee liéni jiwárruanica jishínaaca.' ²⁶ Liwácali éeba'ee lirrú: 'Jiyá tráawajador máashii ya ínui, ne jiácta léenaa nuáwaquedá banácali á'a jócta nuáabana ya nuáwaquedá á'a jócta nucásá, ²⁷ jírrúna'inaa jitée ta nuwárruani banco rícula, ya jácta nuéejowai narríshibiacta nuwárruani ya ta liá'a ligáanani nulí líftala.' ²⁸ Néenee liwácali ma nalí ná'a yáainai nayá néeni: 'Éeda liúcha liérra mil monedaca, ya yáa lirrúni liá'a wáalierry diez mil. ²⁹ Liá'a éemerri sáica, yáirri'inaa léenaa mawí, ne liá'a jócai éemi sáica, áawita liyá liá léenaa mawí, liyá pérderri'inaa liá'a píitui rími liáni léenaa nácu. ³⁰ Ya liéni tráawajador jiní sírbiani, ijéda bináawalani catáwacactalaca. Néeneeminaa líchajoo ya liámuedaminaa léujoo licáichajoo.

Liá'a bésuneerri'inaacoo quinínama chóniwenai jáicta amáarra cáinabijoo

³¹ "Jáicta nuyá washiálicuerri Dios Cúulee, fínujoo quinínama macájirra nucáamarra yáajchau, ya quinínama nushínaa ángelbini, nuwáaminau nuárrubai balfbali íta'au. ³² Quinínama chóniwenai cáinabi íta'aa sánaca, náawacaminau nunáneewa, ya táminaas nushírrida nayái bácainaa, jicá'a báqueerri pastor shírridau'u lishínaa ovejau cabra íibicha. ³³ Léjta pastor máidau oveja sáicaquictejica ya ná'a cabraca apáuliquictéjica; chacábacanaa numéda'inaa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, numáidaminaa ná'a Dios wínanica sáicaquictejica, ya ná'a chóniwenai máashiinica numáidaminaa apáuliquictéjica. ³⁴ Numáminaas nuyá Reyca nalí ná'a yáainai sáicaquictejica: 'Iínu chérra iyá, nusálijinaa yáaque'e irrú sáicabee; irríshibia liá'a wánacacaalactalaca níseerri lichúniciwai irrú, rícuete Dios méda éerrica. ³⁵ Quéecha'inaamite ínaishi nulí, iyáte yáate nuya; iméete nuwówa, yáate nuírra shiáti; nujínani'inaamiteu jiní núbana, yáate nuárrui. ³⁶ Cháuctate núbala, yáate

nulíni; nubálina'inaamiteu, yáateu iyúda nuyá; nuyá'inaamite cuíta manúmai rícula, fíinute icába nuyá.' ³⁷Néenee nasátaminaa néemiu ná'a majíconaanica Dios wínanica: 'Wawácali, ¿chacálitate wacába ínaaishi jirrú jíni, ya wáate jíya? ¿O chacálitate wacába imée jiwówa jíni, ya wáate jírra shiáta?' ³⁸¿Chacálitate wacába jiní jiárrui jíni, wáate jiárrui, o cháucta'inaamite jíibala, ya wáate jírruni?' ³⁹¿Chacálitamite wacába jibálinaacoo jíni, ya jiyá cuíta manúmai rícula, ya wáateu wacába jiyá?' ⁴⁰Nuyá Rey nuéebaminaa nalí: 'Ne yáawaiyi numá irrú, quinínama liá'a imédani nalí náani nuéenajinai^h mawíni rími imíyaca, nulí iméda iyácani.'

⁴¹"Néenee nuyá Rey mámina ná'a yáainai apáuliquictéjí: 'Ishírrui núcha iyá ná'a Dios nísani limárru nayácala licástigaani'inaa; yáa namówai infierno rícula méderico Wawásimirru ya lishínaa ángelbinica. ⁴²Iyá'ee éenalicuni yáacoo infierno rícula, níwata ínaaishite nulí, ne jóctate yáa nuya; iméete nuwówa, ne jóctate yáa nuírra shiáta, ⁴³nujínaniteu déecucha nucáinaberra yúchau, ne jóctate yáa nulí yáarrushi. Cháuctate núbala, ne jóctate yáa nulíni; nubálinateu ya nuyá cuíta manúmai rícula, ne jóctate fínu iyúda nuyá.' ⁴⁴Néenee nasátaminaa néemiu liyá: 'Wawácali, ¿chacálitate wacába ínaaishi jirrú, o imée jiwówa, o léjta liá'a jiní yáarrui liyácta'inaa, o cháucta jíibala, o jibálinaacoo, o cuíta manúmai rícula, ne jóctate wayúda jiyá?' ⁴⁵Nuyá liá'Reyca léebaminaa nalí: 'Ne yáawaiyi numá irrú, quinínama liá'a jócai iméda nalí náani éebidenaica imíyani rímica, chacábacanaa jóca iméda nulíni.' ⁴⁶Náaminau náani Carrúnatai néerra jócai amáarra, ne ná'a majíconaanica náaminau cágwicashi néerra jócai amáarra."

Ná'a chóniwenaica napénsaa chítashia néewo'inaa nawína Jesús

preso jíni

(Mr 14:1-2; Lc 22:1-2)

26 ¹Liáwinaami linísal'inaami limá quinínama léji liáni, Jesús má'ee lishínaa éewidenaicoo:

²—Léjta yáyu'u léenani, chámái éerri rícula, fiestaminaa pascua shínaaca, ya nuyá Washiálicuerri Dios Cíuleeca, néejuedaminaa nuyá quéewique'e natáata nuyá cruz nácu.

³Liyáali éerrimi, ná'a nawácanai ná'a sacerdótebinica ya ná'a salínai judíobinica, jáiwa náawacawai Caifás shínaa cuíta máanui néeni, chúnsei sacerdótebini wácalica, ⁴namá'ee nalíwau chítashia néewau'inaa nawína Jesús jíni númeru yúwica nácue jíni, náiinuaque'ini. ⁵Ne namá'ee:

—Ne jócu wamédani fiesta éerdi rícu, quéewique'e jócu nacáarraliau chóniwénai.

^h 25:40 Jáicta Jesús táania áani léenajinai náuchau, wówairri limáca ná'a éebidenaica.

**Báquetoo íinetoo nuádedeechoo Jesús nácu juménibee
(Mr 14:3-9)**

⁶ Jesú斯 jínaniu áabai chacáalee jí'ineerri Betania, líbana néeni Simónca náanimi jí'linaa chorrówai sái; ⁷nácula lirrúwedau, báquetoo íinetoo rúniu lirrú, téechoo ruácoo áabai urrúwa rími, namédani íibayu jí'ineerri alabastro, cashiámui juménibeyu cawéni wérri. Nácula Jesú斯 rúweda liyáu líyaca, jáiwa runuádeda Jesú斯 juáta licué jíni. ⁸Ná'a'lishínaa éewidenaicoo, nacába'inaamini, jáiwa íiwirri nawówai ya nachána namá'ee nalí wáacoo:

—¿Tánda ruínu runuádeda léji liérra juménibee? ⁹Sáicaicta nawéndaca máanui warrúwa nacuéjica, quéewiquinicta wayúda ná'a'carrúni jináatanica.

¹⁰ Jesú斯 éemi'inaani, limá'ee nalí: —¿Tández ijódia ruáni íinetoo? Liéni rumédani ruyáca nuájcha sáicai. ¹¹ Ne ná'a'carrúni jináatánica mamáarracanilinaa yáa íibijoo, ne nuyá jócainaa mamáarraca yáa yáajcha. ¹² Liéni rumédani nuájcha ruáni íinetoo, runuádedau'u juménibee nutánai, chúnechoo ruyá nuyá urrúnica naquéni nuyá. ¹³ Ne yáawaiyi numá irrú, táshia nácula quinínama cainabi íta'aa náiiwadecta liáni chuánshi wásedeerri'inaaca, natáaniaminaa runácu léccchoo liá'a rumédani ruáni íinetoo, cháminaa nédacanicoo runácu joo léccchoo.

**Judas náawerri'inaa Jesú斯 júnta
(Mr 14:10-11; Lc 22:3-6)**

¹⁴ Judas Iscariote, báawitate néenaa ná'a' doce éewidenaicoo, liáu licába nayáctala ná'a' sacerdote wácanica ¹⁵ya limá'ee nalí:

—¿Chítá máanaba iwówai yáa nulí jíni, nuéntregaaque'e irrú Jesú斯?

Nayá chánaa liwénija: Treinta moneda warrúwayu. ¹⁶Lirrícuete liáwi-naami Judas limúrru chítashia léewau'u léntregaa Jesú斯 jíni.

**Liá'a cena Wawácali shínaaca
(Mr 14:12-25; Lc 22:7-23)**

¹⁷ Quéechanacu sái éerri fiestaca, éerdi náayacta liá'a páanica jiní fíbisai wáneerri limúrracacoo, ná'a' éewidenaicoo narrúniu Jesúsrus nasáta néemiu liyá:

—¿Tanácucha jiwówai wachúni liá'a íyacaishi pascua shínaaca?

¹⁸ Jesú斯 éeba'ee:

—Yáa namówai lirrícula liá'a chacáaleeca, líbana néerra liá'a washíálicuerrica nutáanianilíni irrú nácu, imá lirrú: ‘Quéewidacai má'ee: Liá'a éerri numánimi jírrú nácu jái urrúnicaí, nuáu jíibana néerra numédá íyacaishi pascua shínaaca nushínaa éewidenaicoo yáajchau,’

¹⁹Ná'a éewidenaicoo naméda léjta Jesús bánu'a'u nayá, ya ta naméda íyacaishi pascua shínanaaca.

²⁰Quéecha'inaami catáwacacai, Jesús yáau liyá mesa nácula lishínaa doce éewidenaicoo yáajchau; ²¹ne nácula náaya nayáca Jesús ma nalí: —Ne yáawaiyi numá irrú, báqueerri éenaa náawerri'linau nujúnata.

²²Jáwa máashii wéerri nawówai, ya nachána bácainaa nasátada néemiu liyá:

—Nuwácali, ¿nuyámina?

²³Jesús éeba'ee nalí:

—Báqueerri íyeerri nuájcha, chaléjta nujúnicaí mawíyica, lé'inawa náawerri nujúnata liérra. ²⁴Nuyá washíalicuerrica Dios Cúuleeca, arrúnnaa máanali nuyá, léjta limá liá'a Dios chuáni; ¡ne carrúni jináatai rími'inaa liá'a náawerricoo nujúnata! Sáicanata lirrú jócu lijiáu liúchau cáinabi ítala.

²⁵Néenee Judasca, náawerri'inaacoo lijúnata, lisáta léemiu Jesús:

—Quéewidacai, ¿nuyá'inaamina?

—Jesús éeba'ee lirrú: —Chái já'léjta jimáyu'u.

²⁶Nácula náaya nayáca, Jesús wína licáaji rícuu páani, linís'a'inaami liá sáicai Diosru, lisúbirreda ya ta liá lishínaa éewidenaicoorru jíni, limá'ee:

—Íyau, léwa nuíinnaa liéni.

²⁷Jáwa liwína licáaji rícuu áabai copa, liá sáicai Diosru, lidúcua nalíni limá'ee:

—Íirrau quinínama iyá liéni cópaca, ²⁸níwata léwa nuírranaa, liéni nuéeo'u numéda yáajcha áabai wáalii wíteeshica; liéni írraica nuádedeerri'inaaminau íchaba nácueji, quéewique'e najíconaa méetuacoo. ²⁹Ne numá irrú jocuminaa nuéejoo nuírra liábi liáni uvaca, cáashia liyáali éerri nuírra yáajchani liá'a vino wáalii nusáljinnaa wánacaalactalaca.

Jesús iiwa Pé'erurru yáawaa inácala'inaa libáya lináwa

(Mr 13:26-31; Lc 22:31-34)

³⁰Liáwinaami nanís'a'inaami narrába salmo, náau dúuli ítala jí'ineerri Olivos. ³¹Ya Jesús má'ee nalí:

—Quinínama iyájoo yúrrucuedaminaa éebidauka nunácu wáalee tázayee. Cháwa limá tánerricoo cáashta íta'aa:

‘Nuwánaca nuínuaminaa liá'a pastorca,
ya támmina oveja nacáarraliacojoo.’ⁱ

³²Ne quéechanacu jáicta nucáwiaujoo, nuáaminaajoo ibéechajoo Galilea rículajoo.

ⁱ 26:31 Liáni áabai cábacanaa, Jesús chaléjta liá'a pastorca ya ná'a éewidenaicoo liájcha, cháni léjta ná'a ovejaca.

³³ Pé'etu má'ee lirrú:

—Áawita quinínamacta yúrrucueda néebidaucu jinácu, nuyá jócai'inaa yúrrucuedani.

³⁴ Jesús má'ee lirrú:

—Ne yáawaiyi numá jirrú, wáalee béwaami táayee yáawinaami, jóctanaa limáida chámachu liá'a gáayuca, matálachu jibáyaminaa nunáawa jócalo jicúnusia nuyá.

³⁵ Pé'etu éejoo'ee limá mamáarraca:

—Arrúnacta máanali nuyá jiájcha, jócuminaa nubáya jináawa. Ya quinínama éewidenaicoo liájcha namá'ee chacábacanaa.

Jesús óreerri Getsemaní néeni

(*Mr 14:32-42; Lc 22:39-46*)

³⁶ Jáiwa Jesús yáau lishínaa éewidenaicoo yáajchau, áabai yáarraushi jí'ineerri Getsemaní, limá'ee nalí:

—Iwáayu áani, nácula nuáu nuóracoo chaléeni.

³⁷ Ne jáiwa litée Pé'etu ya chámata léenibi liá'a Zebedeo, jáiwa lichánau lisíntia limáashii wérri liwówai ya cáwi licábacoo. ³⁸ Limá'ee nalí:

—Nusíntia nucáwica nácuu máashii nuwówa máanalicaiyu. Imáacau áani, ya cáwi iyá nuájcha.

³⁹ Liyáalimi Jesús yáau pítuirrimi libéechalawoo, litájiau linánimiyu cainabi nácula, lióra'eewoo limá'ee: “Nusálijinaa, jéewacta jijéda nuyá liúcha liáni carrúnatai wérrica; ne jócubeecha jiméda léjta nuwówau'u, ne jimédaque'e léjta jiwówau'u.”

⁴⁰ Jáiwa léejuuwai licába lishínaa matálitai éewidenaicoo néerrawai, línu nanácu máinai nayáca. Limá'ee Pé'erurru:

—¿Ne jócuwita éenaa cáwi áabai hóraa nuájchai? ⁴¹ Cáwi iyáca ya i'órav, quéewique'e jócubeecha icáu máashictalaca. Iyá sácani métaa iwówai imédacani, ne ináanai wáneerri máajinaa iyá.

⁴² Chámachu léejocoo lióraca chá'a: “Nusálijinaa, ne jócta jéewacta jijéda nuyá liúcha liáni carrúnatai wérrica, jimédau léjta jiwówau'u.”

⁴³ Léejua'inaamiu, línu nanácu ná'a éewidenaicoo máinai nayá báaniu, jiníwata natuí báyeerriu dajuíshiyu. ⁴⁴ Limáaca nayái léejoo liácoo li'oracoo matálachu, limá léja liá'a chuánshi chái cábacanaa.

⁴⁵ Néenee léejoo nayáctica ná'a éewidenaicoo, limá'ee nalí:

—¿Iyá mamáarracani máa iyáca, ya iwówa íyabactacoo?

Jái finu liá'a leerdicai nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, néentregacta'inaa nuyá nacáaji rícula ná'a cajíconaanica.

⁴⁶ Ibárroo, wayúwai; jái urrúnicai liá'a éentreguerri'inaa nuyá nujínairru.

Nawína preso Jesús
(Mr 14:43-50; Lc 22:47-53)

⁴⁷ Nácula Jesús táania liyá újnibii, Judas íinu'inaami, báqueerri néenaa ná'a doce éewidenaicoo, íinuerri íchaba chóniwenai téenai espada ya áicuba yáajcha. Yáaineu nawánacaala nácu ná'a sacerdótebini wácanai ya salínai judíobini wácanai. ⁴⁸ Judas, liá'a náawerri'inaacoo Jesús júnta, liá nalí áabai chítashia quéewau'u náa léenaa nacábaqui jiníni, limá'ee nalí: “Tánashia icábanii nushíshi wídaní, liyáwa léju liárra; iwínani preso áani.” ⁴⁹ Jáiwa'ee, lirrúniu Jesúsrui, limá'ee:

—¡Yáali, quéewidacai!

Jáiwa'ee lishíshi liwídaní. ⁵⁰ Jesús éeba'ee lirrú:

—Nujúnicaí, liá'a jíinuni jímédaca, jímédani. Néenee ná'a áabica narrúniu, nawína Jesús, natée preso jíni.

⁵¹ Liyáalimi, báqueerri néenaa ná'a yáainai Jesús yáajcha, lijéda lishínaa espadau, jáiwa liwíchua liwíba liá'a shírruederri nalí ná'a sacerdótebini wácanica. ⁵² Jesús má'ee lirrú:

—Jiwáalia jishínaa espadau liárrui rículau. Jiníwata quinínama ná'a íinua yáaqueñaicoo espadayu, espadayu léccchu máanalí nayá. ⁵³ ¿Jócu jiá léenaa nusátactata nusáljinnaa yúchau, libánuaminaata nulí chóca jírrimitaja'a setenta y dos mil ángelbini? ⁵⁴ Ne cháctatani, ¿chítashia quéewaucta licúmpliacoo liá'a cáashta tánerrico máirrica arrúnaaca libésunacoo cháa?

⁵⁵ Liyáalimi Jesús sáta léemiu ná'a chóniwenica:

—¿Tánda ínu iyá espada yáajcha ya áicuba iwína nuyá preso, jicá'a liá'a máashiicaica? Érri jútainchu nuéewida templo máanuica, ne jiníwaa iwínacta nuyá. ⁵⁶ Ne quinínama liéni libésunau quéewique'e licúmpliacoo léjta liá'a namáyu'u ná'a íiwadedenai Dios chuáni báinacu, tánerrico cáashta íta'aa. Ne liyáalimi, quinínama éewidenaicoo liájcha, namáaca bácai Jesús, jáiwa nacánacawai.

Jesús natéeni najúnta ná'a judíobini wácanica
(Mr 14:53-65; Lc 22:54-55,63-71)

⁵⁷ Néenee ná'a wínenai Jesús natée Caifás íibana néerra, liá'a sacerdote wácanica, náawacai yáacactalau ná'a quéewidacanica ley shínaa ya ná'a salínaica. ⁵⁸ Pé'eru yáau líshiirricu déecucheji lishínaa patio néerra liá'a sacerdote wácalica. Néenee liwárrua liwáacoo náajcha ná'a soldado túyenai liá'a templo máanuica, quéewique'e licába namédau'e lirrúni quinínama liá'a Jesúscá.

⁵⁹ Ná'a sacerdote wácanai ya quinínama ná'a Judío wácanica, namúrru áabai chuánshi jicá'a liá'a sáicaica, áawita máashiicani, quéewique'e nawána náiinuacani liá'a Jesúscá, ⁶⁰ ne jócai náiinu, áawita

íchaba chóniwenai íyadacoo ya náa lijíconaa jócai yáawaiyii. Ne máaya-baca náyadacoo chámata mawí, ⁶¹namá'ee:

—Ne liáni washiálicuerrica limá'ee: 'Nuéewa nucáarralia liá'a templo Dios shínaaca, ya nuéewa nubárrueda báaniwani matálii éerri rícula.' ⁶²Néenee libárrua'eewoo liá'a sacerdote wácalica, lisáta léemiu Jesúsr: ¿Jiní jéebaca? ¿Tána léji liáni namáni nayá jinácucha?

⁶³Ne Jesús máaquerriu manúma. Jáiwa'ee sacerdote wácali má'ee lirrú:

—Lijí'inaa nácu Dios cáwiica mamáarraca, nubánua jimáque'e liá'a yáawaiyica. Jíwa walíni, jiyáctani Mesíasca, Dios Cúuleeca.

⁶⁴Jesús éeba'ee lirrú:

—Chái já'a, léjta jimáyu'u. Ne numá irrú lécchoo iyá icábaminaajoo nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, wáairri'inau léema nácu sáicaquicteji liá'a Dios cadánani wítee, ya línu sáanai úibeji áacají.

⁶⁵Néenee lishírricua lílibala liá'a sacerdote wácalica, líyadaque'e liyáu fiwirri wérrica liwówa, ya limá'ee:

—¡Liéni washiálicuerrica táanierri léjta liyáccchu Dios! ¿Tánda warrúnaa wamúrru áabi mawí táanianai'inaa linácu? Ne iyá inísá éemi lichuáni, jócala cawáunta licába Dios; ⁶⁶¿chíta icábau jiníni?

Jáiwa néeba'ee:

—Jái cajíconaacai, arrúnaa máanalicaní.

⁶⁷Néene'e nawísada lináni ya náiinuedani. Áabi nabáya lituí tá'ee nabáseda lináni, ⁶⁸namá'ee lirrú:

—Jiyáwa liá'a Mesíasca, ijidíwinate tánashia íinua jiyái!

Pé'eru báyeerri jócala licúnusia Jesúsca

(Mr 14:66-72; Lc 22:56-62)

⁶⁹Pé'eru, nácula liwáau liyáca bináawa, patio íta'aa. Liyáalimija, báquetoo íinetoo nawánacaala yáarru rurrúniu Pé'erurru, ya rumá lirrú:

—Jiyá lécchoo yéerrimi Jesús yáajcha, liá'a Galilea néenee sái.

⁷⁰Ne Pé'eru báya lináawa quinínama náneewa, limá'ee rulí:

—Jócu nuá léenaa liá'a jitáaniani jiyá nácu.

⁷¹Jáiwa liáwai cuíta núma néerra, néeni báquetoo íinetoo cábani, ya rumá nalí:

—Liérra jínaneerrimiú Jesús yáajcha, liá'a Nazaret néenee sáica.

⁷²Pé'eru báaniu báya lináawa, limá'ee:

—¡Dios cástigaa nuyá jócta numá liá'a yáawaiyi, jócai nucúnusia liérra washiálicuerrica!

⁷³Íchaitaa liáwinaami, ná'a yéenai néeni narrúniu Pé'erurru ya namá'ee lirrú:

—Yáawaiyi jiyá báqueerri néenaa ná'a jínaneneecoo Jesús yáajcha, níwata jitáaniacala chaléjta nayá.

⁷⁴Néenee Pé'eru chána limáca cadánani mawí:

—¡Dios cástigaa nuyá jócta numá yáawaiyi, jócu nucúnusia liérra washíalicuerrica!

Liyálimi já'a, áabai gáayu máidai. ⁷⁵Néenee Pé'eru édacanii linácu liá'a Jesús mánimi lirrú: 'Libéecha limáida liá'a gáayuca matálachu jibáya nunáawajoo'. Néenee Pé'eru jiáu néeni, lícha cáiwinaa wérri.

Jesús néntregaani Pilatorru
(*Mr 15:1; Lc 23:1-2*)

27 ¹Quéecha'inaa jucámarracai, quinínama ná'a sacerdote wácanai, yá'ee ná'a salínai Judíobini shínaaca, náawaqueda yáacau chítashia néewo'inaa nawána náiinua Jesús jíni. ²Naté'inaa jíni nabájini ya néntregaa Pilatorru jíni, liá'a wánacaleerri Roma néenee síi.

Judas máanalica

³Néenee liá'a Judasca náawerricoo Jesús júnta, licába'inaa náiinua liá'a Jesúsca, jáiwa cáwi liyá lirrú. Néenee lipénsaa léejueda ná'a treinta moneda jiárrunica cawénitani jí'ineerri plata, nalí ná'a sacerdote wácanai yá'ee ná'a salínaica. ⁴Limá'ee nalí:

—Cajíconaa nuyá nuéntregaacalani máanalique'ini liá'a báqueerri washíalicuerri majíconai.

Néenee néeba'ee lirrú:

—Jiní wéni walí. ¡Jiyáwa méda jírrúwoojaní!

⁵Néene'e Judasca liúca ná'a moneda templo rícula, ya lijiáu néenee, jíiwa'ee lijórcawai.

⁶Néene'e ná'a sacerdote wácanai náawaqueda liá'a warrúwaca, namá'ee:

—Liéni warrúwaca yáairri casáculai fírraiyu, jócai wéewa wamáaca á'a yáarrushi ofrenda shínaaca, níwata liá'a washínaa ley jócai línda.

⁷Jáiwa'ee naméda áabenaama, nawínaque'le liyú áabai cáinabi jí'ineerri Campo del Alfarero (liwówau'u limáca: lishínaa cáinabi liá'a washíalicuerri méderri méenaami cáinabiyu) naquénicta'inaa ná'a chóniwenai máanalí déecucha sánaca. ⁸Tándawa, liá'a cáinabica, lji'l'inaa chóque'le éerri Yáarrushi fírrai shínaa. ⁹Cha libésunacuwai léjta limáyu'u liá'a íwadedeerri Dios chuáni báinacu jí'ineerri Jeremías, limá'inaa: "Nawína'inaa ná'a treinta moneda jiárrunica cawénitani jí'ineerri plata, léwa liwéni namáacani ná'a israelítabini wácanica. ¹⁰Néenee nawéni'inaa nayú ná'a monedaca liá'a cáinabi lishínaa liá'a tráawajairri méenaami cáinabiyu. Namédani'inaa liáni níwata nuwácali cháa liwówaicani." Cháwate limá liá'a íwadedeerri Dios chuáni báinacu jí'ineerri Jeremías.

Jesús Pilato náneewa
(*Mr 15:2-5; Lc 23:3-5*)

¹¹Ná'a soldádobini natée Jesús lijúnta liá'a wánacaleerrica, néenee wánacaleerri sáta léemiu jíni limá'ee:

—¿Jiyá rey judíobini shínaaca?
 Jesús léeba'ee lirrú:
 —Chái já'a, léjta jimáyu'u.
¹² Nácula ná'a sacerdote wácanica ya ná'a salínaica náa lijíconaa,
 Jesús jiní jócai éeba. ¹³ Tándawa Pilato sáta léemiu Jesús:
 —¿Jóca jéemi quinínama liá'a namáni jinácuha? ¿Táda jócu jéeba?
¹⁴ Ne Jesús jiníwita áabai chuánshi léebani Pilatorru; tándawa
 licáarrudau wérri licábacani liá'a wánacaleerrica.

Jesús nawánani náiinuaca
(Mr 15:6-20; Lc 23:13-25)

¹⁵ Nácula liyá liá'a fiesta jí'ineerri pascua, liá'a wánacaleerrica
 séewirrinaa liwásaida báqueerri preso, tánashia chóniwenaí wínanii. ¹⁶ Ái
 báqueerri preso cáwanai jí'ineerri Jesús Barrabás; ¹⁷ ya nácula náawa-
 caida yáacau quinínama, Pilato sáta léemiu nayá:
 —Tána iwówai nuwásedacai: Jesús Barrabás o liyáwee Jesús, liá'a náa
 jí'ineerri Mesías?

¹⁸ Jiníwata liáca léenaa néntregaa liyá cadénica nayá, ne jáiwa
 nasáta'inaa liúcha liwáseda.

¹⁹ Nácula Pilato wáau liyáca á'a lijí'inacta tribunal, línu rubánua namá
 lirrú: "Ujiméda máashii lirrú liérra washiálicuerrica sáicaica, jiníwata
 táayee nudájuni áabai dajuíshi cáarrui wérri linácueji."

²⁰ Ne ná'a chóniwenaica nawówai'e Pilato liwáseda liá'a Barrabásca,
 ya lishínaa soldádobini náiinuaque'e Jesús, léjta sacerdótebini wácanai ya
 salínai wówau'u. ²¹ Liá'a wánacaleerri lisáta léemiu nayá báaniu:

—Tána néenaa ná'a chámataca iwówai nuwásedaca?

Néeba'ee liúchani:

—¡Barrabás!

²² Pilato sáta léemiu nayá:

—¿Ya tánaque'e numéda lijchá liérra Jesús, namáni nácuha
 Mesías?

Quinínama néeba'ee:

—¡Jitáata cruz nácuni!

²³ Pilato limá'ee nalí: Ne ¿tána máashii limédai? Ne nayá namáidada
 báaniu: —¡Jitáata cruz nácuni!

²⁴ Jái'inaa Pilato cába jócu léenaa lináawida nawítée ná'a chóni-
 wenaica, mawí'e naméda nawítamau, libánua náacoo néeda shiátai ya
 libádeda licáajiu quinínama náneewa, limá cháa:

—Nuyá jócai wárroo limáanalicau nácu liáni washiálicuerrica; ishínaa
 ítalashi iyá jájiu.

²⁵ Quinínama chóniwenaí néeba'ee:

—¡Wayá ya wéenibi ta wayá waméda limáanalica!

²⁶ Néenee Pilato wáseda liá'a Barrabásca; jáiwa liwána nabásaida Jesús ya léntregaa nalí náa'a soldádoca quéewique'e natáata liyá cruz nácu.

²⁷ Náa'a soldádoca lishínaa liá'a wánacaleerrica, natée Jesús líibana mánauí néerra, ya náawacau litéejí quinínama náa'a áabibi soldádoca.

²⁸ Namídu líibala, nasúwa linácu áabai capa quíirrai, léjta báqueerri rey,

²⁹ ya namáaca liwíta nácu áabai túwirri yáacanaa chaléjita corona, ya báju vara licáaji sáicaquicteji léjta nawáaliani reybinica. Jáiwa natúyau lináneewa, nacáida liyá namá'ee lirrú:

—¡Jiyá yéerri íchaba camuí, jiyá rey judíobini shínaa!

³⁰ Yá'ee nawísada léccchoo, yá'ee liyú liá'a varaca nabásae'ee liwíta nácu.

³¹ Liáwinaami nacáidaqui jíni, namídu'e liúcha fíbalashi quíirrai, néeo'e nasúwa linácu líibala, yá'ee natée quéewique'e natáata cruz nácuni.

Jesús natátani'inaa cruz nácu

(*Mr 15:21-32; Lc 23:26-43*)

³² Quéechanacu'inaa najíau náacoo, Jesús litécta liácoo lishínaa cruz, náiinu linácu báqueerri washíalícuerrica jí'línneerri Simón, áabai chacálee sái jí'línneerri Cirene, ne liáni nawána máashiyu liyúda litée Jesús shínaa cruz.

³³ Náiinu'inaa linácu áabai díuli rími lijí'inacta Gólgota, (wówerri limáca: "Iyájimi yáarru"). ³⁴ Néenee náa líirrai liá'a Jesúsca vino éewiderriu ténaashiyu; ne Jesús jáiwa linísaa'ee liprówaqui jíni, jócai liwówa líirraqui jíni.

³⁵ Néenee namídu líibala ya nanísaa'inaa natáataniqui jíni cruz nácu, náa'a soldádoca náuqueda tánashia wíshii, náaque'e léenaa tánashia máacau nashírdaque'e nalí wáacoo líibala liá'a Jesúsca. ³⁶ Jáiwa nawáau néeni natúyaque'e liá'a Jesúsca. ³⁷ Namáaca liwíta wícau áabai tánerriu fíwerri tándashia náiinua jíni, máirri'e: "*Le Jesúsja liáni, rey Judíobini shínaa.*"

³⁸ Natáata cruz nácu léccchoo liájcha liá'a Jesúsca, chámata canédi, báqueerri sáicaquicteji ya báqueerri apáuliquictéji. ³⁹ Náa'a chóniwenica bésunenaicoo néeni nacáitani ya nacúsuda nawíta nacáidaque'e, ⁴⁰ ya namá'ee:

—¡Yáawaiacta Dios cíulee jiyá, jiúrrucloo cruz nácu! ¡Jiyá máirri jéenacala jicáarralia liá'a temploca, jéejoo jinácuda báaniujoni matálíi éerri rícula, jiwásedateu jiyá jájiu!

⁴¹ Chacábacanaa nacáida liyá náa'a sacerdótebinica wácanica náajcha náa'a qéewidacani ley shínaaca yá'ee náajcha náa'a salínai léccchoo. Namá'ee nalí wáacoo:

⁴² —Jiyá chúnearri náa'a bálineneecoo ya jicáweda náa'a máanalicá, ne jócu jéewa jiwásedacoo náinueda'echa jiyá. Israel shínaa reyca waliérra: jicúwaa liúrrucuacoojoo chóca já'a cruz nácuha, ya

wéebidaque'e linácu! ⁴³Liyá mairri limáaca liwówau Dios nácu: ¡ne Dios wáseda chócu jiní'i, yáawaicta caníinaa licába liyá! ¿Jócai limácala Dios cíuleecaalani?

⁴⁴Chacábacanaa lécchoo natáania máashii linácu ná'a canédibinica táteneecoo cruz nácu liájcha liá'a Jesúscia.

Jesús máanalica
(*Mr 15:33-41; Lc 23:44-49*)

⁴⁵Néenee'e catáawaca quinínama cáinabi wíiyaicumi cáashia las tresca. ⁴⁶Liyáali hóraami, Jesús máidada'ee cadánani limá'ee: "Elí, Elí, ¿lema sabactani?" (wówerri limáca: "nushínaa Dios, nushínaa Dios, ¿tánda jimáaca nuyá bácai?")

⁴⁷Néenee nanísala'inaa néemiqui jíni ná'a áabica namánabaca yáainai néeni, namá'ee:

—Liáni washiálicuerri máiderri liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu jí'ineerri Elías.

⁴⁸Néenee báqueerri yáau madéjcanaa línda esponja, újni espumaca. Néenee'e lisábida jíni liyú liá'a vino ijíshiiyu,^j jáiwa libájini báju shitúwa, jáiwa liá Jesúscia írraqui jíni. ⁴⁹Ne ná'a áabica namá'ee:

—Jimáacani, wacába'aa Elías ínuncta liwásedacani.

⁵⁰Jesús limáidada cadánani báaniu, jáiwa mánanalí jíni. ⁵¹Liyáalimi, liá'a cortina templo núma lícu sáica, lishírricuawai^k béewami áaqueji cáinaculanaa. Cáinabi cúsuwai yá'ee íiba wérri páquiawai. ⁵²Yá'ee útawi namáacacta máanalini mi méecuenai^eewoo, néenee íchaba washiálicuenai Dios shínaa máanalicai néejocoo nacáwiaco. ⁵³Néenee licáwia'inau báaniu liá'a Jesúscia, najiáu útawi rícura ná'a mashíquishimica, nawárruau lirrícula liá'a chacáalee Dios shínaa jí'ineerri Jerusalén, ya íchaba chóniwenai cábacta nayá.

⁵⁴Jái'inaa liá'a soldado wácalica ya ná'a yáaine liájcha néeni túyenai Jesús, nacába'inaa cáinabi cúsuc oo yá'ee quinínama liá'a bésuneerricoo, cáarru wérri'e nayá ya namá'ee:

—¡Yáawaiyii liáni washiálicuerrica Dios Cúulee!

⁵⁵Íchaba ína yáa néeni cábenai nayá déecuchéji, ínuenai Jesús yáajcha Galilea rícura nayúda liyá. ⁵⁶Náiibi ruyá lécchoo ruá'a María Magdalenaca ya ruá'a báquetoo Maríaca natúwa ná'a Santiago ya José, ya ruá'a natúwa ná'a nacúulee liá'a Zebedeoaca.

^j 27:48 Liá'a vino ijíshiiça áabai fírracaishi mawénitai, ne náirrani ná'a chóniwenai Carrúni jináatanica ya báawita lécchoo náiirrani ná'a soldádoca quéewique'e léda nawówa méeca. ^k 27:51 Liéni wówerri limáca, chóque'e méenaami chóniwerri éewerri liwárruaco Dios náneewa. Nanácu nawíttee ná'a judíobinica bácai liá'a sacerdóteca éewerri liwárruaco náneewa, ya bácai báitachu camuí máanabaca.

Jesús naquénini
(Mr 15:42-47; Lc 23:50-56)

57 Jái'l'inaa catáwacai, línu báqueerri washíalicuerri rícuerrri jí'ineerri José, Arimatea néenee sái, liá'a léchchoo éebiderri Jesús nácu. 58 José yáau licába Pilato néerra, ya lisáta liúcha Jesús máshicaimi quéewique'e liquénicaní. Pilato bánuua néntregaa Jesús náanaimi Josérro. 59 Jáiwa José ya áabi nawína limáshicaimi, nawówanaani áabai wárruma fíbi jí'ineerri lino, masáculai, 60 ya liwárrueda útawi wáalii rícula José shínaa, liwánani naquéní íiba máanui rícu. Liáwinaami linís'a'inaa libáya útawi íiba máanuiyu jíni, jáiwa liáwai. 61 Ne ruá'a María Magdalena ya ruá'a báquetoo Maríaca namáacau nawáanicoo útawi júntami.

Catúyacani Jesús shínaa útawi

62 Cajójchanaami, liwówai limá, liá'a éerri nawówa íyabactacoo, náa'a sacerdote wácanica ya ná'a fariséobini náau nacába Pilato, 63 ya namá lirrú:

—Wawácali, wayá édacanineu liá'a limáni liá'a canúma yúwicaica, cáwi'inaami liyá újnibi, limá'inaa matáli éerri yáwinaami máanalicaní shínaa, licáwiominaa báaniu. 64 Táda, bánuua náa'a soldádoca natúyaque'e útawi, cáashia matáli éerri bésunacoo, jócubeecha náiiu táyee náa'a lishínaa éewidenaico ya nanédu limáshicaimi, ya liáwinaami namá chóniwenairru licáwiacaalawai. Libésunactau liáni chá'a, liá'a amáarrac-talacani númashi yúwica máashii mawí liúcha liá'a quéechanacu sáimica.

65 Pilato limá'ee nalí:

—Soldado nárra iwáalia áarra natúyaque'e. Yáau itúya útawi léjta yáayu'i léenaa.

66 Náau nachúni sáica wérri útawi núma, namáaca sello íiba nácu nabáyau liá'a útawica, quéewique'e nayá náa léenaa tánashia méecu jíni, jáiwa namáaca soldádoca túyacani.

Jesús cáwiarriu máanalicai yúcha
(Mr 16:1-8; Lc 24:1-12)

28 1 Libésuna'inau liá'a éerri nawówa íyabactacoo, jái'l'inaa jucá-marrai liá'a éerri quéecha sái semana nácu, María Magdalena ya báquetoo María náau nacába útawi. 2 Cawíquinta cáinabi cúsucoo cadá-nani, jiníwata báqueerri ángel wawácali shínaa yúrrucuerriu áacai, ya lirrúniu útawirru, léeda íiba nabáyau'i útawi núma, jáiwa liwáau líta'aa. 3 Liá'a ángelca licámarra quéenaca újni éenu bérrudau'i, ya líbala cabálai wérri. 4 Nacába'inaa ángel, náa'a soldádoca nachéchinau nacáarruniu ya namáacau újni máanalinicá. 5 Liá'a ángel limá nalí náa'a fínaca:

—O'icáarrudau iyá. Nuá léenaa imúrru imácoo Jesús, liá'a natáata-nimi cruz nácu. 6 Jiní áani, cawierriwai, léjta limáyú'umi. Ínu icába áani

namáacactami limáshicaimi. ⁷Yáa namówai madéjcalicu ya íiwa nalíni ná'a éewidenaicoo: ‘Cáwerriwai, ya liáu ibéecha Galilearra, néerra icábajoni.’ Léwa arrúnai'inaa nuíwa irrú liáni, —limá'ee liá'a ángelca.

⁸Ná'a íinaca náau madéjcanaa útawi néenee, cáarruni ne sáicta wérri nawówa, ya nacánacau natée chuánshi sáicaica nalí ná'a éewidenaicoo. ⁹Liyálalimi rímjia Jesús jiáu nalí najúnta yáa litáa nalí. Narrúniu Jesúsru natúyau nanánimiyu lirrú ya nashíquia licáwa nácu. ¹⁰Jáiwa Jesús ma nalí:

—Ocáarru iyá. Yáau íiwa nalí ná'a éewidenaicoo nuájcha, náaque'iniu Galilearra, ya néerra nacába tuyájoo.

Náiiwani ná'a soldádoca linácu liá'a bésuneerricoo

¹¹Nácula ná'a íinaca náau náiiwa nalíni ná'a éewidenaicoo, néenaa ná'a soldado túyenai útawi, náiinu chacáalee rícula, ya náiiwa sacerdote wácanairru quinínama liá'a bésuneerricoo. ¹²Náani nawácanica náau natáania náajcha ná'a salínai wácanica quéewique'e áabenaa nawówa náajcha. Yá'ee náa íchaba warrúwa nalí ná'a soldádoca, quéewique'e áabenamaa nayáca ya náiiwaque'e léja liá'a namáni ná'a nawácanica. ¹³Ná'a nawácanica néewida nawítee ná'a soldádoca chá'a:

—Máta imájoo táayeemi, nácula wamáa wayáca, ná'a éewidenaicoo Jesús shínaaca, náiinu nanédu Jesús máshicaimi. ¹⁴Ya wánacaleerri wérri yácta léenaa liáni, wayá wachúni quinínama liájcha, jiní éecha ibésunau'iu.

¹⁵Ná'a soldádoca nawína liá'a warrúwa, jáiwa'ee naméda léjta namáyu'i nalí. Íchaba chóniwenai éemi liáni íiwadedeerriu, ya cáashia chóque'e éerri ná'a judíobini namá chá'a.

Jesús íiwata nalí ná'a éewidenaicoo namédaque'e léjta liwówau'i (Mr 16:14-18; Lc 24:36-49)

¹⁶Liáwinaami, ná'a once éewidenaicoo náau Galilea néerra, lítala liá'a dúlili Jesús máni nácula nalí. ¹⁷Ya nacába'inaa Jesús, natúyau nanánimiyu lirrú, báawita áabi éewidenaicoo napénsaa nalíwoo jócai liyá liá'a Jesúscua. ¹⁸Jesús rúniu nalí ya limá'ee:

—Dios yáa nulí quinínama lidánaniyu áacairra ya cainabi íta'aa. ¹⁹Yáau nalí ná'a chóniwenai yéenai quinínama cainabi ítala, ya éewida nayá quéewique'e nushínaa éewidenaicoo nulí; ibáutisa nayá nusáljinnaa jí'inaa nácu, ya licúulee ya Espíritu Santo, ²⁰ya éewida nayá naméda liwánacaala liáni quinínama nuwánini iméda iyá. Nuyámina, yáajcha éerri jútainchu, cáashia amáarra liá'a éerrica.

Evangelio según SAN MARCOS

Liá'a Juan Bautístaca jiníctala yáairri
(Mt 3:1-12; Lc 3:1-9,15-17)

1 ¹Quéechanacu sáicai chuánshi bangéliu^a Jesucristo Dios Cúulee shínaa. ²Liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu Isaías litánanimica limáni Licúuleerru:

“Nubánua nubéechau íiwerri'inaa nuchuáni jibéecha,
quéewique'e lichúní iníjbaa.

³ Báqueerri chóniwerri máidaderri jiníctala yáairri:
Ichúni iníjbaa íiwaca lirrú;
iméecu áabai iníjbaa machácani”.

⁴Libésunate'eewoo Juan Bautista íyadau wáunamactaca libáutisa chóniwenai; limá'ee nalí, arrúnaa éejuederri iyáu Diosru ya ibáutisacoo, quéewique'e Dios méetuerri ijíconaa. ⁵Íchaba ná'a yáainai Judea shínaa cáinabi íta'aa, ya liá'a chacáalee Jerusalén najiáu néemicani. Náiiwa najíconaa Diosru, ya Juan báutisa nayá méeda Jordán yáacula. ⁶Juan fíbala yáairri caméeyu íchunayu, libájini líiwali rícu áabai íimanaayu, ya líya langosta, újni irríchu máanuica ya máaba yáamitu awáca íibisai. ⁷Léewidacala limá'ee: “Nuáwinaami báqueerri ínu mawí cadánani núcha, jócaita cawówanaa nutájiacoo nuwáseda lishínaa sandalia báji. ⁸Nuyá báutiseerri iyá shiátaiyu; ne liyá liámina irrujoo iyá Espíritu Santoyu.”

Jesús báutiseerriu
(Mt 3:13-17; Lc 3:21-22)

⁹Liyáali éerrimite, Jesús jiáu Nazaret rícucha yáairri cáinabi Galilea rícu, ya Juan báutisa méeda Jordán yáacu jíni. ¹⁰Quéecha'inaami lijiácoo shiátai yáacucha, Jesús cába éerri méecucoo ya Espíritu Santo yúrrucoo

^a **1:1** *bangéliu* Bangéliu liwówai limá liá'a chuánshi sáicaica.

linácula jicá'a áabai paloma. ¹¹ Jáiwa'ee Jesús éemi Lisálijinaa chuániu éerri rícueji, máirri'ee: "Jiyáwa Nucúulee caníinai nucábaca, liá'a nuwínanica". —Cháwa'ee Dios ma licúuleerru.

Wawásimi wówairri licába Jesús cáacoo

(Mt 4:1-11; Lc 4:1-13)

¹² Liáwinaami liáni, liá'a Espíritu Santo libánua Jesús liáque'iui jiníctala yáairri. ¹³ Néerra liyá cuarenta éerri, liyá cuéshinai cawálani íibi ya Wawásimi wówairri licába licáacoo liá'a Jesúscia; ya ángelbini ínuenai ya nasírbia lirrú.

Jesús prínsipia lishínaa tráawaju Galilea rícu

(Mt 4:12-17; Lc 4:14-15)

¹⁴ Liáwinaami naníqui Juan cuíta manúmai rícula, Jesús yáau Galilea néerra líwiá liá'a chuánshi sáicaica Dios bánuani líwaca. ¹⁵ Jesús má'ee chóniwenairru: "Jái ínucai liá'a léerdica, ya liá'a Dios wánacaalauca urrúnii. Éejoo Diosru ya irríshibia éebidayu liá'a sáicai chuánshica".

Jesús máida cuatro catésucani

(Mt 4:18-22; Lc 5:1-11)

¹⁶ Áabai éerri Jesús bésuneeriu liácoo Galilea shínaa manuá tácoowa, licába'inaa Simón ya léenajirri Andrés. Yúquenai nayá nashínaa máaya shiátaí yáacula. ¹⁷ Jesús limá'ee nalí:

—Yáau nuájcha, ya nuyá numéda iyájoo catésucani washiálicuenai.

¹⁸ Liyáalimi namáaca namáyaniu ya náau liájchai.

¹⁹ Pítuití rími libéechalata, Jesús cába Santiago ya léenajirri Juan, Zebedeo éenibi, yéenai áabai lancha rícu nachúni nashínaa máayau.

²⁰ Liyáalimi limáida nalí, ya jáiwa'ee namáaca nasálijinaa Zebedeo lancha rícu náajcha ná'a yúdainai liyá, ya náau Jesús yáajchai.

Báqueerri washíalicuerri wáaleerri áabai espíritu máashii

(Lc 4:31-37)

²¹ Náiinu Capernaúm néerra, lirrícula éerrica liwówa íyabactacoo, Jesús wárroo sinagoga^b rícu (cuíta náawacatau ná'a judíobini) ya lichána léewida'ee nayá chóniwenaina. ²² Ná'a chóniwenaina nacáarrudau nacába léewidacala, jiníwata limédacala quinínama wánacaalashiyuni, ya jócalá léewida léjta ná'a éewidenai ley nácu. ²³ Chacáalee shínaa sinagoga rícu ái báqueerri washíalicuerri wáaleerri áabai espíritu máashii, liyá limáidada'ee Jesúsrú:

²⁴ —¿Táda jiwárroo wáajcha Jesús Nazaret néenee sái? ¿Jiyá íinuerri limárdá wayá? Nucúnusia jiyá, nuá léenaa jiyá Santo Dios shínaa. Chá'ee limá Jesúsrú liá'a espíritu máashiica.

^b 1:21 *sinagoga* Yáarruishi náawacactacoo ná'a judíobinica.

²⁵ Jesú斯 cáita liá'a espíritu limá lirrú:

—¡Manúmata jimáaca washiálicuerri liéni!

²⁶ Liá'a espíritu máashiica licúsuda liá'a washiálicuerrica, ya limáidada cadá-nani lijiáu liúchay. ²⁷ Quinínama nacáarrudau, ya nasáta néemi nayá wáacoo:

—¿Tána léji liéni? ¡Léewidaca wáaliyu, ya wáaliuerri quinínama libánuaca!

¡Lécchoo liá nalí bánuua ná'a espíritu máashii ya naméda liwánacaala!

²⁸ Ya liyáalimi náa léenaa Jesú斯 íiwanaa quinínama Galilea shínaa cáinabi íta'aa.

Jesús chúni Simón Pé'eru néerru

(Mt 8:14-15; Lc 5:38-39)

²⁹ Quéecha'inaami naijácoo sinagoga rícuucha, Jesú斯 yáa'eewoo Santiago ya Juan yáajcha, náabana néerra ná'a Simón ya Andrés. ³⁰ Ruá'a Simón néerruca rúwechoo cama íta'aa bálinechoo ruwáalia licámuna. Jáiwa náiiwa Jesúlsru jíni, ³¹ jáiwa lirrúniwai, liwína rucáaji nácu libárrueda ruyá; liyálimija léedau rúcha liá'a licámuna, jáiwa rusírbia nalí.

Jesús chúni íchaba bálineneu

(Mt 8:16-17; Lc 4:40-41)

³² Wówai'inaami cáiwia wárruacuwai samáaque'e, natée quinínama ná'a bálineneecoo ya ná'a wáalianai demonio Jesúlsru, ³³ ya quinínama chacáalee náawacau cuítá núma lícu. ³⁴ Jesú斯 chúni matuínaami bálinacaalashi chóniwenai wáalianica, ya lijéda íchaba demonio; ne jócai línda natáaniaca ná'a demonioca, níwata nacúnusiani.

Jesús éewiderri sáicai chuánshi ná'a sinagoga rícu

(Lc 4:42-44)

³⁵ Ujnicáta'inaa, catáwacai újnibii, Jesú斯 bárroo ya lijiáu chacáalee rícuucha quéewique'e liácoo lióracoo chalée jiníctala yáairri. ³⁶ Simón ya lijúnicai náau namúrru Jesú斯, ³⁷ ya náiinu'inaami jíni namá'ee lirrú:

—Quinínama namúrru jiyá.

³⁸ Ne léeba'ee nachuáni:

—Wáau áabata chalée urrúnicta mawí; néeni lécchoo narrúnaa nuíwa sáicai chuánshica, linácuejiwa nujíau liáni.

³⁹ Cháwa'ee Jesú斯 jínanicoo quinínama Galilea, líwi limácoo sáicai chuánshica sinagoga rícura ya lijéda demonio.

Jesús chúni báqueerri leproso

(Mt 8:1-4; Lc 5:12-16)

⁴⁰ Báqueerri washiálicuerri bálinerriu chorrówa íyeerri náinää jí'ineerri lepra^c nácu, irrúniu Jesúlsru, ya litúyau liúrruiu íta'aa limá'ee:

^c 1:40 lepra Bálínacaalashi íyeerri náinää.

—Jiwówaicta jéewa jichúni nushínaa bálinacaalashi.

⁴¹ Jesúz carrúni jináata licábacaní; lidúnuni licáajiyu wáni limá:

—Jajá, nuwówai ; Jimáacau sáica!

⁴² Liyálalimi léedau liúcha lepraca bálinerrimico ya limáacau sáica.

⁴³ Jesúz wána liácoo liyálalimi, ya líiwa lirrú bájialananí:

⁴⁴ —Jicábateni, ujíiwa áabirruni; bácai rími jiáu jiyadacoo sacer-dóterru, ya jitée jishínaa jiméetua'inau jiyáu, liá'a Moisés wánanimi imédaca, quéewique'e quinínama yáa léenaa jáica sáica jiyái jibálinacaala yúchau.

⁴⁵ Ne liá'a washiálicuerri liáwai, jáiwa líiwadeda quinínamarro jíni liá'a bésuneerricoo. Tándawa Jesúz jócai éewa liwárruacoo matuínaami chacáalee rícu, arrúnaa limácacoo bináweji, á'a báawachala jinícta chóniwenai; ne quinínama matuínaami náiiwu nacába liyá.

Jesúz lichúni báqueerri macáwai

(Mt 9:1-8; Lc 5:17-26)

2 ¹ Áabi éerri liáwinaami, Jesúz éejoo liwárruacoo Capernaúm rícula. Quéecha'inaami ná'a chóniwenai náa léenaa liyá cuíta lícu, ²jáiwa náawacau íchaba chóniwenai jócani éenaa cuíta náni-bala; ya líiwa nalí sáicai chuánshica. ³Néenee, cuatro washiálicuenai téé lirrú, báqueerri macáwai. ⁴Ne bájialaca chóniwenai jóca néewa narrúnda Jesúsruri, jáiwa náirrau cuíta íta'aa néeda áabai libáinaa á'a liyáctaca, súwarra rícueji náurrucueda liá'a bálinerricoo liárrubai íta'au lirrú wáctacoo. ⁵Jesúz cába'inaami néebida linácu, limá lirrú liá'a bálinerricoo:

—Nucúulee, jijíconaa máaquerriu liméetuacoo.

⁶ Áabi éewidenai yáaine léenaa ley wáaineu nayáca, napénsaa: ⁷¿Chíta quéewoo litáaniaca cháji liéni? Lichuáni táanierri máashii Dios nácula. Bácairrimi Dios éewerri liméetua jíconaashi. ⁸Ne Jesúz liyálalimi liá léenaa liá'a napénsani nayáca, néenee lisáta léemiu nayá:

—¿Tánda ipénsa chárra? ⁹¿Tána mawí jócai tráawajui, numá macáwai: “Jijíconaa máaquerriu liméetuacoo”, o numá lirrú: “Jibárroo, jiwína jiárrubai jijínau”? ¹⁰Ne nuyadaminaa irrúni nuyá, Washiálicuerri Dios Cúuleeca, wáalierrí wánacaalashi cainabi íta'aa liméetua'inaa jíconaashi.

Néenee limá macáwairru:

¹¹—Numá jírrú, jibárruau, jiwína jiárrubaiu ya jiáu jíibana néerrau.

¹²Liá'a bálinerricoo libárroo cawíquinta, ya liwína liárrubaiu lijiáu néenee, natuímí rícula quinínama. Linácue jiliéni, nacáarrudau quinínama, jáiwa náa sáicai Diosrui, namá'ee:

—Jócai wacába cáji chái bésunacoo.

Jesús máida Leví lishírruedaque'e lirrú
(Mt 9:9-13; Lc 5:27-32)

¹³ Liáwinaami Jesús yáu báani manuá tácoowala; ná'a chóniwenai yáawacau lirrú, ya liyá léewida nayá. ¹⁴ Libésuna'inaamiu licába Leví, licúulee liá'a Alfeo, wáairriu liyáca náarrui ná'a cóbrenai impuesto Romarru. Jesús ma lirrú:

—Jínu nuájcha.

Leví bárroowai liáu liájchai.

¹⁵ Jáiwa'ee Jesús íyeerri liyáca Leví íibana néeni, ya íchaba cóbrenai impuesto Romarru, ya áabi chóniwenai máashiini íiwanaa, wáaine'eewoo mésa nácu léccchoo, Jesús yáajcha ya lishínaa éewidenaicoo, jiníwata íchabani ná'a yáainecoo liájcha. ¹⁶ Áabi éewidenai ley shínaa, ná'a fariséoca, nacába'inaami Jesúsca íyeerri liyáca náajcha quinínama ná'a, nasáta néemi ná'a éewidenaicoo:

—¿Tánda ishínaa qéewidacai íya náajcha ná'a cóbrenai impuesto ya ná'a cajíconaanica?

¹⁷ Jesús éemi'e jíni, yá'ee limá nalí:

—Ná'a sáicanica jócani rúnaa médico, náwa rúnaani ná'a báline-naicoo. Chacábacanaa, nuyá jócai íinu numáida ná'a máinai sáicaca nayá, náwa nuíinu numáida ná'a cajíconaanica.

Nasáta néemiu ayuno nácu
(Mt 12:1-8; Lc 6:1-5)

¹⁸ Báitate yúnenai nayáca ná'a éewidenaicoo Juan Bautista ya ná'a fariséoca, néenee áabi chóniwenai ná'a'eewoo Jesús néerra nasáta néemiu wáni:

—Ná'a Juan shínaa éewidenaicoo ya ná'a fariséoca yúnenai: ¿Tánda jóca jishínaa éewidenaica nayúna?

¹⁹ Jesús éeba'ee nachuáni:

—¿Ya néewa nayúnaa ná'a nabítani áabai boda, nácula nashínaa novio yáa náajcha? Nácula liyá náajcha nashínaa novioca jócani éewa nayúnaaca. ²⁰ Ne línuminaa liá'a éerrica natéctal'inaa nuyá léjta nashínaa novio; jáicta línu liá'a éerrica, néenee liyáali éerriminaa nayúnaa.

²¹ Jesús íyada chuánshi mawí litáania linácu liá'a wáalii léewidani jinácu ya liá'a ajuítaimi nawáalianica quéecha. Jiní chúnneerri áabai íibalashi dánumimi áabai wáarruma wáalii yáajcha, jiníwata liá'a wáarruma wáaliica liáwaqueda liá'a íibalashi dánumimica jái lisúbirria jíni, ya liá'a shírricuerriu mawí máanuique'e jíni. ²² Jiní léccchoo yáa vino wáalii fímanaashi lidánumimi rícu, jiníwata liá'a vino wáaliica wáneerri lisúbirriacoo liá'a fímanaashica, ta lipérdiacoo liá'a vinoca ya fímanaashica. Tándawa arrúnaa yáa vino wáalii fímanaashi wáalii rícu.

Ná'a éewidenaicoo éerruenai trigo dácue sábado rícu

²³ Áabai sábado^d Jesús jínameerriu náabanacta banácali, ya lishínaa éewidenaicoo nabésunau náacoo, jáiwa néerrua trigo dácue. ²⁴ Jáiwa ná'a fariseo nacába'inaami liáni, nasáta néemiu:

—Jicábate, ¿Tánta naméda ná'a jishínaa éewidenaicoo jócai wéewa waméda sábado rícu?

²⁵ Ne limá nalfí:

—¿Jócai cáji iliá icábau Dios chuáni nácu, liá'a David médanimica áabai éerrite quéecha'inaamite liyá ya lijúnicaibinica jáiwate nawália jiní rúnijinaa ya nasíntia ínaashi? ²⁶ Quéecha'inaami Abiatar yáairri sacerdote wácaliyu, David wárroo Dios íibana rícula, jáiwa líiya liá'a pánanica Diosru sáica; bácai sacerdótebini éewa náayacani, jáiwa liá náaya léchchoo ná'a chóniwenai yáainecoo liájcha.

²⁷ Jesús túculeda mawí:

—Dios limáaca liá'a sábadoca chóniwenairru, ne jócai chóniwenai sábadorru. Ná'a chóniwenai jócai arrúnaa néndaca táanashia namédani sábado rícuui, jiníwata wawácali nísani limáacai. ²⁸ Linácueji liéni, nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, wáaliерri wánacaalishi léchchoo éerri nawówá íyabactacoo.

Liá'a washíalicuerri cáaji íshiderricoo

(Mt 12:1-8; Lc 6:1-5)

3 ¹Jesús wárroo báaniu sinagoga rícu; lirrícu báqueerri washíali-cuerri wáaliерri áabai licáaji íshiderriu. ²Ná'a fariseo néda lituínnaa Jesúsca lichúnicta nacába sábado rícu, quéewique'e néewa náa lijíconaa. ³Jesús ma lirrú liá'a washíalicuerri cáaji íshiderricoo:

—Jibárroo jimédau béewami.

⁴ Jáiwa lisáta léemiu ná'a áabica:

—¿Tána wéewa waméda sáica mawí éerri wawówá íyabactacoo: Liá'a sáicaica o léewee jiliá'a máashiica? ¿Wawáseda áabai cawicashi o wamárdacanii?

Ne jáiwa manúma nayái. ⁵Néenee Jesús cába nalí fíwirri liwówá ná'a yáaine litéeji, máashii liwówá cabálinica nawówá, limá lirrú liá'a washíalicuerrica:

—Jidáquinia jicáajiu.

Liá'a washíalicuerri dáquinia jíni, ya licáaji chúnawai. ⁶Quéecha'inaami nájíacoo fariséoca, nachánau naméda natáaniaca náajcha ná'a heródes-binica quéewique'e náinua Jesús.

Íchaba chóniwenai manuá tácoowa

⁷Jesús, náaniu íshíirricu íchaba chóniwenai Galilea sánaca, ya liáu lishínaa éewidenaicoo manuá tácoowala. ⁸Quéecha'inaami náa léenaa

^d 2:23 Éerri nawówá íyabactacoo nashínaa ná'a judíobinica

máanui limédanica, jáiwa íchaba lécchoo náau nacábacani ná'a Judea sánaca, ya Jerusalén, ya Idumea, cáiwia jiáctejcoo Jordánca ya ná'a cáinabi Tiro ya Sidón. ⁹Tádawa linácu jiliéni, Jesús bánuua jishínaa éewidenaicoorru nawáaliaque'e libéecha madánainaa áabai lancha, quéewique'e jóca chóniwenai bádadani. ¹⁰Jiníwata íchaba lichúni, quinínama ná'a bálinenaicoo náiinu linácula nadúnuque'ini.

¹¹Quéech'a'inaami espíritu máashiini cábacani, nacáu náurruimiyu lináneewa namáídada'ee:

—¡Jiyáwa Dios Cúlee!

¹²Ne Jesús liwána jócu natáania linácu quinínama chóniwenai náneewa.

Jesús níwa doce apóstolubinica
(Mt 10:1-4; Lc 6:12-16)

¹³Liáwinaami Jesús írrerriu dúuli ítala, jáiwa limáida léjta liwówau. Báitite náawacau, ¹⁴liníwa náiibicha doce, quéewique'e natálidedacani ya quéewique'e libánua náiiwa sáicai chuánshica. Náani liá nají'inaa apóstolubinica. ¹⁵Ya liá nalí wánacaalashi najéda'u'inaa demonio chóniwenai yúcha. ¹⁶Náawa liníwani doce náani: Simón, liáni jí'inaa Pé'eru; ¹⁷Santiago ya léenajirri Juan, Zebedeo éenibi, limáni jí'inaa Boanerges (liwówa limáca “túrrunerriu éenibi”); ¹⁸Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, ya Santiago, Alfeo cúlee; Tadeo, Simón cananeo sói, ¹⁹ya Judas Iscariote, liáwinaami wáneeril'inaa náiinua Jesús.

Náa Jesús jíconaa
(Mt 12:22-32; Lc 11:14-23; 12:10)

²⁰Liáwinaami Jesús wárroo áabai cuíta rícu, éejoo náawacacoo íchaba chóniwenai, jócai éewa líiyaca ya lishínaa éewidenaicoo. ²¹Náa'inaami léenaani ná'a Jesús éenajinaica, náau natéecani, namá'ee lócucala éewani.

²²Lécchoo quéewidacani ley shínaaca sínuenai Jerusalén néenee namá'ee: “Beelzebú, chúnsai demonio wácalica, léewa yáairri lirrú liéni washiálicuerrica wánacaalashi léewau'inaa lijédacani chóniwenai yúcha”.

²³Jesús máida nayá, jáiwa liá nalí áabai licábacanaa limá'ee nalí: “Wawásimi jócai jéda chúnsai Wawásimica. ²⁴Áabai país shírrerriu yáaineu grupoyu máashiini cába yáacacoo, jócani éewa nayá machúnica; ²⁵ya áabai éenajinai shírreneu, jócai éewa nayáca. ²⁶Cháwa lécchoo ya Wawásimi lishírrictau ya libárroo lináculawoo, jóca éewa liyáca; líinuminaa amáarractala liyá.

²⁷“Litáania chítashia wéewau'inaa wagáanaqui jíni Wawásimica, liá'a cadánani wérrica, Jesús má'ee: Jíni éewerri liwárruacoo líbana rícula washiálicuerri cadánanirru ya linédu lishínaa, jóctaca libájidaque'e cháani; bácai cha já'a léewa linéducani.

²⁸ “Nuíwa irrú Dios éewerri liméetua quinínama washiálicuenai jíconaa ya quinínama liá'a máashii namánica: ²⁹ Ne liá'a táanierri máashii Espíritu Santo nácu, jócuminaa lédacaniu linácu liá'a limédica, máquerriminau cajíconaiyu mamáarraca.”

³⁰ Liéni Jesús máni'e, jiníwata namácalaa'ee liwáaliacala espíritu máashii.

Litúwa ya Jesús éenajinai
(Mt 12:46-50; Lc 8:19-21)

³¹ Néenimichu ruínu ruá'a litúwaca ya Jesús éenajinai, jáiwa namáacau bináaweji nabánuu namáidacani. ³² Náa'lá chóniwenai wáai-necoo Jesús téejí namá lirrú'e:

—Jitúwa, ya jéenajinai ya jéenajetoo yáaine bináawa, namúrru jiyá.

³³ Jesús éeba nachuáni:

—¿Tána nutúwai ya nuéenajinai?

³⁴ Jáiwa, licába náa'a wáainecoo litéeji, lidúcueda'ee:

—Náawa nutúwa ya nuéenajinai náani. ³⁵ Quinínama náa'a médenai Dios wánacaala, léewa nuéenajirri liérra, ya nuéenajetoo ya nutúwa.

Jesús méderri licábacanaa liá'a cáabanacaica
(Mt 12:46-50; Lc 8:19-21)

4 ¹ Báaniu lichána léewidaca calísá tácoowa liá'a Jesúscia. Jáiwa náawacau lirrú íchaba wérri chóniwenai, néenee Jesús írrau áabai lancha rícula liérra calísá yáacu, jáiwa liwáawai, nácula chóniwenai máacau litácoowa. ² Néenee léewida nayá íchaba nácu chál'a licábaca-naayu. Liyú liá'a léewidau'u limá nalí: ³ “Éemi liáni: báqueerri cáabanacai liáu licásá banácali sími. ⁴ Liáabana'inaa liyáca áabata líimi cáu liúcha iníjbaa lícu, náiinu náa'a míshiudu jáiwa náaya jíni. ⁵ Áabata cáu líbi síbaca, jinícta sáica cáinabi, liérra banácalica, jáiwa lipáquiau madéjcata, jócala sáica cáinabi, dujíwalanaa liá'a cáinabica; ⁶ Néenee cáiwia éema jíni lipáquia'inaamiu jiníwata lijíchui, máacarra jíni. ⁷ Áabata léenaa liá'a banácalica cáirri túwirri síbi, jáiwa túwirri dáwinawai lílinua jíni jócu liá lítawai. ⁸ Ne áabata liá'a banácalica cáirriu sáiquitacta cáinabi, lidáwinawai liá lítau sáica; áabata yáa lítau léjta treinta bátuinaa, áabata sesenta lítau ya áabata cien.” ⁹ Ne Jesús túculedani mawí: “Náa'a wáalianai nawíbau, néemí'a.”

Jesús ma tánda liméda licábacanaa
(Mt 13:10-17; Lc 8:9-10)

¹⁰ Néenee liáwinaami, Jesús máaca'inaamiu bácai, náa'a yéenai urrúni lirrú náajcha náa'a doce léewidanico, nasáta néemíu Jesús tánashia liwówai limá léjí liéni licábacanaaca. ¹¹ Jesús éeba'ee limá'ee nalí: “Iyá Dios wána yáa léenaa

jócai náa léenaa liwánacaalactaca shínaaca; ne náa'a jócani éebida Dios nácu numá nalí quinínama licábacanaayu, ¹²quéewique'e nacába mawí, ne jócai nacába, ne mawícta éemica jócai éemi, quéewique'e jócai éejoo Diosru, ya tándawa jócai Dios pérdonaa nayá.”

Jesús fiwa liá'a licábacanaa linácu liá'a cáabanacaica
(Mt 13:18-23; Lc 8:11-15)

¹³ Jáiwa limá nalí: “¿Jyá jócani yáa léenaa éemi licábacanaa liéni? ¿Chítá quéewoo yáa léenaa éemi quinínama áabata?” ¹⁴Liá'a yáabaneerri líimi chaléjta liá'a iíwadedeerri Dios shínaa chuánshi. ¹⁵Ái áabi chaléjta líimi cárricoo iníjbaa lícu: Néemini liá'a Dios shínaa chuánshi, ne liáwinaami néemicani lífinu liá'a Wawásimi ya lijéda liá'a Dios chuáni yáairri nawówa lícu, léjta míshiidu íyau'u banácali iími cárricoo iníjbaa lícu. ¹⁶Ái áabi já'a léjta líimi liá'a náabanani iíba iíbi: Éemenai Dios chuáni narríshibia nawówa yáajchau ya néejoo Diosrui, ¹⁷ne jócala liwáalia lijíchu sáica, léjta banácali iími cárricoo iíba iíbi, jócu léewa machácani liyáca; tada linácueji, Dios chuáni nácueji naméda máashii nalí, jócai namáaca nawówa Dios nácu, tánda néewa nacáacoo Dios chuáni yúcha. ¹⁸Áabi chaléjta náa'a líimi náabanani túwirri iíbi: Éemenai Dios chuáni, ¹⁹ne náa'a shínaashica yéenai áani cáinabi íta'aa, nawána urrúni liwówa bájiala, lináinaa liá'a rícucui licháljuueda nayá, nawówaicta nawáalia quinínama cábacanaa. Quinínama liáni liwárroo nanácu, ya jócu línda nadáwinacoo Dios chuáni nácu, léjta banácali jócai éewa liá lítau. ²⁰Ne ái áabi éemenai Dios chuáni ya narríshibiani, nayá médenai sáicai, chaléjta líimi náabanani sáicacta cáinabi. Áabi néenaa náani chái léjta lítau yáainai treinta lítau bátui líimi nácu, naméda píituica, áabi chaléjta yáirriu lítau sesenta, naméda íchaba mawí, ya áabi chaléjta yáairri cien lítau, naméda bájialanaa.

Jesús táania licábacanaa liá'a lámparaca
(Lc 8:16-18)

²¹Ne limá'ee nalí lécchoo: “¿Ne léquichoo naínda áabai lámpara namáacani cajón yáajaba ya cama yáajaba? Jócai, áabai lámpara namáacani áacai, liquénique'e. ²²Chacábacanaa, jiní éenaa libáyacoo liúcha quinínama liá'a léenaaajoo, jiní cabáyaintai máacacoo. ²³Náa'a nawálianai nawíbau, néemique'e.” ²⁴Ne limá'ee nalí lécchoo: “Yáa liwówanaa linácu sáica liá'a éemini lécchoo. Ne liá'a néenee dáuca liyú Dios éeneda iyá lécchoo; ya liámina irrú mawíjoo. ²⁵Liá'a éemerri sáica, yáirri'inaa léenaa mawí, ne liá'a jócai éemi sáica, áawita liyá liá léenaa mawí, liyá pérderri'inaa liá'a píitui rími liáni léenaa nácu.”

Jesús táania licábacanaa liá'a líimi dáwinerricoo

²⁶Jesús má'ee lécchoo: “Dios wánacaala chacábacanaa jicá'a báqueerri washiálicuerri yáabaneerri liábanacaalau cáinabi íta'aa: ²⁷Chacáb-

canaa újni jimácta, chacábacanaa újni cábichu liyá, chacábacanaa léjta tääyee, léjta éerrinacu, liá'a líimi páquerriu dáwinerriu jócai liá léenaa dawinau'iu. ²⁸Liyá jájiu liá'a cáinabica liwána: Quéechanacu lipáquiau áabai máashiibeeca, néenee lidáwinau liwínaca, néenee liwinaami líta cámushederri'inaa lináanaa. ²⁹Jáicta salírrii lítai, liwína jíni, jiníwata jái yácai léerdi rícuwai." Cháwa jáicta amáarra liáni éerrica, Dios yúcaminaa wayájoo, o lirríshibiaminaa wayájoo áacairra.

Jesús táania licábacanaa liá'a mostaza íimica

(Mt 13:31-32; Lc 13:18-19)

³⁰Jesús má'ee léccchoo: "¿Chíta licábacanaa irru jíni Dios wánacaala? ¿Tánayu ta wéewa wacómparaqui jíni? ³¹Chaléjta mostaza íimi náabane cáinabi íta'aa. Léwa áabai banácali íimi mawí píituica yáairri quinínama cáinabi íta'aa. ³²Ne liwinaami náabana'linaa jíni, jáiwa lidáwinawai mawí máanui quinínama banácali yúcha, léjta áabai áicuba, linácai máanui namái míshiidu éenaa naméda nábanau, libáinaa yáajba. Cha léccchoo, liá'a Dios chuánica náiiwani ya lichána píitui rímiyu, néenee lidáwinawai máanui limédacuwai."

Liá'a limédani Jesús licábacanaayu

(Mt 13:34-35)

³³Chacábacanaa Jesús éewida nayá linácu liá'a lichuánica, léewida nayá chacábacanaa léjta licábacanaa, limáyu liáni táshia náctala néemiqui jíni. ³⁴Ne jócai limá jiní licábacanaa, báawita éewidenaicoo íiwa quinínama báawachala.

Jesús íyabaida cáuli ya marrádaca

(Mt 8:23-27; Lc 8:22-25)

³⁵Liyáali éerri tääyeemi, Jesús má'ee lishínaa éewidenaicooru:
—Wáau bajiála manuá, —limá'ee nalí.

³⁶Néenee namáaca ná'a chóniwenica ya natée Jesús lirrícu liá'a lancha liániu liácoo rícu; ya áabi lancha natálideda náacoo liyá. ³⁷Cawíquinta íinuerri cáuli wérri, áabai cáuli cadánani wérri marrádaca íserriu lancha rícula, jái wáuwai cashíamu shiátayui. ³⁸Ne Jesús máairri liáju néenee, ruwáirriu liwíta yáarrubai íta'au. Jái nacáweda jíni, namá'ee lirrú:

—¡Quéewidacai! ¿Tánda jiní jiwení jicába wayá báawita jicába waqué-tacoo wayáca?

³⁹Jesús bárruawai limá'ee cáulirru, ya limá'ee manuárru:
—Jibórro! ¡machúnua!

Néenee libárroo cáuli, ya quinínama machúnucu. ⁴⁰Liwinaami Jesús má'ee lishínaa éewidenaicooru:

—¿Tánda bájiala cáarru iyá? ¿Ái újnibii jócu éebida nunácu jí'a?

41 Ne nayá bájialani wérri cáarruca, ya nasáta néemiu nayá wáacoo:
—¿Tánashia léji liéni, cáuli ya manuá éewidani lirrú?

Jesús chúni báqueerri Gadara sái wáalierri íchaba espíritu máashiini
(Mt 8:28-34; Lc 8:26-39)

5 ¹Jesús bésunau bajiála manuá náajcha ná'a lishínaa éewidenaicoo, áabai cainabi ítala, urrúni áabai chacáaleerru jí'ineerri Gerasa.

²Jáyaali Jesús jiáu lancha rífcucha, néenee báqueerri washiálicuerri rúniu lirrú, wáalierri espíritu máashii, ínu lijúnta lirrícucha ná'a útawí yéenai máanali íibi. ³Ne liyá yéerri narrícu ná'a útawica liáni washiálicuerrica, jiní éewa libájica, báawita cadénayu. ⁴Nabájidanimi íchabachu cadénayu licáaji nácu ya jiárruyu líiba nácu, jiníwata carrúnatai, ne liwíchua náucha liá'a cadénaca ya liá'a jiárruca liwíchua liúchau léccchoo, jiní éenaa libárruedaca. ⁵Limáu séewirrinaa éerrinacu ya táayee limáidada narrícula ná'a útawica ya náiibi ná'a dúulica, ya ínuederriu íibayu.

⁶Licábalinaa Jesús déecucheji, néenee licánacau litúyau Jesúsr. ⁷Néenee liá'a espíritu máashii máidada cadánani limá'ee: ¿Táda jiwárruuau nuájcha, Jesús, licíulee liá'a Diosca yéerri áacairra quinínama íta'aa? ¡Nusáta Dios yúcha jócubeecha carrúni jináata nuyá bájiala!

⁸Limáni liáni Jesúsc ma liyá lirrú:

—¡Espíritu máashii, jijiáu liúcha liárra washiálicuerrica!

⁹Néenee Jesúsc ma lirrú:

—¿Tána jijí'inaa?

Ne liyá ma Jesúsr:

—Nuji'linaa íchabani, jiníwata wayáca íchabani.

¹⁰Néenee liá'a espíritu máashiica lisáta'ee bájiala Jesúsc yúcha, jócu líjeda nayá báawachala liúcha liá'a cainabica nayáctaca. ¹¹Ái íchaba puítí urrúni nalí íyenai dúuli íta'aa. ¹²Táda nasáta Jesúsc yúcha namá'ee:

—Jibánuwa wayá nanácula puítí ná'a wawárruaque'iu nawówa rícula.

¹³Néenee línda náacoo nawárruacoo. Néenee ná'a espíritu máashii-nica nájiáu liúcha liá'a washiálicuerrica nawárruaque'iu narrícula ná'a puítica, týjni dos mil namánabaca, néenee nacánacau danáanshiyu Carrá-talia íteeji, ná'a puítica nacáacoo manuá yáacula nasácumactala'inau.

¹⁴Néenee ná'a natúyenai puítí nacánacawai náiiwaque'e chacáalee rículani ya nalí ná'a yéenai bacháida lícu. Néenee ná'a chóniwenai éemenai liáni ínuenai nacába liá'a bésuneerricoo. ¹⁵Náiinu'inaa Jesúsc néerra, néenee nacába liá'a washiálicuerrica wáalierrimi ná'a espíritu máashiica, ná'a espíritu máashiini íchabanica. Nacába liyá wáairriu, líibalá rícu, jái sáica wítee, cáarru nacábaqui jíni. ¹⁶Néenee ná'a cábe-neemi liá'a bésuneerricoo, náiiwadeda nalí chíthashia libésunau'u jiliá'a washiálicuerri wáalierrimi ná'a espíritu máashiinica, ya nanáu léccchoo ná'a puítica. ¹⁷Táda linácueji nasáta Jesúsc yúcha nawówa yáajchau,

quéewique'e liácoo nashínaa cáinabi ítacha, jiníwata cáarrui nacábaca linácu liá'a Jesús médanica.

¹⁸ Jesúus wárrua'linau liyáca lancha rícula liáque'iu, néenee liá'a wáalierrimi ná'a espíritu máashiini lisáta liúcha liwówa yáajchau liáque'iu liájcha. ¹⁹ Ne Jesúus jócai índa liácoo liájcha, limá lirrú:

—Jiáu jíibana néerrau jéenajinai íibirrau, jíiwadeda quinínama liáni jiwácali médani jirrú ya chítashia carrúni jináatau'u licába jiyá jíni.

²⁰ Néenee liá'a washiálicuerrica liáwai, íineda lichánacoo líiwadeda narrícuba ná'a chacáaleeca Decápolis shínaaca, liá'a Jesús médanica lirrú, ya quinínama namáacau nacáarrudacoo.

**Jesúus chúni Jairo míyacaula, ya báquetoo íinetoo dúnuechoo líibala
(Mt 9:18-26; Lc 8:40-56)**

²¹ Quéecha'inaa Jesúus éejucacoo lichuácoo bajíala manuá, náawacau lirrú íchaba chóniwenai, liyá yáairri manuá tácoowa. ²² Liyáalimi líinu liá'a liwácali liá'a báqueerrica nawácanai ná'a sinagogaca, jí'ineerri Jairo, licába'inaa Jesúus litúyau líiba néeni. ²³ Liyá sáteerri wérri, liwówa limá lirrú:

—Numýacaula máanaliuyaca; jíinu jicháanaa jicáajiu runácu sáicaque'e ya cáwique'e ruyá.

²⁴ Jesúus yáau liájcha, ya íchaba chóniwenai yáau liájcha bádada yáaque-naiu litéeji. ²⁵ Náiibi ná'a chóniwenaina báquetoo bínetoo bálinechoo doce camuí, írrai eechani. ²⁶ Carrúni jináatau bájialanaa íchaba médico cáaji rícueji, rugástaa quinínama liá'a ruwáalianimica, jiní wéni rulí, mawíu rubálinacuwai. ²⁷ Ruéemi'ináami cáiwanaa Jesúus chúnica, jáiwa ruáni íinetoo ca rurrúniu liwójuna íteeji, chóniwenai íibi, jáiwa rudúnu Jesúus líibala nácu. ²⁸ Jiníwata rumá'ee rulíwoo: “Nudúncuta líibala nácu, sáicaminaa nuyájoo”. ²⁹ Liyáalimi, liá'a írraica libárroo rúcha, ya rusíntia rutácai rushínaa bálinacaalashi sáica ruyái. ³⁰ Jesúus, yá'inaa léenaa lijiácoo liá'a lidánanica lináwau licába chóniwenairru, ya lisáta léemiu nayá:

—¿Tána dúnú núbala nácu?

³¹ Lishínaa éewidenaicoo ma lirrú:

—Jicába chóniwenai bádada yáaqueñaiu, ya jisáta jéemiu “¿Tána dúnú nuyái?”

³² Ne Jesúus licábadeda litéejiu, tánashia licába dúnú liyái. ³³ Néenee ruá'a íinetoo ca, cáarru wérri chéchinecho ruáca léenaa liá'a rubésu-naucoo, jáiwa ruáwai rutúyacoo lináneewai, ruíwa lirrú quinínama yáawaiyi. ³⁴ Jesúus ma rulí:

—Numýacaula, jéebidaca nunácu jisánawai. Jiá namówai chajiwíteemija'a ya sáica jiyái.

³⁵ Újnibii Jesúus táaneerri liyáca, náinu lirrú áabi líibana néenee liá'a sinagoga wácanica, namá'ee lirrú liá'a samáshta sáljinaacarru:

—Jimíyacaula máanaluiyi. ¿Táda jijódia liá'a quéewidacaica?

³⁶ Ne Jesús, jiní limédaca nawánacaala, limá sinagoga wácalirru:

—Ocárru jiyá, jéebida nunácu chájil'i.

³⁷ Ya nayárrimi já'a tálideda liyá Pé'eru, Santiago ya Juan, Santiago éenajirri. ³⁸ Línu'inaa liácoo líbana néerra liá'a sinagoga wácalica, Jesús éemi nawítama ya licába chóniwenai íchaca ya namáidadaca. ³⁹ Liwárroo ya limá nalí:

—¿Táda bájiala iméda iwítamau ya ícha chárra? Ruá'a samáshta jócau máanalí, máichoo ruyáca.

⁴⁰ Náa'a chóniwenai nacáida Jesús nácu, ne liyá liwána najiácoo bináawala quinínama, ya liwína rusáljinää ya rutúwa ya náa'a liájcha sánaca, liwárroo ruyáctala ruá'a samáshtaca máanaluiça. ⁴¹ Liwína rucáaji nácu ya limá rulí:

—Talita, cumi (liwówau'i limáca: “miyácau, numá jirrú jibárroo.”)

⁴² Liyáalimi, ruá'a miyácau, wáalechoo doce camuí, rubárroowai ya rujínawai. Ya chóniwenai nacáarrudau nacábacani. ⁴³ Ne Jesús bánuwa wérri nayá jiní éecharru náiiwani, ya jáiwa libánua náaque'e rúya ruá'a samáshtaca.

Jesús Nazaret néeni sói
(Mt 13:53-58; Lc 4:16-30)

6 ¹ Jesús jiérriu lítacha cáinabi néenee liáwai lishínaa cáinabi néerrau, ya lishínaa éewidenaicoo yáaineu liájcha. ² Línu'inaa liá'a éerri nawówa íyabactacoo, lichána léewidacai sinagoga rícu. Manuábani chóniwenica, néemi ná'ee Jesús éewidaca, nasáta néemiu nacáarrudau néemicani:

—¿Tanácucha léewidau léji liéni bájiala liá'a léenaa? ¿Tanácucha lijéda léji liéni liwíteeshica ya léji liéni jócaí wacába cáji limédanica? ³ Léwa carpintero liáni, María cíuleeca, Santiago, José ya Judas ya Simón léenajirri, léenajinai sína yáainai wáiibi áani.

Tánda jóca néewa naméda liwánacaala. ⁴ Ne Jesús má'ee nalfí:

—Quinínama cáinabi naméda liwánaca liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu, ne jócaita lishínaa cáinabi íta'au, jócaita léenajinai fíbi ya líbana rícu.

⁵ Jóca léewa liméda jócaí wacába cáji, bácaí rími licháanaa licáajiu nanácu áabi nabálinenecoo ya lichúnique'e nayá, jiníwita jócalá quinínama néebida linácu. ^{6a} Licáarrudau licába nayá jócalá chóniwenai éebida linácu.

Jesús bánuwa lishínaa éewidenaicoo náiiwaque'e Dios wánacaalactala
(Mt 10:5-15; Lc 9:1-6)

^{6b} Jesús jinaniu chacáalee júbini rími urrúni léewida limácoo. ⁷ Limáida nayá náa'a doce éewidenaicoo Jesús yáajcha, jáiwa libánua jíni chámá-

tanaa, liá nadánani najéda'uinaa espíritu máashiini. ⁸ Jáiwa limá nalí jiní béecha natéeni iníjbaa lícu, báajui rími licháque'e. Jóca néewa natée chácala ya páani ya warrúwa. ⁹ Néewa nasúwa cotiza, ne jóca natée íibalashi áabai rími. ¹⁰ Limá'ee nalí:

—Jáicta iwárroo áabai chacálee rículai, imáacau áabai cuíta lícu já'a cáashia yáacoo néenee. ¹¹ Táshia jócta nawówai narríshibia iyá jíni, jócta nawówá neemirru, ijiáu liúcha icúsudau íiba tábiu, quéewique'e jái náiiwa nalí bésuneerri'inaacoo.

¹² Néenee nájiáwai ná'a éewidenaicoo namá'ee chóniwénairru néejuedaque'e nayáu Diosru. ¹³ Íchaba espíritu máashii najéda léccchoo, ya íchaba nachúni bálineneu nachánaa nanácu aceite.

Herodes bánuua náiuua Juan Bautístaca

(Mt 14:1-12; Lc 9:7-9)

¹⁴ Rey Herodes léemi natáania Jesús nácu, líiwanaa cáarralia'eewoo quinínama. Ya limá'ee Heródesca: "Juan Bautista jái cáwiacuwai báaniu, tánda liwália lidánaniu, limédau jócai wacába cái."

¹⁵ Áabi má'ee: "Léewa liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu Elías ya áabi: Chaléjta íiwadedeerri Dios chuáni báinacu sánamica."

¹⁶ Ne Herodes, léemi'inaa lé'ilieni, limá'ee:

—Juan waliérra, nuyá wána nawíchua liwítá, ne léejoo licáwiacuwai.

¹⁷ Ruwánaca ruá'a Herodíasca, Herodes wána nawína Juan ya nawána nabájicani cadénayu ya nawárrueda cuíta manúmai rícula, Herodías líinu liá'a Felipeca, éenajirri liá'a Herodes, ne Herodes cáaserriu ruájcha.

¹⁸ Juan má'ee Heródesru: "Jóca jéewa jiwáalia jíinuyu wáni, jiníwata jéenajirri íinu."

¹⁹ Herodías máashii rucába Juan limáca rulí jóca ruéewa rumáacoo liá'a Herodes, ne ruwówaine ruínuaca; ne jócai ruéewa ruínuaca. ²⁰ Jiníwata cáarruca Herodes, yáa léenaa liyá washiálicuerri sáicai wítee ne litúyani. Libánua namáidaca quéewique'e litáaniani lirrú, báawita léemicaní jiní léewa limédacani, Herodes sáictaimi eéemi Juan mánica. ²¹ Né'e Herodías rucába'inaami éerri íinu rulí léjta ruwówau ruínuaca Juan, ne líinu'inaa'ee lirrú liá'a Herodes licúmplia camuí, liméda áabai fiesta mánui nalí ná'a nawácanai mawí máanuica ya nalí ná'a chóniwenaica cawéni wérri ná'a Galilea sánaca. ²² Né'e Herodías míyacaula, ruwárroo sáictacactala wérri nawówá rícula, Jáiwa'ee ruwáila, jáiwa'ee Herodes ligústaa wérri ya ná'a íyanai liójcha, ne rey má'ee rulí íinetooaca:

—Jisáta núcha tánashia jiwówaini, nuánil'inaa jírrú.

²³ Yá'ee lijúra'eewoo limá'ee rulí yáawaiyi numá jírrú, nuámina jírrú tánashia sátani núchai, báawita arrúnuaa nuá jírrú béewami cainabi.

²⁴ Jáiwa'ee rujiáwai rusáta ruéemu rutúwau:

—¿Tána nusáta?

Jáiwa'ee rumá rulí:

—Sáta Juan Bautista wítá.

²⁵ Ruá'a íinetoooca jáiwa'ee ruwárroo madéjcanaa liyácta liá'a reyca, ya rumá'ee lirrú:

—Nuwówai madéjcanaa jái nulí Juan Bautista wítami mitájia rícu, quéewique'e quinínama cábacani.

²⁶ Rey éemíl'inaami ruchuáni, jáiwa máashii liwówai; ne lijúracala'eewau nanáneewa náa'a chóniwenai limáidanica, jócai liwówa liásacala rúcha liá'a rusáta liúcha. ²⁷ Néenimichu'e libánua báqueerri soldado lishínaa wánacaleerri rícueji litéeque'e lirrú Juan wítami. ²⁸ Liá'a soldado liáu cuíta manúmai rícula, jáiwa liwíchua Juan wítai, jáiwa litée mitájia rícu jíni. Jáiwa'ee liá rulí jíni ruá'a íinetoooca, ne ruyá jáiwa ruá rutúwarru jíni.

²⁹ Náa'inaa léenaa jíni náa'a máinecoo Juan yáajcha, jáiwa nawína limáashiicaimi, jáiwa'ee náau nabáyaqui jíni.

Jesús yáa cinco mil washiálicuenai íya
(Mt 14:13-21; Lc 9:10-17)

³⁰ Quéecha'inaami néejoooco chacáalee rícucha náa'a Jesús bánuani náiiwadeda Dios chuáni, náawacau Jesús yáajcha, náiiwadeda lirrú quinínama liá'a namédanica ya liá'a néewidauga. ³¹ Jesús má'ee nalí:

—Ínucherra, iyáawoo iyábitau wá'au wawówa íyabactacoo íchaitaa á'a wáunamactaca.

Jiníwata íchaba chóniwenai yáainaiu ya éejuenaiu, nayá jiní nalí yáarrushi náayau'inaa. ³² Jesús ya lishínaa éewideneubinica yáainaiu áabai lancha rícu chaléenii wáunamactalaca. ³³ Ne íchaba cába náacoo, ya nacúnusia nayá; néenee quinínama náa'a chacáalee rícu sánaca nacá-nacau néerra, náiiinu'e nabéecha. ³⁴ Liúrrucua'inaawai lancha rícucha, licába íchaba chóniwenai, jáiwa'ee carrúni jináata licába nayái, jiníwata yáainai bácainaa léjta oveja jinícta shínaa pastor, ya jáiwa léewida nayái íchaba Dios chuáni nácu. ³⁵ Táicala náawacau lirrú náa'a lishínaa éewi-deneu namá lirrú:

—Jái táicala cáí áani jiníctawa yáairri liáni. ³⁶ Jíiwa jináwau nalí náa'a chóniwenica, quéewique'e náau bacháídala ya chacáalee júbini yáainai litéeji ya nawéni íyacaishi náayau.

—Ne Jesús má'ee nalí:

—Yáa náaya iyá.

Namá'ee:

—¿Jiwówai wáa'au wawéni páani, chái léjta tráawajo doscientos éerri tácapi liwéni, quéewique'e wáa náaya? Íchabani, jócani wéenaa wáa íya.

—Ne Jesús má'ee nalí:

—¿Ta mánabaca páani iwáalia jíni? Yáau icábacani.

Quéecha'inaa nacábaqui jíni, namá lirrú:

—Cinco páani rími ya chámái cubái.

³⁹ Jáiwa limá nalí libánua nayá nawáaque'eu macáishita imíshi ulé íta'aa. ⁴⁰ Jáiwa nawáawai macáishita áabi wáau cien ya áabi cincuentanaa. ⁴¹ Néenee Jesús wína licáaji rícuu, liá'a cinco pánica ya ná'a chámái cubáica, jáiwa licába áacairra, liá sáicai Diosru, litúcueda liá pánica lishínaa éewideneurru nachújidaque'ini chóniwenairru. Lichújida léccchoo liá'a chámái cubáica quinínama chóniwenai nácu. ⁴² Quinínama náaya cáawaina wérri namáacau sáicta nawówa. ⁴³ Jáiwa náawaqueda léenaami liá'a máaquerricoo pánica ya cubái ya nacámusheda doce canastas. ⁴⁴ Ná'a íyenaicani liá'a pánica cinco mil washiálicuenai.

Jesús jínerriu shiátai náani nácu

(Mt 14:22-27)

⁴⁵ Jesús nís'a'inaa'ee liá chóniwenai íyai, liwána'ee nawárruacoo ná'a lishínaa éewideneu lancha rícula nabésunaque'iu libéechá bajiála áabai chacáaleerra jí'línerei Betsaida, nácula libánua náacoo náabana néerrau ná'a chóniwenai. ⁴⁶ Linís'a'inaa'ee libánua náacoo náabana néerrau, lijiáu díuli ítala lí'óraca. ⁴⁷ Néenee samásama'inaa, liá'a lanchaca jái ya béewami manuá. Yá Jesús máauerriu macáshtai bácai; ⁴⁸ licába'ee tráawaju natéenica, cáuli cánacacaa'eewoo najúnta. Ujnicáta'inaa'ee, lirrúni'eewoo nanácula jínerri'eewoo shiátai náninacu jái'e wówai libésunacuwai. ⁴⁹ Nacába'inaa'ee lijínacoo shiátai náninacu, napénsa'ee natuí rícusai chái léjta wówanaashi, néenee namáídada'ee; ⁵⁰ jiníwata nacába'ee quinínama cáarru'e nacábacani. Ne madéjcanaa litáania náajcha limá'ee nalfí:

—¡Nuyácani, sáicta iwówa! ¡O'icáarrudau!

⁵¹ Linís'a'inaa'ee litáania náajchai, liwárrua'eewoo náajcha lancha rícula. Linís'a'inaa'ee liwárruacuwai, cáuli íyaba'eewoowai, nacáarrudau wérri'e nacábacani. ⁵² Jócta néenaa nédacanicoo linácu pánamicá, nawítee cabálini, jócala néenaa náa léenaa sáica Jesús nácu.

Jesús chúní'inaa bálineneecoo Genesaret rícu sánaca

(Mt 14:34-36)

⁵³ Jesús lishínaa éewideneu yáajchau nabésunau bajiála manuá náiinu líj'iacta Genesaret, nabájita nashínaa lancha manuá tácoowa. ⁵⁴ Cawí-quinta najiá'inau lancha rícucha ná'a chóniwenai náa léenaa Jesús qui jíni. ⁵⁵ Najiá'eewoo quinínama lirrúcu liá'a nayáctaca, nachána'ee natéeca liárrubai íta'au ná'a bálineneecoo nácta léenaa Jesús yáaca. ⁵⁶ Táshia Jesús wárruactau liácoo jíni, báawita báawachalacani, chacáalee júbini rícula, o chacáalee rícula o bacháida lícu, najéda ná'a bálineneecoo bináawala ya namésuda Jesús wówa nadínuque'e lílibala númacua nácu; ya quinínama nadínuenai linácu namáacau sáica nayái.

Liá'a wáneerri casácula washiálicuerri
(Mt 15:1-20)

7 ¹Narrúniu lirrú fariséoca Jesúsru, náajcha ná'a áabi quéewidacani ley shínanaaca íinuenai Jerusalén néenee. ²Náani, nacába'inaa néenaa ná'a Jesúshínnaa éewidenaicoo, náaya nacáaji sáculau, liwówau'i limáca, jócu nabádeda nacáajiu éerri jútainchu, natáania máashii nanácu. ³Jiníwata ná'a fariséobini ya quinínama judíobinica nasíguia naméda nawítee báinacu sáimi, jócani íya jócta nabádeda nacáajiu léjta arrúnaa nabádedacaní. ⁴Ya néeo'inau nawéniqui téejica, jócau íya jóctanaa nabádeda icáajiu libéecha. Ya léccchoo nawáalia íchaba áabi wíteeshi, léjta nabádedau báasú, ná'a jáarru, ná'a mulíquia jiárru shínnaa ya ná'a camaca. ⁵Táda, ná'a fariséobini ya ná'a quéewidacani ley shínnaa nasáta néemiu Jesú:

—¿Táda jishínaa éewidenaicoo jócani síguia naméda nawítee báinacu sáimi, jócta náaya nacáajiu masáculai?

⁶Jesús éeba'ee nayá:

—Sáicai litáania nácu liá'a fíwadedeerri Dios chuáni báinacu Isaíasca ishínaa chámái wítee, litána'inaa linácu:

‘Liéni chacáalee nanúmayu natáania nanácu sáica,
ne nawówa déecuchai ya núcha, jócani éemi nulí.

⁷Jiní sýrbiani naméda culto nulí,
nashínaa néewidacala washiálicuerri wánacaala.’

⁸Táda iyá imáaca liá'a Dios bánuani namédacala, quéewique'e nasíguia naméda nawítee báinacu sáimi washiálicuerri shínnaa.

⁹Léccchoo limá nalí:

—Quéewique'e nawáalia mamáarraca naméda nawítee báinacu sáimi, iyá bésuneneu liwícau liá'a Dios bánuani imédaca. ¹⁰Táda Moisés ma: ‘Caníinaa jicába jisálíjinai ya jitúwa’, ya liá'a mándisierri jisálíjinai ya jitúwa, éewerri máanalica. ¹¹Ne iyá imá yáawacaala báqueerri washiálicuerri éewerri limá lisálíjinaarru o litúwarru: “Jócu nuéwa tuyúda jiyá, jiníwata quinínama liá'a nuwáalianica ‘corbán’ (liwówau'i limáca, fréserriu Diosru”); ¹²ya léccchoo yáawacaala tánashia márri liéni jái jócaí arrúnaa yúda jisálíjinai o jitúwa. ¹³Chái liérra iyá quiní wéni liá'a Dios bánuanicá liyú liá'a naméda liwítee báinacu sáimi liá'a ibésunaidani irrúwáacoo. Ya iméda áabata íchaba méenaami áabenamai.

¹⁴Jáiwá Jesús máida chóniwenai ya limá:

—Éemi nulí quinínama ya yáa léenaa éemica: ¹⁵Jiní liá'a wárruerricoo bináaweji (iyacaishi wáayanica) léewa máashii liméda chóniwenai. Liá'a liérricoo washiálicuerri wówa lícueji liyáwa wáneerri máashii chóniwenai. [¹⁶Iyá wáalenee iwíbau éemiu.]

¹⁷Quéechá'inaa Jesús máaca chóniwenai ya liwárroo cuíta lícula, lishínaa éewidenaicoo nasáta néemiu liyá linácu liáni léewidaucá. ¹⁸Liyá ma nalí:

—¿Cha iyá léccchoo jócai yáa léenaa? ¿Jóca yáa léenaa éemi quiní liá'a wárruerricoo bináawe éewa máashii liméda chóniwenai,¹⁹ táda jócai wárroo wówashi rícula, jócta yáawaishi rícula, quéewique'e liawinaami lijácoo tácaishi yúcha?

Liyú liáni léewidauga liwówa limá quinínama íyacaishi masáculani.

²⁰ Limá léccchoo:

—Liá'a jiérrico washialicuerri yúcha, ta liyá méderriu casáculai liá'a washialicuerri.²¹ Táda lirrícueji, liwówa limáca, nawówa licuéji ná'a washialicuenica, najiáu ná'a máashiini íinuerri nawítalícu, máashii namédani náinaayu, ná'a nédishi, cáiinuacabini,²² ná'a báawachala línu yúchau, wówairri lirrúwoo quinínama, ná'a máashiicaica, liá'a cháluedacalashi, ná'a ísadenecoo naméda máashii, cadéni cába áabi shínaa, ná'a númashi yúwica, sáictai cábacoo áabi yúcha, ya cháucta liwítee pénsaca.²³ Quinínama náani méenaami máashiinica jiáneu narrícueji ya naméda máashii chóniwenairru.

Báquetoo báawatau éebidechoo Jesús nácu

(Mt 15:21-28)

²⁴ Néenee lijiáu Jesús lítala liá'a cáinabi jí'ineerri Tiro. Liwárroo áabai cuíta rícula, jiní liwówaini yáa léenaa; ne jócai léewa libáyacoo.²⁵ Madé-canaa ruá léenaa rutúwa ruá'báquetoo miyácauca wáalechoo áabai espíritu casáculai, ruyá ruáni íinetoooca ruínu rutúyacoo Jesús fíba néeni.²⁶ Ruá'a íinetoo áabai cáinabi báawata ítesana, yéechoo sirofenicia rícu. Néenee ruáu, ya rusáta bájiala Jesús quéewique'e lijéda rumíyacaula yúcha liá'a demonioca.²⁷ Ne Jesús ma rulí:

—Jídá náaya quéecha ná'a néenibica ná'a judíobinica, jiníwata jócai sáica néda náucha páani ná'a néenibica náaque'e nalí ná'a áulica, ná'a báawacha sánaca.

²⁸ Ruyá ruéeba liúchani:

—Jajá, nuwácali, ne cáashia áuli íyene mésa yáajaba lítabi náidani cáacoo ná'a néenibica.

²⁹ Jesús ma rulí:

—Jiyá táaniechoo sáica; jéewa jiácowai. Liá'a demonioca jái jiácoo jimíyacaula yúchai.

³⁰ Jái'inaa ruínu rúbana néerrau, ruínu rumíyacaula cama íta'aa, ne demonio jái jiácoo rúchai.

Jesús chúni báqueerri jócai éemi ya jócai táania

³¹ Jesús éejoo lijácoo lítacha liá'a cáinabi jí'ineerri Tiro, ya libésunau Sidón, ya ná'a chacáalee yáaine lirrícu liá'a cáinabi jí'ineerri Decápolis, línu Galilea shínaa manuá néerra.³² Néeni naínda lirrú báqueerri jócai éemi ya jócai táaniaca, ya nasáta liúcha lichánaque'e licáajiu linácu.

³³ Jesús téé báawachala, náucha ná'a chóniwenica, liníqui licáaji

shíwianaa liwíba rícu, ya jáiwa lérrueyu lidúnú líinane. ³⁴ Jáiwa, licába áacairra, léejueda licálesau máanui ya limá lirrú liá'a washiálicuerrica: “¡Efata!” (liwówa limáca, “¡jiméecu!”).

³⁵ Liyálalimi, liwíba liá'a jócami éemi liméecuwai, ya lífinane máacau sáica léewa litáaniacai sáicai. ³⁶ Jesús bánuua nayá jiní éecharru náiiwani; ne áawita libánua jócubeecha náiiwani, mawí náiwadedaca. ³⁷ Bájalai nacáarrudacoo nacábaca, namá: “Quinínama liméda sáicai. ¡Cáashia léewa liméda náa'a jócami éemi néemique'e ya náa'a jócami táania natáaniaque'e!”

Jesús yáa cuatro mil chóniwenai íya
(Mt 15:32-39)

8 ¹Áabai éerri báaniu náawacau íchaba chóniwenai ya jiní nawáalia náaya'inaaca, Jesús máida lishínaa éewidenaicoo ya limá nalf:

²—Nusíntia carrúni jináata náani chóniwenai, jiníwata jái matálili éerri nayá nuájcha áani ya jiní wáaliani náaya'inaa. ³Ya nubánuacta nayá jiní náayaca nábana néerrau, néewa májina nayá iníjbaa lícu, jiníwata áabi íinuene déecucheji.

⁴ Lishínaa éewidenaicoo néeba liúcha:

—¿Ne chítia quéewoo wáá náaya áani, jinícta yéerri?

⁵ Jesúss sáta léemiu nayá:

—¿Chítia máanaba páani iwáalia iyá jíni?

—Siete —néeba nayáni.

⁶ Néenee libánua nawáacoo náa'a chóniwenica cáinabi rícu, liwína licáaji rícu náa'a siete pánica, ya néenee liáwinaami liá sáica Diosru, lipúrraifa ya liá lishínaa éewidenaicoorr, ya nayá jáiwa nashírrida chóniwenai nácu. ⁷Nawáalia léccchoo jócmai íchaba cubái rími; Jesús yá sáicai Diosru nanácu, ya léccchoo libánua nashírrida. ⁸Quinínama náayaca cáashia namáacacoo cáawaina, ya újnibii cashiámui siete canasta liyú liá'a litábimi máaquerricoo. ⁹Náa'a íyeneca urrú-nini yáca cuatro mílru. Jáiwa Jesús líiwa lináwau, ¹⁰liwárroo lancha rícila lishínaa éewideneu yáajchau, ya liáu liá'a cáinabi jí'ineerri Dalmanuta.

Náa'a fariséobini nasáta áabai señal jócmai nacába cáji
(Mt 16:1-4; Lc 12:54-56)

¹¹ Náiinu náa'a fariséobinica naméda yáacacoo Jesús yáajcha. Ya quéewique'e naméda lirrú áabai trampa, nasáta liúcha limédaque'e áabai jócmai nacába cáji, quéewique'e néeneda yáawacta Dios bánuajani. ¹² Jesús léejueda licálesau máanui ya limá:

—¿Táda nasáta náani chóniwenai áabai jócmai nacába cáji? Nuyá yáawai numáca irrú jiníminala numédani icába.

¹³ Néenee limáaca nayá, ya léejoo liúrrucocoo lancha rícula liáu bajiála manuá.

Éewidacaishi jócai yáawaiyi nashínaa ná'a fariséobinica
(Mt 16:5-12)

¹⁴ Ná'a éewidenaicoo Jesús yáajcha namíya máecha natée iyacaishi, ya bánai rími báshida páani nawáalia lancha rícu. ¹⁵ Jesús íiwa nalí:

—Icába, yúchau liá'a levadura fariséobini shínaaca ya lécchoo liá'a Herodes shínaaca.

¹⁶ Ne jócu náa léenaa néemi Jesús wówaini limáca, ná'a lishínaa éewidenaicoo Jesús yáajcha, natáania'ee nalí wáacoo:

—Limá walí liáni jócala waínda páani.

¹⁷ Jesús yá'a'inaa léenaa, limá nalí:

—¿Táda imá jiníca irrú páani? ¿Újnibii jócai yáa léenaa éemica jiní yáaca léenaa? ¿Iwáalia iwíteu cabálini wérri? ¹⁸ ¿Iwáalia ituú ya jócai icábaca, ya iwíba jócai éemi? ¿Jócu édacaniu? ¹⁹ Quéecha'inaa nuchújida cinco páani nanácu ná'a cinco mil washiálicuenai, ¿chíta máanaba canasta cashiámui lishídami yáawacaida jíni?

Nayá éeba:

—Doce.

²⁰—Ya quéecha'inaa nuchújida ná'a siete páani nanácu ná'a cuatro mílca, ¿chíta máanaba canasta cashiámui yáawacaida jíni?

Nayá éeba:

—Siete.

²¹ Néenee limá nalí:

—¿Újnibii jócu yáa léenaa?

**Jesús chúni báqueerri matuýii lirrícu liá'a
 chacáaleeca jí'ineerri Betsaida**

²² Liáwinaami Jesús ya lishínaa éewidenaicoo náiinu áabai chacáalee rícula jí'ineerri Betsaida, néenee náinda lirrú báqueerri matuýii nasáta liyá nawówa yáajchau lidúnuque'e linácu, lichúnique'ini. ²³ Néenee Jesús wína licáaji nácu liá'a matuýiiica lijéda báawachala chacáalee yúcha jíni. Néenee liwísá lituú íta'aa licháanaa ná'a licáajicoo linácu lisáta léemiu liyá áicta léewani licábaca já'a. ²⁴ Néenee licába liá'a matuýiiica limá'ee:

—Nucába washiálicuenai újnini áicubaca ne jíneneu.

²⁵ Néenee Jesús cháanaa ná'a licáajicoo lituú íta'aa bániu néenee liwána licábacai. Néenee lichúníwai liá'a matuýiiica licába quinínama jucá-marranaa. ²⁶ Néenee Jesús bánuá líibana néerra jíni limá lirrú:

—Ojiwárruaa chacáalee rículajoo, jiní jíiwanirru néerrajooni.

Pé'eru mairri Jesús liyáca Mesías
(Mt 16:13-20; Lc 9:18-21)

27 Liáwinaami liéni, Jesús ya lishínaa éewideneu náau ná'a chacáalee júbini lítalá liá'a cáinabi jí'ineerri Cesarea Filipo shínaa. Iníjbaa lícu Jesús sáta léemiu lishínaa éewidenaicoo:

—¿Tána namá ná'a chóniwenaica tánashia nuyá?

28 Nayá éebani:

—Áabi ma jiyácala liá'a Juan Bautista, áabi ma jiyácala liá'a íiwaderri Dios chuáni báinacu Elías, ya áabi ma jiyácala báqueerri néenaa ná'a éewidenaicoo.

29 —Ya iyá ¿tánashia imá nuyái? —lisáta nayá.

Pé'eru éeba liúcha:

—Jiyáwa liá'a Mesíasca, liá'a Dios bánuani liméda sáicai chóniwenaicu.

30 Ne Jesús bánuua nayá jócubeecha natáania linácu, liyácala liá'a Mesíasca.

Jesús íiwadeda limánalicau
(Mt 16:21-28; Lc 9:22-27)

31 Jesús chánau léewida nayá, Nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca arrúnai'inaa carrúni jináata'inaa médacoo bájiala, ya nacháani nuyá ná'a salínaica, ná'a sacerdótebini wácanai ya ná'a quéewidacaní ley shínaa. Limá nalí, nuyá náiiunuani'inaa, ne matálíi éerri ricúla nucá-wiaujo. **32** Liáni líiwani nalí jucámmarranaa. Néenee Pé'eru téé liyá báawachalani ya licáitacaní. **33** Ne Jesús linácuau, licába nalí ná'a éewideneecoo ya licáitacaní Pé'eru, limá lirrú:

—¡Jidánau núcha, Wawásimi! Jiyá jócái cába léjta Dios cábau'u, jiyá cáberri léjta washiálicuenai cábau'u.

34 Jáiwa Jesús limáida ná'a lishínaa éewidenaicoo ya chóniwenaai, ya limá:

—Tánashia wówairri limédacoo nushínaa éewidenaicoo, limíya máechara liyá jájiu, liánaida lishínaa cruz ya jiáu nušíirricu. **35** Jiníwata liá'a wówerrí liyá léjta liwítee wówau'u, jócuminaa lílinu licáwicau sáica Dios yáajcha; ne liá'a yúquerri licáwicau nunácueji ya linácueji liá'a chuánshi wásedeerrica, liwásedaminaujo. **36** ¿Tána lisírbia washiálicuerrirru ligáa-nacta quinínama éerri, ya liúcacta licáwicau Dios yúcha báawachala?

37 Jiní éeneerri washiálicuerrica lipáida quéewique'e liwáalia licáwicau Dios yáajcha. **38** Áicta áabi báini nunácueji ya nushínaa chuánshi nácueji nanáneewa náani chóniwenaai jócáni éebida ya mamáarraca cajíconaani, cha léccchoo nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca báiminaa nucába liyá, jáicta nuínu nusáljinää balíbalicta lichúnicayu ya nuájcha majíconaani ná'a ángelbini.

9 ¹Jesús lécchoo limá nalí: Numá irrú yáawaiyi néenaa náani yáaine áani nunáneewa jócani'inaa máanalí cáashia nacába liá'a Dios wánacaalaca líinu lidánaníyu.

Jesús báwachactau
(Mt 17:1-13; Lc 9:28-36)

²Seis éerri liawinaami, Jesús yáu áabai dúuli áacai ítala, litée liájcha yáu Pé'eru, ya Santiago ya Juan. Néeni, nanáneewa, libáwachau licábacanau liá'a Jesúsca. ³Líibala náawerriu quirrámini, cabálai wérri quinínama yúcha liá'a nabádedaniquictani. ⁴Jáwa nacába Elías ya Moisés táanianai nayá Jesús yáajcha. ⁵Pé'eru má'ee Jesúsru:

—Quéewidacai, jsáicai wérri wayá áani! Waméda matálíi cuíta rími: áabai jírru sái'inaa, áabai Moisésru, ya áabai Elíasru.

⁶Jiníwata ná'a éewidenaicoo cáarrudenaiu, ya Pé'eru jócai liá léenaa liá'a limáni liyáca. ⁷Liyálimi, áabai sáanai yúrrucloo nanácu catámuana. Jáwa áabai chuánshi, jiáu sáanai íibeji limá'ee: “Léewa nucúulee caníinai nucába liéni, éemiu lirrú”. ⁸Liyálimi, nacába'inaami natéejiu, jiní nacábani náajcha, Jesús bácai rími.

⁹Nácula náurrucloo náacoo díului ítacha, Jesús yáarra nayá jócubeecha náiiwadeda nayá áabi rúni liá'a nacábanica, cáashia Nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca cáwiaco máanalí íibicha. ¹⁰Linácu jiliéni nawáaliadani nawítá lícuu, áawita nasáta néemiu nayá jájiu tánashia léji liá'a licáwiaco máanalini íibicha. ¹¹Nasáta'ee néemiu Jesús:

—¿Tánda namá ná'a quéewidacani ley shínaaca Elásca'ee arrúnai íinu quéecha nácu?

¹²Néenee léeba nachuáni:

—Yáawaiyi arrúnaa Elías íinu quéecha nácu, liyáminaajoo lichúni quinínmani. Tándawa namá ná'a cáashtaca arrúnaacala Nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca carrúni jináatayu ya nacháani nuyá. ¹³Ne nuyá ma irrú Elías jái íinucai, ne nayá naméda liájcha léjta nawówau, léjta litánau'inimi limáyu'u linácu cháa.

Jesús chúni báqueerri icúulirrijui wáalierri espíritu máashii
(Mt 17:14-21; Lc 9:37-43)

¹⁴Quéecha nácu'inaami néeoocoo náacoo nayáctala ná'a áabi néenaaca éewidenaicoo Jesús yáajcha, náiinu nanácu íchabani wérri chóniwenai natéejí, ya áabi quéewidacani ley shínaaca méda yáaqueneu nayá náajcha. ¹⁵Ne nacába'inaami Jesús, quinínama nacánacau natáa lirrú nacáarrudacalau. ¹⁶Néenee Jesús sáta léemiu nayá:

—¿Tána ijútua iméda iyá náajchai?

¹⁷Ne báqueerri yáairri liyá néeni léeba:

—Quéewidacai, nuínda nucúuleu áani, wáaleerri áabai espíritu máaqueerri liyá machuáni. ¹⁸Táshia nácucha liyácta jíni, liá'a espíritu

liwínani liúcani cáinabi rícula; ya cacáli jiáu liwálicueji, liwána liá'a muéda léu, ya limáacau cadácani. Ne nusáta jishínaa éewidenaicoo yúcha najédaque'e liúcha liá'a espírituca, ne jócai néenaa.

19 Jesú斯 éeba'ee:

—¡Chóniwenai jócani éebida! ¿Cachálita arrúnaa tuyá yáajcha mamáarraca jíni? ¿Cachálita arrúnaa nuwánta yáajcha jíni? Índa liérra icúlirrijui máyala áani.

20 Néenee natée liá'a icúlirrijui Jesúlsru. Ne quéecha'inaami espíritu cába Jesú斯, liwána icúlirrijui cúcunacoo, jáwa licáu cáinabi ricúla liwó-wanaanicoo cacálbee jiáu liwálicueji. 21 Jesú斯 sáta léemiu lisálijinaa:

—¿Cachálitami liwáalia cháiqui jiliérra?

Lisálijinaa éeba:

—Rícue samálitaqui jíni. 22 Ya íchabachu liérra espírituca liúcani chichái ricúla ya shiáatayáacula, lílinuaque'ini. Jéewacta jimédacani walí, carrúni jináata jicába wayá ya jiyúda wayá.

23 Jesú斯 má'ee lirrú:

—¿Chítá 'Jéewacta jimédacani'? ¡Quinínama éewacoo lirrú liá'a éebiderri nunácu!

24 Néenee lisálijinaa liá'a icúlirrijuica limáidada:

—Nuyá éebiderri. ¡Jiyúda nuéebida mawí!

25 Jesú斯 cába'inaami náawacacoo íchaba chóniwenai, licáita liá'a espíritu máashii, limá'ee:

—Espíritu jócai índa táaniaca ya mawíbai tuyá wána jijíacoo liúcha liérra icúlirrijuica ya ujéejoo jiwárruacoo linácu mawiá.

26 Liá'a espíritu limáidada, liwána icúlirrijui cúcunacoo. Jáwa lijiáu liúchai, limáacani jicá'a máanalí, tánda íchaba ma máanalicalani. 27 Ne Jesú斯 wína licáají nácu, libárruedaque'ini; jáwa libárroo liá'a icúlirrijuica.

28 Néenee Jesú斯 wárroo áabai cuíta licúla, jáwa lishínaa éewidenaicoo sáta néemiu liyái nayá bítau:

—¿Tánda jócu wéenaa wajéda liérra espírituca?

29 Ne Jesú斯 éeba'ee:

—Liéni demonio cháica'a jiáirriu bácai oración ya ayúnouy.

Jesú斯 iiwadeda chámaichu limáanalicau

(Mt 17:22-23; Lc 9:43-45)

30 Quéecha'inaami náacoo chéni, nayáctami nayáca nabésunau Galileai. Ne Jesú斯 jócai liwówai áabi yáa léenaa táchia nayá jíni, 31 jiníwata éewiderri liyá lishínaa éewidenaicoo liájcha. Limá'ee nalí:

—Nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca néntregaani'inaa nayá nalí ná'a washiálicuenica, ya náiniuaminaa tuyájoo; ne matálíi éerri ricúla nucá-wiajoo máanalicalai yúcha.

32 Ne nayá jócai náa léenaa néemica liúcha cáarru nasáta néemiwani.

¿Tánaji liá'a mawiyii cawénica?
(Mt 18:1-5; Lc 9:46-48)

³³ Néenee náiinu chacáalee jí'ineerri Capernaúm. Nayá'inaami cuíta ricúla, Jesús sáta léemiu nayá éewidenacoo liájcha:

—¿Tána ijútua yáacoo iníjbaa lícui?

³⁴ Ne jáiwa manúma nayái, jiníwata iníjbaa lícuu jútenaiu náiinuca tánashia mawí cawénii wérri náiibicha. ³⁵ Néenee Jesús liwáawai, limáida ná'a doceca, limá nalí:

—Tánashia wówerri quéecha nácu, arrúnal'inaa náishiirricuu quinínama yúcha, ya lishírrueda nalí quinínama.

³⁶ Jáiwa libárrueda béewami nalí báqueerri samálita, jáiwa liwína liná licúlau jíni limá nalí:

³⁷ —Tánashia ríshibierri nují'inaa nácu báqueerri samálita léjta liéni, ríshibierri nuyá; ya liá'a ríshibierrecta nuyáni, jócai bábauja lirríshibia nuyá, ya léccchoo liá'a bánuerri nuyá.

Ne liá'a jócaicta yáa wajúntani, yáairri wáajcha
(Mt 10:42; Lc 9:49-50)

³⁸ Juan má'ee lirrú:

—Quéewidacai, wacába báqueerri jéderri demonio jijí'inaa nácu, ne jócaica wáajcha sói jíni, jáiwa waprúbibia liúcha jíni.

³⁹ Jáiwa Jesús éeba'ee:

—Jócai iprúbibia liúchani, jiníwata liá'a méderri jócai nacába cáji nují'inaa nácu, jócai éewa litáania máashii nunácueji. ⁴⁰ Ne liá'a jócaicta ya wajúntami, yáairri wáajcha. ⁴¹ Matuínaami tánashia yáairri írra áabai báasus shíatái iyá Cristo shínaaca, yáawai numá irrú liwáaliaminaa liwéniujoo.

Liá'a carrúnatai cáacoo jíconaashi rícula
(Mt 18:6-9; Lc 17:1-2)

⁴² “Matuínaami tánashia wáneerri nacáacoo jíconaashi rícula náani áabi júbini éebidenai nunácu, Dios cástigaa liyá, sáictami náuca manuá yáaculani áabai síba wérri liwánacoo nabájini linácula. ⁴³ Ne jicáajiquicta wána jicáacoo jíconaashi rícula, ujiméda máashii, jicá'a liá'a wíchuerri jicáajiu; sáicai jiwráruacoo macáaji áacairra, ne jócubeecha chámái jicáajiyu jiáu jibárruacoo infierno rícula, chaléeni jóctala chichái éewa lichácacoo. [⁴⁴ Chaléeni jóctala máanali dalánai, ya chichái jócai chácacaciu.] ⁴⁵ Ne jíibacta wána jicáacoo jíconaashi rícula, ujiméda máashii, jicá'a liá'a wíchuerri jíibau; sáicai jiwráruacoo áacairra macáwa, ne jócubeecha chámái jíibayu jiáu jibárruacoo infierno rícula. [⁴⁶ Chaléeni jóctala máanali dalánai, ya chichái jócai chácaciu.] ⁴⁷ Ne jituúcta wána jicáacoo jíconaashi rícula, ujiméda máashii, jicá'a liá'a jijé-danica jituíu; sáicai jiwráruacoo bátui tuíshiyu Dios wánacaalactaca rícula,

ne jócubeecha chámatui jituíyu jicáu infierno ricúla. ⁴⁸ Chaléeni jóctala mánali dalánai, ya chichái jócai chácacajiu.

⁴⁹ “Jiníwata quinínama mináajoo nasálau chicháiyu, liwówau limáaca arrúnaa wabésunacoo íchaba cacháninai síbeji. ⁵⁰ Iwíduma sáicai; ne jáicta majúwacani, ¿chíta quéewau éewa iwána lisírbia bániu jíni? Iyá léjta iwíduma sáicaica, sáica iyá iyáwaacoo.”

Jesús éewida linácu liá'a jócubeecha namáaca yáacau
(Mt 19:1-12; Lc 16:18)

10 ¹ Jesús jiáu Capernaúm néenee, jáiwa liáu Judea shínaa cainabi ítala, cáiwia jiáctejcoo Jordán shínaa cainabi ítala. Néeni néejoo náawacacoo lirrú ná'a chóniwsaica, jáiwa léejoo léewida nayái léjta limédau'uni séewirrinan. ² Áabi fariséobini narrúniu Jesúsr, quéewique'e nénedá nacába wáni, nasáta néemu wáni washíalicuerri léewacta limáaca línu, léjta wawítee báinacu. ³ Jáiwa léeba nachuáni:

—¿Tána Moisés bánuá imédacai?

⁴ Namá'ee:

—Moisés máca néewaca namáaca nanínaiu, liá nalí áabai cáashta namáaca yáaca'inau.

⁵ Néenee Jesús ma nalí:

—Moisés yáa irrú liérra wánacaalashica liyá júrricacala iyá. ⁶ Ne quéechanacu'inaami Dios quénuda cainabi, Dios quénuda washíalicuerri ya fínetoo, ⁷ Linácu jiliéni washíalicuerri shírru lisáljinnaa yúcha ya litíwa quéewique'e cainu liyá. ⁸ Ne nayá chámata léjta chóniwsaica áabaiminaa nayája. Chá'a jóca chámata nayá mawiájani bácaicai. ⁹ Linácu jiliéni liá'a washíalicuerrica jócai éewa lishírrica liá'a Dios rúndanica.

¹⁰ Jái'inaami nayá cuíta rículai lishínaa éewidenaicoo sáta néemu liyá linácue jiliéni. ¹¹ Jesús má'ee nalí:

—Tánashia liá'a máaquerri línu ya licásau báquetoo yáajcha, liméda máashii líinayu runácula ruá'a quéecha nácu sáumica. ¹² Ya fínetoo mácacta rúneerriu ya rucásau báqueerri yáajcha, chái cábacanaa ruméda ruíinayu máashii.

Jesús yáa sáicai nalí ná'a sáamanaica
(Mt 19:13-15; Lc 18:15-17)

¹³ Natée Jesúsru áabi sáamanai lidúnuque'ini; ne ná'a éewidenaicoo jáiwa nacáita ná'a téenei lirrúni. ¹⁴ Jesús cába'inaami jíni liáni, íwirri liwówa ya limá nalí:

—Imáaca sáamanai fínu nulí, ya u'ipróbibia núchani, jiníwata ná'a éebidenai Dios nácu, léjta náani sáamanaica, jócai éewa náinuminaa Dios néerra. ¹⁵ Yáawai numá irrú jócta éebida Dios nácu léjta náani sáamanaica, jócai éewa liwárroocoo néerra.

¹⁶ Jáiwa linácuda limá licú sáamanai, jáiwa liá nalí sáicai nayái lichánaa licáajiu nanácu.

Báqueerri washíalicuerri rícuerrri táania Jesús yáajcha
(Mt 19:16-30; Lc 18:18-30)

¹⁷ Jái'linaa Jesús jiáu liwína liájabau, báqueerri washíalicuerri cánacau líinuca litúyau lirrú, lisáta léemiu jíni limá lirrú:

—Quéewidacai sáicai, ¿táana arrúnaa numédacai quéewique'e nuyá Dios yáajcha mamáarraca?

¹⁸ Néenee Jesús ma lirrú:

—¿Táda jiá nují'linaa sáicai? Jiní sáicai, bácai Dios. ¹⁹ Jiá léenaa náa'a Dios wánacaalau'uka: 'Ujíinua; Ujimá báquetoo yáajcha jíinu yúchau, (ujímá báqueerri yáajcha jíinirri yúchau lécchoo); ujinédu; ujiméda jinúma yúwicau báqueerri nácula; ujichálueda; cawáunta jisálijinu ya jitúwa lécchoo.'

²⁰ Néenee limá Jesúsru liá'a washíalicuerrica:

—Quéewidacai, quinínama liáni numédani icíulirrijuitceji nuyá.

²¹ Néenee Jesús cába lirrú caníinaa licába liyái limá lirrú:

—Cháucta jírru áabai rími mawí: Jiáu, jiwendá quinínama liá'a jiwáalianica ya jiá nalíni náa'a carrúni jináatanica. Jiwáaliaminaa méenaami chaléeni áacairrajoo. Néenee jíinu jíjínanicoo nuájcha.

²² Néenee liá'a washíalicuerrica, linísainaa léemi liá'a Jesús máni lirrú, liúrrucueda liwówau liáwai máashii wérrica liwówa yáacoo, bájialaca rícuerricani.

²³ Néenee Jesús cába náa'a lishínaa éewidenaicoo yéenai litéeji limá nalí:

—¡Tráawajui wérri nalí náa'a rícubinica nawárrua'inau Dios wánacaalactalaca!

²⁴ Néenee náa'a lishínaa éewidenaicoo nacáarrudau néemi lichuáni, ne Jesús éejoo limá nalí:

—Nuéenibi, ¡tráawajui wérri nalí náa'a máaqueñai nawówau warrúwa nácu nawárrua'inau Dios wánacaalactalaca! ²⁵ Tráawajui mawí báqueerri rícuerrirru liwárrua'inau Dios wánacaalactalaca liúcha léjta áabai caméeyu jócai éewa libésunacoo ishídui tuí rícueji.

²⁶ Néenee nacárrudau wérri néemicani namá'ee nalíwaacoo:

—¿Yáawaicta liáni, táchana éewa líinu Dios néerra?

²⁷ Néenee Jesús cába nalí limá nalí:

—Chóniwenai jócai néewa naméda liáni, ne Dios, léewaca liméda, ne Dios léewaca liméda quinínama.

²⁸ Jáiwa Pé'eru ma lirrúi:

—Wayá wamáacani quinínama liá'a wawáalianimica, quéewique'e wéewa wasíguia jiyá.

²⁹ Jesú斯 éeba'ee:

—Ne yáawaiyi namá irrú matuínaami máaquerricta nunácueji o nuchuáni nácueji sálwerrica limáacacta líibanau, o léenajinai, o léena-jetoo, o litúwa, o lisáljinaa, o léenibi, o cáinabi,³⁰ lirrífhibiaminaa lirrícu liéni éerrica, cien cuítá yúcha mawí, léenajinai, léenajetoo, litúwanai, léenibi ya cáinabi, báawita namúrru iyá namédaque'e irrú máashii; ya liá'a éerri ínuerrica iwáaliaminaa cáwicashi jócai amáarra. ³¹ Ne íchaba ná'a chóque'e cawéninica, nayámina mawénini'linaa; ya íchabaminaa chóque'e ná'a mawéninimica, nayámina cawénini'linaa.

Jesú斯 íiwadedeerri matálíchu máanalicala'inaa liyá
(Mt 20:17-19; Lc 18:31-34)

³² Ná'eewoo Jerusalénra, Jesú斯 jínerriu éewidenaicoo béecha. Ne nayá cáarrudenaiu, ne ná'a yáainecoo líshirricu cáarruni. Jesú斯 éejoo limáida ná'a doce éewidenaicoo báawachala, jáiwa líiwa nalí liá'a libé-suna'inaacoo. ³³ “Léjta icábau'uni, wayá yáaineu Jerusalénra, chaléeni nuyá Washiálicuerri Dios Cúulee'inaaca néntregaani'linaa nuyá nalí ná'a sacerdótebini wácanica, ya nalí ná'a quéewidacai ley shínaa, nawámina náiinuacojoni nuyá, ya néntregaaminaajoni nuyá nalí ná'a bájirra cáinabi ítesanaca. ³⁴ Nacáidaminaa nuyájoo, nawísadaminaa nuyá, náii-nuedaminaa nuyá ya náiinuaminaa nuyájoo; ne matáli éerri yáwinaami nucáwiaminajoo máanalicalai yúcha.”

Santiago ya Juan sátenai áabai sáicai
(Mt 20:20-28)

³⁵ Santiago ya Juan, Zebedeo éenibi, narrúniu Jesúsrui namá'ee lirrú:

—Quéewidacai, wawówai jiméda walí áabai sáicai wasátani'linaa jiúcha.

³⁶ Ne lisáta léemiu nayái:

—¿Tána iwówai numéda irrúi?

³⁷ Namá'ee lirrú:

—Jimáca walí jiwána wawáacoo jiwánacaalactaca balíbalictaca báqueerri sáicaquicteji ya báqueerri apáulicueji.

³⁸ Jesú斯 éeba'ee:

—Iyá jócai yáa léenaa isátanica. Nuyá carrúni jináata'linaa namédaca ya náiinua nuyá. ¿Iyá éenaa iméda carrúni jináata ya máanali iyá léjta nuyá?

³⁹ Jáiwa néebai:

—Wéenani.

Jesú斯 má'ee nalí:

—Iyá carrúni jináatani namédaca ya máanali iyá léjta máanali nuyá;

⁴⁰ Ne iwáayu'inau sáicaquictejica o apáulicueji, jócai nutóca nuá irrú, ne ná'a nusáljinaa wínani quéechá, náwa wáaine'linau néeni nárra.

⁴¹ Quéecha'inaami néemicani náa'a áabi diez éewidenaicoo, jáiwa íwirri nawówai Santiago yáajcha ya Juan. ⁴² Ne Jesús máida'ee nalí limá'ee:

—Léjta yáayu léenaani, náiibi náa'a jócana eebida, ái wánacaleerri náyá já'a mawí máanui cábacoo náucha, ya náa'a máanuini cábacoo áacai nacábacoo áabi yúcha. ⁴³ Ne íibicha jócái éewa chácaarra. Báawacha wáucha, iyá, liá'a wówerri máanui limédacoo íibicha, arrúnaa lisírbia quinínamarru. ⁴⁴ Ne liá'a íibicha wówerri limédacoo cawéniyu arrúnaa lishírrueda áabirru. ⁴⁵ Jiníwata Nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, iinuca jócái nasírbia nulí, nuyá iinuerri nusírbiaque'e nalí, ya máanali nuyá quéewique'e nuwáseda íchaba jíconaa.

Jesús chúni Bartimeo matuýyiica

(Mt 20:29-34; Lc 18:35-43)

⁴⁶ Liáwinaami Jesús iinu áabai chacáalee rícula jí'ineerri Jericó náajcha náa'a lishínaa éewideneu. Jáyaali najiáu Jericó rícula, íchaba chóniwenai yáajcha, néenee báqueerri matuýii jí'ineerri Bartimeo, licúulee liá'a Timeoca, wáairri liyáca iníjbaa éemanacu sáteerri warrúwa chóniwenai yúcha. ⁴⁷ Léemí'inaa liyáca Jesús Nasaret sái, néenee limáida liá'a matuýyiica limá'ee:

—¡Jesús, David táqueerrimi, carrúni jináata jicába nuyá!

⁴⁸ Néenee íchaba cáita liyá quéewique'e manúmata liyáca, ne limáidada danáanshiyu mawí:

—¡Jesús, David táqueerrimi, carrúni jináata jicába nuyá!

⁴⁹ Néenee Jesús bárruawai limá'ee:

—Imáida lirrú.

Néenee namáida lirrúi matuýyiica namá lirrú:

—Cadánani, jiwówa, jibárroo, limáida jirrú liá'a Jesúscra.

⁵⁰ Néenee liúca lishínaa sábanawai léjta ruana liá'a Bartimeoca léenu libárruacoo línu Jesús néerra. ⁵¹ Néenee Jesús sáta léemiu jíni limá lirrú:

—¿Tána jiwówai numéda jirrú?

Liá'a matuýyiica limá Jesúsrú:

—Nuwácali, nuwówai nucábaca báaniu.

⁵² Néenee Jesús ma lirrú:

—Jéewa jiácuwai. Nunísá nuchúni jiyái jéebidacala nunácu. Madéj-canaa léewa licábaca liá'a matuýyiica liáu Jesús yáajcha iníjbaa lícui.

Jesús wárroo Jerusalénra

(Mt 21:1-11; Lc 19:28-40)

11 ¹ Quéecha'inaami urrúni nayá Jerusalénru, á'a chacáalee Betfagé ya Betania rícu, urrúni lirrú liá'a Olivos shínaa awácaca, Jesús bánuua chámata lishínaa éewidenaicoo, ² limá'ee nalí:

—Yáayu'u áabai chacáalee píitui rími júntami, iwárruaminau néerrajoo íinuminaa áabai burro bájerriu, jiní írracajiu íta'aa újnibii. Iwásedani ya ta índaque'e jíni. ³Ne áabi sáctacta néemi iyá tánda imédani, imá nalí wawácalirru náani, ne liyáalimin léejueda irrújoni.

⁴Jáwa náawai, náiinu linácu liá'a búrroca cáaye rícu, bájerriu cuíta núma lícu, jáwa nawáseda jíni. ⁵Áabi yáaine nayá néeni nasáta néemu nayá:

—¿Tána imédati? ¿Tánda iwáseda liárra búrroca?

⁶Ne néeba nachuáni léjta Jesús máyu'u nalí; jáwa naínda náacuwai.

⁷Néenee namáaca náabalau burro íta'aa ta natée Jesúsru jíni. Jáwa Jesús írrau burro íta'aa. ⁸Íchaba dáquinia náabalau iníjbaa lícu, liá'a Jesús bésunactacoo, ya áabi dáquinia áicuba nácai nawíchua bacháida lícu. ⁹Ya ná'a'yáainecoo libéecha ya líshiirricu, namáidada'ee:

—¡Cawéni wérri! ¡Sáicai wérri fínuerri lijí'inaa nácu Wawácali Diosca!

¹⁰¡Sáicai wérri línuca liá'a wánacaleerrica, léjta wawérri Davidmi wána-caalactamica lishínaami sáictai wérri! ¡Cawéni wérri Jesúsru áacairra!

¹¹Jesús wárroo Jerusalénra jáwa liáu templo néerra. Licábadeda litéejiu néenee ta liácoo Betania néerra náajcha ná'a doce éewidenaicoo, níwata jái táicalacai.

Jesús mándisierry higuera jiní íta

(Mt 21:18-19)

¹²Áabai éerri ricúla, najiá'inaamiu Betania rícueji, Jesús síntia ínaaishi.

¹³Déecuchejí licába áabai higuera cabáinai, jáwa lirrúniwai licába cátactani, ne línu licába liyáwoo libáinaaca, jócala léerdi liá'a lítau. ¹⁴Néenee limá higuérarrui:

—¡Jinímina mawiá éejoo líiya jíta mawiá!

Lishínaa éewidenaicoo néemini.

Jesús yúca templo rícucha ná'a wéndenaica

(Mt 21:12-17; Lc 19:45-48)

¹⁵Liáwinaami Jesús fínu Jerusalénra náajcha ná'a lishínaa éewidenaicooca. Quéechajínaa liwárruacuwai (lishínaa patio ítala liá'a) templo máanuica, néenee licába ná'a wéndenai néeni ya ná'a wénenai léchchoo. Néenee ya ta liúca bináawala jíni. Lináawida nashínaa mésa ná'a cámbianai warrúwa chóniwendarru, ya náarrubai ná'a wéndenai paloma, ¹⁶jócu línda jiní'eecha bésuneerriu templo rícueji tánashia natéenii. ¹⁷Néenee léewida nayá limá nalí:

—Jái tánacuwai,

‘Núbana jí'inaaminaa cuíta na'óractal'inaa ná'a quinínama

chóniwendarri yéenai cáinabi íta'aa’,

ne iyá médani léjta áabai útawi canédibini shínaa. (Jesús ma nalí liáni ná'a wéndenaica nachálujuedacala chóniwendarri.)

¹⁸Néemil'inaa liá'a Jesús médani ná'a sacerdote wácanai ya ná'a quéewidacai ley shínaa, néenee namúrru chítashia náiinuau'ul'inaa Jesús

jíni, cáarrucaa nacábacani, níwata quinínama chóniwenai cáarrudau néemi léewidacala, sáicta néemi léchchuni. ¹⁹Ne catáawaca'inaa, Jesús jiáu lirrícucha liá'a chacáaleeca lishíncaa éewidenaicoo yáajcha.

**Higuera máataica míishiyii
(Mt 21:20-22)**

²⁰Manúlacai'inaami néejoo nabésunacoo higuera júntami, jáiwa nacába jíni míishii lijíchu yáajchau. ²¹Néenee Pé'eru, lédacaniu bésu-neerricoo, limá'ee Jesúsru:

—Quéewidacai, jicábate, liá'a higuera jimándisiani míishiyii.

²²Jesús éeba'ee:

—Éebida Dios nácu. ²³Ne báqueerri chóniwerri éebidacta liwówa yáajchau Dios nácu éewerri limá lirrú liáni dúulica: ‘¡Cachéerra, jichánau manuá yáacula!', ya yáawaa léebidaca chámina libésunacoo léjta limáyu. ²⁴Tándawa numá irrú quinínama liá'a isátani Dios yúcha, éebidani jái iinucai, ya irríshibiaminaajoni. ²⁵Ne jáicta isáta iyá Dios, ipérdonaa yáacau jáicta máashii imédani irrúwacoo, quéewique'e isálíjinnaa yáairri áacai liméetuaque'e ijíconaa léchchoo. [²⁶Ne jóctaca ipérdonaa, chacábacanaa isálíjinnaa yáairri áacai jócai lipérdonaa ijíconaa léchchoo.]

**Liá'a wánacaalacta Jesús shínaa
(Mt 21:23-27; Lc 20:1-8)**

²⁷Liáwinaami liáni néejoo Jerusalénra. Nácula Jesús jinaniu templo rícu, jáiwa narrúniu lirrúi ná'a sacerdótebini wácanai, ná'a quéewidacai ley shínaaca, ya ná'a salínaica, ²⁸ya nasáta néemiu wáni:

—¿Tána wíteeshiyu jiúqueda nashínaa ná'a cawéndacani templo rícu?
¿Tána yáa jirrú wíteeshi jiméda'inaani?

²⁹⁻³⁰Jesús éeba'ee nachuáni:

—Nuyá léchchoo nusáta nuéemiu iyá: ¿Tána bánu Juan Bautístaca, Dios o washiálicuenai? Éeba nulíni. Ne íiwacta nulíni, nuyámina léchchoo nuíwaminaa irrú tánashia wíteeshiyu numéda léji liéni.

³¹Jáiwa nachánau najútacoo nayá wáacoo: “Ne wamácta lirrú Dios bánuani, limáminaajoo: ‘Néenee, ¿ne tánda jóca éebida lirrúi?’” ³²Ne wamácta washiálicuenai bánuani,” íiwirriminaa chóniwenai wówa wáajcha, quinínama yáine léenaa yáawaiyii, Juan táania yáawaiyi Dios rícueji. ³³Jáiwa néeba Jesúsrui:

—Jócu wáa léenaa.

Néenee Jesús éebai:

—Ya nuyá chajá'a jóca nuíiwa irrú tánashia wíteeshiyu numéda léji liéni.

**Liá'a licábacanaaca ná'a catráawajaacanica máashiicanica
(Mt 21:33-36; Lc 20:9-19)**

12 ¹Jesús litáania nalí licábacanaayu. Limá'ee nalí: “Báqueerri washiálicuerri liáabana uva yáanai, jáiwa lirrífueda litéejii;

lichánau lichúni liárrui liméducta'inaa vino, jáiwa libárrueda áabai torre quéewique'e litúyacani quinínama. Néenee liá nalí jíni lishínaa shínaashiwai áabi tráawajadorbinirru, jáiwa liáwai. ²Léerdi'inaami náawaqueda banácali íta, libánua báqueerri lishínaa tráawajadorru yáairri liájcha, lisáta náucha ná'a cáabananacani lishínaa cáinabi íta'aa, léenaa liá'a shínaashi éenaaca banácali íta litócani'inaaca. ³Ne jáiwa nawína liyái, náiinuedaque'ini nabánuani cháaji macáaji rícu sái. ⁴Néenee liá'a liwácalica libánua báqueerri léenaa, ne liáni nawánani catúca liwítá nácu ya nacáitadeda liyá. ⁵Libánua báqueerri jáiwa náiinua jíni. Liáwinaami libánua áabi íchabani; ya áabi nabásedani ya áabi náiinuani.

⁶“Újnibii limáacau lirrú báqueerri: Licúulee, canfinai wérri licábaca. Último libánua liyá lipénsaa lirrúwoo: ‘Cájbami cawáunta nacába liáni nucúuleeca.’ ⁷Ne namá nalíwoo, ná'a cáabananacanica: ‘Lé'inaa léju liáni ríshibierri'inaa liá'a máacaderricoo jáicta máanali lisálijinaajoo, wáii-nuani washínaa áani quinínama.’ ⁸Jáiwa'ee nawína jíni, náiinua jíni ya náuca jíni limáashiicaimi bináawala banácali yúcha.

⁹“¿Ya tána imá irrúwoo tána liméda liá'a liwácali liá'a banácalica? Ya liáminau lílinuaca ná'a cáabananacánica, liáminaa liá'a banácalica áabirru.

¹⁰“¿Jóca iliá icábau liá'a Dios chuánica? Limáctaca:

‘Cristo léjta liá'a síbaca nacháninica ná'a camédacaica,
liyá'inaawa síiba chúnsei sáicaca.

¹¹Liáni limédani liá'a Wánacaleerrica,
ya wayá cárrudenaiu.’ ”

¹²Néenee ná'a wánacaleenai judíobini nawówai'e natée Jesús preso, jiníwata náaca léenaa liméda licábacanaa nanácula. Ne cáarru nayái chóniwenai nácueji, néenee namáaca jíni, ya náawai.

Linácu liá'a napáidau impuesto

(Mt 22:15-22; Lc 20:20-26)

¹³Nabánua Jesús ná'a áabica fariséobinica ya lishínaa néenaa ná'a Heródesca, quéewique'e nawána limá áabata náucae'e linácue jíni.

¹⁴Nayá janárra ma lirrúni:

—Quéewidacai, wáa léenaa jimáni yáawaiyi, jócala jínda natée jiwitíee jiní cáarrucala jicába chóniwenica, áabenaacala jimédacoo quinínama chóniwenai yáajcha. Jiyá éewiderriu yáawaa léjta Dios mayu'u. ¿Sáicai wérri wapáidacta impuesto lirrú liá'a romano wácalirru, o jócta wapáida? ¿Arrúnaa wapáida o jócuwee wapáidaní?

¹⁵Ne Jesús, yáirri léenaa nawówaicala naméda lirrú máashii, limá nalí:

—¿Tánta iméda nulí trampa? Índa nulí áabai moneda nucába áani.

¹⁶Natée jíni, ya Jesús ma nalí:

—¿Tánta náani léji liérra ya liérra jí'inaa tánerricoo lináni nácu? Namá'ee néebacani:

—César, romanobini wácali.

¹⁷Néenee Jesús ma nalí:

—Ne yáa lirrú liá'a César tánashia lishínaa, ya Diosru liá'a lishínaa léccchoo.

Ya liá'a léebau náuchani nacáarrudau wérri néemicani.

Liá'a nasátau néemu linácu liá'a nacáwiactacoo

(Mt 22:23-33; Lc 20:27-40)

¹⁸Néenee náau nacába Jesús áabi néenaa ná'a saduceoca. Namá'ee náani ná'a máanalinica jócani éewa nacáwiacoo mawiá; táda náau nalí namá chá'a:

¹⁹—Quéewidacai, Moisés máacani tánerrui báqueerri washiálicuerri máanalí cainui ya jiní licúulee ruájcha ruá'a línuca, liá'a léenajírrica liwínaminaa lfinu ruá'a máanirriuca, ná'a léenibi jiáinecoo, máaqueñaimicoo léenibiyu liá'a léenajirri máanalimica. ²⁰Wée sáicai wérri, áitee já'a siete léenajinai, liá'a quéecha nácu sáica cáserriu, jáiwa máanalí jíni jócai máaca licúuleu. ²¹Néenee liá'a líshírricusáica licásau ruájcha ruá'a márñirriuca, liyá chái máanalica jiní máacani licúuleu. Chacábacanaa liá'a báqueerri léenajirri líshírricusai léccchoo, ²²ya náajcha ná'a sieteca; ne jiní wérri éeneerri limáca licúuleu. Néenee máanalí ruá'a línumica. ²³Wée sáicai wérri, jáicta rucáwiaujoo, nayá náajcha wáacojoo báaniu, ¿Tánashia néenaa náani rúnirri'inaa náani sieteca yéenaimi ruájcha cásenaimiu?

²⁴Jesús má'ee nalí:

—Iyá yúquenai wérri iyáca, jócala yáa léenaa liá'a tánerricoo ya liá'a Dios wíteeeca. ²⁵Jáicta máanalini cáwiaujoo, ná'a washiálicuenica ya ná'a ínaca jócuminaa nacásau, ne chámmina nayá léjta ángelbini yéenai áacairra. ²⁶Léjta jáicta máanalini cáwiawai, ¿Jócu iliá iyá, liá'a cáashta Moisés tánanimica? Moisés cába'inaami áabai banácali eemacoo liyáca ne jiní bálanaa. Dios má'ee Moisésru: —Nuyá jáa liérra Dios néebidanimi nácu liá'a Abrahámca, ya Isaac ya Jacob. ²⁷¿Ya Dios jócai máanalini shínaa, Dios nashínaa ná'a cáwinica! Tándawa iwítee wérri iyá yúquerriu liyáca. Dios má'ee chá'a áawita máanalini nayá, cáginiyaca.

Liwánacaala mawí cawéni wérrica

(Mt 22:34-40)

²⁸Lirrúniu Jesúsru báqueerri néenaa ná'a éewidenai Moisés chuáni éemerrimi Jesús méda yáacau'u chóniwenai yáajcha. Liá'inaa léenaa Jesús éeba nachuáni sáica, néenee lisáta léemiu jíni léccchoo limá'ee lirrú:

—¿Tána náiibicha ná'a Dios wánacaalau'u cawénii mawí quinínama yúcha?

²⁹Ne Jesús ma lirrú:

—Le Dios wánacaalau'u cawénii mawí quinínama yúcha liáni: 'Israel shínaa chóniwenai, eemite liáni: Wawácali, washínaa Dios, Wawácali

Dios bácai rími. ³⁰Táda arrúnaa caníinaa jicába jiwácali Dios quinínama jiwówa yáajchau, quinínama jicáwica yáajchau, quinínama jiwitée yáajchau ya quinínama jidánani yáajchau.' Liyáwa Dios wánacaalau'u cawénii mawí quinínama yúcha liáni. ³¹Ya liá'a yéerri líshiirricu liá'a Dios wánacaalau'u cawéniica cha léjta liáni: 'Arrúnaa caníinaa jicába áabi léjta jiyá jájiu.' Jiní áabai Dios wánacaalau'u mawí cawéniica náuchaja liáni.

³²Néenee liá'a éewiderri Moisés chuáni ma lirrú liá'a Jesúsca:

—Sáicai jimáca, Quéewidacai. Yáawaiyi jimácaa bácai rími Dios, jiní báqueerri mawí liúcha. ³³Arrúnaa caníinaa wacába Dios quinínama wawówá yáajchau, ya quinínama wawítée yáajchau, ya quinínama wacáwica yáajchau ya quinínama wadánani yáajchau. Arrúnaa caníinaa wacába wayáccchuniu léjta wayá jájiu. Cawéni mawí náucha ná'a cuéshinai wéemani wáa Diosruni, ya quinínama náucha ná'a áabata náindani altar ítala.

³⁴Jesús cába'inaa liá'a quéewidacai ley shínaaca, léeba liwítée sáicaiyu jíni, néenee limá lirrú:

—Jócai déecucha yáaca Dios wánacaalactalaca.

Néenee ná'a éemenai nayácani, jócu ná'a nawówau nasátau néemiu liá'a Jesúsca.

¿Tána lisálijinaa báinacu sánami liá'a Mesíasca?

(Mt 22:41-46; Lc 20:41-44)

³⁵Jesús yéerri liyáca templo rícu éewiderri liyáca, ya lisáta léemiu:

—¿Tánda namá ná'a quéewidacaní ley shínaaca lécala liá'a Mesíasca néenaa ná'a Davidca? ³⁶Le Davidja liérra, táanierri Espíritu Santo dánameiyu limá'ee:

'Liá'a Diosca limá nushínaa cawánacaalacai:

Jiwáau nulí sáicaquictejica,
cáashia nuwáalia jijínai jiájabalau'.

³⁷¿Chíta quéewau liá'a Mesíasca David cíuleequi jiníni, liyá jájiu limáni liwácalica? Ná'a chóniwenai, íchabani néemi nawówá yáajchau Jesús chuáni.

Jesús liá najíconaa ná'a quéewidacaní ley shínaaca

(Mt 23:1-36; Lc 11:37-54; 20:45-47)

³⁸Jesús má'ee já'a léewidacta liyáca: "Itúyau náucha ná'a quéewidacaní shínaa leyca, ná'a wówenai namáacoo machénita náabala ya natáaque'e sáica nawówá yáajchau plaza rícu. ³⁹Níiwenai yáarrubaishi mawí sácaca sinagoga rícu, ya níiwenai liá'a yáarrushi mawí sáitaca ya íyacaishi sáicaica. ⁴⁰Ya néda náabana ná'a máanirrinica, nawówaiyu ta ná'a óraca machéni. Nayá rishíbenai'inaa carrúnatabee máanui mawí."

**Ofrenda rushínaa ruá'a máanirriuca ruyá carrúni jináatau
(Lc 21:1-4)**

41 Jesú斯 yéerrite lijúntami náa'acaja náawaquedani rícu warrúwa nachúnique'e liyú templo, licába liyáca náayu'u warrúwa lirrícula. Íchaba rícubini yáa íchaba warrúwa. **42** Jáiwa'ee ruínu báquetoo máanirriu carrúni jináatau, jáiwa'ee ruácaja rícula chámali moneda rími cobre, jiníjtai wéni. **43** Néenee Jesú斯 máida lishínaa éewidenaicoo, ya limá nalí:

—Ne yáawaiyi numá irrú ruáni máanirriuca carrúni jináatau yáichoo lirrícula mawí mánui náucha náa'la áabibica; **44** ne yáainai quinínama liá'a sóbrerri nalí, ne ruyá carrúni jináatau ruáni quinínama carrúni jináataiyu ruyáu'inaa.

**Jesú斯 íiwadeda linácu liá'a templo cáarralerri'inau
(Mt 24:1-2; Lc 21:5-6)**

13 **1** Jesú斯 jiá'inaamiu templo rícucha, báqueerri néenaa náa'a lishínaa éewidenaicoo limá Jesú斯ru:
—¡Quéewidacai, jicábateja íiba ya cuítia mánui namáni sáiquitani!
2 Jesú斯 éeba'ee lirrú:
—¿Jicába náani cuítia mánui namánica? Ne jócai éenaa lichánacu linácula íiba líta'aa wáacoo. Quinínama cáarralerri'inau.

**Jócai icába cáji libéechalau amáarractala'inaa cáinabi
(Mt 24:3-28; Lc 21:7-24; 17:22-24)**

3 Jáiwa náawai awáca íibirra jí'ineerri Olivos, yéerri templo júntami. Jesú斯 wáairriu ya Pé'eru ya Santiago ya Juan ya Andrés nasátani néemiu báawacha **4** chacálita'inaa libésunau jiliérra, tánashia lishínaa señal liá'a bésuneerri'inaacoo urrúniquictacani.

5 Jesú斯 éeba'ee limá'ee nalí: “Cá'wa yúchaujoo jiní béecha chálujueda iyájoo. **6** Jiníwata ínuenai'inaa íchaba ménai nuyája liéni Cristo. Namá'ee nuyája liáni Cristoca, nachálujueda'inaa íchaba chóniwenajoo.

7 Jáicta éemi jináawiu síbana áanijoo ya chaléenii, u'icáarruduau. Arrúnaawa chácani, libésunacoo, ne jócai amáarra újnibi. **8** Jiníwata áabi cáinabi finua yáacaminau áabi cáinabi júnta, ya áabi chóniwenai naméda jináwiu nalí wáacoo, ya cáinabi cúsuu matuínaami, já'inaa ínaishi. Liyámina wacábani quéechanacu carrúnatabeeca.

9 “Itúya iyáu; jiníwata náa'inaa iyá nalí náa'a wánacaleenaica carrú-natanica ya básaida iyá sinagoga rícu léchchoo. Nawánaminaa yáacoo nanáneewa náa'a wánacaleenaica ya reybini náneewa éebidacala nunáceiji; cháminala éewa itáania éebidau'u nunácu nanáneewa. **10** Quéechanacu jóctanaa amáarrajaní, liá'a chuánshica wásedeerrica arrúnaa cáiiwanacaní quinínama cáinabi. **11** Ne u'urrúni iwówa iyá linácue liá'a imánica jáicta néntregaa iyájoo lirrú liá'a carrúnataica. Jáicta nasáta

néemiu iyá, imáyu liá'a Dios wánani imáca, jiníwata jócta iyá táania léja liá'a Espíritu Santo táanierri'inaa nalí irrícueji. ¹² Néenajinai wáacoo néntregaaminaa néenajinai náiinuaque'inini, ya nasálijinaa néntregaa néenibiu lécchu; ya ná'a' néenibica nanáwaminau náiinua nasálijinu. ¹³ Quinínama chóniwenai máashii nacába iyá éebidacala nunácu; ne liá'a bárruerricoo machácani cáashia quiníctala mawiá, liyámina wásedeerri'inau.

¹⁴ “Jáicta icábajoo líinuminaa liérra chóniwerri máashiicai wérrica, Dios jínaica. Liwárruaminau Dios íibana licúla, jóctala léewa liwárruacoo,— Liá'a liérrica léemini,—, jáicta libésunau léju liáni, ná'a' yéenai Judea rícu, náau awáca síbirra nabáyacoo, ¹⁵ ya liá'a yéerrica líibana lícu jócu limúrru lishínau, jiníwata liyáali éerri carrúnatai wérri'inaaca, cánacau ibáyacoo. ¹⁶ Néenee liá'a yéerri bacháida lícu jócu léejoo líibana néerra liáwaqueda líibalau. ¹⁷ ¡Carrúni jináatani ná'a' finaca máanuini yáawai, ya ná'a' wáalenai sáamanai írenai náini! ¹⁸ Isátau Dios yúcha jócubeecha uniábi yáajini, ¹⁹ jiníwata liyáali éerrica bájialai cacháninaca, jócai wacábacaji líta'aa liéni cainabi limédanica, jinímina mawiá chái. ²⁰ Jóctata Dios wána amáarraitai liyáali éerrica, jiníminata wásedeerriwai; ne amáarraitai nanácueji, ná'a' lishínaacoo líníwanica, jócubeecha carrúni jináata bájiala nayá.

²¹ “Ne jáicta mairri irrú já'a ‘Cristo liéni yáa áani, o icábateni liá'a yáa á'l'a, u'éebidani’. ²² Jiníwata náiinuminaa chóniwenai máinei'inaa nayáca'ee Cristo, ya siwadedenai chuáni báawachala. Namédaminaa íchaba señal ya méenaami, quéewique'e nachálujueda chóniwenai, áawita néewacta ná'a Dios wínanica. ²³ ¡Cá'wa yúchaujoo! Quinínama liáni nunísani nuíwa irrúi jóctanaa libésunajau.

Léejuactacoo Washiálicuerri Dios Cúuleeca (Mt 24:29-35,42,44; Lc 21:25-36)

²⁴ “Ne liyáali éerri'inaa, libésunactacoo carrúnatacaica, liá'a caiwiaca lichácaminau, liá'a quéerrica jócai'inaa quéena, ²⁵ ya sáalii cainenau áacai ya ná'a' quinínama yáinai áacai nachéchinaminau lécchu.

²⁶ Néenee nacábaninaa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca línu'inaa sáanai íibeji lichúnícayu lidánaniyu. ²⁷ Nubánuaminaa nushínaa ángel-biniu, náawaquedaminaa ná'a nushínaa chóniwenica quinínama cainabi íta'aa, quinínama licúchui rícu liá'a cainabica cáashia último licúchui rícueji áacairranaa.

²⁸ “Éewida linácu liáni licábacanaa áicuba báinaca: Jáicta icá'a libáinaa páquiawai wáa léenaa ái urrúni camuí. (Cháwa'ee Israel shínaa cainabi íta'aa). ²⁹ Chacábacanaa, jáicta icábai libésunacoo liá'a nuíwani irrú, yáa léenaa urrúni nuínuca, Nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ³⁰ Numá irrú yáawaa quinínama liérra bésuneerri'inau yáawaa jóctanaa mánali ná'a chóniwenica cabenai liáni bésuneerricoo liyáca. ³¹ Quiní-

nama cáinabi ítasai ya éerri rícu amáarrai'inaa, ne nuchuáni arrúnaa licúmpliacoo.

³²“Ne liá'a éerrica ya liá'a hóraaca jiní yáa léenaa, báawita ná'a ángel-binica yéenai áacai, báawita Licúlee. Bácai yáa léenaa liá'a Lisáljinaca.

³³“Tanda, arrúnaa iyá cáwitui yáca icábadeda iyáca, jócta yáa léenaa chacálishia nuíinujoni. ³⁴Chái cábacanaa léjta báqueerri washiálicuerri, yáairrictau liyácani bájirra cáinabi ítala, licárgueda lishínaa tráawajador-biniu natúyaque'e líbana. Bácaina nabánua natráawajaaca ya libánua liá'a catúyacai cuítá núma cáberri liyá lífinuquicta. ³⁵Chacábacanaa, cárbitui yáca, jócta yáa léenaa chacálishia nuíinojoni tuyá cuítá wácalica, jócta samásamanaa, jócta béewami táayebbee, jócta á'a cawáamai máidac-taca, jócta manúlacaiba; ³⁶jócubeecha nuínu walíqueda nuínu'inaacu máinei iyáca. ³⁷Liéni nuíwani irrú, nuíwani irrú quinínama: ¡Cáwique'e ituí yáca quinínama!”

Nacúmida yáacau nawínaque'e Jesús preso
(Mt 26:1-5; Lc 22:1-2)

14 ¹Cháucta chámái éerri liyáali lishínaa sáictacta nawówa lijí'inaa pascuaca, náayacta'inaa liá'a pánica jócai múrracau. Ná'a nawácanica, ná'a sacerdótebinica ya ná'a quéewidacani ley shínaaca náawacau natáania nalí wáacoo, chítashia néewoo nawínaque'e Jesús natéequ'e cuítá manúmai rículani, númerashi yúwica náueji ya náinuaque'inini. ²Ne áabi má'ee:

—Jócaita fiesta éerdi rícu, jócubeecha íiwirri chóniwenai wówa naméda máashii.

Báquetoo íinetoo nuádeda juménibee Jesús nácu
(Mt 26:6-13)

³Jesús yáairriu Betániala, Simón íibana néerra, liá'a Simónca wáalierrimite lepra; nácula liwáau mésa nácula, ruínu báquetoo íinetoo índechoo áabai frasco alabastro yúsai cashiámui juménibeeyu jí'ineerri nardo liyáwoo, cawéni wérri. Lisúwirria liá'a frascoca léewaque'e liméecucoo ya linuádeda liá'a juménibeeca Jesús wíta nácu. ⁴Áabibi ná'a yéenei néenee íiwirrini wówa, namá'ee nalí wáacoo:

—¿Táda namáshida liá'a juménibeeca? ⁵Éewerricta wawéndaca áabai camuíta liwéni liá'a tráawajuca, quéewique'e nayúda ná'a carrúni jináatanica.

Ya táania máashii runácula ruá'a íinetoooca.

⁶Ne Jesús má'ee:

—Imáacani; ¿tánda ijódiani? Liáni rumédani nulí sáicai wérri. ⁷Ne ná'a carrúni jináatanica arrúnaa iyá fíbi, ya éewani iméda irrú sáicai táshia éewacta jiníni; ne nuyá jócai'inaa nayá fíbi mamáarraca. ⁸Ruáni íine-

tooca le ruénani rumédacaja liáni: Rujúsueda nunácu juménibee jóctanaa naquéni nuyá. ⁹Ne yáawaiyi numá irrú, táshia nácucha cáinabi jíni táshia náiiwadedacta liá'a chuánshica wásedau'inaacoo, natáaniaminaa runácu ruá'a íinetooaca liá'a rumédanica, chámmina nédacanicoo runácujo.

Judas fréserry léntregaa Jesús
(Mt 26:14-16; Lc 22:3-6)

¹⁰ Judas Iscarioteca, néenaa ná'a doce éewideneu, yáairri licábaca nawácanai ná'a sacerdótebinica quéewique'e chítashia léewoo'u léntregaa nalí Jesús. ¹¹ Néemil'inaami, sáita nawówa ya nafrésia náa lirrú warrúwa liá'a Judasca, liyá prínsipierri limúrru liyáalimi sáica léntregaaque'e Jesúsca.

Liá'a santa cena Wawácali shínaaca
(Mt 26:17-29; Lc 22:7-23)

¹² Quéechanacu áabai éerri liá'a fiestaca náayacta liá'a páanica jócai náarru limúrracau'u, quéecha'inaa náiinua liá'a cordéroca pascua shínaaca, ná'a éewidenaicoo nasáta néemiu Jesús:

—¿Tanácucha jiwówai jiyá jíni wáacoo waméda liá'a íyacashica pascua shínaaca jirrú jíni?

¹³ Néene'e libánua chámata lishínaa éewidenaicoo ma nalí:

—Yáa namówai lirrícula liá'a chacáaleeca. Néeni íinujoo báqueerri washíalicuerri téerri áabai cántaru shiátai; yáau liánai, ¹⁴ táshia liwárruactau jíni, imá lirrú liá'a cuíta wácalica: ‘Liá'a quéewidacai lisáta léemiu: ¿Tanácucha liyá jíni liá'a cuartoca núyacta'inaa nushínaa éewidenaicoo yáajchau pascua íyaninaaca?’ ¹⁵ Liyá líyadaminaa irrú liá'a piso áacaica áabai cuarto máanui, ichúnini ya listo náayacta'inaa cena. Iméda árra quinínama liá'a arrúnai'inaa wáayaca.

¹⁶ Néenee ná'a éewidenaicoo jáiwa náawai chacáalee rícula. Náiinu quinínama léjta Jesús mayu'u nalí, ya naméda liá'a cenaca pascua shínanaaca.

¹⁷ Quéecha'inaa samáacai, línu liá'a Jesúsca cuarto rícula lishínaa doce éewidenaicoo yáajchau. ¹⁸ Nácula'ee nawáacoo náayaque'e Jesús má'ee nalí:

—Yáawai'inaa numá irrú, ái báqueerri íibi já'a íyeerri nuájcha éntre-gueerri'inaa nuyá náiinuaque'e nuyá.

¹⁹ Néenee máashii nawówai ná'a éewidenaicoo nasáta néemiu liyá bácainaa namá'ee:

—¿Nuyáminaani? Báqueerri ma léccchoo: —¿Nuyáminaani?

²⁰ Jesús ma nalí:

—Báqueerri íibi iyá doceca íyeerri nuájcha lirrícu liáni mitájiaca.

²¹ Nuyá Washíalicuerri Dios Cúuleeca, íinuerri Dios néenee yáairri'inau

máanalica léjta litánau'u Dios chuáni rícu. Ne máashii wérri lijiácoo lirrú liá'a washiálicuerri léejueda'inaa náiinua nuyá. Sáictaminaata jíni jóctata lijiáwai liá'a washiálicuerrica cáinabi íta'aa.

²² Nácula náaya ná'a éewidenaicoo liájcha liá'a Jesúsca, liwína páani, liá Diosru sáicai linácu liá'a páanica. Linísala'inaa liá Diosru sáicai linácu liá'a páanica, litúcuedani liá nalí, limá'ee:

—Íyau, nuíinnaa waliérra.

²³ Néenee liwína vino áabai báasu liá Diosru sáicai linácu. Linísala'inaa liá Diosru sáicai linácui, liá jíni nalí náiirra quinínama báasu rícueji.

²⁴ Limá nalí:

—Liáni wówerri limáaca nuíirranacaalani, nuádedani'inaa íchaba jíconaashi nácueji. Liyú liáni írraica, numéda nuyá léjta Dios máyu'u numédaque'ini quéewique'e numéetua íchaba jíconaa. ²⁵ Yáawaayii numá jóca nuírra liábi liá'a uvaca mawiá ne liyáali éerri'inaajoo nuírra liábi liá'a wáaliica chaléeni áacairra Dios wánacaalactalaca.

Jesús fiwa Pé'erurru libáyaque'e lináawa liá'a Jesúsca

(Mt 26:30-35; Lc 22:31-34)

²⁶ Quéecha'inaa narrába áabai shímashi, jáiwa najiáu cuíta lícucha náau áabai díuli néerra jí'ineerri Olivos. ²⁷ Néenee'e Jesús má'ee nalí ná'a éewidenaicoo:

—Quinínama iyájoo yúrrucuedaminaajoo iwówaujoo nunácueji wáalee táayee, imáaca nuyá bácai, jiníwata jái tánacuwai wanácu:

‘Nuínuaminaajoo léju liá'a pastorcojoo,
náju ná'a ovejaca nacáarraliaminaujoo.’

²⁸ Ne quéechanacu jáicta nucáwiaujoo, nuáuminaajoo ibéechajoo Galilea rículajoo.

²⁹ Néenee'e Pé'eru má'ee Jesúsru:

—Áawita náurrucueda nawówaujoo quinínamajoo namáaca jiyá bácai, nuyá jócmai'inaa.

³⁰ Néenee'e Jesús éeba'ee Pé'eru chuáni: —Yáawaiyii numá jírrú jiyá, wáalee táayee, jóctanaa limáida chámaitchu liá'a gáayuca, jibáya jináa-waujoo matálichujoo nunácueji, jócalo yáa léenaa nunácu.

³¹ Ne limá'ee Jesúsru danáanshiyu mawí:

—Áawita rúnaa máanali nuyá jiáchajoo, jóca nuéjoo nubáya jináawa mawiá.

Quinínama cha namácai.

Jesús óreerri Getsemaní néeni

(Mt 26:36-46; Lc 22:39-46)

³² Jaiwa náawai chaléeni jí'ineerri Getsemaní. Jesús ma lishínaa éewidenaicoorru:

—Iwáayu íchaitaa áani nácula, nuáu nu'óracoo.

³³ Ya litée Pé'eru, ya Santiago ya Juan, ya néenee lisíntia bájiala máashii liwówa cáwi licábacoo lécchu. ³⁴ Limá nalí:

—Nusíntia nácuu máashii máanalicai. Imáacau áani, úwa imáajoo.

³⁵ Liyálalimi Jesús yáu libéechalawoo mawí, litájau cáashia lináni dúnú cáinabi, lisáta'eewoo Dios yúcha, jócubeecha línda carrúni jináata limé-dacoo bájiala. ³⁶ Á'a li'óractacoo limá'ee: Nusálijinaa, jiyá éewerri jiméda quinínama: Jéda nútacha liáni carrúnatai wérrica; ne jócubeecha jiméda léjta nuwówau'u, ne jimédaque'e léjta jiwówau'u. ³⁷ Néenee léejuawai chaléeni nayáctalaca ya línu nanácu máainai. Limá'ee Pé'erurru:

—Simón, ¿jimáa jiyáca? ¿Jócu wíta áabai hóraa jéewa jiyá cáwi jitáldeda nuyá? ³⁸ Arrúnaa cáwi iyáca ya i'orau, quéewique'e jócubeecha licáu irrú liá'a máashiica. Iyá sáicai iwówa, ne íinnaa wáneerri cáarru iyá.

³⁹ Ne liáu báaniu, ya li'orau lirrítitia liyája chuánshicaja. ⁴⁰ Néenee léejuailinu báaniu, línu nanácu náa'a éewidenaicoo báaniu máainai, jiníwata dajuishi báya wérri natuú. Jiní náa léenaa namá lirrú. ⁴¹ Léejoo matálachu, ya limá nalí:

—¿Isíguia imáaca ya iwówa íyabacoo? Cái ája árra, línu léjí liárra hóraaca Nuyá Washiálícuerrri Dios Círuleeca néntregaani'inaa nacáaji ricúla náa'a cajíco-naanica. ⁴² Ibárroo, wáawai; ái urrúnicaí liá'a éntregueerri'inaa nuyá nujínairru.

**Natée preso liá'a Jesúsca
(Mt 26:47-56; Lc 22:47-53)**

⁴³ Jesús táania'inaa liyá újni'ii, línu néerrai liá'a Judasca néenaa náa'a doce éewidenaicoo, íchabani chóniwenai yáajcha índenai espada ya áicuba. Ínuenai nawánacaala nácu náa'a sacerdote wácanica, náa'a fíwadenai Moisés chuáni, yá'ee náa'a salínaica. ⁴⁴ Liá'a Judasca éntre-gueerri nalí Jesús linísá líiwa nalí chíashia quéewo'oo náa léenaa Jesúsqui jíni:

—Léju liárra nushíshi linánijoo, liyáwa léju liárra. Iprésudani itée sáicani.

⁴⁵ Línu'inaa liá'a Judasca, lirrúniu Jesúsru madéjcalicunaa limá lirrú:

—¡Quéewidacai!

Néenee lishíshi jíni. ⁴⁶ Linísá'inaa lishíshiqui jíni, néenee nawína jíni natée preso jíni.

⁴⁷ Néenee báqueerri néenaa yáainai néeni, lijéda lishínaa espada líimanaca licúchau, jáiwa líiju le jiliá'a sacerdote wácali shínaa chóniwerri tráawajairri lirrú liwíchua liwíbai. ⁴⁸ Ya Jesús lisáta léemiu náa'a chóniwenica:

—¿Tánda índa espada ya áicuba quéewique'e iwína nuyá preso, jicá'a liá'a máashiicaica? ⁴⁹ Éerri jútainchu nuyá yáajcha nuéewida iyá lirrícu liá'a templo máanuica, jócai iwína nuyá preso. Ne liáni imédani iyáca léjta limáyu'u liá'a Dios chuánica.

50 Néenee quinínama ná'a lishínaa éewidenaicoo namáaca jíni liá'a Jesúsca nacánacau liúchai. **51** Ne báqueerri icúlirrijui yáau liánai, dájiderriu áabai éeyaishiyu. Ne liárra jáiwa nawína jíni. **52** Ne liyá jáiwa liwáseda lishínaa éeyaishimiwai jáiwa licánacau jushícai.

Jesús náajcha ná'a judío wácanica
(Mt 26:57-68; Lc 22:54-55,63-71)

53 Natée Jesús lirrú liá'a sacerdote wácalirru, ya náawacau quinínama ná'a wácanica sacerdótebinica, ná'a salínaica ya ná'a quéewidacanica ley shínaaca. **54** Pé'ru yáau líshiirricu déecuchata, cáashia línu patio ítala lishínaa cuíta liá'a sacerdote wácalica, ya jáiwa limáacawai náajcha ná'a catúyacani templo, licámudau liyá chichái téiji.

55 Ná'a sacerdótebini wácanica ya quinínama nawácanica, namúrru'e chítashia quéewau'inaa cajíconaa nalí Jesús náiiinuaque'inini; ne jócai jiáu nalí léjta nawówau. **56** Jiníwata báawita namá íchaba ne jócai yáawaiyi, namá'ee nalí wáacoo bácainaa. **57** Áabi bárroo namáca újnii namé'e nanúma yúbicau:

58—Wayá éemenai limáca: ‘Nuyá cáarralerri'lnaa liáni temploca namédani ná'a washiálicuenica, ya matáli éerri nubárrueda áabai ya jócai namédacala ná'a washiálicuenica.’

59 Ne jiní éewiderrini liá'a namánica.

60 Néenee liá'a sacerdótebini wácanica libárroo béewami nalí quinínama, ya lisáta léemiu liá'a Jesúsca:

—¿Jiní éebaca? ¿Tána léji liéni namáni nayá jáica jiyá jíni?

61 Ne Jesús máacau manúma, jiní éebacta; jiníwata ná'a'aca léenaa jócu liwáalia ítalashi. Liá'a sacerdótebini wácanica léejoo lisáta léemiuni:

—¿Jiyá jiliérra Mesías, liá'a licúulee Dios sáicaica?

62 Jesús ma lirrú:

—Jajá, nuyá. Ya iyá icábaminaajoo nuyá Licúulee liá'a Washiálicuerrica wáairriu chéni sáicaquictejica liá'a Dios cadánani wítee, ya línu sáanai fíbeji.

63 Néenee liá'a sacerdótebini wácanica jáiwa lishírricua líbalawai liwówau limáca fíwirricala liwówá, ya limá'ee:

—¿Tána arrúnaa warrúnaacai nacábaque'e mawí jíni? **64** Iyá éemenai limá chuánshi máashii Dios nácu. ¿Chíta icábau jiníni? Quinínama namá cajíconaacalani ya arrúnaacala máanalicaní.

65 Áabibi chánau nawísadacani, ya nabáya lituí ya nabásaida liyá, namá lirrú:

—¡Jiácta léenaa tánashia básaida jiyái!

Ya ná'a catúyacani templo nabáseda lináni.

Pé'eru báyeerri jócala licúnusia Jesúsca
(Mt 26:69-75; Lc 22:56-62)

66 Nácula Pé'eru yáa liyáca cáinacula patio íta'aa, néenee ruínu ruá'a báquetoo néenaa náa'a sacerdote wácali shínaa chóniwenai néeni sána yáca. 67 Rucábá'inaa Pé'eru nábeerri liyáca chichái dáninacu, néenee'e rucábalee lirrú rumá'ee lirrú:

—Jiyácani yáairrimi liájcha léccchoo liá'a Jesús Nazaret sáica.

68 Ne Pé'eru báya jíni limá'ee:

—Jócai nucúnusia liyá, jiní nuá léenaa liá'a tánashia jitáaniaca.

Néenee lijíau bináawalai cuítu núma licúla néenee gáayu máidai. 69 Rucábá'inaa lirrú báaniu ruá'a chóniwetooca, néenee rumá nalí náa'a yáinai néerra:

—Léwa báqueerri néenaa liárra náa'a yéeneemi Jesús yáajcha.

70 Néenee Pé'eru léejoo libáya báaniu jíni liá'a Jesús náwa. Íchaitaa rími liáwinaami, náa'a yáinai néerra namáwee Pé'erurru báaniu:

—Yáawaiyii, jiyá báqueerri néenaa, níwata jiyá Galilea sái léccchoo, jitáaniacala léjta nayá.

71 Néenee'e lijúrawai limá'ee:

—Dios cástigaa nuyá jócta numá liá'a yáawaiyiica. “Dios yáa léenaa jócai nucúnusia liá'a washiálicuerrica chái itáania iyá nácu”.

72 Liyáalimi já'a, gáayu éejoo limáida báaniu. Néenee'e líinu Pé'eru liwíta lículai liá'a chuánshica Jesús mánimi lirrú:

—Jóctanaa gáayu máida chámachu, jibáya nunáawa matálachu.

Ne lédacani'inau linácu liáni, néenee líchai.

Jesús Pilato náneewa
(Mt 27:1-2,11-14; Lc 23:1-5)

15 1 Jucámarra'inaami liácuwai, nawáca yáacau náa'a sacerdótebini wácanica náajcha náa'a salínaica ya náa'a quéewidacani ley shínaaca, quinínama judío wácanica. Ya natée Jesús libáji rícuu, jáiwa néntregaa jíni Pilatorru. 2 Pilato sáta léemiuni:

—¿Jiyá jiliérra rey judíobini shínaaca?

—Jiyái máca, —Jesús éeba'ee.

3 Jiníwata sacerdótebini wácanica náani nalít'a'aa íchaba chuánshi,

4 Pilato éejoo lisáta léemiuni:

—¿Jiní jéebacta? Jicába chítashia mánaba najútacoo jíni.

5 Ne Jesús jócai éeba lichuáni; jáiwa'ee Pilato cáarrudawai.

Jesús nawána náiuuaca
(Mt 27:15-31; Lc 23:13-25)

6 (Nuwówai nuíwa irrú áabai chuánshi rími). Lijútainchu liá'a fiestaca jí'ineerri pascua, Pilato wáseda nalí náa'a judíobinica báqueerri preso tánashia nasátani. 7 Ái báqueerri cuítu manúmai rícula já'a jí'ineerri

Barrabás náajcha ná'a limánabacaca, íinuenai chóniwenai lirrúcu liá'a jináwiuca namédani náajcha ná'a gobierno shínaa chóniwenai, ya náiinua báqueerri chóniwerrite. ⁸Néenee narrúni'inau Pilatorru ná'a chóniwenai íchabanica, néenee nasáta limédaque'e nalí léjta liwítee séewirrinaa. ⁹Néenee Pilato má'ee nalí:

—¿Iwówai nuwáseda irrúni liá'a Judíobini shínaa reyca?

¹⁰Pilato liáca léenaa ná'a sacerdótebini wácanica, néejueda Jesús lirrú cadénica nayá. ¹¹Ne ná'a sacerdóteca wáneenai nacáarraliacoo ná'a chóniwenica quéewique'e nasáta Pilato wáseda sáica mawí liá'a Barrabásca. ¹²Néenee Pilato má'ee nalí báaniu:

—¿Tánawa iwówai numéda liájcha liá'a imáni liá'a imáni nácucha judíobini shínaa reyca?

¹³Néenee namáídada báaniwai namá'ee:

—¡Jíinua cruz nácuni!

¹⁴Néenee Pilato má'ee nalí:

—¿Tánawa máashii limédati?

Ne namáídada danáanshiyu mawí namá'ee:

—¡Jíinua cruz nácuni!

¹⁵Néenee Pilato wówai limáacacoo sáica chóniwenai yáajcha, néenee liwáseda nalí jíni liá'a Barrabásca. Néenee'e liwána nabása liyá danáanshiyu mawí liá'a Jesúscia. Nanísainaa nabásaquí jíni, néenee'e liá nalí jíni quéewique'e máanali cruz nácuni.

¹⁶Néenee ná'a soldádoca nanísainaa natée Jesús lítala liá'a cuíta wérrica shínaa bináawaca, néenee náawaquedá yáacuwai ná'a soldado íchabani mawí. ¹⁷Néenee nasúwa lirrú liá'líbala quíirrai wérrica léjta rey líbala, jáiwa'ee nanísainaa nayáaquí jíni liá'a túwirrica macájcuiyu újni corónaca, nasúwa liwíta nácu jíni. ¹⁸Néenee'e ya ta nachána namáidadaca namá'ee lirrú:

—¡Yáali, Judíobini shínaa Rey!

¹⁹Nanísainaa natáa lirrú jíni, néenee nabáseda náacoo jíni liwíta nácu varayu, nawísadani náacoo natúyau náurri íta'au lirrú namédá náacoo lirrú nacáidaque'inini. ²⁰Nanísainaa nacáidaqui jíni, néenee namídu líbalami liá'a quíirrai wérrica néenee nasúwa lirrú le jiliá'a líbala. Néenee natée jíni náiinuaque'e cruz nácuni.

Jesús natáatani'inaa cruz nácu (Mt 27:32-44; Lc 23:26-43)

²¹Báqueerri washiálícerri Cirene néenee sói, jí'ineerri Simón, liá'a lisá-líjinää liá'a Alejandro ya Rufo, íinuerri bacháideji. Libésuna'inaamíu á'a, nawána litée máashiiyu Jesús shínaa cruz. ²²Natée Jesús áabai sitio jí'ineerri Gólgota (wówerri limáca: "iyájimi yáarru"); ²³Náa lírra vino éewiderriu mirra yáajcha, áabai debé cáiwibeeyuca, jí'ineerri mirra, ne Jesús jócai lírra

náuchani. ²⁴Ne jáiwa natáata jíni. Ya ná'a soldádoca jáiwa nachújida nalí wáacoo líbalami liá'a Jesúsca, nacába tánashia natée nalí wáacuwai.

²⁵Manúlacaiba las nueve natáata'inaamini liá'a Jesúsca. ²⁶Ya nachánaa áabai letra cruz nácu wówerri limáca tándashia náueji náiinua jíni, limá: “Rey judíobini shínaa”. ²⁷Liájcha natáata chámata máashiinini léchchoo, báqueerri sáicaquicteji ya báqueerri apáuliquicteji. [²⁸Cha licúmpliacoo liá'a tánerricoo: “Naníquini náiibi ná'a máashiinica”.]

²⁹Ná'a bésunenaicoo náacoo nacáita liyá, nacúsuda nawítau ya namá lirrú:

—Jéemite, jiýá cáarralerri templo ya matáli éerri jinácuda báaniu wáni, ³⁰Jiwásedateu jiýá jájiu ya jiúrrucoo cruz nácula!

³¹Chacábacanaa nacáida liyá ná'a sacerdótebinica wácanica ya ná'a quéewidacaní ley shínaaca. Namá'ee: —liwáseda áabi, ne liyá jájiu jócai éewa liwásedacoo. ³²¡Jiúrrucoo cruz nácula liá'a Mesíasca, Rey Israel shínaa, quéewique'e wacábacaní ya wéebidaque'ini! Ya ná'a chámataca tátatenaicoo liájcha nacáitade liyá.

Jesús máanalica

(Mt 27:45-56; Lc 23:44-49)

³³Ne wówai'inaami wíyaicumi cáí, quinínama cainabi máauerriu catáwaca cáashia las tresca. ³⁴Liyáali hóraami Jesús máidada cadánani: “Eloi, Eloi, ¿lema sabactani?” (wówerri limáca: “Nushínaa Dios, nushínaa Dios, ¿Tánda jimáca nuyá bácai?”)

³⁵Áabi ná'a yéenai á'a, néemini namá'ee:

—Éemite, máiderri liá'a íiwadederri Dios chuáni Elíasca.

³⁶Néenee báqueerri néenaa jáiwa licánacawai, jáiwa lisábida áabai esponja vino ijíshiiyu, libájini báju shitúwa juáta lícu, jáiwa lidúcua Jesúsru jíni quéewique'e lírracaní, limá'ee:

—Imáacaní, wacába Elías fíñucta liúrrucueda cruz náculajoni.

³⁷Ne Jesús jáiwa limáidada cadánani wérri, jáiwa máanalí jíni. ³⁸Ne liá'a cortinaca templo núma lícu sáica jáiwa lishírricuawai béewami cainacueji áacairra. ³⁹Liá'a wánacaleerri romanoca, yéerri Jesús júntami, licába'inaa máanalí Jesús, limá'ee:

—Yáawaiyi liéni washálícuerrica Dios Cúulee.

⁴⁰Lécchoo ái áabi fína já'a cábenai nayá déecucheji; náibí ruyá ruá'a María Magdalena, María litúwa liá'a Santiago líshíimica ya José, ya Salomé. ⁴¹Náani fíñaca yáainaiu Jesús yáajcha ya nayúda liyá quéechalínaa liyá Galilea néeni. Ái áabi mawí já'a áani íchaba áabi yéenaiu liájcha Jerusalén néerra.

Jesús naquénini

(Mt 27:57-61; Lc 23:50-56)

⁴²Jesús máanalí'inaami liyáali éerrica ná'a judíoca nachúnicta quinínama nayáca liá'a éerrica sábadoca, liwówai limá walí, libéecha liá'a

éerri nawówa íyabactacoo, táda samáabee béecha. ⁴³Jáiwa, báqueerri washíalicuerri Arimatea sái jí'ineerri José íinuerri. Liá'a Joséca wánacaleerri áacai náiibi ná'a wánacaleenai judíobini, néenderri Dios wánacaalau'u léccchoo, jócai cáarrunaa wárruacoo Pilato néerra lisátaque'e liúcha Jesús náanaimi. ⁴⁴Néenee Pilato cáarrudau léemi jáica máanali liá'a Jesúsca néenee limáida lirrú liá'a soldado wácalica lisátaque'e léemiu liyá jáicta máanali jíni. ⁴⁵Jáyaali soldado wácali síwa lirrú jíni, néenee Pilato línda áabi éntregaa Josérruni Jesús náanaimi. ⁴⁶Néenee José wéni bájirra wáarruma mawíyii cawénica. Liúrrucloo Jesús cruz liúcha jíni, linísainaa lidájidaqui jíni, néenee libáyani útawi rícu wáalii jíni naquénini íiba síbi. Linísainaa libáya útawi rícu jíni, néenee liwówaneda áabai íiba libáyaque'e útawi núma. ⁴⁷Ruá'a María Magdalena ruájcha ruá'a María José túwaca nacábani liá'a namáacactacani.

Jesús cáwiactau

(Mt 28:1-10; Lc 24:1-12)

16 ¹Libésuna'inau liá'a éerri nawówa íyabactacoo, ruá'a María Magdalena, ruájcha ruá'a María Santiago túwaca ya ruá'a Saloméca, nawéni juménibee náaque'i'u najúsua Jesús náanai nácuni (jócubeecha máashii lfisaani). ²Domingo manúlacaiba wérri, cáiwia wáalii jiácuwai, náau útawi néerra. ³Namá'ee náacoo nalíwaacoo:
—¿Tána wówanaida walí útawi núma rícura liá'a íibaca?
⁴Ne nacába'inaa nabéechau, nacába liá'a íibaca shírruerriu liárru rícu-chau liá'a íiba máanui wérrica. ⁵Néenee nawárrua'inau útawi rícula, nacába báqueerri icúlirrijui wáacoo liyáca sáicacaquictejica wáalierrí lílibalau cabálai díririrri néenee nacáarrudau bájiala. ⁶Ne limá nalí:

—O'icáarrudau. Imúrru imácoo liá'a Jesús Nazaret sáica liá'a náinuanimi cruz nácu. Ne cáweerriwai, jiní áani. Icábateni áani namáactamicani. ⁷Yáa namówai, síwa nalí ná'a lishínaa éewidenaicoo ya Pé'erurru léccchoo: 'Liácalau nabéechaa Galilearra. Icába néerrajoni, léjta limáyu'umi irrúni.'

⁸Néenee najiáu nacánacacoo útawi yúcha ná'a íinaca, níwata chéchineneu, nacáarrudacalau. Jiní namá áabirru jiníwata cáarrucaa nayá.

Jesús íyaderriu María Magdalenarru

[⁹Quéecha'inaa Jesús cáwiacuwai domingo manúlacaiba wérri, líyadau rulí quéechanacu ruá'a María Magdalenaca, lijédanimi yúcha siete espíritu máashiini. ¹⁰Néenee ruáu ruíwa nalí ná'a yéenaimi Jesús liájcha ná'a máashiini wówa íchenaica. ¹¹Néemi'inaa cágwicaa Jesús báaniu rucábacalani, ne nayá jócai néebida rulí.]

**Jesús íyaderriu chámata lishínaa éewidenaicoo
(Lc 24:13-35)**

¹² Liáwinaami, Jesús íyaderriu nalí áabaiyu nalí ná'a chámata limáa-nabaca yéenaimi liájcha yáaineu náacoo náibayu bacháidala. ¹³ Néenee néejoo náaque'iu náiiwa áabi apóstolu Jesús yáajcha, ne nayá jócai néebida nalí léchchoo.

**Jesús íiwacta nalí ná'a apóstoluca namédaque'e léjta liwówau'i
(Mt 28:16-20; Lc 24:36-49)**

¹⁴ Liáwinaami, Jesús íyadau nalí ná'a once éewidenaicoo nalí já'a nácula náaya nayácacaa, néenee licáita nayá cháuctacaa néebidaca ya cabálinalica nawówa níwata jócai néebida nalí ná'a cábeneemi licáwiaco. ¹⁵ Néenee limá nalí: “Yáau quinínama cáinabi íiwa liáni chuánshica wásedeerri'inaa quinínamarru. ¹⁶ Tánashia éebiderri liá'a chuánshi sáicaicojoo libáutisacoo, liámina Dios néerra, ne tánashia jócai éebida liá'a chuánshijoo, jócani liwásedaujoo, liúcaminau máashiiquictalaca. ¹⁷ Namédaminaa léju liáni, ná'a éebidenai nuchuáni: Nují'inaa nácu najédaminaa espíritu máashii chóniwenai yúchajoo; natáanaminaa chuánshi wáaliuyujoo; ¹⁸ Nawínaminaa áai nacáaji rícujo; ya náiirracta'ee méenaami máanalicaica, jócuminaa máashii liméda nalíjoo; ya mawí'inaajoo jáicta nachánaminaa nacáajiu nanácu ná'a báline-neecoo sáicaminaa nayájoo.”

**Jesús íirrerriu áacairra
(Lc 24:50-53)**

¹⁹ Linís'a'inaa litáania náajcha liá'a Nawácali Jesúscua, néenee linácu-dawai narríshibia áacairra jíni, liwáau Dios éemanacu sáicaquictejica, wáaque'e léenaa Dios máaca liyá áacai wérri. ²⁰ Néenee najíau ná'a éewidenaicoo náiiwa liá'a chuánshi sáicaica matuínaamirru. Liyá Nawácali yúda nayá líyadaque'e quinínamarru lichuáni sáicai nayú ná'a méenaami libánuani lichuáni yáajchau. Chácajani.]

Evangelio según SAN LUCAS

Quéechanacu sói

1 ¹Íchaba chóniwenai natána liá'a quéecha sáimi bésunacoo wáibi. ²Chaléjta néewidaumi ná'a chóniwenai cábenai quéechanacumi, ya narríshibia liá'a libánuani namédaca náiiwa liá'a sáica chuánshica Jesucristo shínaaca. ³Nuyá Lucas, léccchoo nujúnicaí cawéni wérri Teófilo, nunísá nuá léenaa quinínama sáica quéechanacu sáimica, nucába lirrúnaacoo nácu íchaba nutána jirrú quinínama liáni nuchúni jirrú sáicani, ⁴quéewique'e jicúnusia sáica liá'a yáawaiyiica néewidani jiyá nácu.

Báqueerri ángel íiwa Juan Bautista jiácta'inaacoo

⁵Liyáali éerrimi liwánacaala'inaami liá'a rey Heródesca líta'aa liá'a cáinabi jí'ineerri Judea, yérri néeni báqueerri sacerdote jí'ineerri Zácarías, báqueerri Abías táqueerri éenaami. Línu liá'a Zácaríasca ruji'inaa Isabel Aarón táquetoomi. ⁶Chámatanaa nayá majíconaani Dios náneewa ya naméda liwánacaala liá'a Dios wánani namédaca, táda jiní éewa liá najíconaa. ⁷Ne jócai nawáalia néenibiu, jiníwata Isabel jócau éewa quée-nibica; ya mawíjani salínai cái.

⁸Áabai éerri arrúnaa naméda nashínaa tráawaju ná'a Zácarías máanabaca Dios náneewa, ⁹léjta séewirrinaa nawítee nayáwacoo ná'a sacerdótebinica, naníwani náiiibu tánashia wárruerri'inau templo rícula, jáwa lijiáwai Zácarásru arrúnaa liwárruacoo Dios shínaa templo rícula quéewique'e léema juménibee nafrésiani Diosru. ¹⁰Nácula léema liá'a juménibeeca Diosru, quinínama chóniwenai na'óraa nayáca bináaweji. ¹¹Liyáalimija báqueerri ángel Dios shínaa íyadu Zácarásru, bárruerri altar éema nácu sáicaquictejica néemactaca juménibee jí'ineerri incienso. ¹²Jái'inaa Zácarás cába ángel, jáwa licáarrudawai. ¹³Ne ángel má'ee lirrú:

—Zácarás, ocáarru jiyá, jiníwata Dios éemerri jisátau'u liúcha, ya ruá'a jínu Isabelca wáaleecho'inaa rucúuleu, jáicta samálita jiájoo

jiáni'inaa jí'inaa Juan. ¹⁴ Iyá sáictai wérri'inaa iwówa, ya íchabaminaa sáicta wówajoo jáicta lijiáujoo. ¹⁵ Jiníwata jicúulee cadánani'inaa wítee Dios náneewa. Jócai'inaa írra írracaishi cáiwii, cashiámui'inaa Espíritu Santoyu jóctanaa lijiájau. ¹⁶ Liwánaminaa íchaba éejueda nawíteu nashínaa Diosru, ná'a chóniwenai Israel rícu sánaca. ¹⁷ Liéni Juan yáairri'inau, Wawácali béecha, Espíritu dánaniyu ya liwítee léjta liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu jí'ineerri Elías, quéewique'e néejooocoo áabenaa nawówa nasálijinaa néenibi yáajchau ya ná'a máashiinica néewidaque'iu naméda sáicai. Cha licábacanaa lichúni ná'a chóniwenai narríshibia'inaaque'e Wawácali. —Limá'ee liáni ángelca.

¹⁸ Zacarías sáta léemiu ángelca:

—¿Chítá quéewau'inaa nuá léenaa nuéewa nuwáalia nucúuleu níwata nuyá bájialai salírranica ya nuínu léccchoo.

¹⁹ Ángel éeba'ee lichuáni:

—Nuyá Gabriel ya nutráawajaa Diosru; liyá bánuerri nuyá nutáaniaque'e jiájcha, ya nuíwa jirrú liáni sáicai chuánshica. ²⁰ Ne wáalee, níwata jócai jéebida liáni chuánshica numáni nácula jirrú, jiyá manúmai'inaa; jócuminaa jéewa jitáaniacojoo, cáashia libésunacoo quinínama liáni.

²¹ Nácula, ná'a chóniwenai nanénda Zacarías bináaweji ya nasáta néemiu nayá jájiu táda lidécudau bájiala lijiácoo templo rícura.

²² Lijiá'inaawai, jócai éewa litáania nalí; néenee ná'a léenaa jíni licábaca lituírricu sáiu templo rícu, litáania nalí señalyu; cha lisíguiacoo jócu litáania.

²³ Linís'a'inaa liméda lishínaa tráawaju Diosru templo rícu, Zacaríasca jáiwa léejoo líibana néerrawai. ²⁴ Liáwinaami liáni, ruá'a líinu Isabelca ruáwi rícui, ya nácula cinco quérri jócau jiáu rúbana yúchau, rupénsaa rumá rulíwoo: ²⁵ “Liá'a Nuwácali chóque'e liméda nulí liáni, quéewique'e ná'a chóniwenai jócubeecha nacháani nuyá mawiá.”

Báqueerri ángel fíwa Maríarru linácu liá'a Jesús jiácta'inaacoo

²⁶ Ruwáalia'inaa seis quérri ruáwi rícuai ruá Isabelca, néenee Dios bánuua báqueerri ángel jí'ineerri Gabriel, lirrícula liá'a chacálee jí'ineerri Nazaret, yéerri áabai cáinabi íta'aa judíobini shínaa jí'ineerri Galilea, ²⁷ quéewique'e litáania ruájcha ruá'a miyácau jócai yáacaji washiálicuerri yáajcha, jí'ineechoo María, comprométechoo rucásacoo báqueerri washiálicuerri yáajcha jí'ineerri José, litáqueerrimi liá'a rey David. ²⁸ Néenee liwárrua ruyáctala liá'a ángelca limá rulí:

—¡Nutáa jirrú, Dios wówairri liméda jirrú áabai sáicabee máanui! Wawácali yéerri jiájcha. Dios méderri sáicai mawí náucha ná'a fína quinínama.

²⁹ Ne rucába'inaa ángel ruá'a Maríaca, jáiwa rucáarrudau ruéemi lichuáni, rumá rulíwoo tádashia líinu limá rulí chájil'i. ³⁰ Néenee liá'a ángel ma rulí:

—Ocáarru jiyá, María, níwata Dios wówairri liméda jirrú sáicai.
31 Jiáwi rícuminaajoo, jiwáaliaminaa jicúuleujoo, jiámina lijí'inaa Jesúsjoo. **32** Liyá sáicai'inaa chóniwenai yúcha, jí'lneerri'inaa Licúulee liá'a Dios yéerri áacairra wérri, ya Wawácali Dios méderri'inaa liyá reyyui liwánacaalaque'e léjta liwérrimi David. **33** Liwánacaalaminaa náa'a israelítacujoo Jacob éenibimica mamáarraca éerri, liá'a liwánacaalau'uca jócai'inaa amáarra.

34 Néenee ruá'a Maríaca rumá ángelrru:

—¿Chítai'inaa libésuna'inau liáni? nuyá jócai yáacaji washiálicuerri yáajcha.

35 Néenee limá rulí liá'a ángelca:

—Liá'a Espíritu Santoca fínuerri'inaa jináculajoo ya lidánani liá'a Dios yéerri áacairra wérri liúrruocominau lidájida jiyájoo léjta áabai sáanai. Tándawa liá'a samálita jíerri'inaacoo jí'lneerri'inaa majíconai Dios Cúulee. **36** Ya jéemite liáni: —Ruá'a jéenajetoo déecucheji jí'lneechoo Isabelca, ruyá jáu yáawi rícu lécchoo, báawita salítueni ruyá. Namánimi nácula jócalá éewa quénibi ruyá, ne chóque'e ruáwi rícu, ruwáalia seis quéerri, **37**“níwata Dios éewerri liméda quinínama.”

38 Néenee rumá ruá'a Maríaca:

—Nuyá yéerri Dios wánacaala nácu. Dios méda'aa nulí léjta jimáyu'u nulí.

Néenee ángel jiáu rúchay.

María yáau rupáshia Isabel néerra

39 Liyáali éerrimica, María yáau madéjcanaa áabai chacáalee rícula yéerri dúuli namáctalaca Judea shínaa cainabi íta'aa. **40** Ruwárroo Zácarías íibana rícula ya rutáa Isabelru. **41** Jái'inaa Isabel éemi María táa rulí, liá'a samálita ruáwi rícu sáica jáiwa lichúnuniwai, ya Isabel máacau cashiámu Espíritu Santoyu. **42** Néenee Isabel rumá cadánani chuánshiyu: —¡María, Dios túya jiyá mawí náucha náa'a quinínama íinaca, ya litúya jicúulee! **43** ¿Tána nuyái? Nuyá jócai cawéni quéewique'e jiinu jipáshia nuyáctalaca Nuwácali túwaca. **44** Nuéemi'inaa jitáa nulí, nucúulee chúnuniu liwówa chúnicau nuáwi rícu. **45** ¡Sáicta jiwówa jiyá jéebidacala liá'a cúmpleri'inaacoo Wawácali máni nácula jirrú!

46 María má'ee:

“Nucáwica méda sáicai lirrú liá'a Nuwácali máanui wérrica;

47 nushínaa espíritu sáicta liwówa Dios nácu liwáseda nuyá.

48 Jiníwata Dios cába nulí sáica, nuyá imíyau, cashírruedacau jirrú, ya chóquejoo chóniwenai ma nunácula sáictau wówa;

49 jiníwata liá'a Dios éewerri liméda quinínama liméda nulí máanui wérra sáicaica majíconaa lijí'inaa.

50 Dios wáalia séewirrinaa carrúni jináata licába náa'a cawáunta liyá.

- 51** Dios méda íchaba quinínama liwítee dánaniyu,
licáarralia náucha nashínaa ná'a fachósunica.
- 52** Liúrrucueda ná'a reyebini náarrubai ítachau ya limáaca áacai ná'a
imíyanica.
- 53** Dios yáa sáicai nalí ná'a sáamuni wówa ya liwána náacoo macáaji
rícu sái ná'a rícubinica.
- 54** Liyúda nayá chóniwenai Israel shínaaca sírbeerri lirrú,
ya jócai limíya máecha nayá liméda sáicaica carrúni jináataca licába
nayá.
- 55** Dios ííwanimi báinacu wawérrinaimirru,
ya Abrahámru ya ná'a jitáqueenemi jiénecoo liáwinaami liéni.”
- 56** María máacau ruájcha ruá'a Isabelca matálicua quérri, liáwinaami
ruéejoo rúbana néerrau.

Juan Bautista jiácta'inaacoo

- 57** Línu'inaa liá'a éerrica, Isabel cúcicuctálal'inaaca, jáiwa ruwáalia
rucúuleewai. **58** Ná'a yéenai urrúni ya ná'a ruéenajinai náau nawána
sáicta ruwówa ná'a'inaa léenaa Dios méda rulí sáicai, liá rucúulee.
- 59** Liwáalia'inaa ocho éerri natée liá'a samálitaca namédaque'e lirrú náiju
nachíipi juáta líimana, ya nawówai náa lijí'inaa léjta lisálijinaa, Zacarías.
- 60** Ne litúwa rumá nalf:

—Jócai. Arrúnnaa yáa lijí'inaa Juan.

61 Néeba'eerru chuáni:

—Jiní jéenajinai wáaleerri lijí'inau chárра.

- 62** Néenee natáania nacáajiyu samálita sálijinaarru, náaque'e léenaa
tánashia jí'inaashi liwówai licúuleerru. **63** Zacarías sáta náucha áabai
tablero pítui litánaque'e ya jáiwa litána: ‘Lijí'inaa Juan’. Ya jáiwa báawata
liyá nalí quinínama. **64** Liyáalimi rímija Zacarías léewa litáania báaniuwai,
ya lichána liá sáicai Diosru. **65** Quinínama ná'a yéenai urrúni báawatai
wérri yájnali, ya quinínama liá'a cáinabi yéenai dúuli síbi Judea shínaaca,
náiwadeda liá'a bésuneerricoo. **66** Quinínama ná'a éemenai liáni nasáta
néemiu nayá jájui: “¿Tánashia liméda liáni samálitaca jáicta máanui jíni?”
Níwata yáawaiyi Dios íyada liwítee dánaniu liájcha liáni samálitaca.

Zacarías shíma

- 67** Zacarías, samálita sálijinaaca, cashiámui Espíritu Santoyu, ya
litáania lijí'inaa nácu, limá:

68 “¡Nuá lirrú sáicai nuwácalica, Dios Israel shínaaca,
jiníwata lfinuca quéewique'e lishínaa chóniwenai éewaque'e náacoo
áacairra!

69 Libánua walí báqueerri cadánani wítee wásedeerri'linaa wayá
wajíconaa yúchau,

báqueerri David táqueerrimi sŕbeerrimi lirrú.

⁷⁰ Liyáwa limánimi liá'a walí báinacu, náiiwanimi ná'a majíconaani
íiwadedenai Dios chuáni báinacu.

⁷¹ Liwásedaque'e wayá wajínai yúcha,
ya quinínama náucha ná'a máashiini cába wayá,

⁷² ya licába carrúni jináataiyu wawérrinaimica,
ya jócai limíya máecha liá'a limánimi limédaca wawérrinaimi
yáajcha.

⁷³ Liyáwa liéni yáawaiyi Dios máni nácucha lirrú liá'a wasálijinaa
Abrahámmica:

⁷⁴ Liwásedacala'inaa wayá náucha ná'a wajínaica,
quéewique'e wasírbia lirrú jócu cáarru wayá,

⁷⁵ ya wayá lináneewa machácaniyu ya majíconaani,
ya quinínama éerri jútainchu wacáwica.

⁷⁶ Ya jiyá, nucúulee rími, jiyá jí'ineerri'inaa cáiiwadedaca Dios chuáni,
lishínaa liá'a Diosca máanui wérri yéerri áacairra wérri,
níwata yáairri'inau libéecha liá'a Wawácali jichúnique'e libéecha
iníjbaa.

⁷⁷ Quéewique'e jiwána náa léenaa ná'a lishínaa chóniwsaica Dios
métuerri najíconaa ya línda nawárruacoo liyáctalaca.

⁷⁸ Jiníwata washínaa Dios, Carrúni jináataca wérri,
liwána jucámarra wawítee, újni líndachu cáiwia chaléjta éerri
wáalii.

⁷⁹ Quéewique'e liá nalí cámarrashi ná'a yéenai dujíwala catáwacabee
rícu,
quéewique'e litée wayá lirrícuba liá'a iníjbaa sáictactaca wawówa."

Limá liá'a Zacarías.

⁸⁰ Liá'a samálitaca lidáwinau ya liwíteu cadánani liwítee Dios wíteeuyu,
ya liyá jiníctala yéerri, cáashia línu liá'a éerri líyadactacoo nacába ná'a
israelítabinica.

Jesús jiáctau
(Mt 1:18-25)

2 ¹Liyáali éerrimi, liá'a wánacaleerri íchaba cáinabi jí'ineerri
Augusto César, liwána, natána nají'inau quinínama ná'a chóni-
wenai cáashta íta'aa lijútadaque'e nayá. ²Liáni quéechanacu sai natána
najiá'inau chóniwenai quéechá'inaa Cirenio ya lishínaa wánacaleerri liá'a
cáiñabica jí'ineerri Siria. ³Quinínama arrúnaa náacoo natána nají'inau
chúnsai nashínaa chacáalee rícula. ⁴Tándawa José jiáu liúcha liá'a
chacáaleeca jí'ineerri Nazaret yéerri áabai cáinabi rícu jí'ineerri Galilea,
ya liáque'iú áabai chacáalee néerra jí'ineerri Belén, yéerri áabai cáinabi
jí'ineerri Judea rey David jiáctamicoo, Josécala David táqueerrimi.

⁵Liáu néerra quéewique'e litána lijí'inau cáashta íta'aa ruájcha ruá'a línu'inaa Maríaca comprométechoo rucásacoo liájcha, liyáali éerri jáu yáawi rícuai. ⁶Néenee nácula nayá'inaa Belénra, línu liá'a éerdi María cúclicucta'inaaca, ⁷jáwa lijiáu néenii quéechanacu sái rucúuleeca, jáwa rudájida jíni wáarruma shídami síbi, rurrúwaida cuéshinai íibana rícu jíni, jinícalá náarrui nayácta'inaa cuítá rícu.

Ángelbini ya pastorbini

⁸Urrúni Belénru áabi washíalicuenai catúyacani ovejas, nají'inaa pastorbini, nayá bésunedenai táayebée bacháida rícu túyenai nashínaa ovejaca. ⁹Cawíquinta báqueerri ángel Dios shínaa íyadacoo nalí ná'a pastorbinica ya Dios shínaa cámarrashi quéena natéiji, jáwa cáarru bájiala nacábacani. ¹⁰Ne ángel ma nalí: "Ocáarru iyá, nuínda irrú áabai chuánshi sáicai, quéewique'e sáicta wérri iwówai quiní-nama chóniwenai. ¹¹Wáalee lijiáu irrú, David shínaa chacálee rícu jí'ineerri Belén, báqueerri cawásedacai iyá cáarrunatai ijíconaa yúchau, Iwácali Cristo'inaaca. ¹²Ne quéewique'e yáa léenaa tánashia jíni, iinuminaa iyájoo linácu liá'a quirrácuaca dájiderriu wáarruma shídami síbi ruwáirriu cuéshinai íibana rícu."

¹³Liyálimi cawíquinta, íchaba ángel áacai sána íyadacoo mawí liájcha liá'a ángelca náa Diosru sáicai namá'ee:

¡Wáa lirrú sáicai liá'a Diosca yéerri áacai!

¡Sáictaque'e nawówa quinínama yéerri áani cáinabi íta'aa, sáicaque'e chóniwenai!"

¹⁵Quéecha'inaa jáyaali néejoo áacairra ná'a ángelmica, ná'a pastorbini namá'ee nalí wáacoo:

—Wáateu Belénra, wacába liáni bésuneerricoo Wawácali íiwani walí.

¹⁶Néenee náau madéjcanaa náiihu María ya José ya quirrácua ruwáirriu cuéshinai íibana rícu. ¹⁷Nacába'inaa jíni, náiiwadeda liá'a ángel máni nalí linácu liáni samálitaca. ¹⁸Ya quinínama ná'a eemenai-cani nacáarrudau néemi nachuáni namáni ná'a pastorbinica. ¹⁹Né'e ruá'a Maríaca ruwáalia ruwówa lícuu quinínama liáni rupénsani'e nácu séewirrinaa. ²⁰Ná'a pastorbinica néejua'inaa'eewoowai ná'a'ee sáicai Diosru quinínama linácu'e liá'a néeminica yá'ee liá'a nacábanica, ne quinínama bésunau léjta ná'a ángelbini máyu'u nalí.

Liá'a samálita Jesús náyadani templo rícu

²¹Liwáalia'inaa ocho éerri nacírcuncida^a liá'a samálitaca, ya ná'ee lijí'inaa Jesús, liyá'ee jí'inaashica liá'a ángel máni Maríarru jóctanaa quénibi ruyá.

^a 2:21 Nacírcuncida: Nawíchua lichípi fímanaa dácu

²² Línu'inaa liá'a éerrica arrúnaa namédá léjta Moisés wánau'mi namédaca masáculaque'e nayá, natée liá'a samálitaca Jerusalénra náyadaque'ini Diosruni. ²³ Cha namédaqui jíni, jiníwata ley lishínaa liá'a wácalishica tánnerriu: "Quinínama quéechanacu sói samálitaca arrúnaa nashírrí Wawácalirruni." ²⁴ Néenee náawai nafrésia sacrificio liá'a libánua namédá liá'a ley Wawácali mánica: Chámái paloma wérri o chámái paloma éenibi.

²⁵ Liyáali éerrimi liyá Jerusalén rícu báqueerri washíalicuerri jí'ineerri Simeón. Liéni washíalicuerri machácani ya sáicai wítee, ya yáairri sáicai Diosru, ya liméda léjta Dios wówau'i, ya linénda liwásaida Israel tóqueenaimi. Liá'a Espíritu Santo liyá Simeón yáajcha. ²⁶ Espíritu Santo wána liá' leénaa jóctanaa máanali liyá libéecha, cáashia lijiáctala'inaa ya licába liá'a Mesíasca, liá'a Dios bánuani'inaaca. ²⁷ Espíritu Santo bánuua Simeón liáque'i templo rícula; ya jái'inaa litúwanai liá'a samálita Jesúsca natée liyá léccchoo, nacúmpliaque'e léjta ley wánacaalau'i, náiinu Simeón nácu. Nawíchua lichípi íimanaa dácu. ²⁸ Néenee Simeón liwína liná lícu liá'a samálitaca, liá' Diosru sáicai limá chá'a:

²⁹ "Ya ta, Nuwácali, jinísia jiméda léjta jimáyumi;
ya ta jéewa jimáaca máanali nuyái jishínaa cha liwíteemija'a,
nuyá cashírruedacaica jírrú.

³⁰ Jiníwata nunísa nucába liá'a wásedeerri'inaa wayá Dios shínaa máashii yúcha,

³¹ lichána limédacoo quinínama chóniwenai tuími rícula,

³² liá'a cámarrashica liquénaminaa nawítee rícuejjoo quinínama chóniwenai, yámina liwánaque'e cawáunta nayá Israel tóqueenaimi. Limá liáni Simeónca."

³³ Néenee José ya litúwa liá'a Jesús nacáarrudau néemi liá'a simeón máni linácucha liéni samálitaca. ³⁴ Néenee Simeón liá nalí sáicai, ya limá Maríarru, Jesús túwaca:

—Jéemite, liéni samálitaca Dios wínani quéewique'e liméda íchaba chóniwenai israel néenee sána nacáu o nabárroo. Liyá'inaminaa áabai señal, íchabaminaa cháani liyá, ³⁵ quéewique'e liá'a yéerri íchaba wówa lícu lítadaque'iu. Ne quinínama liéni jírrú'inaa cáiwi wérri'inaa, chaléjta áabai espada dúurruerri jicáwica íbeeji.

³⁶ Cha léccchoo ruyá néeni báquetoo íinetoo jí'ineechoo Ana, rutáania Dios jí'inaa nácu, limíyacaulami liá'a Panuel, litáqueerrimi liá'a Aser. Ana bájialau saltíuenica, ya rucás'a'inaamiu miyácau wáaliu rími, ya rúnirri máanali nawáalia'inaa náajcha wáacoo siete camuí; ³⁷ liyáalimi éerri ruwáalia ochenta cuatro camuí, ruyá máanirri. Jócau jiáu templo rífcucha, rusírbia Diosru táyenaña ya éerrinacu ayúnoyu ya oraciónyu. ³⁸ Ana íinu liyáalimi jáa, ya ruchánaa ruá Diosru sáicai, ya rutáania

linácu liá'a samálita Jesúsca ya quinínama ná'a chóniwenai néndenai liwásaida, ná'a chóniwenai yéenai Jerusalén rícu.

Néejoo Nazaret néerra

³⁹Liáwinaami nanísainaa nacúmplia quinínama léjta libánua liá'a ley Wawácali shínaa, jáiwa néejoo Galilea néerra, nashínaa chacáalee jí'ineerri Nazaret. ⁴⁰Ya liá'a samálita Jesús lidáwinau cadánani ya mawí cawíteeeca, ya Dios yáa lirrú sáicai mamáarraca.

Liá'a samálitaca Jesús yáairri templo rícu

⁴¹Jesús túwanai yáaineu Jerusalén néerra camuí jútainchu lirrú liá'a fiestaca jí'ineerri pascua. ⁴²Quéecha'inaa Jesús cúmplia doce camuí, yáaineu Jerusalénra namédá fiesta léjta nawíteeyu. ⁴³Ne amáarrai'inaa fiestai, néejowai, ne liá'a samálita Jesús máaquerriu Jerusalén rícu, jócana litúwanai yáa léenaa. ⁴⁴Namáta'ee Jesús yáairri chóniwenai sibi, najínactacoo áabai éerri iníjbaa lícu. Quéecha'inaa namúrruqui jíni náiibiu ná'a néenaaca ná'a nacúnusianica léchchoo, ⁴⁵jócai náiinu linácu liá'a Jesúsca. Néenee néejowai Jerusalén rícula báaniu namúrruque'e néerrani.

⁴⁶Liáwinaami matálaii éerri rícula, náiinu linácu templo rícu, wáairriu liyá náiibi ná'a éewidenaica Moisés chuáni, éemerri liyá nalí ya sáteerri liyá léemiu nayá. ⁴⁷Ya quinínama ná'a éemenai Jesúsrú nacáarrudau néemi liwítee ya léebaca nachuáni. ⁴⁸Litúwanai cába'inaa jíni, nacáarrudau nacábaque'e jíni, litúwa ma lirrú:

—¿Nucúlee rími, tada jiméda walí liárra? Jicá'ateni, jisálíjinaa yáaj-chau urrúni wawówa wamúrru jiyá.

⁴⁹Jesús ma nalí:

—¿Táda imúrru nuyá? jócai yáa léenaa arrúnaa báwatui nuyáca linácu liá'a nusálíjinaa wówainica?

⁵⁰Né'e jócai náa léenaa néemi liá'a limáni nalí.

⁵¹Néenee Jesús léejoo náajcha Nazaret néerra, lisíguia liméda nawáancaala. Quinínama liáni litúwa jócai rumíya máeche, ruwáaliani ruác oo ruwówa lícuu. ⁵²Ya Jesús mamáarracai dáwinacoo lináanaica, ya liwítee, ya sáicta liwówa Dios yáajcha chóniwenai yáajcha léchchoo.

Juan Bautista yáairri jiníctala yáa (Mt 3:1-12; Mr 1:1-8)

3 ¹Jái'inaa quinse camuí liwánacaala liá'a chúnsai wánacaalaca jí'ineerri Tiberio, liyáali éerrimi Poncio Pilato liwánacaala cainabi jí'ineerri Judea, Herodes liwánacaala cainabi jí'ineerri Galilea, ya léenajirri Felipe liwánacaala cainabi jí'ineerri Iturea ya Traconite, ya liá'a Lisinias liwánacaala cainabi jí'ineerri Abilinia. ²Anás ya Caifás sacer-

dótebini wácanai. Liyálite Dios táania Juanru licúulee liá'a Zacaríasca yáairri jiníctala yáa, ³ ya Juan libésunau quinínama cáinabi urrúni méeda jí'ineerri Jordán, limá liácoo chóniwendarru arrúnaa néejoooco Diosru ya nawána nabautéisa nayá, quéewique'e Dios méetua najíconaa. ⁴ Liáni bésunerriu léjta litánaumi liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu jí'ineerri Isaías:

“Báqueerri chóniwerri máidaderri’inaa jiníctala yáairri:

‘Ichúni liá'a iníjbaaca Wawácalirru,
iméecu áabai iníjbaa machácani.

⁵ Quinínama sájaba máanui wérri báyeerri’inau,
quinínama dúuli wérri ya dúuli rími naquénini nabáyaque'e
liyáque'e áabee,
ná'a iníjbaa cúwaneerricoo arrúnaa machácanicani,
ya áabee naméda iníjbaa dujíwanamaica.

⁶ Quinínama chóniwendarri nacábaminaa liá'a Dios bánuani wáseda
wayá.”

⁷Nají'inau ná'a chóniwendarri quéewique'e Juan báutisa nayá, limá náli: “¡Iyá léjta áai éenajinai! ¿Tána ma irrúi ibautéisaacalau iwáseda-caalau liúcha liá'a carrúnatai rúneerricoo liácoo? Ipénsacta chárра iyá yúquenaiu iyáca. ⁸Iyá sáica, nacábaque'e yáawacta éejoo Wawácalirru, ya ówa imá irrúwoo: ‘¡Wayá Abrahám táqueenaimi wásedeenai’inau!’ Ne yáawaiyi numá irrú, Dios éewerri lináwida náani íibaca Abrahám táqueenaimiyu. ⁹Ya mawí, liá'a chúushi jái ya cáí quéewique'e liwíchua áicuba lijíchu yáajchau. Quinínama áicuba jócai yáa lítau sáica, wíchuerriu ya náuca chichái rículani.”

¹⁰ Néenee chóniwendarri sáta néemiu liyá:

—¿Tána wéewa wamédacai?

¹¹ Juan éeba nachuáni:

—Liá'a wáaleerri chámari íibalashi, jái lirrú áabai liá'a jiní wáaliani; ya liá'a wáaleerri íyacaishi, jishírrida liájcha liá'a jiní wáaliani.

¹² Néenaa ná'a cóbrenai impuesto Romarru narrúniu Juanru
quéewique'e nabautéisacoo ya nasáta néemiu liyá:

—Quéewidacai, ¿tána wéewa wamédacai?

¹³ Juan ma náli:

—Jócai cobra bájiala liúcha liá'a léjta nawánaa icóbraca.

¹⁴ Néenaa ná'a soldado nasáta néemiu léccchoo:

—Ya wayá ¿tána arrúnaa wamédacai?

Juan éeba nachuáni:

—Jiní éedani náucha cháji'i, jiní ibáulidaca nayá, uyáa najíconaa cháji'i
jócai naméda; ya sáicta iwówa liájcha liérra iwénica napáida iyá.

¹⁵ Ná'a chóniwendarri nanénda nacábau tána'inaa bésunawai, nasáta
néemiu nayá wáacoo Mesías liá'a Juanca; ¹⁶ Ne Juan ma náli quinínama:

“Nuyá yáawaa nubautéisa shiátaiyu; ne báqueerri fínuminaa báuti-seerri’inaa Espíritu Santo wíteeyu, ya chicháiyu. Liyá mawí cadánani wítee núcha, jócai sáicaminaata nutájiacoo nuwáseda lishíncaa cotiza báji. ¹⁷Línda licáaji rícuu léjta áabai pala, quéewique'e liáwaqueda trigo ya lishírrini máashiibee liúchaa. Liwáaliaminaa trigo líibana rículau, ne léemaminaa liá'a máashiibeeeca chichái rícula jócai chácacajiu.” Liáni wówwerri limáca lishírrí náa'a sáicanica, ya máashii liúcani'inaa chichái rícula jócai chácacajiu.

¹⁸ Cháwate Juan íwa nalíni, ya áabi íchaba wítee léccchoo, Juan íwa nalí sáicai chuánshi chóniwendarru. ¹⁹ Ya léccchoo licáita Herodes wánacaleerri Galilea shínaa cainabi, jiníwata liwáaliaca líinuyu ruá'a Herodíasca, léenajirri Felipe fínucoo, ya léccchoo quinínama máashii limédanica; ²⁰ Ne Herodes jócai méda liwánacaala liá'a Juanca, litúculeda áabai máashii mawí: liwárrueda Juan cuíta manúmai rícula.

Juan Bautista báutiseerri Jesús
(Mt 3:13-17; Mr 1:9-11)

²¹ Jóctanaa Juan yáa cuíta manúmai rícula, báutisa'inaa quinínama chóniwenai, Jesús báutisau léccchoo; ya nácula li'óra, liá'a Jesús éerri méecu lirrú, ²² ya Espíritu Santo yúrrucuu linácula léjta áabai paloma, ya nacábani; ya léemi áabai chuánshi áacai mérrí lirrú:

—Jiyá Nucúulee nuwówaini, jiyáwa nuwínani.

Náa'a nawérrinaibimica Cristo béecha sánamica
(Mt 1:1-17)

²³ Jesús wáalia'inaa újni treinta camuíca lichánau liméda lishíncaa tráawajo.

Léjta néebidau'u José cúuleecani.

José Elí cúuleemi,

²⁴ Elí Matat cúuleemi,

Matat Leví cúuleemi,

Leví Melqui cúuleemi,

Melqui Jana cúuleemi,

Jana José cúuleemi,

²⁵ José Matatías cúuleemi,

Matatías Amós cúuleemi,

Amós Nahum cúuleemi,

Nahum Esli cúuleemi,

Esli Nagai cúuleemi,

²⁶ Nagai Maat cúuleemi,

Maat Matatías cúuleemi,

Matatías Simei cúuleemi,

- Simei Josec cúuleemi,
Josec Judá cúuleemi,
²⁷ Judá Joanán cúuleemi,
Joanán Resa cúuleemi,
Resa Zorobabel cúuleemi,
Zorobabel Salatiel cúuleemi,
Salatiel Neri cúuleemi,
²⁸ Neri Melqui cúuleemi,
Melqui Adi cúuleemi,
Adi Cosam cúuleemi,
Cosam Elmadam cúuleemi,
Elmadam Er cúuleemi,
²⁹ Er Jesús cúuleemi,
Jesús Eliezer cúuleemi,
Eliezer Joram cúuleemi,
Joram Matat cúuleemi,
³⁰ Matat Leví cúuleemi,
Leví Simeón cúuleemi,
Simeón Judá cúuleemi,
Judá José cúuleemi,
José Jonam cúuleemi,
Jonam Eliaquim cúuleemi,
³¹ Eliaquim Melea cúuleemi,
Melea Mena cúuleemi,
Mena Matata cúuleemi,
Matata Natán cúuleemi,
³² Natán David cúuleemi,
David Isaí cúuleemi,
Isaí Obed cúuleemi,
Obed Booz cúuleemi,
Booz Sala cúuleemi,
Sala Nahasón cúuleemi,
³³ Nahasón Aminadab cúuleemi,
Aminadab Admin cúuleemi,
Admin Arni cúuleemi,
Arni Esrom cúuleemi,
Esrom Fares cúuleemi,
Fares Judá cúuleemi,
³⁴ Judá Jacob cúuleemi,
Jacob Isaac cúuleemi,
Isaac Abrahám cúuleemi,
Abrahám Taré cúuleemi,

Taré Nacor cúuleemi,
 35 Nacor Serug cúuleemi,
 Serug Ragau cúuleemi,
 Ragau Peleg cúuleemi,
 Peleg Heber cúuleemi,
 Heber Sala cúuleemi,
 36 Sala Cainán cúuleemi,
 Cainán Arfaxad cúuleemi,
 Arfaxad Sem cúuleemi,
 Sem Noé cúuleemi,
 Noé Lamec cúuleemi,
 37 Lamec Matusalén cúuleemi,
 Matusalén Enoc cúuleemi,
 Enoc Jared cúuleemi,
 Jared Mahalaleel cúuleemi,
 Mahalaleel Cainán cúuleemi,
 38 Cainán Enós cúuleemi,
 Enós Set cúuleemi,
 Set Adán cúuleemi,
 Adán Dios cúuleemi.

Wawásimi wówai Jesús méda lijíconau
(Mt 4:1-11; Mr 1:12-13)

4 1Jesús Espíritu Santo cámusheda liwítee, léejoo méeda Jordán néenee, ya Espíritu litée jiníctala yáairri. 2Néerra liyá cuarenta éerri, ya liá'a Wawásimi wówai Jesús méda lijíconau. Jesús jiní iyani narrícu ná'a éerrica, táda cha liáwinaami lisíntia ínaishi. 3Néenee Wawásimi ma lirrú:

—Yáawaicta Dios Cúlee jiyá, jiwanate lináawacoo liení íibaca páaniyu.

4Jesús éeba'ee:

—Limá'ee liá'a Dios chuáni jái tánacuwai: ‘jócai bácai íyacaishiyu liyá liá'a washiálicuerrica.’

5Néenee Wawásimi írrida Jesús ya líyada lirrú quinínama ná'a país éerri rícu, 6limá lirrú:

—Nuá jirrú quinínama jiwánacaalaque'e éerri rícu cawéninica. Níwata nuyá nunísani narríshibiaca, ya nuá tánashia nuwówaini nuárru jíni.

7Jitúyactau nulí ya jiá nulí sáicai, quinínama jishínaaminaa.

8Jesús éeba'ee lichuáni:

—Nuyá jócai túyau jirrú, jiníwata limá liá'a tánerricoo: ‘Jitúyau Dios-ruja, ya jisírbia lirrú bácai.’

9Liáwinaami Wawásimi téé Jesús chacáalee Jerusalénra, lírrida liyá templo ítala mawítá áacaica ya limá lirrú:

—Yáawaicta Dios Cúulee jiyá, jicáteu cáinabi rícula wayéji áani; ¹⁰ Jiní-wata limá liá'a tánerricoo:

‘Dios bánuaminaa lishínaa ángelbini nayúda ya natúya jiyá.

¹¹ Nanácuadaminaa jiyá nacáaji rícuu,
jócubeecha jíinuau íiba nácula’.

¹² Jesús éeba'ee Wawásimi chuáni:

—Limá lécchoo liá'a tánerricoo: ‘Ujimáca máashii Diosru jiwówaini limédaca.’

¹³ Quéecha'inaami Wawásimi jócu léenaa liwána Jesús méda lijíconau, néenee Wawásimi dáanau liúcha íchaba éerri.

Jesús chánau liméda lishínaa tráawaju Diosru Galilea rícu

(Mt 4:12-17; Mr 1:14-15)

¹⁴ Liáwinaami Jesús éejoo lishínaa cáinabi ítalau jí'ineerri Galilea Espíritu Santo dánaniyu, néenee natáania linácu quinínama lirrícu liá'a cáinabica yéerri litéequi. ¹⁵ Ne léewida nayá narrícu ná'a cuítá jí'ineenai sinagoga, ya náa lirrú quinínama sáicai.

Jesús Nazaret néeni

(Mt 13:53-58; Mr 6:1-6)

¹⁶ Jesús yáau Nazaret néerra, chacáalee lidáwinactamicoo. Léerdi nawówa iyabactacoo liwárroo sinagoga rícula, léjta liwíteeja, jáiwa libárruawai quéewique'e liliá Dios Chuáni. ¹⁷ Náa liliá cáashta litánanimi liá'a fiwadedeeri Dios chuáni báinacu Isaíasca, limécu'inaamini lílinu linácu liá'a tánerricoo chá:a:

¹⁸ “Espíritu nuwácali shínaa yáairri nunácu,
jiníwata liníwaca nuyá quéewique'e nutée chuánshi wáalii nalí ná'a a
carrúni jináatanica;
libánuua nuyá nuíiwadeda chítashia éewau'inaa mabáji ná'a presoca
ya nuéejueda natuí ná'a matuínica;
nuchánaa nuéda nabáji ná'a nabádadanaica;

¹⁹ nuíiwa liá'a camuí sáictaica Wawácali shínaaca.”

²⁰ Liáwinaami Jesús támu liá'a cáashta, jáiwa liá lirrú jíni liá'a yúderri nayá sinagoga rícu, jáiwa liwáawai. Quinínama ná'a yáaine néeni nacába lirrú. ²¹ Jáiwa lichánau litáaniacai limá'ee:

—Wáalee éerri linísa licúmpliacoo liéni tánerricoo ináneewa.

²² Quinínama natáania Jesús nácu sáica ya nacáarrudau nacába liá'a limánica sáictaica. Nasátada'ee néemiu nayá wáacoo:

—¿Jócaita le José cíualee léjí liéni?

²³ Jesús éeba'ee nalí:

—Yáawaiyi numá irrú, imámina nulí léju liéni chuánshica: ‘Médico, jichúni jiyá jájiu.’ Mawí imámina nuljoo: ‘Liá'a wéeminica jimédani Capernaúm rícu, jiméda lécchoo ája áani chúnsai jicáinabeerra íta'aú.’

²⁴ Ne mamáarraca limá'ee: —Ne yáawaiyi jiní báqueerri cáiiwadedacai Dios chuáni, jócai sáica narríshibia lishínaa cáinabi íta'au. ²⁵ Yáawai méetaa íchabate máanirrini Israel rícu, éerri liyá'inaami liá'a iiwadedeerri Dios chuáni báinacu Eláfasca, quéecha'inaamite jócu liúwau matálíi camuí ya béewami mawí, jáiwa íchaba íinaishi quinínama Israel cáinaberra íta'aa; ²⁶ ne Elías Dios jócai libánua nalí náa'a máanirrinica Israel rícu, ne ta chaléjani Sarepta néerra, urrúni lirrú liá'a chacáalee Sidónca. ²⁷ Chacábacanaa íchabate bálinenaiu liyú liá'a chorrówa íyeerri náinää Israel rícu, éerrimi liyá liá'a cáiiwadedacaimi Dios chuáni báinacu Eliseoca, ne jiní éeneerri lichúnicoo néenaaca bácai rími Naamán, chéesaicani Siria sáica.

²⁸ Quéecha'inaami néemi quinínama liéni, náa'a yáaine sinagoga rícu iiwirri wérri nawówa bájialanaa. ²⁹ Nabárrua'inaamiu, jáiwa najéda chacáalee rícucha Jesú, natée'e wáni dúuli áacai ítala chacáalee yáctaca, quéewique'e najúsunedacani cáinacula néenini. ³⁰ Ne Jesú bésunau nadécumi quinínama, jáiwa liáu néenee.

Báqueerri washíalicuerri wáaliерri áabai espíritu máashii (Mr 1:21-28)

³¹ Jesú yá'eewoo Capernaúmra, áabai chacáalee Galilea sói, ne léerdi nawówa íyabactacoo léewida náa'a chóniwenáica. ³² Ne náa'a chóniwenai nacáarrudau nacába léewidacalaca, jiníwata táaniерri quinínama wánacaalashiyu.

³³ Sinagoga rícu báqueerri washíalicuerri yá'ee wáaliерri demonio, jáiwa'ee limáidada lidánaniyuwai:

—¡Jimáaca wayá! ¿Tánda jiníquiu wáajcha, Jesú Nazaret néenee sói? ¿Jiyá ínuerri'e jimárda wayá? Nuyá cúnusierri jiyá, nuá léenaa jiyá majíconaica Dios shínaaca.

³⁵ Jesú cáita'ee liá'a demonioca limá'ee lirrú:

—¡Manúmata ya jimáaca liéni washíalicuerrica! Néenee liá'a demonio liúca liá'a washíalicuerrimica cáinabi rícula nanáneewa quinínama, ya jáiwa lijiáu liúchai jiní limédacta lirrú máashii. ³⁶ Quinínama nacáarrudau'eewoo, ya namá'ee nalí wáacoo:

—¿Tána chuánshiqui jiliéni? Quinínama liá'a wánacaleerrica ya liwítee dánani liéni washíalicuerrica liwána najiácoo náa'a espíritu máashiinica, ¡ya nayá jiáneu!

³⁷ Ya natáania sáica Jesú nácue quinínama líta'aa liá'a quinínama cáinabica.

Jesús chúni Simón Pé'eru néerru (Mt 8:14-15; Mr 1:29-31)

³⁸ Jesú jiá'inaamiu sinagoga rícucha ya jáiwa liwárroo líbana lícula liá'a Simónca. Linérru liá'a Simónca bálinechoo'eewoo ruyáca, máanui

wérri licámuna, nasáta Jesús yúcha runácui. ³⁹ Jesús tájia'eewoo ruyáctaca ya jáiwa licáita liá'a licámunacaa, jáiwa licámuna éedadawai, liyáalimi, jáiwa rubárruawai ya ruchánau rushírrueda nalí.

Jesús chúni íchaba Chóniwenai bálineneu

(Mt 8:16-17; Mr 1:32-34)

⁴⁰ Éerri wárruaul'inaami liyá cáí, quinínama náa'a nawáalia bálina-caalashi, matuínaami bálinacaalashi natée'e nayá Jesúlsru; ne jáiwa licháanaa licáajiu nanácui bácainaa, jáiwa lichúni nayái. ⁴¹ Ne náiibicha náa'a bálinenaiocco íchaba léccchoo najiáu náa'a demonioca, namáidadadaca namá'ee: —¡Jiyáwa liérra Dios Cúuleeca! Ne Jesús cáita náa'a demonioca, ya jócu línda natáaniaca, jiníwata náaca léenaa liyá liá'a Mesíasca.

Jesús íiwa liá'a chuánshica sinagoga rícu

(Mr 1:35-39)

⁴² Jucámarra'inaami, Jesús jiáu chacáalee rícucha, áabai yáarruishi jiníctala yáairri. Ne náa'a chóniwenica namúrru liyá, jáiwa náiinu liyáctala liyáca. Nawówai náayabedacani jócubeechata liáu, ⁴³ ne Jesús má'ee nalí:

—Lécchoo arrúncaa nuíwa liáni chuánshi sáicaica linácue sói liá'a Dios wánacaalactalaca nalí náa'a áabi chacáaleeca, linácueji liéni Dios bánuua nuyá máyala áani.

⁴⁴ Cháwa'ee Jesús íiwa liácoo liá'a chuánshica sinagoga rícura cainabi nashínaa náa'a judíobinica.

Natésu jócai nacába cáji

(Mt 4:18-22; Mr 1:16-20)

5 ¹ Áabai éerrite, Jesús yáa liyáca litácoowa liá'a manuá jí'ineerri Genesaret, lisíntia nabádeda liyá náa'a chóniwenai máanabanaamica wówenai néemi Dios chuáni. ² Jesús cába chámái lancha cáina nácu. Máisananiyaca níwata náa'a catésucanica yúrrucuenaiu lirrífucha nabádeda nashínaa máayau. ³ Jesús yúrrucoo áabai lancha rícula, Simón shínaaca, jáiwa liwána lidáanaa píituíta litácoowejí bachátairra. Jáiwa liwáau lirrícu liá'a lanchaca néenee lichánau léewida náa'a chóniwenica. ⁴ Linísa'inaami litáaniacai, limá'ee Simónru:

—Jítée liá'a lanchaca chaléeni bachátala dujíwactalaca, ya ta yúca ishínaa máayawai itésuque'e.

⁵ Simón éeba'ee:

—Quéewidacai, táayenaa watráawajaaca watésuca, ne jiní wérri wajédani; ne jiyáctaca bánuani, nuá'au nudáquinia numáayaniu.

⁶ Ne naméda'inaami jíni, náawaqueda bájialanaa cubái liá'a namáayani atéwanamai súbirriacoo. ⁷ Néenee namáida náa'a nashínaa najúnicaica

máinecoo áabai lancha rícu, quéewique'e náacoo nayúda nayá. Néenee náau néerrai, nacámusheda ná'a chámái lanchaca atéwa namácta natámucoo. ⁸ Simón Pé'ru cába'inaami liéni, litúyau liúrruimiyu Jesús náneewa limá'ee lirrú:

—¡Jishírriu núcha, Nuwácali, níwata nuyá cajíconai!

⁹ Jiníwata Simón ya quinínama cáarrudenaiu nacába liá'a najédau cubái, máanaba náami jócai nacába cáji. ¹⁰ Lécchoo cáarrudenaiu ná'a Santiago ya Juan, Zebedeo éenibica, Simón máanabacaca. Ne Jesús má'ee Simónru:

—Ocáarru jiyá; léjta jinísau jitésucai, chacábacanaa jimúrru nulí chóque'e chóniwenai nasíguia nuyá.

¹¹ Néenee natée lanchami litácoowalai, namáaca quinínama, jáiwa náau Jesús yáajchai.

Jesús chúni báqueerri bálinerriu lepra

(Mt 8:1-4; Mr 1:40-45)

¹² Áabai éerrite, Jesús yáa liyáca áabai chacáalee rícu, línu báqueerri washiállicuerri bálinerriu chorrówa íyeerri náinää ji'ineerri lepra; licába'inaami Jesús litájiau linánimiyu cásnabi nácula, lisátä'ee liúcha:

—Nuwácali, jiwówaicta, jichúni nuyá nubálinacaala yúcha.

¹³ Jesús dúnue'e licáajiyu wáni, limá'ee:

—Nuwówai, jjichúnico! Liyáalimi libálinacaala'ee chorrówa íyeerri líinää éedau liúcha, ¹⁴ Jáiwa Jesús ma lirrúi:

—Jiníwaa jíiwani jiyárrujoni; bácai rími jiáu jiyadacoo sacerdote náneewa, ya jitée jishínaa jiméetua'inau jiyáu, liá'a Moisés wánanimi imédaca, quéewique'e quinínama yáa léenaa jáica sáica jiyái jibálinacaala yúchau.

¹⁵ Ne mamáarraca, Jesús fíwanaa cáarraliacoo quinínama matuínaami, ya íchaba chóniwenai yáawacau néemique'e lichuáni ya lichúnique'e nabálinacaala. ¹⁶ Ne Jesús lishírriu jiníctala yáairri quéewique'e li'óracoo.

Jesús chúni báqueerri macáwai

(Mt 9:1-8; Mr 2:1-12)

¹⁷ Áabai éerri Jesús éewidacta liyáca, nawáau nayá néeni ná'a áabi fariséobini ya quéewidacanica ley shínaabinica finuenai quinínama chacáalee rími Galilea shínaaca, ya Judea ya Jerusalén néenee. Ya Dios wítée íyadau Jesús nácu lichúni ná'a bálinenaicoo. ¹⁸ Néenee áabi washiállicuenai finu índenai báqueerri macáwai liárrubai íta'au. Nawó-waicta'ee nawárrueda cuíta licúlani ya náyada Jesús náneewani; ¹⁹ Ne jócu náiihu tásquia nácula nawárrua jíni, jiníwata bájialaca íchaba chóniwenai; jáiwa náirda liyá cuíta íteeji, néeda bájirra cuíta báinaa ya náurrucuedaque'e liyá néenee bálinerricoo liárrubai íta'au, néeni

béewami nalí quinínama, Jesús náneewa. ²⁰ Quéecha'inaami Jesús yáa léenaa néebida'inaa linácu, limá'ee lirrú liá'a bálinerricoo:

—Nujúnicaí, jijíconaa jái méetuaçuwai.

²¹ Néenee ná'a quéewidacanica ley shínaabinica ya ná'a fariséobinica nachánau napénsaaca: “¿Tána léji liéni éeneerri limá chá'a chuánshi máashii Dios nácula? Bácai rími Dios éeneerri liméetua jíconaashi.”

²² Ne Jesús yáirri léenaa liá'a napénsaani nayáca, lisáta'ee léemiu nayá:

—¿Tána ipénsa irrúwoo chárра? ²³ —¿Tána mawí jócu tráawajui, wamácai: ‘Jijíconaa máaquerriu liméetuaçuwai’, o numáca: ‘Jibárroo jijínau?’ ²⁴ Ne nuyadaminaa irrú, nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca wáaliерri wánacaalashi cáinabi íta'aa liméetua'inaa jíconaashi.

Néenee limá lirrú liá'a macáwaica:

—Numá jirrú, jibárroo, jiwína jiárrubaiu ya jiáu jíibana néerrau.

²⁵ Liyáalimi, liá'a macáwaica léenuu libárruacoo quinínama náneewa, liwína liárrubaiu lirrú wánimicoo íta'aa, jáiwa liáu líibana néerrawai liá sáicai Diosru. ²⁶ Quinínama nacáarrudau nacábacani, jáiwa náa sáicai Diosrui ya bájialanaa nacáarrudacoo namá'ee:

—Wáalee wacába watuíyu jócai wacába cáji.

Jesús máida Levírru

(Mt 9:9-13; Mr 2:13-17)

²⁷ Liáwinaami liéni, Jesús jiáu, jáiwa licába báqueerri cacóbracai impuesto Romarru. Jí'ineerrimi Leví, wáairri liyáca yáarrubaishi íta'aa licóbra liyá impuesto. Jesús má'ee lirrú:

—Jisíguia nuyá.

²⁸ Néenee Leví bárroowai, limáaca quinínama, jáiwa liáu Jesús yáaj-chai. ²⁹ Táicala'inaami mawí, Leví méda áabai fiesta máanui wérri líibana néeniu Jesúsru; ya íchaba ná'a cóbrenai impuesto Romarru, náajcha ná'a áabi chóniwenaica, wáaineu nayáca mesa nácula náajcha. ³⁰ Ne ná'a fariséobinica ya ná'a quéewidacanica ley shínaabinica néenaa-cajaa, nachánau nacáida Jesús shínaa éewidenaicoo. Namá'ee nalí:

—¿Tánda íya ya írra náajcha nárra cacóbracani impuesto ya cajíconaanica?

³¹ Jesús éeba'ee nachuáni: —Ná'a sáicanica, jócani rúnaa médico, ta nayá ná'a bájialanaicoo. ³² Nuyá jócai fínu numáida ná'a sáicanica, nuínu numáida ná'a cajíconaanica, quéewique'e néejueda nayáu Diosru.

Linácue sái liá'a ayúnoca

(Mt 9:14-17; Mr 2:18-22)

³³ Néenee namá'ee Jesúsru:

—Ná'a casíguiacani Juan ya fariséobini shínaaca yúnenai bájialanaa ya naméda bájialanaa oración, ne jishínaa éewidenaicoo jiájcha éerri jútainchu náaya ya náirra.

34 Jesú斯 éeba'ee nalfí:

—¿Léewaminaatau éewa iwána nayúnaa ná'a namái daní áabai matri-móniorru, nácula liyá náajcha néeni liá'a novioca? **35** Ne líinuminaa liá'a éerrica, natécta'inaa liá'a novioca; jáicta líinu liá'a éerrica, liyálmina nayúnaajoo.

36 Chá'a lécchoo líiwa nalí áabai licábacanaa:

—Jiní dáulerri áabai íibalashi wáalii quéewique'e lichánaida áabai íibalashi dánumimi. Ne limédactacula chán'i, ya táminalaa liúca liá'a íibalashi wáaliimica; mawíyi liá'a shídanaamica wáalii, jócai sáicta máacacoo íibalashi dánumimi yáajcha. **37** Ne jiní lécchoo wanuácala vino wáalii áabai íimanaashi salírrani rícula, níwata liá'a vino wáaliica wáneerri listúbirriacoo liá'a íimanaashi dánumimica, léjta liá'a íimanaashi ya liá'a vinoca jái liúcawai. **38** Tádawa arrúnaa wanuá vino wáalii lirrículta liá'a íimanaashi wáaliica. **39** Ne liá'a írrerri vino salírrani, jócai wówai liáwinaami vino wáalii, jiníwata jái limái: ‘Liá'a vino salírranica mawí sáictaca.’

Ná'a éewidenaicoo Jesú斯 yáajcha éerruedenai trigo íta

léerdi nawówa íyabactacoo

(Mt 12:1-8; Mr 2:23-28)

6 **1** Áabai éerri nawówa íyabactacoo Jesú斯 jínani nabáanacaala íibi. Lishínaa éewidenaicoo liájcha néerrua líta liá'a trigoca, ya ta nacárra nacáaji rícuu jíni ya ta náaya líimii. **2** Jáiwa áabi fariséobini nacába'inaami liáni, nasáta néemiu:

—¿Tánda iméda iyá liérra jócai wéewa waméda éerdi wawówa íyabactacoo? Jiníwata jócai ley índa wamédaca.

3 Jesú斯 éeba'ee nachuáni:

—¿Jócai iliá icábau Dios chuáni nácu báitatem David ya ná'a limáñabaca nawáaliate ínaishi? **4** Jáiwate liwárruawai Dios íibana rícula, jáiwa liwína náji ná'a páanica nashírrini Diosru, líya liyái ya liá náaya lécchoo ná'a limánabaca, báawita bácai rími ta ná'a sacerdótebinica éewata náayacani bácai liá'a páanica.

5 Néenee Jesú斯 ma mawí:

—Nuyá Washíalicuerri Dios Cíuleeca, nuwáalia wánacaalashi linácu liá'a éerrica nawówa íyabactacoo.

Liá'a washíalicuerrica máacarrai cáaji

(Mt 12:9-14; Mr 3:1-6)

6 Áabai éerri nawówa íyabactacoo ná'a judíobinica, Jesú斯 wárruerri sinagoga rícu ya lichánau léewidaca. Báqueerri washíalicuerri yáairri néeni máacarrai cáaji ché'e sáicaquictejica. **7** Néenee néeda litúfniaa liá'a Jesúscia ná'a éewidenaica Moisés shínaa ley ya fariséobini lécchoo,

nacábaque'e lichúnicta liá'a máacarrai cáaji, lirrúcu liá'a éerrica nawówa íyabactacoo, néewaque'e náa lijíconaa liá'a Jesúsca. ⁸ Ne liá'a Jesúsca, liá léenaa chítashia nawítee jíni, limá lirrú liá'a washiállicuerrica máacarrai cáaji:

—Jibárroo, jimédaau béewami.

Néenee libárruuawai. ⁹ Néenee Jesús ma nalí náa'a áabica:

—Nuwówai nusáta nuéemiu iyá áabai chuánshí rími: ¿Lirrúcu liá'a éerrica wawówa íyabacoo, wéewa waméda sáicai o máashii? ¿Wawáseda cágicaishi o wamárdacani?

¹⁰ Linísá litáania náajcha, liá'a Jesúsca licába quinínama litéejiu limá lirrú liá'a washiállicuerrica:

—Jidúcua jicáajiu.

Liméda jíni, sáicai báaniu jíni licáajica. ¹¹ Ne náa'a áabica úiwirrini wérri nawówa. (Namáctacala'ee Jesús méda lijíconau litráawajaaca lirrúcu liá'a éerrica nawówa íyabactacoo). Táda natáania nalí wáacoo tánashia néewa namédaca Jesús júnta.

Jesús níwa náa'a doce éewidenaicoo

(Mt 10:1-4; Mr 3:13-19)

¹² Liyáali éerrite, Jesús yáau áabai díului ítala li'óraco, libésuneda quinínama táayebée li'óraco Diosru. ¹³ Quéecha'inaami jucámarra cáí, limáida lishínaa éewidenaicoo, jáiwa liwína doce néenaa, liá nají'inaa apóstolu. (Wówerri limá bánuani naméda áabai tráawajuca). ¹⁴ Léewa nají'inaa liáni: Simón, liá liéni jí'inaa Pé'eru; Andrés, Simón éenajirrica; Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Tomás, Santiago, licúulee liá'a Alfeo; Simón liá'a Celote, ¹⁶ Judas, Santiago cíuleeca, ya Judas Iscariote, liá'a náawiderriu liwítee máashii éejuederri'inaa Jesús.

Jesús éewida íchaba chóniwenai

(Mt 4:23-25)

¹⁷ Jesús yúrrucoo díului ítacha lishínaa apóstolu yáajcha, jáiwa limáacau áabai bacháida lícui. Néeni náawacau íchaba náa'a síguianai liyá, ya íchaba chóniwenai Judea shínaa cáinabi ítesanaca ya Jerusalén ya litácoowej liá'a Tiroca ya Sidón. Ínuenai néemique'e Jesús chuáni ya quéewique'e lichúní nashínaa bálinacaalashi. ¹⁸ Ya náa'a carrúni jináata nanácueji náa'a espíritu máashii, máaqueñai léccchoo sáica. ¹⁹ Chacá-bacanaa quinínama Chóniwenai wówenai nadúnu Jesús nácu, níwata lichúnicala nayá quinínama liyú liá'a Dios wítee jiáirricoo linácucha.

Liá'a sáictacta nawówa ya máashicta nawówa

(Mt 5:1-12)

²⁰ Jesús cába'ee lishínaa náa'a éewidenaicoo liájcha, ya limá'ee nalí:

“Sáicta iwówa iyá carrúni jináatanica,
níwata liá'a Dios wánacaalactalaca ishínaa.

21 Sáicta iwówa iyá chóque'e ínaaishinirru,
jiníwata imáacaminaujoo cáawai.

Sáicta iwówa chóque'e iyá íchenaica,
jiníwata liáwinaamiminaa icáidaminaajoo.

22 “Sáicta iwówa iyá jáicta máashii chóniwenai cába iyái, jáicta nawáana yáacuwai, jáicta máashii nanúma irrúi ya jáicta nacháani iyái jicá'a náa'a máashiinica, nunácueji nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca,

23 Sáicta wérri iméda iwówau, cashiámu iméda iwówau liyú liá'a sáicai liyáali éerri, níwata iyá ríshibianai'inaa máanui wérri sáicai áacairra; cháwa cábacanaa náiinueda náa'a nawérrinaibimi chóniwenai náa'a fiwadeenaimi Dios chuáni báinacu nabéecha.

24 “Ne, jái éenaa já'a carrúni jináata'inaa iyá rícubinica, jáni nísá sáicta iméda iwówawai!

25 “¡Ái éenaa já'a carrúni jináata iyá chóque'e nísenai cáawaica, ne liáwinaami'inaa ínaaishi irrújoo!

“¡Ái éenaa já'a carrúni jináata'inaa iyá chóque'e cáidenica, ne liáwi-naami'inaa ícha irrúwoo máashii'inaa iméda iwówau!

26 “¡Ái éenaa já'a carrúni jináata'inaa iyá quinínama cáinabi ítesana náa irrú sáicai, ne cháwa cábacanaa nabésunacoo náajcha náa'a chóni-wenai ibéecha sánaca, náajcha náa'a fiwadedenai Dios chuáni jócai yáawaiyi!

Caníinää wacába wajínaiu (Mt 5:38-48; 7:12)

27 “Ne iyá éemenai nulí numá irrú: Caníinää icába ijínaiu, iméda nalí sáicai náa'a máashiini cába iyá. **28** Yáa nalí sáicai náa'a mánidisieni iyá, i'lóra nanácu náa'a máashiini numá inácucha. **29** Áiwee báseerri jiwidani já'a, jináawida lirrú béema; ne áiwee éederri jisácuni já'a, jimáaca léccchoo litée jicámisani. **30** Ne matuínaami tánashia nasátani jiúcha, jiá lirrúni, ne leedacta jishínaa, ujisáta liúchani. **31** Iméda náajcha náa'a chóniwenica, chaléjta iwówa naméda yáajcha náa'a áabica.

32 “Ne iyá caníinacta icába iyá jájiu liá'a caníinai cába iyá, ¿tána iwáalia mawí sáicacai? Áawita náa'a cajíconaanica caníinää nacába yáacacoo. **33** Ne imédacta nalí sáicai náa'a médenai irrú sáicai iyá jájiu, ¿tána iwáalia mawí sáicacai? Áawita náa'a cajíconaanica naméda sáicai nalí wáacoo. **34** Ne ipréstacta nalí bácai náa'a ipénsani éejueda irrú lijúnta náa'a sói, ¿tána iyada néenii iwíteecooawai? Léccchoo náa'a cajíconaanica préstenai nashínaa wáacoo bácainaa napénsaa narríshibia lijúnta sói náuchá wáacoo. **35** Iyá éewenai caníinää icába ijínaiu, ya iméda nalí sáicai, ya éewa iprésta ishínau jiní inéndacala néejueda irrú lijúntaa

sái. Cháminaa máanui ishínaa sáicabee ya iyámina leenibi liá'a Dios áacai sáica, liá'a léccchoo sáicaica náajcha ná'a chóniwenai cháaninica, ya ná'a máashiinica. ³⁶Arrúnaa iyá Carrúni jináata icába áabi, léjta Carrúni jináata isáljinnaa Dios cába iyá.

Ujiúca áabi máashiquictala
(Mt 7:1-5)

³⁷“Ojiúca áabi máashiquictala, jócubeecha Dios yúca jiyá máashiquictala léccchoo. Jócu jiá áabi jíconaa, ya Dios jócuminaa liá ijíconaa léccchoo. Jimíya máecha áabi jíconaa, ya Dios pérdonaminaa iyá. ³⁸Yáa áabirru, ya Dios liámina irrú léccchoo. Liámina ishínaa cháacala rícu áabai léenedayu'inaa sáicai wérri, libádadani, licúsudani ya cashiámunaa. Dios éenedaminaa iyá léccchoo léjta cábacanaa éenedau'u áabibi.”

³⁹ Jesú斯 máaca nalí liéni licábacanaa: “¿Léewaminau báqueerri matuýii ljíneda báqueerri matuýii wítabii? ¿Jócuminaa nacáu chámatanaa útawi rícula? ⁴⁰ Jiní báqueerri éewiderrico mawíyii lishínaa quéewidacai yúchau; jáicta limárda lishínaa estúdiowai líinuminaa limédacoo léjta lishínaa quéewidacai.

⁴¹ “Tánda jicába jéenajirri tuí rícu catábibee, ne jócu jicába liá'a áicuba dánumimi yáairri jituí rícu? ⁴² Ne jócta jiá léenaa jiwáalia'u áicuba dánumimi chúnsei jituí rícu, ¿chíta jéenau'u jimá jéenajirrirru jíni: ‘Nuéenajirri, jínda nujéda'aa jituí rícucha liérra catábibeeca’? ¡Chámai wítee! Jijéda quéechanacu liérra áicuba dánumimi yáairri jituí rícu, táminaa cha jéewa jicába sáica quéewique'e jéewa jijéda jéenajirri tuí rícucha catábibee.

Liá'a banácalica wacúnusiani líta nácuejiu
(Mt 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ “Jiní banácali sáicai éewa liá lítau máashii, jiní banácali máashii éewa liá lítau sáica. ⁴⁴ Quinínama banácali wáa léenaa wacába líta nácuejiu: Jócu wéewa wawína ítashi sáicai áabai túwirri náanai ítacha, jiní wéewaca wawína uva catícali ítacha. ⁴⁵ Liá'a washiálicuerri sáicaica, táanierri chuánshi sáicai, níwata sáicacala liá'a yáairri liwówa lícu, liá'a washiálicuerri máashiica, táanierri chuánshii cacháninai, jiníwata máashii liá'a yáairri liwówa lícu. Ne tándawa liá'a cashiámui ya liwówa lícu, léewa linúma táaniani liérra.

Ná'a chámái cuítá dánanica
(Mt 7:24-27)

⁴⁶ “Tández imá nulí, ‘nuwácali, nuwácali’, ne jócani méda léjta numáyu'u irrú? ⁴⁷ Nuuíwa'ee irrú liá'a chái cábacanaa finuerri nulí léemi nuchuáni ya limédani liá'a numáni lirrú: ⁴⁸ chái cábacanaa léjta

báqueerri washíalicuerri, jáicta libárrueda líbanawai, quéechanacu liméda dujíwala útawi, ya ta limáaca lidánani síba íta'aa. Quéecha'inaami manútaa méedai, unésaca sínu linácula liá'a cuítaca, ne jócu léenaa lichúndaqui jíni, níwata bárruerriu sáica síba íta'aa.⁴⁹ Ne liá'a éemerri nuchuáni, ya jócu liméda liá'a numáni lirrú, chái cábacanaa léita báqueerri washíalicuerri bárruederri líbanau cáina íta'aa, jáiwa jócu liá'a lidánani dujíwalai; quéecha'inaami manútaa méedai unésaca sínu lítala liá'a cuítamica, jáiwa licáuwai limácacoo licáarraliacoo."

**Jesús chúni báqueerri shírruederri lirrú liá'a wánacaleerri romano sái
(Mt 8:5-13)**

7 ¹Jesús nís'a'inaami litáania náajcha náa'a chóniwenica, jáiwa liáwai Capernaúm néerra. ²Néeni báqueerri yáa Roma sái nawácali ná'a soldádoca, wáalierri báqueerri shírruederri lirrú canfínai wérri licábaca, bálinerriuminaatanaa atéwacta máanalicani. ³Quéecha'inaami romanobini wácali éemi natáania Jesús nácu, libánua áabi salínai judíobini shínaaca, quéewique'e nasáta liúcha liácoo lichúni liá'a shírruederri lirrú liá'a romano wácalica. ⁴Jáiwa náinu Jesús yáctalai nasáta liúcha cáiwinnaa namá'ee lirrú:

—Liéni wawácalica sáicanatai jiýudaca, ⁵jiníwata canfínai licába washínaa chóniwenai quinínama, ya liwána naméda walí washínaa sinagoga.

⁶Jesús yáau náajchai, ne quéecha'inaami urrúni línu cuítarri, liá'a nawácalica libánua áabi lijúninaiu namá lirrú: “Nuwácali, chajiwítemija, jiníwata nuyá jócai sáicanata jiwárruacoo núbana rícula; ⁷tándawa, jócu nuáu nuyá jájiu numúrru jiýá. Bácai rími jiá wánacaleerri chuánshi quéewique'e jichúni shírruederri nulí. ⁸Jiníwata nuyá jájiu yáairri nuwánacaala nácu lécchoo, liyáalimi lécchoo nuwáalia ná'a soldado nuwánacaalanica. Jáicta numá néenaa báqueerrirri jiáyu, arrúnaa liácoo; jáicta numá báqueerrirri jíinuu, arrúnaa línu; ya jáicta nubánua nushínaa shírruederri nulí liméda nuwánacaala, jái liméda jíni.”

⁹Jesús cáarrudau léemi jiliéni, licábadeda nalí náa'a chóniwenai yáaineu líshírricu, limá'ee nalí:

—Ne yáawaiyi numá irrú, jiníwita Israel rícu nuíinuni nácu éebiderri wérri léjta liáni washíalicuerrica.

¹⁰Quéecha'inaami néejocoo cuíta néerra, náa'a libánuanimica náiinu linácu liá'a cashírruedacaica, jái sáicacai.

Jesús cárveda rucúulee ruá'a báquetoo sínetoo máanalíu sírirrimi

¹¹Liáwinaami Jesús yáau áabai chacáaleerra jí'ineerri Naín, náajcha ná'a lishínaa éewidenaicoo ya íchaba chóniwenai liájcha mawí.

¹²Línu'inaa urrúni chacáalee numá lícula, licába náinda náacoo

báqueerri máanalii naquénique'inini. Liyámi'e bácairrimi rucúuleeca ruá'a máanalili íinirrimi, ya íchaba chóniwenai chacálee rícu sána yáaineu ruójcha. ¹³ Jesús cába'inaa ruyái, néenee carrúni jináata licába ruyái limá rulí:

—Ujícha.

¹⁴ Néenee Jesús rúniu lidúnu cajón nácu, néenee nabárruawai ná'a índenai náacoo liá'a máanalica. Néenee limá lirrú liá'a máanalica:

—Icúlirrijui, numá jirrú: jjibárroo!

¹⁵ Néenee libárrueda liá'a máanalimica ya ta litáaniaca, néenee Jesús éjeueda litúwarru jíni. ¹⁶ Nacába'inaa liáni, cárru quinínama ná'a chóniwenica náa Diosru sáicai namá'ee:

—Báqueerri cawénii cáiiwadedacani Dios chuáni jiárriu wáiibi.

Namá'ee léccchoo:

—Dios ínuerri liyúda lishínaa chóniwenaiu.

¹⁷ Néenee náiiwadeda liá'a namáni Jesús nácucha quinínama lirrífci liá'a Judeaca rícu léccchoo liá'a cáinabi yéerri Judea téiji.

Ná'a Juan Bautista bánuanica

(Mt 11:2-19)

¹⁸ Juan éemi quinínama liá'a Jesús médanica, náiiwacala lirrúnini ná'a máinecoo liájcha. Limáida chámata néenaa, ¹⁹ jáiwa libánua Jesús néerra jíni, nasátaque'e néemiuni liyácta yáawaa liá'a nanéen-dani nayáca, o wanéendawee báqueerri. ²⁰ Ná'a Juan bánuanica narrúni'eewoo Jesúsrú namá'ee lirrú:

—Juan liá'a Bautístaca libánua wayá wasátaque'e wéemiu, jiyácta liá'a wanéendani wayáca o arrúnaawee wanéenda báqueerri.

²¹ Liyálalimi nanáneewa Jesús chúni íchaba chóniwenai bálinenaicoo ya liá'a máashii yáairri nanácu, ya ná'a wáalianai espíritu máashii, jáiwa liwána íchaba matuníi cábaca. ²² Néenee léeba nachuánii: —yáayu Juan néerra íiwa lirrú liá'a icábanica ya liá'a éeminica. Íwadeda lirrú ná'a matuínica éewenai nacábaca, ná'a macáwanica éewenai najínacoo, ná'a cacháunanica méetuerriu náucha liá'a nabálinaacaalaca, ná'a mawíbanica éewenai néemica, ná'a máanaliniimica éejueneu nacáwiacoo, ya nalí ná'a carrúni jináatanica náiiwa liá'a chuánshi wásedeerri'inaaca. ²³ Sáicta liwówa liá'a chóniwerri éebiderri nunácu mamáarraca, jócai náawida liwíteu núcha.

²⁴ Quéechá'inaami náacoo náji ná'a Juan bánuanimica, Jesús chánau litáania chóniwenairru Juan nácu, limá'ee nalí: “¿Tána ijiáu icábacai iyá chaléeni jiníctala yáairri? ¿Áabai basué cáuli cúsudani? ²⁵ Ne jócta, ¿tána ijiáu icábacai? ¿Báqueerri washiálicuerri cawéni namái íibalá? Iyá yáine léenaa ná'a súwedeno íibalashi cágwena namái yáainei nawíteeyu, yáainai nábana rícu ná'a wánacaleenaica. ²⁶ Ne cháctani, ¿tána

ijiáu icábacai? ¿Báqueerri íiwadedeerri Dios chuáni? Jajá, yáawaiyii, ne báqueerri ta mawíyii máanui liúcha liá'a íiwadedeerri Dios chuáni báinacu. ²⁷Juan liá'a litáanianimi nácu liá'a cáashtaca:

‘Nubánua catéecai nuchuáni jibéecha,
quéewique'le lichúni jibéecha iníjbaa.’

²⁸Ne yáawaiyi numá irrú, náiibicha quinínama ná'a washiálicuenica, jiní máanui Juan yúcha mawí; ne áawita liá'a mawí píitui Dios wánacaa-lactalaca mawíyii máanui liúcha.”

²⁹Quinínama ná'a éemenai Juan chuáni, áawita ná'a cacóbracani impuesto Romarru, wánenai Juan báutisa nayá, néebidacala yáawaa Dios machácanii; ³⁰Ne ná'a fariséoca ya ná'a quéewidacanica ley shínaaca, jócani índa Juan báutisa nayá, nacháani quinínama liéni Dios wóweni liméda nawícaubali.

³¹“¿Chítá nacábacanaa ná'a chóniwenai chóque'e sánaca? ¿Chítá nacábacanaa jíni? ³²Cháni cábacanaa léjta ná'a sáamanaica wáainecoo naséwicaca plaza rícu ya ta namáidada najúnicairruwai:

‘Wáiinuate irrú butútua,
ne iyá jócani báaweda;
warrábate shímashi cáiwii wítama,
ne iyá jócani ícha.’

³³Áawita Juan Bautista fínuca, jócai íya páani jiní lírraca vino, ne iyá máinai jáica liwáalia áabai demonio. ³⁴Néenee liwinaami nuínu tuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, íyeerrica ya nuírra, ne iyá máinai jáica yawíqui jíni ya cáirracalai, najúnicai ná'a chóniwenai máashiini íiwanaa ya ná'a cacóbracani impuesto Romarru. ³⁵Ne Dios íyada quinínama liwíteu linácueji liá'a limédanica.”

Jesús líibana néerra liá'a Simón fariséoca

³⁶Báqueerri fariseo cúmida Jesús íya liájcha, jáwa Jesús yáau líibana néerrai. Liwáau liyá mesa nácula, ³⁷jáwa báquetoo fínetoo máashiu íiwanaa yáichoo lirrícu léja liá'a chacáaleeca, jáwa ruá léenaa Jesús yáacoo líiya líibana néerra liá'a fariséoca, ruíinda áabai frasco jí'ineerri alabastro^b cashiámu juménibee. ³⁸Ruchánau ruíchaca Jesús fíba néeni, rusábida rutuí yáabiyu. Jáwa rumácarra ruwíta báinayu, ya ta rushíshi líibai, jáwa runuádeda juménibee linácui. ³⁹Liá'a fariseo cúmideerri Jesús, licába'inaamini liéni limá'ee lirrúwoo: “Líeni washiálicuerrica yáawaictata báqueerri cáiiwadedacai Dios chuáni, liá'aca ta léenaa tána-shia chóniwetooca róji ruárra dúnuechoo ruyá linácu: báquetoo fínetoo máashiu íiwanaa.” ⁴⁰Néenee Jesús ma lirrú liá'a fariséoca:

—Simón, nuwáalia áabai chuánshi nuíwani'inaa jirrú.

^b 7:37 Áabai fíba namédau ná'a frascoca.

Léeba'ee liá'a fariséoca:

—Jíiwate nulíni, quéewidacai.

⁴¹ Néenee Jesús má'ee lirrú: —Chámata washiálicuenai mówiniate warrúwa báqueerri capréstacai warrúwa. Báqueerri mówiniate léjta liwéni liéni quinientos éerrictaca, ya liá'a báqueerrica cincuenta éerrictaca; ⁴² ne jócala néenaa napáida lirrúni, liá'a capréstacai nalíni, jáiwa jócu liwána néejueda lirrúi liérrumirrai náa'a chámataca jíni. Ya ta jíiwa nulí jíni, ¿tána néenaa caníinaa licába mawí?

⁴³ Simón éeba'ee lichuáni:

—Nulí tá'ee liá'a washiálicuerri mawiyii mówiniciaca.

Jesús má'ee lirrú:

—Yáawaiyi jimácaa.

⁴⁴ Néenee licába rulí ruá'a íinetooaca, Jesús má'ee Simónru: —¿Jicába rójí ruáni íinetooaca? Nuwárroo jíibana rícula, ne jócu jiá nulí shiátaí nubádeda'inaa nuíiba; ne ta rója ruáni íinetooaca bádedeechoo nuíiba rutuí yáawiyu, ya ta rumácarra ruwítá báinayu jíni. ⁴⁵ Jócai shíshi tuyá, ne ruyá rícue ruwárruacuwai jócau máaca rushíshi nuíiba. ⁴⁶ Jóca jíiunu nuwítá nácu aceite, ne ruyá nuádedeechoo juménibee nuíiba nácu.

⁴⁷ Tándawa numá jírrú íchaba wérri rujíconaa méetuerriu, níwata bájialaca caníinaa rucábaca; ne liá'a chóniwerri píitui mówiniciaca, píitui líyada caníinau'u licá'aca.

⁴⁸ Néenee Jesús má'ee rulí ruá'a íinetooaca:

—Jijíconaa jái méetuacuwai.

⁴⁹ Náa'a áabi yáainai nayá néeni, nachánau nasáta néemiu nayá jájiu:

—¿Tána léjí liéni éeneerri liméetua jíconaashi?

⁵⁰ Ne Jesús má'ee mawí, rulí ruá'a íinetooaca:

—Jéebidacala jiyá'au jíconaa méetuacuwai; jáu chaiwíteemija'a.

Náa'a íinaca yúdenai Jesús

8 ¹Liáwinaami liéni, Jesús jínaniu íchaba chacáalee rícu ya náa'a júbinica, lichánau léewidaca ya líiwadeda Dios wánacaalactaca. Náa'a doce apóstolu natálideda liyá. ²Ya léccchoo áabi íina tálideda liyá, náa'a liwásedani espíritu máashii yúcha ya áabata bálinacaalashi; náiibicha léccchoo ruáu ruá'a María jí'ineechoo Magdalena, siete demonio jiánimicooyúcha; ³léccchoo Juanaca, líinu liá'a Cúzaca, liá'a wánacaleerrimi Heródesru; ya Susana, ya áabi íchaba mawí náa'a yúdenaimi nayá liyú liá'a nawálianica.

Liá'a licábacanaa linácu liá'a cáabanacaica

(Mt 13:1-9; Mr 4:1-9)

⁴Íchaba jáu chacáalee rícucha quéewique'e nacába Jesús, jáiwa náawacawai íchaba chóniwenai. Néenee líiwa nalí liéni áabai licába-

canaa: ⁵“Báqueerri cáabanacai jiáu licásá líimi liá'a liáabanani'inaaca. Licásá'inaamini, áabata líimi cátu infíjbaa lícu, jáiwa nabáweda jíni ya ta míshiidi íyaqui jíni. ⁶Áabata léenaa cátu íiba íibi; ne quéechá'inaami lipáquiacoo, jáiwa máacarra jíni cháuctacala lirrú shiátai. ⁷Áabata léenaa liá'a líimica cátu túwirri íibirra; ne quéechá'inaami lipáquiacuwai túwirri yáajcha, jáiwa lisácumeda jíni. ⁸Ne áabata cátu sáicai cainabi íta'aa; jáiwa lidáwinawai, liá lítau manuába, cáashia liá cien líimiu líta nácuu.” Léewa Jesús máni liéni, jáiwa limá mawí cadánani: “¡Ná'a wáalianai nawíbau, néemique'e!”

Tánda Jesús léewida chacábacanaayu
(Mt 13:10-17; Mr 4:10-12)

⁹Néenee lishínaa éewidenaicoo sáta néemiuni, chítashia liwówau'u limá léji liá'a licábacanaa. ¹⁰Jesús má'ee nalí: “Iyá Dios íyadani irrú liá'a báyeerricoo liwánacaalactalaca; ne áabimi nutáanianirru licábacanaayu; ya áawita nacábaca jócai néenaa nacába sáica, ya áawita néemica jócai néenaa náa léenaa.

Jesús chúni líwa liá'a licábacanaa linácu liá'a cáabanacaica
(Mt 13:18-23; Mr 4:13-20)

¹¹“Léewa liwówau'u limá liéni licábacanaa: Liá'a banácali líimica wówerri limáca léewa Dios chuáni liérra; ¹²ne liá'a áabata líimi liá'a banácalica cáirricoo iníjbaa lícu, wówerri limáca ná'a eemenai Dios chuáni, ne Wawásimi línu, jáiwa lijéda Dios chuáni nawówa rícucha, jocubeecha néebida ya jócu néewa nawárruacoo Dios yáctalaca. ¹³Liá'a líimi cáirricoo íiba íibi wówerri limáca, ná'a eemenai Dios chuáni narríshibia nawówa yáajcha wáni, ne jócani wáalia sáica najíchu; néebida áabata éerri rími, ne jáicta carrúnatai línu náatalai jái namáaca Dios chuáni. ¹⁴Liá'a líimi cáirricoo túwirri íibirra, wówerri limáca, ná'a eemenai Dios chuáni, ne arrájuatayu náinda lisácumacoo nawówa lícu Dios chuánica nafánacalau éerri shínanaa nácu, namúrru warrúwa ya sáicta nacába liá'a éerri íyadanica, chacábacanaa jócu néewa ná'a naméda sáicai Diosru. ¹⁵Ne liá'a líimi cáirricoo sáicai cainabi íibirra, náwa chóniwenai méecuenai nawówau sáica máaqueñeu nayáu néemi Dios chuáni namédaque'e léjta liwówau'u, ya ta nayá machácanii náayada nayáu léjta banácali yáairri lítau sáica.

Jesús táania licábacanaa liá'a lámparaca
(Mr 4:21-25)

¹⁶“Jiní túculeerri áabai lámpara ya ta libáyaqui jíni o limáaca cama yáajbalani, litúculiactani limáacaní áacai, quéewique'e nawáalia jucá-marrabee ná'a wárruenaicoo. ¹⁷Ne cháwa cábacanaa, jiní báyeerriu

néenaani'inaa náa léenaa, jiní liá'a cabáyaintaica éeneerri'inaa náa léenaa ya limáacacoo jucámarranaa. ¹⁸ Cháwa jáni, éemiu sáica, liá'a éemerri sáica, yáirri'inaa léenaa mawí, ne liá'a jócai éemi sáica, áawita liyá liá léenaa mawí, liyá pérderri'inaa liá'a pítui rími liáni léenaa nácu."

Jesús túwa ya léenajinai
(Mt 12:46-50; Mr 3:31-35)

¹⁹ Jesúus túwa ya léenajinai náii nu liyáctalaca, ne jócu néenaa narrú-nicoo lirrú, íchabaca wérri chóniwenai. ²⁰ Áabi náiibicha íiwa Jesúsrungi:

—Jitúwa ya jéenajinai ná'a yáa bináawa, wówenai nacába jiyá.

²¹ Jesúus éeba'ee:

—Ná'a éemenai Dios chuáni, ya naméda liwánacaala, náwa nutúwa ya nuéenajinai nárra.

Jesús íyabaida cáuli ya marrádaca
(Mt 8:23-27; Mr 4:35-41)

²² Áabai éerri, Jesúus yúrrucloo áabai lancha rícula lishínaa éewide-naicoo yáajchau, limá'ee nalí:

—Wáau bajiála manuá. Jáiwa náawai. ²³ Nácula nachuáu manuá íiwa-lirricu, Jesúus máairri. Liyálimi áabai cáuli wérri íinu manuá yáacoo, jáiwa'ee liá'a lanchaca lichána cashiámu shiátaiyu, ya atéwacta natá-mucoo. ²⁴ Néenee náau nacáweda Jesúus namá'ee lirrú:

—¡Quéewidacai! ¡quéewidacai! ¡Watámucoo wayácai! Jesúus bárrua'inaamiu litáania cáulirru ya marrádacadru, jáiwa machúnucunaa limáacacoo quinínama chawítemija'a. ²⁵ Néenee limá lishínaa éewide-naicoo liájcha:

—¿Ta liáu éebidaumi jíni?

Ne nayá, cárdateeneu nacábadedanica, nasátada'ee néemiu nayá wáacoo:

—¿Tánashia léji liéni, táaniерri cáulirru ya shiátairru ya léewida lichuáni?

Jesús chúni báqueerri Gerasa néeni sái wáaliерri
íchaba espíritu máashiini
(Mt 8:28-34; Mr 5:1-20)

²⁶ Déecu'inaami wáali náii nu licáinaberra ítala liá'a Gerasaca, yáirri bajiála manuá, lijúntami liá'a Galileaca. ²⁷ Jesúus yúrrucue'inaamiu lancha rícura caínabi ítala, báqueerri washiálicuerri jiáu chacáalee rícura, wáaliерri demonio, jáiwa lirrúniwai Jesúsr. Íchaba wérri éerri jócai súwa líbalau jiní liyácalá cuítalícu, níwata yáirri útawi rícura máanalini yáarruica. ²⁸ Quéechal'inaami licába Jesúus, licáu liúrruimiyu Jesúus náneewa, limáidada'ee:

—¡Ujníquiu nuájcha, Jesús Dios Cúulee áacai sáica! ¡Nusátani wérri jiúcha jócubeecha jiwána nusúfria bájiala!

²⁹ Limá liáni jiníwata Jesús wáneerri lijiácoo liá'a espíritu máashiica liúcha. Íchabachu liá'a demonioca wáarroo lirrú; áawita chóniwenai bájida liná ya líiba cadénayu quéewique'e nawínacani, liyá léenaani lisúbirriaca, ya liá'a demonio wána licánacacoo liácoo jiníctala yáairri.

³⁰ Jesús sáta'ee léemiu wáni:

—¿Tána jijí'inaa?

Liyá'ee léeba'ee:

—Nují'inaa legión. Limá liáni jiníwata íchaba wérri demonio cha wáarruacoo lirrú. ³¹ Náa'a demonio nasáta Jesús yúcha jócubeecha libánua nayá liwítabami rícula chaléeni cástigu yáctala'inaa nalí.

³² Ne néeni íchaba puítí iyenai namáacoo dúuli nácu, náa'a espíritu nasáta Jesús yúcha líndaque'e nawáarruacoo puítirru; jáiwa Jesús índa nawárruacoo nalí. ³³ Néenee najiáu náa'a demonioca liúcha liá'a washiálicuerrica, jáiwa nawáarroo puítirrui, najiáu nacánacau najúsunacoo cáinacula shiátaí yáacula, jáiwa néeni nasácumacuwai.

³⁴ Náa'a túyenai nayá puítí, quéecha'inaami nacába liá'a bésuneerricoo, najiáu nacánacacoo, jáiwa náau náiwadeda chacáalee rícula jíni ya litíejibaa. ³⁵ Náa'a chóniwenai najiáu nacábaca liá'a bésuneerricoo. Ne quéecha'inaami náiinu Jesús yáctalaca, náiinu linácu liá'a wáalierrimi demonio, wáairriu liyáca Jesús íiba néeni, jái cáabalacai, jócai mawítee mawiá, jáiwa cáarru nayái. ³⁶ Náa'a cábenai liá'a bésuneerricoo, náiiwadeda chítashia liwásedau'u jiníni liá'a wáalierrimi demonio. ³⁷ Quinínama náa'a chóniwenai yáainai Gerasa cáinaberra íta'aa, nachánau nasáta Jesús yúcha quéewique'e liácoo nacainaberra ítacha, níwata bájialaca cáarru nayá. Jócalo nacába cájí liá'a bésuneerricoo. Jáiwa Jesús yúrrucloo lancha rículai, jáiwa liáwai. ³⁸ Liá'a washiálicuerri demonio jiánicoo yúcha, lisáta Jesús yúcha quéewiquini'e liácoo liájcha, ne Jesús wána'ee limáacacoo limá'ee lirrú:

³⁹ —Jéejoo jíbana néerrau ya jíiwadeda quinínama liá'a Dios médani jírrú.

Liá'a washiálicuerrica, jáiwa liáwai ya líiwadeda quinínama chacáalee rícu liá'a Jesús médani liájcha.

Jairo míyacaula ya báquetoo iinetoo dúnuechoo Jesús fibala nácu
(Mt 9:18-26; Mr 5:21-43)

⁴⁰ Quéecha'inaami Jesús éejuacuwai báaniu bajíala manuá, náa'a chóniwenai sáicta nawówá níwata nanéndacala nayácani. ⁴¹ Liyáalimi báqueerri finú jíineerri Jairo, liwácali liá'a sinagogaca. Liéni washiálicuerrica litúyau Jesús fiba néeni, lisáta líucha liáque'iú líibana néerra, ⁴² níwata liwáaliacala bácau rími limíyacalau, wáaliachoo doce camuí, wówechoo máanali ruyáca.

Nácula Jesús yáau, lisíntia nabádeda liyá ná'a chóniwenai íchabanica yáaineu líshiirricu. ⁴³ Náiibicha ná'a chóniwenica báquetoo íinetoo rícuete doce camuí ruwáalia bálinaacaalashi írrai éechani, [ya rugástaa quinínama ruwáalianica nanácula ná'a médica] ne jímí éeneerri lichúni ruyá. ⁴⁴ Ruáni íinetoooca rurrúniu Jesúsr liwójuna itéequ, jáiwa rudúnu líbala númacua, liyáalimi libárrua rúcha liá'a írrai éechau'u ruyá. ⁴⁵ Néenee Jesús sáta léemiu:

—¿Tána dínu nunácu?

Ne quinínama nabáyaca liúchani, nadúnu, Pedro má'ee:

—Quéewidacai, ná'a chóniwenica nabádeda jiyá, ya nadáanaida jiyá matuínaami.

⁴⁶ Ne Jesús má'ee mamáarraca:

—Ái dínuerri nunácu já'a, nuáca léenaa nunácucha jiérriu liá'a cadá-nani wíteeshica.

⁴⁷ Ruá'a íinetoooca ruá'inaa léenaa jócu ruéenaa rubáyaqui jíni, jáiwa ruchéchinau ruácoo rutúyacoo Jesús íiba néeni. Ruíwa quinínama náneewani tánashia rudúnu jíni, chíashia sáicau ruchúnico liyáalimi jíni. ⁴⁸ Jesúr má'ee rulí:

—Numíyacula, jéebidacala Dios nácu sáica jiyái, já namówai chajjiwítemija'a.

⁴⁹ Jesús táaniacta liyá újnibi, báqueerri íinu índeerri chuánshi limá'ee lirrú liá'a sinagoga wácalica:

—Jimíyacula máanaliuyii; ujjódia mawiá liérra quéewidacaica.

⁵⁰ Ne Jesús éemil'inaamini limá'ee:

—Ucárru jiyá, bácai rími jéebida Dios nácu, ya jimíyacula sáica-minaa ruyájoo.

⁵¹ Quéecha'inaami náiu cuíta néerra, jiní líndani wárruacoo liájcha bácai rími Pé'eru ya Santiago ya Juan ya rusálijinaa ya rutúwa ruá'a samáshtaca. ⁵² Quinínama íchenai nayáca ya cáwi wérri nacábacoo runá-cueji ruá'a samáshtaca, ne Jesús má'ee nalí:

—U'ícha, ruárra samáshta jócauwa máanali ruárra, máichoo ruyá chájili.

⁵³ Quinínama nacáida'ee Jesús, níwata ná'a'aca'ee léenaa máanali ruyá.

⁵⁴ Néenee Jesús wína rucáaji náculi, limá'ee danáanshiyu:

—¡Miyácau, jibárrua!

⁵⁵ Jáiwa rucáwica éejoo rulí; liyáalimi rubárruawai, néenee Jesús bánuwa náa rúyai. ⁵⁶ Rusálijinaa ya rutúwa nacáarrudau nacábacaní; ne Jesús wána'ee jiníbeechea náiwadedanirruni liá'a bésuneerricoo.

Jesús bánuwa ná'a lishínaa éewidenaco náiiwa

Dios wánacaalactalaca

(Mt 10:5-15; Mr 6:7-13)

9 ¹Liáwinaami, Jesús yáawacaida ná'a lishínaa doce éewidenaco liá nalí néewaque'e najéda quinínama demonio ya nachúnique'e

bálinacaalashi. ² Libánua náiiwadeda chítashia Dios wówau'u liwánacaala cáinabi íta'aa jíni, ya nachúni ná'a bálineneecoo. ³ Limá'ee nalí:

—Jiní itéeni iníjbaa lícujo, jiní áicuba icháqui'inaa, jiní chácala, jiní iyacaishi, jiní warrúwa, itée áabai rími íibalashi, jiní mawiá. ⁴ Tánashia cuítá finuni nácu, iyá néenijoo cáashia ijiácoo néenee. ⁵ Ne tánashia chacáalee jócai wówai narríshibia iyá, ijiáu lirrícucha liérra chacáaleeca ya itútuda liá'a pucúpucubee yéerri íiba nácu, quéewique'e náa léenaa jáicala jócu sáica nayá ná'a chóniwenaica jóca narríshibia iyá.

⁶ Néenee najiáu nawárruanicoo narrícula ná'a chacáaleeca quinínama, náiiwa liá'a Dios chuánica nachúni chóniwenaí léccchoo.

Herodes jócai éenajta éebidaca
(Mt 14:1-12; Mr 6:14-29)

⁷ Liá'a rey Herodes éemi natáania Jesús nácu quinínama liá'a limédanica, ne jócai éenajta éebidaca, áabi mácalá Juancala éejoo licáwiacoo, ⁸ áabi ma jáicala'ee liá'a cáiiwadedacaimi Dios chuáni báinacu Elíasca cha íyadacuwai, ya áabi ma jáicala'ee cáiiwadedacaimi Dios chuáni báinacu wérri cha éejoooco licáwiacoo. ⁹ Ne Herodes má'ee:

—Nuyá jáiju nuwána nawíchua Juan wíta liwáa númami. ¿Tánashia léji liérra, cha nuéemi náiiwadeda fíwanaa bájiala?

Tándawa'ee Herodes wówerri licába Jesús.

Jesús yáa náaya ná'a cinco mil washiálicuenica
(Mt 14:13-21; Mr 6:30-44)

¹⁰ Quéecha'inaa'ee néejacoo Jesúsru ná'a éewidenaicoo, náiiwadeda'ee lirrú liá'a namédanica. Néenee'e litée'e nayái ná'a eewoowai báawachala chaléeni urrúni lirrú liá'a chacáaleeca jí'ineerri Betsaida.

¹¹ Quéecha'inaa'ee chóniwenaí yáa léenaa jíni, ná'a eewoo líshiirricu, jáiwa Jesús lirríshibia nayái, litáania nalí chítashia Dios wówau'u liwánacaala nayá jíni ya lichúni ná'a bálinenaicoo.

¹² Quéecha'inaa táicala liácuwai, narrúni'e náacoo Jesúsru ná'a doce éewidenaicoo liájcha namá'ee lirrú:

—Jiwána chóniwenaí yáacuwai, náaque'iníu nawówa íyabacoo ya namúrruque'e náyau chacáalee júbini rícu ya bacháida urrúnii nalí, níwata áani wayáctica jinícta yáairri.

¹³ Néenee'e Jesús ma nalí ná'a éewidenaicoo:

—Yáa náaya iyá.

Néenee namá'ee lirrú:

—Wawáalia rími cinco páani ya chámacula cubái, yáshiawa wáacoo wawéni náaya'inaa náani quinínama chóniwenaica.

¹⁴ Léjta'ee cinco mil washiálicuenai máanabaca. Ne Jesús má'ee nalí ná'a lishínaa éewidenaicoo:

—Iwána nawáacoo cincuéntanaa namáanabaca.

¹⁵ Chá'ee namédaqui jíni, jáiwa nawáau quinínamai. ¹⁶ Néenee'e Jesús wína ná'a cinco páanica ya ná'a chámacula cubáica ya licábä'ee ácacirra, liá'ee Diosru sáicai linácujei liá'a íyacaishica. Linísala'inaami liá Diosru sáicai, lisúbirreda jíni, jáiwa liá nalí jíni ná'a lishínaa éewidenaico quéewique'e nachújida chóniwenai íyani. ¹⁷ Ná'a chóniwenai náaya quinínamai cáashia cáawai nayá, ya néenaa náawaqueda doce canasta liá'a máacaderricoo léenaamica.

Pedro íiwa jucámmarranaa Jesúscala liá'a Mesíasca

(Mt 16:13-19; Mr 8:27-29)

¹⁸ Áabai éerri Jesús óractau liyá bácai ya lishínaa éewidenaico yáainai liájcha, lisáta'eé léemiu nayá:

—¿Tána chóniwenai ma nunácuchai tánashia nuyái?

¹⁹ Néeba'eé lichuáni:

—Áabi máinei jiyáca'ee Juan Bautista, áabi máinei jiyáca'ee Elías, ya áabi máinei jiyáca'ee liá'a báqueerri íiwadederri Dios chuáni báinacu éejuerri'eewoo licáviacoo.

²⁰ Ne Jesús éejoo'e lisáta léemiu nayá:

—Ya iyá, ¿tána imácai tánashia nuyái?

Jáiwalee Pé'eru éebai:

—Jiyáwa liérra Mesías^c Dios shínaaca.

Jesús íiwa limáanalicau

(Mt 16:20-28; Mr 8:30-9:1)

²¹ Ne Jesús má'ee nalí jiní béecha íiwerri liyácani liyáwa Mesías.

²² Limá'ee nalí linácu cháu:

—Nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, arrúnai'inaa nusúfria bájialanaa, ya nacháaniminaajoni ná'a salínaica, ya nawácanai ná'a sacerdótebinica, ya ná'a quéewidanica ley shínaabinica. Náiinuaminaajoni, ne matálíi éerri rícula nucáwiaminajoo.

²³ Néenee limá nalí quinínama:

—Ne áicta wówerri já'a limédacoo nushínaa ewidenaicooyu, limíya máechau liyá jájiu liwánacaalacoo, ya línda Dios wánacaala licáwica nácu éerri jútainchu, liyá lichúni carrúni jináatau'inaa ya máanalí liyá nunácujei. ²⁴ Jiníwata liá'a caníñai cába licáwicau líta'aa liéni éerrica, liúca licáwicau jócai amáarra, ne liá'a jócai caníñinaa cába licáwicau lítacha liéni éerrica nunácujei, ligáanaminaa lirrúwoo liá'a cáwicashi jócai amáarra. ²⁵ ¿Tána lishírbia lirrú liá'a washiálicuerrica ligáanacta quiní-

^c 9:20. *Mesías* Cháwa limá Cristo hebreo chuániyu, chái wówa limá léccchoo 'Liá'a Dios níwani quéewique'e liwánacaala'.

nama éerri rícu sói yáca, ya liúca lishínaa licáwicau ya licáarralliau liyá jájiu? ²⁶Ne tánashia báiyii nunácueji ya nuchuáni nácueji, nuyá léccchoo Washiállicuerri Dios Cúuleeca báiminaa nuíwa lináawa léccchoo, jáicta nuñinujoo quinínama nucáamarra yáajchau, ya nusálijinaa cáamarra ya liwítee yáajchau, ya ná'a majíconaa ángelbini shírruedenai nulí. ²⁷Ne yáawaiyii numá irrú áabi néenaa náani yáainai áani nunáneewa, jócupminaá máanali nayá cáashia nacába liá'a Dios wánacaalactaca.

Jesús báwachactau
(Mt 17:1-8; Mr 9:2-8)

²⁸Liáwinaami ocho éerri néenee litáaniactami liyá nalí, Jesús íirraru áabai dúuli ítala li'óraco, natálideda liyá Pé'eru, Santiago ya Juan. ²⁹Ne nácula li'óracta liyáca, lináni cábacanaa báwachau, ya líbala náawau cabálai ya úcuni léccchoo. ³⁰Jáiwa najiáu lirrúi chámata washiállicuenai natáania nayá lijcha. Náawa'ee Moisés ya Elías. ³¹Yáainai nayáca natéejí áabai cáamarrashi úcuni sáictai wérri, ya natáania linácu liá'a Jesús máanalicaica licúmpliani'inaaca Jerusalén néerra. ³²Áawita Pé'eruca ya ná'a limánabacaca cadájuni wérri nayá, jáiwa cáwi nayácai, nacába Jesús cáamarra ya ná'a chámata washiállicuenai yáainai lijcha néeni. ³³Qéecha'inaami náacoo náacuwai ná'a washiállicuenica Jesús yúcha, limá'ee Pé'eruca Jesúru:

—Quéewidacai, jsáictai walí wayáca áani! Waméda'aa matálili cuíta rími: áabai jírrú, áabai Moisésru ya áabai Elíasru.

Ne Pé'eru jócai yáa léenaa tánashia limácai. ³⁴Nácula litáania liyáca, áabai sáanai yúrrucoo libáya nayái, nacába'inaami sáanai dájida nayái, jáiwa cáarru nayái. ³⁵Néenee sáanai íbeeji lijiáu áabai chuánshi mairri'e: "Léewa Nucúulee, nuníwani, éemiu lirrú."

³⁶Linísa'inaa néemi liá'a chuánshica, Jesús máacau bácai. Jáiwa'ee ná'a éewidenaicoo jiní wérri náiwadedacta liá'a nacábanimica liyáali éerri.

Jesús chúni báqueerri icúlirrijui wáalierrí espíritu máashii
(Mt 17:14-21; Mr 9:14-29)

³⁷Áabai éerri rícula cajójchanaami, náurrucoo'inaami díuli ítacha, chóniwenai máanabanaami jiáu najúnteda Jesús. ³⁸Ya báqueerri washiállicuerri máidada náibicha limá'ee cadánani wérri:

—Quéewidacai, jiméda nulí sáicai, jicábate nucúulee bácai rímii nuwáalianica. ³⁹Áabai espíritu wínnani, liwána limáidadaca ya liwána licúcunacoo ya cacálilee jiáu linúma licuéji, liwána lílinuedacoo jócai liwówai limácacaca. ⁴⁰Nusáta jishínaa éewidenaicoo yúcha, najédaque'e liúchani liérra espírituca, ne jócai néenaa najédaca.

⁴¹Jesús éeba'ee:

—¡Wóo, chóniwenai jiníni éebidacta ya máashiicani! ¿Chacálita iwówai nuyá yáajcha mamáarraca jíni ya nuwánta yáajcha jiníni? Jínda liérra jicúuleecoo áani.

⁴² Quéecha'inaami lirrúnico liá'a icúlirrijuica, liá'a demonio yúca cainabi ricúla, liwána licúcunacoo báani; ne Jesús cáita liá'a espíritu máashiica, jáiwa lichúni léjí liá'a icúlirrijuimica, ya ta léejueda lisálijinaarru jíni. ^{43a} Ya quinínama namáacau nacáarrudacoo nacába Dios wítee máanuica.

Jesús síwa chámaichu limáanalicau nácula quinínama

(Mt 17:22-23; Mr 9:30-32)

^{43b} Nacáarrudau nacábacani liá'a Jesús médanica, limá'ee lishínaa éewidenaicoo:

⁴⁴ —Éemi sáica liéni ya u'imíya máechani: Nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, néentregaani'inaami ná'a nacáaji rícula ná'a washiálicue-naica quéewique'e naméda nuájcha léjta nawówau.

⁴⁵ Ne nayá jócai náa léenaa néemica liá'a limánica, níwata Dios báya nawítee nájbeecha léenaa néemicani; mawí léccchoo cáarru nayá nasáta néemu Jesús líiwaquinicta nalíni jucámmarranaa.

¿Tánashia néenaa liá'a mawíyii cawéni náiibicha?

(Mt 18:1-5; Mr 9:33-37)

⁴⁶ Ya néenee ná'a éewidenaicoo nachánau najútacoo nalíwaacoo tánashia néenaa liá'a mawíyii cawéni náiibichai. ⁴⁷ Jesús, yá'inaami léenaa liá'a nédacanicoo nácu nayáca, liwína'ee báqueerri samálita, libárrueda'ee léema nácuu wáni. ⁴⁸ Jáiwa limá'ee nalí:

—Liá'a ríshibierri samálitaca nují'inaa nácu, lirríshibiaminaa nuyá, ne liá'a ríshibierri nuyá, lirríshibiaminaa léccchoo liá'a bánuerri nuyá áaqueji. Tándawa liá'a mawíyii mawéni icábaca quinínama íibichau, léewa cawénii wérri liérra.

Ne liá'a jócaita ya wajúntani, léewa wáajcha sái liérra

(Mr 9:38-40)

⁴⁹ Juan má'ee Jesúsrus:

—Quéewidacai, wacába báqueerri jédeerri demonio jijí'inaa nácu, jáiwa jócu waínda limédaqui jíni, jiníwata jóca wáajcha sáini.

⁵⁰ Jesús éeba'ee lichuáni:

—U'imáisaniani liúchani, jiníwata liá'a jócai méda wajúnta, léewa wáajcha sái liérra.

Jesús cáita Santiago ya Juan

⁵¹ Quéecha'inaami urrúni liá'a éerrica Jesús fírractala'inaacoo áacairra, liá'a liwówa dánani liácoo Jerusalénra. ⁵² Libánua libéechau catée-

cani chuánshi, náaque'iu áabai chacáalee júbini rícula yáainai Samaria, quéewique'e namúrru liárrui limáacacta'inaacoo.⁵³ Ne ná'a samaritá-nobinica jócai nawówai narríshibiaca, náaca léenaa liácoo Jerusalénra.⁵⁴ Quéecha'inaami lishínaa éewidenaicoo Santiago ya Juan cába léji liéni, namá'ee lirrú:

—Wawácali, ¿jiwówai jiwána wáurrucueda chichái áaqueji, quéewique'e wamárda nayá quinínama?

⁵⁵ Ne Jesús náawau nanácula, jáiwa licáita nayái máashiica nawítee.

⁵⁶ Néenee Jesús má'ee: Nuyá jócai ínu nuá chóniwenai jíconaa, nuyá ínuerri nuwáseda nayá najíconaa yúchau. Néenee náau áabata chacáalee júbini rículai.

Ná'a wówenai nasíguia Jesús (Mt 8:19-22)

⁵⁷ Nácula náau náacoo iníjbaa lícu, báqueerri washiálicuerri má'ee Jesúsru:

—Nuwácali, nuwówaicta nusíguia jiyá táshia jiáctalau jíni.

⁵⁸ Jesús éeba'ee lichuáni:

—Ná'a iyáliduca wáalianai útawi nayácta'inaa nawówa íyabacoo ya ná'a míshiiduca wáalianai namúrrubeu; ne nuyá Washiálicuerri Dios Cíuleeca, jiní wítá wáaliacta nuwítá yáarrubai nuwówa íyabacta'inaacoo.

⁵⁹ Jesús má'ee báqueerrirru:

—Jínu nuíshirricu.

Ne léeba'ee:

—Nuwácali, jínda nuáacoo quéecha nuquéni nusáljinai.

⁶⁰ Jesús éeba'ee lichuáni:

—Jínda máanalini quénico nayá jájiu, ne jiyá jiáu jíiwadeda Dios wánacaalactaca.

⁶¹ Báqueerri má'ee Jesúsru:

—Nuwácali, nuwówai méetaa nusíguia jiyá, ne quéecha jínda nuáacoo nuíwiwa nunáawau nuéenajinairru.

⁶² Jesús éeba'ee lichuáni:

—Liá'a caníñai cába éerri shínanaa, chái jícá'a liá'a tráawajeerricta liácuwani, ya licába liwójunalau, jócai éewa lipíqueda cainabi, cháwa limédacoo chóniwerri jírra jócai'inaa sírbia Dios wánacaalactalaca.

Jesús bánuá ná'a setenta y dosca

10 ¹ Liáwinaami liáni, Wawácalica, liwína léccchoo áabi setenta y dos éewidenaicoo, ya libánua nayá libéechau chámataanaa, quinínama chacáalee ya júbini arrúnactala'inaa liácoo.

² Limá'ee nalí: “Chái cábacanaa liá'a Dios wánacaalactaca léjta áabai finca, íchabacta banácali náawaquedani'inaa, ne ná'a tráawajadorbi-

nica áulabani, tándawa isáta liúcha liá'a banácali wácalica, libánuaque'e íchaba tráawajadorbini náawaquedacani. ³ Yáau iyá, icábateni, nubánua iyá léjta oveja béewami cháawirru. ⁴ U'ítée chácala ya warrúwa yáarrui, jiní zapatos; ya jócu ibárroo itáa déecu ijúntacta báqueerri iníjbaa lícu. ⁵ Jáicta iwárroo áabai cuíta lícui, itáa ibéechau quéechanacu ya ta imácai: ‘sáica iyáca quinínama lirrícu liáni cuítaca’. ⁶ Ne áicta néeni chóniwenai sáicani wítee já'a, liá'a nawítee sáicaica licúmpliaminau liyá náajcha; ne jócta sáica nawítee, jócuminaa licúmpliau nalí. ⁷ Imáacau néeni já'a lirrícu liá'a cuítaca, ya íya ya írrau liá'a nawáaliani néeni, níwata liá'a tráawajeerrica íiwerri Dios chuáni, rúni jínerri liwéniu. U'ijínaniu cuíta jútainchu. ⁸ Jáicta ínu áabai chacáalee rículai narríshibiacta iyá sáica, iyau tánashia náani iyá; ⁹ ichúni ná'a bálinenaicoo néeni, ya imá nalí: ‘Liá'a Dios wánacaalactaca jái ya urrúni irrúi.’ ¹⁰ Ne íinucta áabai chacáalee rícula ya jócu narríshibia iyá, ijiáyu imáidada cáaye rícula chá'a: ¹¹ ‘¡Áawita liá'a pucúpucubee yáairri ishínaa chacáalee rícu, liá'a cháneerrico wáiiba nácu, watútuda ináneewani! Yáaque'e léenaa linácu liéni, Dios wánacaalactaca jái ya urrúni irrúi.’ ¹² Numá irrú liyáali éerriminaa liá'a carrúnatabeeca lirrú liéni chacáaleeca mawí'inaa cacháninaca, náucha ná'a chóniwenai bini yáainai Sodoma rícu.

Náa'a chacáalee jócani éebida (Mt 11:20-24)

¹³ “¡Áchunu carrúni jináata jiyámi Corazín! ¡Áachunu carrúni jináata jiyámi Betsaida! Jiníwata á'a Tiro néeni ya Sidón néeni Dios médatata liá'a jócai nacába cáji médanicta sibini, báinacuminaata néejueda nayáwai Diosru, ya nasúwa náabalau jarrájarrai ya nawáacoo báali sibí quéewique'e náayada néejueda nayáu Diosru. ¹⁴ Ne éerri amáarrau'u cáinabi liá'a carrúnatabeeca mawí'inaa cachánina irrú, náucha ná'a chóniwenai yáainai Tiro rícu ya Sidón. ¹⁵ Ya jiyá, chacáalee Capernaúm, ¿jírrúminaata jéenaa jinácidacoo áacairra? ¡Jírrucuaminau mawí cáinacuла wérri dujíwala jiúcacoo!

¹⁶ “Liá'a éemerri ichuáni, léemiminaa nulí, ne liá'a cháaneerri iyá, licháani nuyá; ne liá'a cháaneerri nuyá, licháaniminaa liá'a bánuerri nuyá.”

Néequactacoo náa'a setenta y dosca

¹⁷ Náa'a setenta y dosca néequa'inaamiu sáicta wérri'e nawówa, namá'ee:
—¡Wawácali, áawita ná'a demonioca médenai wawánacaala najiácoo jijí'inaa nácu!

¹⁸ Jesús má'ee nalí:

—Jajá, yáawaiyi, ne nuyá cábeerri Wawásimi cácoo áaqueji léjta éenu fími únía shínaaca. ¹⁹ Nuyá yáirri irrú wíteeshi cadánani quéewique'e

ijínanicoo áai íibi ya aquétu íibi, ya éenaque'e igáanaa quinínama danáanshi lishínaa liá'a wajínaica Wawásimica, jócubeecha liméda irrú máashii. ²⁰Usáicta iwówa namédacala iwánacala irrú náa'a espírituca, sáicta iméda iwówau mawí jáicala ijí'inaa tánau áacairrai.

Jesús sáictai wówa
(Mt 11:25-27; 13:16-17)

²¹Ne liyáalimi éerri, Jesús sáictai wérri liwówa Espíritu Santoyu, limá'ee: "Nuá jirrú sáicai nusálujinaa, Wácalishi wánacaleerri áacai ya áani cáinabi íta'aa, jíyadacala nalí náa'a imýanica liá'a báyeerrimicoo náucha náa'a yáine léenaa ya néemica. Jajá, Nusálujinaa, léewa jiwówau jáni.

²²"Nusálujinaa éejueda nulí quinínama. Jiní yáirri léenaa tánashia Licúulee nácu, Lisálujinaa rími; jiní yáirri léenaa tánashia Lisálujinaa, bácai rími Licúulee yáa léenaa jáni, ne tánashia Licúulee wówaini lfydarru jíni licúnusiaque'ini."

²³Lináawa'eewoo lishínaa éewidenaicoo náculau, limá'ee nalí báawachala: "Sáicta nawówa náa'a cábenai liá'a icábani iyáca; ²⁴níwata nuíiwa irrú íchaba cáiiwadedacanimi Dios chuáni báinacu ya náa'a reybinica wówenaimi nacába liáni icábani iyáca, ne jócu nacába jíni; nawówai néemi liá'a éemini iyáca, ne jócu néemi jíni."

Liá'a licábacanaa linácu liá'a samaritano sáicaica

²⁵Báqueerri quéewidacai ley nácu yáau litáania Jesús yáajcha, ya léenedaque'e licábau limá'ee:

—Quéewidacai, ¿tána nuéewa numédacai nuwáaliaque'e nucáwicau jócai amáarra?

²⁶Jesús má'ee lirrú:

—¿Tána jiliá'a tánerricoo ley rícu? ¿Tána léji liá'a jiliénica?

²⁷Liá'a quéewidacai ley nácu léeba'ee:

—Canínaaminaa jicába jiwácali Dios quinínama jiwówa yáajchau, quinínama jicáwica yáajchau, quinínama jidánani yáajchau ya quinínama jiwítee yáajchau; ya arrúnaa canínaa jicába jiyácachuni chóniwenai léjta canínaa jicába jiyá jájiu.

²⁸Jesús ma lirrú:

—Jéebani sáica liáni. Jimédacta liáni, jiwáaliaminaa jicáwicau mamáarraca.

²⁹Ne liá'a quéewidacai ley shínaaca, liwówai limáacacoo sáica, lisáta'ee léemuí Jesús limá'ee

—¿Ya tána arrúnaa tuyúdacai?

³⁰Néenee Jesús éeba'ee lirrú:

—Báqueerri washíalicuerri yáairri Jerusalén yáajba náalicu Jericó néerra'inaa, jáiwa áabi canédibini jiáu lirrú, jáiwa nanédu jíni néedacta

liá'a líbalaca; náiinueda jíni, jáiwa náawai atéwai náiinuaca. ³¹ Chítashiawa wánaca jíni báqueerri sacerdote bésunau néenee jíni lirrícu liá'a iníjbaaca, jáiwa licába jíni, jáiwa líshiirriu liúcha liáawai. ³² Cha léccchoo báqueerri néenaa ná'a levítaca libésunau néeni, ne licába'inaamini líshiirriu liúcha, jáiwa liáawai. ³³ Ne báqueerri washíalicuerri Samaria néenee sói yáairriu lirrícuba léja liá'a iníjbaaca, licába'inaamini, carrúni jináata licábaqui jíni. ³⁴ Lirrúniu lirrú, jáiwa liméda lídabee acéiteyu ya vino, jáiwa lidájida litúcai. Jáiwa lírda jíni lishínaa éema ítalau, litée jíni áabai cuíta rícula litúya jíni. ³⁵ Cajójchanaami, liá'a samaritánoca lijéda léjta chámái éerricta lishínaa tráawaju wéni, jáiwa liá lirrú jíni liá'a cuíta wácalica ya limá'ee lirrú: 'Jitúya liáni washíalicuerrica, ne jigáastacta áabata mawí, nupáidaminaa jírrújoni jáicta nuéejoo.' ³⁶ Sáicai wérri, ¿tána néenaa náani matálitaica caníinai cába liá'a washíalicuerri canédi finuedanimica?

³⁷ Liá'a quéewidacai ley shínaaca léeba'ee:

—Liá'a carrúni jináatai cába liyá.

Jesús má'ee lirrú:

—Ya jiáu jiméda chacábacanaa.

Jesús yáairri rúbana néerra ruá'a Marta ya Maríaca

³⁸ Jesúus síguia lishínaa iníjbau (náajcha ná'a lishínaa éewidenaicoo) jáiwa liwárroo áabai chacáalee rími, báquetoo íinetoo yácta jí'ineechoo Marta rurríshibia liyá rúbana rícula. ³⁹ Marta wáalia báquetoo ruéenajetoo jí'ineechoo María, wáachoo ruyáca Jesúus íiba néeni ruéemique'e liá'a limáni liyáca. ⁴⁰ Ne Marta urrúniu wówa linácu liá'a íchaba arrúnai'inaa rumédaca, tándawa rurrúniu Jesúsrú rumá'ee lirrú:

—Nuwácali, ¿jiní wéni jírrú nuéenajetooca rumáacau'u nuyá bácai quinínama liájcha liáni tráawajuca? Jíwa rulní, ruyúda'aa nuyá.

⁴¹ Ne Jesúus éeba'ee rulí:

—Marta, Marta, urrúni jiówáya ya máashii jiówáya íchaba jishínaa náueji. ⁴² Ne ái áabai mawíiyí chúnasaica já'a. Maríaca ruwína mawíyíi sáictaca, ya jiní'inaa éenaa léeda rúcha.

Jesús ya liá'a oraciónca

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

11 ¹Báitare Jesúus órau liyá áabai yáarruishimi, ne quéecha'inaami linísá li'óracuwai, báqueerri néenaa ná'a lishínaa éewidenaicoo má'ee lirrú:

—Wawácali, jéewida wa'óracoo, léjta Juan éewidau'u lishínaa éewidenaicoo.

² Jesúus má'ee nalí:

—Jáicta i'órawai imá chá'a:

‘Wasálijinaa yáairri áacairra, chóniwenai cáarru nacába jijí'inaa.
Jínu chérra liá'a jiwanacaalactaca.

³ Jíá walí íyacaishi warrúnaani éerri jútainchu.

⁴ Jimíya máecha wajíconaa níwata wayá léccchoo wamíya máecha
najíconaa quinínama náa'a médenai walí máashii.

Jáicta máashii fínu wáatalai ujínda wacácoo jíconaashi rícula.’

⁵ Jesús má'ee léccchoo nalí:

—Wamáacate báqueerri éenaa wáalierra báqueerri ljúnicaiu, yá'ee
béewami táayebee'inaa liá'eewoo jíibana néerra ya limá'ee jírrú: ‘Nujú-
nicai, jiprésta nulí matálíi páani, ⁶níwata báqueerri nujúnica chóca rímií
nísa línu déecucheji núbana néerra, ya jiní nuwáaliani nuáni'inaa lírrú.’

⁷ Ne yáawaiyi jócta léeba jichuáni cuítta lícucha limámina jírrú: ‘Ujjódia
nuyá, cuítta núma báyeerriu, ya nuéenibi ya nuyájani rúwacuwai; jócu
nuéewa nubárruacoo nuá jírrúni.’ ⁸ Ne numá irrú áawita jócu libárroo
liá irrúni liá'a jírrúnaanica áawita jíjúnicaicani, liáminaani jímésudacta
liwówa, ya liámina jírrú quinínama liá'a jírrúnaanica. ⁹ Tándawa numá
irrú: Isátau, ya Dios yáaminaa irrúni; imúrru, ya fínuminaa linácu;
imáida cuítta nánibala, ya liméecuminau irrú. ¹⁰ Jiníwata liá'a sáterrifica,
lirríhibiaminaani; ya liá'a múrruerriani, línuminaa linácu; ya liá'a
máiderri cuítta núma lícu, liméecuminau irrú.

¹¹ “¿Ámina báqueerri éenaa já'a cacúlectani, ya licúulee sáctacta
liúcha áabai cubái, léenaaminaa liá lirrú bácuá áai? ¹² ¿O lisátawee jiúcha
bátui éewishi, éenaaminaa já lirrú áabai aquétu? ¹³ Ne iyá máashiicani
séewirri, yáaine léenaa yáa éenibirru sáicabeeca, ¡chítashia ta mawí jíni
Isálijinaa yáairri áacai liámina jírrú Espíritu Santo isáctacta liúchani!”

Náa Jesús jíconaa lirríhibia demonio wítee (Mt 12:22-30; Mr 3:20-27)

¹⁴ Jesús jéderrite liyáca áabai demonio báqueerri washiálicuerri
wáneerrite limáacacoo manúma; ne quéecha'inaami lijíaco liá'a
demonio, jáiwa léewa litáaniacai. Náa'a chóniwenai nacáarrudau nacá-
bacani. ¹⁵ Ne áabi má'ee: “Beelzebú, demonio wácalica, léwa cha yáa lirrú
liwíteu liáni washiálicuerrica léewaque'e lijéda demonio.”

¹⁶ Ne áabibi, namédaquini'e lirrú áabai trampa, nasáta'e liúcha áabai
jócai nacába cáji áaqueji. ¹⁷ Ne Jesús, liáca'e léenaa liá'a nédacanicoo
nayá nácu, limá'ee nalí:

“Quinínama país nashírrictau nayá wáacoo, ya máashii nacába
yáacacoo, jócani éewa nayá jájiu, ya ná'a chóniwenai jócuminaa nayá
sáica nayá wáacoo, cháminaa cábacanaa nalí, léjta áabai néenajinai
náiinua yáacaminau nayá wáacoo. ¹⁸ Cháminaa cábacanaa, Wawásimi
máashiiquicta licába yáacacoo liyá jájiu, ¡chítá quéewau'u cadánani
liwítee cábacoo jíni? Numá irrú liáni, imácala jáica nujéda demonio

Beelzebú wítee dánaniyu. ¹⁹ Ne cháctacalani, ¿tána yáa ishínaa chóniwenai irrúi wíteeshi danáanshi najédaque'e demonio? Tándawa, nayá jájiu náyada liá'a yáawaiyica, ne iyácala yúquenaeu iyáca. ²⁰ Jiníwata nuyácta jéda demonio numédani nuyáca Dios wíteeyu, liáni wówerri limáca Dios wánacaalactaca jái finu irrúi.

²¹ “Aicta báqueerri washíalicuerri cadánani já'a ya liwáalia íchaba arma ya litúya líbanau, liá'a liwáaliani líbana lícuu jiní éenaa linédu liúcha. ²² Ne áicta báqueerri ínuerri liyáctalaca mawí cadánani liúcha ya ligáanani, léeda liúcha lishínaa ármami liwínani liwówau nácula, ya quinínama línda litée liá'a liwáalianimica limédaque'e léjta liwówau'u.

²³ “Liá'a yáa nuájcha áabena, léewa nujínai liérra, ne liá'a jócaicta yáawaqueda nuájcha, léewa cacáarraliacai liérra.

Liá'a espíritu máashii éejuerricoo

(Mt 12:43-45)

²⁴ “Jáicta áabai espíritu máashii jiáu báqueerri washíalicuerri yúchais, jinaneerriu yáarruishi máacarractaca limúrru liwówá fyabacta'inaacoo; ne jinícta líinuctani, lédacanictau lirrúwoo: ‘Nuéeoctawai núbana rículau nujiáctejimicoo.’ ²⁵ Jáicta léejuawai, lífinu linácu liá'a washíalicuerrica léjta áabai cuíta másai jíchuderriu ya nachúndadanini sáica. ²⁶ Néenee liáu liáwaqueda siete espíritu lítalau mawíni máashiicaca liúcha, ya quinínama nawárrua nayá liwówa lícu liá'a washíalicuerrica, mawíque'e nawána máashii wérri liyá quéecha yúcha.”

Wówashi sáictai wérri yáawaiyiica

²⁷ Nácula Jesús táania liyáca linácueji quinínama liáni, báquetoo finetoo chóniwenai síbicha rumáídada'ee rumáca:

—¡Sáicta ruá'a finetooca cúclicuechoo jiyá ya rudáwinaa jiyá!

²⁸ Jesús éeba'ee:

—¡Sáicta mawí tánashia liá'a éemerri Dios chuáni, ya liméda liwánacaala!

Ná'a chóniwenai máashiinica sátenai áabai señal jiní éenaa limédaca

(Mt 12:38-42; Mr 8:12)

²⁹ Ná'a chóniwenai máanabacanaamica náawaca'eewoo Jesús téiji, jáiwa lichánau léewida nayái limá'ee: “Náani chóniwenai chóque'e sánaca bájialani máashiicaca; nasáta'ee ya nawówai nacába jócai nacába cáji, ne Dios jócai éejoo liméda nalí léjta liméda Jonás yáajcha. ³⁰ Ne léjta Jonás liyá señal nalí ná'a chóniwenai yáainemi Nínive, chacába-canáa léccchoo nuyá Washíalicuerri Dios Cúuleeca, nuyadaminaa nuyáu léjta áabai señal nalí sána'ináa ná'a chóniwenai chóque'e sánaca'a. ³¹ Jáicta amáarra cainabijoo limáidacta'inaa quinínama náani chóniwenai

chóque'e sánaca, rubárruaminau ruá'a reinaca íinuechoomi déecucheji rumámina jóca sáica nayáca; jiníwata ruyá íinuechoo déecucheji wérri bájirra cáinabi íteeji, quéewique'e ruéemi Salomón wíteeca, ne nuyá yáairri yáajcha chóca rími áani, mawíyii cawéni Salomón yúcha.

³² Chacábacanaa léccchoo jáicta amáarra cáinabijoo, nabárruaminaujoo ná'a Nínive sánaca quéewique'e namá náani chóniwenai jócani sáicayaca; níwata ná'a Nínive sánaca, néemil'inaami Jonás chuáni, jáiwa néejoo Diosrui, ne nuyá yáairri chóca rími áani, mawíyii cawéni Jonás yúcha.

Liá'a lámpara yáairri'inaa nanácu
(Mt 5:15; 6:22-23)

³³ “Jiní túculierri áabai lámpara ya ta libáyaqui jíni, jiní limáacalani áabai cajón yáajabani, limáacaminaani áacai, quéewique'e ná'a wárruenaicoo nawáalia jucámmarrabee. ³⁴ Jituí chái cábacanaa léjta áabai lámpara jináanairru; sáicaquicta jituí, quinínama jináanai liwáaliaminaa jucámmarrabee; ne máashictani, quinínama jináanai yáairri catáwacacta. ³⁵ Jicáwaa jiúchaujoo quéewique'e liá'a jucámmarrabee yáairri jinácu, jócu lináwau catáwacabeeyu, quéewique'e quinínama liá'a jimédanica lijiáque'iui jirrú sáica. ³⁶ Ne quinínama jináanai liwáaliacta jucámmarrabee sáicaica, jiní éewo'u jiyá catáwacacta, jicábaminaa quinínama jucámmarranaa liá'a jimédanica, léjta áabai lámpara jáicta liquénai quinínama cábani cámarraa.”

**Jesús má'ee nanácucha ná'a fariséobinica ya quéewidacaica ley
shínaabinica jócala machácani nawítee**
(Mt 23:1-36; Mr 12:38-40; Lc 20:45-47)

³⁷ Quéecha'inaami Jesús nísá litáaniacai, báqueerri fariseo cúmida líya lílibana néerra, jáiwa Jesús wárrua liwáacoo mesa nácula. ³⁸ Liá'a fari-séoca, licáarrudau licába jóca liméda liwánacaala liá'a nawítee nabádeda nacáajiu jóctanaa náayaa. ³⁹ Ne Jesús má'ee lirrú:

—Iyá fariséobinica méetuedenai líteeji liá'a básoca ya mitájia, ne iwówa lícu cashiámui yáca liyú liá'a shínaashica inédunica ya liá'a iwítee máashiica. ⁴⁰ ¡Chóniwenai jócani éewa nédacanicoo sáica! ¿Jócu yáa léenaa liá'a méderri bináawe sói ya liméda liá'a yáairri lirrúcu léccchoo? ⁴¹ Yáa ishínau limósna liá'a yáairri iwówa lícu, cháminaa limáacacoo masácula.

⁴² “¡Ái éenaa já'a carrúni jináatani'inaa iyá fariséobinica! shírenai Diosru diésnaa méenaami éenaa áabata méenaami éenaa liá'a ibáncalaca pítuinamai jí'ineerri menta, ya ruda ya quinínama méenaami banácali júbinica, ne jócani méda machácanica ya canfínaabeeca Diosru. Léewa éewani iméda liárra, ya jócu imáaca iméda léccchu liá'a áabataca.

43 “¡Ái éenaa já'a carrúni jináatani'inaa iyá, fariséobinica! wówenai iwáalia yáarrubaiu mawí cawéninamaica sinagoga rícu, ya iwówai chóniwenai natáa irrú sáicai wérri cáaye rícura.

44 “¡Ái éenaa já'a carrúni jináatani'inaa iyá cháni cábacanaa léjta útawi máanalini yáarrui, jócai iyadau chóniwenai tuírricu, ná'a chóniwenai báawedani jócta náa léenaa jíni!

45 Néenee báqueerri quéewidacai ley shínaa éeba'ee, limá'ee:

—Quéewidacai, liéni jimáni jiyá nalí náani, jócai sáica cáacoo walí léccchoo.

46 Ne Jesús má'ee:

—¡Ái éenaa já'a carrúni jináatani'inaa iyá léccchoo, quéewidacaica ley shínaaca!, yáainei ábirru cadúcunibee léjta náayu'u éemarru cadúcunibee, ne iyá jócai iwówechoo idúnu nácu icáajiyu.

47 “¡Ái éenaa já'a carrúni jináatani'inaa iyá!, chúndenai iméda náutabee ná'a íiwadedeenaimi Dios chuáni báinacu, ná'a iwérrinaibimi íinuaními báinacu. **48** Liyú liárra iwówau'u imáca áabenaaca iwíteu náajcha iwérrinaibimi médani báinacu, ne nayá íinuenai yáawaa ná'a cáiiwadecaními Dios chuáni, ya iyá médenai bárrueda náutabee.

49 “Tándawa, Dios liwítee rícuejiu limá'ee: ‘Nubánuaminaa irrú íiwadeddeerri nuchuáni ya quéewidacani, ne íinuaminaa áabi néenaajoo, ya áabiminaa icánaquedanijoo.’ **50** Ne ná'a chóniwenai chóque'e sánaca, Dios sátaminaa náucha nanácue sái liá'a náirranaami ná'a cáiiwadecaními Dios chuáni báinacu, rícuete cáinabi quénucuwai, **51** rícuete Abel íirranaami néenee cáashia Zácarías íirranaami néerra, liá'a náinuaními béewami lirrú altarca ya templo. Tándawa Dios sátaminaa lijúniba sái liá'a limáanalicaca náucha ná'a chóniwenai chóque'e sánaca ya licástigamínaa nayá.

52 “¡Ái éenaa já'a carrúni jináatani'inaa iyá, éewidenai ley shínaa nácu!, iyá léjta ná'a túyenai cuíta núma Dios shínaa, jiní yácala léenaa linácu sáica, jiní ijínacalau Dios yáajabalicu, jiní índaca áabi jínacoo.

53 Jesús nís'a'inaami limá nalí léji liéni, ná'a quéewidacaica ley shínaaca ya fariséobinica, jáiwa íiwrri wérri nawówai, ya ta nachánau najódia nasátada néemu liyá íchaba chuánshiyu, **54** naméda'ee lirrú trampa quéewiquinicta nachálujuedaca liyá cháquinicta néewa náa lijí-conaa liyú liá'a chuánshi limánicaja.

Jesús éewida'ee lijúnta sái liá'a chámáini wítee
(Mt 10:26-27)

12 ¹Nácula íchaitaa náawacau miles ya miles chóniwenai, bájialacalani nadánaida yáacau nayá wáacoo. Jáiwa Jesús chánau litáaniacai, limá'ee lishínaa éewidacoo quéechanacu: “Cáwi icába yúchau néewidacala ná'a fariséobinica, liwówau'u limáca, chámáica nawítee.

² Jiníwata liá'a báyeerrimicoo néenaani'inaa náa léenaa nácu, áawita liá'a báyeerrimicoo arrúnai'inaa jiácoo jucámarrai rícula náaque'e léenani.

³ Tándawa, quinínama liá'a itáanianica catáwacacta, jiéirri'inau jucámarrai jíirricula; ya liá'a imáni cabáyainta áawita ibáya íibana númau, arrúnai'inaa namáidada cuíta íteeji.

**Tána arrúnaa cáarru wacábacai
(Mt 10:28-31)**

⁴ “Iyá nujúninai, numá irrú: jócai éewa cáarru icába liá'a máanaliu wanáanai, ne jiní léewani liméda mawiá. ⁵ Nuíwa irrú sáica liá'a tánashia éewani cáarru icába yáawaa: ‘Cáarru icába liá'a wáaliери wána-caalashi cágicaishi nácu léewacala lédacani ya ta libánua infierno^d rícula jíni. Léewa éewani cáarru icába liérra.’

⁶ “¿Jócai iwénda cinco míshiidiu chámái moneda nácueji rími? Ne áawita chácani Dios jócai míya máecha áabai néenaa. ⁷ Ne áawita iyá jájiu, iwíta báinaa lijútadani máanabaca báajunaa. Tándawa jócu éewa cáarru iyá. Iyá cawénini mawí íchaba míshiidiu yúcha.

**Náa'a jócani bái Jesucristo nácueji chóniwenai náneewa
(Mt 10:32-33; 12:32; 10:19-20)**

⁸ “Numá irrú áicta báqueerri chóniwerri jócai bái síwa nunáawa chóniwenai náneewa, chámínaa cábacanaa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, jócuminaa bái nuíwa lináawa léccchoo nanáneewa náa'a ángelbini Dios shínaaca. ⁹ Ne liá'a báiyii síwa nunáawa chóniwenai náneewa, báiminaa nuíwa lináawa léccchoo nanáneewa náa'a ángelbini Dios shínaaca.

¹⁰ “Dios méetuaminaa lijíconaa liá'a chóniwerri táanierri máashii nunácula nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca; ne jócuminaa liméetua lijíconaa liá'a táanierri máashii Espíritu Santo nácueji.

¹¹ “Jáicta natée iyái sinagoga rícula o lináneewa náa'a chóniwenai yáairri léenaa léemi sáicani o máashiibecani o nanáneewa náa'a wána-caleenaica, o'icáarrudau chítashia éewo'inaa ijiácoo o imáqui jíni,
¹² jiníwata jáicta lílinu liá'a éerrica itáaniacta'inaaca, liá'a Espíritu Santoca léewidaminaa iyá, tánashia itáanianani'inaa.”

Carrúnatai nawáaliacta narrícucau

¹³ Báqueerri náiibicha náa'a chóniwenica limá'ee Jesúsru:

—Quéewidacai, jimá lirrú liá'a nuéenajirrica, liáque'e nushínaa léenaa liá'a shínaashi máaquerricoo walí.

¹⁴ Jáiwa'ee Jesús éeba lichuánii:

^d 12:5 *infierno* Yáarruishi náctalau náa'a máanalini nawówanaami jócani éejueda nayáu Diosru.

—Nujúnicaí, ¿tána máaca nuyái irrúi léjta liá'a yaárri léenaa licába sácani o máashictani o cashírruedacaica?

¹⁵ Limá'ee léccchoo: Itýau iyá quinínama liúcha liá'a iwówau'u iwáalia méenaami quinínama; níwata liá'a cáwicaishica jócai íinu lirrícueji liá'a wawáaliacta méenaami.

¹⁶ Néenee líiwa nalí liéni áabai cha licábacanaa: “Báqueerri washiálicuerri rícuerri, yáte lirrú lishínaa cáinabi banácali manuábai íta.

¹⁷ Liá'a rícuerrica lichánau lipénsaa lirrúwoo: ‘Tána'ee numédajoo? jócai nuwáalia liárru nuwáaliacta'inaa nushínaa shínaashi íta.’ ¹⁸ Limá'ee lirrúwoo: ‘Ya ta nuá léenaa numédani'inaa. Nucárraliaminaa nushínaa banácali yáarri, ya ta numéda áabi mawí mánanuica, quéewique'e nuwáaliada néeni nushínaa banácali íta, ya quinínama liá'a nuwáaliatica. ¹⁹ Ne ya ta numá nulíwoowai nuyá jájiu: Nujúnicaí, jiwáalia íchaba wérri shínaashi éeneerri'inaa jirrú íchaba wérri camuí; jiwówa íyabau, jíyau, jiirra, sáicta jiméda jiwówau.’ ²⁰ Ne Dios má'ee lirrú: ‘Mawítee, wáalee táayee máanalí jiyájoo, ya liá'a jiwáaliadanica ¿tánarru sái'inaa jíni?’ ²¹ Cháwa cábacanaa libésunacoo liájcha liá'a washiálicuerri yáawa-quederri lirrícucau liyá jájiu ne carrúni jináatai Dios náneewa.”

Dios túya léenibiu

(Mt 6:25-34)

²² Liáwinaami Jesús ma lishínaa éewidenaicoo: “Liáni numá irrú: O'urrúni iwówa linácueji liá'a íyacaishica éewau'inaa cáwi iyá, jiní íibala nácuu isúwaní'inaaca. ²³ Liá'a cáwicaishica mawí cawénica íyacaishi yúcha, ya liá'a náanaishica mawí cawénica íibalashi yúcha. ²⁴ Éeda natuínaa ná'a míshiidiua: Jócani yáabana, jiní nawáaliacala nashínau, jócani wáalia nábanau nawáaliadacta'inaa náaya'inau; ne áawita chácani, Dios yáirri náaya'inaa. ¡Chíta mawí jíni iyá cawénini míshiidiu yúcha!

²⁵ Ne áawita chácani, iméda urrúni iwówau, ¿tána éenaa idáwineda icáwicau áabai hóraa mawí? ²⁶ Ne jócta éenaa imédacani liá'a mawí píituica, ¿tánda urrúni iwówa linácueji liá'a mawí méenaamica?

²⁷ “Éeda natuínaa ná'a íiwinaashica chítashia nadáwinau'u jíni: jócani tráawajaa jiní natíticala. Ne áawita chácani, numá irrú liá'a rey Salomónica, áawita liwáalia quinínama lishínaa méenaami cawéninamaica, jócai súweda líbalau léjta íiwinaashi. ²⁸ Ne Dios yácta sáicta nacábacanaa ná'a íiwinaashica yáaine chóque'e bacháida lícu, ya cajójchanaami léemawai, ¡chíta mawí iyá jíni liámina irru íibala irrúnaanica, iyá chóniwenai jócai éenaa eébidaca! ²⁹ Ne tándawa, umáashii iwówa máacoo, imúrru tánashia íinuni'inaa íyawai ya írra'inaa. ³⁰ Jiníwata quinínama liáni, léewa wáneerri urrúni chóniwenai wówa ná'a éerri rícu sánaca, ne iyá wáalianai báqueerri isálijinau áacai, yáirri léenaa tánashia irrúnaanica. ³¹ Iyá imáaca iwíteu linácula liá'a Dios wánacaalactalaca, ya támina irrishibia quinínama léji liéni.

Rícucaishi yáairri áacairra
(Mt 6:19-21)

32 “Ucáarru iyá nushínaa oveja jínanenaiu nuájcha, iyá áulabani rími, ne Nusáljinää sáicalani liwówaiyu liá irrú lishínaa wánacaalashi.

33 Iwénda liá'a iwáalianica, ya yáa nalní ná'a carrúni jináatanica; éeneda iwáalia chácala wáalii, jócai salírrani, chámmina máanui wérri rícucaishi áacairra jócai amáarra, jóctala canédi éewa liwárruacoo jiní camárra iyacala shínaashi néerra. 34 Táshia nácucha iwáaliacta ishínaa cawéninamai, iwówa néeniya léchchoo.

Arrúnaa wachúnicoo

35 “Léjta ná'a cashírruedacanica súwedeno nábalau sáica ya nashínaa lámpara túculerriu, nanénda nawácali fínuca, chacábacanaa iyá chúni jáicta líinu léji liá'a Wawácalica. 36 Imédau léjta ná'a tráawajadorbinica néndeno nayáca nawácali éejoocoo áabai boda yúcha, jáicta líinueda cuíta númai le naméecu lirrú jiliá'a. 37 Sáicta ná'a cashírruedacanica jáicta líinu léji liá'a nawácalica, ya líinu nanácu cáwi. Ne yáawaiyii numá irrú nawácalicaja liwána nawáacoo mesa nácula, ya támmina lishírrueda náayai. 38 Sáicta wérri nayá, líinucta nanácu cáwi béewami táayebee o mésactala éerri. 39 Yáa léenaa sáica linácu liéni: Liá'a cuíta wácalica liáctata léenaa táshia hóraa líinu léji liá'a canédica, jóctala línda naméecu líibanai nanéduque'e lishínaa. 40 Iyá léchchoo ichúniu; jiníwata nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, nuínuminas jócta nanénda nayá nuyá.”

**Liá'a cashírruedacaica machácaniyaca ya liá'a cashírruedacai
jócai machácaniyaca**
(Mt 24:45-51)

41 Pé'eru sáta'ee léemiu Jesús:

—Nuwácali, ¿jíiwadeda liáni licábacanaa walí sái'inaa já'a bácai o quinínamarru sái'inaa wéeca?

42 Limá'ee liá'a Wácalishica: “¿Tána léji liá'a chóniwerri liwácali máacanica machácani liyáca ya cáwi wíteeyaca, liwácali máacan iirrú litúyaque'e líibana, quéewique'e liá iyacaishi éerdi náayaca? 43 Sáicta liá'a cashírruedacaica, jáicta liwácali fíinui méderri liyá léjta limáyu'u iirrú.

44 Ne yáawaiyi numá irrú, liwácali máacaminaa liwánacaala quinínamá liá'a liwáalianica. 45 Ne liá'a cashírruedacaica lipénsacta iirrúwoo liwácali déecudacalau, lichánau liméda máashii nanácula ná'a áabi cashírruedacan ya ná'a fíinaca cashírruedacan, ya lichánau líyaca ya líirracá licámadectalaca, 46 liá'a éerrica jócta linénda liyá liwácaliu, ya áabai hóraa jócai liá léenaa nácu, liwácali fíinuminas ya ta licástigaa caiwinaa jíni, liúcaminaa liyá chacábacanaa léjta ná'a jócani machácaniyaca.

⁴⁷“Liá'a cashírruedacaica yáirri léenaa tánashia liwówai liwána liméda liá'a liwácalica, ne jócai chúni liyáca, jiní léewidacala, licástigaaminaani libásaida-minaa liyá íchabachu. ⁴⁸Ne liá'a cashírruedacaica jócai yáa léenaa liméda liá'a máashiica, jócai'inaami náa bájiala libásaca. Liá'a náani lirrú mawí íchaba, chacábacanaa lécchoo nasáta liúcha íchaba; ne liá'a namáacaní lirrú nashínnaa chawítemija'a, chacábacanaa nawána liméda mawí máanui lécchoo.

Ná'a chóniwenai shírridenaiu Jesús nácueji
(Mt 10:34-36)

⁴⁹“Nuyá iinuerri éerri rícula nutúcula chichái; ya ¡chítata nuwówau'u nucába léemau'u jíni! ⁵⁰Arrúnaa nusúfria bájialanaa, ¡ne máashii wérri nuwówa nunénda libésunacoo quinínama liérra! ⁵¹¿Eebida nuíinucala éerri rícula nuínda sáictaque'e iwówa iyáca? Numá irru jócalá, índeeri quéewique'e ishírrida yáacaque'i'u. ⁵²Ne chóque'e wabéechalawoo, cinco néenajinai wáacoo áabai cuíta lícu máashiiminaa nacába yáacacoo, matálitai chámata júnta, chámata matálitai júnta. ⁵³Liá'a lisálíjinaaca máashiiminaa licába licíuleu, liá'a licíuleeca máashiiminaa licába lisálíjinau; ruá'a natúwaca máashiiminaa rucába rumiyacalau ya rumiyacaula máashiiminaa rucába rutúwau; ruá'a rúneerruca máashiiminaa rucába runírru ya runírru máashiiminaa rucába rúneerru.”

Chíta quéewau'u wáa léenaa linácu liá'a éerrica
(Mt 16:1-4; Mr 8:11-13)

⁵⁴Jesús má'ee lécchoo chóniwenairru: “Jáicta icába sáanai náculacoo chéni éerri wárruactalacoo, imá'ee yúwerri'linau, ne yáawaiyi imácaa. ⁵⁵Ne áicta cáuli cánacau bácheji imá amuábeecala'inaa chunídanaa, ne yáawaiyi imácaa. ⁵⁶¡Chámaini wítee!, Ne yácta léenaa icába éerri cábacanaa bésuneerril'inaacoo cáinabi íta'aa, ¿chíta quéewau'u jócu yáa léenaa icába liéni éerri Dios íyadani liyá icába?

Arrúnaa jéeneda jiyá liájcha sáica liá'a jijínaica
(Mt 5:25-26)

⁵⁷“Jesús má'ee nalí: ¿Tánda jócu yáa léenaa icábacoo sáicacta o máashicta iyá jájiu imá tánashia sáicai? ⁵⁸Báqueerri yácta jijíconaa, ya litée jiyá jiyadacoo nalí ná'a wánacaleenaica, arrúnaa jéeneda jichúnico jótctanaa natée jiyá ái éerri já'a jéewaque'e jichúnicaní, quéewique'e jócu natée jiyá lináneewa liá'a yáirri léenaa licába sáicactani o máashictani; léejuedaminaa jiyá nalí ná'a soldado, ya táminaan naníqui jiyái cuíta manúmai rícula. ⁵⁹Ne numá jirrú jocuminaa jijiáu néenee, cáashia jipáida quinínama liá'a jimówinianica.”

Liá'a mawí cawénica wéejacoo Diosru wajíconaa yúchau

13 ¹Liyáalimi éerri áabi yáau nacába Jesús, náiiwadeda'ee lirrú Pilato bánuaca náinua áabii washiálicuenai Galilea néenee

sánami, yá'ee léewida náirra ná'a cuéshinai írranaa íibi sacrificioyu.

² Jesús má'ee nalí: “¿Imáuminau irrúwau libésunacalau liéni náajcha ná'a washiálicuenaimica yáainaimi Galilea rícu, níwata nalí mawíni cajíconaaca náucha ná'a ishínaa cáinabi íta sánaca? ³ Numá irrú jócal; ne iyá jájiu jóctacala éejueda iyáu Diosru, chái'inaa cábacanaa máanali iyá. ⁴ ¿O imáuminau irrúwau nanácu ná'a dieciocho máanaliniimica licá'inaamiu nawítee liá'a cuíta áacai yáairrimi chacáalee Siloé rícu, nalí mawíni cajíconaaca náucha ná'a yáaine Jerusalén rícu? ⁵ Numá irrú jócal; ne iyá jájiu jóctacala éejueda iyáu Diosru, chái'inaa cábacanaa máanali iyá.”

Liá'a licábacanaa linácu liá'a higuera jiníyii íta

⁶ Jesús íiwa'ee nalí liáni licábacanaaca: “Báqueerri washiálicuerri wáaliate áabai banácali jí'ineerri higuera lishínaa shínaashi íta'au, liá'inaamiu licába liácta higos, ne jiní líinucta líta. ⁷ Jáiwa'ee limá lirrú liá'a washiálicuerri túyerri lishínaa shínaashi: ‘Jicábateni, matáli camuí nuíñinuca numúrru líta liáni higuéraca, ne jiní wérri nuíñinucta líta. Jiwi-chuani, ¿tándashia ta liwína liyá néeni cáinabi újni?’ ⁸ Ne liá'a túyerri lirrú cáinabi limá'ee léeba lichuáni: Nuwácali, jimáaca újnibini le camuí-caja liáni; nuwáseda'a lirrú cáinabi nuáque'e lirrú abono. ⁹ Cháminaá cábamí liá lítau; ne jóctacala, ya ta jiwíchuacojoni.”

Jesús chúní báquetoo íinetoo mulídu wójunaa éerdi nawówá íyabactacoo

¹⁰ Áabai éerri, éerdi nawówá íyabactacoo, Jesús chánau léewidaca áabai sinagoga rícu; ¹¹ ya néeni báquetoo íinetoo bálinechoo báinacu wérri dieciocho camuí. Áabai espíritu máashii máacani mulídu ruwójuna, jócau éewa rumáchiquiniacoo sáica. ¹² Quéechá'inaami Jesús cába ruyái, limáida rulí limá'ee:

—Íinetoo, jiyál'au chúniciuwai jishínaa bálinacaalashi yúcha.

¹³ Néenee lichánaa licájiu runácu, liyáalimi ruéewa rumáchiquiniacoo, jáiwa ruchánau ruá sáicai Diosrui. ¹⁴ Ne liá'a sinagoga wácalica íiwrri liwówá, níwata Jesús chúnica'ee ruyá éerdi nawówá íyabactacoo, limá'ee nalí ná'a chóniwsaica:

—Ái seis éerri já'a éerdi natráawajaaca; íinu liyáali éerri quéewique'e ichúnico ibálinacaala yúcha, ne jócau éerdictaca nawówá íyabactacoo.

¹⁵ Jesús éeba'ee lichuáni:

—Chámai wítee, ¿jócu iwáseda ishínaa pacáa o burro léerdi nawówá íyabactacoo, quéewique'e itée lírra shiátai? ¹⁶ Ne ruáni íinetoo, Abrahám táquetoomica, Wawásimi ya rulí liéni bálinacaalashica dieciocho camuí, ¿ne jocuminaata nuéewa nuchúni nuwáseda rúcha léerdi nawówá íyabactacoo?

¹⁷Quéecha'inaami Jesús ma léji liéni, lijnai máaqueneu báinata; ne quinínama ná'a chóniwenaica sáicta nawówa nacába liá'a mánauí Jesús médanica.

Liá'a licábacanaa líimi nácucha liá'a banácali jí'ineerri mostaza

(Mt 13:31-32; Mr 4:30-32)

¹⁸Jesús má'ee léchchoo: “¿Chítá licábacanaa liá'a Dios wánacaalactaca ya tána cábacanaa nuíwa irrú jíni? ¹⁹Chái léjta áabai mostaza líimi báqueerri washiálicuerri yáabanani lishínaa shínaashi íta'au, ya ta lidáwinacuwalí mánauí, cáashia limédacoo áicubayu mánauí ya ta náiinu ná'a míshiiduca naméda nábanau linácai nácu.”

Liá'a licábacanaa linácu liá'a wáneerri páani múrracacoo

(Mt 13:33)

²⁰Jesús má'ee léchchoo: “¿Chítá nuéewa numéda licábacanaa liá'a Dios wánacaalactaca? ²¹Chái cábacanaa léjta liá'a wáneerri páani múrracacoo báquetoo íinetoo ruéewidani matálíi finabishi íibirra, quéewique'e liwána finabishi múrracacoo quinínama.”

Áulabai cuíta núma

(Mt 7:13-14,21-23)

²²Jesús liá'a'inaamiu liácoo iníjbaa lícu Jerusalénra, Jesús éewida liácoo chacáalee mánauini rícu ya júbini libésunactacoo liácoo.

²³Báqueerri sáta'ee léemiwani:

—Nuwácali, ¿áulabani yáainecoo'inaa Dios néerra?

Jesús éeba'ee lichuáni:

²⁴—Éeneda iméda idánaniu iwárruacoo lirrúcu liá'a cuíta nánibala áulabica; jiníwata numá irrú íchaba éenedaminaa nawárruacoo, ne jócuminaa nawárroojoo. ²⁵Liáwinaami libárruacoo liá'a cuíta wácalica ya libáya cuíta núma, iyá yáaine bináawa imáidaminaa iyáca: ‘Wawácali, jiméecu walí cuíta núma.’ Ne leebaminaa ichuáni: ‘jócu nuá léenaa chítashia sána iyái.’ ²⁶Néenee ichánaminau imáca: ‘Wayáwa nárra íyenaimi ya wáirra jiájcha, ya jéewidate washínaa cáaye rícura.’ ²⁷Ne leebaminaa ichuáni: ‘Jái nunísa numá irrúi, jócu nuá léenaa chítashia sána iyái. ¡Ishírriu núcha iyá médenai mágashii!’ ²⁸Néeniminaa ícha irrúwoo cáiwinaa yáamuedacta éeu chíchichinaa, icába nawáacoo Abrahám, Isaac, Jacob ya quinínama ná'a cáiwadecanimi Dios chuáni báinacu yáainai Dios wánacaalactala, ne ya iyá najédani bináawala. ²⁹Jiníwata náiinuminaa chóniwenaica matuínnaami íiba nácueji, ya báacheeji, ya cárricueji ya áaqueji náawacaque'iu nawáacoo náayaca Dios wánacaalactala. ³⁰Néenee áabiminaa chóque'e ná'a jócani cawéni cábacoo éenajta, ná'a inaminaa cawénini'inaa, ya chóque'e ná'a cawénini cábacoo nayá'inaa mawénini'inaa.

Jesús ícha Jerusalén nácu
(Mt 23:37-39)

31 Néenee náiinu léccchoo áabi fariséobini namá'ee Jesúsru:

—Jiáu mayéji áani níwata Herodes wówerri líinua jiyá.

32 Jesús éeba'ee nachuáni:

—Yáa namówai imá lirrú liérra újni iyáliduca: ‘Jicábateni, wáalee ya cajójcha nujéda demonio ya nuchúni ná'a bálinenaicoo ya batáijinaami nunísajoo.’ **33** Ne arrúnaa nusíguia nushínaa infírbau wáalee, cajójcha ya batáijinaami, jiníwata jócai éewau máanali báqueerri cáiiwadedacai Dios chuáni Jerusalén yúcha báawachala.

34 ¡Chóniwenai Jerusalén rícu sána, chóniwenai Jerusalén rícu sána, fínuenai ná'a fíwadedeenai Dios chuáni ya fínueda íibayuni ná'a índenai irrú fínuenai náiiwa irrú Dios chuáni libánuacala nayá! ¡Chítá máanabachu nuuwówai nuáawaqueda iyá nuéenibiyu, léjta ruá'a cawáamai yáawaquedau ruéenibiu rubáinaa yáajbau, ne iyá jócani wówai! **35** Ne icábate, liá'a iyáctaca máaqueerri'linau jinícta'linaa yáairri; ne numá irrú jocuminaa éejoo icába tuyá, cáashia líinu liá'a éerrica imácta'inaaca: ‘¡Sáictai wérri liá'a fínuerrica lijí'inaa liá'a wácalishica!’

Jesús chúni báqueerri bálinerriu iméemai náanai

14 **1** Libésunateu áabai éerrii léerdi nawówa íyabactacoo, Jesús yáau líiyaca líibana néerra liá'a fariséobini wácalica, ne áabi fariséobini néeda'ee nayá natuínna. **2** Néeni léccchoo báqueerri washiálicuerri yáa Jesús náneewa, bálinerriu liyú liá'a iméemai wána lináanai. **3** Jesús sáta'ee léemiu ná'a éewidenai ley nácu ya ná'a fariséobinica:

—¿Tána imá iyái? ¿Dios índaminaa wachúni bálinerriu léerdi nawówa íyabactacoo, jajá o jócuweeca?

4 Ne nayá namáaca'eewoo manúma. Néenee liwína liá'a bálinerricoo, lichúni'e jíni ya ta limá lirrú líewaque'e liácuwai. **5** Ya fariséobinirru limá'ee:

—¿Tána éenaa iyái, jicúulee o jishínaa pacáa cáctau útawi rícula, jócu ijéda liyáalimijani, áawita léerdi nawówa íyabactacoo?

6 Ne jócu néewa néeba lichuánii.

Ná'a nacúmidani áabai fiestarru boda shínanaaca

7 Jesús cába'inaami'e ná'a nacúmidanica namúrru yáarrubaishi mawíyii cawéni namáaca nawáaque'iui líta'aa mesa nácula, liá'ee nawítee limá'ee nalí:

8 —Jáicta báqueerri címida iyái áabai fiestarrui licásaque'inui, u'iwáau náarrubai íta'aa ná'a cawénini yúcha mawí, éewerri báqueerri fínu mawí cawéni yúcha; **9** ne liá'a címideerri iyá chámataanaa éewerri líinu

limá jirrú: 'Jimáaca liáarrubai liáni báqueerrica'. Ne ya támina báinata jibárruacoo jiácoo jiwáacoo último yáarrubaishi íta'aa. ¹⁰Báawacha wáucha, nuyá ma jirrú:

—Jáicta nacúmida jiyái, jiwáayu quéecha nácu sái yáarrubaishi íta'aa, quéewique'e áicta línu léji liá'l'a cúcideerri jiyá, limá jirrú:

—'Nujúnicai, jibésunau jiwáacoo áabai yáarrubaishi cawéni mawí ítala.' Chámina liwána cawéni jiyá nanáneewa ná'a wáai-necoo nayá jiájcha mesa nácula. ¹¹Jiníwata liá'l'a máanui jicábacoo, carrúni jináatai'inaa médacoo; ne liá'l'a carrúni jináatai médacoo, máanui'l'inaaminaa médacoo.

¹²Jesús má'ee lirrú léccchoo liá'l'a cúcideerri liyá:

—Jáicta jiwáalia áabai fiesta o léerdi jiyaca, ujicúmida ná'a jijúni-naica, ya jéenajinai, o wéenaa, jiní ná'a rícubini yáainai jirrú urrúni; níwata nayá léccchoo nacúmidaminaa jiyá chacábacanaa, chámina jinísá jimácacoo cawéni.

¹³Ne uliámaca, numá irrú:

—Jáicta Jiméda áabai fiestai, jicúmida ná'a carrúni jináatanica, ná'a jócani éewa najínacoo, ná'a tucútucuni jínacoo, ya ná'a matuínica.

¹⁴Chámina saícta jiwówa. Nayácala jócani éewa napáida jiyá lijúniba, ne jiyámina wáaleerri'inaa jiwéniu, éerri nacáwio ná'a chóniwénaí saícanimica.

Liá'l'a licábacanaa linácu liá'l'a máanui'inaa íyacaishica

(Mt 22:1-10)

¹⁵Néemi'ináami liéni báqueerri wáairricoo liyá mesa nácula, limá'ee Jesúru:

—¡Sáicta wérri liá'l'a íyeerri'inaa íyacaishi máanui wérri Dios wánacaalactalaca!

¹⁶Jesús má'ee lirrú:

—Báqueerri washíálicuerri méda áabai íyacaishi wérri, ya ta libánua nacúmida íchaba wérri chóniwénaí. ¹⁷Quéecha'ináami léerdicai liá'l'a íyacaishica, libánua lishínaa cashírruedacai lirrú líwa nalíni ná'a nacúmidanica: 'Décaa jái ya sáicai quinínamaí.' ¹⁸Ne quinínama nachána'eewoo namáaca. Limá'ee liá'l'a báqueerri quéechanacu: 'Chóca rími nunísa nuwéni áabai cáinabi, arrúnaa nuáacoo nucábacani. Ne nusáta jiúcha jócubeecha máashii liyá jirrú.' ¹⁹Báqueerri má'ee:

'Nunísa nuwéni diez pacáa, píquedenaí'inaa cáinabi, arrúnaa nuáacoo nuéneda nucába wáni. Ne nusáta jiúcha jócubeecha máashii liyá jirrú.'

²⁰Ya báqueerri má'ee: 'Nunísa nucásacoo chóca rími já'a, jócú nuéewa nuáacoo.' ²¹Liá'l'a cashírruedacaica léejo'eewoo liwácali néerrau, líwa'ee liwácalirru quinínama, jócau'u nawówai náinuca. Néenee fíwirri wérri liwówa liá'l'a liwácalica, ya tá'ee limá lirrú liá'l'a cashírruedacai lirrú: 'Jiá

namówai madéjcanaa cáaye rícula ya plaza rícula chacáalee shínaaca, ya jínda áani ná'a carrúni jináatanica, ná'a macáwanica ya ná'a matuínica ya ná'a tucútucunica.' ²² Déecu'inaami'e mawí cashírruedacai má'ee: 'Nuwácali, nunísá numédá jírrú jiwaníni numédaca, ái újnibi já'a yáarrushi.' ²³ Néenee liwácali má'ee lirrú liá'l cashírruedacaica: 'Jiáu iníjbaa lícu ya ná'a yáainai carretera éemanacu, ya jimésuda nawówa náiinuque'e nawáarruacoo, quéewique'e cashiámu núbana. ²⁴ Jiníwata numá irrú, jiní'inaa néenaa ná'a nacúmida quéechanacu jócani'inaa éenaa náaya núya nuíibi.'

**Chíta quéewau wáacoo Cristo íshiirricu jíni
(Mt 10:37-38)**

²⁵ Íchaba chóniwenai yáau Jesús íshiirricu; jáiwa léejoo limá'ee nalí: ²⁶ "Ne báqueerricta ínu nulí, ya jócu caníinaa licába nuyá mawí lisáljinnaa yúchau, ya litúwa, ya línu, ya léenibi, ya léenajinai, ya léenajetoo, ya liyá jájiu mawí, jócai éewa nushínaa éewidenaicoo. ²⁷ Ne liá'a jócai wówai carrúni jináata limédacoo nunácueji, ya jócu línu nuíshiirricu, jócai éewa nushínaa éewidenaicoo nuájcha. ²⁸ Ne báqueerricta éenaa wówai liméda áabai cuíta wérri, ¿jócuminaa quéechanacu liwáau lijútada léenacta linísacaní? ²⁹ Ne áabatayu, liúcacta lidáni ya liwinaami jócu léenaa linísacaní, quinínama ná'a cábenaicaní, nachána'inaa nacáidaminaa líiwanaa, ³⁰ namá'ee: 'Liéni washiállicuerrica lichánau liméda cuíta, ne jócai léenaa linísaca.' ³¹ O báqueerri rey yáctau jináwiurru báqueerri rey júnta, ¿jócuminaa liwáau quéechanacu lijútada, léenacta diez mil soldado yáajcha léewa limédacoo lijúnta liá'a iinuerri lijúnta veinte mil soldado yáajcha? ³² Ne jócta léenaa línu yáacacoo lijúnta, áicta újnibi déecucheji liyá báqueerri reyca, libánuaminaa catéecai chuánshi yáajcha lijúnta jócubeecha naméda jináwi. ³³ Cháwa licábacanaa, matuínamaami éenaa jócai wówai limáaca quinínama liwáalianica, jócai éewa nushínaa éewidenaicoo nuájcha.

**Jáicta iwíduma jócu liá'a lijúwacawai
(Mt 5:13; Mr 9:50)**

³⁴ "Liá'a iwídumaca sáicai; ne jócta liá'a lijúwacau, ¿chítaminaa léejoo limédacoo sáicai jíni? ³⁵ jócai éewau áawita cainabirru, jiní léewacalau namédaque'e liyú abono. Jiní wéni náucaca. Nawáalianai nawíbau éemiu."

**Jesús méderri áabai licábacanaa linácu liá'a oveja yúquerricoo
(Mt 18:10-14)**

15 ¹Narrúni'eewoo Jesúsrú íchaba néenaa ná'a jédenai warrúwa chóniwenai yúcha gobiernorru, ya ná'a áabi chóniwenai

máashiini íiwanaa cajíconaanica, léccchoo néemi'e lirrú. ²Néenee ná'a fariséobinica ya ná'a éewidenai ley Moisés shínaa natáania máashii linácu liá'a Jesúsca namá'ee:

—Liáni chóniwerrica lirríshibia ná'a cajíconaanica ya líiya náajcha.

³Néenee Jesús íiwa nalí áabai licábacanaa, limá'ee: ⁴“¿Áicta báqueerri síbi já'a wáaliерri cien oveja ne liúca áabai, jócuminaata limáaca ná'a noventa y nueveca chaléeni bacháidala, ya ta limúrru liácoo liá'a áabai oveja yúcarrimicoo cáashiaque'l línu linácu? ⁵Jáicta línu linácui, sáicta liwówa liúca liséjcu íta'auni, ⁶jáicta línu líbana néerrawai, liáawaqueda líjúninai ya ná'a yáainai lirrú urrúni, limá'ee nalí: ‘Sáicta iméda iwówau nuájcha, jáicala nuínu linácu liá'a oveja yúquerrimicoo núcha.’ ⁷Numá irrú chái cábacanaa sáicta wérri wówashi áacairra báqueerri cajíconai nácueji éejuederricta liwíteu Diosru, náucha ná'a noventa y nueve chóniwenai sáicanica jócani arrúnaa éejueda nayáu Diosru.

Liá'a licábacanaa linácu liá'a báquetoo fínetoo fíinuechoo rushínaa moneda nácuu

⁸“O léccchoo, ¿chíta báquetoo fínetoo wáaliechocta diez monedani ya bátui yúcau rúcha, jócuminaa rutúculia áabai lámpara ya ta rujíchuda cuíta lícui, rumúrru arrájuata cáashia ruínu linácu? ⁹Ne jáicta ruínu linácui, ruáawaqueda rujúninai ya ná'a yáainai rulí urrúni, rumá nalí: ‘Sáicta iméda iwówau nuájcha, jáicala nuínu linácu liá'a moneda yúquerrimicoo núcha.’ ¹⁰Numá irrú chacábacanaa léccchoo ái sáictani wówa ná'a ángelbini Dios shínaaca báqueerri cajíconaica éejueda liwíteu Diosru.”

Liá'a licábacanaa linácu liá'a lisáljinaa míya máecha licúulee jíconau

¹¹Jesús fiwadeda'ee léccchoo: “Báqueerri washiálicuerri wáaliate chámata léenibiu. ¹²Liá'a, mawí icúlirrijuica, limá'ee lisáljinaaarru: ‘Nusálijinaa, jiá nulí léenaa liá'a nushínaa jiwáaliani nulí sái'inaaca.’ Néenee nasáljinaa shírrida nalí quinínama liá'a liwáalianica nanácu. ¹³Jócai íchaba éerri néenee liáwinaami, liá'a licúulee náishiimica liwénda lishínaa quinínama éenaa, ya liyú liá'a warrúwaca liáu déecuchala áabai cáinabi ítala, ligástactala máashii quinínama liá'a liwáalianica, liyácta cáwicaishi cacháninai rícu. ¹⁴Ne linísa'inaami ligásta quinínama liwárruaniu, jáiwa áabai ínaishi wérri ínu lítala liá'a cáinabi liyáctalaca, néenee liwántedani lináiwai. ¹⁵Jáiwa liáu lisáta lirrúwoo tráawaju báqueerri washiálicuerri yúcha, lítala liá'a cáinabi yáctalaca, jáiwa libánuia lishínaa finca néerrau jíni litúya puíti. ¹⁶Liá'a icúlirrijuica wówerricta'ee líiya cáawaina liá'a puíti íyanibica, ne jiní yáirri líiyani. ¹⁷Néenee'e lipénsaa lirrúwoo limá'ee: ‘Íchaba tráawajadorbini ya nusálijinaa fíbana néeni wáalianai íyacaishi yúcactacoo, nácula nuyá áani

máanalí nuyá nunáiu! ¹⁸ Nuéeojctatawai nusálijinaa íibana néerrawai, ya numámina lirrújoo: Nusálijinaa, numédá nujíconau Diosru ya jirrú léccchoo; ¹⁹ nuyá jócai sáicanata jimáida jicúuleeyu mawiá; jicába nuyá léjta báqueerri jishínaa tráawajadorbiniu.' ²⁰ Néenee liwína'ee iníjbaa ya tá'ee léejocoo lisálijinaa íibana néerrawai.

"Líinu'inaa déecucheji újni'i, lisálijinaa cába'ee jíni carrúni jináata'ee licábaqui jíni. Licánaca'eewoo licúulee júntau lishíquia'ee ya lishíshi liwí-dani. ²¹ Néenee licúulee má'ee lirrú: 'Nusálijinaa, nuyá méderri nujíconau Diosru ya jirrú léccchoo. Nuyá jócai sáicanata jimáida cúuleeyu mawiá.'

²² Ne lisálijinaa má'ee nalí ná'a lishínaa chóniwenai tráawajainai lirrú: 'Ijéda liá'a fíbalashi mawí sáictaca isúwa linácuni. Ya isúwa áabai anfiyu licáaji nácu ya áabai zapato líiba nácu. ²³ Índa liá'a becerro mawí quéenaaca ya ínuani, wáya áani waméda'aa fiesta sáicta'a wawówa. ²⁴ Léca liáni nucúuleeca nédacanimicoo nácu máanalica, ne éejuerri licáwiacoo, nédacanimicoo nácu yúcacoo, ne wáiinu linácui.' Jáiwa nachánau namédá fiesta sáicta nawówai.

²⁵ "Ne nácula liá'a licúulee nabéecanaataca chalé'e yáa bacháidala. Líinu'inaa urrúni cuítarru, léemi'e shímashi wítama yá'ee nawáilaaca. ²⁶ Néenee'e limáida báqueerri icúlirrijui, ya lisáta'ee léemiu liyá táchia lejí liérra. ²⁷ Icúlirrijui má'ee lirrú: 'Jéenajirri jái éejuacuwai, tánda jisálijinaa wána wáiinua liá'a becerro mawí quéenaaca, licúulee éejucalau lirrú sáica cáwicalani.' ²⁸ Ne jáiwa'ee bájiala íiwrri liwówai, jóca'ee liwówai liwárruacoo. Néenee tada'ee lisálijinaa jiáu litáania liájcha liwówa yáajchau liwárruaque'iu. ²⁹ Ne limá'ee lisálijinaarru: 'Jicábateni íchaba camuí nutráawajaa jirrú, séewirri numédá jiwánacaala, ne jiyá jócai yáacají nulí áabai cabra rími nuíinuaque'ini sáictaque'e nuwówa nujúnicaibini yáajchau. ³⁰ Ne líinu'inaa liéni jicúuleeca, gástairri máashii jishínaa warrúwa rúmbabini nácula, ái jái jiyá wáneerri náiinua lirrú becerro mawí quéenaaca.'

³¹ "Ne lisálijinaa éeba'ee lichuáni: 'Nucúulee, jiyá séewirrinaa yáa nuájcha, quinínama liáni nuwáalianica jishínawa liérra. ³² Tández arrúnaa waméda fiesta, sáictaque'e wawówa léccchoo, léca liáni jéenajirrica nuédacanimicoo nácu máanalica, ne éejuerri licáwiacoo, nuédacanimicoo yúcacoo, ne wáiinu linácui.' "

Liá'a licábacanaa linácu liá'a catúyacaica jócai machácani

16 ¹ Jesús íwa'ee lishínaa éewidenaicoo liáni: "Báqueerri washiálicoerri rícuerri liwáaliate báqueerri túyerri lishínaa; jáiwa'ee áabi yáau náiwa lirrú liá'a rícuerrica léca'ee liá'a limáacani túya lishínaa, gásteerri'e liyá máashii lishínaa. ² Liwácali máida'ee lirrú ya tá'ee limá lirrú: '¿Táchia lejí liéni namáni nulí jinácucha? Jíiwadeda nulí chítashia liá'a quinínama jishínaa tráawajuca, jiyá jócai éewa jitúya nushínaa

mawiá.' ³Lédacani'eewoo lirrúwoo liá'a catúyacaimi rícuerri shínaa: 'Tána'ee numéda chóquejoo nuwácali jócai yáa nulí mawiá tráawaju? Jiní nudánani nutráawajau'inaa nulíwoo cainabi, ya báibee nujinanicoo nusáta áabi yúcha. ⁴Ya ta nuá léenaa tánashia numédani'inaa, quéewique'e ái ríshibierri nuyá já'a nábana licúlau, jáicta numáacau jiní nulí tráawajjuoo.' ⁵Néenee limáida'ee bácainaa náa'a mówinianai liwácalirru. Lisáta'ee léemiu báqueerri quéechanacu: 'Chítá máanaba jimówinia nuwácalirru jíni?' ⁶Léeba'ee lichuáni: 'Numówinia lirrú cien tíimbu aceite.' Limá'ee liá'a catúyacai rícuerri shínaa: 'Jishínaa recibo liáni yáa áani; jiwáayu madéjcanaa ya jitána áabata cincuenta, béewamicta bácajani.' ⁷Néenee liáwinaami lisáta léemiu báqueerri: 'ya jiyá, chítá máanaba jimówinia lirrú jíni?' Léeba'ee lichuáni: 'Cien máanabaca trigo ínaabishi.' Limá'ee lirrú: 'Jishínaa recibo liéni; jiméda áabata ochenta, béewamicta máayabacajani.' ⁸Liá'a liwácali yáa léenaa licába liá'a limáacani wánacaala, yáairri léenaa liyá liméda léjta liwówau'u. Ne jáicta chúsai nashínaa negocioca, náa'a máinecoo éerri rícu, mawíni cáwi tuí naméda nashínau, náucha náa'a éewidenai Dios chuáni.

⁹"Ne nuá iwítee iyá wáalianai irrícuau éerri rícu cajíconaica, igáanaque'e ijúninai, quéewique'e jáicta amáarra rícucaishi áani, narríshibia iyá nábana licúlau jócai amáarra.

¹⁰"Liá'a sáicai médacoo áulabai yáajcha, chámmina cábacanaa léccchoo sáica limédacoo íchaba yáajcha; ne liá'a jócai sáica áulaba yáajcha, chái cábacanaa léccchoo jócai éewa sáica limédacoo íchaba yáajcha. ¹¹Ne cháwa cábacanaa, liyú liáni rícuai éerri rícu sái cajíconaica, iyá jócani sáica médacoo, ¿tánaminaa éewida'inaacu yáawaa, nácta irrú liá'a rícuai jócai amáarra? ¹²Ne jóctaca imédau sáica liájcha liá'a jócai ishínaa, ¿tánaminaa yáa irrú ishínaa'inaa yáawaa?

¹³"Jiní cashírruedacai éewacala lishírrueda chámata liwácanairru; jiníwata máashiiminaa licába báqueerri ya caníinaa licába báqueerri, o machácaniwee báqueerrirruni o lichániwee báqueerri. Jócai éewa washírrueda Diosru ya rícuairru." ¹⁴Náa'a fariséobinica máanalini warrúwa nácu, néemi'inaa quinínama liáni nacáida'ee Jesús náawa. ¹⁵Jesús má'ee nalí: "Iyá wanárra bésunenaicoo sáicaniyu chóniwénaí náneewa, ne Dios yáirri léenaa iwówa; ne liá'a washiálicuerri wáaliani áacai mawí, Dios cháanini.

Liá'a ley ya Dios wánacaalactalaca

¹⁶"Jócu'inaami Juan Bautista íinu újníbi, Dios wówerricka nayá náa'a chóniwénaica áabena nawówa liájcha liá'a leyca ya liá'a natánanímica náa'a cáiiwadedacanimi Dios chuáni. Néeneete nuíwadeda sáicai chuánshica Dios wánacaalactala nácu, ya quinínama naméda nadánaniu quéewiquinicta nawárruacoo.

17 “Mawí jócu tráawaju amáarra liá'a éerrica ya cáinabi liúcha liá'a licúmpliacoo quinínama tánerricoo ley rícu.

Jesús éewida linácu liá'a namáaca yáacactau
(Mt 19:1-12; Mr 10:1-12)

18 “Báqueerri washiálicuerri máacacta líinuu ya léeda líinuu báquetoo, liméda máashii líinayu; ya liá'a eederri líinu ruá'a máaquechoo rúnirriu, chái lécchoo méda máashii líinayu.

Liá'a rícuerrica ya liá'a Lázaro carrúni jináataica

19 “Báqueerri washiálicuerri rícuerrri yáate, séewirrinaa lisúweda líibala cawéninamai ya sáicabeetai, ya éerri jútainchu liméda fiesta máanui wérri. 20 Báqueerri lécchoo carrúni jináatai jí'ineerri Lázaro, yáairri cacháunai wérri liwá'eewoo cáinabi rícu líibana núma lícu liá'a rícuerrica. 21 Liéni washiálicuerri carrúni jináataica wówerri'e cáawaica liyú liá'a íyacaishi tábi cáirricoo rícuerrri shínaa mesa ítacha; yá'ee áuli narrúni'eewoo nabérruda lichúrruani. 22 Áabai éerri'e máanali léjí liá'a carrúni jináataimica, yá'ee ná'a ángelbinica natée'e liyá Abrahám néerra paraíso rícula. Liá'a rícuerrimi máanali lécchoo jíni, jáiwa'ee nabáya jíni.

23 “Nácula carrúni jináata rícuerrri yáca náarrui rícula ná'a máanali-nica, linácuda'ee linániu licába'ee déecucheji Abrahám, ya Lázaro liájcha.

24 Néene'e limáidadada liá'a rícuerrica limá'ee: ‘¡Nuwérri Abrahám, carrúni jináata jicába nuyá! Jibánua Lázaro jisábida licáaji juátai shiátaí yáacula, ya líinuque'e lidúji nuínanee náculani, níwata carrúni jináata nuyá bájialanaa lirrícu liáni chicháica.’ 25 Ne Abrahám éeba'ee lichuáni: ‘Nutáqueerri, jédacaniu linácu liá'a sáica'umi jiyá cáinabi íta'aa, yá'ee Lázaro máashii-miyaca. Chóque'e sáicta lirríshibia liméda liwówau áani, ya nácula jiyá carrúni jináata. 26 Nácula liúcha liáni, ái áabai carráatalia wérri wáucha wáacoo já'a ya jiájcha; tándawa ná'a wówerri nabésunacoo mayéji áani jiyáctalaca, jócáni éewa nabésunacoo, áawita ná'a yáaine chérra wówai nabésunacoo máyala áani, jócáni éewa lécchoo nabésunacoo máyala áani.

27 “Limá'ee liá'a rícuerrica: ‘Nusátani wérri jiúcha, nuwérri Abrahám, jibánuaque'e Lázaro nusáljinää fibana néerra, 28 nuwáaliacta cinco nuéenajinaiu, quéewique'e litáania líwa nalí, jócubeecha náiinu máyala áani carrúni jináata nuyá.’ 29 Abrahám éeba'ee lichuáni: ‘Nayá jái wáalia liá'a Moisés tánanimica ya nachuánimi ná'a cáiiwadedacanimi Dios chuáni báinacu; ¡namédaque'e nawánacaala!’ 30 Léeba'ee liá'a rícuerrimica: ‘Jajá, nuwérri Abrahám, ne báqueerri máanalimicta éejoo licáwiacoo, ya líiyadau nalí, ya táminaas néejueda nawíteu.’ 31 Ne Abrahám má'ee lirrú: ‘Ne jócta nawówai néemi Moisés chuánimi tánerricoo, ya nachuáni ná'a cáiiwadedacanimi Dios chuáni báinacu, jócuminaa néebida lécchoo áawi-tata báqueerri máanali cáwiacoo nalí.’ ”

Liá'a carrúnatai cáacoo jíconaashi rícula
(Mt 18:6-7,21-22; Mr 9:42)

17 ¹Jesús ma nalí ná'a éewidenaicoo: “Ái séewirrinaa cúmideerri naméda jíconaashi; ne ;carrúni jináatai liá'a washiálicuerri wáneerri naméda najíconau! ²Sáicaita liérra chóniwerri náuca manuá yáaculani nabáji liwáa nácu bátui íiba máanui wérri, liwánaca naméda najíconau náani júbini rímica. ³;Cáwiwa yúchajoo!

“Jéenajirri médacta máashii jírrú, jiárra liyá; ne licámbiacta liwíteu, jimíya máecha lijíconaa limédani jírrú. ⁴Éewita liméda jírrú máashii sietechu áabai éerri, ya sietechu lílinu limá jírrú: ‘jóca nuéejoo numéda jírrú máashii’, sietechu arrúnaa jimíya máecha lijíconaa.”

Éebida Dios nácu léewa liméda íchaba

⁵Ná'a apóstolu nasáta Jesús yúcha: —Jiá walí wéebidaque'e mawí. ⁶Jesús éeba'ee: —Iwáaliactata éebidau, éewita píitui rími, léjta bátui líta fími liá'a mostaza, éewa imá lirrú liáni banácali jí'ineerri sicómoro: ‘Jéerruaau wayéji áani, ya jiáabanau manuá yáacula’, ya banácali liméda liwánacaala.

Tána arrúnaa liméda liá'a cashírruedacaica

⁷“Báqueerri éenaa liwáaliacta báqueerri cashírruedacai éejuerriu bacháideji liáwinaami liyá lipúrreda cáinabi o litúya pacáa, ¿Limámina, jiwárroo jiwácoo jíyaca? ⁸jócai, újni limá lirrú: ‘jiwárroo jichúni nýanibi, ya lístau quéewique'e Jiméda nuwánacaala, nácula nýya ya nuuírra. Liáwinaami jéewa jíya ya jíirrai’. ⁹Ya léccchoo jócani liá sáicai cashírruedacairru, tánashia liá'a liwána limédaca. ¹⁰Cha léccchoo iyá, jáicta inísá iméda quinínama liá'a Dios wánani limédaca, ya ta éewa imáca: ‘Wayá cashírruedacaní jócani cawéni, níwata waméda bácai liá'a arrúnai wamédaca.’

Jesús chúni ná'a diez washiálicuenai bálineneu chorrówayu

¹¹Quéecha'inaa'ee Jesús yáacoo Jerusalén néerra, libésunau béewami ná'a cáinabica jí'ineenai Samaria ya Galilea. ¹²Liwárrua'inaa'leewoo áabai chacáalee rími rícu, najiáu lijúnta ná'a diez washiálicuenai bálineneu chorrówa nácu, nabárrua'eeewoo déecuchéji, ¹³namáídada'ee cadánani namá'ee: ¡Jesús, quéewidacai, Carrúni jináata jicába wayá! ¹⁴Licába'inaa'ee nayá liá'a Jesúsca, limá'ee nalí: —Yáau íyadacoo sacerdótebinirru. Nácula'ee náawai, sáica jíni ná'a bálineneemicoo. ¹⁵Néenée'e báqueerri néenaa licába'inaa sáica liyái, léejua'eeewowai liá'ee Diosru sáicai cadánani, ¹⁶litúyau linánimiyu cáinabi nácula Jesús náneewa, liá lirrú sáicai. Liáni washiálicuerrica, licáinaberra jí'ineerri Samaria.

¹⁷Néene'e Jesús má'ee: —¿Ya jócai diez namáanabaca ná'a chúneneecoo? ¿Ya ná'a nueve, tanácucha nayá jíni? ¹⁸¿Jiní éejueneu náa Diosru sáicai mawí bácai rími liáni déecucha sáica? ¹⁹Néene'e Jesús ma lirrú, —Jibárroo, jiá namówai, jéebidacala sáica jiyá.

Chítalíninaa jíni liá'a Dios wánacaalactaca
(Mt 24:23-28,36-41)

²⁰Ná'a fariséobini nasáta néemiu Jesús, chacálita'inaa línu liá'a Dios wánacaalactaca, ya liyá léeba náuchani:

—Jáicta línu Dios wánacaalactaca iyá jócainaa jéewa icábaca. ²¹Jiní namá irrú: ‘Liáni yáa áani’, ‘jócta liá'a yáa á'a’; níwata Dios wánacaalactaca jái yáa íibii.

²²Ya Jesús ma lishínaa éewidenaicoo: —Línuminaa éerri iwówaiminaa icábacani nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, ne jócaiminaa icába. ²³Áabi mámina: ‘Liáni yáa áani’, jócta ‘Liá'a yáa á'a’; ne oyáau néerra, jiní isíguialaní. ²⁴Cháminaajoni icába éenu bérrukdeerrica jáicta liquénai quinínama éerri rícu, cháminala nuñinucojoo nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ²⁵Ne quéechanacu rúnaa nusúfria bájialanaa, ya nacháani nuyá ná'a chóniwenai liyáali éerri. ²⁶Cháminala libésunacoo léjta Noé yá'inaami, cháminala libésunacoo lécchoojoo liáni éerrica rícu léejocta'inaacoo nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ²⁷Chóniwenai liyáali éerrimi íyenai ya íirrenai ya lécchoo cáseneu, cáashia línu liá'a éerrica Noé wárrua'inau barco rículai, línu'inaa liá'a únésacaca, ya quinínama máanalí nayá. ²⁸Chacábacanáa libésunacoo léjta Lot yá'inaami: Yáanimi rícu, chóniwenai cha nawíteemija náaya ya náirra, nawéni ya nawénda, ya náabana ya naméda nábanau; ²⁹Ne Lot jiá'inaawai liúcha liá'a chacáalee Sodomaca, liúwa'eewau éerri rícue chichái, ya azufre amuáiyii lécchoo ya quinínama máanalí nayá. ³⁰Cháminala liéni éerri rícu líyadaminaa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca.

³¹“Liyáali éerrijoo, línumuni nácujooy cuíta'aa, liúrrucloo liáque'iu machácani, jócubeecha liwárroo cuíta rícula léeda lishínaa liá'a yéerri lirrícu; liá'a yéerri bacháida rícu, jócubeecha léejoo cuíta néerra.

³²Édakaniteu runácu ruá'a Lot fínumica. ³³Liá'a cáarrui máanalí Dios jí'inaa nácu, liúcaminau; ne liá'a jócai cáarru máanalíca Dios jí'inaa nácu, léeminaa wárruaau Dios yáctalaca.

³⁴“Numá irrú liyáali táayee nayáminaajoo chámata máaminaa nayá áabai yáarrubajaa íta'aa: Báqueerriminaa yáujoo, ya báqueerriminaa máacaujoo. ³⁵Chámata fína júlenai nayáca molinoyu, báquetoo yáaicho'inau, báquetoo máaquecho'inau. [³⁶Chámata washiálicuenai yéenai bacháida rícu: báqueerri yáairri'inau, báqueerri máquerri'inau.]

³⁷Néenee nasáta néemiu Jesús: —¿Nuwácali, tanácucha'inaa libésunau léju liérra? Néene'e limá nalí: —Táshia liyácta liá'a máanalimi, náiinuminaa ná'a wáachulica néerra.

Liá'a licábacanaa linácu ruá'a máanirriuca ya liá'a wánacaleerrica

18 ¹Jesús íiwa'ee nalíni áabai licábacanaa léewidaque'e na'óraca jócubeecha sámu nayá. ²Limá nalí: “Ái báqueerri washiálicuerri já'a áabai chacáalee rícu, báqueerri wánacaleerri, jócai cáarru cába Dios, jócai cawáunta chóniwenai. ³Liyá chacáaleeca ái báquetoo máanirriu, ruá'eewau liyáctala liá'a wánacaleerrica liyúdaque'e ruyá licástigaaque'e liá'a washiálicuerrica méderri rulí máashii. ⁴Íchaba éerri liá'a wánacaleerrica jócai liwówai liyúda ruyá, ne liáwinaami lipénsaa: ‘Áawita jócu cáarru nucába Dios, jóca cawáunta washiálicuenai léccchoo’, ⁵ne néenee léjta ruáni máanirriuca éerrii jútainchu ruínu rutáania nuájcha nuyúdaque'e ruyá rushínaa pleito nácu, ya tácoojoo nuyúda ruyájoo, jócubeecha ruínu usébica nuwówa mawiá.”

⁶ Jesús má'ee nalí mawí: “Léewa limáni liáni washiálicuerri wánacaleerrica máashiica. ⁷Wée, sáica cajáni, ¿ya jócuminaa Dios túya léccchoo ná'a éebidenai linácu sátenaico liúcha éerri jútainchu ya táayee? ¿Liwánaminaa nanéndaca? ⁸Numáminaajoo léemiminaa ya liyúda nayá madéjcalicunaa. Ne jáicta nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca nuínu, nuínuminaa ná'a chóniwenai yéenai cáinabi íta'aa, ¿áani újni éebida nunácu já'a?”

Liá'a licábacanaa linácu liá'a fariséoca ya liá'a cacóbracai impuesto

⁹ Jesús íiwa'ee nalí liéni áabai licábacanaa áabibirru máine'e nalíwoo nayá sáicani wítee náucha náa'a áabica: ¹⁰“Chámata washiálicuenai yáaineu templo néerra na'óraca: báqueerri fariseo ya báqueerri liérra cacóbracai impuesto Romarru. ¹¹Liá'a fariséoca, libárrua li'óracoo chá'a: ‘Oh Dios, nuyá nuá jírru sáicai jiníwata nuyá jócai cha léjta náa'a áabica, canédini, máashiica, méderri líinayu máashii línu yúchau, ya jiníwata jócala cha nuyá léjta liérra cawaquedacai warrúwa chóniwenai yúcha. ¹²Nuyá nuyúnaa chámái éerri semana nácu, ya nuá diezmo liá'a quiní-nama nugáananica.’ ¹³Ne liá'a cawaquedacai warrúwa chóniwenai yúcha, limáaca'eewau déecuchata, jócai wíta'ee nácuda linániu áacairra, ta jiáirriu cainabi nácula cáiwií ya liwówa lícu limá'ee: ‘¡Oh Dios, Carrúni jináata jicába nuyá, nuyá cajíconai!’ ¹⁴Numá jírru liá'a cacóbracai impuesto, léejo'eewoo líibana néerrau jái Dios pérdonaa jíconaa, ne liá'a fariseo jócai Dios pérdonaa jíconaa. Ne liá'a máanui wérri cábacoo, jócainaa cawéni; liá'a Carrúni jináatai cábacoo jiníca, léewani máanui'inaa Dios yáa wítee.”

Jesús dunu sáamanai nácu quéewique'e Dios yúda nayá

(Mt 19:13-15; Mr 10:13-16)

¹⁵ Náinda'ee Jesúsrú sáamanai júbini léccchoo lidúnueque'e nanácu, quéewique'e Dios yúda nayá. Nacába'inaa'ee jíni náa'a éewidenaico,

nárra'ee nayá ná'a índenai sáamanai. ¹⁶Néenee'e Jesús máida sáama-nairru limá'ee:

—Imáaca náarra sáamanica náiinuque'e tuyáctala, o'íyabaida nayá, nayácala jicá'a sáamanai nawárruaminau á'a Dios wánacaalactalaca.

¹⁷Yáawaiyii numá irrú, táanashia jócmai wówai Dios wánacaalactala liyá léjta báqueerri samálita, jócaiminaa'ee liwárruau lirrífica liá'a Dios wánacaalactalaca.

Báqueerri washiálicuerri rícuerrri fínuerri litáania Jesús yáajcha

(Mt 19:16-30; Mr 10:17-31)

¹⁸Báqueerri washiálicuerri wánacaleerri lisáta'ee léemiu Jesús:

—Quéewidacai sáicai, ¿tána'inaa numédai nuéewaque'e nuéenaa liá'a cágicashi jócmai amáarra?

¹⁹Jesús éeba'ee lirrú:

—¿Tánda jimá nulí sáicaca tuyá? Sáicai ái já'a bácai rímii: Dios. ²⁰Já'i jái léenaa linácu liá'a Dios bánuanicá: 'Ujiméda jíinayu máashii báquetoo fínetoo yáajcha, ujíinua, ujinédu, ujiméda jinúma yúwicau báqueerrirru, ya cawáunta ya jitúya jisálijinaarru ya jitúwa lécccho.'

²¹Liá'a washiálicuerrica limá'ee Jesúsru:

—Quinínama nucúmplianicai quéecha'inaa icúlirrijui tuyá.

²²Quéecha'inaa Jesús léemiqui jíni, Jesús má'ee lirrú: cháucta jibéechá áabata mawí: jiwendá quinínama liárra jiwálianica jiáque'e nalíni náarra carrúni jináatanica. Ya támminaacojoo jiwáalia mawíjoo áacairra. Néenee jíinu chérra jisíguia tuyá.

²³Né'e léemi'inaa liá'a washiálicuerrica liáni, jáiwa'ee máashii liwówai, níwata liyá rícuerrri wérri. ²⁴Jesús cába'inaa máashii liwówa liá'a washiálicuerrica, Jesús má'ee:

—Tráawajui wérri nalíwoo ná'a rícuerrnicá nawárrua'inau Dios wánacaalactalaca! ²⁵jócaiminaa tráawajui lirrú liá'a caméeyuca liwárruaque'iui lituí rícu liá'a ishídui yájuca, tráawajui wérri nalíwoo ná'a rícuerrnicá nawárrua'inau Dios wánacaalactalaca.

²⁶Ná'a éemenacani nasáta'ee néemiu:

—Tána éenaa liácoo Dios néerrai?

²⁷Jesús éeba'ee nalí: Liá'a jócmai washiálicuenai éenaa namédaca, Dios éenaani limédaca.

²⁸Pé'eru má'ee lirrú:

—Nuwácali, wayá máaqueñai quinínama washínau wasíguiaque'e jiyá.

²⁹Jesús éeba'ee lirrú:

—Yáawaiyi numá irrú tánashia máaqueñai nunácueji, líibanau, ya líinu, ya léenajinai, ya lisálijinaa, ya léenibi lécccho, ³⁰lirrífibiaminaa máanui wérri áani líta'aa liéni cainabica, ne liáwinaami liá'a cágicashi áani, lirrífibia licáwica jócmai amáarra áacairra.

Jesús siwerri matálichu arrúnaaca máanali liyá
(Mt 20:17-19; Mr 10:32-34)

³¹ Jesú斯 máida'ee báawachala ná'a lishínaa doce éewidenaicoo, limá'ee nalí: "Chóquejoo wáaminaujoo chaléeni chacáalee Jerusalén néerra, licúmpliaictala'inaacoo quinínama namánimi ná'a íiwadedeene Dios chuáni báinacu natánanimica urrúnicala jíni nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca. ³² Néejuedaminaajoni nuyá nalí ná'a chóniwenai báawache sánaca, nacáidaminaa nuyájoo, máashiiminaa nanúma nulíjoo, nawísadaminaa nuyájoo. ³³ Nabásedaminaa nuyájoo ya náiinuaminaa nuyájoo; ne matálíi éerri rícula nuéejoo nucáwiacoo báaniu."

³⁴ Nayá jócai yáa léenaa néemi quinínama Jesú斯 mánica, jiní náacala léenaa liá'a litáanianani nácu, ne áabi jócai néenaa náa léenaa nácu.

Jesús chún'i e báqueerri matuýii chacáalee Jericó rícu
(Mt 20:29-34; Mr 10:46-52)

³⁵ Urrúni'inaa Jesú斯 íinu lirrú liá'a chacáalee Jericóca, báqueerri matuýii wáairriu liyá infíjbaa éemanacu, sáteerri liyá tánashia náani lirrúi. ³⁶ Léemi'inaa'ee nawítama bésunacoo ná'a chóniwenica, lisáta'ee léemiu tána jinárra. ³⁷ Namá'ee lirrú Jesú斯 Nazaret néenee sái liérra bésunau árra, ³⁸ liá'a matuýiica limáida'ee:

—¡Jesú斯, David cúulee, carrúni jináata jicába nuyá!

³⁹ Ná'a yáainecoo libéecha jáiwa'ee nacáita jíni, manúmata jiyabau, ne liyá liá'a matuýiica limáídada mawí cadánani:

—¡David cúulee, carrúni jináata jicába nuyá!

⁴⁰ Néenee'e Jesú斯 libárroowai liwána naíndacani. Urrúni'inaa'ee liyá líinu Jesú斯 néerra lisáta'ee léemiu liyá:

⁴¹ ¿Tána jiwówai numéda jírrúi?

Liá'a matuýiica má'ee Jesúsr:

—Nuwácali, nuwówai jiá nulí nutuí nuéewaque'e nucába báaniu.

⁴² Jesú斯 má'ee lirrú:

—¡Jiwáalia jitú báaniu! Jiwáaliaca jéebidaca nunácu sáica jiyái.

⁴³ Liyáalimi'eeawai licábai, jáiwa'ee liáwai Jesú斯 íshiirricu liá'ee lirrú sáicai Diosru. Quinínama ná'a chóniwenica nacábani, má'ee sáicai Diosru lécchoo.

Jesús táanierri Zaqueo yáajcha

19 ¹ Néenee Jesú斯 wárruawai á'a Jericó rícula libésunacta'eewoo liácoo néerra. ² Ái báqueerri washíalicuerri néerra jí'ineerri Zaqueo, nawácali ná'a jédenai impuesto Romarru. ³ Liwówa'ee licába-caní tánashia jíni liá'a Jesúscas, ne jócai léewa licábacani jócta'ee íchaba chóniwenai yá'ee bájiala píituicani liá'a Zaqueoca. ⁴ Jáiwa licánacawai

Jesús béecha néenee líirrawai áabai áicuba nácu jí'ineerri sicómoro quéewique'e licábacani á'a libésunacta'inaacoo liá'a Jesúsca. ⁵ Quéechanacu Jesús íinuca chalé'e liyáctala liá'a Zaqueoca, licába'ee áacairra, néenee'e licába jíni. Licába'inaa jíni, néenee'e limá lirrúi, “Zaqueo, jiúrrucloo cálicu chérra, arrúnaaca numáacacoo wáalee jíibana néerra.” ⁶ Néenee'e liúrrucua'eewoowai madéjcalicu sáicta wérri liwówa licúmida Jesúsca líibana néerrau. ⁷ Nacába'inaa quinínama léji liáni, natáania'eé máashii linácu liá'a Jesúsca, namá'ee liácala'eewoo limáacacoo chaléeni liájcha liá'a cajíconaica. ⁸ Náiinu'inaa líibana néerra liá'a Zaqueoca, néenee liáwinaami Zaqueo bárruawai limá'ee liwácalirru:

—Jicábateni, Nuwácali, nuánil'inaa nalí ná'a carrúni jináata béewami liá'a nushínaaca. Tánashia nunéduni náucha ná'a áabica, nuéejueda nalí cuatro mawí.

⁹ Néenee Jesús má'ee lirrú:

—Wáalee líinu liwáseda iyá quinínama náani yáainai lirrícu liáni cuítaca, liyácala liáni washíalicuerrica chái léccchoo litáqueerrimica liá'a Abrahámca. ¹⁰ Táda'ee nuyá, liá'a Washíalicuerrica Dios Cíuleeca, nuyá íinuerri numúrruca ya nuwásedaca cajíconaani ná'a chóniwenai yúquenaimicoo nayáca.

Liá'a licábacanaa warrúwa nácueji

¹¹ Ná'a chóniwenainaica éemenai nayáca Jesús máni liyáca quinínama liáni, jáiwa líiwa nalí áabai licábacanaa, jiníwata urrúnicala náiinu náacoo Jerusalénra, yá'ee napénsaa náacoo linácu liá'a Dios wánacaalacata jáicala'ee líinu liyáalimi.

¹² Limá'ee nalí:

—Báqueerri washíalicuerri cawénii yáte, jáiwa'ee liáu déecuchala áabai cáinabi ítala, quéewiquini'e namáaca reyni ya ta léejocoo néenee.

¹³ Jóctana'e liájau limáida'ee lishínaa diez tráawajadorbiniu, liá'ee nalí bácainaa manuába warrúwa, ya tá'ee limá nalí: ‘Itráawajaa liyú liáni warrúwaca cáashia nuéejocoo.’ ¹⁴ Ne chóniwenai lishínaa cáinabi lítala sánaca jócai nawówai liyá, nabánua líshiirricu áabi téenee lirrú áabai chuánshi mairri'e: ‘Jócu wawówai liéni washíalicuerri washínaa reyyu.’

¹⁵ “Ne máayabaca limácacoo reyyui ya tá'ee léejuacuwai lishínaa cáinabi ítala. Quéechá'inaami líinuca libánua namáida lishínaa tráawajadorbiniu, ná'a léejuedaminaa nalí warrúwa, quéewique'e liá léenaa chítašia máanaba nagáana jíni bácainaa. ¹⁶ Quéechanacu sáica líinu'e líyadacoo limá'ee: ‘Nuwácali, jiwárruani dáwinerriu mawí diez máanabchu lítala mawí.’ ¹⁷ Rey éeba'ee lichuáni: ‘Sáicai wérri, jiyá tráawajador sáicai wérri; machácanicala jimédacoo áulaba yáajcha, numáacaminaa jiwánacaalaca diez chacálee.’ ¹⁸ Líinu'e líyadacoo báqueerrica lishínaa tráawajador, limá'ee: ‘Nuwácali, jiwárruani dáwinerriu cinco máana-

bachu mawí.’¹⁹ Rey éeba'ee lichuáni liéni léccchoo: ‘Jiyámina numáaca jiwánacaala cinco chacálee.’

²⁰ “Ne báqueerri líinu'e líyadacoo limá'ee: ‘Nuwácali, jiwárruani liáni ya áani. Nuwáaliawa nudájidaqui jíni wárrumashidami íibi; ²¹ cáarruwa nucába jiyái, níwata jiyá washiálicuerri camáashiicaica, yáawaquederri jócta jimáacani ya jiáawaqueda banácali jócta cáji jiáabana.’ ²² Néenee limá'ee lirrú liá'a reyca: ‘Tráawajador máashii, jichuániyuja nuá jijíconaa. Ne jiácta léenaa washiálicuerri camáashiicai nuyá, nuáawaqueda jócta numáacani ya nuáawaqueda banácali nuáabana, ²³ ¿tánda jócu jitée nuwárruani lirrícula liá'a cuíta nawáaliadacta warrúwa, quéewiquinicta jéejueda nulí ligáananica jáictata nuéejoo cuíta néerrai?’ ²⁴ Rey má'ee nalí náa'a yáaine néeni: ‘Eeda liúcha warrúwa liárra, ya yáa lirrúni liá'a gáneerri diez máanabachu mawí.’ ²⁵ Namá'ee reyru: ‘Wawácali, ¡ne liyá ái wáalia diez máanabachu mawí!’ ²⁶ Léeba'ee liá'a reyca: ‘Ne numá irrú, liá'a wáalierra, náaminaa lirrú mawí; ne liá'a jiní wáaliani, áawita áulabai liwáalianica nedaminaa liúchani. ²⁷ Ya náa'a nujínai jócanimi wówai rey nuyá, índa áani áani ya ta fínuva nunáneewa jíni.’ ”

**Jesús wárroo Jerusalénra
(Mt 21:1-11; Mr 11:1-11)**

²⁸ Liáwinaami limá quinínama liáni, Jesús síguia lishínaa iníjbau Jerusalénra. ²⁹ Quéecha'inaami urrúni líinu nalíi náa'a chacálee júbini jí'ineenai Betfagé ya Betania, urrúni lirrú liá'a dúuli jí'ineerri Olivos, libánua'ee chámata lishínaa éewidenaicoo, ³⁰ limá'ee nalí:

—Yáau narrícula náa'a chacálee júbiniça yáainai ijúntami, jáicta fínu néerrajoo fínuminaa áabai burro bájerriu, jiní fírraniu íta'aa újnibi. Iwásedani ya índa nulíni. ³¹ Ne áicta sáteerri léemiu iyá já'a tádashia iwásedani, imá lirrú wawácali rúnaani.

³² Náa'a éewidenaicoo ná'inaami'eewoo náiihu linácu quinínama léjta Jesús máyu'u nalí. ³³ Nácula nawáseda nayáca liá'a búrroca, nawácali sáta'ee léemiu nayá:

—¿Tánda iwásedani?

³⁴ Nayá néeba'ee lichuáni:

—Jiníwata Wawácali rúnaani.

³⁵ Ne nadáquinia'ee náabalau burro íta'aa, natée'e jíni Jesúsru nawá'ee lírracoo líta'aa. ³⁶ Léjta Jesús jína'u liácoo, náa'a chóniwenai nadáquinia'ee náabalau iníjbaa lícu. ³⁷ Ya urrúni'inaami liúrrucocoo liácoo dúuli ítacha jí'ineerri Olivos, quinínama náa'a yáainecoo liájcha nachánau namáidadaca nawówa chúnicau náa sáicai Diosru quinínama linácueji liá'a jócai nacába cáji. ³⁸ Namá'ee:

—¡Sáicta wérri liá'a rey fínuverri Wawácali jí'inaa nácu! ¡Sáictacta nawówa áacairra ya licámarra áacairra wérri!

³⁹Néenee áabi fariséobini yáainai chóniwenai fíbi namá'ee Jesúsru:

—Quéewidacai, jiárra náarra jínanenaicoo jiágcha.

⁴⁰Ne Jesús éeba'ee nachuáni:

—Ne numá irrú náctaca manúmata náani, fíba máidadaminaa.

⁴¹Quéechá'inaami urrúni lílin Jerusalénra, licába'inaami liá'a chacáa-leeca Jesús íicha'ee linácueji, ⁴²limá'ee: “¡Jiáctata léenaa, linácueji liéni éerrica liá'a éewerri liá jírru sáitaque'e liwówa! Ne chóque'e liá'a báyeericoo jiúcha jícaina jéewa jicábaca níwata jicháanica nuyá. ⁴³Ne lílinuminaa ítala liá'a éerri máashiica, jijínai naméda pared máanui jítteeji ayáacai áani, narríjcuedaminaa jiyá ya natáca iyá matuínaami, ⁴⁴ya táminaa namárda iyái quinínama. Náiinuaminaa quinínama chóniwenai yáainai jírrícu, jinímina namáacani jírru áawita bátui fíba lítaba wáacoo, jiníwata jócalo jiá leenaa jéemica éerdi Dios bánuwa nuwáseda iyá.”

Jesús jéda ná'a wéndenai Templo rícu

(Mt 21:12-17; Mr 11:15-19)

⁴⁵Liáwinaami liéni, Jesús wárroo templo rícula ya jáiwa lijéda néenee ná'a wéndenai nayá lírrícu, ⁴⁶ya limá'ee nalí:

—Á'a cáshta íta'aa Dios chuánica limá: ‘Núbanaminaa, cuíta nasá-tacta'inaacoo’, ne iyá imédani áabai cuíta chaléjita canédibini fíbana.

⁴⁷Éerri jútainchu Jesús éewida templo rícu, ya ná'a sacerdótebini wácanica ya quéewidacanica ley shínaa, ya ná'a léccchoo chacáalee wácanica, namúrru namáacoo chíashia náiinua'inaa Jesús. ⁴⁸Ne jócu náiinu chíashia namédau'inaa jíni, jiníwata quinínama chóniwenai éemenai nayá nawówa yáajchau liá'a limánica.

Liá'a Jesús wánacaalacta liwítee dánani yáajchau

(Mt 21:23-27; Mr 11:27-33)

20 ¹Áabai éerri, nácula Jesús yáa liyá templo rícu, léewida liyá ná'a chóniwenica ya líiwa nalí Dios chuáni, náiinu ná'a nawá-canai ná'a sacerdótebinica, ya ná'a éewidenai ley shínaaca, náajcha ná'a salínaica. ²Ya namá'ee lírrú Jesúsa:

—¿Tánayu jéewa jiméda léji liáni? ¿Tána yáa jírru jíni liérra jidánanica?

³ Jesúis éeba'ee nalí:

—Nuyá nusáta nuéemiu iyá léccchoo. Éeba nulí: ⁴¿Tána bánuwa Juan báutisacai, Dios o washiálicuenai?

⁵Jáiwa'ee natáania nalí wáacuwai: “Wamá lírrú Dios bánuani, limá walí: ¿Táda jóca éebida lírrú jíni? ⁶Quiní wéewa wamá lírrú jáica washiá-licuenai jíni, táda chóniwenai wówai náiinua wayá iíbayu, quinínama néebidaca Dios bánuaca Juan báutisaca.” ⁷Jáiwa éeba'ee lichuáni jócalo náa leenaa tánashia bánuwa Juan báutisacai. ⁸Néenee Jesús éeba'ee nachuáni:

—Ne nuyá léccchoo jócai nuíwa irrú tánashia dánaniyu jíni numéda léji liáni.

Liá'a licábacanaa nanácu ná'a tráawajadorbini máashiinica
(Mt 21:33-44; Mr 12:1-11)

⁹Jáiwa lichána litáania nalí chóniwenai ya líiwaque'e liáni licábacanaaca:

—Báqueerri washiálicuerri yáabaneerri áabai shínaashi uva, jáiwa limáaca nalí liá'a cáinabi shínaashi yáctaca nalí ná'a áabi tráawajadorbini quéewique'e natráawajaacani ya nashírri lishínaa éenaa lirrú, jáiwa liáwai déecuchala wérri. ¹⁰Liáwinaami linísá liá'a banácalica, libánuá báqueerri tráawajadorbini lisáta náucha liá'a banácali íta éenaa náabanica, ne nayá jáiwa nabásá jíni liáu cháj'i. ¹¹Néenee liwácali bánuá báqueerri, ne léccchoo jáiwa nacáita jíni, nabásani ya nabánuá cha jiní. ¹²Léejoo libánuá báqueerri, ne ná'a tráawajadorbini nawínani catúcaca léccchoo, jáiwa nabánuá jiní.

¹³“Néenee limá jiliá'a cáinabi wácalica: ‘¿Tána numédai? Nubánuá nucúule caníinai nucábaca; cájbami cawáunta liyá.’ ¹⁴Ne nacába'inaa jíni ná'a tráawajadorbini namá'ee, léewata'ee máaquerri'inau liájcha liéni shínaashica, wáinuani, limáaque'iu walí liá'a cáinabica. ¹⁵Cháwa'ee najéda jíni liúcha liá'a shínaashica, jáiwa náiinua jíni.

“Tána imácai, tánashia liméda náajcha liá'a shínaashi wácalica?
¹⁶Ne liyá yáairriu línuaminaa ná'a tráawajadorbini ya ta liámina shínaashi áabirru”.

Néemi'inaa jíni léji liérra, namá'ee:

—Jóctata'inaa libésunau wáajcha!

¹⁷Ne Jesús cába nayá limá cháa:

—Néenee ¿tána liwówai limácai Dios chuáni tánerrimicoo?:

‘Liá'a íiba nacháaninica ná'a médenai cuíta,

wáalee limáaca liérra íibaca mawíyi rúnaaccó’.

¹⁸Tánashia cáirriu líta'aa liá'a íibaca lisúbirriaminau, ya íiba cáctau matuínaami íta'aa, limédani'inaa pucúpucubeeyu.

¹⁹Ná'a wánacaleenai sacerdótebini ya ná'a quéewidacai ley shínaaca, nawówai nawína Jesús preso liyálimi, níwata náaca léenaa litáania nanácu. Ne cáarru nacába chóniwenai.

Linácu liá'a napáidau impuesto
(Mt 22:15-22; Mr 12:13-17)

²⁰Liáwinaami nabánuá áabi éeda litúínaa, namédacoo washiálicuenai sáicanica, namédaque'e Jesúsru liáni chuánshica quéewiquinicta nawí-nacani natéequinictani lirrú liá'a chúnsai wánacaalaca. ²¹Néenee nasáta néemiu Jesús:

—Quéewidacai, wáa léenaa jéewida machácani, jiyá jinírru liwéni liérra mawí rúnaacau. Jiyá éewiderri wayáca léjta Dios bánuau. ²² ¿Sáicaminaa wapáida impuesto lirrú liá'a wánacaleerrica Roma sáica, o jócuweeca?

²³ Jesús yáa léenaa nanácu nawítee máashii natéenica náacoo, limá nalí:

²⁴ —Jíyadani nulí áabai moneda. Nabésuneda'inaa lirrú liá'a moneda licábaque'e, lisáta'ee léemi nayá: ¿tánashia náani jíni, tana jí'linaa jíni liérra yéerri moneda nácu?

Néeba'ee lichuáni:

—Wánacaleerrica.

²⁵ Jesús ma nalí:

—Yáa lirrúni liá'a wánacaleerrica lishínaawa jáni, yáa Diosru lishínaaca.

²⁶ Quiní limá nalí chóniwenai náneewa, quiní náiinuni lijíconaca natéequ'e preso; nacáarrudawai limá nalí manúma nayái.

**Nasáta néemiu liá'a Jesúsca linácu liá'a máanalí éejoctau nacáwiacoo
(Mt 22:23-33; Mr 12:18-27)**

²⁷ Liáwinaami áabi saduceos yáau nacába Jesús. Saduceos namá'ee máanalini jocani cáwi; tada náiiwa lirrú jíni liáni bésuneerricoo, ne jocai yáawaiyi.

²⁸ Quéewidacai, Moisés limáacani walí tánerriu, báqueerri washiáli-cuerri cáserrri máanalicta jíni, jiníca léenibi ruájcha ruá'a línuca, liá'a léenajirrira licásau ruájcha ruá'a máanaliliu ínirri, limáacaque'e léenibiu lirrú liá'a léenajirri liá'a máanalimica. ²⁹ Ne sáicai, báitate nácu nayá siete léenajinai, quéechanacu sái néenajirrira, nabéecanaataca léeda línuwai, ne máanalí jíni, jiní limáacta cúuleu. ³⁰⁻³¹ Liá'a léenajirri líshiirricu sáica ya liá'a matálitaictacani, léeda línu léchchuni ya quinínama ná'a' leenajinai, ne ná'a' sieteca jáiwa máanalí jíni, jiní namáacala nacúuleu ruájcha. ³² Néenee liáwinaami máanalí ruyá léchcho. ³³ Ne sáicai, ne nacáwiacta'inau ¿tánashia náiibicha, ná'a' éedenai náiinu ruyá, tana'inaa chúnsai rúnirricai?

³⁴ Jesús éeba'ee nachuáni:

—Lítá'aa liáni cáinabica, washiálicuenai cásenenui íina yáajcha; ³⁵ ná'a' éewenai náiinuca lítala liá'a áabai cáinabica néejoo nacáwiacoo, nayá washiálicuenai jótca íina, jocuminaa néejoo nacásacoo mawiá, ³⁶ jocani éewa máanalí mawí. Cháminaa nayá jicá'a ángelbini, Dios éenibiminaa nayá nacáwiacalau liúcha liá'a máanalicaica, tanda jocu néewa nacásacoo mawiá. ³⁷ Moisés liyája limáaca wáa léenaa litániactaca linácu liá'a banácali éemerrimico, ná'a' máanalini nacáwiacalau báaniu. Á'a limá Wácalishi liá'a Dios shínaa Abráhám, Isaac ya Jacob. ³⁸ ;Dios jocai máanalini shínaa, nashínanaa cáwinica, quinínama lirrú cáwini!

³⁹ Néenee áabi quéewidacani ley shínaa namá lirrú:

—Sáicai wérri jimáca, quéewidacai.

⁴⁰ Jócuwa'ee ná'a nawówau nasáta néemiu mawiá jíni, carrúnata namácacoo bái nayá.

¿Tána táqueerri léji liáni Cristoca?

(Mt 22:41-46; Mr 12:35-37)

⁴¹ Jesús sáta léemiu nayá:

—¿Táda imá iyá Cristoca David táqueerrimi? ⁴² Ne David liyája, liá'a cáashta lijí'linaa salmos, limá'ee:

‘Dios limá'ee nuwácali:

Jiwáau sáicaquictejica,

⁴³ cáashia nuyá méderri jishínaa jijínai máaqueneu jíiba yáajba.’

⁴⁴ ¿Chíta quéewau'u Cristo David táqueenaimi, David liyája lijí'linaa nuwácalica?

Jesús liá najíconaa ná'a éewidenai ley shínanaaca

(Mt 23:1-36; Mr 12:38-40; Lc 11:37-54)

⁴⁵ Quinínama chóniwenai éemenai nayáca, Jesús ma lishínaa éewidenai coo lijácha: ⁴⁶ “Itýau náucha ná'a éewidenai ley nácu, ya sáicta nawówa jínanicoo náabala machéni rícu, náyadaque'e nacábacanau jicá'a ná'a chóniwenai sáicanica. Nawówai itáa nalí cawáuntaiyu plaza rícu. Namúrru yáarrubaishi mawí sáicaca sinagoga rícu, ya mawí sáictacta yáarruishi náyadaquictaca; ⁴⁷néeda náabana ná'a máanirrinica, ya náyadaque'e nacábacanau jicá'a ná'a chóniwenai sáicanica; nasátacoo déecu; nayá narríshibiaminaa mawiyii máashiica”.

Liá'a warrúwa ruáni ruá'a máanirriu carrúni jináatauca

(Mr 12:41-44)

21 ¹ Jesús cába ná'a rícupinica náuca warrúwaca liárrui rículau warrúwa yáarruica. ² Jesús cába léccchoo báquetoo íinetoo máanirriu, carrúni jináataurruga chámái moneda rími cóbreyu sána. ³ Néenee Jesús ma: Yáawai numá irrú, ruáni íinetoo carrúni jináatauca yáichoo náucha mawí; ⁴ ne quinínama yáine warrúwa lénabimica nalí, ne ruyá, carrúni jináataca ruyá, ruá quinínama ruwáalianimica ruyáu'inaami.

Jesús má'ee templo cáarralerri'inau

(Mt 24:1-2; Mr 13:1-3)

⁵ Áabi táanianai nayáca templo nácu, ná'a íiba sáicabeetanica, ya ná'a cachílinaica chóniwenai téenica. Jesús ma nalí: ⁶ Línuminaya éerrica, quinímina icábani jiní máaqueerri'inau, áawita bátuí íibana máaqueerri'inaa wítau. Quinínama linaa cáarraliacoo.

**Báawataminaa licábacanaa liá'a éerrica jóctanaa
amáarra liá'a cainabica
(Mt 24:3-28; Mr 13:3-23)**

⁷Néenee nasáta néemiu Jesús:

—Quéewidacai, ¿chacálita libésunau léji liéni? ¿Tána léji liéni wacá-bani wayáca jái atéwa bésunacoo liyácai?

⁸Jesús éeba'ee nachuáni: “Icábawa yúchajoo nachálujueda'eecha iyájoo. Íchabaca náiinucojoo máine'inaa nuyáwa Cristo. Máine'inaa, ‘nuyáwa jáni’ ya ‘wáalee éerrija.’ Ne iyá uwáyau náishiirricujoo.

⁹Jáicta éemi jináwi íiwanaajoo ya fínu yáaquenaiu, ówa icáarrudaujoo, léca liéni rúnainaa bésunacoo quéecha, újnibii jócai fínu néerra amáarractalacani.”

¹⁰Jesús mález nalí mawí:

—Áabai cainabi lílinua yáacaminau áabai cainabi júnta, áabai país limédaminaa jináwiu áabai país júnta. ¹¹Lílinuminaajoo liá'a cainabi císuerrí'inaacoo máanui ya ínaaishi ya bálinacaalashi yáirri'línau matuí-naami cainabi íta'aa; éerri náani nácu wacábaminaa íchaba cacháninai wérri ya máanui wérri jócai wacába cáji.

¹²Ne quéechanacu mináajoo nawína iyájoo nawánaminaa carrúni jináata iyá, ya nacánaquedaminaa iyájoo. Natéemi'inaa iyájoo sinagogala nacástigaaque'e iyá. Nawárruedaminaa cuíta manúmai rícula. Natéeminaa iyájoo nanáneewa náa'a reyesca ya wánacaleerri náneewa nunácueji. ¹³Cháminaá éewa itáania nalí liá'a yáaini léenaa nunácueji. ¹⁴O'ipénsaa libéecha liá'a imáni'inaaca chítashia itúya'inau jíni. ¹⁵Jiní-wata nuyá nuá irrú chuánshi wawítee quinímmina, ijínai jiní éewa'inaa naméda iyá. ¹⁶Ne iyá néejuedaminaa iyájoo cáashia isálijinaaja, jéenajinai ya ijúnicai. Éenaaminaa iyájoo náiinuaminaa iyájoo. ¹⁷Ya quinínama chóniwenai íiwrri nawówa cába iyá nunácueji. ¹⁸Ne jinímmina yúquerriu bácuia iwíta báinaa. ¹⁹¡Jiyá machácani Dios chuáni nácu, éewaque'e Dios iwáseda iyájoo!

²⁰“Jáicta icába chacáalee jí'ineerri Jerusalén narríjcuedacani náa'a soldado máanabanaami yáa léenaa cawíquinta'inaa namárdacani.

²¹Néenee náa'a yáaineeca liá'a cainabi jí'ineerri Judea, cánaquenai'inau awáca íibirra; náa'a yáaine chacáalee rícu jí'ineerri Jerusalén, najiáque'iу chacáalee rícura. Náa'a yáaine bacháida rícu, jócubeecha néejoo chacáalee rícula. ²²Liyáali éerriminaajoo lílinuminaajoo liá'a carrúntaica, jáicta licúmpliaujoo quinínama liá'a Dios chuánica tánerricoo.

²³¡Carrúni jináatani náa'a fíinaca liyáali éerri quénibinic, o nawáalia néenibiu írrene náini! Liyáalimi'inaajoo íchaba Carrúni jináata cainabi íta'aa, lílinuminaa Carrúntai máanui wérri linácula liáni chacáaleeca.

²⁴Áabiminaa máanalini'inaa espadayu, ya áabiminaa natéeminaa nayá

preso áabata cáinabi ítala, ná'a jócani judíobini nabáwedaminaa quiní-nama macárruninaa ya náiinuedaminaa chóniwenai Jerusalén rícu sána, táshia linúmami Dios wówaiqui jíni.

Jáicta nuéejojoo nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca
(Mt 24:29-35,42-44; Mr 13:24-37)

25 “Liyáminaa jócai wacába cáji linácu liá'a cáiwíaca, walícui nácu ya sáalii nácu; ya liá'lá cáinabica ná'a nasiónica jiníminaaw nawíteejoo, nacáarrudaminau bájiala, cáiwinaa wérri liwítamayu ya manuáca ya marrádaca shínaa. 26 Ná'a chóniwenaina mawíteeminaa nayájoo nacáarruniu libésunau'inau liáni cáinabica; ne ná'a espíritu yéenai áacai lítacha liéni cáinabica wáalenai nadánanui chámmina cábacanaa licúsuda nayá. 27 Néenee icábaminaa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca nuínuminaa sáanai sibeji nudánaniyu nuchúnicayu. 28 Jáicta léju liáni nachána médanicoo, cadánani méda iwíteu ya ibárrueda iwítai, jiníwata cawí-quintaminaa nawáseda iyájoo.”

29 Chacábacanaa liméda nalí liá'lá licábacanaa: “Icábate áicuba jí'ineerri higuera jócta áabata áicuba mawiá. 30 Jáicta icába libáinaa cárracuwai, jái urrúni liá'lá camuúca^e. 31 Chacábacanaa, jáicta icába jiliéni libésunacoo liéni, yáa léenaa Dios wánacaleerrica jái urrúnicai. 32 Ne yáawaiyi numá irrú, quinínama liáni bésuneerri'inau, jóctanaa máanali náani chóniwe-naica liyáali éerri sánaca. 33 Liá'lá éerrica ya liá'lá cáinabica amáarrai'inaa, ne nuchuáni jócainaa éenaa amáarraca.

34 “Cábawa yúchajoo u'índa cabálini iwówa linácu liá'lá éerri rícu sáica liá'lá iwítee, icámadedauca ya urrúni iwówa linácu liáni icáwica rícu sáica, quéewique'e liyáali éerri jócu licáu cawíquinta íta'aa léjta áabai trampaca. 35 Níwata íinuerri'inaa nanácula quinínama ná'a yéenai líta'aa liéni cáinabica. 36 Iyá ichúni iwówau sáica, isátau éerri jútainchu Dios yúcha, quéewique'e éenaa imánico quinínama liúcha liáni bésuneerri'inaujoo, ya quéewique'e éewa iyadacoo sáicai nunáneewa nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca.”

37 Liyáali éerri Jesús éewiderri éerrinacu templo rícu, ne táayee liáu limáaca líibi liá'lá awáca jí'ineerri Olivos. 38 Ya quinínama ná'a chóniwe-naica yáaineu manúlacaiba templo rícula néemique'e lirrú.

Judas wówairri léejueda Jesús cabáyainta
(Mt 26:1-5,14-16; Mr 14:1-2,10-11)

22 1 Jái'e urrúnicai liá'lá fiestaca jí'ineerri'e Pascua náayacta'inaa'ee liá'lá pánica jiní'e éewisaa léewaque'e limúrracacoo. 2 Ná'a

^e 21:30 Cháwa Israel néerra jíni, ne Colombia íta'aa jócai cha, libáinaa jiérriu jáicta liwárrua liá'lá uniábica.

nawácanica ná'a sacerdótebinica yá'ee ná'a éewidenai Moisés chuáni, namúrruni chítashia'ee néewau'inaa náiinuaqui jiníni liá'a Jesúsca, né'e cáarru nacába chóniwenai.³ Néenee Wawásimi wárrua Judas wówa lícu, lé'e liá'a jí'ineerrica Iscariote, namáanabacami ná'a doce apóstolubinica.⁴ Quéechanacu'e liáu litáania náajcha ná'a sacerdótebini wácanica, ná'a nawácanai túyenaica templo máanui lécchoo, chítashia'ee léewau'u léejueda nalí jiníni liá'a Jesúsca.⁵ Nayá'ee sáicta'ee nawówa nabáuli'e náa lirrú warrúwa liá'a Judasca.⁶ Liyá'ee wée limá'ee nalí, ya mürruerri'e chítashia léejuedayu'u'inaa'ee nalíni cabáyainta chóniwenai yúcha.

**Jesús íya náajcha ná'a lishínaa éewidenaicoo liájcha
pascua léerdi rícu**
(Mt 26:17-29; Mr 14:12-25)

7Quéecha'inaa línu liá'a éerrica náayacta liá'a pánica méewisaica, náiinuacta liá'a cuésherri jí'ineerri cordero líyan'iinaa liá'a fiesta pascuaca.⁸ Jesús máida liá'a Pé'eruca ya Juan, limá nalí:

—Yáau ichúni liá'a iyacaishi pascua shínanaaca.

9Nayá nasáta néemiu Jesús:

—¿Tanácucha jiwówai wamédaqui jiníni?

10Jesús má'ee nalí:

—Yáayu chacáalee néerra, á'a linúma lícu liá'a chacáalee Jerusalénica icába báqueerri washiálicuerri téerri shiátai urrúwa rícu. Yáau líshiirricu táshia liwárruaquictalau jíni lirrícula liá'a cuítaca.¹¹ Imá lirrú liá'a cuíta wácalica: “Liá'a quéewidacai liwówai liá' leenaa táshia liyá jiliá'a sala líyacta'inaa lishínaa éewidenaicoo yáajchau táayee pascua éerdi rícu”.¹² Liyá líyadaminaa irrú cuíta rícu áacairra áabai sala máanui ya lichúnini. Iméda íyau néenii, quinínama tánashia irrúnaani.

13Pé'eru ya Juan ná'a eewoo nacábaca náiinu'e quinínama léjta Jesús máyu, liyáalimi nachána liá'a iyacashica pascua íyaninaaca.

14Línu'inaa léji liá'a hóraaca, Jesús ya lishínaa éewidenaicoo nawáau náayaca.¹⁵ Néenee Jesús ma nalí: “Nuyá wówerri wérri nuya yáajcha le pascua liáni, jóctanaa carrúni jináata nuya numáanalica béechau.¹⁶ Ne yáawaa numá irrú, jócuminaa nuéejoo nuya yáajcha liáni iyacashica mawiá cáashia linísá limédacoo liáni Dios wánacaalactalaca.”

17Néenee liwína áabai copa vino, jáiwa liá sáicai Diosru, limá'ee:

—Áajee liáni ichújidau inácu wáacuwani;¹⁸ ne yáawaiyi numá irrú, jócuminaa nuírra vino mawiá, cáashia línu liá'a Dios wánacaalactaca.

19Liawínaami liwína páani liá sáicai linácu Diosru; néenee litú-cuedani jíni, liá jíni lishínaa éewidenaicoorru ya limá nalí: —Liyáwa nuíinaa liárra, wáni irrú sínuaque'ini numédaque'e irrú sáicai. Chóque'e wabéechalawoo iméda liáni édacanique'iun nunácu jáicta isúbirreda liá'a pánica.

²⁰ Chacábacanaa liméda liájcha liá'a cópaca, liáwinaami líiyaca, Jesús má'ee:

—Liéni vinoca léewa nuírranaa liérra nuádedeerricoo inácueji. Lináceji liérra Dios méda áabai iwítee wáalii. ²¹ Liá'a éejuederri'inaa nuyá yéerri áani, wáairriu liyáca wáajcha mesa nácula. ²² Nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca, máanaliminaa nuyájoo léjta Dios máyu. Ne liá'a éejuederri nuyá máashii wérriminaajoo libésunacoo.

²³ Jáiwa ná'a éewidenaicoo nasáta néemiu nayá wáacoo tánashia éenaa liméda liárra léejuedaminaa Jesúsjoo.

Liá'a mawí cawítee quinínama yúcha

²⁴ Néenee ná'a éewidenaicoo naméda yáaca'eewau tánashia'ee mawí cawéni náibicha. ²⁵ Néenee Jesús má'ee nalí:

—Líta'aa liéni cáinabica, ná'a reybinica nawánacaala máashii, léjta nawówau'u nachóniwenai. Mawí ná'a nawácanica wánaca-leenai namá'ee ná'a washiálicuenai médenai sáicai. ²⁶ Ne iyá jócani éewa médacoo léjta nayá. Iméda báawachala, liá'a mawí cawéni yúcha, éewerricta mawítee yúcha mawí; liá'a nawácalica quinínama arrúnaa liyúda ná'a áabica léccchoo.

²⁷ “Ipénsate liéni: ¿Tána mawí cawénicai, liá'a shírruederri íyacaishi? ¿O léewee jiliá'a wáairricoo líiyaca mesa nácula? ¿Ya jócu liéni liá'a wáairricoo líiya mésa nácula? Ne nuyá yáairri íibi nushírruedaque'e irrú íya quinínama. ²⁸ Iyá tálidedeenai nuyá liyáali éerri máashiiquictaca. ²⁹ Tádawa nuá irrú áabai wánacaleerri, léjta nusálijinaa yáu nulí nuwánacaalactaca. ³⁰ Chaléeni nuwánacaalactala'inaaca néerra, iwáaminau íyaminaa ya írra nushínaa mesa íta'aa, iwáaminau nuárrubai íta'aa nuéma nácu síwaque'e sáicacta jócta máashii nayá ná'a doce tribu israelítabinica”.

Jesús íiwa Pé'erurru libáya'inaacala lináwa

(Mt 26:31-35; Mr 14:27-31)

³¹ Néenee Jesús má'ee Pé'erurru:

—Simón Pé'eru, jéemi sáicani. Liá'a Wawásimica sáteerri Dios yúcha, lénedaque'e licábau iyá, ya Dios wánaca. ³² Ne nuyá sáteerri Dios jócu-beecha cháucta jírru liá'a éebidauga, ya jiyá jéejoo'ínaa nulí báaniu, jiyúdaque'e jéenajinaiu, nayáque'e cabálininaa nuchuáni nácu.

³³ Pé'eru má'ee Jesúsrú:

—Nuwácali, rúnacta nuáacoo jiájcha cuíta manúmai rícula, nuáujoo; ne arrúnacta máanali nuyá jiájcha, máanali nuyájoo.

³⁴ Ya Jesús éeba'ee Pé'erurru:

—Pé'eru, numá jírru wáaleejaa, jóctanaa gáayu máida, matálichuminaa jibáya nunáawa jócala jiá léenaa nunácu.

Líinu urrúni liá'a léerdi liá'a léenedacta'inaa.

35 Néenee Jesús sáta léemiu lishínaa éewidenaicoo:

—¿Quéecha'inaa nubánuia iyá mashínaa machácalee, jiní shínaa moneda yáarrui, jiní zapato, cháucta irrú áabata mawí? Jiní, namá'ee lirrú.

36 Néenee Jesús má'ee nalí:

—Wée, ya báaniu ái áabatacái, liá'a wáaleerri chácala, litéeni, ya wáaleerri lichácaleu warrúwa yáarru'inaa léccchoo; liá'a jiníctarru espadani jiwendá jisácuniu jiwéni'a liyú áabai espada. **37** Ne numá irrú, arrúnaaca libésunacoo nunácu liáni limáni jiliéni Dios chuánica tánerrico: ‘Ne najútadani náiibi ná'a camédacani máashii’. Ne liá'a tánerrico quinínama nunácueji arrúnai'inaa médacoo.

38 Ná'a éewidenaicoo namá'ee:

—Wawácali, áani ái chámái espada já'a.

Jesús éeba'ee:

—Ája árra.

Jesús óreerri lirrícula liá'a lijí'inactala Getsemaní

(Mt 26:36-46; Mr 14:32-42)

39 Jesús nísainaa litáania náajchá, lijíawai cuíta rícucha. Léjta liwítee séewirrinaaja, liáwai áabai dúuli ítala jí'ineerri Olivos, ná'a lishínaa éewidenaicoo náau líshiirricui. **40** Líinu'inaa néerrai, limá nalí:

—I'óra, jócubeecha máashii wárruaau irrú, icá'eechau.

41 Néenee lidáanau náucha píituita liá'a Jesúscá, lidéecucha lidáanacoo náucha léjta báqueerri éenactala liúca bátui íiba, litúyawai li'óraca.

42 Néenee limái: “Nusáljinää, jijéda nuyá liúcha liá'a cáiwi'inaaca jócubeecha nusúfria bájiala, jiówawaicta, ne jócaita bésunau nuwánacaala nácu nuyá, ne jiwánacaala nácu jiyá.”

[**43** Néenee lítadou lirrú báqueerri ángel áacai sái quéewique'e liá lidánni liá'a Jesúscá. **44** Carrúni jináatai licáwica nácuu órerri danáanshiyu mawí ne lirruéca jicá'a íírrai díjuerriu máanui cárriu cáinabi rícula.]

45 Libárrua'inau liúcha liá'a oraciónca, liáu lishínaa éewidenaicoo néerrau, líinu nanácu máainai nayáca máashii wérricala nawówa.

46 Limá'ee nalí:

—¿Tánda imá iyáca? Ibárroo ya i'óra jócubeecha icáu máashii rícula.

Nawína preso Jesús

(Mt 26:47-56; Mr 14:43-50)

47 Nácula litáania Jesúscá újnibi, náiinu lirrú íchaba chóniwenai. Liá'a yáairrico nabéechá, jí'ineerri Judas, néenaa ná'a lishínaa doce éewidenaicoo. Liérra rúneerriu lishíshique'e Jesús wídani. **48** Néenee Jesús ma lirrú:

—Judas, ¿áabai ishíshicala nuwídani jimáaca nuyá nacáaji rícu náa'a nujínaica, nuyá Washiálicuerri Dios Cúuleeca?

⁴⁹ Quéechala'inaa éewidenaicoo cába liá'a namédani'inaaca, nasáta néemiu liyá liá'a Jesúsca:

—Wawácali, ¿jiwówai wáiinua nayá espadayu?

⁵⁰ Néenaa náa'a éewidenaicoo, liwána catúca liá'a méderri liwánacaala liá'a sacerdote wácalica, liwánani catúcaca, liwíchuani wíiba sáicaquictejica. ⁵¹ Néenee Jesús ma nalí:

—Imáacani, ája árra.

Néenee lidúnú liwíba liá'a lishínaa camé'ecai liwánacaala, jáiwa lichúni jíni. ⁵² Néenee Jesús sáta léemiu náa'a sacerdótebini wácanica, náa'a liwácali náa'a nawácanai túyenai templo, ya náa'a salínaica, fiinuenai natéequ'inini:

—¿Tánda índa áicubayu ya espadayu újni icábacuchu canédi nuyá?

⁵³ Éerri jútainchu nuyá yáajcha templo rícu, ne jócai néenaa natée cuíta manúmai rícula. Ne wée, léewa éerdi ishínaa liéni, éerdi liwánacaala liá'a wíteeshi máashiica.

Pé'eru máirri jócala licúnusia Jesús
(Mt 26:57-58,69-75; Mr 14:53-54,66-72)

⁵⁴ Náa'a wínenai Jesús preso natéeni chaléeni náabana néerra náa'a sacerdótebini wácanica. Pé'eru yáairriu déecuchecta lisíguia liác oo nayá. ⁵⁵ Á'a, béewami patio, natúculia chichái, nawáanuu nanábaca litéejí; ya Pé'eru wáairriu náajcha léccchoo. ⁵⁶ Nácula Pé'eru wáau liyá néeni, báquetoo ínetoo camé'ecau nawánacaala, rucábal'inaa Pé'eru wáairriu liyáca chichái dáni, rucába jíni, rumá'ee:

—Cháiwatee yáa Jesús yáajcha liárra.

⁵⁷ Pé'eru má'ee jócala licúnusiani, limá'ee:

—Iinetoo, jócu nucúnusia Jesús.

⁵⁸ Néenee íchaitaa rími, báqueerri cába jíni, limá'ee:

—Jiyá néenaa náa'a Jesúsca.

Pé'eru má'ee léebacani:

—Jócu, washiálicuerri, jócu nuyáni.

⁵⁹ Néenee áabai hóraa liáwinaami, báqueerri éejoo limáca:

—Liyáwa yéerrimi Jesús yáajcha liárra. Chái Galilea néenee sái.

⁶⁰ Pé'eru má'ee:

—Washiálicuerri, jócu nuá léenaa tánashia nácu jitáania.

Liyáalimi, lítáaniacta liyáca, jáiwa áabai gáayu máida. ⁶¹ Néenee liá'a Jesúsca lináawau licába Pé'erurru, jáiwa Pé'eru lédacaniu liá'a Jesús mánimi lirrú: “Wáaleeminaa, jóctanaa gáayu máida, matálíchujoo jimáminaajoo jócala jiá léenaa nunácu.” ⁶² Pé'eru jiáu néeni, lícha lirrúwoo caiwinaa wérri.

Náasacala Jesús
(Mt 26:67-68; Mr 14:65)

63 Ná'a washíálicuenaica túyenai nayá Jesús, náasacala ya nabásaida liyá. 64 Nabáya lituí, nabásaida liyá, néenee nasáta néemiu liyá:

—Jíacta léenaa jíwa walíni tánashia básedea jiyái!

65 Ya máashii nanúma lirrú, namá lirrú íchaba chuánshi mawí máashii.

Jesús nanáneewa ná'a judíobini wácanica
(Mt 26:59-66; Mr 14:55-64)

66 Jál'inai jucámarrai, náawacau ná'a salínai judíobini, ná'a nawá-canai ná'a sacerdótebinica, ya ná'a éewidenai ley nácu, ya natée Jesús nalí néenaa ná'a cawénini mawí jí'ineerri Júnta Suprema Wácanai.

67 Néerra nasátani néemiu liá'a Jesúsca:

—Jíwa walí: ¿Jiyá liá'a Dios Cúuleeca, liá'a Mesíasca?

Jesús má'ee nalfí:

—Numácta irrú jajá, jócai'inaa éebida nulí. 68 Nusátacta nuéemiu iyá, jócai'inaa éenaa éeba núcha. 69 Ne chóque'e, tuyá Washíálicuerri Dios Cúuleeca, nuwáau saícaquictejica lidáni liá'a Dios cadánani wérri wítee.

70 Néenee quinínama nasáta néemiu liyá:

—¿Yáawaiyi jiyá Licúulee liá'a Diosca?

Jesús má'ee nalfí:

—Iyá jájiu májani.

71 Nayá namá'ee:

—Jócu mawiá warrúnaa ná'a íiwenai walíni. Wayá jájiu wéemi liérra jinúma licuéji.

Jesús Pilato náneewa
(Mt 27:1-2,11-14; Mr 15:1-5)

23 ¹Quinínama nabárroo natée Jesús Pilato náneewa. ²Lináneewa nachánau náa lijíconaa, namá'ee:

—Wáiinu linácu liáni washíálicuerrica cáarrulederri limáacoo washínaa chóniwenai ásana áani cáinabi íta'aa. Limá'ee jócala wéewa wapáida impuesto lirrú liá'a chúnsai wánacaala, ya cadácueta limá liyá-cala'e Dios níwani, reyca liyá.

³Pilato sáta'ee léemiu wáni:

—¿Yáawaa jiyá rey judíobini shínaaca?

—Jesús éeba'ee: —Jiyái mácaya.

⁴Néenee Pilato ma nalí ná'a sacerdótebini wácanica ya chóniwenairru:

—Jiní nuíñucta áabai lijíconaa liéni washíálicuerrica.

⁵Ne nayá namá mamáarraca danánshiyu:

—Liyú liá'a léewidauga wáneerri matuínaami chóniwenai wítee. Lichánau quéechanacu Galilea shínaa cáinabi íteeji, ya chóque'e lichánau liméda áani áani Judea.

Jesús Herodes náneewa

⁶Quéechá'inaami Pilato éemi liéni, lisáta'ee léemiu Jesúscta Galilea sái. ⁷Namá'inaamite lirrú néenee sáicalani, libánua'ee Heródesruni, wánacaleerri Galilea shínaa cáinabi íta'aa, ne liyáalimi éerri chalée yáacani Jerusalénra. ⁸Herodes cába'inaami Jesús, sáita wérri liwówa, jiníwata íchaba wérri éerri liwówa licába Jesús, léemica'ee natáania linácu ya linénda liméda lináneewa áabai jócai licába cáji. ⁹Ne íchabachu lisáta léemiu Jesús, ne Jesús jócai éeba lichuáni. ¹⁰Ya néeni nayá léccchu ná'a sacerdótebini wácanica, ya ná'a éewidenai ley shínaaca, ná'ee lijíconaa mamáarraca. ¹¹Néenee Herodes ya lishínaa soldado náasacala nacáida nacábacani, ya nacáidaque'e nacábacani nasúwa líibala léjta reybini íibala. Néenee Herodes bánuia Pilatorru báaniu jíni. ¹²Liyáali éerrimi sáicta nawówa médacoo Pilato ya Herodes, máashiinimi cába yáacacoo quéecha.

Jesús nawánani náiinuaca

(Mt 27:15-26; Mr 15:6-15)

¹³Pilato yáawaqueda ná'a sacerdótebini wácanica, ya ná'a wáalianai wánacaleenaica ya quinínama chóniwenai, ¹⁴limá'ee nalí:

—Iyá índa nulí liáni washiálicuerrica, liwánaca matuínaami chóniwenai wítee; ne nuyá sátaderri nuéemuí wáni jiní nuíinucta áabai lijíconaa liá'a imáni linácucha. ¹⁵Jiní Herodes finuca lijíconaa léccchoo, tándawa jicá'a léejueda walí jíni. Jái inísia icábacai jiní lijíconaa, jócai sáicanata máanalica. ¹⁶Nuwána'a nabásedacani ya liáwinaami nuwásedajoni. [¹⁷Fiesta éerdi rícu Pilato wánaque'e sáicta chóniwenai wówa liájcha liwáseda nalí báqueerri preso tánashia nawówaini.]

¹⁸Ne quinínama nayá nachánau namáídaca:

—¡Jiwána náiinua Jesús! ya ¡Jiwáseda Barrabás!

¹⁹Liéni Barrabásca, naníquini cuítia manúmai rícula, liwánaca quinínama chóniwenai finua yáacacoo lijúnta liá'a wánacaleerri chacáalee rícu, ya líinuacala lirrúwoo, báqueerri chóniwerri. ²⁰Pilato, wówerri liwáseda Jesús, léejoo litáania nalí báaniu; ²¹ne néejoo namáídada mawícadánani:

—¡Itáata cruz náculani! ¡Itáata cruz náculani!

²²Matálichu Pilato éejoo limá nalí báaniu:

—Ne ¿tána máshii lijíconaa limédai? Nuyá jiní nuíinucta lijíconaa quéewique'e máanalicaní. Nuwána'a nabásedacani, néenee ta numáaca machúnucajoni.

²³ Ne nayá namáidada mamáarraca, nawánaque'e natáata cruz náculani; ne namáidadadacala mamáarraca nawána náiinua Jesúsmi. ²⁴ Pilato máaca liyáu liá nalí liá'a nasátanica; ²⁵ jáiwa liwáseda nalí liá'a Barrabás nawówaini jiácoo, liá'a yáairrimi cuítá manúmai rícula, línuacala lirrúwoo ya léewidacala chóniwenai wítee máashii, ya ta liá nalí Jesús quéewique'e naméda liájcha léjta nawówau'u.

Jesús natáatani cruz nácula
(Mt 27:32-44; Mr 15:21-32)

²⁶ Quéecha'inaami soldado téé Jesús natáataque'inini cruz nácula, iníjbaa lícu náiinu báqueerri washílicuerri Cirene néenee sói, jí'ineerri Simón, jáiwa'ee nawána litée cruzca Jesús íshiirricu. Liyáali éejerriu liácoo bacháide, yáairriu chacáalee jí'ineerri Jerusalén.

²⁷ Íchaba chóniwenai ya íchaba fína yáainaiu Jesús, yáainai íchenai ya máidadenai máashiicala nawówa linácu. ²⁸ Néenee Jesús cába nayái ná'a fínaca limá'ee nalí:

—Iina Jerusalén néenee sána, u'ícha nunácu, ícha inácu ya éenibi nácu. ²⁹ Jiníwata línuminaajoo liá'a éerrica namáctaca: ‘Sáictaminaa nawówa ná'a jócani éewa nawáalia néenibiu, sáictaminaa nawówa ná'a jócani yáawi rícucaji, jiníni éenibi náani'inaa írra’. ³⁰ Néenee nacháminaú namáca ná'a chóniwenica awácarru: ‘¡Icáu wáata'aa! ya ná'a dúlirru: ¡lbáya wayá! ³¹ Ne nuyá jiní médani máashiica, náiinua nuyá cháa, ¿chítaminaa náji ná'a médenai máashii?

³² Léccchoo natée chámata washílicuenai máashiini natáataque'e cruz nácuni Jesús yáajcha. ³³ Náiinu'inaa liyácta liá'a yáarrushi jí'ineerri iyájimi, jáiwa natáata Jesús ya ná'a chámata máashiinica, báqueerri sáicaquicteji ya báqueerri máashiquiteji. [³⁴ Jesús m'ee:

—Nusáljinnaa, jimíya máecha najíconaa, jiníwata jócai náa léenaa liá'a namédanica.]

Ná'a soldádoca nachújida liá'a íibalashica, tánashia sáicai yáajba máaquerri'inau Jesús iibala yáajcha. ³⁵ Ná'a chóniwenica yéenai néeni nacábani nayáca; báawita ná'a wánacaleenaica nacáida liyá namá'ee:

—Liwáseda áabi, chacábacanaa liwásedau liyá jájiu, liyácta yáawaa liá'a Cristo, Dios wínanica.

³⁶ Ná'a soldádoca yáasacalenai Jesús léccchu. Narrúniu náa lírra liá'a vinoca ijíshiica, ³⁷ namá'ee lirrú:

—¡Jiyácta liá'a nashínaa rey ná'a judíoca, jiwásedau jiyá jájiu! ³⁸ Ya ái áabai já'a tánerriu liwícau, mairri'e: “Léwata nashínaa rey ná'a judíoca.”

³⁹ Báqueerri léenaa, liá'a máashiicaica cuérricoo cruz nácu, licáita'ee limá'ee:

—¡Jiyácta liá'a Cristoca, jiwásedau jiyá jájiu ya wayá léccchu!

⁴⁰ Ne liá'a báqueerrica liárra'ee liá'a lijúnicaicoo limá'ee lirrú:

—¿Jócu cáarru jicá'a Dios, jiyá yáairri jiyá liáajba léja liáni cacháni-naica? ⁴¹ Wayája carrúni jináatanica, yáawaa níwata wapáida wajíconau liá'a wamédanica; ne liéni washiálicuerrica, jiní médani máashiica.

⁴² Néenee limá mawí:

—Jesús, jédacaniu nunácu jáicta jichánau jiwanacaalacojoo.

⁴³ Jesús éeba'ee lichuáni:

—Numá jirrú yáawaa wáaleeminaa jiyá nuájcha sáictactala wérrica rícula.

Jesús máanalica

(Mt 27:45-56; Mr 15:33-41)

⁴⁴ Wíyaicumi yáwinaami ya léjta las tres táicala'inaami, quinínama cainabi catáwacai máacacoo. ⁴⁵ Liá'a cáwiaca jócai quéena, ya liá'a cortinaca lishínaa liá'a temploca shírricuerriu béewami áaqueji cainaculanaa.

⁴⁶ Jesús mайдада cadánani limá'ee:

—¡Nusálijinaa, jicáaji rícu numáaca nushínaa nucáwicau!

Limá'inaa liáni, máanali jíni.

⁴⁷ Quéecha'inaa liá'a nawácali romanoca licába'inaa liárra bésu-neerrico, jáiwa liá sáicai Diosru limá'ee:

—Yáawaiyi liéni washiálicuerri jiní jíconaa.

⁴⁸ Quinínama ná'a chóniwenai máanabanaamica yéenai néeni, nacába liá'a bésuneerrico, yéenai máashiini wówa nábara néerrau náinueda nacúttau, náaca léenaa cajíconaa nayá. ⁴⁹ Ne quinínama ná'a Jesús júnicaica, ya ná'a íina yáainai liájcha Galilea néenee namáacau néeni, nacába'ee déecuche liá'a bésuneerrico.

Jesús naquénini

(Mt 27:57-61; Mr 15:42-47)

⁵⁰⁻⁵¹ Liyáte báqueerri washiálicuerri sáicai ya liá'a yáawaiyica, jí'ineerri José che sáimi chacáalee jí'ineerri Arimatea, yéerri Judea shínaa cainabi íta'aa. Néenea ná'a nawácanai ná'a judíobinica. Liyája liárra José, nénderri Dios wánacaalacai líta'aa liáni cainabi. Liyá jócai áabena wówa náajcha ná'a limáanabaca wánacaleenaica namá'inaa ná'a áabi wáname-caleenaica máanalicaala'inaa Jesús. ⁵² Liá'a Joséca yáairriu Pilato néerra, lisáta liúcha Jesús máshicaimi. ⁵³ Néenee liúrrucueda'inaa Jesús máshicaimii liwówanaa jíni áabai wáarruma cabálai íibi, limáacani áabai útawi rícu áabai díuli wáaleerri útawi jócta náucacaji chóniwenai. ⁵⁴ Liyáali éerri biérnimi, ná'a judíofa chúndadeneu nawówa íyabaque'iu lirrícu liá'a sábadoca, níwata ái atéwa ínu néerra liá'a éerrica.

⁵⁵ Ná'a íinaca táliddeenai Jesús chéni Galilea néenee, náau nacába liá'a útawica, ya nacába'ee chítashia namáacau Jesús máshicaimi.

⁵⁶ Néenee néejuawia cuíta néerra, nachúndada juménibee najúsuedaque'e

Jesús máshicaimi nácuni. Néenee nawówa íyabau sábado rícu léjta liwá-nacaalau liá'a Moisés shínaa leyca.

Liá'a Jesús cáwiactacoo
(Mt 28:1-10; Mr 16:1-8)

24 ¹Náa'a íinaca nawówa íyabau sábado rícu, léjta cábacanaa nawítee yáayu'u, ne domingomi manúlacaiba wérri néejoo Jesús shínaa útawi néerra, natée liá'a juménibeca nachúnini. ²Néenee náiinu'inaa néerrai nacába liá'a íiba nabáyau linúma útawi yáairri báawachala. ³Néenee nawárruawai útawi rícula, ne jiní náiinu Jesús máshicaimi lirrícu. ⁴Nayá cáarrudenaiu, jiní náa léenaa naméda árra, ne cawíquinta nacába chámata washiálicuenai bárruenaiu urrúni nalí, nábala cabálai ya balíbali wérri. ⁵Náa'a íinaca cáarru wérri nayá natá-jeda nanániu cainabi nácula, ne namá nalí náa'a washiálicuenica:

—¿Tánda imúrru máanalini íibi liá'a cágwica? ⁶Jiní áani, cáwerriwai. Édacaniu linácu liá'a limánimica liyá'inaa újnibi Galilea: ⁷Liyácala, licúulee liá'a Washiálicuerrrica arrúnaacala'inaa néejueda nacáaji rícu náa'a cajíconaanica, natáataque'inini cruz nácu, ne matáli eerriminaajoo licáwiaminaujoo.

⁸Néenee nédacaniwai linácu liá'a Jesús mánimi nalí náa'a íinaca. ⁹Néenee néejoo'inaawai chéni útawi néenee, náiiwa nalíni náa'a once apóstoluca ya nalí náa'a quinínama chóniwenica. ¹⁰Náa'a téenai liá'a chuánshica nalí náa'a apóstoluca ruá'a María Magdalena, Juana, María Santiago túwaca ya áabibi íina mawí. ¹¹Ne náa'a apóstoluca namá'ee nalíwoo mawítee yúquenaicoo nárra, ya jócai nawówai néebida nalí.

¹²Ne máyabaca, Pé'eru cánacau liácoo útawi néerra; ne licába'inaa lirrícui licába léeyeimica jiní néeni. Néenee léejuawai cuíta néerrai, cáarruderriu liácoo licába liá'a bésuneerrico.

Iníjbaa yáairricoo chacáalee Emaúsra
(Mr 16:12-13)

¹³Liyáalimi éerri, chámata éewidenaicoo ná'eewoo áabai chacáalee rícula jí'ineerri Emaús, máaquerricoo once quilómetros Jerusalén yúcha. ¹⁴Natáania náacoo quinínama linácu liá'a bésuneerricoo. ¹⁵Nácula natáania náacoo, ya náiiwadeda, Jesúsja lirrúni'eewoo nalí, lichána'eewoo lijínacoo náajcha. ¹⁶Ne áawita nacábacani nayá, jócai'e nacúnusia nacába Jesús shía jíni. ¹⁷Jesús sáta'ee léemiu nayá:

—¿Tána itáania yáacoo nácui iníjbaa lícu?

Jáiwa nabárruawai máashicta nawówa, ¹⁸báqueerri néenaa jí'ineerri Cleofás léeba'ee:

—¿Jiyá bácai rímií yáairri Jerusalén, jócai yáa léenaa liá'a bésuneerricoo lirrícu éerri jiliéni?

¹⁹ Jesússáta'ee léemi wáni:

—¿Tána bésunawai?

Namá'ee lirrú:

—Linácue sái Jesússáta'ee néenee sáica, báqueerri fiwadedeeri Dios chuáni wíteeshi dánaniyu liá'a limédanica, ya lichuáni Dios náneewa ya quinínama chóniwenai náneewa; ²⁰ ne ná'a sacerdótebini wácanica ya ná'a wáalianai wánacaalashi wéenaaca, jáiwa néejueda nalíni ná'a romanobinica quéewique'e náiiuinacaní natáata cruz náculani. ²¹ Wayá éebidenaimi liyácala liá'a fiinuerri liwáseda Israel quinínama máashii yúcha. Ne jái matálili éerri máanaliqui jíni. ²² Áajuaní manúlacaiba áabi fiina wéenaaca, nacáarruda wayá, ná'a eewoo manúlacaiba wérri namáa-cactami Jesússáta'ee, ²³ ne jócalá náiiuin limáshicaimi néejoo nábana néerrau. Ya náiiwadeda áabi ángel íyadau nalí, namá'ee nalí cágica'ee Jesússáta'ee. ²⁴ Ne áabi wajúnicaí wéenaacá náau liáwinaami nabáyactalamí Jesússáta'ee, chái yáca léjta namáyu'u ná'a fiinaca. Ne Jesússáta'ee nacába.

²⁵ Néenee Jesússáta'ee nalí:

—¡Chábala iwítee báyacoo jírra, ne jócaní éenaa éebidaca léjta namáyuni ná'a éewidenai Dios chuáni rícueji! ²⁶ ¿Ya jócu arrúnaa carrúni jináata limédacoo liá'a Cristoca quinínama liáni bésuneerrico, quéecha'inaa jóctanaa Dios yáa lirrú wíteeshi cawénica?

²⁷ Néenee lichánau líwa nalí sáica liá'a Dios chuánica táanierri linácu, lichánau léewidaca Moisés cáashtami rícueji, ya quinínama lichánau nacáashtami rícueji ná'a fiwadedeenaaimi Dios chuánshi rícueji báinacu.

²⁸ Náiiinu'inaami lirrícuela liá'a chacáaleeca, Jesússáta'ee méda'eewoo jicá'a liá'a bésuneerri'inaacoo machácani. ²⁹ Ne jáiwa'ee namáisania jíni namá'ee lirrú:

—Jimáacau wáajcha, jái táicala cái. Wówerri samáacai.

Jesússáta'ee wárrua'eewoowai limáacaque'iui náajcha. ³⁰ Ne quéecha'inaami nawáacoo nayá mesa nácula náayaque'e, Jesússáta'ee wína licáaji rícu liá'a páani, liá'e sáicai Diosru, litúcueda'ee liá nalí jíni. ³¹ Ne liyáalimi natuí mécu nacúnusia Jesússáta'ee, jáiwa lichálinawai, náau natuí rícu.

³² Namá'ee nalí wáacoo:

—¿Jócalá újni yáawaa litáania'inaami liácoo walí iníjbaa lícu lichánau líwa walí sáica liá'a Dios chuánica, wasíntia wawówalícuu jicá'a áabai chichái éemerrico liyáca?

³³ Jócu nanénda mawiá, jáiwa néejoo Jerusalén néerrai, náiiinu nanácu ná'a once apóstolu yáawaquenai ya quinínama najúnicaí. ³⁴ Ná'a apóstolu toluca namá'ee nalí:

—Yáawaiyi cágica'ee liá'a wawácalica, líyadau Simónru.

³⁵ Néenee ná'a chámataca náiiwa nalí liá'a bésuneerrico náajcha iníjbaa lícu, ya néewau'u nacúnusia Jesússáta'ee quéecha'inaami litúcueda nalí páani.

**Jesús íyadau nalí ná'a lishínaa éewidenaicoo liájcha
(Mt 28:16-20; Mr 16:14-18)**

36 Natáaniacta nayá újnibi quinínama liá'a bésuneerricoo, jáiwa Jesús íyadau nalí béewami litá'ee limá'ee nalí:

—Sáictacta iyáca.

37 Jáiwa'ee nacáarrudau bájialai nacábacani nalí tá'ee liwówanaami.

38 Ne Jesús má'ee nalí:

—¿Tánta icáarrudau? ¿Tánta jócai éewa éebida iwówa licuéjiu? **39** Icábá nucáaji ya nuíiba. Nuyáwajani. Idúnu nunácu ya icába nuyá. Áabai wównaashimi jócai wáalia líinau ya liyájide, léjta icábau'u nuwáaliacani.

40 Limá'inaami liéni, líyada licáajiu nalí ya líiba. **41** Ne jócala néenaa néebida újnibi sáictaca nawówa ya nacáarrudau, Jesús sáta'ee léemiu nayá:

—Iwáalia íyacaishi wáya'inaa?

42 Jáiwa natúcua lirrúi bácula cubái mídiquinaa. **43** Jáiwa liwína náucha jíni líya nanáneewa jíni. **44** Néenee limá'ee nalí:

—Liá'a bésuneerricoo nunácula léewa nuíwanimate irrú quéecha nuyá'inaami yáajcha: arrúnai cúmpliacoo nunácue sáica Moisés shínaa ley rícue sáica, ya nacáashta rícuesaimi ná'a tánenaimi Dios chuáni rícueji, ya cáashtha salmos shínaaca.

45 Néenee liwána náa léenaa sáica liá'a Dios chuáni tánerricoo báinacu.

46 Ya limá'ee nalí:

—Jái tánacuwai, arrúnaaca'ee máanali liá'a Cristoca, ya licáwiaco matáli éerri ricúla. **47** Nují'inaa nácu, ya Jerusalén néenee, arrúnaa síwa quinínama cáinabi néejuedaque'e nawíteu Diosru, quéewique'e liméetua najíconaa. **48** Iyá'inaawa nárra arrúnaani'inaa síwa quinínama liáni.

49 Nubánuaminaa irrú liá'a nusáljinnaa báulini liá irrú. Ne iyá imáacau áani, chacáalee Jerusalénca, cáashia irríshibia liá'a wíteeshi dánanica finuerri áaqueji.

**Jesús yáairriu áacairra
(Mr 16:19-20)**

50 Néenee Jesús téé nayá bináawala chacáalee, urrúni Betániarru, liná-cuda licáajiu liáque'e nalí sáicai. **51** Nácula liá nalí sáicai, lishíriu náucha, jáiwa liáu áacairrai. **52** Nayá nácula, caníinaa nacába liyá náa lirrú sáicai, néejoo Jerusalénra sáictani wérri wówa. **53** Éerri jútainchu nayá templo rícu, náa sáicai Diosru.

LOS HECHOS

de los Apóstoles

Limáni liáca linácu liá'a Espíritu Santoca

1 ¹Ne nushínaa quéechanacu sái cáashta, nujúnicaí cawéni wérri Teófilo, tánnerri urrúni quinínama liá'a Jesús médanica ya liá'a léewidanica quéechanacu, ²cáashia'inaamitee éerri lírracoo áacairra. Ne jóctanaa liájau áacairra, léewida nayá Espíritu Santo rícueji, ná'a apóstolubinica liwínanica quéecha, liá'a arrúnai'inaa namédaca. ³Ne liáwinaami máanalini, líyadau cáwi chóniwerriyu, yáawacaala cáwijani. Cuarenta éerri líyadacoo liyá náajcha, litáania nalí Dios wánacaalac-tala nácu, ne ta liácoo áacairra. ⁴Quéecha'inaami liyá újnibi náajcha ná'a apóstolubinica, Jesús má'ee nalí jócu béecha éenau chéni Jerusalén néenee. Ne limá nalí:

—Inéndau liá'a nusáljinnaa mánimi irrú, linácu liá'a nutáanianimi irrú nácu. ⁵Ne yáawaiyi liá'a Juanca báutiseerri shiátaiyu, ne wabéechalawoo Dios báutisa iyájoo liá'a Espíritu Santoyu.

Jesús írrerriu áacairra

⁶Ná'a yéenaimi Jesús yáajcha náawacau nasáta néemiu liyá:

—Wawácali, ¿jiwána nawánacaala báaniu Israel lirrícu éerri jiliéni?

⁷Néenee Jesús má'ee nalí: —Ne jócai arrúnaa yáa léenaa tánashia éerri o jócta áabata éerri bácai nusáljinnaa Dios éewerri liméda liáni.

⁸Quéecha'inaa línu liá'a Espíritu Santo inácuda, irríhibiaminaa lidá-nijoo, ijiáminaí itáania nunácu, á'a Jerusalén, quinínama Judea shínaa cáinabi íta'aa ya Samaria cáinabi íta'aa lécchu, ya quinínama déecuchala áabata cáinabi ítala.

⁹Nácula limá nalí léja liérra, nácula nacába nayáca jíni, Jesús náculau liáque'iú áacairra, jáiwa libáyau sáanai íibirra, jócu nacába mawiá jíni.

¹⁰Nácula nacába Jesús írrau'u áacairra, chámata washiálicuenai jiáu nalí cabálani síbala, ¹¹namá nalí:

—Chóniwenai Galilea néenee sána, ¿tánta icába iyá áacairra? liyája liárra Jesús yéerrimi yáajcha yáairriu áacairra, línuminaajoo chacábacanaa léjta liáyu'imiu.

Nawína liá'a Matíasca Judas yáarrumirra

¹² Ne chéni lítee liá'a dúulica jí'línerrica Olivos, néejoo ná'a apóstolubinica Jerusalén néerra; urrúni rími, léjta númami línda najínanico liá'a ley liyáali éerri nawówa íyabactacoo. ¹³ Quéecha'inaa náiinucai lirrícula liá'a chacáaleeca, náirrau lirrícula liá'a cuítaca áacairra namáctala nayáca. Ná'a apóstoluca Pé'eru ya Juan, ya Santiago, ya Andrés, ya Felipe, ya Tomás, ya Bartolomé, ya Mateo, ya Santiago Alfeo cíulee, ya Simón liá'a Celóteca, ya Judas licúulee liá'a Santiagoca. ¹⁴ Quinínama nayá náawacau séewirri quéewique'e na'óraca náajcha ná'a Jesús éenajinaica, ruájcha ruá'a Maríaca Jesús túwaca, ya náajcha ná'a áabi fínaca.

¹⁵ Liyálite náawacau ná'a éebidenai Dios nácu, namáanabaca újni ciento veinte chóniwenai, jáiwa Pé'eru táania limá'ee nalí: ¹⁶ “Nuéenajinai, arrúnaa licúmpliacoo liá'a Espíritu Santo máni Davidru, jái limácai lirrícu liá'a tánerricoo linácu liá'a Judasca, liá'a yúderri ná'a Jesús jínaica nawínaque'e preso liyá. ¹⁷ Liá'a Judasca wéenaami, wáaleerrimi tráawaju léjta wayá. ¹⁸ Ne jáiwa liáu liwéni áabai cáinabi liyú liá'a warrúwaca ligáananani máashiicaca liyá; néenee licáwai lijuátamiyu, jáiwa lipáquiawai, lijiáu quinínama líyacuaca. ¹⁹ Quéecha'inaa néemiqui jíni ná'a yéenai Jerusalén, jáiwa náa lijí'inaa liá'a cáinabica Acéldama, nachuániyu wówerri limáca: ‘bacháida írrai.’ ²⁰ Jiníwata líta'aa liá'a cáshta Salmoca limá'ee:

‘Liá'a jíibanaca máaquerri'inau bácai,
jiní'inaa yáa rícu.

Ya limá'ee lécchoo:

Báqueerri wíneerri'inaa jishínaa tráawajumi.’”

²¹ Néenee Pé'eru má'ee nalí: “Wawáalia áani washiálicuenai tálidedeenaimi wayá quinínama éerri Jesús máal'inaami wáajcha, ²² jínanenaiu wáajcha quéecha'inaami libautéisactami Jesús liá'a Juanca, cáashia lírracoo wáucha áacairra. Mawíminaá sáica, néenaa máacacoo wáajcha, quéewique'e áabenaa wáajcha natáania sáica licáwiacaalau liá'a Jesúsca.”

²³ Néenee namáaca chámata: José, jí'línerrica Barsabás, ya áabai lijí'inaa Justo, matáli lijí'inaa, lijúnicai báqueerrica Matías. ²⁴ Ya jáiwa nasátau Dios yúcha chájil'i: “Wawácali, jiyá cúnusierri nawówa quinínama, jiyada walí tánashia jiwínani néenaa náani chámataca. ²⁵ Quéewique'e liwína tráawajumi apóstolu shínaa, lipérdiani liá'a Judasca lishínaa lijíconaa nácueji, quéecha'inaa liácoo chaléeni liárrui yáctalaca.”

²⁶ Naméda léjta judíobini wítee napóstaca. Jáiwa naméda léji liéni Matías gánaa, ne liyálalimi limáacau náiibirrai ná'a once apóstoluca.

Líinu'inaa liá'a Espíritu Santoca

2 ¹Liyálite léerdi iínu'inaa liá'a fiesta jí'ineerri Pentecostés, quiní-nama ná'a máaqueñai nawówa Dios nácu, yáawaqueneu macáishita áabai cuítia rícuu. ²Cawíquinta, néemi áacajji cawítamai wérri iínuca, léjta áabai cáuli cadánani, cawítamai wérri lirrícula liá'a cuítaca nayáctaca. ³Liyadau nalí léjta chichái fímini bérrucuta, cárri nanácu quinínama. ⁴Ya quinínama namáacau cashiámu nayá Espíritu Santoyu, jáiwa nachánau natáania áabi chuánshiyui, léjta Espíritu Santo liwána natáaniaca. ⁵Liyáali éerri áabi judíobini yéenai Jerusalén rícu, náani éebidenai linácu liáni Dios wánani namédaca, iínuenai bájirra cáinabi íteeji. ⁶Ná'a chóniwe-naica yáawaquenaiu néemi liá'a wítamashi, jiní néewau namáca, jiníwata bácainaa néemicala natáania ná'a éebidenaica Jesús nácu chúnsai nachuániyu. ⁷Nayá cáarrudedeeneu wérri nasátada néemu nayá wáacoo:

—¿Ya jócani Galilea néenee sána náji náani cháni wéemi táaniaca?
⁸ ¿Tánda wéemi néewa natáania chúnsai wachuániyu? ⁹Áani ái chóni-wenai já'a báawache sána jí'ineerri Partia, ya Media shínaa, ya Elam shínaa, ya Mesopotamia shínaa, ya Judea shínaa, ya Capadocia shínaa, ya Ponto shínaa, ya Asia shínaa cáinabi, ¹⁰ya Frigia shínaa, ya Panfilia shínaa, ya Egipto shínaa, ya ná'a cáinabi Libia shínaaca urrúni Ciré-nerru. Ái áabibi já'a iínuenai Roma néenee; ¹¹áabi judíobini já'a, áabi náaweneu judíobiniyu. Ya ái chóniwenai já'a iínuenai Creta néenee ya Arabia néenee. ¡Ya quinínama wéemi natáania chúnsai wachuániyu, linácu liá'a Dios médani máanuca!

¹² Quinínama nacáarrudau jiní náa léenaa namáca; ya nasáta néemi nayá wáacoo bácainaa:

—¿Tánda libésunau liéni cháica?

¹³ Ne áabi nacáida'ee namá'ee:

—¡Cámenai nárra!

Pé'eru iíwadeda Jesús chuáni

¹⁴ Néenee Pé'eru bárruawai náajcha ná'a once apóstoluca, limá'ee cadánani: "Judíobini, ya quinínama ná'a yéenai Jerusalén néenee, yáa léenaa quinínama liáni, éemi sáica liáni nuíwani'iñaa irrú. ¹⁵Náani jócani cámá nayáca léjta imáyu, wáalii las nueveca manúlacaiba. ¹⁶Jócai cha, léjta limáyumi liá'a iíwadedeeri Dios chuáni báinacu jí'ineerri Joel, limá'inaami:

¹⁷ 'Bésuneerri'iñau á'a amáarracta'inaa éerri, limá liá'a Diosca, nuwátani'iñaa nushínaa Espíritu Santo quinínama chóniwenai íta'aa; ná'a éenibica washiálicuenaca, ya ná'a finaca éenibinaaca natáaniaminaa nuchuáni nácu chóniwenairru,

náa'a icúlinaica nacábaminaa natuírricu sái, ya náa'a salínaica nadájuniminaa dajuíshi.

18 Ya léccchoo nanácu náa'a médenai nuwánacaala, ya nanácu náa'a fiinaca médenai nuwánacaala,

chóniwenainaica nuwátaminaa nalí nuwíttee dánaniu liá'l Espíritu Santoca liyáali éerri, natáaniaminaa nunácu.

19 Éerri rícu nuyadaminaa jócai icába cáji, ya cáinabi íta'aa firrai, ya chichái, ya fiisa léjta sáanai cáinabi íta'aa.

20 Liá'a cáiwiaca catáwacal'inaa, ya liá'a quéerrica náawerri'inau léjta firrai,

jóctanaa línu léja liá'a Wawácalica, léerdi máanui ya sáictai wérri.

21 Ne quinínama náa'a mánulicuenai Wawácali jí'inaa nácu, wásedeerri'inaa nayá.'

22 "Éemiu iyá, israelítabinica, liá'a numáni'inaa irrú: Léjta yáa léenau'u sáica, liá'a Jesús Nazaret néenee sáica, liyá washiálicuerri Dios wínani ináneewa limédaca lirrú léjta liwówau'u, Dios méda lirrífueji máanui sáictai wérrica, jócai icába cáji ya señal síbiu. **23** Ne quéewanaa ná'inaa néewa náa'a icáaji rícu jíni, léjta limáyu liá'a Dios quéecha, iyája iwínani preso finuaque'inini itáatani cruz nácu, nawánacanaa washiálicuenai máashiini wérrica. **24** Ne jáiwa Dios cárveda jíni, liwáseda jíni liúcha liá'a cáiwibeeca máanalicaica, jócai léewa liwáalia néeni mamáarraca jíni.

25 Liá'a rey Davidca, limáte Jesús nácucha:

'Nuyá cáberri séewirri liá'a Nuwácalica nunáneewa; tuyácta liájcha sáicaquicteji, jinímmina wána nucáacoo.

26 Tándawa sáicta wérri nuwówa, ya narrába nuínaneyu sáictaca nuwówa.

Cadánani nuwówa cábacoo jinácu.

27 Jiníwata jócuminaa jimáaca nunáanai útawi rícula, chacábacanaa jócu jínda nuíinaa bádacoo, tuyáwa jishínaa cashírruedacai jirrú majíconica.

28 Jíyadate nulí infíjbaa yáirri nucáwica, ya jicámusheda tuyá saítau'u jiwána nuwówa jináneewa.'

29 "Nuénajinai, índate nuíwa irrú quinínama yáawaa liá'a wawérrimi Davidca máanalalyi ya naquénini, liá'a lishínaa útawica yéerri wáiibi újnibii. **30** Ne liá'a Davidca iíwadedeeri Dios chuáni, ne liá léenaa Dios ma lirrú yáawaiyi liá'a báqueerri litáqueerri rey'inaa. **31** Chacábacanaa újni licábani liyáca, David táanierrimi liyáca Cristo cáwiactacoo nácu, ya limá'ee liárra jócai'inaa lináanai máacau útawi rícula, jiní limáshicaimi máashiidacaalau. **32** Ne sáicai, quinínama iyá yáine léenaa Dios cáwendacala liá'a Jesúsca, linácueji quinínama wayá wáiiwadeda líiwanaa. **33** Jesús nácuderriu quéewique'e liácoo liwáacoo sáicaquictejica Dios lisá-

lijinaa éemanacu, tándawa Lisáljinää yáa lirrú Espíritu Santo limánimi liáca, tándawa chóque'e Jesús yáa walí léja liérra Espíritu Santo icábani iyáca ya éemini. ³⁴Wáa léenaa David jócai fírrau áacairra, liyá jájiu limá:

‘Dios ma Nuwácali, Cristorru:

Jiwáau nuémanacu sáicaquictejica,

³⁵ cáashia numáaca jijínai jíiba yáajba.’

³⁶ “Yáa léenaa quinínama chóniwenai Israel shínaa cainabi ítesana, quinínama yáawaiyica, liéni Jesús itáatanimi cruz nácula, Dios máacani Wawácaliyu ya Cristo.”

³⁷ Náa'a yáawaquenaicoo néemi'inaami liéni, máashii wérri nawówa caiwinaa, ya nasáta'ee néemu Pé'eru ya náa'a áabi apóstoluca namá'ee:

—Numánubaca, ¿Tána arrúnaa wamédacai?

³⁸ Pé'eru éeba'ee:

—Éejueda iyáu Diosru, ya ibáutisau bácainaa Jesucristo jí'inaa nácu, quéewique'e Dios méetuerri ijíconaa, ya cháminaliá irrú liá'a Espíritu Santoca. ³⁹ Liáni libáulini liáca irrú sái'inaawa liérra ya éenibirru, ya léccchoo nalí náa'a yáainai déecuchala; liwówau'u limáca, quinínama náa'a Dios wawácali wówaini limáidaca.

⁴⁰ Liyú liáni chuánshica, Pé'eru táania ya liá nawítee limá'ee nalfí:

—¡Ishírriu náucha nárra chóniwenai máashiini cajíconaanica!

⁴¹ Ne náa'a éewidenai lichuáni, jáiwa nabáutisawai; ne liyáalimi éerri nawínau náibirra náa'a éebidenaica namáanabaca tres mil chóniwenai.

⁴² Quinínama nayá cabálininaa léjta apóstolu éewidau nayá, ya nashírda nanácu wáacoo quinínama liá'a nawáalianica ya na'órau náawacacoo náayaca.

Chíta nayáyu'u quéechanacu náa'a éebidenaaimica

⁴³ Quinínama nayá nacáarrudacoo, nacába liá'a jócai nacába cáji Dios médanica narrícueji náa'a apóstoluca, líyadaque'e liwítee dánaniu.

⁴⁴ Náa'a éebidenaica yáawaquenaiu sáictaca nawówa náajcha wáacoo, ya nashírridani nashínau nanácu wáacoo; ⁴⁵ nawéndadani nashínau ya quinínama liá'a nawáalianica, ya nashírridani liá'a warrúwaca nanácu wáacoo náa'a carrúni jináatanica. ⁴⁶ Éerri jútainchu náawacacoo templo rícula, ya nábana lícu wáacoo náaya macáishita sáictaca wérri nawówa, jiní báawatai cábacoo liúcha wáacoo. ⁴⁷ Náa sáicai Diosru, ya quinínama chóniwenai caníinaa nacába nayá; ya éerri jútainchu Wawácali dáwineda namánabaca náa'a liwásedani'l'inaaca.

Báqueerri macáwai chúneerriu

3 ¹Áabai éerri, Pé'eru ya Juan náau templo rícula táicala las tres, éerdi judíobini óracoo. ²Néeni, templo núma lícu, báqueerri washíálicuerri macáwai lijiániu yáajcha, natéeni éerri jútainchu linúma licúla

liá'a templo jí'ineerri Hermosa, quéewique'e lisáta náucha warrúwa ná'a wárruenaicoo náacoo. ³Quéecha'inaami macáwai cába Pé'eru ya Juan, jáni wówai nawárruacuwi templo rícula, lisáta náucha warrúwa. ⁴Pé'eru ya Juan yáajcha narrátueda'ee lirrú, jáiwa'ee Pé'eru má'ee lirrúi:

—Jicába walí.

⁵Liá'a washiálicuerri licába'ee nalí, linénda tánashia náa lirrúi. ⁶Ne Pé'eru má'ee lirrú:

—Jiní nulí warrúwa ya oro, ne liá'a nuwáalianica nuá'a jirrúni: Jesucristo Nazaret néenee sói jí'inaa nácu, jibárroo jijínacoo.

⁷Linís'a'inaami limá liáni Pé'eru, wína licáaji sáicaquictejica ya libárrueda jíni, ya liyáalimi danáanshi finu líiba rícu ya licúdi nácu.

⁸Liá'a macáwaica léenuu libárruacoo, ya lichánau lijínacoo, jáiwa liwárroo náajcha templo rúculai, chúnsai lijínacoo lílibayu, léenunicoo liá sáicai Diosru. ⁹Quinínama ná'a cábenai lijínacoo ya liá sáicai Diosru, ¹⁰nacárruda'eeewoo nacábacani linácueji liá'a bésuneerricoo, náaca'ee léenaa nacába liá'a washiálicuerrica ya náa léenaa liyácala liá'a séewirrimi wáacoo lisáta warrúwa templo núma lícu jí'ineerri Hermosa.

Pé'eru táania templo júntami

¹¹Liá'a macáwai níseerri sáicacai, jócai máaca Pé'eru ya Juan. Quinínama chóniwenai nacárrudau, nacánacau liyácta liá'a templo númaca néerra jí'ineerri Salomón shínaa, á'l a nayácta nayáca. ¹²Pé'eru cába'inaa liáni, limá nalí: “¿Tánda icárrudau iyá israelítabini? ¿Tánda icába walí újni wayáchu chíuni liéni washiálicuerri, újni wayáchu wána lijínacoo wadánaniyu o wéebidaca Dios nácu? ¹³Liá'a Abrahám shínaa Diosmica, Isaac ya Jacob, wawérrinaimi shínaa Dios, liyáwa Dios bánuerri wawácali Jesús, liwánacaalaque'e mawí quinínama yúcha. Ne iyá éejueda romanobinirru quéewique'e náiinuacani, ya áawita Pilato wówai liwásaidacani, iyá jócai índa liwásaidacani. ¹⁴Jócubeecha isáta Pilato yúcha liwásedaque'e liá'a majíconaica ya sáicaica, iyá isáta liwásedaque'e irrú báqueerri cáiinuacai. ¹⁵Ya cháte íinua liá'a yáirri wacáwica. Ne Dios cárveda báaniu jíni, táda linácueji wayá wáiiwadeda linácu yáawaiyi. ¹⁶Liá'a wáneerri cadánani licáwa liéni washiálicuerri icábani iyá icúnusianica, léebidaca lijí'inaa Jesús nácu. Liá'a limáacau liwówau Jesús nácu liyáwa wáneerri lichúnicoo sáica quinínama, léjta icábau'i quinínama.

¹⁷“Nuá léenaa, nuéenajinai, quéecha'inaa iwácanai íinua Jesús, yáawaiyi iyá ya iwácanai jócai yá'a léenaa liá'a imédanica. ¹⁸Ne Dios méda cha licábacanaa liá'a náiiwanimi libéecha ná'a quinínama íiwadedenai Dios chuáni báinacu: Léecala'e liá'a Cristoca máanali'inaa.

¹⁹Tánda, iyá rúnaa éejuacoo Diosru, ináwida iwíteu, quéewique'e liméetua yúcha ijíconau. Ne cájbami Wawácali bánuia irrú éerri iwówa iyabaque'iui, ²⁰libánua irrú Jesús, liá'a liwínani quéechanacu léjta Cristo

irrú'inaa. ²¹ Báawita chóque'e Jesucristo yáa chaléja áacairra, cáashia Dios lichúni quinínama, léjta limáyumi nalí ná'a íiwadedeennaimi Dios chuáni báinacu yéenaimi báinacu. ²² Moisés íiwadeda nanácu ná'a wawérrinaimica: ‘Liá'a wawácali Diosca liwána báqueerri jiácoo éewiderri Dios chuáni léjta tuyá. Éewidau lirrú quinínama liá'a limánica, ²³ jiníwata quinínama liáni jócai méda liwánacaala liá'a íiwadedeerrri Dios chuáni, jiérri'inau lirrícucha liáni chacáaleeca.’

²⁴ “Ya quinínama ná'a íiwadedenai Dios chuáni, ne íiwadedeerrini Samuel quéechanacu, natáania léccchu linácu liáni éerrica. ²⁵ Iyája irríshibiaminaa liá'a Dios máni liáca narrícueji ná'a íiwadedeennaimi Dios chuáni báinacu, ya léccchoo irríshibiaminaa liá'a Dios mánica nalí ná'a wawérrinaimica. Ne Dios ma Abrahámru: ‘Quinínama ná'a chóni-wenaica yéenai cáinabi íta'aa narríshibiaminaa sáicai nanácu ná'a natáqueenaimica.’ ²⁶ Quéecha'inaa Dios cárveda licúuleu, libánuani quéechanacu iyáctala, quéewique'e litúya iyá, quéewique'e iyá bácainaa imáacaque'e ijíconau éejuaque'iui lirrú.”

Pé'eru ya Juan nanáneewa ná'a wánacaleenaica

4 ¹ Újnibii Pé'eru ya Juan tánanenaimi nayáca chóniwenairru, jáiwa náiinu nalí ná'a sacerdóteca, liájcha liá'a liwácali liá'a catúyacai templo ya náajcha ná'a saduceobinica. ² Íwirri wówa jiníwata Pé'eru ya Juan éewidenai ná'a chóniwenaina, ya namá'ee léecala'e liá'a nacáwiatacoo máanalicai yúcha yáawaiyi, jiníwata licáwiacaalau liá'a Jesúsca. ³ Jáiwa nawína nayá preso, ya jái táicalacai, nawárrueda nayá cuíta manúma ricúla cáashia jucámmarraca. ⁴ Ne íchaba ná'a éemenai lichuáni, ná'a éebidenaica Jesús nácu; namáanabaca ná'a chóniwenai éebidenai lichuáni atéwani cinco mílca jócai wajútada ná'a sáamanaica ya sína. ⁵ Cajójchanaami náawacau lirrícu liá'a Jerusalén ná'a judíobinica wácanica, ya ná'a salínaica ya ná'a quéewidacanica ley shínaaca. ⁶ Néeni yáca liá'a Anás, nawácali ná'a sacerdótebini, Caifás, Juan, Alejandro ya quinínama ná'a néenajinai ná'a sacerdótebini wácanai éenaa. ⁷ Nawána natéeca Pé'eru ya Juan, naínda nayá nasáta néemu nayá:

—¿Tána wánacaala nácu, ya tána jí'inaa nácu jíni iméda iyáji liáni?

⁸ Jáiwa Pé'eru, cashiámui Espíritu Santoyu, léeba jíni:

—Chóniwenai wácanai ya salínaibini: ⁹ Iyá isáta éemu wayá linácu liáni bálinerricoo, yáaque'e léenaa chítrashia éewau sáicaqui jiníni. ¹⁰ Wée sáicai, wáiiwa irrúni quéewique'e náa léenaa ná'a quinínama chóniwenai Israel néenee sánaca, ne liéni washiálicuerri yéerri áani, quinínama nanáneewa, sáicacai Jesucristo jí'inaa nácu Nazaret néenee sái, liyája liérra iwánanimi natáata cruz nácu, liá'a Dios cárvedanimica. ¹¹ Liéni Jesús léjta fíba iyá camédacani cuíta jócaimi iwówai, ne liyáwa finuerri limédacoo yáawaiyi fíbaca. ¹² Quiní báqueerri mawiá éeneerri

lítée wayá áacairra, jiníwata mawiá éerri rícu Dios yáni mawiá báqueerri washíalicuerri éeneerri liwáseda wayá, újni Jesúsca.

¹³ Ne nacába'inaa jíni, ná'a chóniwenai wácanica, natáania danáan-shiyu ná'a Pé'eru ya Juan, náa léenaa washíalicuenai jócani éenajita éewa naliáca, yáni léenaa májta rími, jáiwa jiní namácai nacáarrudacuwai, ya náa léenaa jíni éewidenaicoo Jesús shínaa. ¹⁴ Mawí'inaa, léccchoo liá'a bálinerrimiú jái sáicacai, néeni limáaca náajcha, tánda quiní néewa namáca linácucha. ¹⁵ Jáiwa nawána najiácuwai náawacactacoo yúcha, jáiwa namáacau natáaniaca nayáca nayáwoo. ¹⁶ Nayá namá'ee:

—¿Tána waméda náajcha náani washíalicuenica? Quinínama chóniwenai yéenai Jerusalén rícu yáine léenaa namédau liéni jócai wacába cáji, quiní wéewaca wamáca jóca namédani. ¹⁷ Ne léju liáni jócubeecha wawówai wéemí nanúma licuéji, wacáarruda nayá, jócu béecha natáania mawiá Jesús jí'inaa nácu.

¹⁸ Jáiwa namáida nayái namá nalí jócu béecha natáania mawiá, jócu béecha néewida mawiá, quiní nácu mawiá lijí'inaa nácu liá'a Jesúsca.

¹⁹ Ne liá'a Pé'eru ya Juan néeba nachuáni:

—Isátate éemiu iyá jájiu, sáicactani Dios náneewa, wéewidaquicta ichuáni quéechanacu ya jócuweeca wéewida Diosru. ²⁰ Wayá jócanci éewa wamáaca wamá liá'a wacábanica ya liá'a wéeminica.

²¹ Ná'a chóniwenai wácanica nabáulida nayá, ne namáaca nayái. Quní náiinu najíconaa, jiníwata ná'a chóniwenai médenai sáicai Diosru quinínama, linácucha liá'a bésuneerricoo. ²² Liá'a washíalicuerrica chúneerricoo sáica léjta licábacanaa jócai nacába cáji, wáaleerri'e mawí cuarenta camuí yúcha.

Ná'a éebidenaica Jesús nácu sátenai Dios yúcha nadánaniu jócai cáarrunaa

²³ Pé'eru ya Juan jáni nawásedacai, náawacacoo najúnicaí yáajchau náiiwa nalíni quinínama nawácanai ná'a sacerdótebini ya salínai máni nácu. ²⁴ Néemi'inaamini, quinínama áabebacta nasáta Dios yúcha, namá cháa: “Wawácali, jiyá méderri éerri, ya cainabi, ya manuá ya quinínama liwáaliani néeni, ²⁵ jimáte lirrícue liá'a Espíritu Santoca ya linúma licuéji liá'a lishínaa cashírruedacai jirrú Davidca:

‘¿Tánda cha chóniwenai ya cárra?

¿Tánda naméda mawítee liáni?

²⁶ Ná'a reyebini ya ná'a wánacaleenai cainabi fíwirri nawówa, nayá quinínama náajcha áabenaani yáca Dios júnta, ya najúnicaí liá'a Dios wínanica, liá'a Mesíasca.’

²⁷ “Yáawaiyica lé'e liá'a Heródesca ya Poncio Pilato yáawaqueneu áani, lirrícu liáni chacáaleeca, náajcha ná'a chóniwenai báawatani chuáni ya ná'a israelítabinica, najúnicaí ná'a jishínaa Santoca shírruederri jirrú

Jesúsca, léjta liá'a jiwínanica Mesíasca. ²⁸ Cháminaaja, nayá naméda-minaa léjta jinísau jimácai, arrúnai'inaa bésunacoo. ²⁹ Wáalee, Wawácali, jícábateni nabáulidau wayá, ne wayá shírruedenai jírrú, jiyúda wayá jócubeecha cáarru wáiiwa jichuáni. ³⁰ Ne jidánaniyu sáicaque'e ná'a chóniwenai bálinenaicoo, wamédaque'e báawataica ya jócai wacába cáji líjí'inaa nácu liá'a Santo shírruederri jírrú Jesúscia."

³¹ Nanísá'ínaami nasátacuwai, á'a nayáctaca jáiwa licúsuwai; jáiwa cashiámu nayái Espíritu Santoyu, náiwani cha nawíteemija liá'a Dios chuánica.

Quinínama méenaami nashínaa nashínaa quinínama

³² Ná'a eébidenai íchabani, ne quinínama áabenaanawówanáajcha wáacoo. Quiní mairri jíshínaacalani bácai, ne nashínaa quinínama.

³³ Ná'a apóstolubini fíwenai cadánani wawácali Jesús cáwiactacoo, ya Dios túya nayá máanui quinínama. ³⁴ Quiní liyáali náibi carrúni jináatai, nawáalianai cáinabi, ya cuítanawéndani, liá'a warrúwaca, ³⁵ náani apóstolubinirru nachújidaque'ini quinínamarro, léjta narrúnijina bácainaa. ³⁶ Cháwate libésunacoo báqueerrirru néenaa ná'a levítabí-nica jí'ineerri José, Chipre néenee sói, liá'a apóstolubini yáni jí'inaashi báawatai jí'ineerri Bernabé (liwówaiyu limáca "Liá sáictai wówa chóni-wenai yáajcha"). ³⁷ Liéni washiálicuerrica wáaleerri áabai cáinabi, jáiwa liwénda jíni limáaca warrúwa nacáaji rícu ná'a apóstolubinica.

Liá'a jíconaashi Ananías shínaaca ya Safira shínaaca

5 ¹ Ne néeni báqueerri, jí'ineerri Ananías, ne nayá Safira lílinu yáaj-chau, wéndenai áabai cáinabi. ² Liéni washiálicuerrica, limédani lílinu yáajchau namáacau warrúwa éenaa yáajcha, ya namáaca áabata warrúwa nacáaji rícu apóstolubinirru. ³ Pé'eru ma Ananíasru:

—Ananías, ¿tánda jínda Wawásimi wárroo jiwówa licúla, jéenedaqui-ncta lichálujueda jiyáca Espíritu Santoca, áawita jiwína warrúwa éenaa napáidaumi jírrú cáinabi? ⁴ ¿Ya jócai jishínaa léji liérra cáinabica? Ya jiwéndana jíni ¿jócai jishínaa liérra warrúwaca? ¿Jiá jiwówai jiméda jinúma yúwicau? Jócai méda jiyá jinúma yúwicau washiálicuenairru, méderri jiyá jinúma yúwicau Diosru.

⁵ Ananías éemi'inaami liáni, licáu máanalina. Ná'a quinínama yáine léenaa cáarru wérri nayá. ⁶ Jáiwa áabi icúlinai íinui, nadájida liá'a limá-shicaimi natéeni naquéñiqu'iini.

⁷ Újni matáli hora liáwinaami ruwárrua ruá'a Ananías íinuca, jócu yáa léenaa tánashia bésuneerriwai. ⁸ Pé'eru sáta léemiu ruyá:

—Jíwa nulíni: ¿Iwénda iyá liárra cáinabica le liwéni imáni nácucha?

Jáiwa ruéeba jíni:

—Jajá, léewa liwéni liérra.

⁹Pé'eru ma rulí:

—¿Tánda itáania chárra éeneda iyáca Espíritu Wawácali shínaa? Náa'a íinu chéji téenaimi nabáyau jíinirri, chócaja natée jiyá léccchooja.

¹⁰Jái liyáali rucáu ruá'a Safira máanali'inaa Pé'eru íiba néeni.

Nawárruaui'inaa icúlinai, náiinu runácu máanali, ya natéu naquéni ruyá rúnirri éema nácu. ¹¹Quinínama náa'a iglesia ísanaca, ya náa'a quinínama yáine léenaa liá'a bésuneerricoo, jáiwa cáarru wérri nayái.

Íchaba jócai nacába cáji ya méderrico

¹²Dios yúda apóstolubini namédaque'e jócai nacába cáji ya méderrico wérri chóniwenai íibi; ya quinínama yáawaquenaiu templo núma néerra jí'ineerri Salomón shínaa. ¹³Quiní néenaa náa'a áabica liwówai liwína yáacacoo náajcha, cáarruca nacába nawácanai, báawita quinínama chóniwenai cawáunta nayá natáania nanácucha sáica. ¹⁴Jáiwa manuába nayá washiállicuenaica ya íinaca, náa'a éebidenaica nawácali nácuu. ¹⁵Najéda náa'a bálinenaicoo cáaye rícula cama íta'aa ya yáarrubaishi íta'aa, jáicta Pé'eru bésunawai, cadánia litáana wínaque'e nayái. ¹⁶Ya léccchoo áabi chacáalee urrúnini liyáca yáaineu íchaba chóniwenai Jerusalén néerra, téenaiu bálineneu ya chóniwenai wáaleenai espíritu máashii; ne quinínama sáicani'inaa.

Náa'a apóstolubinica nacánaquedani

¹⁷Liá'a sacerdótebini wácalica ya náa'a saduceobini éenaaca, yáainai lijácha, jáiwa cadéni nayái. ¹⁸Jáiwa nawína apóstolubinimi preso naníqui nayá cuítamai rícula chacáalee shínaa. ¹⁹Ne báqueerri ángel Wawácali shínaa liméecu táayee linúma liá'a cuítamai manúmaica, jái lijéda nayái jáiwa limá lirrúi: ²⁰“Yáa namówai, fibayu templo rícula, ííwa chóniwenairruni liéni cáwiacaishi wáaliica.” ²¹Léjta éemiu'inii, cajój-chanaami nawároo manúlacaiba templo rícu, jáiwa néewidai. Nácula, liá'a sacerdótebini wácanai ya náa'a yéenai lijácha, namáida salínaibini israelita áabai yáawaquedenaiu nawácanai nayáwoo, nawána nácu néeda cuítamai rícueji náa'a apóstolubinica. ²²Ne náiinu náa'a catúyacani cuítamai rícula, jócu náiinu nanácu náa'a apóstolubinica. Jáiwa néeoowai chuánshi yáajcha, ²³namá'ee:

—Wáiinu cuítamai báyeerricoo sáica, ya soldado néenini túyaca cuítamai númeru júntami; ne waméecu'inaani quiní wáiinuni nácu lirrícula.

²⁴Quéecha'inaa léemiqui jíni sacerdótebini wácalica, ya liá'a nawácali náa'a catúyacani templo, ya nawácanai náa'a sacerdótebini, nasáta'ee nayá wáacoo táchia liáu léju liáni. ²⁵Néenimichu báqueerri íinu, limá'ee nalí:

—Náa'a iwárruedanimica cuítamai rícula, náa'a yáa templo rícula éewidenai nayáca chóniwenai.

²⁶Liá'a nawácali ná'a catúyacanica náajcha ná'a túyenai, náau néeda nayá; ne jócani náinueda, cáarruca nacába chóniwenai íinueda nayá iibayu. ²⁷Náiinu'inaami natée nayái najúntanaa nawácanaicoo, liá'a nawácali ná'a sacerdótebini limá nalí:

²⁸—Wayá wanísawamá irrúi jócubeecha itáania mawiá, linácu mawiá léji liérra jí'inaashi liérra. ¿Jyá táchia imédajoo? Jái cashiámu iméda Jerusalén liyú liérra éewidaucha, ya líta'aa mawí iwówai yáa wát'a'a limáanatica liérra washiálicuerrica.

²⁹Pé'eru ya ná'a apóstolubini néeba'ee chá'a:

—Mawí cawéni liá'a Dios wánani wamédaca, liúchá liá'a washiálicuenai shínaaca. ³⁰Liá'a Dios wawérrinaibimi shínaa cárreterri Jesú, léja liérra íinuanimica icuájidani cruz nácu. ³¹Dios nácuda liyá limáaca liyá machácaniquicteji, limáaca liyá nawítaya wáseddeerri nayá, quéewique'e chóniwenai quinínama Israel shínaa néejocoo Diosru ya néewaque'e najíconaa méetuacoo. ³²Wayá yáini léenaa lécchoo wacábacaalani, tánda wáiiwani lécchoo, liá'a Espíritu Santo Dios yáni nalí léquichoo ná'a éebidenaica.

³³Quéecha'linaa néemi jiliáni, íiwrri wérri nawówa, jáiwa nawówai náiinuaqui jíni. ³⁴Ne náiibi ná'a nawácanica, báqueerri fariseo jí'ineerri Gamaliel, báqueerri quéewidacai ley shínaa, chóniwenai íchaba cawáuntani'e. Jáiwa libárruawai ya liwána najéda nayá ná'a apóstolubini íchaitaa. ³⁵Néenee limá nalí ná'a áabi wánacaleenaica:

—Israelítabini, cáwi icába yúchaujoni namédani'inaa náani washiálicuenica. ³⁶Édacanui báinacu nácu báqueerri washiálicuerri jiáteu jí'ineerri Teudas, máirri'e liyá washiálicuerri wérricala'liyá, jáiwa'ee cuatrocientos washiálicuenai yáau liájchai. Ne liéni náiinuanica ya ná'a yáainaimicoo liájcha cáarralianaiwai, jáiwa amáarra quinínama jíni. ³⁷Néenee liáwinaami, liá'a censo eérdimi, jáiwa llijáu báqueerri Judas, Galilea néenee sái, jáiwa'ee línu áabi yáaineu liájcha; jáiwa náiinua jíni lécchoo, ya ná'a yáainaimicoo liájcha cáarralianaiwai. ³⁸Tández, nuá iwíttee imáaca náani washiálicuenica, u'iníquiu nájcha. Jiníwata liáni shínaashica washiálicuenai shínactani bésuneerri'linau. ³⁹Ne Dios shínactani, jócaina éenaa yáajcha. Cáwiwa icá yúchaujoo, wíshi-quicta iméda iyá danáanshi Dios júnta.

Nayá naméda liwánacaala. ⁴⁰Jáiwa namáida apóstolubini, néenee nabásaida nayá, jáiwa néeneda náiiwaca jócubeecha náiiwa Jesú jí'inaa mawiá; liáwinaami nawáseda nayái. ⁴¹Ná'a apóstolubinica jiáineu nanáneewa ná'a wánacaleenaica sáitani wérri wówa, léca, Dios wówaiyu Carrúni jináatai máashiicaishi linácula liá'a Jesú jí'inaaca. ⁴²Éerri jútainchu néewidaca ya náiiwaca liá'a sáicaica chuánshica Jesú shínaa liá'a Mesíasca, léjta templo rícu ya cuíta lícu.

Namáaca siete cayúdacani iglesia rícu

6 ¹Liyáali éerrimi, namáanabaca ná'a éebidenaica dáwinerri liácoo mawí, natáania néemi griégoyu, jáiwa najútawai nanácu ná'a

táanianai hebreoyu, namá'ee nanácucha ná'a máanirrini griegasca jócalo néenaa natúya nayá sáica jáicta éerdi nachújidaca. ²Ná'a doce apóstolubini náawaquedal'ee ná'a éebidenai quinínama, namá'ee nalí:

—Jócai sáica wamáaca liá'a wáiwadeda Dios chuáni linácu jiliáni washírruedau náaya ná'a chóniwenai carrúni jináatanica. ³Tánda, wéenajinai, imúrru íibi siete washíalicuenai icúnusiani wítee, cawíteenibinai ya cashiámu Espíritu Santoyu, wamáacaque'e nalí liéni tráawajuca. ⁴Wayámina mamáarraca sátacoo ya wáiwadeda Dios chuáni.

⁵Quinínama áabena nawówa, jáiwa nawína Esteban, washíalicuerri cashiámui wítee éebiderri ya Espíritu Santo nácu, ya Felipe, ya Prócoro, ya Nicanor, ya Timón, ya Parmenas, ya Nicolás, báqueerri Antioquia sái, quéecha níquerriu judaismo rícula. ⁶Jáiwa natée nayá apóstolubini néerra, jáiwa nasáta Dios yúcha nanácuda nacáajiu náta'aa, quéewique'e Dios yúda nayá linácu liáni tráawajuca.

⁷Liá'a Dios chuánica mamáarracai dáwinacoo libéechalawoo, liá'a mamáanabaca ná'a éebidenaica mamáarracai manuábaca Jerusalén rícu. Mawíquichuca íchabani sacerdote judío éebidenai linácu.

Nawína preso Esteban

⁸Esteban cashiámui Dios wíteeyu, ya sáicabeeyu Dios shínaa, liméda jócai nacába cáji ya liá'a méderrico chóniwenai íibi. ⁹Áabibi sinagoga rícu jí'ineerri cashírruedacani jáni wasácuwai, náajcha ná'a áabi Cirene néenee sána, Alejandría néenee, Cilicia néenee, cáinabi Asia néenee sái, náani chóniwenaina jáiwa nacáita yáacawai Esteban yáajcha; ¹⁰ne jócai néenaa liájcha, jiníwata litáaniacala lidánaniyu liyú liá'a liwíteeyu Espíritu Santo yáni lirrú. ¹¹Napáida'ee áabibi léccchoo náiiwaque'e Esteban fiwaca chuánshi máashii Moisés júnta yá Dios júnta léquichoo. ¹²Cháwa cábacanaaji nacáarralia chóniwenaiji ya salfnai ya quéewidacai ley shínaabini; tánda natáca Estébanmi, nawínani preso, jáiwa natée jíni chaléeni nawácanai néerra. ¹³Jáiwa namúrru chóniwenai canúmai yúwicani, namá'ee:

—Liéni washíalicuerrica jócai éenaa manúmaca lijúnta liáni santo temploca ya lijúnta liá'a leyca. ¹⁴Ne wéemi jimáca liérra'ee Jesús Nazaret néenee sáica, licárraliani'inaa liérra temploca, náawiderri'inaa liá'a wíteeshica Moisés máacanimica.

¹⁵Ná'a wánacaleenaica, ná'a quinínama wáainecoo, nacába'inaa Esteban, nacába lináni jicá'a báqueerri ángel.

Esteban méderri liwícaubaliu

7 ¹Liá'a sacerdótebini wácanai lisáta léemiu Esteban, liá'a namáni jinácucha yáawactajani, ²jáiwa léeba jíni: “Iyá numánubaca ya iyá nujúnicaica, éemiteni nulíni: Washínaa Dios cadánani balíbali wérrica,

lífada liyáu wawérrimi Abrahámru, liyá'inaami cainabi Mesopotamia shínaa, jóctanaa liáu liyáca Harán rícula, ³ ne limá lirrú: 'Jimáaca jishínnaa cainabiu ya ná'a' jimánubaca, jiá namówai chaléeni cainabi nuyadani'inaa jirrú.' ⁴ Jáiwa, Abrahám jiáu chéji Caldea néenee, jáiwa liáu liyá Harán rículai. Liáwinaami máanali jisálíjinaami ya Dios índa Abrahám áani fínuctala iyá chóque'e. ⁵ Ne quiní lishínnaa límáacani néeni; quiní wíta liwáidactana líibau. Ne limá lirrú liáminaam lirrújoo liáni cainabica quéewique'e liáwinaami máanalicojoni limáacau litáqueenairru, (áawita liyáali éerrijoo Abrahám jiníté cíulee). ⁶ Lécchoote, Dios ma lirrú, tákqueenaimaa joo yáaine'inaa chaléjta chóniwenai báawatani áabai cainabi báawatai íta'aa, chóniwenai ijirra, máashiiminaa nacába nayájoo cha manubaca cuatrocientos camuíjoo. ⁷ Lécchoote, Dios ma lirrú: Nuyáminaajoo cástigaa nayájoo yáaine líta'aa liérra cainabi ná'a' wánenaica nájirra nayá, liáwinaami'inaajoo najiáminau che jorrá náiinuminaa nusírbia nulíjoo líta'aa liáni cainabicojoo. ⁸ Limácanica Dios méda Abrahám yáajcha, liwána náiju nachíipi dácu íimanaa. Tánda, liwáalianami ocho érri lijiácuwai jicíulee Isaac, Abrahám íju lichípi dácu íimanaa. Cháwa liméda Isaac licíulee Jacob yáajchau, ya Jacob liméda léccchoo léenibi yáajchau, nayáwa'ee nasálíjinaa ná'a' doce tribu israelítabinica.

⁹ "Náani Jacob éenibica, ná'a' wawérrinaibimi quéecha, cadéni'inaa nacába néenajirri José, jáiwa nawénda jíni natéeque'e jíni Egiptola léjta nájirra. Ne Dios yéerri José yáajcha, ¹⁰ ne litúya liyá liúcha liá'a máashiu liwówa. Dios liá lirrú wíteeshi máanui, jáiwa sáica licáacoo Faraónrui, rey Egipto shínaa, jáiwa limáaca Josémi wánacaleerri Egipto rícu ya cuíta máanui wérri rícula.

¹¹ "Liyáali éerrija ínaashi ya máashii wérri nawówa quinínama cainabi Egipto rícu ya Canaán rícu ya ná'a' quéecha wawérrinaibi quinínibinai wáalia náaya'inau. ¹² Quéecha'inaami Jacob yáa léenaa Egipto néeni ái'e trigoja, libánu'ee néerra léenibiu, nuwówayu numáca ná'a' wawérrinaibimica. Léewate quéecha nácuí náctamíu namédanimi liáni. ¹³ Ná'a' náau chámaichui, jáiwa José líyadau nalí néenajinaica liyá, jáiwa Faraón yáa léenaa tánashia éenaa léji liá'a Joséca. ¹⁴ Mawí libéechau, jáiwa José libánuá jisálíjinaa Jacobru ya ná'a' jéenajinai, setenta y cinco chóniwenai, natéequene'e nayá Egiptola. ¹⁵ Léewau'inaa Jacob éewa liácoo Egipto néerra; liáwinaami néeni máanali jíni, liáwinaami néeni léccchoo máanali ná'a' wawérrinaimi. ¹⁶ Liá'a nayájidemi Jacob natéeni Siquem néerra, naquéníque'e nayá líta'aa cainabi liá'a Abrahám liwénini warrúwayu néenibi yúcha ná'a' Hamor, Siquem néeni.

¹⁷ "Quéecha'inaami urrúni liá'a éerri licúmpliactala'inaacoo liá'a Dios máni liá'a Abrahámru, ná'a' chóniwenai israelítabinica manuába wérri nadáwinacoo Egipto shínaa cainabi íta'aa. ¹⁸ Ne liyáali éerri báqueerri

rey wánacaala Egipto rícu, jócai cúnusia José. ¹⁹ Liáni rey lichálujue-date washínaa chóniwenai, ya liá nalí cáiwinaa ná'a wawérrinaimica; liwána máashiiyu namáaca ya náiinua nacúuleu wáaliimi jiácoo. ²⁰ Ne liyáali éerrimi Moisés jiáu. Liyá samálitaca sáictai Dios cába liwítee, ya lisáljinää ya litúwa dáwina jíni liyá líibana lícuu matáli quérri. ²¹ Ne quéecha'inaami arrúnaa namáaca liyái, Faraón míyacaula éeda jíni ta rudáwinaqui jíni jicá'a chúnsai rucúuleeca. ²² Tándawa Moisés éewidau nawítee rícueji ná'a egipcioca, jáiwa lináwau washiálicuerri máanui wérri wítee, chuánshiyu ya liá'a limédani nanáneewa.

²³ “Liwáalia'inaami cuarenta camuí, Moisés yá'eewoo licábadedaca israelítabini, ná'a chúnsana lishínaa chóniwenai lírranaa wéenaica. ²⁴ Ne licába'inaa báqueerri egipcio íinueda liyá báqueerri israelita léenaa, Moisés wárrua'eewoo liyúda léenaaaca, jáiwa líinua egipciomi. ²⁵ Ne jiníwata Moisés mairri lirrúwoo léenajinai israelítabini yáaqueinicta léenaa, lirríjcue'inaacala Dios jéda nayá liúcha liá'a carrúnatabeeca; ne nayá jócu néenaa náa léenaa jíni. ²⁶ Ne áabai éerri ricúla, Moisés íinu licába chámata israelítabini íinua yáaqueñaiu nayáca, ne liwówai lichúni nayá, limá'ee nalfí: ‘Iyá éenajinai yáaqueñaiu; ¿tánda íinueda iyácau?’ ²⁷ Néenee liá'a báqueerri íinuederri liyá lijúnicaiu lidána'ee Moisés limá'ee lirrú: ‘¿Tána máaca jiyái wawácali ya cáberri'inaa wanácu?’ ²⁸ ¿Ya jiwówai jíinua nuyá léccchoo léjta jíinua'u táiquicha egipcioca? ²⁹ Quéecha'inaami léemi liéni, Moisés máni'eewoo liácoo Madián shínaa cainabi néerra. Néerra liyái áawita jócaími néerra sáimi, liwáalia chámata léenibiu néerra.

³⁰ “Cuarenta camuí liwínaami, liyá chaléeni jiníctala yáa, urrúni lirrú liá'a dúuli jí'ineerri Sinaí, báqueerri ángel íyadau lirrú áabai banácali jí'ineerri zarza jújunerriu íibi liyáca. ³¹ Moisés cáarruda'eewoo licába liá'a licábani liyáca, ne quéecha'inaami lirrúnico licába mawí urrúni, léemi'e liwácali chuáni, limá'ee lirrú: ³² ‘Nuyáwa liá'a Dios iwérrinaimi shínaaca. Nuyáwa Dios Abrahám shínaa, ya Isaac ya Jacob.’ Moisés chána'eewoo lichéchinacoo licáarruniu, jóca'ee liá liwówau licábacani. ³³ Néenee liwácali má'ee lirrú: ‘Jimídu jizápatoeu, jiníwata liérra cainabi jibáwacta jiyáca madúnucunai. ³⁴ Jucámmarranaa nucába carrúni jináata nushínaa chóniwenai yáainai Egipto nácu. Nuéemi nawítama jútacoo, tándawa núrrucuau quéewique'e nujéda nayá máashii yúcha. Tándeza jíinu chérra, quéewique'e nubánuu jiyá Egipcola.’

³⁵ “Ne áawitate nacháani Moisés ya namáte lirrú: ‘¿Tána máaca jiyái wawácali cáberri'inaa wanácu?’, Dios bánuu liyá nawácali'inaa jéderri'inaa nayá máashii yúcha, lirríjcueji liá'a ángel íyaderrico lirrú banácali zarza jújunerriu íibi. ³⁶ Ne Moisés waliérra jéderrite wawérrinaimi Egipto rícucha, liá'a méderrite jócai wacába cáji ya liá'a wacábanica líta'aa liá'a cainabi Egipto shínaaca, chaléeni manuá quírrai néerra ya chaléeni jiníctala yáairri cuarenta camuí'inaa. ³⁷ Léwa Moisés

léja liérra máirrimi nalí ná'a israelítabinica: 'Dios wánaminaa lijácoo íibicha báqueerri cáiwadedacaní nuchuáni léjta tuyá.³⁸ Léwa Moisés léccchoo léja liérra jínederrimi israelita wítabi jinícta yáairri, liájcha liá'a ángel táanierrimi lirrú dúuli jí'ineerri Sinaí néeni, ya náajcha ná'a wawérrinaibimica; liyáwa liá'a ríshibierrimi chuánshi cáwii quéewique'e libésuneda walíni.

³⁹“Ne ná'a wawérrinaibimi jócu nawówai néewida lirrú, quéewanaa nacháanicajani nawówai néejoooco Egíptola. ⁴⁰Namá'ee Aarónru: ‘Jiméda walí áabibi diose jíndedeerri'linaa wawítabi, jiníwata jócai wáa léenaa tánashia yéesa léji liéni Moisés jéderrimi wayá Egíptoeji’. ⁴¹Néenee naméda áabai ídolo léjta pacáa cùulee cábacanaa, náiinua lirrú cuéshinai ta naméda liyáanaami áabai fiesta wérri, lirrú liá'a becerro cábacanaaca nayái médata. ⁴²Tándawa lináçueji, Dios shírriu náucha línda náa lirrú sáicai ná'a sáaliica. Ne cháwa litánacoo nacáashte íta'aa ná'a cáiiwadacanimi Dios chuáni báinacu:

‘Israelítabini, ¿Ya jócute cuarenta camuí jinícta yáairri, yáate nulí cuéshinai éemanimica ya áabata mawí?’

⁴³ Ne jócu cha jíni, quéewanaa yáanaida licábacanaa liá'a dios jí'ineerri Moloc,

ya liájcha liá'a sáalii cábacanaa lishínaa liá'a dios Refán,
dios cábacanaa quéewique'e yáa nalí sáicai.

Tándawa núcaminaa iyá chaléeni áabai cáinabi ítala, mawí chaléenii jí'ineerri Babilonia.'

⁴⁴ "Wawérrinaibimi wáalianaite chaléeni jinícta yáairri templo licábacanáa léjta tólda máanui, chái médacoo léjta Dios íiwaumi Moisésruni, léjta líyadau lirrú licábacanáa. ⁴⁵ Náa'a wawérrinaibimica narríshibia liéni templo cábacanaaca máaquerricoo nalí, ya náa'a íinuenaimi Josué yáajcha naínda yáajchau jíni quéecha'inaami néeda áabi chacáalee cáinaberra, náa'a Dios jédani nabéechau. Chacábacanáa cáashia David yáctalaca. ⁴⁶ Liá'a rey Davidca sáica Dios cábaqui jíni, liwówaite limédá áabai yáarruishi nayácta'inaamicta náa'a Jacob táqueenaimica. ⁴⁷ Ne Salomón waliérra bárruedeerrimi templo Dios shínaaca. ⁴⁸ Áawita liá'a Dios áaque sáica jócai yáa templo rícu namédani nacáajiyu washiálícuenaica. Léjta limáyu'u liá'a cáiiwadedacani Dios chuáni báinacu:

49 'Liá'a éerrica léwa nuárrui,

liá'a cáinabica léwa numáacacta nuíibau.

¿Chítashia cábacanaa liá'a cuíta nabárruedani nulí?

limá liá'a wácalishica:

¿tánashia nuárrui nuwówa íyabacta'inau jíni.

⁵⁰ ne nuyáwa liérra méderri quinínama yáairrica?"

⁵¹ “Ne Esteban má'ee nalí mamáarraca: Iyá mamáarracani mawíteeca, wáalianai iwíbau ya iwówa jócai eebida. Séewirri iyá lijúnta liá'a Espíritu

Santoca. Cháni cábacanaa léjta iwérrinaimi. ⁵² ¿Tána náiibicha ná'a cáiiwade-dacanimi Dios chuáni báinacu jócani iwérrinaimi íinueda? Nayá íinuenai ná'a íiwenai líinucala'inaa liá'a chóniwerri machácanica, ne chóque'e linísaca líinu liéni washiálicuerri machácanica, iyá yáa ljíconaa ya ta íinuaqui jíni. ⁵³ Iyá, ríshibienai liá'a ley narrícueji ná'a ángelbinica, jócai iméda wánacaala.”

Esteban máanalica

⁵⁴ Quéecha'inaami néemi jiliéni, íiwigri wérri nawówa, náamueda néu Esteban júncta. ⁵⁵ Ne liyá, cashiámui Espíritu Santo wíteeyu, licába áacairra licába'ee Dios cámarra, licába'ee Jesús bárruerriu liyáca sáica-quictejica Dios éema nácu. ⁵⁶ Néenee limá'ee:

—¡Cábase! nucába éerri méecucoo, ya Washiálicuerri Dios Cúuleeca sáicaquictejica Diosru.

⁵⁷ Ne nayá nabáya'ee nawíbau, namáidada'ee cadánani náu'eewoo linácula quinínama. ⁵⁸ Najéda'ee chacáalee rícucha jíni ya náiinueda'ee íibayu jíni; yá'ee yáinai ljíconaa namáaca'ee liá'a líibalaca báqueerri icúlirrijui jí'ineerri Saulo, quéewique'e litúyacani.

⁵⁹ Nácula náiinueda íibayuni, Esteban óra'eewoo limá'ee: “Nuwácali Jesús, jirríshibia nucáwica.” ⁶⁰ Néenee litúyau liúrruiu juátamiyu limáidada'ee cadánani limá'ee: “¡Nuwácali, ujédacaniu linácu liáni najíconaaca!” Ne linísala'inaami limá léji liéni, máanalí jíni.

8 ¹Saulo néeni yáaca, áabenai wówa náajcha náiinua'inaa Esteban.

Saulo cánaquedeerri ná'a éebidenai Dios chuáni

Liyáali éerrimi lichána naméda jináwiu najúnta ná'a éebidenai Dios chuáni Jerusalén rícu. Ne bácai rími ná'a apóstolubini máaqueñai Jerusalén rícu, ne ná'a quinínama éebidenai nacáarraliau quinínama cainabi ítala Judea shínaaca ya Samaria. ² Áabi washiálicuenai sáicani naquéni Estébanmi yá'ee náicha bájialanaa linácueji. ³ Nácula Saulo licánaquedá ná'a éebidenai Dios chuáni, liwárrua'eewoo cuítá jútainimi ljédaque'e liárdedani washiálicuenai ya íina, ya libánu nayá cuítá manúmai rícula.

Náiiwadeda sáicai chuáni Samaria rícu

⁴ Ne ná'a rúnaanimi jiácoo Jerusalén rícucha, náiiwadeda'ee Dios chuáni táshia náctau jíni. ⁵ Felipe, báqueerri néenaa, liá'eewoo chacáalee mawí cáiiwanaca Samaria shínaaca lichána'eewoo litáania nalí Cristo nácu sái. ⁶ Náawaca'eewoo ná'a chóniwenaina, quinínama nábedacoo Felipe chuáni nácu, nacábacala liméda jócai nacába cáji nanáneewa. ⁷ Ichaba chóniwenai wáalianai espíritu máashiini chúneneu, ya ná'a espíritu máashiinica nájí'eewoo namáidada náucha, ya léccchoo ichaba macáwani ya ná'a tucútucunica chúneneu. ⁸ Linácueji liéni sáicta wérri nawówa lirrícu liá'a chacáaleeca.

⁹ Ne néeni báqueerri washíalicuerri jí'ineerri Simón, quéecha éewerri lirrúwoo limállica, lichálujueda chóniwenai Samaria ísanaca libésunacoo washíalicuerri cawéni wérrí. ¹⁰ Quinínama, ná'a sáamanaí ya ná'a salínaica, néemi'e lirrú quinínama, ya namá'ee: “Léwa namáni nácucha liáni ‘liá'a Dios wíteeca’.”

¹¹ Namédá'ee liwánaca néewida'ee lirrú, jiníwata limálícaji rícueji, lichálujueda nayá íchaba éerri. ¹² Ne quéecha'inaami néebida sáicai chuánshi nácu Felipe íiwadedani, linácueji liá'a Dios wánacaalacta-laca, ya linácue sái liá'a Jesucristoca, tándawa washíalicuenai ya íina nabáutisau. ¹³ Áawita Simónimi léebida liwána nabáutisa liyá lécchoo, lichána'eewoo litálideda Felipe, licáarrudau licába liá'a máanui jócai licába cáji ya señal licábanica.

¹⁴ Quéecha'inaami náa léenaa ná'a apóstolu yáaine Jerusalén rícu, Samariacala'ee éebiderri Dios chuáni, nabánu'a'ee néerra Pé'eru ya Juan. ¹⁵ Náiinu'inaami néerra, na'óra nanácu ná'a éebidenai Dios chuáni Samaria rícu, quéewique'e narríshibia Espíritu Santo. ¹⁶ Jiníwata jócai íinu nanácu újnibi liá'a Espíritu Santoca; bácai rímií nabáutisau Jesús Wawácali jí'inaa nácu. ¹⁷ Néenee Pé'eru ya Juan nachánaa nacáajiu nanácu, cháwa'ee narríshibia Espíritu Santo.

¹⁸ Simón, licába'inaa Espíritu Santo íinu nanácula, jáicta apóstolubini chánaa nacáajiu chóniwenai náculi, libáuli'e liá nalí warrúwa, ¹⁹ limá'ee nalí:

—Yáa nulí lécchoo liérra wíteeshica, quéewique'e nuchánacta nucáajiu, lirríshibiaque'e lécchoo Espíritu Santo.

²⁰ Néenee Pé'eru éeba'ee lichuáni:

—¡Jiwárruani yúcau jiájcha, jiníwata jimáca jírrúwoo jíwéni warrú-wayu liá'a Dios wíteeca! ²¹ Jiyá jiní wána jírríshibia jiyáca, jiníwata Dios náneewa jiwówa jócai machácani. ²² Jimáaca liérra jíjíconaaacoo, ya jisáta cáiwinas Dios, cájbamicta liméetua jíjíconaa chácala Jimá jírrú wawárra. ²³ Nucábacala jiyá cashiámu jiwówa máashiiyu, ya jíjíconaa bájiderri jiyá.

²⁴ Simón éeba'ee:

—I'óraa iwácaliu nunácueji, jóbubecha máashii libésunacoo léjta imáyu'u nulí.

²⁵ Liáwinaami quinínama náyada nayáu náiiwadeda Dios chuáni, ná'a apóstolua náiiwa sáicai chuánshica íchaba chacáalee júbini Samaria shínaa rícu, ya tá'ee néejocoo Jerusalénrai.

Felipe ya liá'a jí'ineerri etiope

²⁶ Liáwinaami liáni, báqueerri ángel wawácali shínaa limá Feliperru: “Jibárruau ya jiáu báchairra, lirrícuba liá'a iníjbaa Jerusalén néenee sáica yáairricoo Gazala.” Liéni iníjbaa bésuneerriu jiníctala yáairri. ²⁷ Felipe bárrua'eewoo, jáiwa liáwai; ne iníjbaa lícu lijúnta yáacau báqueerri

cawéni wérri, wánacaleerri ruwárruani ruá'a reina Etiopía sáica. Liéni washiálicuerrica yáairriu Jerusalénra liá sáicai Diosru. ²⁸Jái éejoocoo liácoo lichácaaleerrau, wáairriu liácoo carroza rícuu ya liliá'ee liácoo licáashtemi liá'a cáiwadedacai Dios chuáni báinacu, jí'ineerri Isaías.

²⁹Espíritu má'ee Feliperru: "Jiáyu jírrúniu lirrú liérra carrozaca."

³⁰Quéecha'inaami Felipe lirrúnico, léemi'e etiope liliá liácoo Isaías cáashtemica; néenee Felipe sáta léemiu jíni:

—¿Jiá léenaa jéemica léja liérra jiliéni jiyáca?

³¹Léeba'ee liá'a etiopeca:

—¿Chítá quéewoo'u nuá léenaa nuéemiqui jiníni, jiní yáa léenaa líiwa nulí?

Néenee lisáta Felipe yúcha quéewique'e lírracoo liwáacoo léema nácu.

³²Liá'a tánerricoo cáashta íta'aa liliéni liyáca liwówau limáca:

"Natéete liyá jicá'a áabai oveja natéeni náiinuactalacani;

jicá'a áabai oveja máachu, máaquerricoo manúma nanáneewa ná'a dáulenai nayá líchuna,

chacábacanaa liérra washiálicuerrica jócu liméecu linúmau.

³³Carrúni jináatate namédacani, ya jócu naméda lirrú machácanica;

¿tána éewa natáania litáqueenaimi nácueji?

Jiníwata licáwica nédani cainabi ítacha."

³⁴Liá'a cawénii washiálicuerri etiopeca, lisáta léemiu Felipe:

—Jíiwate nulí, yáawaiyini, ¿tána nácueji litáania liyá léji liéni caiiwapedacai Dios chuáni báinacu, linácu liyá jájiu o báqueerriweeca?

³⁵Néenee Felipe, liwína cáashta liliácta liyá quéecha nácu, etiope liéni liyáca, líiwa lirrú sáicai chuánshi Jesús nácue sái. ³⁶Mátacachu, nabésunau áabai shiátai yácta, limá'ee liá'a cawéni washiálicuerrica:

—Áani ái shiátai já'a; ¿nuéewaminaa nubáutisacoo?

[³⁷Felipe má'ee lirrú:

—Jéebidacta quinínama jiwówa yáajchau, éewerriu.

Liá'a washiálicuerri léeba'ee:

—Nuéebida Jesucristocala Dios Cúulee.]

³⁸Néenee liwána carroza bárruacoo; jáiwa náurrucoo chámataanaa shiátai yáacula, jáiwa Felipe báutisa liá'a etiopeca. ³⁹Quéecha'inaa najiácoo shiátai yáucha, Espíritu Wawácali shínaa litée Felipemi, liá'a cawénii washiálicuerrica jócu léejoo licába mawiá jíni; ne liyá mamáarraca lijínacoo lishínaa iníjbaa lícuu sáicta wérri liwówa. ⁴⁰Felipe fínu'e Azótola, ya libésunau chacáalee jútainimi líiwa liácoo sáicai chuánshica cáashia línu Cesareala.

Saulo éejueda'inaa liyáu Diosru (Hch 22:6-16; 26:12-18)

9 ¹Nácula, Saulo jócai fíyabau libáulida línuu ná'a éebidenica linácu liá'a Jesúsca. Tánta, liáu sacerdótebini wácanai néerra, ²tánta lisáta

liúcha cáashta léewaque'e limédacani, liáque'iu sinagogala chacáalee jí'ineerri Damasco, wówerri liácoo limúrruca ná'a éebidenaica Jesús chuáni nácu, chaléjta washiállicuenai íina léccchoo, natéequ'e nayá preso Jerusalén rícula. ³Ne urrúni'inaami líinu liácoo chacáalee Damasco, áabai cámarrashi íinuerri áaqueji quéena litéequ'e cawíquinta. ⁴Saulo cárriu cainabi rictúla, léemi áabai chuánshi mairri lirrú: “Saulo, Saulo, ¿tánda jicánaqueda tuyá?”

⁵Saulo sáta léemiu: “¿Tána jiyá, nuwácali?” Liwítama éeba lichuáni: “Nuyáwa Jesús, léja liá'a chái jicánaqueda jimácoo.” ⁶Jibárroo jiwarroo chacáalee rícula, néerraminaa náiiwa jirrú liá'a jimédani'inaaca.

⁷Ná'a yáainecoo séewirri Saulo yáajcha cáarruni wérri, néemicá áabai chuánshi, ne quiní nacábani. ⁸Jáiwa, Saulo bárruawai cainabi ítacha; ne liméecu'inaa lituúu jócu léewa licábaca. Jáiwa nawína licáaji nácu natéequ'e liyá Damasco rícula. ⁹Néeni liyá matálíi éerri jócai éewa licábaca, jócai íya ya jócai firra shiáti.

¹⁰Á'a Damasco báqueerri washiállicuerri éebiderri Dios chuáni jí'ineerri Ananías, Dios íyadaniu lirrú licábani lituúrricuejiu ya limá lirrú: “¡Ananías!” Jáiwa léeba lichuáni: “nuyá liéni yáa áani, nuwácali.”

¹¹Liá'a liwácalica ma lirrú: “Jibárroo ya jiáu jiwína liá'a cáaye jí'ineerri Machácani, Judas iibana néeni, lisáta jéemiu báqueerri washiállicuerri Tarso néenee sói, jí'ineerri Saulo. Sáterriu liyáca, ¹²licába lituúrricuejiu báqueerri jí'ineerri Ananías wárruerriu lichánaa licáajiu líta'aa léewaque'e licába báaniu.”

¹³Ne léemi'inaami, Ananías má'ee: “Nuwácali, íchaba táania nulí linácu liáni washiállicuerrica, líiwanaa liá'a máashii limédanica Jerusalén rícu jishínaa chóniwenai majíconaani. ¹⁴Chóque'e íinuerri áani, nawánacaala nácu ná'a sacerdótebini wácaica, natéequ'e preso quinínama ná'a mánulicuenai jijí'inaa.”

¹⁵Ne liwácali ma lirrú: “Jiá namówai, léca liérra washiállicuerrica nuníwaní litáaniaque'e nují'inaa áabi chóniwenairru bájirra cainabi ítala, ya nashínaa reybinirru, léquichu israelítabinirru. ¹⁶Nuyá nuyadaminaa lirrú máanui carrúni jináatau'inaa liyá nunácu.”

¹⁷Ananías yáu chalée cuíta néerra Saulo yáctaca. Liwárrua'inaami liácoo limáaca licáajiu linácu, ya limá lirrú:

—Nuéenajirri Saulo, liá'a nuwácali Jesús, liá'a jicábanimi iníjbaa lícu jíinuctani, jiácoo nuyá libánuani jéewaque'e jicába báaniu, quéewaque'e cashiámu jimácacoo Espíritu Santoyu.

¹⁸Néenimichu licáu Saulo tuí rícueji jicá'a chíchubeshi, jáiwa léewa licábacai. Jáiwa libárruawai libáutisawai. ¹⁹Jáiwa líyai, jáiwa cadánani jíni, jáiwa limáacau pítui éerri rími náajcha ná'a éebidenai Dios chuáni nácu Damasco rícu.

Saulo íiwerri Dios chuáni Damasco rícu

²⁰Liáwinaami Saulo lichána íwa Dios náawa sinagoga lícu, Jesús liá'a Dios Cúuleeca. ²¹Quinínama ná'a éemenai canacáarruda'ewoo néemicani, ya namá'ee:

—¿Jócai liyá léji liéni cánaquedeerri Jerusalén rícu liáni náa'a táanianai Jesús chuáni nácu? ¿Jócai liyá báaniu léji liéni chái ínu áani liwína preso náa'a éebidenai Jesús nácu, litée léejuedaque'e nayá sacerdótebini wácanairru?

22 Ne liá'a Saulo táanierri ne jócai cáarrunaa, limáaca nayá mawítee náa'a judíobini yéenai Damasco rícu, íiyaderri yáawaa lé'e liá'a Jesús léewa'ee Mesías liárra.

Saulo máanerriu judíobini yúcha

23 Jái'inaami íchaba éerri bésunawai, náa'a judíobini natáania nayá wáacoo náinuaque'e Saulo. **24** Jáiwa liá léenaa jíni. Éerrinacu ya táayee nanénda liyá linúma lícu liá'a chacáaleeca náinuaque'iní. **25** Ne náa'a éebidenai Jesús nácu namáaca liyá áabai canasto máanui rícu, ne áabai táayee náurrucueda liyá bádanicaishi máanui ríjcuederri chacáalee. Cháwa limánicoo jírra.

Saulo yáairri Jerusalén néerra

26 Jái'inaami línu Saulo Jerusalén néerra, liwówai liáawacacoo náajcha náa'a éebidenai Jesús nácu; ne nayá quinínama cáarru nacába liyá, jiníwata jócai néebida Pablo yáawaiyi máacaca liwówau Jesús nácu léccchoo. **27** Ne jáiwa Bernabé téé jíni, lfyada apóstolubinirru jíni Saulo cába'ee Jesús iníjbaa lícu, jáiwa'ee liwácali Jesús táania lirrú, né'e Damasco rícu Saulo íiwa'ee Jesús nácu jócai cáarrunaa. **28** Jáiwa Saulo máacawai Jerusalén rícu, ya jína-neerriu náajcha. Táanierri liwácali Jesús nácu cadánani liwówa. **29** Táanierri náajcha ya méda yáquerri náajcha judíobini ná'a táanianai Griego; ne náani nawówaini náinuaqua. **30** Náa'a áabi éebidenai Dios chuáni, náa'a náa léenaa nawówai náinuacani, natée Saulo lirrícula liá'a chacáalee jí'ineerri Cesarea, néenee nabánua liyá chacáalee jí'ineerri Tarso.

31 Néenee liá'a iglésiaca, quinínama liá'a cainabica Judea shínaaca, Galilea shínaaca ya Samaria chaiwíteemi yácaja, ya mamáarracai dáwinacoo Dios wíteeshi nácu. Yáainai Carrúicai yáajaba nawácali Jesús nácuu, ya liyúida liyá liá'a wíteeshi Espíritu Santoyu, mawí dáwinacoo liácoo namáanabacoo náa'a éebidenai Jesús nácu.

Pé'eru chúní liá'a Eneasca

32 Pé'eru, jínaneerriu íchaba cainabi ítaba, licábaque'e liácoo náa'a éebidenica wawácali Jesús nácu. Áji éerri léquichoo liáu licába náa'a éebidenai Jesús chuáni nácu yéenai chacáalee rícu jí'ineerri Lida.

33 Néeni línu báqueerri washíalicuerri jí'ineerri Eneas, jái'e liwáalia ocho camuí liyá yáarrubaishi íta'aa, macáwai. **34** Pé'eru ma lirrú:

—Eneas, Jesucristo chúnearri'inaa jiyá. Jibárroo ya jichúni jiárrubaimiu.

Eneas bárroowai cawíquinta. ³⁵Ya ná'a yéenai quinínama Lida néeni ya Sarón rícu nacábani bárroo quinínama, jáiwa néejueda nayáu Nawácali Jesúsru.

Tabita éejuechoo rucáwiacoo

³⁶Liyáali éerri liyáte lirrícu liá'a chacáaleeca jí'ineerri Jope, báquetoo éebidechoo Jesús chuáni jí'ineechoo Tabita, griego liwówayu limáca Dorcas. Ruáni íinetooaca ruméda séewirri sáicai ya ruyúdaca ná'a carrúni jináatanica. ³⁷Liyáali éerrica, ruá'a Dorcas rubálinawai néenee máanali ruyái. Rumáshicaimi nanís'a inaa nabádedaqui jíni, namáaca ruyá áabai cuarto rícu áacai piso rícu. ³⁸Jope yéerri urrúni Lida, Pé'eru yáctaca; ne ná'a náa léenaa ná'a éebidenai Jesús chuáni, Pé'eru néeni yáca, nabánua chámata washiálicuenai náiiwa lirrú: “Jínu chérra Jope néerra madéjccanaa.”

³⁹Ya Pé'eru yáairriu náajcha. Línu'inaami néerra natée liyá cuarto licúla ruyácta ruá'a mashíquishimi. Ne nayá quinínama ná'a íinaca máanirrínica yáainai Pé'eru téji náichaca, náyada náabalau ya natúnicue Dorcas médanimi'e quéech'a inaa'ee cáwi ruyá. ⁴⁰Pé'eru wána najiácoo quinínama, jáiwa litúyawai ya lisáta Dios; néenee licába ruá'a máanaliuca, limá:

—¡Tabita, jibárroo!

Ruyá ruméecoo rutuúu, rucába inaa Pé'eru jáiwa ruwáawai. ⁴¹Jáiwa liwína rucáaji nácu libárrueda ruyá; jáiwa limáida ná'a éebidenai Jesús chuáni ya ná'a máanirrinica, líyada ruyá cáwi. ⁴²Liéni quinínama náa léenaa chacáalee Jope shínaaca ya íchaba éebida wawácali Jesús. ⁴³Pé'eru máacau néeni íchaba éerri lirrícu liá'a chacáaleeca, áabai cuítá báqueerri íibana cachúnicaí íimanaashi jí'ineerri'e Simón.

Pé'eru ya Cornelio

10 ¹Liyáte chacáalee jí'ineerri Cesarea, báqueerri washiálicuerri jí'ineerri Cornelio, wánacaleerri áabi soldado jí'ineenai Italiano. ²Báqueerri washiálicuerri sáicai wérri, quinínama léenajinai yáajcha liá sáicai Diosru. Yáirri manuába warrúwa léccchoo liyúdaque'e ná'a judíobini carrúni jináatanica, ya séewirri lisáta Dios léccchoo. ³Áabai éerri táicalate las trésmi, licábate lituírricu sáiu:

Licába jucámmarranaa báqueerri ángel Dios shínaa, liwárroo liyáctala limá lirrú: “¡Cornelio!” ⁴Jáiwa Cornelio cába lítalai liá'a ángel, licáarruni íibejiu lisáta léemiu liyá: “¿Tána jiwówai, nuwácali?” Ángel ma lirrú: “Dios éemi jichuáni ya licába léccchoo liá'a jimédani náajcha ná'a jiyúdcala carrúni jináatani. ⁵Jibánua báqueerri liá'a chacáalee jí'ineerri Jope jiwánaque'e línu liá'a Simónca, ya áabai lijí'inaa léccchoo Pé'eru. ⁶Ái yéerri áabai cuítá rícu báqueerri jí'ineerri Simón, báqueerri cachúnicaí íimanaashi yéerri manuá tácoowa.”

⁷Jái'inaa ángelmi yáawai liá'a táania rími lirrú, Cornelio máida chámata cashírruedacani ya báqueerri soldado bájialai éebidaca ya liá'a líisainica.

⁸Líawinaami'inaa líiwa nalí jíni libánua nayá chacáalee jí'ineerri Jope.

⁹Cajójchanaami, léjtaminaa wíyaicumi, nácula náawa iníjbaa urrúni Joperru, Pé'eru írrau lisáta Dios cuítaba lícu. ¹⁰Sámui wówa ne liwówai'e líyaca, nácula naméda nayá líya, licába'ee lituírricu sáiu:

¹¹licába'ee éerri méecucoo lirrú, yá'ee liúrrucocoo lirrú cainabi ítala, áabai újni sábanaca máanui bájerriu quinínama ná'a cuatro lijuátaca.

¹²Líibi liá'a sábanaca nayá'ee quinínama cuéshinai cábacanaa ná'a wáalianai cuatro náibau, ya léccchoo ná'a cuéshinai yáarrudenaico ya léccchoo ná'a míshiiduca. ¹³Pé'eru éemi áabai chuánshi mairri lirrú:

"Jibárroo Pé'eru, jínuani ya jíyani."

¹⁴Pé'eru éeba'ee lichuáni: "Jócai, nuwácali, nuyá jócai íyacají íyacaishi casáculai, jócaimi línda wáaya liá'a ley Moisés shínaaca." ¹⁵Léemi lichuáni wítama báaniu, limá lirrú: "Liá'a Dios yáni jí'inaa sáicai, ujimá máashiicalani."

¹⁶Jái matálachu libésunacuwai, jáiwa sábana írrau báaniu áacairra.

¹⁷Pé'eru urrúni wérri wówa, limá'ee lirrúwoo chíashia liwówau limá jiliérra liá'a licábanu lituírricu, náiiinu'inaami néerra ná'a Cornelio shínaa washiálicuenai cuíta núma néeni, sátenai'e náacoo néemu Simón íibana nácu. ¹⁸Náiiinu'inaa néerra, nasáta néemu cadánani, jáicta'ee néeni liérra jí'ineerri Simón, chái namájirru léccchoo lji'inaa Pé'eru.

¹⁹Ne nácula Pé'eru újnibi édacanirriu liyáca linácu liá'a licábani lituírricuu, liá'a Espíritu Santoca limá lirrú: "Jicábateni, matálitai washiálicuenai namúrru jiyá. ²⁰Jibárroo, jiúrrucoo jiáu náajcha ujiásacala, jiníwata nuyáwa bánuua nayá."

²¹Pé'eru yúrrucoo limá nalí ná'a washiálicuenaina:

—Nuyáwajani liá'a chái imúrruca. ¿Tána íinu imédacai?

²²Nayá néeba chá'a:

—Wayá ínuenai liwánacaala nácu liá'a Cornélioca, báqueerri washiálicuerri majíconai, yá'ee sáicai wérri Diosru. Quinínama ná'a judíobini cawáuntani ya nawówaini. Báqueerri ángel Dios shínaa limá'ee lirrú, quéewiquini'e limáida jiyá jiáqueni'eewoo líibana néerra, léemiquini'e jirrú táchashia jimáni'inaa lirrú.

²³Néenee Pé'eru wána nawárruacoo, jáiwa namáa néeni liyáali táayee. Cajójchanaami, jáiwa Pé'erumi yáu náajcha, ya áabi mawí éebidenai Dios chuáni Jope néenee sána, yáau liájcha.

²⁴Néenee cajójchanaami náiiinu Cesarea néerra, chalée Cornelio néndactala liyá nayá, náajcha ná'a áabi chóniwenai léenaaja, ya lijúnicaí urrúni rími, nayá'ee ná'a Cornelio mайдани'inaica. ²⁵Quéecha'inaami Pé'eru íinu líibana néerra, jáiwa Cornelio jiáu lijúntedacani, jáiwa litúywai lináneewa liá lirrú sáicai. ²⁶Pé'eru nácuda liyá limá lirrú:

—Jibárroo jíibayu, nuyá chái washiálicuerri léccchoo jicá'a jiyá.

²⁷Nácula litáania liácoo liájcha, liwárroo'inau liácoo líinu íchaba chóniwenai yáainai macábaita. ²⁸Pé'eru ma nalí:

—Iyá yáine léenaa liá'a judíobini wítee jócai línda liyá litáania áabi chóniwenai yáajcha ya nawárroo'inau áabi fíbana licúla. Ne liá'a Dios éewiderri nuyá jócubeecha nují'inaa máashiicai nuyá ya jócubeecha casácula nuyá quiní chóniwenairru. ²⁹Tándawa, náiiwa'inaa nulí jíni, nuínu'inaa jócaita nuínuque'e numéda nuyá máashiica. Nuwówai nuá léenaa tándashia namáida nuyá.

³⁰Cornelio éeba jíni:

—Jái cuatro éerri néenee, léeminaa hóraa léja liáni, nuyá yáairri núbana rícuu yúnerri nuyáca ya méderri oración liyáali táicala, jáiwa báqueerri washiálicuerri iyadau nulí balíbali íibala. ³¹Limá nulí: ‘Cornelio, Dios éemi jishínaa jisátauc oo, lédacaní'eewoo linácu liá'a jiyúdayu ná'a carrúni jináatanica. ³²Jiwána líinu jiliá'a chacáalee jí'ineerri Jope, jiwána líinu néenee liá'a Simónca, liyá chái jí'inaa léccchoo Pé'eru. Ái ya Simón fíbana rícu léccchoo, báqueerri cachúnícái fíimanaashi yáairri manuá tácoowa.’ ³³Tánda nuwána nácu namúrru jiyá madéjcanaa, ne jiyá nuáni léenaa méda jiliérra. Wayá náani ya áani quinínama Dios náneewa, ne wawówai wéemi jírru liá'a wawácali bánuani jíiwa walí.

Pé'eru táanierri Cornelio fíbana rícu

³⁴Jáiwa Pé'eru lichána táania liyácai, limá cháa:

—Ta nuá léenaa yáawaiyi Dios jócai cába báawacha áabi chóniwenai yúcha, ³⁵jócta matuínaami cásnabi ítabaa liwínani nanácucha ná'a eebidenaicani ná'a cawáuntai liyá ya naméda sáicai. ³⁶Dios táania nalí ná'a Israel tákueenairru, fíwenai chuánshi sáitacta nawówa Jesucristo chuániyu, léwa'ee quinínama Wácali. ³⁷Iyá yáinai léenaa sáica linácu liá'a bésuneerricoo quinínama liá'a cásnabica nashínaa ná'a judíobinica, lichána á'a Galilea néerra, liáwinaami liá'a Juan fíwanaa liá'a narrúnaa nabáutisacoo. ³⁸Yáa léenate liá Dios cashiámui liwíteeyu, ya Espíritu Santoyu liá'a Jesús Nazaret néenee sái, ya liá'a Jesús jináneerriu liméda sáicai, ya lichúnica ná'a quinínama ná'a carrúni jináatanica lirrú liá'a lidánaniyu liá'a Wawásimica. Léewa liméda liáni jiníwata Dios yáani yáajcha. ³⁹Wayá léccchoo wacábani quinínama liá'a limédanica liá'a Jesúsc a á'a líta'aa liá'a Judeaca ya á'a Jerusalén rícu. Liáwinaami liá'a náinua jíni, nacuájidani áabai cruz nácu. ⁴⁰Né'e Dios cárveda jíni matáli éerri rícula, jáiwa liméda líyadawai walí. ⁴¹Jócai iyadau quinínama chóniwenairru, walí rímjia, ná'a Dios níwanica quéecha ná'a quéewique'e wáiiwa quinínama wáyu léenaa linácu. Wayá fíyenai ya wáirra liájcha liáwinaami liá'a licáwia'inau. ⁴²Liyá bánuwa wayá wáiiwaque'e chóniwenairru, lé'e liá'a Dios máacanica nawácali ná'a

chóniwsenaica, cáberri liá'a máashiica ya liá'a sáicaica cáberri'inaa cáwnica ya ná'a máanalínica. ⁴³Quinínama ná'a íiwadedenai Dios chuáni báinacu ná'a táanianaica Jesús nácu, ya namá léccchoo tánashia ná'a éebidenai linácu, narríshibia'ee linácu méetuerri'inaa najíconaa —Pé'eru má'ee nalí.

Ná'a jócani judíobini narríshibia Espíritu Santo léccchoo

⁴⁴Újnibi Pé'eru táanierri liyáca, liyáali éerri Espíritu Santo finu náta'aa ná'a éemenai nayáca liá'a Dios chuáni líiwani liyá nácu. ⁴⁵Ya ná'a éebidenica Dios chuáni nácu natáqueenabiminaa israelítabini, íinuenai Pé'eru yáajcha, nacáarruda'eewoo nacábacani Espíritu Santo wínaca nayá léccchoo ná'a jócani judíobini, ⁴⁶néemi'e natáania áabi chuánshi báawatayu, ya naméda sáicai Diosru. ⁴⁷Néenee Pé'eru má'ee:

—¿Ya nayá jócani'eewoo léccchoo nabáutisacuwai, náani chóniwsenaica cháni ríshibia Espíritu Santo léjta wayá?

⁴⁸Jáwa libánua nayái nabáutisaque'iu lijí'linaa nácu liá'a Jesucristoca. Liáwinaami ná'a chóniwsenaica namá lirrú quéewique'ini'e limáacacoo náajcha áabi éerri rími mawí.

Pé'eru íiwa chuánshi iglésiabinirru Jerusalén rícu

11 ¹Ná'a apóstolubinica ya ná'a néenajinai yáainai Judea rícu ²néemi'e chuánshi léccchoo ná'a jócai judíobini nawína'ee Dios chuáni léccchoo. ³Ne Pé'eru éejoo'inau Jerusalén néerra, natáania máashii linácu ná'a éebidenai Dios chuáni natáqueenabimi ná'a israelítabini.

³Nasáta léemiu liyá:

—¿Tánta jiwarroo náibirra ná'a jócani judíobini, jáwa jimáacoo náajchai, ne tánta jíya náajcha?

⁴Pé'eru íiwa nalí lidáni néenee quinínama liá'a libésunaucoo. Limánalí:

⁵—Nuyá yáairri chacáalee jí'ineerri Jope, nácula nutáania Dios yáajcha, nuwáalia áabai nutuírricu sói: Nucába jicá'a áabai sábana máanui nabájerriu ná'a cuatro lijuátaca, íinuerri éerri néenee chalée tuyáctalaca. ⁶Jáwa nucába sáica jíni tánashia yáa lirrícui, jáwa nucába líibi cuéshinai cuatroni síba, ya cuéshinai cawálani, ya ná'a yáarrudenaicoo cainabi íta'aa ya ná'a míshiiduca. ⁷Jáwa nuéemi lichuáni wítama mérri nulí: 'Jibárroo, Pé'eru, jíinuani ya jíyani.' ⁸Nuyá éeberri: 'Jócai, Nuwácali, quiní wárruerriu nunúma lícu máashiica ya casáculai.' ⁹Néenee lichuáni wítama éerri néeneeji léejoo litáania nulí: 'Liá'a Dios yáni jí'inaa sáicai, ujimá máashiicalani.' ¹⁰Liáni jái bésunacuwai matálitchu, jáwa quinínama léejoo lírracuwai áacairra. ¹¹Liyáalimi, matálitai washiálicuenai nabánuani Cesarea néenee sána namúrru nuyá, náinu cuíta néerra á'a nuyáctalaca. ¹²Liá'a Espíritu Santoca libánua

nuyá, jócubeecha né'e nuásacala, nuáquene'eewoo náajcha. Ya náani seis nuéenajinaica yáaineu nuájcha léchchoo. Quinínama wawárruacoo áabai cuíta rícu báqueerri washiálicuerri shínaa,¹³ líiwa walí licábá'ee báqueerri ángel líibana rícu, licábá báqueerri ángel bárruacoo, limá lirrú: Jibánuá áabibi chalée chacáalee rícula jí'ineerri Jope, jiwánaque'e líinu néenee liá'a jí'ineerri Simónca, ya áabai lijí'inaa léchchoo Pé'eru.

¹⁴ Limámina jírrújoo chíashia'eewoo wáseda jiyá ya quinínama yáainai jíbanaa lícu. ¹⁵ Quéecha'inaami nutáania nalí, Espíritu Santo íinu'inaami náta'aa, léjta líinu'inaami wáta'a quéecha. ¹⁶ Jáiwa nuédacani linácu liáni wawácali mánimica: 'Yáawaiyi Juan báutisa shiátaiyu, ne iyámina báutiseene'inau Espíritu Santoyu.' ¹⁷ Wée sáicai, Dios yácta nalí léchchoo, léjta liá'a Dios yáni walí, wayá éebidenaica wawácali Jesucristo nácu, jítána nuyái nuyáque'e Dios júnta?

¹⁸ Quéecha'inaami ná'a néenajinai yáainai Jerusalén néeni néemi'inaa liáni chuánshica, jáiwa manúma nayái, jáiwa naméda sáicai Diosrui namá'ee:

—¡Namá'ee léquichoo ná'a jócani judíobini liá'e nalí néejooque'iu wawácali Diosru, nénaque'e liá'a cáwicashi jócai amáarra!

Liá'a iglesia Antioquía néenee sáica

¹⁹ Liáwinaami liá'a Esteban máanaliticamica, jáiwa nacánaquedenai náji ná'a éebidenaica Dios chuáni, néewau nacánacacuwai cáinabi jí'ineerri Fenicia, Chipre ya Antioquía. Néerra náiiwa nalí ná'a judío-binica chuánshi sáicai, jócaita ábirru. ²⁰ Ne máyabayaca, áabi éebidenai Dios chuáni Chipre néenee sána ya Cirene néenee sána, náinu chacáalee jí'ineerri Antioquía néerra, jáiwa natáania nalí léquichoo ná'a jócani judíobini, náiiwa nalí sáicai chuánshi nácu linácu liá'a Jesús, wawácalica.

²¹ Liá'a Dios wítee cadánani yéerri náajcha, tánda íchaba máaca nawí-teemiu ajuítemi, jáiwa néebida Jesús nácuwai.

²² Ná'a iglesia Jerusalén néenee sána, néemi'inaami liáni chuánshica, nabánuá Bernabé Antioquía néerra. ²³ Quéecha'inaami Bernabé íinu néerra, licábá Dios túya nayáu, sáicta wérri liwówa. Liá nawítee quinínama namáaca nawówau cadánani linácu liá'a éebidani Jesús nácu.

²⁴ Jiníwata liá'a Bernabé washiálicuerri sáicai, cashiámui Espíritu Santoyu ya éebiderri. Tández íchaba chóniwenai máaca nawówau Wawácali nácu.

²⁵ Liáwinaami liáni, Bernabé yáairri áabai chacáalee jí'ineerri Tarso néerra, limúrru Saulo. ²⁶ Líinu'inaami linácu, jáiwa litée jíni Antioquía. Néenee nayá yáajcha ná'a iglesia ísanaca áabai camuí quinínama, néewida íchaba chóniwenai. Antioquía néeniwa ná'a éewidenaicoo nácta nají'inaa ná'a quéechanacu sánaca cristianobinica.

²⁷ Liyáali éerri, áabi quéewidacai Dios chuáni yáaineu Jerusalén néenee Antioquía néerra. ²⁸ Báqueerri néenaa ná'a jí'ineerri Agabo,

jáiwa libárruawai Espíritu ma lirrú, líiwa'ee áabai ínaaishi wérri íinuerri'inaa'ee quinínama cainabi ítala, jáiwa libésunawai yáawaa, léerdimi liá'a wánacaleerri jí'ineerri Claudio.²⁹ Jáiwa náa'a éebidenai Dios chuáni nácu Antioquía néenee sánaca, jáiwa nawówai nabánuia nayúda nayájoo náa'a néenajinai yéenai Judea néeni, bácainaa tánashia néenaani náacai.³⁰ Jáiwa naméda cha jíni, nawánaca liá'a Bernabé ya Saulo, natée nalí nayúdau'naa nayá náa'a salínaica yéenai Judea néeni.

Santiago máanalica ya nawárrueda Pé'eru cuíta manúmai rícula

12 ¹Liyáali éerrimi, liá'a rey Heródesmi, jáiwa lichánau licána-quedani nayá náa'a áabi iglesia ísana. ²Libánua líinua espada númayu Santiagoomi, liá'a Juan éenajirrimica. ³Licábaca'ee sáica licáacoo judíobinirru, jáiwa nawína preso Pé'erumi. Liáni bésunawai liyáali éerri fiesta'inaami, náaya'inaami páani jócai múrracau. ⁴Liáwinaamite nawína liyá preso, Herodes wána naníqui liyá Pé'eruca cuíta manúmai ricúla, éedenai nayáca natuínaa cuatro grupo soldado, ne cuatro soldado grupo namáni máanubaca. Liwówaini líyadaca chóniwenai náneewa quinínama, liáwinaami liá'a fiesta jí'ineerri pascua. ⁵Liyáali Pé'eru yéerri cuíta manúmai rícula, natúyani wérri, ne náa'a iglesia ísanaca mamáarracani sáta linácu Dios yúcha cadánani wérri.

Dios jéda Pé'eru cuíta manúmai yúcha

⁶Áabai táayee libéecha liyáali éerri Herodes íyadacta'inaamini chóni-wenairruni, Pé'eru máairri liyáca chámata soldado éemanacu, bájerriu chámai cadénayu, nácula áabi soldado yéenai túyenai linúma liá'a cuíta manúmaica. ⁷Cawíquinta báqueerri ángel íyadacoo Wawácali shínaa, jáiwa cashiámu cámarrashiyu liá'a cuíta manúmaica. Liá'a ángel lidúnú Pé'eru bárrai nácu, jáiwa licáweda jíni, limá lirrú: “¡Jibárroo cálicu!” Liyáalimi cadena licáwai Pé'eru cáaji nácula, ⁸jáiwa ángel ma lirrúi: “Jisúwa jíibalau, jisúwa jishínaa sandalias.” Cháwa Pé'eru médacani, ángel ma lirrú báaniu: “Jisúwa jishínaa capau wayúwai.”

⁹Pé'eru yáau líshirricu liá'a ángel, jócai liá léenaa yáawashia liá'a ángel médanica. Cájbami lirrúta'ee lituírricu sái chái licábaca. ¹⁰Ne nabésuneda quéechanacu sána catúyacanica, néenee néejoo nabésuneda áabi catúyacani báaniu, ne náiu'inaami néerra linánibala jiárrui néerra yáairri bináawe, jáiwa liméecu liá'a linánibala bácai. Najiá'inaamiwai, nanísá'inaami najínacuwai áabai cáaye, ángel máaca liyá bácai.

¹¹Jáiwa cawítee Pé'erumi, limá'ee: “Chóque'e nucába yáawaiyi, liá'a Wawácali, bánuerri nulí ángel litúyaque'e nuyá Herodes yúcha, náucha léccchoo náa'a quinínama judíobini wówaini naméda nuájcha.” ¹²Liáni léenaa jíni, Pé'eru yáau cuíta María síbana néerra, ruá'a Juan túwaca, jí'ineerri léccchoo Marcos, íchabacta náawacacoo natáania Dios yáajcha.

¹³ Limáida liá'a cuítá núma yéerri cáaye rícueji, báquetoo miyácau jí'ineechoo Rode rujiáu rucába tánashia jíni. ¹⁴ Rucúnusia'inaa ruéemi Pé'eru wawítama, jáiwa sáicta ruwówai jócuwa ruméecu lirrúi, jáiwa rucánacawai cuítá licúla ruíwa nalíni, Pé'eru yáairri cuítá núma lícu.

¹⁵ Nayá namá rulí:

—¡Jiyá mawítee!

Ruyá rumá yáawaiyii. Nayá namá'ee:

—Jócai liyá, léwa jishínaa ángel liérra.

¹⁶ Nácula, liyá Pé'eru mamáarracai limáida nalí cuítá núma licué. Naméecu'inaamini, ya nacába liyá, jáiwa nacáarrudawai. ¹⁷ Ne liyá liméda nalí licáajiu, manúmataque'e nayá, jáiwa líiwa nalí jíni chítashia liwácali jéda liyá cuítá manúmai rícueji. Jáiwa limá:

—Jíiwa liáni Santigorru ya léenajinairru.

Jáiwa lijíawai liáu báawachalai.

¹⁸ Quéech'a'inaami jucámarracai, jáiwa natáania matuínaami nayá wáacoo ná'a soldado, jiníwata jócta náa léenaa chítashia nabésunau'u jíni Pé'eru yáajcha. ¹⁹ Jáiwa Herodes bánuua namúrruqui jíni, ne jóca néenaa náiinuqui jíni, liáni náata ná'a guárdiaca, jáiwa liwána náiinu nayái. Liáwinaami liáni, Herodes jiáu Judea yúcha, jáiwa liáu liyácai Cesarea néerra.

Dios cástigaa Herodes Agripa

²⁰ Herodes íiwrri wówa náajcha ná'a chóniwenai yéenaica chacáalee jí'ineerri Tiro ya Sidón. Tánda néenaa ná'a chóniwenaina náacoo natáania Herodes yáajcha, jáiwa'ee néenaa naméda najúnici liá'a Blástoca, báqueerri chóniwerri cawéni wérri liájabasai liá'a rey Heródesca. Tánda nabánuua nachuániu Blasto yáajcha Heródesru: Wayá jócai wówai wáiinua yácacoo jiájcha, jiníwata wayá cúnsguenai íyacaishi jishínaa cáinabi. Néenee léccchoo Blasto táania liájcha liá'a Heródesca, quéewique'e lirríshibia nayá. ²¹ Liyáali éerri lirríshibia'inaa jíni liá'a Heródesca lisúwa'ee líibalau rey shínanaa, jáiwa'ee liwárruawai lishínaa liárrubai íta'aa. Néenee'e máanui cábacoo litáania nalí. ²² Néenee'e chóniwenai nachána namáidada'ee: “¡Jócaíwa washiálicuerri liéni chái jitáania, wamá báqueerri Dios!” ²³ Liyáalimi'e, báqueerri ángel Dios shínaa liwána Herodes bálinacoo, jiníwata liá'a Herodes jócai méda Dios carrúninaa, cáberriu jicá'a dios. Néenee libéechalawoo máanali jíni éenishi íyani.

²⁴ Nácula'ee liá'a Dios chuánica cáarralerriu mamáarraca náiiwa quiní-nama cáinabi íta'aa.

²⁵ Bernabé ya Saulo nanís'a'inaa'eé nashínaa tráawaju Jerusalén rícu, néejoo'eewoo Antioquía néerra. Náajcha'eewoo natéé Juan lijí'inaa léqui-choo Marcos.

Bernabé ya Saulo nachána nashínaa tráawaju Diosru

13

¹Liá'a igléysiaca yéerri Antioquía ái íiwadedeerri Dios chuáni já'a ya éewiderri. Nayá Bernabé, Simón (yá'ee liá'a jí'ineerri léquichoo cachájulai), yá'ee Lucio Cirene néenee sái, Manaén (liá'a dáwinerricoo Herodes yáajcha, liá'a wánacaleerri Galilea rícu) ya Saulo. ²Áabai éerri, nácula'ee nayá'ee nayá culto rícu lirrú'e Wawácalica liyáali nayá jócai íya, yúnenai, liá'a Espíritu Santo má'ee nalí: “Ishírrí nulí liá'a Bernabé ya Saulo lirrú liá'a tráawajuca numáidani nayá nácu.” ³Néenee, liáwinaami na'óra'inaa ya nayúnaa léquichoo, namáaca'ee nacáajiu nanácu ya tá'ee náiiwa nanáwau nalí.

Téenai Dios chuáni Chipre néerra

⁴Espíritu Santo bánuua nayá, ná'a Bernabé ya Saulo ná'eewau áabai chacáalee jí'ineerri Seleucia, néene'e ná'eewau náurruc oo lancha ricúla náaque'iu áabai liwówai néerra jí'ineerri Chipre. ⁵Náiinu'inaa'ee liá'a lancha chánactacoo néeni jí'ineerri Salamina, liwówata néeni jí'ineerri Chipre. Jáiwa nachána'ee náiiwa Dios chuáni lirrícula liá'a sinagoga judío-bini shínaa, Juan yáairriu náajcha léquichoo jicá'a liá'a tálidedeerri nayá.

⁶Najína'eewau quinínama litéeji liá'a liwówaica náiinu'e áabai chacáalee jí'ineerri Pafos, náiinu'e báqueerri washiálicuerri camálicai judío jí'ineerri Barjesús, washiálicuerri canúma yúwicai jócai íiwa yáawaiyi Dios chuánica. ⁷Liéni camállicaica yáairri liyá liájcha liá'a wánacaleerrica jí'ineerri Sergio Paulo, washiálicuerri cawítee. Liá'a wánacaleerri libánuua namáidaca Bernabé ya Saulo, jiníwata wówairri léemica Dios chuáni. ⁸Ne liá'a camállicaica, lijí'inaa griégoyu Elimas, jócu'e liwówai wánacaleerri éebidaca Jesucristo nácu. ⁹Néenee liá'a Sauloca, jí'ineerri léquichoo Pablo, cashiámui Espíritu Santoyu, licába'ee ya lirrátueda'ee lirrú, ¹⁰limá'ee lirrú:

—;Canúma yúwicai, máashii wítee, Wawásimi cúulee, lijínai liá'a quinínama sáicaica! ¿Tánda jísai jináawida báawachala Dios chuáni? ¹¹Chóquejoo Dios cástiguerril'inaa jiyái: jiyá máauerri'linau matuí'inaa, íchaba éerriminaajoo, jiyá jócal'inaa éewa jicábaca cáiwia cámarraa. Liyáalimi'e camállicaica Elimasca limáaca'eewoo báitanacu catáwacai rícu, matuí jócali cába, limúrru'e báqueerri washiálicuerri téerri'inaa licáaji nácu jiníwata jócali cába. ¹²Wánacaleerri cábal'inaa jíni, jáiwa léebidai Dios chuáni nácui, jiníwata cáarruderriu léemica liá'a náiiwanica Jesucristo chuánica.

**Pablo ya Bernabé téenai Dios chuáni chacáalee
jí'ineerri Antioquía Pisidia shínaa**

¹³Pablo ya ná'a máinaicoo liájcha, náurruc oo á'a Pafos néeni lancha ricúla náaque'iu áabai chacáalee jí'ineerri Perge, cainabi íta'aa jí'ineerri

Panfilia; néenee Juan máacau éejoowai Jerusalén néerra. ¹⁴ Náiinu'inaa Perge néerrai nabésunau Antioquía néerra, yáairri urrúni Pisidia. Néenee, sábadoca, éerri nawówa íyabactacoo, nawárrua'eewoo sinagoga rícu, nawá'a'eeewawai. ¹⁵ Néenee ná'a sinagoga néenee sána, naliá'linaa cáashta shínaa ley ya ná'a íiwadedenai Dios chuáni báinacu, nawácanai ná'a sinagogaca namáida nalí ya namá'ee:

—Nuéenajinai, áicta iwáaliani iwówa lícuu já'a íiwa walíni wéemi áani sáicta'a wawówa yáajcha, íiwa walíni.

¹⁶ Néenee Pablo libárrua'eewau liméda licáajiu nalí manúmataque'e nayáca, limá'ee:

—Éemiu iyá, israelítabini, iyá chajá chóniwenai báawatani chuáni, cáarruni cába Dios. ¹⁷ Liá'a Dios shínaa chóniwenai Israel wíneerri wawérrinaibimi; liméda chacáalee wérrinai quéecha'inaa nayáca újnibi yáainai báawachala Egipto rícu, néenee lidánaniyu Diosca najiáu néenee lirrícucha liá'a cáinabica. ¹⁸ Dios guánta náajcha liá'a máashii namé-dani lirrú, chaléeni liá'a cáinabi jiníctala yéerri cájbami cuarenta camuí, ¹⁹ néenee limárda siete naciones cáinabi jí'ineerri Canaán, quéewique'e liá nalí cáinabi ná'a wawérrinaibimi. ²⁰ Quinínama liéni lidécudau újni cuatrocientos cincuenta camuí. Liáwinaami liá wánacaleenai chóni-wenairru cáashia liá'a léerdi liá'a íiwadederri Dios chuáni báinacumi jí'ineerri Samuel. ²¹ Néenee nasáta'ee báqueerri rey wánacaleerri'inaa, ne Dios yáa rey Saul licúulee liá'a Cisca, Benjamín éenajinaimirru; Saul rey cuarenta camuí. ²² Liáwinaamite Dios éeda liárru liá'a Saúlca, liá rey Davidruni, Dios má'ee David liúcha: ‘nuíinu liá'a washiálicuerri Davidca, licúulee liá'a Isaíca, washiálicuerri nugújtani, méderri quiní-nama liá'a nuwówainica’. ²³ Néenaa ná'a natáqueenaimi liá'a Davidca, néenaa Jesúsja, liá'a Dios bánuanica quéewique'e liwáseda israelítabini, léjta limáyu liá'a Diosca. ²⁴ Jóctanaa Jesús fínu, Juan jái íiwa Dios chuáni quinínama chóniwenai Israelru, limá nalí néejooque'iu Diosru nabautisaque'inii. ²⁵ Juan urrúni'inaa máanaliqui jíni limá'ee nalí: ‘Nuyá jócai léjta imáyu'u irrúwoo; ne liáwinaamijoo líinu báqueerri, nuyá jócai nuénaminaa nuwásaidaca líiba nácucha cotizas.’

²⁶ “Nuéenajinai Abrahám táqueenaimi, iyá báawacha sánaca cáarruni cába Dios: liéni chuánshica léewa éewerri litée iyá áacairra. ²⁷ Náa'la yéenaimica Jerusalén rícu, ya ná'a wánacaleenaica, jócani yáa léenaa tánashia Jesús, jócai néemi léquichoo náiiwani ná'a íiwadedenai Dios chuáni báinacu, liá'a cáashta iliánica sábado rícu; cháwa nalíwoojoo, namá'inaa Jesús rúnai'inaa máanalica, líinu'inaa néerra liá'a Dios máni nácucha báinacu. ²⁸ Jiní náiinuni linácu máashii limédanica néewaque'e náiinuacani, nasáta'ee Pilato yúcha nawánaque'e náiinuacani. ²⁹ Néenee liáwinaami, jái sámu liméda quinínama liá'a limáni nácucha Dios chuáni, náurrucueda cruz nácucha jíni, naquéni jíni. ³⁰ Ne Dios éejoo licáwiadacani.

³¹ Íchaba éerrite, Jesús íyadau nalí ná'a yáainemicoo liájcha Galilea Jerusalén néerra, ne chóque'e nayá ná'a táanenai Jesús nácu chóniwenairru.

³² “Ne cháwa wayá índenai wayá irrú liáni sáicai chuánshica: Liá'a Dios máni nácucha nalí ná'a wawérrinaimica, ³³ Ái Dios méda wáaj-chai, wayá natáqueenaimica. Liéni limédani léejueda Jesús cáwica, újni litánau rey David salmo chámái rícu, linácu liá'a Dios mánimi Jesúsr: ‘Jiyá nucúulee, nuyá jisáljinna yáawaiyi.’ ³⁴ Dios jái íifaqui jíni liyá éejuerri'inau cáwica, jócubeecha máashii liá'a lífinaaca, limá'inaate ná'a tánenaicoo: ‘Numédani'inaa liá'a majíconaa ya yáawaiyica numánimi Davidru báinacu.’ ³⁵ Tánda limá léquichoo áabai rícu: ‘Jócuminaa línda lináanai bádacoo liá'a lishínaa majíconaa cashírruedacaica.’ ³⁶ Néenee sáicani, yáawaiyi liá'a Davidca sírbeerri lirrú liá'a chóniwenaina lishínaa éerrimi, léjta Dios wánacaalau liyá, néeneete máanali jíni liáawacau liwérrinaibini náajchau, néenee lináanaimi bádawai. ³⁷ Ne lináanai liá'a Jesús, Dios éejuedani cáwicai, jócu bádacoo. ³⁸ Chái cábacanaa, nuéenajinai, iyá arrúnuaa yáa léenaa léca liá'a lipérldonaayu'u wajíconaa wáiliwani irrú Jesús iiwanaa rícueji. ³⁹ Ne ná'a quinínama máaqueñai nawówau Moisés shínaa ley nácu, jócai nawáalia bádedeeri'inaa najíconaa nácuejiu, ne chóque'e quinínama máaqueñai nawówau Jesús nácu libádeda najíconaa. ⁴⁰ Icábawa yúchaujoo, jócubeecha licáu inácula liá'a natánani ná'a íiwadenaica Dios chuáni báinacu:

⁴¹ ‘Icábani, iyáte cháaneenaicani,
icáarrudau ya amáarra iyái,
jiníwata ishínaa éerri numédaminaa máanui wówashica jócai éebida
nácu, áiquita iiwerri irrújani'i’.

⁴² Liá'a Pabloca ya ná'a lijúnicaica najiá'inau lirrícucha liá'a sinagogaca judíobini shínaa, ná'a jócani jiáu judíobini, namésuda'ee nayá néejooque'iu báaniu liá'a áabai sábadoca natáaniaque'e nalí quinínama liáni. ⁴³ Amáarrai'inaami liá'a náawacactacoo sinagoga rícu, íchaba judío ya ná'a báawache sánaca éebidenai nanácu ná'a judíobinica, jáiwa náau yáajchai Pablo ya Bernabé. Ya náa nawítee nayáquini'e machácani mamáarraca linácu liá'a Dios nísau'u limáida nayái.

⁴⁴ Liá'a áabai semana, sábado rícu, atéwa quinínama chóniwenai chacáalee rícu sána yáawaquenai'inau néemique'e Wawácali chuáni. ⁴⁵ Ne ná'a judíobinica nacába'inaa íchaba chóniwenai yáawacacuwai, jáiwa cadéni nayái, jóca áabenaa nawówa Pablo yáajchai, ya namá cacháni chuánshi Pablroru. ⁴⁶ Néenee liá'a Pabloca ya liá'a Bernabéca, natáania'ee cadánaniyu, namá'ee nalf:

—Wawáalia arrúnaaca wáiiwa Dios chuáni quéechanacu irrú iyá judíobinica; ne iyá jócani icábau icáwicaca jócai amáarra, yáaliminaa wáujoo nayáctala ná'a jócani judíobini. ⁴⁷ Jiníwata cháwa Dios bánuua wayá jírra, limá walí:

‘Numáaca jiyá jicá'a áabai cámarrashi quinínama chóniwénairru, itéé nuchuáni wásedeerri'inaa cáashia íínu amáarractala cáinabi.’

⁴⁸ Néemi'inaa jíni, náa'a jócani judíobini sáicta'ee nawówa nachána'eewoo namáca liá'a Dios chuánica sáicai; yá'ee néebida quinínama náa'a yáainai linácu liwínanica liáque'e nacáwica jócai amáarra. ⁴⁹ Cháwa náiiwa Wácalishi chuáni jírra quinínama cainabi. ⁵⁰ Ne náa'a judíobinica natáania'eé náajcha náa'a fína sáicani wérri ya cawéninica ya washiálicuenai cawéninica lirrícu liá'a chacáaleeca, natáania Pablo nácu ya Bernabé quéewique'e nacánaqued nayá, néewaque'e najédani lirrícucha liá'a cainabica. ⁵¹ Néenee Pablo ya líjúnicaica, jáiwa'ee natútuda náiiba nácu chau liá'a pucúpucubeeca, límáyu'inaa jócani nawówai Dios chuáni náa'a chóniwenaica, néenee náa'a éewawai Iconio néerra. ⁵² Ne náa'a eebidenaica cashiámuni Espíritu Santoyu ya sáictani wówa.

Pablo ya Bernabé Iconio rícula

14 ¹Liá'a chacáalee jí'ineerri Iconio, Pablo ya Bernabé nawárroo lirrícula chámataanaa liá'a sinagoga rícula judíobini shínaa, natáania'eé sáicai wérri chuánshica nalí, íchaba'ee chóniwenai eebida nalí liá'a náiiwanica, náa'a judíoca ya náa'a jócani judíobini. ² Ne náa'a judíobinica jócani eebida natáania máashii nalí náa'a jócani judío, nawánaque'e napénsaa máashii nanácucha náa'a néenajinaica. ³ Tánda náa'a apóstoluca namáaca'eewoo néeni íchaba éerri, máaqueñai nawówau Dios nácu natáania quinínama yáawaiyi Dios chuáni nácu; ya liá'a wawácalica íyada liá'a namánica liá'a níinaashica Dios wáalianica, liáyu nalí liwíteu namédacai shínaashica ya jócai nacába cají. ⁴ Ne náa'a chóniwenaica chacáalee rícu sánaca jócani áabena wówa, áabibi judíobini yáajcha, áabibi yéenai apóstolu yáajcha. ⁵ Néenee náa'a judíobinica, ya náa'a jócani judío natáania'eé náajcha náa'a wánacaleenaica nabásedaque'e nayá ya léquichoo náiihuaque'e nayá íibayu. ⁶ Ne Pablo ya Bernabé ná'inaa'eé léenaa jíni, jáiwa namániwai chacáalee jí'ineerri Listra rícula, ya léquichoo chacáalee jí'ineerri Derbe, chacáalee cainabi jí'ineerri Licaonia, ne cainabi líteeji sáica, ⁷néeni léquichoo náiiwa nalí Dios chuáni sáicaica.

Náiiinueda Pablo íibayu chacáalee Listra rícu

⁸ Liá'a chacáalee Listracá néeni'e liyá liá'a washiálicuerri jócai éewa líjinacoo. Jócai jínacajiu, jiníwata lijdánirra. Liéni washiálicuerri wáairri liyáca, ⁹éemerri liyáca liá'a Pablo íiwanica, liá'a Pabloca cába lirrú, yá'ee licába wáalierr'i eebiderri lichúni'inau. ¹⁰ Néenee Pablo ma lirrú cadánani chuánshiyu:

—Jibárroo machácani jicáwayu!

Liá'a washiálicuerrica, jáiwa libárruuawai ya léenuwai ya líjinawai.

¹¹ Náa'a chóniwenaica nacábal'inaa liá'a Pablo médanica, jáiwa'ee namáidada chuánshi Licaoniayu:

—¡Diōse újnini washiálicuenaica yúrrucuenai wayáctalaca!

¹² Nacába'ee liá'a Bernabéca jicá'ee nashínaa dios jí'ineerri Zeus, ya liá'a Pabloca jicá'ee dios jí'ineerri Hermes, jiníwata liyáwa mawí táaniaca. ¹³ Liá'a sacerdóteca Zeus shínaa, wáaliерri áabai templo iníjbaa wárruerricoo chacáalee rícula, línda'ee pacáa yá'ee cachílinai íwinaashi; liyá'ee ya chóniwenai nawówai'e nasátacoo apóstolubini yúcha, yá'ee náiinu pacáa néemani'inaa nalí. ¹⁴ Ne liá'a Bernabéca ya Pabloca ná'inaa'ee léenaa jíni chóniwenai méda nayá náajcha, jáiwa'ee nashírricueda nábalawai, jáiwa nawárroo chóniwenai íibirrai, namáidada'ee:

¹⁵ —Washiálicuenai, ¿ne tánda iméda liérra? Wayá washiálicuenai léjta iyá. Tánda jicá'a wáiinuca wáiiwa irrúni, jócubeecha iméda mawiá liá'a jiníyi iwéni, éejooque'iu lirrú liá'a Dios cáwiica, liá'a méderri éerri ya cáinabi ya manuá ya quinínama yáairri lirrícu. ¹⁶ Báawita íchaba éerri néenee bésuneerricoo Dios máaca bácainaa nawína nashínaa iníjbaa, ¹⁷ séewirri táania liyá jájiu ne liá'a yáawaiyiica; liyá bánuerri irrú únia quéewique'e iwáalia banácali, yáirri quinínama irrú íyacaishi quéewique'e íyacani sáictaque'e iwówa.

¹⁸ Ne áawita namá nalí quinínama liáni, ne atéwa cabálini wérri nalí jócu naínda chóniwenai ínua ná'a pacáaca náque'e irrú cuésherri éemerriu, ya náa irrú sáicai.

¹⁹ Ya liyáalimi náiinu ná'a judío Antioquía néenee sánaca, ya ná'a Iconio néenee sána, natáania'ee náajcha ná'a chóniwenaiça nanáawidaque'e nawítee; néenee jáiwa náiinua Pablo íibayu, jáiwa'ee namá'ee nalíwoo máanaliyi, jáiwa'ee nárda jíni bináawala chacáalee yúcha. ²⁰ Né'e ná'a éebidenaica jáiwa'ee nayá Pablo téejii, jáiwa'ee libárruawai léejo'eewau chacáalee rícula, áabai éerri cajójcha'inaami jáiwa lijiáwai Bernabé yáajcha chacáalee jí'ineerri Derbe.

²¹ Liáwinaami líiwa'inaa Dios chuáni sáicai Derbe rícu, léejuedacta íchaba chóniwenai Diosru, jáiwa'ee néejoo bániwai Listra néerra, Iconio néerra, ya Antioquía néerra léquichoo. ²² Narrícu nárra chacáaleeca ná nadánani'e ná'a éebidenaí namá'ee nalí iyáwjoo cadánani Dios chuáni nácujoo, namá'ee nalí wawárruaque'iu Dios wánacaalactalaca rúna'ee wabésuneda carrúni jináata liá'a íchaba máashiica. ²³ Ne léquichoo namáaca wánacaleenai quinínama iglesia máanabaca, ya liáwinaami na'óra'inaa'ee ya nayúna'inaa, jáiwa'ee namáaca Dios cáaji rícu jíni, ná'a'ee éebidenaica.

Pablo ya Bernabé néejoo Antioquía shínaa Siria néerra

²⁴ Nabésuna'eewoo liá'a cáinabi shínaa jí'ineerri Pisidia, náiinu'e cáinabi jí'ineerri Panfilia néerra. ²⁵ Náiiwa'ee Dios chuáni chacáalee jí'ineerri Perge rícu, jáiwa náawai chacáalee jí'ineerri Atalía néerra; ²⁶ náurrucua'eewoo lancha rículai chacáalee jí'ineerri Antioquía néerra,

liá'a chacáalee nasátaactani nanácu namáacactani nayá quéechanacu Dios cáaji rícu, linácu liá'a tráawaju jáiyi nanísacai. ²⁷Náiinu'inaa Antioquía néerrai, náawaca'eewau ná'a iglesia ísanaca quinínama, ya tál'ee náiiwa'ee nalí quinínama liá'a Dios médani náajcha, ya léjta wácalishi méecu nalí iníjbaa ná'a jócani judíobini, quéewique'e néewa néebida léquichoo. ²⁸Pablo ya Bernabé namáaca'eewoo néeni íchaba éerri náajcha ná'a éebidenaica Dios nácu.

Náawaca'eewau Jerusalén rícu

15 ¹Liyáali éerrimi'e, áabibi chóniwenai jiánaimicoo Judea néenee Antioquía néerra, nachána'eewau néewidaca ná'a néenajinaica jócani'e nawásedacoo néebida linácu liá'a náijuque'e nachíipi siimanaa juáta, cha léjta Moisés liwána namédaca. ²Pablo ya Bernabé, jáiwa nacáita yáacau wérri náajchai, néenee Pablo ya Bernabé ya áabibi mawí nawína áabai washiálicuenai náaque'iniu Jerusalén néerra ya natáaniaque'e linácu liáni náajcha ná'a apóstoluca ya ná'a salínai iglesia ísanaca Jerusalén néenee sánaca.

³Nabánua'ee ná'a iglesia Antioquía néenee sánaca, nabésuneda'inaa liá'a cáinabi jí'línnerri Fenicia ya Samaria, jáiwa'ee náiiwa ná'a jócani judíos namáaca'ee nawítee ajuítaimica quéewique'e nasíguia Diosru. Ya quinínama ná'a máaqueñai nawówau Dios nácu, sáicta'ee wérri nawówa néemi'inaa liá'a chuánshi sáicaica.

⁴Náiinu'inaa Jerusalén néerra, Pablo ya Bernabé narríshibia'ee nayá iglesia ísanaca ya ná'a apóstoluca ya ná'a salínaibinica, náiiwa'ee nalí quinínama liá'a Dios médani náajcha. ⁵Ne áabi ná'a fariséobinica éebidenai Jesús nácu, nabárrua'eewau ya namá'ee:

—Arrúnaa'ee nawíchua nachíipi siimanaa juáta ná'a éebidenaica jócani judío, nabánua'ee nacúmpliaque'e ley Moisés wánani namédaca.

⁶Jáiwa'ee náawacawai ná'a apóstolubinica ya ná'a salínaica quéewique'e natáaniacani linácui. ⁷Néenee liáwinaami natáania linácui, jáiwa'ee Pé'eru bárruawai limá'ee nalí:

—Nuéenajinai, iyá yáine léenaa báinacu Dios máiderrite nuyá fibicha nuíiwaque'e irrú sáicai chuáninica liá'a wásedeerri'inaa nalí ná'a jócani'inai judíobini, quéewique'e nayá néebidaca. ⁸Dios yáa léenaa wawówa, líiyada'ee walí lirríshibiaca nayá, liá'ee nalí Espíritu Santo, léjta liáyu'u walíni. ⁹Dios jiní limédani báawatani wítee wáucha nayá ya wayá, ne léquichoo nayá bádedeenai nawówau níwata namáacaca nawówau linácu. ¹⁰Ne chóque'e ¿tánta éeneda Dios iwána namédaca liá'a nawítee ajuítaimica, jócaite wéenaa wacúmpliaque jiní wérri áawita ná'a wawérrinaimica? ¹¹Báawachala wáucha, wayá éebidenai wawásedacoo mawéniyu sáicaca wáajcha liá'a Wawácali Jesúsca, nayá wáseneu liúcha liá'a máashii léquichoo léjta wayá.

¹² Quinínama nayá manúmata néemi'e nayáca liá'a Pablo ya Bernabé táchani liyá nácu liá'a shínaashi ya liá'a jócai wacába cáji Dios médani náajcha náiibicha ná'a jócani judíobini. ¹³ Jál'inaa nanísá natáaniacai, Santiago má'ee:

—Nuéenajinai, éemite nulí: ¹⁴ Simón íiwa walíni léjta Dios caníinaa licába nayá quéechanacu ná'a jócani judíobini, liwína'ee néenaa chóniwenai namédaque'e chacáalee Diosruja. ¹⁵ Liáni áabenai léjta natánaumini ná'a fiwadedenai Dios chuáni báinacu, léjta limáyu Dios chuánica:

¹⁶ 'Ne liáwinaami liáni nuéejoominaajoo nubárrueda báaniujoni liá'a cuítá cáarralierricoo liyáca David shínaaca;

nuchúniminaa báaniujoni ya nubárruedaminaa báaniujoni,

¹⁷ quéewique'e quinínama náajcha ná'a namúrruque'e Wácalishi nawówa yáajchau léquichoo,

náajcha ná'a quinínama cainabi ítesanaca ná'a máaqueñai nayáu báawacha nují'inaa nácu.

¹⁸ Liá'a Wawácalica, wáneerri náa léenaa liáni quinínama báinacumi, liá'a máaqueñri lichuáni'.

¹⁹ "Nuá léenaa nulíwoo, jócai sáica wabánuwa naméda liá'a jócai rúnau ná'a jócani judío, máaqueñai nawíteu ajuítaimica nasíguiaque'e Diosru.

²⁰ Rúnaaminaajoo watána nalí nashírrique'iui liúcha liá'a namédani nalí ná'a jócani Dios. Cáwique'e nacá'a náuchau naméda máashii náinaayu. Jócubeecha íya liérra cuéshinai sácumenaicoo íínaa, jiní liá'a jórquer-ricoo, ya jócai léquichoo firrai. ²¹ Ne wawówaicta wáa léenaa báinacu sáimi ái néenaa já'a chacáalee rícu, ná'a éewidenaica Moisés shínaa ley, liá'a naliénica sinagoga rícu éerri jútainchu nawówa íyabactacoo.

Liá'a cáashtaca nalí ná'a jócani judíobinirru

²² Apóstolubinica ya ná'a salínaica, ya ná'a quinínama iglesia ísanaca, jáiwa nawína áabi néenaa ná'a éebidenaica nabánuaque'e nayá Antioquia néerra Pablo ya Bernabé yáajcha. Jáiwa'ee nawína Judas, né'e léquichoo lijí'inaa Barsabás, ya Silas, washiálicuenai cawíteenica náibicha ná'a éebidenaica, ²³ náajcha nabánuwa áabai cáashta mérri chá'a:

"Wayá apóstolubinica ya ná'a salínaica ná'a éenajinaica watáa wéenajinai ná'a jócani judíobini, ná'a yéenai Antioquia rícu, ya Siria rícu léquichoo ya Cilicia léquichoo. ²⁴ Wáa léenaa áabi chóniwenai yáaineu wayéji áani jócani wabánuwa néerra, ijódia'ee liyú liá'a ichuánico, jócai náa léenaa chíashia nayáu'inaa jíni. ²⁵ Tánda, wáawacawai, sáica wacábaca wawína wéenau náaque'iníu nacába iyáctalaca náajcha ná'a sáictani wérri wítee wéenajinai Bernabé ya Pabloca, ²⁶ ná'a máaqueñeu nayáu Carrúnatairru Jesucristo jílinaa nácu. ²⁷ Ne léquichoo wabánuwa Judas ya Silas léquichoo: Nayájoo

natáaniaminaa yáajchajoo náiiwaque'e irrú quinínama liáni. ²⁸ Ne sáicai wérri wacába liá'a Espíritu Santoca ya wayá léquichoo, jócuminaa wabánuia irrú quéewique'e iméda quinínama léjta Moisés tánimica, báawacha liúcha liáni: ²⁹ Jócubeecha íya cuéshinai íinnaa náani néemani nalí ná'a jócani diose. Jócubeecha íya írrai, ya léquichoo ná'a cuéshinai sácumenaicoo, cáwique'e nacába náuchau naméda máashii náinaayu. Itúyactau wáujoo liúcha léju liáni, iméda minaa sáicaijoo. Sáicaque'e yáajabajoo."

³⁰ Ne nayájoo, néenee náiiwa'inaa nanáawau, náau Antioquía néerra, náawacacoo'eewau ná'a iglesia ísanaca néntregaa cáshta nalí. ³¹ Ná'a náenajinaica naliá'inaa cáshtai sáicta wérri nawówa. ³² Liá'a Judasca ya Silasca wáalenai Dios wítee nawówa lícu, náiiwani'inaa chóniwenairru sáicta wérri'e nawówa náenajinai yáajchau. ³³ Liáwinaami liá'a éerrica, ná'a náenajinaica náiiwa'ee nanáawau nalí, nabánuia nachuániu nalí sáicta wérri nawówa, quéewique'e néejoooco báaniu ná'a bánuenai nayá. [³⁴ Ne liá'a Silasca wówerri limáacacoo.] ³⁵ Ne Pablo ya Bernabé namáacau Antioquía rícu, íchaba yáajcha mamáarraca néewida ya náiiwa Jesucristo chuáni.

Pablo cháau lijiácoo chámaichu'inaa liméda lishínaa tráawaju Diosru

³⁶ Áabai éerri liáwinaami, Pablo má'ee Bernabérru:

—Wáu wacába náibeji báaniu ná'a wéenajinaica chítashia nayáu jíni quinínama chacáalee rícura, liá'a wáiiwactamite wawácali chuáni, wacábaque'e chítashia nayáu jíni.

³⁷ Bernabé wówerri litée náajchau Juan, liá'a jí'ineerri léquichoo Marcos; ³⁸ Ne Pablo jócai wówai litée Marcos, jiníwata liá'a Marcosca limáaca bácai Pablo ya Bernabé Panfilia rícu, jócai wówai liácoo náajcha liá'a tráawaju namédanica. ³⁹ Jáiwa náawacawai naméda yáacacuwai linácu liáni, jáiwa'ee nashírria yáacawai. Bernabé litée'e liájchau Marcos náurrucoo'eewau lancha rícula náaque'iníu liwówai jí'ineerri Chipre, ⁴⁰ nácula Pablo liwówaiyu liwína'a Silas, ya ná'a náenajinaica nasáta'ee nanácu Dios jí'inaa nácu, jáiwa'ee najiá'eewau néenee, ⁴¹ nabésuna'eewau Siria ya Cilicia ná'a'ee nadánani ná'a náenajinaicoo yáainai iglesia rícu.

Timoteo tálideda Pablo ya Silas

16 ¹Pablo líinu'e Derbe ya Listra néerra, líinuctala'ee linácu liá'a báqueerri quéebidacai Jesucristo nácu, jí'ineerri Timoteo, rucúulee ruá'a báquetoo íinetoo judía quéebidacau Jesucristo nácu, lisálíjinaa griego. ²Ná'a náenajinaica yéenai Listra rícu ya Iconio rícu, natáania'eé sáicai wérri linácu. ³Pablo wówerri'e Timoteo yáacoo liájcha, ne quéechanacu liwána náiju nachíipi íimanaa juáta, quéewique'e jóca fíirri nawówa ná'a judíobinica ná'a yéenaica líta'aa liá'a cáinabica,

ne quinínama yáine léenaa Timoteo lisáljinnaa griego. ⁴ Quinínama chacáalee nabésunactacoo, náiiwa'ee náacoo néenajinairru, linácu liá'a náiiwani ná'a apóstolubinica ya ná'a salínainbinica ná'a iglesia Jerusalén ísanaca. ⁵ Ná'a iglesia ísanaca, jáiwa'ee nadáwina nawíteewai Jesucristo jí'inaa nácu, ná'a máaqueñai cabáljinnaa, ya liá'a namánaba ná'a éebidenaica lidáwinau mawí.

Pablo dájuni báqueerri washíalicuerri Macedonia rícu sái

⁶ Liá'a Dios shínaa Espíritu Santoca jócai wówai náiiwa Jesucristo chuáni léenaa lirrícu liá'a cainabi jí'ineerri Asia shínaaca, jáiwa'ee nabé-sunawai liá'a cainabi jí'ineerri Frigia ya Galacia, ⁷náiihu linúmamirra liá'a cainabica jí'ineerri Misia. Ne néenee namá'inaa'ee nalíwoo nabé-sunacoo cainabi jí'ineerri Bitinia, ne liá'a Espíritu Jesús shínaaca, jócai línda jíni. ⁸ Néene'e, nabésunau machácani Misiarra, náurrucua'eewau á'a lancha chánactau jí'ineerri Troas. ⁹ Liyáali éerrimi Pablo dájuni'e dajuíshi táayee; licába'ee báqueerri washíalicuerri shínaa cainabi jí'ineerri Macedonia, libárrua'eewau limá'ee Pablorruru: "Jibésunau Macedonia rícula jiyúda wayá." ¹⁰ Pablo quéecha'inaa lidájuni'inaa liárra dajuíshica, jáiwa wachúni washínaa iníjbaawai wáaque'iu Macedoniala shínaa cainabi ítala, yáawaiyi Dios máiderri liyá wayá wáaque'iu wáiiwa nalí sáicai chuánshica liá'a Dios chuánica.

Pablo ya Silas Filipos rícu

¹¹ Wáurrucoowai Troas néenee, wáau machácani liwówai jí'ineerri Samotracia, áabai éerri néenee wáiihu áabai chacáalee jí'ineerri Neápolis. ¹² Néenee jáiwa wáawai áabai chacáalee jí'ineerri Filípos, liá'a chacáalee mawí máanuica líta'aa liá'a cainabi Macedonia shínaaca, nayácta íchaba ná'a romanobini. Néerra wayáte jócai íchaba éerri. ¹³ Áabai éerri liá'a wawówa íyabactacoo, jáiwa wajiáwai bináawala chacáalee, méeda táchowala, liá'a wamáacta walíwoo áabai yáarrushi nasátactau ná'a judíobinica. Jáiwa wawáawai watáania sáicai chuánshi, nalí ná'a fínaca yáawaquenaicoo wáajcha. ¹⁴ Báquetoo néenaa jí'ineecho Lidia; ruyá néenee sáu áabai chacáalee jí'ineerri Tiatira, wéndechoo wárruma cawéni quírrai wérri. Ruáni fínetooca, yáichoo sáicai Diosru, éemechoo'e ruyáca, liá'a Wawácalica jáiwa lidúnú ruwówai ruéemique'e liá'a Pablo táaniani liyá nácu. ¹⁵ Ruéebida Jesucristo nácu rubáutisawai, náajcha ná'a quinínama ruéenajinaica, ne liáwinaami, jáiwa rusáta wáucha:

—Ne iyá imáctacta iwówau yáawaiyica yáliminaa nuyá nuéebidaminaa Jesucristo nácu, fínu chérra yáaque'inu núbana néerra.

Jáiwa ruwána wamáacaque'inu ruájcha.

¹⁶ Libésunate áabai éerri wá'inaateu chaléeni náctalacoo nasáta Dios yúcha, jáiwa wáiihu báquetoo miyácau wáalechoo áabai espíritu cadí-

binacai. Ruyá nawánacaala yáarru, ruyá yáichoó léenaa wérri jiníwata áabai espíritu máashii íiwaca rulíni. Tánda ruwácanai jéda íchaba warrúwa. ¹⁷Ruáni miyácauca, jáiwa ruchánau rujínacoo Pablo ya wáaj-chai, rumáidadalee ruácoo:

—¡Náani washíalicuenica sírbenai Diosru liá'a yéerri áacairra, ná'a siwenai irrú, chítashia Dios éewa'inaa litée iyá áacairralinaa!

¹⁸Liáni rumédani íchaba éerri, cáashia Pablo, wówa íiwrri liwówa, jáiwa'ee léejoo báaniu limá'ee lirrú liá'a espíritu yéerri runácu ruá'a miyácauca:

—Liji'innaa nácu liá'a Jesucristoca, nuwána jijiácoo rúcha.

Liyáalimi espíritu máashiica limáaca ruyái.

¹⁹Ne ná'a ruwácanica ruá'a miyácauca, nacába'ee jócai sáica nagáana runácu warrúwa mawí, jáiwa'ee nawína Pablo ya Silas, jáiwa natéequ'e nayá wánacaleenairru, liá'a plaza chúnsaica. ²⁰Jáiwa nabárrueda nayái nawácanai náneewa namá'ee:

—Náani judíobinica íinuenai naméda walí máashii nacárralia washínaa chóniwenai, ²¹éewidenai nawíteeyu wayá jócai wéenaa warríshibiaca, jócai wéenaa namédaca, jiníwata wayá romanobini.

²²Néenee ná'a chóniwenica nabárroo nanácula liá'a Pabloca ya Silas, ya namá'ee ná'a nawácanica namídudaque'e náabala nabásaidaque'e bárayuni. ²³Néenee nanísala'inaa nabásaida nayái, naníqui jíni cuíta manúmai rícula, namá'ee lirrú liá'a catúyacaica liá'a cuíta manúmaica licábaque'e nayá, jócubeecha najiáu nayáca. ²⁴Quéechala'inaa lirríshibia liáni catúyacaica cuíta manúmai liníqui wérri nayá sáica, ya liníqui náiba áacairra linácula liá'a áicuba cadúcunica liji'innaa cepo.

²⁵Ne liyáalimi béewami táayebee, Pablo ya Silas nasátau ya narrába shímashi Diosru, ya ná'a áabi yáainai cuíta manúmai rícu néemini nayáca, ²⁶ne liyáalimi licúsliá'a cainabica cadánani wérri lichúnida liá'a cuíta manúmaica. Liyáalimi liméecu linúma liá'a cuíta manúmaica quiní-nama, ná'a yéenai cuíta manúmai rícu liwásau liá'a nashínaa cadénaca. ²⁷Quéechala'inaa licáwiaco liá'a catúyacai cuíta manúmai licába quiní-nama linúma liá'a cuíta manúmaica méecuerriu, lijéda lishínaa espadau líinuaque'e liyáu, jiníwata limá lirrúwoo ná'a yéenai cuíta manúmai rícu mánanenaiwai. ²⁸Ne jáiwa Pablo máidada lirrúi:

—¡Ujíinuau, wayá náani ya áani quiní-nama!

²⁹Néenee liá'a catúyacai cuíta manúmai lisáta áabai licámarrau liwárroo licánacacoo ya chéchinau licáarruniu licuá Pablo ya Silas yáajba. ³⁰Néenee liá'a catúyacai cuíta manúmai lijéda Pablo ya Silas ya lisáta léemiu nayá:

—Washíalicuenai, ¿tána arrúnaa numédacai nuwáaliaque'e nucáwicau Dios yáajcha?

³¹Namá'ee lirrú:

—Éebidau linácu liá'a wawácali Jesúsca, jiwáaliaminaa jicáwicau Dios yáajcha jócai amáarra ya jéenajinai léccchoo.

³² Jáiwa natáania lirrúi linácu liá'a Wawácali chuánica ya nalí ná'a' yéenai lishínaa cuíta néeni. ³³ Ne liyálalimi hóraaca táyebéeca, liá'a catúyacai cuíta manúmai litée jíni báawachala libádeda natúca ná'a Pabloca ya Silas, jáiwa nabáutisawai liyá ya léenajinai. ³⁴ Néenee litée nayá líibana néerrau, liá náaya, liyá ya léenajinai sáitani wérri wówa néebida-cala Dios nácu.

³⁵ Manúlacaiba, ná'a nawácanabinica nabánua áabi catúyacani chaléeni catúyacai cuíta manúmai quéewique'e nawáseda Pablo ya Silas.

³⁶ Liá'a catúyacai cuíta manúmai limá'ee Pablorru:

—Ná'a nawácanabinica nabánua nuwásedaque'e iyá; tánda yáa namówai chaiwíteemija'a.

³⁷ Ne Pablo má'ee nalí ná'a catúyacanica:

—Ne wayá cháni cábacanaa léjta chóniwenai Roma néenee sánaca, nabásaida wayá chóniwenai náneewa, jóctanaa náa léenaa wajíconaa, naníqui wayá cuíta manúmai rícula; ¿ya chóque'e iwówai iwáseda wayá cabáyainta? ¡Ne jóca! Náiinuque'e nayá jájiu najéda wayá.

³⁸ Ná'a catúyacani náaniu náiiwaca nalí ná'a nawácanabinica, jáiwa nacáarrudawai ná'a'ee léenaa nayá'ee cháni cábacanaa léjta chóniwenai Roma néenee sánaca. ³⁹ Náawai ná'a nawácanabinica, nasáta perdón Pablo ya Silas yúcha, ya najéda jíni cuíta manúmai rícucha, ya namá'ee nalí nájiáque'iu lirrícucha liá'a chacáaleeca. ⁴⁰ Najiá'inau lirrícucha liá'a cuíta manúmai ná'a Pablo ya Silas, jáiwa náawai rúbana néerra ruá'a Lidiaca, néenee nanísia nacába ná'a éebidenai Dios chuáni náa nadánani, jáiwa náau néenee.

Nacárralia yácacoo Tesalónica rícu

17 ¹Pablo ya Silas náau mamáarraca nabéechalau. Nabésunau lirrícu ná'a chacáalee jí'ineerri Anfípolis ya Apolonia, jáiwa náiinui chaléeni chacáalee jí'ineerri Tesalónicaca, nawáaliacta áabai sinagoga judíobinica. ²Pablo, léjta liwíteeja, liáu chaléeni sinagoga néerra, táshia éerri jíni liwówa íyabactacoo, léjta matálíi semana litáania náajcha. Léewida nayá léjta limáyu liá'a Dios chuánica, ³líiwadeda nalí liá'a Mesíasca arrúnai'inaa máanalica, ne máanalicai yáawinaami licáwia-minau báaniu. Limá nalí:

—Liyája liáni Jesús numáni irrú, liyája liérra Mesíasca.

⁴Áabi néenaa ná'a judíobinica néebidani, nawína yáacau Pablo yáajcha ya Silas. Cha léccchoo néebida íchaba néenaa ná'a griégobinica yáine Diosru sáicai ya fíchaba fína cawénini wérri. ⁵Ne ná'a áabi judíobinica cadéni nayá. Namúrru áabai chóniwenai máashiini jínane-naiu cáaye rícu jiníni médani, quéewique'e nacárraliaca ya najódiaque'e

chóniwenai chacáalee rícu sánaca. Náani máashiinica léccchoo náau líbana nácula liá'a báqueerri washíalicerri jí'ineerri Jasónca, najédaque'e néenee Pablo ya Silas quéewique'e néejuedaque'e chóniwenairruni. ⁶ Ne jócalo náiinu Pablo ya Silas, jáiwa nárdeda Jasón ya áabi éebidenai Dios nácu nanáneewa ná'a chacáalee wácanica, máidadenai náacoo:

—¡Nayája náani washíalicuenai jínanenai quinínama cainabi naméda namáacoo quinínama máashii chóniwenai íibi, náiinu léquichoo áani, ⁷ya Jasón wína nayá líbana néeniu! ¡Quinínama nayá jócani méda liwána-caala liá'a chúnsai liwácali romano shínaaca, ne namá jáicala báqueerri reyja'a, léja liá'a Jesúsca!

⁸ Néemi'inaa liáni, jáiwa chóniwenai ya ná'a cawánacaalacani cáarrudenai. ⁹ Ne Jasón ya ná'a áabibica napáida áabai warrúwa, ya nawáseda nayá.

Pablo ya Silas Berea rícu

¹⁰ Ne táaye'inaami, ná'a éebidenica nabánuua Pablo ya Silas náaque'iu báitanacu chaléeni chacáalee jí'ineerri Berea. Náiinu'inaami náau báitanacu chaléeni sinagoga néerra judíobini shínaaca. ¹¹ Náani judíoca, mawíni sáica wítee náucha ná'a Tesalónica néenee sánaca, narríshibiani sáica wérri nawówa yáajchau liá'a chuánshica, mawí éerri néewidau Dios chuáni nácu, nacábaque'e namáni nalí yáawaictajani. ¹² Ne íchaba néenaa éebidenai, ya léccchoo néebida íchaba néenaa ná'a griégobinica, cha léccchoo íína cawénini wérrica ya washíalicuenai. ¹³ Ne ná'a judíobinica Tesalónica néenee sánaca, náa léenaa'inaa Pablo íiwadeda liá'a chuánshi Dios shínaa á'a Berea léccchoo, náau néerrai nacáarra liaque'e ná'a chóni-wenaica. ¹⁴ Ne ná'a áabi éebidenica nawána Pablo jiácoo madéjcata chaléeni litácoowala liá'a manuáca, ne Silas ya Timoteo máaqueñai á'a Berea. ¹⁵ Ná'a táliddeenai Pablo yáaineu liájcha atanúma á'a chacáalee jí'ineerri Atenas. Néenee néejuwai náiwa nalí ná'a Silasca ya Timoteo náaque'iu madéjcata Pablo íshiirricu.

Pablo Atenas rícu

¹⁶ Nácula Pablo nénda á'a Atenas néerra liá'a Silas ya Timoteo, máashii wérri liwówa licábacala liá'a chacáalee cashiámu diosnai jócai yáawaiyi. ¹⁷ Tándawa liméda yáacau sinagoga rícu, náajcha ná'a judíobinica ya áabi chóniwenai yáinai sáicai Diosru, ya éerri jútainchu naméda yáacacoo náajcha ná'a yáawaquenaicoo plaza rícu. ¹⁸ Cha léccchoo áabi quéewidacaní néenaa jí'ineenai epicúreos ya estóicos, nachána naméda yáacacoo Pablo yáajcha. Áabi má'ee:

—¿Tána litáania léji liéni catáaniacaica?
Ya áabi má'ee:

—Jicá'a liá'a táaneerri áabata diosnai déecuche sái nácu.

Léewa'ee namáni liérra níwata Pablo íiwadedeerri linácu liá'a chuánshi sáicaica Jesús nácu, néewacala nacáwiacoo ná'a máanalinica.¹⁹ Néenee natée jíni chaléeni Areópago néerra. (Atenas néerra jí'ineerri Areópago, náarrui ná'a wánacaleenai chacáalee rícu). Liá'a yáarrushi sáictata nacába náawacacoo, nasáta néemu Pablo:

—¿Jéewa jíiwa walí liá'a wáalii chuánshi jéewidani nácu jíndani walí?

²⁰ Ne jitáania walí áabata chuánshi báawatai, ya wawówaini wáa léenaa tánashia jiwówai jimácai.

²¹ Ya quinínama ná'a yéenai Atenas néerra, léjta léccchoo ná'a déecuche sánaca yéenaimi á'a, bácainaa sáictai néemica ya natáaniaca chuánshi wáalii.

²² Pablo bárroo nalí béewami Areópago rícu, limá'ee:

—Chóniwenai Atenas néenee sánaca, quinínama liáni nucábanica, iyá chóniwenai éebidenai wérri linácu liá'a wíteeshica.²³ Nácula nujínaniu chacáalee rícu, nucába iyá isátau íchaba diose yúcha, ya nuínu áabai altar liá'a tánerricoo cháa: ‘Liá'a Dios jócai wacúnusia’. Wée sáicai, liérra Dios isátanicooyúcha jócai icúnusia, linácuwa nutáania irrú.

²⁴ “Liá'a Diosca quénuderri quinínama cáinabi quinínama liá'a yéerri líta'aa, liyáwaja liérra wácalishi áacai sáica ya cáinabi íta'aa. Jócai yáa lirrícu liá'a temploca washiálicuenai médanica.²⁵ Jiní lirrúnaani naméda liwícaubali, liyája liárra yáirri wacáwica quinínama, cáuli ya quinínama mawí.

²⁶ “Bácai rími washíálicuerri rícue quénuderri quinínama chóniwenai, nayáque'e quinínama cáinabi íta'aa; líyadani nalí liá'a éerrica ya liá'a yáarruishica néewacta nayáca,²⁷ namúrrueque'e Dios, ya cáajbami, újni najísedauca néewaque'e náinucani, báawita yáawaa jócu Dios ya wáucha déecucha bácainaa.²⁸ Jiníwata wayá yéenai Dios nácula, wachúnniu ya wéewa wayáca; ya léjta léquichoo ná'a áabibi éewenai najéda chuánshi nawítá rícueji nashínaaca namá'ee: ‘Wayáca Dios táqueenaibimi’.²⁹ Wayácta Dios táquenaibimi, jócu arrúnaa wamá walfwau léecala, liá'a Dios litáanaaminaa óroyu, ya platayu, jócta íibayu namédani ná'a washíálicuenaina nawíteeyu.³⁰ Báinacu Dios míya máecha quinínama namédani liárra, jiníwata jócala náa léenaa liá'a namédanica; ne chóque'e, Dios bánuia quinínama chóniwenai, quinínama cáinabi néejuacoo lirrú, néebidaque'e linácu.³¹ Dios ái wína áabai éerri, ya liyáali éerri, jiní licábacala báqueerri chóniwerri sáicai áabi yúcha; liyáminaá májoo chóniwenai médacta sáictai o máashii. Quinínama liérra limédani'lnaa báqueerri washíálicuerri rícueji liá'a liwínanica, jí'ineerri Jesúis. Dios íyadani chóniwenairru cháca rúnaa libésunacoo, liyáwa wáneerri Jesúis cáwiacoo náiibicha ná'a máanalinica”.

³² Néemi'línaa liáni nacáwiacalau máanalicai yúcha, áabibi nacáida'ee ya áabi namá'ee:

—Wanísaminaa wéemicojoni áabata yáajcha.

³³ Néenee Pablo máaca nayái, jáiwa liáwai. ³⁴ Ne áabi yáau liájcha néebidani. Náiibi yéerri liá'a Dionísioca, néenaa ná'a Areópagoca; ya léquichoo báquetoo íinetoo jí'ineechoo Dámaris, ya áabi mawí.

Pablo Corinto rícu

18 ¹Líawinaami liáni, Pablo jiáu Atenas rícucha, jáiwa liáwai lirrícula liá'a chacálee jí'ineerri Corinto. ²Néerra líinu báqueerri washiálicuerri judío jí'ineerri Aquila, liyá che sáini cáinabi jí'ineerri Ponto. Liyáali íchaitaa Aquila ya líinu Priscila ínuenai lítee liá'a cáinabica jí'ineerri Italia, chéni rúnacte najiácoo jiníwata liá'a nawácali jí'ineerri Claudio, wáneerri najiácoo quinínama ná'a judíobinica, najiáque'iu chacálee jí'ineerri Roma. Pablo yáairri licába nayá, ³jiníwata Pablo wáaleerri léenaa liá'a tráawajuca, namédaque'e tólda nawéndacta'inaa nashínau, íchaitaa limáacau náajcha limédaque'e náajcha liá'a tráawaju. ⁴Ne éerri jútainchu nawówá íyabactacoo, Pablo yáairri sinagoga rícula, natáaniactaca néewidactaca ná'a judíobinica ya ná'a jócani judío, quéewique'e néebida Jesús nácu.

⁵ Quéecha'inaa Silas ya Timoteo náiinu'inaa á'a Macedonia, Pablo liyá'inaaja líiwadeda quinínama éerri liá'a chuánshica, líyadaque'e nalí ná'a judíobinica Jesúscalá léja liá'a Mesíasca. ⁶Ne nayá nachána namédacoo báawacha liúcha namá lirrú chuánshi máashii; jáiwa Pablo tútuda líibalau, liwówau limáca nayá médenai máashii jócai néebida, ya limánalí:

—Iyámina wáalia ítalashi iyá jájiu yúcaque'iu; nuyá jócai wáalia ítalashi. Chóque'e libéechalawoo nuáu jócani judíobini néerra.

⁷Lijiáu chéni sinagoga, néenee liáu líibana néerra liá'a báqueerri washiálicuerri jí'ineerri Ticio Justo, sáterriu Dios yúcha, yéerri léema nácu liá'a sinagogaca. ⁸Báqueerri washiálicuerri jí'ineerri Crispó, liwácali liá'a sinagogaca, léebida Jesús nácu quinínama yáainai líbana lícu. Ya lécchu quinínama ná'a Corinto sánaca, néemi liá'a Jesús chuánica, jáiwa néebida jíni nabáutisawai. ⁹Áabai táayee, liá'a Wawácalica limá'ee Pablorru liá'a áabai lituírricu sói: “Ucáarru jiyá; jiyú jíiwadeda liá'a chuánshica mamáarraca. ¹⁰Jiníwata nuyá yéerri jiájcha, jiní éewa lidúnú jinácu limédaque'e jirrú máashii, ne nuyá wáaleerri íchaba chóniwenai lirrícu liáni chacáaleeca.” ¹¹Tándawa Pablo máacau áabai camuí ya béeewami á'a Corinto, léewidaca náiibi liá'a chuánshica Dios shínaaca.

¹² Ne liyáali éerri liá'a Galiónca wánacaleerri á'a Acaya, ná'a judíobinica náawacau Pablo júnta'inaa; natéeni nawácanabini júnta, ¹³ne má'ee lirrú liá'a wánacaleerrica:

—Liáni washiálicuerrica jinaneerriu éewiderri limácoo ná'a chóniwe- naica, quéewique'e ná'a Diosru sáica liyú liá'a áabataca lijúnta liá'a leyca.

¹⁴Pablo ái'inaata táaniacai, quéecha'inaa Galión máca nalí ná'a judíobinica:

—Ne jíconaashiquictani, jócta cáiiuacai áabi, nuyámina nuéemiminaa irrújoni iyá judíobinica; ¹⁵ne liyú'inaa liérra chuánshica, jí'inaashi ya ishínaa ley, ichúniu iyá jájiuni, jiníwata nuyá jócai wówai nuwárruacoo linácu liárra.

¹⁶Ya lijédani lirrícucha liá'a náawacactacoo ná'a wánacaleenaica.

¹⁷Néenee nawína báqueerri namánabayu jí'ineerri Sóstenes, liwácali liá'a sinagogaca, nabásaidani néeni, nanáneewa ná'a nawáccanaibinica. Ne Galión jiní wérri wéni lirrú liérra.

Pablo éejuerri Antioquiarra

¹⁸Pablo máaquerriu íchaba éerri á'a Corinto. Liáwinaami líwa lináwawai léenajinairru, liájcha Priscila ya Aquila, náurruc oo náaque'i'u lítala liá'a cainabi jí'ineerri Siria. Liá'a chacáaleeca jí'ineerri Cencrea, jóctanaa liúrrucuajau, lirráirreda liwita báinawai, quéewique'e licúmpliaque'e liá'a chuánshi limánimica. ¹⁹Quéecha'inaa náinucai á'a Éfeso, Pablo máaca Priscila ya Aquila, jáiwa liáwai sinagoga néerra litáaniactaca náajcha ná'a judíobinica náawacactacoo. ²⁰Nayá namésudani wówa namáaque'i'u íchaba éerri mawí, ne jócu liwówai, ²¹ne jáiwa líwa lináawawai limá'ee nalí: "Dios wówaicta, nuéeuaminajoo nucába iyá báaniu."

Néenee Pablo yúrruc oo báaniu, jáiwa liáwai Éfeso néenee.

²²Quéecha'inaa línucu á'a chacáalee jí'ineerri Cesarea, liáwai Jerusalén néerra, liáque'i'u litáa nalí ná'a éebidenica Dios nácu, néenee liáu chaléeni Antioquia néerra. ²³Liáwinaami áabi éerri, liáu báaniu lójinanicoo áabainaas lirrúcu liá'a chacáalee liá'a cainabi jí'ineerri Galacia ya Frigia, liá nadánani quinínama ná'a éebidenai Dios chuáni.

Apolos íiwadedeeri Dios chuáni Éfeso rícu

²⁴Ne liyáali éerrimi línu Éfeso néerra báqueerri judío jí'ineerri Apolos, chacáalee jí'ineerri Alejandría néenee sái. Yáirri wérri léenaa sáica, cúnusierri sáica liá'a tánerricoo Dios chuánica. ²⁵Yéerri sáica wérri Dios chuáni nácu, ya táaneerri jucámarranaa liwówa yáajchau, léewidaca jucámarranaa Jesús nácu, báawita báca licúnusia linácu liá'a bautísmoca Juan shínaaca. ²⁶Liá'a Apólosca libárroo litáaniaca chóniwenai náneewa sinagoga rícu; ne néemi'inaami jíni Priscilaca ya Aquila, néenee natée jíni báawachala náiiwa lirrú jíni sáica wérri liá'a Dios chuánica.

²⁷Quéecha'inaa Apolos wówai liácoo nayáctala ná'a chóniwenai yéenai cainabi íta'aa jí'ineerri Acaya, néenajinai yúdani, ya natána áabai cáshta nalí ná'a éebidenai Dios nácu néenee sánaca, quéewique'e narríshibia sáicani. Ne línu'inaa Acaya néerrai, liyúda íchaba nalí ná'a éebidenica, jiníwata Dios sáicai wérri néebidaque'e linácu. ²⁸Ne quinínama náneewa

namá judíobini nácula, limáni nalí jócai néenaa nabáyaca, líyada Dios chuáni nácu, léewidani yáawacaala léja liá'a Jesúsca liá'a Mesíasca.

Pablo Éfeso rícu

19 ¹Nácula Apolos yáa á'a Corinto, Pablo chuáu líbi liá'a awácaca línu Éfeso néerrai, línu íchaba éebidenai Dios nácu. ²Jáiwa lisáta léemi nayái:

—¿Irríshibia léji liá'a Espíritu Santoca éebida'inaami Jesús nácu?

Nayá néeba liúchani:

—Jócai wíta wéemi natáania nácu liá'a Espíritu Santoca.

³Pablo sáta léemiu nayá:

—Ne, ¿chítia nabáutisau iyá jíni?

Nayá éeba'ee:

—Liyú liá'a bautismo Juan shínaamica.

⁴Pablo má'ee nalí:

—Jajá, Juan bautiseerri náa'a éejuenacoo Diosru, ne limá'ee nalí éebida linácu liá'a ínuerri'inaa báaniu nuíshíirricu, wówerri limáca, liyáca Jesús.

⁵Néemi'inaa liáni, jáiwa nabáutisawai Jesús jí'inaa nácu; ⁶ya néenee Pablo máaca'inaa licáajiu nanácu, línu nanácu liá'a léquichoo liá'a Espíritu Santoca, natáania áabai chuánshi báawatai, néewidau chuánshi Dios yáani nalí. ⁷Namánabaca doceca náa'a washiálicuenica.

⁸Ne liyáali matálii quérri, Pablo yáairriu liyáca sinagoga néerra, líwadedacta jócai cáarrunaa chuánshi, cáiteerri nayá yáawai wérriyu, ya liwówai métaa néebidaque'e Dios wánacaalactaca. ⁹Ne áabibi, liyá-jurricani, jócani wówai néebidaca, újni chóniwenai náneewa natáania máashii linácu liá'a wáalii chuánshica. Néenee Pablo lishírriu náucha, ya litée náa'a éebidenaica chaléeni escuela néerra lishínaa báqueerri jí'ineerri Tirano. Chaléeni litáania éerri jútainchu, ¹⁰Cha limédaqui jíni chámacua camuí, chái léjta náa'a yéenai quinínama líta'aa liá'a cainabi jí'ineerri Asia, ya náa'a judíobinica ya náa'a jócani judío, néemi liá'a wawácali chuánica. ¹¹Dios limédaca máanui jócai nacába cáji Pablo náctueji, ¹²báawita liá'a pañueloca, ya liá'a íibalashi dúnuerri lináanai natéenai bálinenairru, ne liáni éederri nabálinaacaala ya náa'a espíritu máashiica jiérriu náucha.

¹³Ne áabibi judíobini, jínanenai cáaye rícu jédenai namácoo chóniwenai yúcha espíritu máashii, nawówaini namédaca lijí'inaa lícu liá'a Wawácali Jesúsca; namá'ee nalí náa'a espírituca: “¡Lijí'inaa lícu liá'a wawácali Jesúsca, Pablo íiwanica, nabánua jírrú jijiáyu!”

¹⁴Léwa liáni namédani náa'a siete léenibi liá'a judíoca jí'ineerri Esceva, liá'a báqueerri nawácalica náa'a sacerdótebini. ¹⁵Ne áabai éerrimite liá'a espíritu máashiica limá'ee: “Nucúnusia Jesús, ya nuá léenaa Pablo; ne iyá ¿tána iyái?”

¹⁶ Ne liyáalimi, liá'a washiálicuerrica wáaleerri espíritu máashii íinuerri nanácula, ya quinínama lidánani yáajchau liméda mawí náucha quinínama, líinueda bájiala nayá carrúnatai, najiáwai nábana rícu jushícai ya catúcai. ¹⁷ Quinínama ná'a yáainai Éfeso rícu, judíobini ya jócani judío, ná'inaa léenaa, jáiwa cáarru wérri nayái. Ne chacábacanaa licárraliau Jesús jí'inaa íiwanaa cawéni wérrica.

¹⁸ Ya léccchoo íchaba ná'a éebidenaica náiinu náiiwadedaca quinínama liá'a máashiica namédani quéecha, ¹⁹ ya íchaba médenai camállica-niyu, náinda nashínaa cáashtau néemaque'ini quinínama náneewa. Quéecha'inaa májna naliwoo liwéni liá'a cáashtaca, liwéni jiá'eewoo léjta cincuenta mil éerri tráawaju shínaa. ²⁰ Cha járra liá'a lichuánica liá'a wawácalica yáairriu mamáarraca cárraliacoo matuínaami, liácoo íyaderriu liácoo liwíteu.

²¹ Liáwinaami liáni bésuneerricoo, Pablo wówai liácoo Macedonia néerra ya Acaya néerra, ya liáu mamáarraca chaléeni Jerusalén néerra. Ya léquichoo limá'ee néenee liáu Jerusalén néerra ya arrúnaa liácoo léquichoo chaléeni Roma néerra. ²² Ya néenee libánuia Macedonia néerra chámata liájcha sána, Timoteo ya Erasto, nácula limáacau áabata éerri mawí á'a Asia.

Matuínaamini méda yácacoco Éfeso rícu

²³ Ne liyáali éerrimi, naméda á'a Éfeso rícu íchaba cáarraleneu nayáca urrúni lirrú liá'a néewidani wáaliiyu, ²⁴ liwánaca liá'a báqueerri jí'ineerri Demetrio, tráawajeerri jiárru sáicai jí'ineerri warrúwa, méderri quinínama méenaami cábacanaa. Liáni washiálicuerrica méderri mawí licábacanaa cuítui pítui rími, léjta templo diosa jí'ineechoo Artemisa, liáni namédanica yáirri nalí manuába warrúwa, lirrú ya ná'a tráawajenai liájcha. ²⁵ Liáawaqueda náani, áabi yáajcha tráawajenai áabenaa tráawajuca, limá'ee nalí: "Nawácali, yá'a léenaa washínaa cashínanica wayáque'e sáica wacábjoni liáni washínaa tráawajuca. ²⁶ Ne iyá cábenai ya éemi, liárra Pabloca mairri limácoo ná'a diosnai washiálicuenai médani áani, jócaita diosnai; cha léewida íchaba chóniwenai, jócaita bábabjuta áani Éfeso rícu, á'a atéwa quinínama cáinabi Asia íta'aa. ²⁷ Liáni carrúnatai, jiníwata washínaa negocio carrúnatai yúcacoo, ya léja liá'a temploca lishínaa liá'a diosa cawéninica jí'ineechoo Artemisa, éewerri lipérdia liá'a cawénica lishínaaca, chacábacanaa náuca ruá'a máanui cábacoo jicá'a diosa náani jírru sáicai á'a Asia ya quinínama macájirra cáinabi."

²⁸ Néemi'inaa quinínama liáni, íiwrri wérri nawówa, jáiwa namáídada namá'ee: "¡Sáicacajani Artemisa efesios sána shínaa!"

²⁹ Jáiwa namáídada mamáarracai lirrícu liá'a chacáaleeca. Jáiwa náiinu lináculai ná'a Gayo ya Aristarco, chámata washiálicuenai Mace-

dona sána máinaiu Pablo yáajcha, jáiwa nárda jíni chaléeni áabai cuíta máanui wérri quiní báinaa jí'ineerri teatro, náawacactacoo. ³⁰ Pablo wówai liwárruacoo lirrúcu liá'a cuíta máanuica, quéewique'e litáania nalí ná'a chóniwenaica, ne ná'a eébidenaica jócu náinda jíni. ³¹ Ya léquichoo náiibi ná'a cawánacaalacanica Asia sánaca ái néenaa já'a Pablo júnicai, nabánua nachuániu lirrú jócalá léewa liwárruacoo néerra. ³² Nácula, lirrúcu liá'a náawacactacoo, áabi máidada báawatai, áabi báawata, jiníwata ná'a chóniwenaica yáawaquenaiu matuínaami; ná'a áabibica jócai ná'a léenaa tándezhia náawacawai. ³³ Ne áabi néenaa náiiwa lináwa liá'a Alejandro. Liyá judíobini dáanedani quinínama náneewa. Alejandro nácuda licáajiu quéewique'e náyabacoo, litáaniaque'e liwícaubali chóniwénai náneewa. ³⁴ Ne ná'inaa léenaa liá'a Alejándroca judío léccchoo, namáidada quinínama chámái hóraa: “¡Sáicacajani Artemisa efesios sána shínaa!”

³⁵ Báqueerri nawácali ná'a chacáaleeca, léewa'inaa liyábeda ná'a chóniwenaica, limá'ee: “Chóniwéni Éfeso sána, quinínama ná'a chóniwenaica lísana liáni chacáaleeca namáacani túyaca liáni temploca shínaa máanuica diosa Artemisa, ya rushínaa tátashí cárriu áacaiji. ³⁶ Jiníwata jiní éewa libáya liáni, iyabau iyá, u'iméda jóctanaa yáa léenaa sáica. ³⁷ Jiníwata náani washíalicuenaica índanica jócani méda máashii templorru, jiní natáaniacala máashii runácula ruá'a washínaa diosaca. ³⁸ Ya Demetrio ya ná'a tráawajene liájcha wáalenai áabata chuánshi linácula, wánacaleenai ná'a ya néeni ya náarru ná'a wánacaleenaica; nasátaque'e néemiu nanáneewani ná'a wánacaleenaica natúyaque'iú nashínaa bácainaa. ³⁹ Ya iyá isáacta áabata mawí, arrúnaa náawacacoo yáawaiyi. ⁴⁰ Liá'a bésuneerricoo wáalee carrúnatai, jiníwata néewa náiiwacai wayá cáiinua yácacanico, jiní áabai chuánshi wéewani wáiiwaca, nasáacta néemiu wayá linácu liáni wacáarraliactacoo.” Linísainaa limáqui jiliéni, líwa lináwawai chóniwénairru.

Pablo yáairriu Macedoniala ya Greciala

20 ¹ Amáarrai'inaa léji liá'a nacáarraliactacoo macáishita, Pablo máida ná'a eébidenaica quéewique'e léewida nawítee. Néenee líwa lináwau nalí, jáiwa liáwai Macedoniala. ² Ne liáu licába nashínaa cainabi néerra quinínama, liá nadánani íchaba limácalá nalí ná'a léenajinaica; ya néenee línu Greciala. ³ Grecia néerra limáacau matálicua quéerri. Áimi yáacoo liyá cái lancha rícula quéewique'e liácoo Siriala, liá'inaa léenaa ná'a judíobinica nawówai naméda lirrú máashii. Néenee liwówai liácoo macáshtai, libésunau báaniu Macedonia. ⁴ Natálideda liyá ná'a Sópater Berea néenee sói, lisáljinaa jí'ineerri Pirro; ya Aristarco ya Segundo Tesalónica néenee sánaca, Gayo, Derbe sói, Timoteo ya léquichoo Tíquico ya Trófimo chésa náani líta'aa liá'a cainabi jí'ineerri

Asia.⁵ Náani wéenajinaica náau wabéecha nanénda wayá á'a Troas.

⁶ Wayá, liáwinaami liá'a fiestaca wáayacta liá'a páanica méewisaa jócta limúrracau wajiáu chéni Filipos néenee lancha rícu, ne cinco éerri rícula wáiinu nanácu á'a Troas, wamáacactacoo siete éerri.

Pablo yáairriu Troas néerra

⁷ Ya néenee áabai éerri domingo rícu, wáawaca yáacau náajcha ná'a' eebidenai Jesúس nácui, wáirraque'e liá'a Santa Cenaca, Pablo táaneerri liyáca náajcha ná'a' eebidenaica. Arrúnaaca liácoo cajójchanaami, Pablo fíwa nalí Dios chuáni cáashia béewamicta táayebeeca. ⁸ Wáawaca yáacau áabai cuarto rícu áacairra matálii piso rícula, íchabactala lámpara túculenaiu; ⁹ ya báqueerri icúlirrijui jí'ineerri Eutico wáairri liyáca ventana númacua íta'aa. Ne Pablo táaniacala déecu wérri, néenee cadájuni jíni liá'a icúlirrijuica, jáiwa limáaca béemi, néenee licáwai chéni matálii piso ítee; jáiwa nabárrueda jíni máanali. ¹⁰ Néenee Pablo yúrrucuawai liyácta liá'a icúlirrijuica, liwína jíni lishíquia jíni. Limá'ee léenajinairru:

—U'icáarruduau, cáwi.

¹¹ Néenee Pablo éejoo lírracoo, lisúbirreda páani, wáaya jíni, jáiwa lisíguia litáaniaca cáashia jucámmarraca. Néenee liáwai. ¹² Néenee natée jíni liá'a icúlirrijuica, cáwi líbana néerrau, liyú sáicta wéerri nawówa.

Yáairriu chaléeni Troas néenee Mileto néerra

¹³ Wayá yáainaiu nabéecha wáau lancha rícu, chaléeni Aso néerra wáque'l'u wéda Pablo, le namáyu'u, jiníwata liwówaicala liácoo macáshtai. ¹⁴ Quéech'a'inaa wáiinu linácui á'a Aso, liúrrucoo wáajchai wáawai Mitilene néerra. ¹⁵ Wajiáu néenee, cajójchanaami wabésunau lijúntami liá'a Quío, wáiinu áabai éerri liwinaami liájba lícu liá'a Samos. Ne batáijinaami náau áabai éerri mawí, wáiinui Mileto néerra. Liáwi-naami wabárruacoo áabai chacáalee jí'ineerri Trogúlio. ¹⁶ Liméda cháa, jiníwata Pablo, jócubeecha lidécudau bájiala Asia néeni, jócu liwówai liácoo Éfeso néerra; liwówai linísacoo madéjcata Jerusalén néerra, léewactau liyáca Jerusalén néerra léerdi liá'a Pentecostés.

Pablo táaneerri ná'a' silínaica Éfeso néenee sána

¹⁷ Nayá'inaa chacáalee jí'ineerri Mileto rícu, Pablo wána namáida ná'a' salínai yáainai iglesia Éfeso rícu litáaniaque'e náajcha. ¹⁸ Quéech'a'inaa náiinuca limá'ee nalí: “Iyá yáine léenaa sáicai, chí'tashia tuyáu jíni quéechanacu'inaa nuíinu cainabi Asia rícula. ¹⁹ Éerri jútainchu tuyáu yáajcha nusírbia nuwácali nuwówa yáajchau, rúnuaa nuichaca liá'a máashii nubésunedanica, ná'a' nawówaini naméda nuájcha ná'a' judíobinica. ²⁰ Ne jocai numáaca iyá nuíwaque'e irrú, liá'a sáicai'inaa irrú, nuéewida iyá chóniwenai náneewa ya nábana rícu léccchoo. ²¹ Ná'a' judíobinirru ya

ná'a jócani judíobini numá nalí éejooque'iu Diosru imáaca iwówau Jesús nácu. ²²Chóque'e nuáu Jerusalén néerra, Espíritu Santo wána nuáacoo néerra, jócai nuá léenaa tánashia yéesa nuyá néerrai. ²³Ne nuá léenaa máayabaca táshia nuísinucta chacáalee náiiwa nulí, Espíritu Santo ma nulí rúnaaminaa natée nuyájoo cuíta manúmai rícula carrúni jináataminaa nuyá néerrajoo. ²⁴Ne nulí, áawita libésunacoo liáni, jiní wéni máanaliquicta nuyá. Ne nuwówaini nutée liá'a sáicai Dios chuánica, Dios caníinaa licába wayá, léjta Jesús nuwácali bánuia nuyá.

²⁵⁻²⁶“Nuyá nuá léenaa yáawaiyi jócuminaa éejoo icába nuyá mawiá, iyá nuíwani irrú Dios chuáni wánacaalactalaca. Nuwówai numá irrú nunísa nuíwa irrú Dios chuáni, tánda linácue jóca nuá léenaa cajíconaa nuyá. ²⁷Jái nunísa nuíwa irrú Dios chuáni máyu'uca. Jócai nubáya yúcha. ²⁸Ne rúnaa iyáca, cawíteeyu itúyau'inaa quinínama ná'a máaqueñai nawówau; Espíritu Santo máacanica pastorbini, natúyaque'e chóniwenai iglesia rícu sána Dios shínaaca, liá'a liwénini chúnsai líirranyu. ²⁹Ne nuá léenaa jáicta nuáawai, náinuminaa áabi chóniwenai, jícá'a ná'a cháawi carrúnatanica, wówainai namáardaca chóniwenai iglesia rícu sána. ³⁰Ne íibicha lijiáminau chóniwenai íiwadedenai nanúma yúwicau quéewique'e ná'a eébidenaica náaque'iu líshiirricu. ³¹Yáainai cáwi tuíshiyu; édacaniteu linácu liá'a matáli camuúca, éerri-nacu ya táayee, nuéewida iyá ya nuíicha irrú bácainaa yáajcha.

³²“Ne chóque'e, nuéenajinai, iwína iwówa lícula Dios, caníinaa Dios cába iyá. Dios wáaleerri lidánaniu liwánau náa wadáwinacoo lichuáni nácu, liámina irru quinínama liá irru iyá lishínaa chóniwenai mají-conaanica. ³³Jócai nuwówai nulíwoo nuyá, liá'a warrúwaca ya liá'a síbalashica jiní shínaa; ³⁴jócai cha, ne iyá yáine léenaa nuyá tráawa-jairri nucáajiyu nuísinu'inaa quinínama liá'a nurrúnaani jinánica ya ná'a yáainai nuájcha. ³⁵Séewirri nuéewidani iyá nácu léquichoo cháwa wéewa watráawajaqui jírra, wayúdaque'e ná'a carrúni jináatanica, wédacanique'u linácu liá'a wawácali Jesúsca: ‘Dios túyerri liá'a yáairri lishínaa'eenau báqueerrirru.’”

³⁶Ne liáwinaami limá'inaa léji liáni, Pablo litúyau liúrrui juátayu lisáta Dios liúcha náajchau quinínama. ³⁷Jáiwa'ee quinínama náichai, ya jáiwa'ee nashíquia yáacawai nashíshi'e Pablo wídaní nácu. ³⁸Jáiwa'ee máashii nawówai, jiníwata limáca'ee nalí jóca néejoo nacába liyá mawiá. Jáiwa'ee náau liájchai lancha néerra.

Pablo yáairriu Jerusalén néerra

21 ¹Liáwinaami wamáaca'inaa ná'a wéenajinaica, jáiwa wáurrucoo lancha rículai machácani Cos néerra, áabai éerri liáwinaami jáiwa wáawai Rodas néerra, ne néenee jáiwa wáau báaniu Pátara néerra. ²Pátara néenee jáiwa wáiihu áabai lancha yáairriu Fenicia néerra, jáiwa

wáurrucoo lirrículai. ³ Wabésuna'inau wáacoo wacába liwówai jí'ineerri Chipre, wamáaca'inaami béeema waná apáulicue sáica, wabésunau machácani Siria néerra. Liá'a lanchaca, arrúnaaca limáaca shínaashi liájba lícu Tiroca, jáiwa warrúniu néeni. ⁴ Jáiwa wáiinu néeni áabibi máaqueñai nawówau Dios nácu, jáiwa wamáacau náajchai siete éerri. Espíritu Santo má'ee nalí, jócubeecha Pablo yáau Jerusalén néerra. ⁵ Jái'inaa libésunawai siete éerri, jáiwa wajíawai. Quinínama náiinu ya néenibi yáajchau léccchoo, jáiwa náau wáajchai bináawala chacálee yúcha, chaléeni cáina ítala, jáiwa watúyawai wasátacoo Dios yúcha. ⁶ Jáiwa wáiiwa wanáwau nalí ya wáurrucoo lancha rículai wáawai néeni, nayá éejoo nábana néerra.

⁷ Jáiwa wanísaa washíncaa iníjbaawai manuá yáacu yáaineu Tiro néenee, Tolemaida néerra, watáaniactala'inaa náajcha náa'a wéenajinaica, jáiwa wamáacau náajcha áabai éerri. ⁸ Áabai éerri liáwinaami, jáiwa wajíawai wáiinu Cesarea néerra. Jáiwa wáawai Felipe fíbana néerra, liá'a éewiderri Dios chuáni, liyáwa'ee néenaa náa'a siete cayúdacanica apóstolubini, wamáacau liájchai. ⁹ Liá'a Felipeca wáalierrri cuatro miyácanai máanirri, íiwadedenai Dios chuáni. ¹⁰ Íchaba éerri'inaa wayáca néeni, jáiwa báqueerri ínu chésaini Judea íiwadedeerri Dios chuáni jí'ineerri Agabo. ¹¹ Línu'inaa wáiibirrai, jáiwa liwína wálibeshi Pablo shínaa, jáiwa libáji lináu ya jicáaji ya líiba chámajanaa, limá'ee:

—Espíritu Santo ma Jerusalén néeni, náa'a judíobinica nabájidaminaa chá'a léquichoo liwácali liéni wálibeshica, ya néejuedaminaajoo nacáaji rícuni náa'a chóniwenai báawatanica.

¹² Wéemil'inaa léji liéni, wayá ya náa'a Cesarea néenee sánaca, jáiwa wamá Pablorrui jócubeecha liáu Jerusalén néerra. ¹³ Ne Pablo éeba'ee nachuáni:

—¿Tánda fícha iwánaque'e máashii nuwówa? Nuyá yáairri sáica, jocaita bácai nabáji nuyá, nuyá yáairri sáica máanalique'e nuyá Jerusalén néerra Jesús Nuwácali nácue.

¹⁴ Jócal'inaa wéenaa wáayabeda liyái, wamáaca liyái, wamá'ee:

—Máta Dios méda liájcha léjta liwówau.

¹⁵ Ne liáwinaami liáni, jáiwa wáchúndadaniwai wáque'inu Jerusalén néerra. ¹⁶ Jáiwa náau wáajcha náa'a wéenajinaica Cesarea néenee sánaca, jáiwa natée wayái líibana néerra liá'a báqueerri washiállicuerri Chipre sái, jí'ineerri Mnasón, máquerri'e liwówau báinacu wérri, yáirri'inaa walí cuítalá'inaa.

Pablo yáairriu licába Santiago

¹⁷ Wáiinu'inaa Jerusalén néerra, náa'a wéenajinaica narríshibia wayá sáictacta nawówa yáajchau. ¹⁸ Cajójchanaami Pablo yáau wáajcha licába Santiago, néerra nayá léquichoo quinínama náa'a salínaica. ¹⁹ Pablo tá'ee

nalí, jáiwa líiwa nalí quinínama liá'a Dios médani lirrífueji náajcha, ná'a' jócami judíobini. ²⁰Néemi'inaa jíni, jáiwa'ee náa sáicai Diosrui. Namá'ee Pablorru:

—Wée, nuéenajirri, náiibi ná'a judíobinica íchaba máaqueñai nawówau, quinínama nayá yáaineu namáca rúnaa wamédaque'e Moisés shínaa ley. ²¹Náiiwani nalí, jiyá éewidenai quinínama ná'a judíobinica ná'a yéenai déecuche áabai cámabi ítee, jócubeecha naméda Moisés wánacaala, limá'ee nalí jócubeecha iméda iwíchua nachíipi íimanaa dácu, jócubeecha nasíguia liá'a wawíteeca. ²²¿Tána jimá linácucha jíliéni? Ne chóniwenai yáine léenaa jinácu jíinucala'inaa. ²³Cájbamiminaa jimédaque'e sáicai chá'a: Áani wáiibi, cuatro washíalícuena rúnaa namédaca liá'a namáni nácula íinuerri'inaaca. ²⁴Jítée jiájcha wáni, jíchúni jiwitúe náajcha, jipáida nashínaa arrúnai páida nalí, quéewique'e néewa nabíchu nawíta báinau. Cháwa jáni quinínama nacábaque'inini jócai yáawaiyini liá'a namáni jinácula, jócai báawacha jiyá éewiderri liá'a ley Moisés máacanica. ²⁵Ná'a wéenajinai jócami judíobini, máaqueñai nawówau, wayájani nísá watánacai liá'a waméda'inaaca: jócubeecha íya ínaashi náani lirrú liá'a jóca Dios, ya írrai léquichoo jócai wéewa wáayaca, ya liá'a ínaashica cuéshinai sácumenaicoo, cáwique'e nacába náuchau naméda máashii náinaayu.

Nawína Pablo templo rícu natéenei cuíta manúmai rícula

²⁶Néenee Pablo téé nayái cuatro washíalícuenaica, cajójchanaami, jáiwa'ee lichúni libádeda liwówawau náajchá; jáiwa liwárroo templo rículai líwiáque'e nalí linácu liá'a chacálitashia éerdi néewa naméda liá'a namáni nácula, liwówai limáca, chacálishi éerri néewa bácainaa natée nashínaa náni'inaa Diosru.

²⁷Jái'l'inaa nawówai nanísá nayáca siete éerrica, áabi judíobini cámabi jí'ineerri Asia néenee sána, nacába'ee Pablo templo rícu, jáiwa'ee nacáarralia chóniwenai. Jáiwa'ee náau Pablo júnta, ²⁸máidadenai náacoo: “¡Israélítabini, iyúda wayá! Liéni washíalícuerrica jínaneerriu quinínama éerri rícu, léewida chóniwenai máashii líjúnta liá'a wíteeshi washínaa chacáaleerru, táanierrí máashii linácula liá'a ley Moisés shínaa, ya linácula liáni temploca. Áawita mawí, jáiwa'ee liwárrueda áabi griégobini, jóca cawáunta liéni templo santoca.”

²⁹Namá'ee liáni, jiníwata nanísaca'ee nacábate liájcha liá'a Trófimo Éfeso néenee sá, nayá máinai nalíwoo jáica'ee Pablo téé liyái templo rícula.

³⁰Quinínama chóniwenai chacáalee ísanaca íiwirrini wówa, cánaqueneu Pablo néerra. Nawína'ee Pablo'ee, jáiwa'ee nárda bináawala templo yúcha, jáiwa'ee nabáya madéjcanaa templo númai. ³¹Atéwai náiniuaca, liá'a nawácalica batallón romanoca, léemí'inaa'ee líiwanaa

náiiwa lirrú jíni quinínama chóniwenai Jerusalén ísanaca íwirrini wówa. ³² Liá'a wánacaleerri liáawaqueda'ee lishínaa soldádobini ya ná'a'a áabica licánaca'ee náau chaléeni chóniwenai yáctalaca. Nacába'inaa'ee liá'a wánacaleerri ya ná'a'a soldádoca, jóca'ee nabáseda Pablo mawiá. ³³ Néenee'e liá'a wánacaleerrica lirrúni nalí, liwína preso Pabloi, liwána nabáji Pablo chámali cadénayu. Néenee lisáta léemiu chóniwenai tána washiálicuerriqui jíni ya tána limédai. ³⁴ Ne áabi namáidada matuínaami náibeji wáacoo, tándawa linácueji, liá'a wánacaleerrica jócai léewa liá léenaa jíni, bájialacala namáidada matuínaami; tándawa liwána natéequi jíni nayáctalaca. ³⁵ Náiinu'inaa ásacaleera númami soldado íibana rícu, jáiwa'ee nanácuda jíni nawárruedaqui'inini, chóniwenai yúcha; ³⁶ jiní-wata quinínama máidadenai náacoo líshiirricu “¡máanali jiyá!”

Pablo táanierri liwícaubaliu chóniwenai náneewa

³⁷ Jái'inaa natée chaléeni náawacactalacoo soldado íibana néerra, Pablo sáta léemiu liá'a wánacaleerri soldado:

—¿Nuéewa nutáania yáajcha íchaitaa rími?

Liá'a wánacaleerrica léeba'ee:

—¿Jéewa jitáania griégoyu? ³⁸ ¿Jócaita jiyá liá'a egipcio méderri máashii báinacumi jijiá'inamui áabai cáinabi ítala wáunamactalaca cuatro mil washiálicuenai máashiini wérri yáajcha?

³⁹ Pablo má'ee nalí:

—Nuyá judío, nuyá Tarso shínaa Cilicia sói, jiáirriu áabai chacáalee mánauí wérri; ne nusáta jiúcha sáicai jída nutáania chóniwenairru.

⁴⁰ Liá'a wánacaleerrica jáiwa línda litáaniacai, Pablo bárrua'eewau á'a ásacaleera númami yáctaca licáajiyu liwána manúma ná'a chóniwenaina. Manúmata'inaa nayácai, jáiwa'ee litáania chuánshi hebreoyui, limá'ee:

22 ¹ “Nuéenajinai ya nusáljinanaanai, éemi liéni nuíiwani'inaa irrú nuwícaubaliu, jócaita yáawaiyi liá'a éeminica.” ² Néemi'inaa litáania chuánshi hebreoyu, jáiwa'ee mawí néemi lirrúi. Pablo Mamáarraca'ee litáaniacá:

³ “Nuyá judío. Nuyá jiáirriu Tarso shínaa Cilicia, ne nuyá dáwi-nerriu Jerusalén rícu. Nuyá éewiderriu liájcha liá'a Gamaliel, nuyá áabenai wítee náajcha ná'a wawérrinaimica. Ne nuyá séewirri wówai nushírrueda Diosru quinínama nuwówa yáajchau, chaléjta imédanica chóque'e éerri. ⁴ Nuyáte quéecha nucánacaída wérri ná'a chóniwenai wínénai liáni wáalii iníjbaaca, nuwína nayá nuwárruedaque'ini cuíta manúmai rícula, ya washiálicuenai ya íina léccchoo. ⁵ Liá'a nawácali sacerdótebinica ya ná'a salínaica yáine léenaa linácu liáni bésuneerricoo. Nayá tánenai nulí cáshta nuéewaque'e nuwína ná'a wéenajinai judío yéenai Damasco rícu, néerrate nuáu numúrru nayái ná'a éebidenica Jesús nácu, nuñindaque'e nayá áani Jerusalén rícu cacástigaaque'e nayá.

Pablo íiwerri chítashia Jesús lináawidau liyá jíni

⁶“Nuá’inau nuáacoo iníjbaa lícu urrúni’inaa nuyá Damascorru, újnita wíyaicumi, nucába áabai cámarrashi quéneerri áacaiji nuyáctaca ya nutéejí, ⁷jáwi nucáu cáinabi rículai. Nuéemi áabai chuánshi mérri nulí: ‘Saulo, Saulo, ¿tánda jicánaqueda nuyá?’ ⁸Nusáta nuéemiu liyá: ‘¿Tána jiyái, nuwácali?’ Liá'a táaneerri liyá nulí limá nulí: ‘Nuyáwa Jesús Nazaret sái, nuyáwa liá'l a jicánaquedanica.’ ⁹Náa'a chóniwénai yáainecoo nuájcha, nacába'ee áabai cámarrashi quéneerri, Jáwi'a'ee nacáarrudawai, ne jócai néemi liá'l a chuánshi táaneerri liyáca. ¹⁰Nusátai nuéemiu: ¿Tána nuéewa numédacai nuwácali Jesús? Nuwácali Jesús ma nulí: Jibárroo jiá namówai iníjbaa yáairricoo Damasco néerra. Néerraminaajoo náiiwau jírrújoo liá'a jimédani'inaaca. ¹¹Liá'a cámarrashi máaquerri nuyá matuí, náa'a nujúnicaica natée nucáaji nácu Damasco néerra.

¹²“Néerra báqueerri washíalicuerri jí'ineerri Ananías, sáicai wérri washíalicuerrica máaquerri liwówau Moisés shínaa ley máyu'uca; quinínama náa'l a judíobinica yáainai Damasco rícu, natáania'ee linácu sáicai wérri washíalicuerrica. ¹³Ananías finu licába nuyá, línfinu'inaa limá nulí: ‘Nuéenajirri Saulo, jírríshibia wáalii jitúi.’ Liyáalimi nucábai jucámarranaa, nuéewa nucába Ananías. ¹⁴Néenee Ananías ma nulí: ‘Wawérrinaibimi shínaa Dios, liwína jiyá jicúnusiaque'linini léjta liwówau'u, jicábaque'e liá'l a Jesús machácani wérri, jéemique'e jiwí-bayu limáni linúmayu chúnsai Jesúsca. ¹⁵Jiyá yáairri'inau jíiwa lichuáni quinínamai chóniwénairru, jíiwaminaa náljoni liá'l a jicábanica ya liá'a jéeminica. ¹⁶Ne chóque'e, ujinénda mawiá. Jibárroo, jibáutisau, jimánu lícu Wawácali jí'inaa quéewique'e libádeda jíjíconaa.

Pablo íiwa chítashia liáyu'u nalí náa'a jócani judíobini

¹⁷“Nuéejoo'inau Jerusalén néerra, jáwi nuáu templo néerra nu'óraca, nucábani nutuírricu. ¹⁸Nucába Jesús, limá nulí: ‘Madéjcalicunaa, jijiáu Jerusalén rícucha, jiníwata jóca néebida jírrújoni liá'l a jíiwani nunácu’. ¹⁹Numá lirrú: ‘Nuwácali, nayá yáine léenaa, nuyá yáairri quinínama sinagoga ya nutée cuíta manúmai rícula náa'a máaqueñai nawówau, nabásedaque'e nayá. ²⁰Quéecha'inaa náinua jishínaa cashírruedacai jírrú Esteban, liyá táanierrimi sáica jinácu, nuyáwa yéerri náajcha néeni, nuyá áabenai wówa náinuaque'e Esteban, néenee nutúya náabala náa'a finue-naicani.’ ²¹Ne nuwácali Jesús ma nulí: ‘Jiáu iníjbaa rícula, nubánuaminaa jiyájoo bájirra cáinabi ítala déecuchala nalí náa'a jócani judíobini.’”

Pablo yáirri cáaji rícu liá'a wánacaleerri

²²Atanúma ája'arra léemi lirrú jíni; né'e jáwi namáídada cadánani: “¡Liéni washíalicuerrica jócai sáicanata cágica! ¡Jimárdani lítachá liáni

cáinabica!" ²³ Ya léjta mamáarraca namáidadaca, nacúsuda'ee náabalau, nawína'ee pucúpucubee náuca'ee áacairrani. ²⁴ Liá'a wánacaleerrica liwána'ee nawárrueda Pablo soldado íibana rícula, liwána'ee nabásedacani, líwaque'e nalí ne tándashia chóniwenai máidadai linácuchai. ²⁵ Jái'linaa'ee nabájida nayáqui jíni nabásaidaque'inini, Pablo sáta'ee léemiu liá'a wánacaleerrica liá'a yéerri náajcha néeni:

—¿Iwáaliaminaa liá'a wánacaalashi, libásedaque'e liá'a báqueerri washíalicuerri chái cábacanaa léjta náa'a romanobínica, ya mawí jóca isátadani éemiu yáawacta cajíconaa jani?

²⁶ Léemil'inaa liá'a wánacaleerrica, jáiwa'ee liáwai líiwa lirrú liá'a wánacaleerri liúcha mawí, limá'ee:

—¿Tána'inaa jimédai? Liáni washíalicuerri chái jicá'a náa'a chóniwenai Roma shínaa cáinabi ítesanaca.

²⁷ Néenee liá'a wánacaleerrica lirrúni Pablorrú, lisáta léemiu liyá:

—¿Jiyá yáawai Roma shínaa cáinabi ítesai?

Pablo éeba'ee:

—Jajá.

²⁸ Liá'a wánacaleerrica limá'ee:

—Nuyá cawéni wérri jiácoo nulí warrúwayu quéewique'e éewa romano sái nuyá.

Ya Pablo éeba'ee lichuáni:

—Nuyá jiáirriu chái cábacanaa léjta náa'a chóniwenai cáinabi Roma ítesana.

²⁹ Ne linácue, náa'a wówenaica nabáseda Pablo, jáiwa náawai; liá'a wánacaleerrica, liá'linaa léenaa linácu romano néenee sáicalani, jáiwa'ee cáarru liyái liwánaca nabájida Pablo.

Pablo yáairri nanáneewa náa'a wánacaleenai judíobínica

³⁰ Cajójchanaami, liá'a chúnsai wánacaalaca, wówairri liá léenaa sáica tándashia náa'a judíobini náa Pablo jíconaa, jáiwa liwáseda liúcha cadena licáaji náuchai, jáiwa'ee liwána náawacacoo náa'a wánacaleenaica sacerdótebini, ya quinínama néenaa wánacaleenaica jí'ineenai Júnta Suprema. Jáiwa najéda Pablo limáaca nanáneewa jíni.

23 ¹ Pablo cába nalí náa'a wánacaleenaica limá'ee nalí:

—Nuéenajinai, nuyá yáairri sáica machúnica nuwítee chóque'e Dios náneewa.

² Néenee liá'a Ananíasca, nawácali sacerdótebinica, libánua'ee náa'a yéenai urrúni Pablorrú nabásaque'e linúma. ³ Ne Pablo éeba'ee lirrú:

—¡Dios básairri'inaa jiyájoo, chámainti wítee! Jiyá wáairricoo árra, jiáque'e nujíconaa léjta limáyu liá'a ley, ¿tánda jiwána nabáseda nuyá, jócai ley bánuia imédaca?

⁴ Náa'a yéenai néeni namá lirrú:

—¿Chá'a máashii jinúma lirrú, liá'a sacerdote wácali Dios shínaaca?

⁵Pablo má'ee nalí:

—Nuéenajinai, nuyá jócai yáa léenaa liyáshia wánacaleerri sacerdóte-bini; ne limá liá'a Dios chuánica limá: 'umáashii jinúma linácucha liá'a wánacaleerri jishíncaa chacáalee'.

⁶Ne, liá'a línaa léenaa náa'a áabi néenaa náa'a wánacaleenaica náa'a saduceobinica, áabi mawí néenaa náa'a fariséobinica, Pablo má'ee mánauui chuánshiyu:

—Nuéenajinai, nuyá fariseo, wéenajinai fariséobini shínaa; iyá mírruenai nujíconaa médacta máashii nuéebida linácu liá'a nacáwiac-tacoo náa'a máanalininica.

⁷Néenee Pablo má'inaami léji liéni, náa'a fariseo ya saduceo nachánau najútacoo nalíwaacoo, jáiwa nashírrida náucha wáacuwai. ⁸Jiníwata náa'a saduceo máinai jócala máanalini éejoo nacáwiacoo, jinícalalee ángelbini ya wówanaashi; ne náa'a fariséobinica éebidenai quinínama liáni. ⁹Quinínama namáidadaca; ya áabi quéewidacani ley shínaabinica, néenaa náa'a fariséobinica, nabárruau namá'ee:

—Liáni washiálicuerrica jiní médani máashiica, cájbami báqueerri wówanaashimi jócta báqueerri ángel táania lirrú.

¹⁰Ne nacárraliacalau mamáarraca, liá'a wánacaleerrica cáarru liyá, carrúnataca nasúberreda Pablo, jáiwa libánuu namáida lishínaa soldado quéewique'e lijéda néeneeni ya liwárrueda soldado síbana rículani.

¹¹Áabai táayebee rícula, liá'a Wawácali líyadau Pabloru limá'ee: "Cadá-nani, Pablo, léjta jitáaniau'u nunácu áani Jerusalén rícu, chacábacanaa arrúnaa jitáania Romala."

Nabáulidacta chítashia néewau'u náiinua Pablo

¹²Áabai éerri ricúla, áabi judíobini nachánau áabenaa nawítee quéewique'e náiinua Pablo, jáiwa najúrau máashii máashiinaa wérri jócu náaya, jiní náiiraca shiátai cáashia náiinuacani. ¹³Namánabaca cuarenta washíalicuenai náa'a máaqueñaicoo naméda chíi jiliéni. ¹⁴Jáiwa náau nayáctala náa'a nawá-canai náa'a sacerdótebinica ya náa'a salínai judíobinica, namá'ee nalí:

—Wayá júrenai máashiinaa jócubeecha wáaya nácula wáiinua Pablo. ¹⁵Chóca já'a, iyá ya náa'a áabi ijúninai, isátau liúcha liá'a wánacaleerrica soldado, quéewique'e náinda cajójchani ináneewa, iwówai yútaa yáque'e léenaa linácu arrájuata; ya wayáminaajoo nénda wayácojoni quéewique'e wáiinuacani jóctanaa linísau irrú.

¹⁶Ne Pablo éenajetoo cúulee, jáiwa liá léenaa linácu jiliáni, jáiwa liáu soldado síbana néerrai líiwa Pabloru. ¹⁷Jáiwa Pablo máida báqueerri néenaa wánacaleenaica, limá'ee lirrú:

—Jítée liéni samálitaca lirrú liá'a wánacaleerri soldado, jiníwata wáaliерri chuánshi líiwani'inaa lirrú.

¹⁸ Liá'a wánacaleerri litée samálitamica lirrú liá'a wánacaleerri soldado, limá'ee lirrú:

—Liá'a preso Pabloca limáida nulí quéewique'e nuínda jirrú liáni samá-litaca wáaliерri áabai chuánshi jirrú.

¹⁹ Liá'a wánacaleerri soldado liwína samálita licáaji nácu litée báawa-chalani lisáta léemiu wáni:

—¿Tána jiwówai jíiwa nulí?

²⁰ Samálita má'ee lirrú:

—Ná'a judíobinica áabenaani wówa quéewique'e nasáta jiúcha cajójcha jitéeque'e Pablo nalí ná'a wánacaleenai nanácu, nawówai yútaaque'e náa léenaa linácu mawí. ²¹ Ne jócu jéebida nalí jóni, jiníwata mawí cuarenta washiálicuenai néndenai nayá liájaba cabáyainta, jiníwata júrenaiu máashiinaa jócu náaya, jiní náiirracá shiátai cáashia náiinua'ee Pablo; chóca já'a néndenai nayá jichuáni tánashia jimá nalí.

²² Néenee liá'a wánacaleerrica soldado, libánua samálitami limá lirrú jócu béecha líiwadeda liá'a líiwani lirrú.

Nabánua Pablo lirrú liá'a Félix wánacaleerrica

²³ Liá'a wánacaleerri soldado limáida chámata wánacaleenai liájabata, libánua nachúndadanica doscientos soldado náiibayu sána, ya setenta éema íta'aa, ya doscientos cuélaleyu sána, quéewique'e náacoo liá'a chacáalee jí'ineerri Cesarea las nueve táayebeeca. ²⁴ Ya mawí liwána nachúni éema Pablo yáni'inau íta'aa ya liwána natée sáicani cáwi lirrú liá'a wánacaleerrica jí'ineerri Félix. ²⁵ Náajcha libánua áabai cáahsta mairri liliácoo:

²⁶ “Nuyá Claudio Lisias, nutána jirrú nuédacanica jinácu jiyá chóniwerri cawénica Félix cawánacaalacai: Nutáa jirrú: ²⁷ Ná'a judíobinica nawína preso liáni washiálicuerrica quéewiquinicta nái-nuacani, ne quéecha'inaami nuá léenaami chái cábacanaa léjta ná'a chóniwenai cáinabi Roma ítesana, jáiwa nuáu nushínaa soldado yáaj-chawai, jáiwa nuéda náucha jíni. ²⁸ Ne nuwówaicala nuá léenaani tánashia nácueji náa lijíconaa, jáiwa nutée liyái nanáneewa ná'a judíobini wácanai. ²⁹ Cha nuá léenaa náani nayá jíconaa linácueji liá'a ley nashínaaca; ne jócai cajíconaa náiinua'inaacani, jiní sáicanna liyá cuítá manúmai rícula. ³⁰ Ne nuáca léenaa ná'a judíobini nawówai náiinaucani, liárra nubánua jirrú; ne nusáta náucha ná'a yáinai lijíconaa, quéewique'e namá jináneewa liá'a arrúnai'inaa namáni'inaaca”.

³¹ Ná'a soldado, léjta nawácali bánua nayá, nawína Pablomi, jáiwa natée táayee jíni áabai chacáalee jí'ineerri Antípatris rícula. ³² Áabai éerri rícula ná'a soldado yáainemicoo náiibayu néejoo nárrui licúla báaniu, ne ná'a éema ítasanaca náau Pablo yáajcha. ³³ Ne náiinu'inaami

Cesareala, jáiwa néejueda lirrú cáshta lirrú liá'a wánacaleerri néeni ya néejueda lirrú léccchoo Pablomi.³⁴ Liáwinaami liliá cáshtaca liá'a wánacaleerri néeni, lisáta léemiu Pablo chítashia sói jiníni; ne liá'inaami léenaa Cilicia sáicani,³⁵ limá'ee Pabloru:

—Nuéemiminaajoo jichuáni cáshtia náiinu ná'a yáinai jíconaa. Néenée liwánacaala nácu liwána natúya lirrícuni liá'a Herodes íibana wérri rícu, jócubeecha limániu.

Pablo táanierri liwícaubaliu Félix náneewa

24 ¹Cinco éerri liáwinaami, Ananías sacerdótebini wácalica, línu Cesareala áabi salínai yáajcha ya báqueerri catáaniacai sáica, quéewique'e liá Pablo jíconaa, jí'ineerri Tértulo. Náiinu náyadacoo Félix cawánacaalacai náneewa, quéewique'e náa Pablo jíconaa.
²Quéecha'inaami náinda Pablo, Tértulo chánau liá lijíconaa, limá Félixru:

—Sáicai wérri jiwithee, jiyá wánacaleerrica, wayá sáicta wawówa, ya jiwithee rícueji jiméda sáicai wérri washínaa cainabirru.³ Liáni warríshibiani wawówa yáajchau séewirrinaa ya quinínama wayáctaca, jiyá cawítee Félixca, sáicai wérri wáa jírru.⁴ Ne quéewique'e jócu nuéda jiúcha bájiala éerri, nusáta jiúcha nuwówa yáajchau jéemique'e walí íchaitaa.⁵ Wáiinu linácu liáni washíalicuerri carrúnataica, quinínama cainabi íta'aa jínaneerriu léewida liwána máashii nacába yáacacoo ná'a judíobinica, léewa'ee nawíta ná'a éewiderri áabai wíteeshi jí'ineenai nazarenos.⁶⁻⁷ Ya jiní wéni licába lirrúwoo liá'a Dios íibanaca, tándawa linácueji wawína natée cuíta manúmai rícula jíni. Ne wawówaini wáa léenaa quinínama liá'a limédanica, quéewique'e wacástigaacani léjta washínaa ley; ne liá'a wánacaleerrica jí'ineerri Lisiás, jáiwa léeda wáucha danáanshiyu jíni; ne limá'ee ná'a yáine nayá lijíconaa arrúnaa náacoo náyadacoo jiyáctala.⁸ Jiyá éewa jisáta jéemiu jáni, tánashia nácue yáawaa wáa lijíconaa.

⁹Ná'a judíobinica yáaine néeni chacábacanaa namá léccchoo.¹⁰ Liá'a Félix wánacaleerrica limá'ee licáajiyu Pabloru litáaniaque'e, jáiwa'ee Pablo má'ee:

—Sáicta nuwówa nutáania nuwícaubaliu irrú, nuácala léenaa jiyá yáirri léenaa jéemica sáicactani o máashiiquictani; jiyá wánacaleerri líta'aa liáni cainabica báinacu wérri.¹¹ Léjta jiyá jájiu éewerri jisátada jéemiu, walícanama doce éerri néenee nuíinu Jerusalén néeni, quéewique'e nuá sáicai Diosru.¹² Jiní náiinucta nunácu nucáita yáacacoo áabi yáajcha, jiní nucáarraliaca numácoo chóniwenai Dios íibana rícucha, jiní sinagoga rícuba, jiní báawachala chacáalee yúcha.¹³ Náani chóniwenai jócani éewa nayada yáawaaca cajíconaa tuyá.¹⁴ Ne ta liyá nuíwani nusírbia Diosru léjta nuwérrinaibimi, áabena liájcha liá'a wáalii iníjbaaca liá'a namáni linácucha jáicala nuéewidacala jocai

yáawai, jiníwata nuéebidacala liá'a ley tánerricoo cáahsta ley íta'aa, léjta namáyu'u ná'a éewidenai Dios chuáni báinacu. ¹⁵ Ya nuwáalia, chaléjta nayá, nuéebida Dios nácu nacáwia'inaacalau ná'a máanaliniimica, léjta ná'a sáicanica ya ná'a máashiinica. ¹⁶ Tándawa linácueji séewirruraa nuéneda nuyá masácula nuwítee Dios náneewa ya washiálicuenai náneewa.

¹⁷ “Liáwinaami nujínamicoo íchaba camuí matuínaami cáinabi íta'aa, nuéejoo nushínaa cáinabi ítala, quéewique'e nuá warrúwa nalí ná'a carrúni jináatanica ya nuá ofrendaca. ¹⁸⁻¹⁹ Numédacta nuyá liáni, liáwi-naami nuchúni nubádeda nuyáu léjta wawítee méda'u séewirrini, áawita áulaba chóniwenai yáajcha, jiní wítá caitadedeerri nuyá, quéech'a'inaami áabi judíobini chésanani Asia náiinu nunácu templo rícu. Nayáwa éewenai náiinu áani náyadacoo náaque'e nujíconaa, yáawacta nawáalia nunácula jíconaashi. ²⁰ Ne jócta, náani yáaine áani namáque'e yáawacta náiinu nujíconaa quéech'a'inaami nuyá nanáneewa ná'a wánacaleenai judío. ²¹ Ne jócuminaa nuyá'inaami náiibi numá cadánani chuánshiyu: ‘Wáalee yáa iyá nujíconaa nuéebidacala nacáwia'inaacoo ná'a máanaliniimica.’

²² Félix éemi'inaami liéni, liáca léenaa linácu liá'a wáalii infíjaaca, limáaca léji liéni léeojo'inaacoo litáania linácu báaniu, limá'ee nalí:

—Jáicta línu léju liá'a Lisias wánacaleerri soldado, líiwaminaa nulí sáica léju liá'a ichuánica.

²³ Félix bánuia liá'a wánacaleerri liájbata quéewique'e nawáalia cuíta manúmai rícula Pablo újnibi, ne quéewique'e línda máayaba nacábacani ná'a lijúninaica nashírruedaque'e lirrú.

²⁴ Liáwinaami áabata éerri rícula léejoo báaniu néerra liá'a Félixca, ruájcha ruá'a línu Drusila, judíobini éenaa. Félix bánuia namáida Pablo, léemiu Pablo chuáni linácue sói liá'a léebidau'u Jesucristo nácu. ²⁵ Ne Pablo táania'inaami linácu liá'a cawicaishi machácanica, ya wéewau'inaa wawánacaalacoo wayá jájiu, ya carrúnatabee íinuerri'inaaca, Félix cáarrudau léemicani, limá'ee lirrú:

—Cái jiá namówai. Nuéejoominaiu numáida jiyájoo jáicta nuwáalia éerrijoo.

²⁶ Ne limédacalau, Félix néndacta Pablo yáa lirrú warrúwa, quée-wiquinicta liwásedacani; tándawa íchabachu limáida áji éerri náani litáaniaque'e liájcha. ²⁷ Chájili chámali camuí bésunacuwai; néenee jócu Félix wánacaala mawiá, ne liárrumirra báqueerri wárroo jí'ineerri Porcio Festo. Ne Félix wówaica sáica limáacacoo judíobini yáajcha, limáaca preso Pablo.

Pablo lináneewa liá'a Festoca

25 ¹ Festo ínu quéewique'e liwína yáarruishi liwánacaalacta'inaaca, matáli éerri yáawinaami lijiáu Cesarea néenee Jerusalén néerra.

² Néerra sacerdótebini wácanica ya ná'a judíobini cawénini mawí náiiwa lirrú Pablo jíconaa nácue sái. ³ Nasáta liúcha cáiwinaa, quéewiquinicta libánuwa Pablo Jerusalénra. Nawówa licuéjiu quéewiquinicta náinua iníjbaa licué jíni. ⁴ Ne Festo éeba'ee nachuáni Pabloca yáairri cuítamánúmai rícula Cesarea néerra, ne liyá jájiu éejuerril'inau áulaba éerri ricúla. ⁵ Limá nalí:

—Tándawa, ná'a iwácanica, éewenai náacoo nuájcha Cesareala, ne liárra washiálicuerrica yáawacta ái limédau lijíconau, já'a néeniminaa éewa yáa lijíconaa.

⁶ Festo máacau Jerusalén néerra újni ocho o diez éerri mawí, néenee léejoo Cesareala. Áabai éerri ricúla liwáau liárrubai íta'aa liwánacaalacta'inaaca, jáiwa liwána náinda lirrú Pablo. ⁷ Quéecha'inaami Pablo wárruacoo, ná'a judíobini fínuenai Jerusalén néenee narrúnui nawárruacoo, náa lijíconaa cáiwinaa, áawita jócu néewa náa léenaa yáawaitani. ⁸ Pablo, liyája, táania liwícaubaliu:

—Nuyá jócai méda nujíconau, jiní linácula liá'a ley judíobini shínaaca, jiní templo nácula léccchoo, jiní linácula liá'a wánacaleerri Roma.

⁹ Ne Festo wówaica sáica limácacacoo judíobini yáajcha, lisáta léemiu Pablo:

—¿Jiwówai jiácoo Jerusalénra quéewique'e néerra nucába tánashia jijíconaa?

¹⁰ Pablo éeba'ee:

—Nuyá yáairri lináneewa liá'a wánacaleerri Roma, néeniwa néewa náa nujíconaa. Léjta jéewau'u jiá léenaani, jiní máashii numédani nanácula ná'a judíobinica. ¹¹ Ne yáawacta ái nujíconaa cáwiica já'a sáicanatai náinua nuyá nácueji, jócu cáarru máanali nuyá; ne jinícta yáawaiyii liá'a náayu'u nujíconaa, jiní yáirri léejueda nuyá nalí. Nusáta quéewique'e liyá yáa nujíconaa léja liá'a wánacaleerri quinínama cáinabi Roma shínaaca.

¹² Néenee Festo sáta léemiu ná'a yáainai'inaa liwítee, néenee limá'ee:

—Ne jáicala jisáta liáque'e jíconaa liá'a wánacaleerri quinínama cáinabi Roma shínaaa, néerraminaa jiáu lirrújoo.

Pablo lináneewa liá'a rey jí'ineerri Agripa

¹³ Liáwinaami áabi éerri bésunau, liá'a rey Agripa ya Berenice náau Cesareala nacába Festo néerra. ¹⁴ Ne nayácala néerra íchaba éerri, Festo líwa linácu liá'a reyca, linácue sái liá'a Pabloca. Limá'ee lirrú:

—Ái báqueerri washiálicuerri ája áani Félix máacanitee cuítamánúmai rícula. ¹⁵ Quéecha'inaamite numáacoo Jerusalénra, ná'a sacerdótebini wácanica ya ná'a salínai judíobinica, náyada nulí áabai jíconaashi linácula, nasáta núcha quéewique'e náinuacani. ¹⁶ Nuyá nuéeba nachuáni ná'a wánacaleenai Roma rícu, jócani ísadau náinua chájí'i cáashia najéda nanániu áani ná'a yáine lijíconaa, quéewique'e léewa litáania

liwícaubaliu. ¹⁷Tándawa, náiinu'inaami áani, jócu núcha éerri, jáiwa cajójchanaami nuwáau nuárrubai íta'au nuwánacaalacta'inaaca, jáiwa nuwána náinda léji liá'a washiálicuerrica. ¹⁸Ne ná'a' íinuenai náa lijíconaa, jócu natáania máashii wérri linácula, léjta jíconaashi máanui léjta numáyu'u nulíwau. ¹⁹Liyárrimi namáni linácucha liá'a léjta nawítee éebidau, ne ya báqueerri cáwanai jí'ineerri Jesús máanalimi, ne Pablo mairri cáwicalani. ²⁰Ne jócala nuá léenaa numéda linácueji liéni, nusáta nuéemiu Pablo liwówaicta liácoo Jerusalénra quéewique'e náiiwa lijíconaa méenaami. ²¹Ne liyá sáteerri quéewique'e liyá yáa lijíconaa liyá máanui wánacaalaca, tándawa linácue nuwána nawáalia preso cáashia nuéewa nubánuia lirrúni.

²²Néenee Agripa ma lirrú liá'a Festoca:

—Nuyá wówericta nuéemi lichuáni liérra washiálicuerri léchchoo.

Néenee Festo éeba'ee lichuáni:

—Cajójchaminaa jéemi lichuánijoo.

²³Áabai éerri ricúla, Agripa ya Berenice íinu nawárroo cacábacanani wérri líbana ricúla liá'a wánacaleerrica, náajcha ná'a soldado wáca-naica ya ná'a wánacaleenai chacáalee rícu. Festo bánuia natéequ'e lirrú Pablo, ²⁴Festo limá'ee:

—Rey Agripa ya iyá wánacaleenai yáawaquenai wáajcha áani: liérra iwáalia árra washiálicuerrica. Quinínama judíobini yáa nulí lijíconaa, léjta Jerusalén néenee, ya chacábacanaa áani Cesarea rícu, jócu íyabau imáidada nulí quéewique'e máanalicaní. ²⁵Ne nulí jiní médacta lijíconau cáiwii quéewique'e máanalicaní. Ne liyá jájiu, sáta núcha quéewique'e liyá yáa lijíconaa liá'a máanui liyá wánacaleerrica, jái nuwówai nubánuia lirrú jíni Romala. ²⁶Ne jinícalá nuá léenaa yáawaiyii nutána jirrú lijíconaa nácue sí, liyá máanui wánacaleerrica linácue sí, nuínda ináneewani, ya jináneewa jiyá, rey Agrípaca, jáicta quéewique'e jisátada éemi wáni nuwáalia chuánshi nutánani'inaa lirrú, liá'a máanui wána-caleerri quinínama Roma. ²⁷Ne nucába jócu sáicta nubánuia lirrú preso, jocai náiiwa tánashia lijíconaa.

Pablo íiwa tánashia nácueji náa lijíconaa rey Agríparru

26 ¹Néenee Agripa ma Pabloru:

—Jéewa jitáania jiwícaubaliu.

Pablo nácuda lináu, jáiwa lichánaui litáania chá'a: ²Sáicta nuwówa nuéewacala nutáania wáalee jináneewa jiyá cawéni wánacaalaca, oh jiyá rey Agripa, quéewique'e nutáania nuwícaubaliu linácueji liá'a nujíconaa náani nútala' judíobinica. ³Jiníwata jiyá máanui wánacaalaca, yáirri léenaa jicába nawítee quinínama ná'a judíoca ya léewa wacáita yáacaniu nácueji. Tándawa nusáta jiúcha quéewique'e jéemi nulí arrájuata jiwówa yáajchau.

Pablo cárwica jócu léejueda liyáu újnibii

⁴ “Quinínama judíobini yáine léenaa chítashia nucáwicami jíni náiibi, nucáinabi íta'aa ya Jerusalén rícue, icúlirrijui'inaate nuyái. ⁵ Chái náa léenaa, néewani náiwiaca nawówaicta náiwadedacai, nuyá séewirrinaa fariséoca, léewa máanabacashi mawýii machácani wéebidani nácu. ⁶ Ne chóque'e náa nujíconaa nuéebidacala liá'a Dios mánimi wawérrinaimirru. ⁷ Washínaa doce tribu Israel shínaaca, nanénda licúmpliacoo liá'a limáni liá walí, tándawa náa sáicai Diosru nashírrueda lirrú éerrinacu ya táyee. Linácue liéni wanéndani wayáca, oh rey Agripa, náa'a judíobini náa nujíconaa chóque'e. ⁸ ¿Ne tánda jócu éebida Dios éenaaca licáwedaca náa'a máanalininimica?

Pablo iíwadeda licánaquedaa náa'a éebidenaica

⁹ “Nuyá jájiu numáte nulíwoo quéecha nuéebacta'ee numéda íchaba méenaami lijúnta liá'a Jesús jí'inaaca Nazaret néenee sáica, ¹⁰ ne cháwa numéda Jerusalén néeni jíni. Nawánacaala nácu náa'a sacerdótebini wácanica, nawárrueda íchaba cuíta manúmai rícula, náa'a éebidenai Jesús nácu; jáicta náiinua nayái, nuyá áabenai wówa náajcha. ¹¹ Íchabachu numéda nalí máashii quéewiquinicta nuwána namáaca néebidauga. Liéni numédani quinínama sinagoga rícu, áawita nuyá camáashiicai wérri náajcha nucánacaída nayá áabata chacáalee rícula báawachala.

Pablo iiwa báaniu chítashia léejuedau liyáu jíni

¹² “Linácue jiliérra nuáteu nuáacoo chacáalee jí'ineerri Damasco rícula, nawánacaala nácu nuáu náa'a sacerdótebini wácanica. ¹³ Ne iníjbaa lícu, oh rey, nucába wíyaicumi áabai jucámmarrabee éerri rícueji, mawí cadánani cáiwia cámarra yúcha, liquéna nutéejí náajcha náa'a yáai-necoo nuájcha. ¹⁴ Quinínama wacáu cáinabi ricúla, jáiwa nuéemi áabai chuánshi mérri nulí hebreoyu: ‘Saulo, Saulo, ¿tánda jicánaquedaa nuyá?’ Jiyá jájiu máashii jiméda jirrúwoo, jicá'a liá'a jidúrruchuc oo jicúshtau.’ ¹⁵ Néenee numái: ‘¿Tána jiyái, nuwácali?’ Jáiwa Wawácali éeba nuchuáni: ‘Nuyáwa Jesús, léja liá'a jicánaquedani jimáacoo. ¹⁶ Ne jibárroo, jíiba íta'au, ne jiníwata nuyadau jirrú quéewique'e shírrueda nulí ya jíiwaque'e quinínama liá'a jicábani wáalee, ya liá'a jicábani'inaa nuájcha mawí. ¹⁷ Nujéda'a jiyá náucha náa'a judíobinica, ya náucha náa'a jócani judíobini, chóque'e nubánua jiyá nalí. ¹⁸ Nubánua jiyá nalí quéewique'e jíméecu natuí, jócubeecha najínaniu catácta, quéewique'e najínanicoo jucámmarrabee rícu, jócubeecha náinda Wawásimi wánacaala nayá mawiá, quéewique'e náaque'iú Diosru; ya néebidaque'e nunácu ya nawínaque'e liá'a numétuau'u najíconaa, ya áabai sáicabee náiibi náa'a chóniwenai majíconaanica Dios shínaaca.’

Pablo méda liwánacaala liá'a licábanica

19 “Cháwa jíni, oh rey Agripa, jáiwa nuéebida linácu liá'a nucábani áacaiji,
 20 quéechanacu nuíwa nalí chuánshi ná'a yéenai Damasco rícu, liáwinaami
 nalína ná'a Jerusalén rícu sánaca, ya quinínama cáinabi Judea shínaaca, ya
 nalí léccchoo ná'a jócani judío, numáida néejocoo, néejueda nayáu Diosru, ya
 namédaque'e liá'a sáicaica íyadenai nayá yáawaaca néejueda nayáu. 21 Liná-
 cueji liáni nawína nuyá templo rícu ná'a judíobinica, nawówai náiniua nuyá.
 22 Ne Dios yúdacala nuyá numédau cabálininaa újnibi wáalee, nutáania Dios
 nácu quinínamarru, júbinica ya máanui namánirru. Jócu náiiwa báawachala
 náucha ná'a táanianaimi Dios wítee rícueji, Moisésca arrúnai'lnaa bésunacoo;
 23 liá'a Dios wínanica arrúnaacala máanalicaní, ne liáwinaami máanalicaní l'é'e
 nawáa quéechanacu sái cáwiaco líerra, ne líiwaminaajoni nawásedacoo jucá-
 marranaa, léjta washínaa chóniwenairru ya áabata cáinabi ítesana.”

Pablo éenedau liwána Agripa náawacoo cristiánoyu

24 Linís'a'lnaami litáania linácu liáni Pabloca, Festo máidada cadánani:
 —¡Báawa jiwithee, Pablo! Bajíalacala jéewidacoo jináwau jiyáca báawa
 jiwithee.

25 Ne Pablo éeba'ee:

—Nuyá jócai báawa wítee, jiyá cawénica Festo; jócai cha léjta
 jimáyu'u, liá'a numánica cawíteeyui numáca yáawaiyiica. 26 Liérra yáa
 árra rey Agrípaca, yáirri léenaa sáica quinínama liáni, tándawa nutáania
 chawítemija'a lináneewa; náucala léenaa yáawaa liá léenaa quinínama
 linácu liáni, jiníwata jócalá watáania wayá cabáyainta liúcha liáni.

27 ¿Jéebida jiyá máanui wánacaleerri, namánimi ná'a éewidenaimi Dios
 chuáni báinacu? Nuáni léenaa jéebidaca.

28 Agripa éeba'ee lichuáni Pablorrú:

—Atéwata jiwána nunáawacoo cristiánoyui.

29 Pablo má'ee:

—Áawita atéwa áulabacani ya manuába, Dios wówaicta, jócai jiyá
 bácaí máanuica wánacalaca, áawita quinínama ná'a éemenai nayá nulí
 wáalee, néenaaquinicta namédacoo léjta nuyá, áawita jócu liájcha liáni
 cadena nubájica.

30 Néenee libárroo liá'a reyca, ya léccchoo liá'a wánacaleerri liájbata,
 ruájcha ruá'a Bereníseca ya quinínama ná'a wáainecoo nayá náajcha,
 31 ya ta náacoo báawachalai natáania linácu liáni. Namá'ee nalí wáacoo:

—Liáni washiálicuerri jiní médani máashiica éewaque'e máanalicaní;
 jócaita sáicanata nabáya cuítá manúmai rícula.

32 Agripa má'ee Festorru:

—Sáica natái iwáseda liáni washiálicuerri, jóctata liyá jájiu sáta
 quéewique'e liyá yáa lijíconaa liá'a máanui wánacaleerri Roma.

Pablo nabánuani Romala

27 ¹Quéecha'inaami namácacoo nabánua wayá Italiala, Pablo ya áabi presobini, jáiwa'ee néejueda jíni báqueerrirru wánacaleerri jí'ineerri Julio, néenaa ná'a soldado yáarruica jí'ineerri Emperador shínaa. ²Wárrrucoo lancha rícula, áabai lancha chánactacoo jí'ineerri Adramitio jái jiácoo liyácai íyaberri'inau liácoo chaléeni áabi lancha chánactacoo liá'a cáinabi jí'ineerri Asia. Yáairri wáajcha léccchoo báqueerri jí'ineerri Aristarco, che sáini Tesalónica néenee sái, áabai chacáalee yáairri Macedonia shínaa cáinabi íta'aa. ³Cajójchanaami wáiinu áabai chánactacoo lijí'inacta Sidón, néenee Julio sáica limédacoo Pablo yáajcha, línda Pablo yáacoo licába ná'a lijúnicaí quéewique'e nashírrueda lirrú. ⁴Wajíau Sidón néenee, jáiwa wanáwau liwójuna íteeji liá'a liwówaica jí'ineerri Chipre, jinfwata liá'a cáulica cánaquerri wajúncta. ⁵Wachuáu manuá lirrícu lijúntamirra liá'a litácoowa jí'ineerri Cilicia ya Panfilia, ya ta wáiinu chalée jíni Mirala, áabai chacáalee Licia shínaa.

⁶Liá'a wánacaleerri soldado línu áabai lancha mawíyii máanuica nácu che sáini Alejandría sái, yáairri'eewoo liyáca Italiala, jáiwa liwána wáurrococo wawína washínaa inírbau úniacu. ⁷Íchaba éerri wáau arrájuata, ya carrúni jináatayu wáiinu lijúntamirra liá'a jí'ineerri Cnido. Ne áicala újnibii cáuli cánacau wajúncta já'a, wabésunau lijúntami liá'a jí'ineerri Salmón, warríjcocoo liwówai íteeji liá'a Crétaca; ⁸wachuáu carrúni jináatayu litácoowala, wáiinu áabai yáarruishi jí'ineerri Buenos Puertos, urrúni lirrú liá'a chacáalee jí'ineerri Lasea.

⁹Jái wáuca íchaba éerri, jái carrúnata wamáacacoo manuá yáacoo, jiníwata jái urrúni wárruacoo liá'a uniábica. Linácueji Pablo yáa nawítee:

¹⁰—Washiálicuenai wánacaleenai, nucába liáni wáctacoo carrúnatai wérri'inaa, ya wáucaminaajoo liá'a lanchaca ya liá'a quinínama watéeni lirrícu, ya carrúnata wáuca wacáwicau.

¹¹Ne liá'a soldado wácalica, léewida lirrú mawí liá'a lancha wácalica ya liá'a wánacaleerri litée lancha, Pablo yúcha mawí. ¹²Ne jócala sáica liá'a nachánactacoo nabésunedau'inaa uniábi néeni, jáiwa quinínama namá'ee nalíwoo sáicanata najiácoo néenee, néenedaquinicta náiinu Fenice néerra, áabai náiinucta nachánacoo Creta shínaa yáairri lijúntami liá'a cáiwia wárruactalacoo ya léemalawoo báchairra, ya néeni wawó-waicta wabésuneda uniábi.

Cáuli wérri manuá yáacu

¹³Namá nalíwoo najínacoo báaniu machúnica lijiáu áabai cáuli arrájuata chéni sur néenee, najiá'eewoo nachuáu litácoowa liá'a liwówai jí'ineerri Creta. ¹⁴Ne arrájuata rími liáwinaami áabai cáuli wérri íinuerri

léemamiyu, báseerri cadánani lancha nácula, ¹⁵jáwa lichánau liwá-tanedaqui jíni. Jócu wéenaa wamáchiquinia cáuli júnta liá'a lanchaca, arrúnnaa wáida litée wayái. ¹⁶Wabésuna'inau liwójuna ítee áabai liwówai pítui rími jí'ineerri Cauda, jiníwata liá'a cáuli jócai énajta bása néenee cadánani, ya jócai súti tráawajo wéenaque'e wáawaqueda liá'a íida éenibi natéenica. ¹⁷Néenee náirda'inaa lirrícula, narrúnnaa nabájiqui jíni jócu-beecha liájoo dujíwala liá'a lanchaca. Néenee'e cáarru náiiinu lítala liá'a cáina jí'ineerri sirte, náaca'ee léenaa limícheda nayá, náinda'ee cáuli tée nayá. ¹⁸Cajójchanaami, liá'a cáuli wérri ái újni cadánani já'a, cháwa'ee nachánaa náuca manuá yáacula liá'a shínaashi natéeni lancha rícu. ¹⁹Matáli éerri ricúla'inaami, náuca nacáajiyu quinínama yáairri lancha rícu sáica ²⁰Íchaba éerri jócai wéewa wacába cáiwia ya ná'a sáaliica, liyú liá'a cáuli wérri básairri wayá, wayá walíjani yúcacuwai.

²¹Jiníwata wabésunau íchaba éerri jiní wáayani, Pablo libárruacoo béewami nalí, limá nalí:

—Nuwácanai, imédactata sáica nuwánacaalai jócu wajiáu chéni Creta; jócuminaata wabésunau cháiji'i, jiní wáuquedaca washínau yáairrimi lancha rícu. ²²Ne wáalee, áawita wabésunacoo cha, oyúrruqueda iwówa, jiníwata íibicha éenaa máanali'inaa, áawita liúcacoo liá'a lanchaca. ²³Ne táayee báqueerri ángel íyadau nulí Dios bánuani, nuyá Dios shínaa léccchoo nusírbia lirrú, ²⁴limá nulfí: —Ocáarru jiyá, Pablo, jiníwata arrúnnaa jíyadacoo lináneewa liá'a máanui wérri wánacaalaca Roma néenee sáica, ne jinácueji Dios jócu línda máanali jiyá ya ná'a yáainai jiájcha lancha rícu. ²⁵Tándawa, nuwácanai, o'léjueda iwówau, jiníwata nuéebida Dios nácu nuyá yéerri yáawaiyi quinínama liá'a bésuneerricoo limá'ee nulí liá'a ángel. ²⁶Ne arrúnnaa wachánacoo áabai liwówai nácula.

²⁷Áabai táayebí, libésunau chámái semana nácu, jáwa wáiinu manuá, áabai jí'ineerri Adriático, litéecala bajíálanaa liá'a cáulica, ne liyáali béewami táayebí, ne ná'a téenil'inaacoo lancha náa léenaa warrúnicoo wáacoo cainabirru. ²⁸Néeneda lidujíwaca liá'a shiátaica, ne liwáalia treinta y seis metros, ne mawí libéechala néeneda báaniu, liwáalia'ee veintisiete metros. ²⁹Ne cáarrucala nayá carrúnataca náii-nuacoo íiba wérrica nácula, jáwa náuca cuatro ná'a gámbia wérrinai chéni líshii néenee liá'a lanchaca, nácula nasáta Dios yúcha quéewique'e jucámmarraca. ³⁰Ne ná'a téene nácu lancha namá'ee nalíwoo quéewique'e namánico lancha rícucha, jáwa nachánau náurrucueda ná'a íida éenibirrimica, namédacala'eewoo nayáca jicá'a ná'a yúquenai'inaa gámbia wérrinai lancha béecha. ³¹Ne Pablo líiwa'ee lirrú liá'a wánacaleerrica ya lishínnaa soldádorru léccchoo, limá'ee:

—Ne jócta namáacau lancha rícu, iyá jócai'inaa cáwi.

³²Néenee ná'a soldádoca, nawíchua nabáji ná'a íida éenibirrimica, jáwa náida licáacoo shiátai yáacula.

³³ Ne wówai'inaa jucámarracai, Pablo síwa nalí quinínama quéewique'e náaya máayabaca, limá'ee nalí:

—Jái chámái semanacai wanénda wacábaca libésunau'u, iyá jócaini íya léjta iwítee séewirrinaa. ³⁴ Nusáta yúcha íyaque'e máayabaca. Sáicabee'inaawa irrú liérra quéewique'e cáwi iyá, jiní'inaa yúquerriu yúcha, jiní áabai iwíta báinnaa.

³⁵ Linísá'inaami limá liéní, Pablo wína licáaji rícuu áabai páani, liá sáicai Diosru quinínama nanáneewa. Lishírridani jíni, jáiwa lichánau líyaqui jíni.

³⁶ Jáiwa liá nadánani quinínamaí nachánau náaya léccchu. ³⁷ Wayá'ee wamánaba lancha rícu doscientas setenta y seis chóniwenai quinínama.

³⁸ Liáwinaami nanísá'inaa'ee náaya liá'a nawówainica, náuca'ee liá'a trigo manuá yáacula jéewique'e lijínacoo madéjcalicu liá'a lanchaca.

Lancha yáajuerriu

³⁹ Jái'inaa jucámarrai, ná'a téenai nácu lancha jócu náa léenaa táshia nayá jíni, ne nacába áabai libéerricula liwáalia'ee cáina; nawówai narrúnda lancha néerra. ⁴⁰ Nawíchueda licuábai ná'a gámbia wérri-naimica, namáaca'ee manuá yáacu jíni, ne nawáseda jíni ná'a téenaca sírbierri litée lancha. Jáiwa nanácuda cáulirru liá'a vela libéechala sáica, jáiwa liá'a lanchaca lichánau lirrúnicoo cáina nácula. ⁴¹ Ne liáu cáina ítala macáshtairra, limáactactala'inau liá'a barco machúnucunaa. Liá'a libéechala sáica cháneerri júchananaa cáina íibirra, jócta néewa nachúnidacani, nácula liá'a líishiicca néenee sáica lichána'eewoo lisúbirriedacoo lidánaniyu'e liá'a marrádacaca.

⁴² Ná'a soldádoca nawówai'e náiinua ná'a presobinica, jóbueecha náindata namánicoo náamarracoo. ⁴³ Ne liá'a nashínaa wánacaleerri soldado, liwówai lijédacani liá'a Pabloca, jócu línda namédacani, jiníwata liwánacaala nayá, tánashia éewerri liámarracoo shiátai yáacu quéecha mawí íinu litácoowala. ⁴⁴ Ne ná'a áabica ná'a'ee wau líta'aa liá'a tabla lancha shídanaamica. Cháwa'ee wáiihu quinínama cáwi cáinabi fítala.

Pablo yáairri liwówai íta'aa jí'ineerri Malta

28 ¹ Quéecha'inaa cáwi wayá quinínama, wáa léenaa liá'a liwówai jí'ineerri Malta. ² Ná'a chóniwenai néeni sánaca narríshibia wayá sáica wérri quinínama, jiníwata yúwairriu liyáca ya casálini léccchoo, natúculia chichái wérri, jáiwa namáida wayá warrúnicoo néerra. ³ Pablo yáawaquederri chichába máacarrai liníquini liyá libówanaa, ne bácula áai cánacau lijíacoо líibicha liá'a amóeyica, jáiwa'ee liwówanau licáaji náculi liámuacani. ⁴ Nacába ná'a chóniwenica nacába áai cuácoo licáaji nácu liá'a Pabloca, namá'ee nalí wáacoo: “Ta liá'a washiálicuerri cájbami cáiinuacai léjí liéní, ne áawita jócu lisácumawai manuá yúcha, ái áabai wíteeshi cadánani jócai'inaa índa cáwi liyá.”

⁵Ne Pablo licúsuda liúcha liá'a áica chichái ricúla, ne jiní libésunawai. ⁶Quinínama nanénda nayáca limúrracacoo, jócta licáu máanalina; néenee íchaba liáwinaami nanénda jiní'e libésunawai, nanáawida'ee nawíteu yá'ee nachánau namáca Pablo cála'ee dios.

⁷Urrúni lirrú liá'a áabai cáinabi lishínaa liá'a chóniwerri wánacaleerri liwówai néeni, jí'ineerri Publio, ríshibia wayá sáica ya licába wanácu matáli éerri. ⁸Ne bésuneerriu liá'a lisáljinaa liá'a Publio yéerri liárrubaiu íta'aa, bálinerri'eewoo cáiwinaa, licámuna nácu ya suliá wérri nácu. Pablo yá'a'eewoo licábaqui jíni, néenee liáwinaami lisáta Dios yúcha jíni licháana'ee licáajiu linácu, jáiwa'ee sáica jíni. ⁹Ne linácueji, náiinu ná'a áabica bálineneecoo ná'a yáaine liwówai íta'aa, jáiwa'ee sáica nayá léccchoo. ¹⁰Jáiwa'ee náa walí quinínamaí ne liáwinaami jái'inaa wáirrau wayá báaniu náa walí quinínama liá'a warrúni jinánica washínaa wáni'inau yáajcha.

Pablo fínu Roma néerra

¹¹Libésunau'inaa matáli quérri nayá liwówai íta'aa, wáirrau áabai lancha rícula néeni bésuneda uniábi; lishínaa lancha áabai chacálee jí'ineerri Alejandría, téerri linácu licábacanaa liá'a nashínaa diosca jí'ineenai Cástor ya Pólux. ¹²Wáiinu chaléeni nachánactalacoo jí'ineerri Siracusa, néeni wamáacau matáli éerri. ¹³Néeni wáau báaniu urrúni litácoowala cáashia wáiinu áaquirra chacálee jí'ineerri Regio. Cajójchanaami cáuli cánacau sur néenee, áabai éerri táicala mawí wáiinu áabai chacáalee jí'ineerri Puteoli, néeni wabárrua. ¹⁴Wáiinu áabi wéenajinaiu nawána wamácacoo áabai semana náajcha; chájili wanísacoo walíwoo Roma néerra macáshtai. ¹⁵Ná'a wéenajinai Roma néenee sánaca, jái nawáalia chuánshi wáiwanaa néerrai; ne jái najiáu najúnteda wayái Foro de Apio, néerra liá'a liyáctaca jí'ineerri Matáli Tabernas. Pablo licába'inaa, liá'ee sáicai Diosru ya liá'ee léenaa cadánani liyá. ¹⁶Ne wáiinu'inaa chaléeni Roma néerra, namáaca'ee Pablo liyáaque'e báawa-chala, bácairrimi soldado túyajani jócubeecha limániu.

Pablo Roma rícu

¹⁷Matáli éerri liáwinaami lílinuai, Pablo bánuua namáida nachúnsanaca judíobini Roma rícu. Jái'inaa náawacawai limá'ee nalí:

—Nuéenajinai, nuyá jiní médani nanácula ná'a judíobinica, jiní linácula liá'a nawíteemi wawérrinaimi shínaa, ne báawachata Jerusalén néeni nawína nuyá néejueda nuyá nalí ná'a romanobinica. ¹⁸Néenee liáwinaami nunísa nutáaniaca nawówai nawáseda nuyá, jiníwata jiní náiinuni nunácue, éewaque'e náiinua nuyá. ¹⁹Ne ná'a judíoca jócu nawówai nawáseda nuyá, arrúnaacala nusáta liúcha liá'a máanui wérri wánacaalacai libánua náiinua nuyái, o nawásaidawee nuyá, áawita jiní

máashii nuwáaliani linácueji liá'a nushínaa cáinabica. ²⁰Tada linácue, numáida iyá quéewique'e nucába ya nutáania irrú, tánda linácueji wawáaliaque'e wéebidaca wayá israelítabinica, jicába nuyáyu cabáji áani.

²¹Nam'ee lirrú:

—Wayá jiní ríshibiani áabai cáshta Judea néenee sái jinácue, jiní áabi wéenajinai judío ínuenai néenee, jiní'e namá jinácucha máashii jinácue. ²²Wawówai wéemica chítashia jiwítee jíni, jiníwata wáa léenaa quiní-nama cáinabi natáania linácucha liáni wáalii éewidacalashica.

²³Tánda namáca áabai éerri, liá'a lijiáctemicoo íchaba chóniwenai liá'a Pablo yáctamica. Néenee manúlacaiba cáashia táicala, Pablo táania Dios wánacaalactaca. Liwówai'e líiwa nalí Jesús nácu, táda béewami ley Moisés shínaa, natána ná'a íwadedenai Dios chuáni báinacu. ²⁴Áabi éebidenai liá'a Pablo íiwanica, ne ná'a áabica jócani éebida. ²⁵Ne jócu áabena nawówa nalíwoo, nachána'eewoo náacoo. Ne jóctanaa náawai, Pablo má'ee nalí:

—Sáicai litáania Espíritu Santo nalími ná'a iwérrinaibimica ibéechala sánamica, linúma rícue liá'a íiwadederri Dios chuáni Isaías, limá'ee:

²⁶'Jiá namówai jíiwa nalí ná'a chóniwenaina:

Ne áawita mawí néemica, jócai'inaa néewa néemica;
áawitaque'e mawí nacábaca, jócai'inaa nacába.

²⁷Ne liwítee liéni chóniwenai cabálini wérri,
nawíba báyau,
ya liá'a natuí báyeerri léccchoo,
jócubeecha néewa nacábaca,
jiní néewaca néemica,
jiní néewaca náa léenaani;
quéewique'e jócu néejoo nulí,
jócubeecha nuchúni nayá.'

²⁸Yáaque'e léenaa iyá, chóque'e ibéechalau, liéni liwásedauca Dios shínaa, liáni nalí áawita ná'a jócani judíobini, ta nayá éemenaijani.

[²⁹Quéechalínaa Pablo mairri liáni, ná'a judíobini náawai nacáita yáacacoo nayáwacoo.]

³⁰Pablo máacau chámái camuí machácani á'a lijédacta lirrúwoo cuíta, liwínau liyá nayá, ná'a quinínama yáainecoo nacába liyá. ³¹Cha liwí-teemi íiwa Dios wánacaalactaca, léewidacala urrúnica liá'a wawácali Jesucristo, jiní cáarrucalani jiní namáshidacalani.

Carta de San Pablo a los EFESIOS

Nuédacaniu inácu

1 ¹Nuyá Pablo, apóstolu Jesucristo shínaa, léjta Dios wówau'u, nutáa irrú iyá yáainai chacáalee jí'ineerri Éfeso, iyácala chóniwenai Dios shínaa, éebidacala áabenaan iwówa Cristo Jesús nácu. ²Ya Dios Wasálijinaa ya Wawácali Jesucristo, yáa irrú mawéni sáicaica ya sáictaque'e iwówa.

Dios yáa walí Cristo nácu

³Wáa sáicai Dios lisáljinää liá'a wawácali Jesucristoca, Dios Cristo nácu liá walí sáicaica áacairra, quinínama sáicabee cábacanaa Espíritu nácu. ⁴Dios wína wayá Cristo nácu jócu'inaami liquénuda cáinabi újnibii, quéewique'e majíconaa wayá lirrú, jinf'inaa máashii wawítee lináneewa. Qéechami caníinää licába wayá, ⁵liwínanite quéewique'e liméda léenibiyu wayá Jesucristo nácu, áabenaan léjta liwówau'u naméda liwánacaala. ⁶Linácue jiliéni wáa sáicai séewirrinaa Diosru, sáicacala liwítee carrúni jináata licába wayá, liá walí sáicai licúulee nácuu caníinaca licábaca. ⁷Níwata Dios caníinää licába wayá bájialanaa quéechami, Cristo nácujei ya lírranaa jiérricoo máanalí'inaa cruz nácu, wawáalia liwásedaque'e wayá, ya liméetua wajíconaa. ⁸Dios íiyada walí caníinau'u licába wayá, liá quinínama wawítee ya wáaque'e léenaa wéemica, ⁹ya liwána wáa léenaa Wacába liwánacaala báyeerrimicoo. Léjta limáyu'u liá'a yáairrimi liwítä lícu, cháwa limédaqui jíni. ¹⁰Liéni léjta limáyumi, limédaminau machácani wérri, quéechá'inaami líinu léerdicai. Dios bánua liáawacacoo liwánacaalaque'e quinínamani liá'a Cristoca, léjta náa'a áacai sánaca ya náa'a cáinabi íta'aa sánaca.

¹¹Dios wína wayá quéechai quéewique'e wayá macáishita Cristo nácu, wawáalia lirrícua éenaa, léjta áabenaan Dios wówaumijani, quinínama liméda léjta sáicai liwówau'u licábacan. ¹²Limédani chájí'i, quéewique'e

wayá quéechanacu wamáaca wéebida Cristo nácu, quéewique'e wayá quinínama wáa lirrú sáicai liwítee dánani nácueji. ¹³ Sáicacajani Cristo, iyá léccchoo éemenai chuánshi yáawaiyica, liá'a sáicai chuánshi liwá-sedau'inaa iyá, ya iwárruacala éebidaca, Dios yáa irrú lishínaa Espíritu Santo léjta áabai marca, cháwa limá liáacani quéecha. ¹⁴ Liéni Espíritu Santoca léewa libéecha sái liérra yáawacaala'inaa Dios yáa walí lirrúcuca éenau, jáicta wanísaa wawásedacoo quinínama yúcha, ya ta liméda wayái lishínaa chóniwenai liyáni'inaa yáajcha, quéewique'e quinínama wáa lirrú sáicai liwítee dánani nácueji.

¹⁵ Linácueji liéni, nuá léenaa éebida wawácali Jesús nácu, ya Caníi-naaca icába ná'a chóniwenai Dios shínaaca. ¹⁶ Jócu numáaca nuá sáicai Diosru inácueji, nuédacaniu inácu jáicta nusátau Dios yúchais. ¹⁷ Nusáta Dios wawácali Jesucristo shínaaca, liwítee dánani liá'a wasá-lijinaaca liáque'e irrú wíteeshi áacai sái, quéewique'e yáa léenaa liá'a Dios íyadani, quéewique'e yáa léenaa Dios mawí mawí. ¹⁸ Nusáta Dios yúcha quéewique'e liméecu iwítee ya jucámarranaa, quéewique'e yáa léenaa liá'a inéndani iyáca linácueji limáida iyá, sáictacala wérri liwítee ya cawénii liá'a Dios yáani nalí lishínaa chóniwenaina. ¹⁹ Yáawaiyii máanuica ya jiní númami liá'a jiwitée dánanica, liá'a yáairri wadánani wayá éebidenaica. Léewa wíteeshi máanui Dios íyadanimi lidánaniyu ya liwítee dánani yáajcha, ²⁰ quéecha'inaami licáweda Cristo ya liwána liwáacoo sáicaquictejica léema nácu áacairra. ²¹ Dios limáacaní quinínama wíteeshi dánani íta'aa, Dios yáirri Cristorru liwíteu máanui mawí, ya Cristo wánacaleerri quinínama náucha mawí ná'a wánacaleenai áacairra nácu ya áani cáinabi íta'aa, léjta liáni léerdica ya liá'a finuerri'inaaca. ²² Limáaca Cristo íiba yáajba quinínama, ya Cristo ja limáacaní nawíta quinínama ná'a éebidenai Dios chuáni. ²³ Ne liá'a iglésiaca léwa Cristo náanai, tándawa liá'a iglésiaca Cristo rícueji liwáalia quinínama, Cristoca liá'a téerri quinínama sáicai wérricalani.

Cristo wáseda wayá caníinaaca Dios cába wayá

2 ¹ Quéecha iyá léjta máanaliniyi yáca linácueji liá'a jíconaashica ya máashiica, ² liá'a iyánimi rícu, imédacala léjta éerri wówau'u, ya liwánacaala liá'a espíritu máashii wánacaleerri cáuli rícu, yáairri nadánani ná'a jócani méda Dios wánacaala. ³ Cháwate wayámi jírra léccchoo quinínama wayá'inaa báinacumi wawíteeyu, wamédacaalamí máashii léjta wawówau'u, ya waméda licábacanáa liá'a wawítee cají-conaica, ya waméda liwánacaala liá'a wawítee máashiica. Linácueji, liérra máashiica sáica natá'inaata lílinu wátala liá'a cacháminabeeca Dios, máashiicaca áabenaanáajcha ná'a áabi jócani éebida. ⁴ Ne liá'a Dios carrúni jináatai cába wayá ya caníinaa wérri licába wayá bájialanaa. ⁵ Liyá yáirri wacáwica áabenaanáajcha, quéecha'inaa léjta

máanali wayá újnibii liwánaca liá'a wajíconaaca. Jiníwata Dios canífiná cába iyá éewani iwáseda ijíconaa ya éewani yáacacoo áacairra. ⁶Dios cárweda wayá Cristo Jesús yáajcha, ya liwána wawáacoo liájcha áacairra. ⁷Liméda liáni quéewique'e líiyada liá'a éerri wabéechá, caníináa licábá wayá bájialanaa ya liá'a sáicai wérri liyá wáajcha Cristo Jesús nácu. ⁸Ne sáicai wérrica liá'a Dios, iyá éewenai yáacoo áacairra, inísaca éebida Jesús nácu. Liéni jócái íínu iyá jájiu, níwata liáni wíteeshica Dios yáani irrú. ⁹Jócai íínu liwánaca liá'a imédanica, jiní béecha éewerri sáicta licábacoo, ¹⁰ne Dios méderri wayá; liyá quénuderri wayá Cristo Jesús nácu, quéewique'e waméda sáicai cábacanaa; Dios quéechanacu lichúní walí wamédani'inaa.

Liá'a sáictaica wawówá Cristo yáani walí

¹¹Ne chái'inaa, iyá, ná'a jócani judíobini, ná'a náani jí'inaa "jócani náiju nachíipi dácu íimanaa", ná'a judíobini (náiju washíálicuerri tácaí sáica, ne nayá jájiu nají'inaa náiju nachíipi dácu íimanaa). ¹²Édacaniteu áabata éerrimite iyá jócani yáa léenaa Cristo nácu, shírreneu chóniwenai Israel shínaa yúcha, ya jócani yáa néeni á'a Dios litáania'inaa nalí ná'a chóniwenai Israel shínaaca, ne liá'a limáni liméda lishínaa chóniwenai yáajchau. Iyá líta'aa liáni cainabica jiní irrú Dios ya jiní inéndacala líinu liá'a éerrica Dios wásedactala'inaa iyájoo. ¹³Ne chóque'e, iyá yáainemi Dios yúcha déecuchejijani, nísa irrúnicuwai lirrú, yáaine macáishita Jesucristo nácu, linácueji liá'a lírranaa jiérricoo máanali'inaa cruz nácu.

¹⁴Cristo yáirri walí sáictaque'e wawówá. Liyá'ee méderriu judíobinica ya jócani judíobini áabai chacáalee néenee sána, licáarralia liá'a báyeerrimi nayá wáacoo ya licáarralia lináanaiyu liá'a íiwrri nawówá nayá wáacoo. ¹⁵Cristo méderri amáarra leyca, liá'a ley wáaleerri liwána-caalau'u ya limá'ee chítashia nayáyu'inaa ná'a chóniwenica; linácueji liméda chámái chacáalee áabai rími chacáalee wáalii. Cha liméda léji liéni sáictacta'inaa nawówá. ¹⁶Cristo máanali cruz nácu amáarra jíni jócu náiinua yáacau mawiá ná'a chámái chacáalee, limáaca nayái sáictaica nawówá Dios yáajcha, liméda nayá áabai rími nanáishiha.

¹⁷Cristo íínu línda nalí sáicau chuánshica sáictaque'e nawówá quiní-nama, chaléjta iyá yáainai déecucha Dios yúcha, chaléjta léccchoo ná'a yáainai urrúni. ¹⁸Cristo nácueji, ná'a áabica ya ná'a áabi, wéewa warrúnicoo wasáljinääa Diosru áabai rími Espíritu nácueji. ¹⁹Tándawa, iyá jócani áabai cainabi íta'ai sána mawiá, jócani yáa báawachala ishínaa cainabi yúchau, ne chóque'e ishírrida liá'a chacáalee Dios shínaa áabena, cháni léjta Dios éenibi. ²⁰Iyá éebidenaica chaléjta áabai cuítaca, méderri líta'aa liá'a íibaca cabálíninaaca, iyá nayáwa néewidani ná'a apóstolubinica ya ná'a éewidenai Dios chuáni, liyáwa Cristoca léjta íiba cawénii. ²¹Chaléjta liá'a cuítaca yáairri linácula wáacoo nácederri liácoo

quinínama áabena, cáashia línu limédacoo léjta templo majíconaa ya wáni Wawácalirru. ²² Chacábacanaa iyá lécchoo, yáainai Cristo yáajcha macáishita, yáawaaca yáqueneu éewaque'e iyá chaléjta áabai templo, Dios yáaque'e néeni linácueji lishínaa Espírituyu.

Pablo éewida litée Dios chuáni nalí ná'a jócani judíobini.

3 ¹ Linácueji liéni, nuyá Pablo, nuyá cuíta manúmai rícula, Cristo Jesús nácue, sáicabee'inaa irrú iyá jócani judíobini. ² Iyá jáini arrúnaa yáa léenaa sáicaca liá'a Diosca limáaca nulí liáni tráawajuca, nuíwaque'e irrúni linácue liá'a caníinaabeeca lichúnica. ³ Chítashia Dios wánau'u nuá léenaa linácu liá'a jócaimi chóniwenai yáa léenaa nácu quéecha, léjta nunísau'u nutána irrú áabai chuánshi píitui rími. ⁴ Áicta iliá éemuijoní, néenee yáa léenajoo nuá léenaa sáica linácu liá'a jócaimi chóniwenai yáa léenaa báinacumi, ne chóque'e Cristo limédani'inaa. ⁵ Dios jócai íwa nalí liáni ná'a chóniwenai yáainai wabéecha, ne chóque'e liwána lishínaa Espíritu íwa nalíni ná'a majíconaanica apóstoluca, náajcha ná'a íwenai Dios chuáni, liwínani namédaque'e lirrú sáicai léjta liwówau'i. ⁶ Néenee, liéni cabáyainta Dios wána nuá léenaa linácu: Jáicta ná'a judíobini ya ná'a jócani judío éewidenai ná'a sáicai chuánshica Dios bánuanica urrúni Cristo, Dios yáani nalí ná'a quinínama ná'a sáicabeeeca. Liwówai limá, quinínama nayá áabenaani lináanaija, liyá léjta Cristo lináanai, nayá ná'a jócani judíobini narríshibia lécchoo liá'a Dios limánimi liáca léjta nája ná'a judíobinica. ⁷ Dios yúderri wérri nuyá nutráawajaaque'e lirrú, nuéewaque'e nuíwadeda chóniwenairru liáni chuánshi sáicaica wásedeerri'inaa nayá. Báawita jócai sáica nuyá, nuéewa numéda quinínama liáni liyú liá'a Dios wíteeca liáni nulí.

⁸ Áawita nuyá mawéni mawí Diosru náucha ná'a quinínama chóniwenai Dios shínaa, liyúda nuyá nuéewaque'e nuíwadeda nalí ná'a jócani judío liáni chuánshi sáicaica cawénii wérrica Cristo shínaa. ⁹ Dios, liá'a quénuderri quinínama éerri, bánuerri nuyá nuíwaque'e lichuáni mamáarraca, quéewique'e quinínama chóniwenai yáa léenaa Dios wásedeerri lécchoo ná'a jócani judíobini. Dios quéecha jócai índani quinínama chóniwenai yáa léenaa linácu liáni chuánshica. ¹⁰ Liméda liáni, quéewique'e ná'a chóniwenai Dios shínaaca, náyadaque'e nalí ná'a ángelca, wánacaleenai áacairra, náyadaque'e nalí lécchoo ná'a espíritu máashiinica, sáictai wérrica Dios wíteeca méderri sáicai quinínama ¹¹ Dios méda liáni léjta liwówau'u liméda áabena quéechanacu éerrite, liméda liáni lirrícue liá'a Wawácali Jesucristo. ¹² Cristo nácue wawáalia wawáseda wajíconau wéewaque'e warrúnicoo Diosru, táfada jocu cáarru warrúnicoo waléenaca wéebida linácu. ¹³ Táfada nusáta yúcha jocubeecha yúrrucueda iwówau inácueji carrúni jináata nuyáca, jiníwata liáni yáawaiyi numá irrú sáicai wérrica.

Cristo caníinaa wérri cába wayá

¹⁴Nuédacaniu'inaa linácu liáni, chítashia Dios méda'u iyá jócani judíoca áabenaani náajcha ná'a judíoca, nutúyau nu'óraaque'e lirrú liá'a Lisáljinina liá'a Wawácali Jesucristoca. ¹⁵Tánashia ríshibianai jí'inaa quinínama chóniwenai chaléjta yáainai áacairra, cha ná'a náani yáainai cáinabi íta'aa. ¹⁶Nusáta liúcha liá'a Diosca, wáalierrri quinínama sáicai áacairra, quéewique'e liá irrú danáanshi iwówa lícu linácueji liá'a Espíritu Dios shínaa. ¹⁷Nusáta Dios yúcha Cristo yáaque'e iwówa lícu éebidau linácu. Nuyá sáteerri léccchoo quéewique'e quinínama liá'a imédanica caníinaca icába liá'a Diosca ya quinínama ná'a chóniwenaca. ¹⁸Ya chacábacanaaque'e yáa léenaa náajcha ná'a quinínama chóniwenai Dios shínaa, chítashia manújirrau, limáchenica ya liáacaica ya lidujíwaca liá'a nífinaashica Cristo shínaa. ¹⁹Nusáta icúnusiaque'e caníinau Cristo cába iyá, mawíyi máanui liúcha liá'a quinínama wéewa wacúnusianica, chacábacanaaque'e cashiámu iyá Dios wíteeeyu.

²⁰Ya chóque'e, wáa sáicai wérri Diosru, liwáaliaca danáanshi liméda'u inaa íchaba mawí liá'a wasátani o liá'a wapénsani, linácu liá'a lidánani tráawajairri'inaa wanácu. ²¹Wayá yéenai iglesia rícu, wayá macáishita Cristo Jesús yáajcha, arrúnaa séewirrinaa wáa sáicai Diosru mamáarraca. Chácajani.

Iyá macáishita liyú liá'a Espírituca

4 ¹Táda linácue nuyá cuíta manúmai rícula, linácueji liá'a Wawácalica, nusáta yúcha imédaque'e sáica léjta ná'a Dios máidanica, chacábacanaa léjta iyá. ²Imíya iyá ya sáica iyá; u'urrúni iwówa ya iwánta yáajcha wáacoo caníinabeeyu. ³Éeneda iyá séewirrinaa yáajcha wáacoo, lidánaniyu liá'a Espíritu Santo, ya lirrícueji liá'a sáicta iwówa liwána sáica iyá áabenaa. ⁴Ái bácai rímjia náanaishi, ya bácairrimi Espíritu, chaléjta Dios máidau'u inénda áabai rími. ⁵Ái bácai rímjia Wawácalija, wéebida áabai rími chuánshija, ái áabai rími bautísmoja. ⁶Ái bácai rími Diosja, liyáwa Wasáljinina'linaa quinínama; Dios wájani wawácali wayálinaa quinínama. Dios méderri quinínama inácueji; Dios méderriu quinínama wanácu. ⁷Ne wayá bácainaa ái ríshibia wíteeshi Espíritu yáanicá Cristo wówaini liáca. ⁸Tándawa limá liá'a tánerrimico:

“Lírrau áacairra litée liájchau ná'a yáainemi preso,
ya liá nalí wíteeshi áacai sái washílicuenairru.”

⁹¿Ya tana liwówau limáca lírracalau áacairra? Wówerri limáca quéechanacu liúrrucoo líta'aa liéni cáinabica. ¹⁰Ne liá'a yúrrucuerrimico liyáwjani léja liá'a fírrericoo mawí áacairra quinínama éerri wícau, quéewique'e licámusheda macájirra éerrimi liwánaca. ¹¹Ya liyája yáa áabi quéewique'e apóstolu nayá, ya áabi íiwadedeeri Dios chuáni, ya áabi

íiwenai Dios chuáni nalí ná'a jócani éebida, áabi pastorbini ya quéewi-dacanica. ¹² Cháwa lichúni ná'a chacáalee majíconaanica, áabai tráawajo lirrú machácani, quéewique'e lidáwinacoo liá'a Cristo náanaica. ¹³ Cáashia quinínama wáiinu áabebata wayá wéebidaca ya cawítee wayá linácu liá'a Dios cíuleeca, ya wéenaa wáiinuca salírricta wayá, áabenaaque'e wamáa-nuibaca léjta Cristo. ¹⁴ Ne jócuminaa léjta sáamanai wayá mawiá, jócani déecuna wanáawida wítee wapénsaca, ya jócani déecuna wáardaca áabai wáalii néewidauga, ya waínda wachálujueda nayá nayú ná'a chóniwenai canúma yúwicanica, ná'a jínenaicoo iníjbaa yúquerriu rícu. ¹⁵ Mawí sáicaca, watáaniaca liá'a yáawaiyica ya liá'a canína'u wacába yáacacoo, arrúnaa wadáwinacoo quinínama Cristo nácu, liyáwa liwítá liá'a iglesiaca léjta lináananai. ¹⁶ Ya Cristo nácu liá'a náanaishica quinínama licháanacoo lirrúnicoo sáica, liyú liwacau quinínama litánai sáica; ya jáicta quinínama léewawai sáica, lidáwinu liácoo linácu liá'a canína'u nacába yáacacoo.

Liá'a wáalii cágicaishica Cristo nácu.

¹⁷ Léwa numáni irrú liáni ya nucárgueda irrú Wawácali jí'inaa nácu, jócubecha iméda mawí léjta ná'a jócani yáa léenaa Dios nácu. Ná'a yáainai áabena léjta mawítee mawéni máyu nalí, ¹⁸ nayá catáwacai wítee, jócani yáa léenaa néemica. Nayá jócani wáalia cágicaishi Dios yáanica, jiníwata mawíteeni, cháni járra jiníwata nawówa náawerriu cabálini ya jócani nasíntia. ¹⁹ Cabálinini wérri médacoo ya náijueda nayáu éerri shínanaarru, nasíguia naméda quinínama máashii jócani bárroo. ²⁰ Ne iyá nísenai icúnusia Cristo, néenee u'iyá léjta ná'a jócani cúnusia Cristo. ²¹ Ne yáawacta éemi chuánshi linácucha ya éewidau iyáca chaléjta liwówau'u, chaléjta liá'a yáawaiyiica yéerri Jesús nácu. ²² Ne léjta iyáyumi báinacu, ijiáyu liúcha liérra wíteeshi ajuítaimica, ijiáque'i liá'a iyánimi rícu quéechá, máashiiderricoo, chálujuedeerri nawówau'u naméda máashii. ²³ Iyá arrúnaa iméda wáalii iwíteu ya iwówa. ²⁴ Iyá arrúnaa ináawidacoo quinínama iwíteu, quénuerricoo léjta Dios wówau'u, quéewique'e quinínama chóniwenai éewa nacába iyá machácani, majíconaa ya bárruerricoo lirrúcueji liá'a yáawaiyiica.

Chíta arrúnaa wayáyu'u chóqueji'i.

²⁵ Tándawa, jóca iméda inúma yúwicau mawiá, ne itáania yáawaiyiica iyácachuirru, jiníwata wayá quinínama léjta bácai rími wanáanajia.

²⁶ Íiwirricta iwówa áabi yáajcha, u'iméda ijíconau, ya iméda idánaniu jócubecha íiwirri iwówa éerri yájinaa. ²⁷ O'imáaca yáarrushi lirrú liá'a Wawásimica.

²⁸ Liá'a néduerrica, jímáaca jinédiu, jichánau jitráawajaaca, jíméda sáica tráawaju jicáajiyu, quéewique'e éewa jiá narrúnijinaa ná'a carrúni jináatanica.

29 U'imá chuánshi máashii, ne imá bácai chuánshi sáicai ya léerdi rícu, iyúdani dáwinacoo ya línda sáicabee nawíba licúla ná'a éemenaicani.

30 U'iwána máashii liwówa Espíritu Santo Dios shínaaca, Dios yáaca irrú lishínaa Espíritu liáque'e léenaa lishínaa iyá, liyáali éerri'linaa liá irrú quinínama liwásedaque'e iyá.

31 Idána yúchau liá'a máashiu'u iwówa, ya liá'a iwówau'u iméda máashii, ya fíwirriu iwówa, ya imáidadau'u nawítee, ya máashiu inúma, ya quinínama méenaami máashiica. **32** Sáicai iyá, carrúni jináata icába yácacoo yáajcha wáacoo, ya imíya máecha ijíconaa wáacoo, léjta Dios mécetuau ijíconaa Cristo nácu.

Chítashia quéewo'u nayáqui jíni ná'a Dios éenibica

5 **1**Jyá léjta Dios éenibi caníinaani'inai licábaca, éeneda imédacoo léjta liyá. **2**Caníinaa icába yácacoo quinínama, léjta caníinaa Cristo cába wayá léentregau quéewique'e natáata cruz náculani wanácueji. Liá'a Cristo máanalicaca, léjta áabai ofrenda ya carrúni jináata limédacoo, sáitaque'e Dios wówa.

3Iyáwa chóniwenai Dios shínaa, jócani sáicanata táania linácu liá'a éerri shínanaa namédau náinaayu máashii, jiní méenaami casáculai, jiní yawíquica. **4**U'imá chuánshi máashii, jiní chuánshi mawénii, jiní chuánshi jócai sáicanata itáaniaca, jiníwata liéni jócai sáica irrú; mawí yá'a sáicai Diosru. **5**Ne yáani léenaayii liá'a méderri máashii línayu, áabata jíconaashi casáculai, o yawíquicani, (chái léjta liá'a yáirri sáicai jócai Dios), jócai éewa liwáalia lishínau chaléeni Cristo wánacaalactalaca ya Dios.

6Jiníbeecha chálujueda iyá linácu liá'a chuánshi mawéniica, jiníwata yáawaiyi linácueji liéni línu liá'a carrúnatai wérri Dios shínaaca, nanácula ná'a jócani méda léjta Dios máyu'u. **7**U'iníquiu náajcha nárra chóniwenai chánicarra. **8**Iyá quéechanacu yáainaimi léjta wajínani'inaamiu catáwacai jírrícu, ne chóque'e, wayácala warrúnicoo Wawácalirru, yáainai léjta wamáctau éerrinacu, iyáyu léjta ná'a wáalianai jucámarrabee, **9**ne liá'a Espíritu Dios shínaa wáneerri sáica wayáca, wáneerri wayá machácani ya wáneerri watáania yáawaiyii.

10Eeneda iméda liá'a sáicaica Wawácalirru. **11**U'iméda iwówau áabenaa náajcha ná'a jócani cúnusia Dios, ne liá'a namédani nayá jiní wéni. Máajiani, iwána nacába najíconau ya liá'a máashiica. **12**Ne yáawaiyi báinatai watáania linácu liá'a namédani cabáyainta. **13**Ne jáicta jucámarrai, wéewa wacába quinínama, wéewa wacába chítashia yáawaijiníni. **14**Jiníwata liá'a jucámarrabeeeca méecuerri liwícau quinínama. Tándawa litánau:

"Jicáwiau, jiyá máairrica;
jibárroo liúcha liá'a léjta ná'a máanalinica,

ya Cristo quééna jiyá”.

¹⁵Tándawa, itúyau iyáyu'uca. U'iyá mawíteeta, iyá cawíteeyu. ¹⁶U'índa léerdi bésunacoo chájii'l, jiníwata liáni éerrica chóniwenai médacta íchaba máashii. ¹⁷Jócu iméda mawíteeta; éenedau éemica tánashia Wawácali wówai imédacai. ¹⁸U'icáma mawiá, liérra téerri iyá chaléeni jócai sáicanata imédaca; báawachata, índa Espíritu Santo cámusheda iyá. ¹⁹Itáania irrú wáacoo salmoyu, himnos ya shímashi Espírituyu, ya irrábau yáa sáicai iwówa yáajchau Wawácalirru. ²⁰Yáa mamáarraca sáicai quinínama nácu liá'a Dios wasáljinaaca, lijílinaa nácu liá'a Wawácali Jesucristo.

Liá'a cágicaishi léenajinai liá'a éebiderri Cristo nácu.

²¹Iméda iwánacala yáacau, cawáunta Cristo nácu.

²²Iyá náinuca éewenai iméda íinirri wánacaalau, chaléjta iméda Cristo wánacaalacta iyá. ²³Níwata liá'a rúnirrica wánacaleerri ruá'a líinuccoo, léjta Cristo wánacaalau chóniwenai iglesia rícu sána, liá'a iglesia chaléjta lináanai liá'a Cristoca; ya liyá lécchoo téerri ruyá áacairra. ²⁴Chaléjta ná'a chóniwenai yéenai iglesia rícu néebida Cristo nácu, cha lécchoo ná'a náinuca arrúnaa néebida náanirri chuániu quinínama.

²⁵Iyá náanirri, caníinai icába fínu, chaléjta caníinai Cristo cába ná'a chóniwenai iglesia rícu sána, máanali liyá nanácueji. ²⁶Liméda liáni sáicai'lnaa lirrú jájiu, libádedaque'e liyú liá'a lichuánica ya libádedaque'e nayá shiátaiyu, ya líiwa nalí libádedacala nayái, ²⁷quéewique'e líyada liyá jájiu, léjta áabai iglesia sáictai wérri, jiní jíconaa ya íiwirribé, jiní wérri máashii, jócta majíconaa ya machácani. ²⁸Chaléjta rúnirri caníinai licába lináananai liyá jájiu, chacábacanaa caníinai licába línuu. Liá'a caníinai cába línuu, caníinai licába liyá jájiu. ²⁹Níwata jiní máashii cába liyá jájiu, ne litúyani wérri sáica, léjta Cristo méda chóniwenai iglesia rícu sána, ³⁰níwata liá'a iglésiaca léjta lináanai. Wayá léquichu léjta léenaa liá'a lináananaica. ³¹Tánérriwai: “Néenee, liá'a washiálicuerrica limáacaminaajoo lisáljinau ya litúwa, quéewique'e cainu liyá, nayáminaa chámatanaa léjta áabai rími náinai.” ³²Léja liáni áabai chuánshi máanui wérri cabáyainta ya manúmata, ne nuyá nutáania nuyáca Cristo nácu ya ná'a iglesia ísanaca. ³³Ne tándawa, iyá bácainaa arrúnaa caníinai icába ruá'a fínuuccoo, léjta caníinai jicába jiyá jájiu, ya ná'a inínaica, bácainaa cawáuntake'e nayá náanirrirru.

6 ¹Iyá néenibi, éebidau isáljinaarru caníinai icába liá'a Wawácalica, níwata liéni machácani. ²Liá'a quéechanacu sái liwánacaalaua Dios shínaaca limánica méderri sáicai nalí ná'a éebidenai lirrú, léwani liéni: “Cawáuntake'e ya jitúyau jisáljinaarru ya jitúwarru lécchoo; ³quéewique'e sáica jiwoya ya iyáque'e machéni jicáwica lít'a'aa liáni cáinabica.”

⁴Ya iyá nasálijinaa, u'iwána íiwirri nawówa náa'a éenibicoo, mawí sáicaca idáwinani iwána naméda sáicai, éewidani léjta liá'a éebiderri wawácali nácu arrúnaa limédacani.

⁵Iyá wáalianai iwácanai, éebidau iyá líta'aa liáni cáinabica nalí náa'a ishínaa iwácanica. Iméda nalíni cawáuntani, cáarructani ya iméda yáawaiyi iwówa yáajchau, léjta iméda Cristorru. ⁶Ishírrueda, jócaita á'a nacábacta nayá iyá, quéewique'e sáica imáacacoo náajcha, chaléjta náa'a shírruedenai Cristorru, iméda yáawaiyi liá'a Dios wówainica. ⁷Iméda jishínaa tráawaju sáica iwówa yáajchau, léjta Wawácalirru jócaita chóniwenairru. ⁸Ne jái yáa léenaa bácainaa, wánacaala yáarrru, jócaita liwánacaala, lirríshibiaminaa Wawácali yúcha liá'a léjta jáni limédanica sáicaica.

⁹Ya iyá, nawácanai, iméda sáica náajcha náa'a iwánacalanica, jiní ibáulidacala nayá. Édacaniu tándawa iyá ya nayá yáaine licáaji rícu liá'a Wawácalica yéerri áacai, ya liyá jócai níwa liyá chóniwenai, liyá cáberri áabenaas quinínama.

Lishínaa arma liá'a éebiderri Cristo nácu.

¹⁰Ya chóque'e, nuéenajinai, iméda idánaniu macáishita Wawácali yáajchau, linácula cabálíninaa jiní éenaa liméda liájchaa. ¹¹Itúyau quinínama liyú liérra ármaca Dios yáni irrú, quéewique'e éewa iyáca cabálíninaa liúcha liá'a lichálujedau liá'a Wawásimica. ¹²Jiníwata jócani ínua yáacau wayáca chóniwenai júnta náa'a wáalianai náinau ya iyájii, báawachata, najúnta náa'a demonio jócani wáalia náinaa ya nayájideu léccchoo, ne wáalianai danáanshi máanui nawánacaalau'inaa líta'aa liáni cáinabica catáwacaica ríjcuederri wayá. ¹³Tándawa, iwínau quinínama liá'a arma Dios yáni irrú, quéewique'e éewa iwántaca liá'a éerri jáicta Wawásimi línu ináculai, ya liáwinaami néenee lichúnii sáica, iyáque'e cabálíninaa.

¹⁴Tándawa, nuéenajinai, iyáyu cadánani, isúwa íibalau liá'a yáawiyica, léjta áabai íibalashi, itúyau iméda quinínama liá'a machácanica.

¹⁵Iyá séewirrinaa sáica ijiáque'i'u íiwadeda liá'a lichuáni sáictaica wána iwówa. ¹⁶Quéechanacu sái quinínama, lishínaa liá'a léebidaucu léjta áabai escudo túyerri iyá lipúyani túculerrico chicháiyu, Wawásimi yúcani inácula. ¹⁷Liá'a ishínaa wásedeerri iyá chái léjta áabai casco túyerri iwíta nácu, ya liá'a Dios chuánica léjta liá'a espadaca Espíritu Santo yáni irrú. ¹⁸Iyá u'imáaca liá'a isátaucoo, isátau wérri Dios yúcha mamáarraca, yáau Espíritu Santo yáajchaa. Iyá cawíteeniyu, uyúrrucueda iwówau, ya isáta Dios yúcha léccchoo quinínama lishínaa chóniwenai nácu. ¹⁹Isáta Dios yúcha nunácu, quéewique'e Dios yáa nulí chuánshi numáni'inaa, ya nuéewaque'e nutáania jócai cáarrru, ya nuyá éewerri nuíiwacani liá'a Dios máanimi cabáyainta liyácalá sáicai chuánshi nácu. ²⁰Dios bánuua nuyá lijí'inaa lícuu nutée liáni lichuánica, chóque'e linácueji

liáni lichuánica nawáalia nuyá cuíta manúmai rícula. Isáta Dios yúcha quéewique'e nutáania linácu liá'a lichuáni jócubeecha cáarru nuyá.

Litácta liájumirrau

²¹Tíquico, washínaa wéenajirri caníinai wacábaca, ya séewirri yúda wayá tráawaju Wawácalirru, litéeminaa quinínama liá'a chuán-shica nunácu ya liá'a numédani nuyáca. ²²Tándawa nubánua irrúni, quéewique'e líiwa irrú chítashia wayáyu jíni, chacábacanaa liá idánani. ²³Liá'a Dios Wasálijinaa ya Wawácali Jesucristo, liáque'e irrú iyá wéenajinaica sáitaque'e iwówa yáca ya caníinaaque'e icába yácacoo, liyú liá'a éebidauga. ²⁴Dios liáque'e lishínaa sáicai nanácu quinínama caníinaani cába Wawácali Jesucristo caníinaiyu mamáarraca.

Primera carta de San Pablo a los TESALONICENSES

Nuédacaniu inácu

1 ¹Nuyá Pablo liájcha liá'a Silvano ya Timoteo, nutána liáni cáshtaca iyá'inaa nuéenajinai iglesia ísanaca liá'a chacáalee jí'ineerri Tesalónica, yáainai áabena nawówa Dios Lisálijinaa yáajcha ya Wawácali Jesucristoca. Dios yáa irrú sáicai wérri ya sáictaque'e iwówa iyáca. Liá'a nawítee sáicaica nanácu náa éebidenai náa'a chóniwenai yáainai Tesalónica rícu.

²Séewirrinaa wáa sáicai Diosru inácueji quinínama, ya wédacaniu inácu jáicta wasátau Dios yúcha. ³Érri jútainchu wédacaniu inácu lináneewa liá'a Dios Wasálijinaaca, linácu liá'a éebidani nácu itráa-wajaacala, iwówa yáajchau isírbiacala lirrú bájialanaa ya liá'a máanui wérrica inéndanica Wawácali Cristo nácu, quinínama liérra liyúda iyá liá'a idánani ya danáanshi iwántaque'e liá'a carrúni jináatabeeca. ⁴Nuéenajinai, Dios caníinai cába iyá, ya wáa léenaa liwína iyá. ⁵Ne jáicta wayá wáiwadeda irrú liá'a chuánshica wásedeerri'inaa, jócai báabajuta chuánshiyu, léccchoo liá'a lidánaniyu liá'a Espíritu Santoca ya quinínama yáawai wérri liáni chuánshi yáawaiyiica. Yáani léenaa chítashia wayáu jíni fíbi, wamúrru sáicai irrú.

⁶Iyá inácueji, iwína wawítee, ya liwítee liá'a Wawácali, ya irríshibia liá'a chuánshica sáictai wówashiyu Espíritu Santo yáani irrú, báawitatae nawána carrúni jináata iyáca, náa'a jócani éebida Cristo nácu. ⁷Chacábacanaa ínu imédaca sáicai iwítee nalí náa'a quinínama náa'a éebidenai Dios nácu, náa'a yáainai cáinabi jí'ineerri Macedonia ya Acaya. ⁸Jíerriu inácueji, liá'a Wawácali chuánica cáarralerriu jócaita bácai Macedonia rícu ya Acaya rícu, ya quinínama liáni cáinabica léccchoo, ya náa léenaa éebida Dios nácu, tánda wayá jócu arrúnaa watáania mawí quinínama linácu jiliáni. ⁹Ne báawachata, nayája táanianai linácue liá'a wamálinau néerra, ya sáicai wérri irrú iwína wayá, ya chítashia imáacau'inaa náji

ná'a ídoloca, quéewique'e isíguia liá'a Dios cáwiica yáawaiyiica ya quéewique'e ichánau isírbia lirrú. ¹⁰ Cha lécchu náiiwacani inéndaca iyá quéewique'e léejocoo áaqueji liá'a Jesúsca, Dios Cúuleeca, liá'a Dios cárwedanica máanalini síbicha. Jesús liyá'inaa wáseda wayá liúcha liá'a máanui wérri carrúnataica íinuerri'linaaca.

Liá'a tráawajuca Pablo shínaa Tesalónica rícu

2 ¹Iyá jájiu, nuéenajinai, yáine léenaa liá'a wéewidau iyá jócai'inaa mawéni. ²Mawí sáica, áawita yáa léenaa jíni, báawita quéechami nacáitadeda wayá ya náiiinedua wayá lirrífíu liá'a chacáalee jí'ineerri Filipos, Dios yúda wayá wáiiwaque'e irrú liá'a lichuánica wásedeerri'inaaca iyá, jócu cáarru wayá béewami lirrú liá'a danáanshi carrúnataica. ³Níwata wayá jócani yúcau wayáca linácu liá'a wéewidani nácu, jiní watáaniacala máashii wíteeshiyu, jiní wawówaicala wachálujueda wamácoo áabi. ⁴Báawachata, Dios nísa léeneda wayá, ya limáaca wayá quéewique'e wáiiwa liá'a chuánshica wásedeerri, cháwa cábacanaa watáaniaca. Jócaita wawánaque'e sáicta chóniwenai wówa wáajcha, Diosru wáa wamédani, léewa cáberri wawówa. ⁵Léjta yáayu léenaa, jócai cáji watáania irrú chuánshi sáictaica, jiní wachálujuedaca wamácoo iyá wéedaque'e yúcha warrúwa. Dios yáirri léenaa quinínama liáni. ⁶Jócai cáji wamúrru sáicai walíwau wayá jájiu, jiní yúcha, jiní áabi yúcha. ⁷Báawita wéewa waméda wawánacaalau inácu, jiníwata wayá wánacaleenai chaléjta apóstolubini Cristo nácuji, wayá wéewacta caníinaa wérri wacábacoo síbi. Chaléjta báquetoo íinetoo dáwinechocta ya rutúya chúnsai ruéenibiu. ⁸Chái cábacanaa caníinaa wérri wacába iyá, wawówaicta wáa irrú sáicai chuánshi Dios shínaa, jóctacala wáa irrú wacáwicau inácueji lécchoo. ¡Caníinaacala wérri wacába iyá! ⁹Nuéenajinai, éedadani chítashia watráawajaayumi jíni ya yáacaliyu wérri quéewique'e wéewa wawáalia quinínama liá'a warrúnaanica wacáwicarru. Watráawajaa éerrinacu ya táayee, quéewique'e jócubeecha imá iyáca jáicala itúya wayá nácula wáiiwadedanimi irrú Dios chuánica, tándawa waméda chámái tráawaju báitanacu.

¹⁰Iyá éewenai yáa léenaa sáicaica, ya Dios lécchoo, wayáca jiní máashii wamédani, wayácalá machácani, jiní éewerri lítjutacoo wanácu iyá éebidenai Dios nácu. ¹¹⁻¹²Ya iyá yáine léenaa lécchoo, wayácalá yáine idánani ya sáicta iwówa bácainaa iyá, léjta lisáljinää yáayu'u léenibi wíteu. Wamánimi irrú quéewique'e sáica iyáca léjta ná'a Dios shínaaca, limáidacaalami iyá quéewique'e iwáalia ishínau liwánacaalactaca cadánani wíteeshiyu balíbalictalaca.

¹³Linácueji wáa sáicai Diosru séewirrinaa, quéecha'inaami éemi liá'a Dios chuánica liá'a wáiiwadedani irrú, irríshibiani yáawai wérri léjta Dios chuáni, ne jócai chaléjta washálicuenai chuáni. Ne yáawaiyi

Dios chuánicaa, liáni chuánshica sáicai wérri méda irrú éebidenaica.

¹⁴ Quéecha'inaami iyá nuéenajinai, carrúni jináata nacánaquedá iyá nacáaji rícueji ná'a chóniwenaica éeñaaca, ibésunau léjta ná'a iglesia Dios shínaaca yáanai Judea cáinaberra íta'aa, Jesucristo shínaaca, nayá lécchoo cháni cábacanaa nacánaquedá nacáaji rícueji ná'a chóniwenai néenaaca, judíobinica. ¹⁵ Náani judíobini náiinuate Wawácali Jesús, léjta quéecha náiinua ná'a éewidenai Dios chuáni báinacu, náwa nabánuu bináawala wayá. Jócai naméda sáicai Diosru yáaine lijúnta quinínama.

¹⁶ Wawówaicta watáaniaque'e nalí ná'a jócani judío, quéewique'e nawá sedacoo lécchoo, ná'a judíobini jócai náinda wamédaca. Chacábacanaa jáica cashiámú jíni najíconauyu jíni. Ne chóque'e, ya ta, lílinu cái liá'a máanui wérri carrúnatabee Dios shínaaca íinuerri nátala.

Pablo wówerri liácoo bániu ná'a Tesalónica ísanaca

¹⁷ Nuéenajinai, quéecha'inaa wadánacoo yúcha íchaitaa, báawita jóca wacába iyá, séewirrináa wédatanicoo wawáalia iyá wawówa lícuu ya wawówai iyá bájialanaa wáacoo wacába iyá. ¹⁸ Wawówai metá, wáacajau chaléjta nuyá Pablo, íchabachu nuwówai numédacani, ne liá'a Wawásimica jócu línda wamédaqui jíni. ¹⁹ Ne ¿tána léji liá'a washínaa wanéndanica, washínaa sáictai wérri wawówa, sáicta wérri wawówa bájialanaa, ya sáicta wawówa cábacoo wayá jájiu? ¡Iyáwajani jáicta léejocoo washínaa Wawácali Jesucristo! ²⁰ Jajá, iyáwa wánenai sáicta wawówa bájialanaa, éewauna sáicta wawówa.

3 ¹ Néenee quéecha'inaa jócu nuwánta mawí, jáiwa nuwówai numáa-
cacoo nuyá bácai, chacáalee jí'ineerri Atenas. ² Nubánuu washínaa
wéenajirri Timoteo, liyá cayúdacaica Dios chuáni nácu, quéewique'e
líiwa sáicai chuánshica Cristo nácué sai. Nubánuani quéewique'e liácoo
licába iyá, liáque'e idánani quéewique'e néebida mamáarraca Dios
nácu. ³ Quéewique'e jócu yúrrrucueda iwówau áawita lílinu wátala liá'a
máashiica. Ne iyá jájiu yáine léenaa arrúnaaca carrúni jináata wamé-
dacoo quinínama liáni. ⁴ Ya mawí, quéecha'inaate wayá yáajcha újnibii,
wáiiwa irrú jíni wawáaliacala'inaa máashii wawówau, cháwa libésu-
nacuwai, léjta yáayu léenaa. ⁵ Tándawa, jócu nuwánta mawí, nubánuu
lisáta léemiu chíashia iyáqui jíni éebidau Dios nácu, ne cáarru nuyá
jócubeecha Wawásimi dáana iyá máashictalaca ya washínaa tráawaju
yúcacoo.

⁶ Ne chóque'e Timoteo éejuerriu Tesalónica néenee, línda walí sáicai
chuánshica éebidauca, ya caníinaa icába yáacacoo. Limá walí séewirrináa
édatanicoo nácu caníinaiyu, ya iwówai icába wayá, léjta wawówai wacába
iyá lécchoo. ⁷ Táda liáni chuánshica, nuéenajinai, áawita íchaba carrú-
nataica ya máashii wówa, ne sáicta wawówa bájialanaa wáaca léenaa
yáaineu cabálíninaa éebidauca Dios nácu. ⁸ Ne wáa léenaa iyá sáica Wawá-

cali chuáni nácu, wáne cadánani wawówa. ⁹ ¿Chítata wéewa wáa sáicai wérri mawí washínaa Diosru inácue ya le sáicta wérri wawówa iwánaca lináneewa liá'a Diosca? ¹⁰ Éerrinacu ya táayenaa wasáta liúcha liá'a Diosca, quéewique'e léejueda wayá bániu wacábaque'e wanáni wáacoo, wachúnique'e wáa irrú liá'a cháuctai irrú liá'a éebideni Dios nácu.

¹¹ Wawówai liyáque'e Diosja Wasáljininaaca ya Wawácali Jesúsca, liyúda wayá quéewique'e wáacoo wacába iyá, ya watráawajaaque'e yáajcha mawí. ¹² Quéewique'e Wawácali liwána idáwinaacoo, ya iwáaliaque'e mawí caníinaabee icába yáacacoo yáajcha wáacoo, ya quinínama yáajcha, léjta caníinau'u wacába iyá. ¹³ Quéewique'e liyá cabálininaa iwówa rícu, ya majíconaa lináneewa liá'a Diosca Wasáljininaa, jáicta léjocoo Wawácali Jesús quinínama ná'a éebidenai linácu. Chácajani.

Liá'a cágicaishica sáictai Dios cábaca

4 ¹ Chócojoo, nuéenajinai, wasáta irrú ya numá irrú liáni lijí'inaa nácu liá'a Wawácali Jesúsca: Quéewique'e iyá sáica imédaque'e (léjta séewirrinaa iméda yáacuwani) léjta wéewidau'u iyá, quéewique'e sáicta Dios cába iyá.

² Iyá yáine léenaa liá'a wéewidani iyá nácu, liwánacaala nácu liá'a Wawácali Jesúsca. ³ Liá'a Dios wówaini yúcha quéewique'e iyá lirrú majíconaa, jiníbeecha méderri máashii lijíconaa líinaayu. ⁴ Quéewique'e bácainaa náa léenaa sáicaque'e liyá líinu yáajchau, jiní jíconaa cawáuntai líinu yáajchau. ⁵ Jócaita lijíconaa yáajcha ya máashii wówashí yáajcha, léjta ná'a chóniwenai jócani yáa léenaa Dios nácu. ⁶ Jiní chóniwenai méderri máashii, jiní lichálujuedacala áabi linácu liáni, jiníwata Wawácali carrúnatai wérri quinínama liáni jíconaashi, léjta wanísau'u wáiiwami irrúni. ⁷ Ne Dios jócai máida wayá quéewique'e wayá wajíconaa rícuu, máiderri wayá quéewique'e wayá sáica lirrú. ⁸ Cháwajani, liá'a cháaneerri liáni wéewidacala, jócai cháani washíalicerri bácai, cháaneerri liyá quéechanacu Dios, liá'a yáirri lishínaa Espíritu Santo irrú.

⁹ Ne linácu liá'a caníinaabee icába yáacacoo, éenajinai wáacoo, jócu rúnaa watána irrú, jiníwata Diosja liyá éewida caníinaa icába yáacacoo. ¹⁰ Ne léji liáni imédani náajcha quinínama ná'a éenajinai yáainai liá'a cáinabi jí'ineerri Macedonia. Ne wasáta yúcha, wéenajinai, caníinaaque'e icába yáacacoo mamáarraca. ¹¹ Éenedate iyá machúnica ya iméda chúnsai ishínau, itráawajaa icáajiyu, léjta wawánau iméda-caní. ¹² Quéewique'e cawáunta nacába iyá ná'a yáainai, bináawe jócani éebida, ya quéewique'e jiní cháucta irrú.

Liá'a léejuacta'inaacoo Wawácalica

¹³ Nuéenajinai, jócai wawówai imáacacoo jócta yáa léenaa liá'a bésu-neerri náacoo náajcha ná'a máanaliniimica, quéewique'e iyá jócu

máashii wówa léjta ná'a áabica, jiníni nénda nayáca. ¹⁴Léjta wéebidau quéecha'inaa máanalí Jesús, ya liáwinaami licáwiawai máanalicai yúcha, cháwa wéebida léccchoo, Dios cárwedeerri'inaa Jesús yáajcha, ná'a máanaliniimica éebidenai linácu. ¹⁵Tánda wamá irrú, léjta Wawácali éewidau'u, wayá máquenaicoo cáwi cáashia léejocoo liá'a Wawácalica, jócuminaa wáau nabéecha ná'a máanaliniimica. ¹⁶Jiníwata wéemiminaa áabai chuánshi cadánani wérri, lichuáni liá'a ángel wánacaleerri ya liwítama liá'a trompetaca Dios shínaaca. Liyáminaaja Wawácali Jesús yúrrucuerri'inau áaqueji. Ya ná'a máanaliniimica éebidenaimi Cristo nácu, nacáwiauminau quéechanacu; ¹⁷liáwinaamijoo, wayá cáwininaica, litéeminaa wayá liájchaujoo, áabenaaque'e wacába yácacoo náajcha sánai íibirra, quéewique'e wajúnteda Wawácaliu cáuli íibi; chámmina wayá liájcha liá'a Wawácalica mamáarraca éerri. ¹⁸Ya idánani yáacau liyú liáni chuánshica.

5 ¹Ne linácu liá'a éerrica ya léerdi'inaaca, nuéenajinai, jócai arrúnaa nutána irrú. ²Iyá yáine léenaa sáica, liá'a éerri léejocta'inaacoo, liá'a Wawácalica íinuerri'inaa jócacta wanénda wayácani, léjta báqueerri canédi íinuerri táayee linédua. ³Jáicta namá ná'a chóniwsenaica: "Quinínama yáairri sáica wérri, jiní bésuneerriu", néeneaminaa línu cawíquinta náta'aa limárdactana nayá, léjta línu rulí cáiwibeeca ruá'a íinetoooca cúclicuecho'inaaca, jinímina náctalau liúcha. ⁴Ne iyá, nuéenajinai, jócai yáa mawítee mawiá, quéewique'e liá'a éerrica líinucta'inaa liá'a Wawácalica licáarruda iyá léjta báqueerri canédi. ⁵Iyá quinínama éebidenai Wawácali nácu, léwa iyáyu'u léjta jucámarrabee, cámarrá lícuu, jócaita léjta táyeebee catáwacabee; ⁶tándawa jócu wéewa mawítee wayáca léjta ná'a áabica, arrúnaa wayá cáwi ya wawítee sáicaque'e wayáca. ⁷Ná'a mawíteenica cháni léjta ná'a máainai éerri nácu, chaléjta ná'a cámadedeenai éerri nácu; ⁸ne wayá yáainai jucámarra jírrícu, arrúnaa wayá séewirrinaa sáicai wíteeshiyu. Wayá éebidenica, arrúnaa wamúrruca watúya'inau wayáu sáica, jócubeecha waméda máashii wajíconaacoo. Táda arrúnaa wéebidaca Jesucristo chuáni sáica, ya jéewique'e caníinää wacába yácacoo, ya jéewique'e wamáaca wawówau Jesucristo nácu, liwásedaque'e wayá Dios shínaa carrúnatai yúcha. ⁹Jiníwata Dios jócai shírrí wayá quéewique'e warríshibia Carrúnatabee, Dios shírrí wayá quéewique'e wéenaa wáacoo áacairra linácueji liá'a Wawácali Jesucristo. ¹⁰Jesucristo máanalí wanácueji, quéewique'e báawita cáwi wayá, o máanalí wayá, quéewique'e wayá liájcha mamáarraca. ¹¹Tándawa, yáa idánani wáacoo, ya danáanshiyu icába inácu wáacoo, chái léjta imédau iyácajani.

Pablo yáa nawítee ná'a éebidenai Dios nácu

¹²Wéenajinai, wasáta yúcha cawáunataque'e icába ná'a tráawajenai íibi, ná'a yáaine iwítee ya éewidenai sáicai chuánshi Wawácali nácu.

¹³ Arrúnaa iwówaica ya caníinaa wérri icába nayá, linácueji liá'a tráawaju namédanica. Sáictaque'e iwówa iyá wáacoo.

¹⁴ Wéenajinai, Wamá irrú léccchoo, yáarraqe'e ná'a' jiníni wómai namédaca. Yáa nadánani ná'a' máajinaani Dios chuáni nácu, iyúdaque'e ná'a' madánaninica ya iwántaque'e chajiwítemija'a quinínama yáajcha.

¹⁵ Icábawa yúchaujoo jócubeecha éejueda júnibai irrú wáacoo. Báawa-chata, arrúnaa iméda mamáarraca liá'a sáicaica, chacábacanaa yáajcha wáacoo ya quinínama chóniwenai yáajcha.

¹⁶ Sáicta iwówa éerri jútainchu. ¹⁷I'óra éerri jútainchu. ¹⁸Yáa sáicai Diosru quinínama nácu, jiníwata léwa líwówaini yúcha, léjta éebidenai Cristo Jesús nácu.

¹⁹ Ujóca imá jáicta Espíritu Santo wána imédaqui jíni. ²⁰Ujicháani liá'a chuánshica Dios wánani natáaniaca. ²¹Éenedani quinínama ya iwína liá'a sáicaica. ²²Ishírriu quinínama méenaami máashii yúcha.

²³ Ne Diosja, liá sáicaica, liméda iyá sáica wérri majíconaanica lijí'inaa nácu, ya lituya iyá quinínama inácu sáica, iwówa, icáwica ya ináanai jiní cháucta irrú libéecha liá'a líinucta'l'inaa Wawácali Jesucristoca. ²⁴Liá'a Dios máiderri iyá machácani wérri, ya licúmpliaminaa quinínama liáni.

Litáa irrú ya liá nalí sáicai liájumirrau

²⁵ Nuéenajinai, isáta Dios yúcha wanácu léccchoo. ²⁶Itáa nalí quinínama ná'a' wéenajinaica áabai ishíshicani majíconaiyu. ²⁷Numáca irrú, Wawácali jí'inaa nácu, iliá'que'e liáni cáashtaca quinínama wéenajinai éebidenaicarru. ²⁸Quéewique'e Wawácali Jesucristo yáa irrú sáicabeeeca quinínama irrú.

Segunda carta de San Pablo a los TESALONICENSES

Nuédacaniu inácu

1 ¹Nuyá Pablo, liájcha liá'a Silvano ya Timoteo, nutána liáni cáash-taca iyá'inaa nuéenajinaica iglesia ísanaca liá'a chacáaleeca jí'lneerri Tesalónica, yéenai áabena nawówa Dios Wasálijinaa ya liá'a Wawácali Jesucristoca. ²Nusáta Dios Wasálijinaa yúcha ya Wawácali Jesucristo yúcha liá irrú mawénii ya liáque'e irrú sáitau'i iwówa inácu.

³Nuéenajinai, séewirrinaa warrúnaa wáa sáicai Diosru inácue, níwata rúnaaca wamédacani, níwata liá'a éebidanica dáwinerriu liácoo ya liá'a caníinaabee icába yáacacoo, mawí máanui éerri jútainchu. ⁴Táda, wayá jájiu watáania inácu sáica wérri iglesia rícu Dios shínaaca, linácue liá'a danáanshica ya liá'a éebidauga íyadani, béewami lirrú liá'a quinínama nacánaquedaniyu iyá, ya máashiica nawána ya carrúni jináatabee íibi. ⁵Liáni Dios iyada liyáu machácani léjta liyá limédanica, liwáaliaca iyá sáica iwárrua'inau liwánacaalactalaca, linácueji liá'a carrúni jináata iyáca.

⁶Ne Dios méderri machácaniyuni liwánaca carrúni jináata namédacoo ná'a wánenai carrúni jináata iyá; ⁷Ya iyá ná'a carrúni jináatanica, liáminaa irrú iwówa íyabacta'inaacoo léjta wayá. Liáni bésuneerri'inau liyáali éerri, jáicta Wawácali Jesús íinujoo lishínaa ángelbini cadánanica, líinuminaa áaqueji íibi liá'a chichái cámarraca. ⁸Íinuerri'inaa liméda nayá carrúni jináata ná'a jócani wówai Dios, jiní namédacala Wawácali Jesús chuáni wánacaala, wásedeerri'inaata wayá máashii yúcha. ⁹Náani carrúni jináataminaa liméda nayájoo cáiwinnaa jóctala éewa amáarra nayá, ya táminaa liúca nayá déecuchala lináneewa yúchau liá'a Wawácali, ya lidánani ya licámarra yúchau. ¹⁰Jáicta líinu liá'a Wawácalica liyáali éerriminaa, ná'a lirrú sáicai ná'a lishínaaca, ya sáicta wérri nawówa ná'a quinínama éebidenaica, ne iyájani éebida linácu liá'a wamáni irrú Jesús nácue sáica.

¹¹ Wayá sátenai Dios yúcha inácu séewirruraa, quéewique'e liméda iyá saíca éewaque'e iméda liá'a tráawaju limáidani iyá nácu. Wasáta Dios yúcha quéewique'e liyúda iyá imédaque'e liá'a saícaica iwówaini imédaca, ya éewaque'e iméda náa'lá tráawaju éebidauga idánani yáaj-chau Dios nácu. ¹² Chacábacanaa, liji'inaa nácu liá'a Wawácali Jesúscia náaminaa lirrú saícai inácueji, ya liyá líaminaa irrú saícai léjta licábacanaa caníinaabeeca washínaa Dios, ya Wawácali Jesucristo shínaaca.

Lichúni líiwa linácueji liá'a léejuacta'inaacoo liá'a Wawácalica

2 ¹ Chóque'e, nuéenajinai, ne linácu liá'a léejuacta'inaacoo Wawácali Jesucristoca ya wáawacacta'inaacoo liájcha, wasáta yúcha, ² quéewique'e jócu ináawida iwíteu madéjcanaa, jiní índaca nacáarruda iyá, áawita báqueerri máca espíritu táaniacala lirrú, jócta mairri jáicala wéewida jini, o watánaca lirrú áabai cáshta, jáicala wamái Wawácali éerri jái finu cáí. ³ ¡O'índa nachálujueda iyá jiní wérri nácuejoo! Libéechajoo liá'a éerrica chóniwenai náasacalaminaajoo liá'a Dios máni'inaacucha, jáicta lijiáujoo liá'a washiálicuerri máashiicai wérrica, liá'a yúqueerri'inaacoo amáarraca. ⁴ Léwa lijínai bárruerriu lijúnta náa'a quinínama téenai Dios jí'inaa, o arrúnaa náa saícai wérri liúcha, ya lécchoo línuminaa limáaca liárrubaiu Dios íibana rícu, limáminaajoo liyá waliá Dios, liá lirrú saícai.

⁵ ¿Jócu édacaniu nutáania'inaami irrú linácu liáni tuyá'inaami yáajcha? ⁶ Ya chóque'e iyá yáine léenaa tánashia chá'a bárrueda liyácani, quéewique'e jócu líiyadou jóctanaa léerdi ínuu. ⁷ Ne liá'a limédani cabáyainta máashiica, jái naméda nayácaí liérra méenaami máashiica yáairri cabáyainta; cháucta bácai já'a léedacoo béewami liá'a wíneerri liyácani. ⁸ Néenee líiyadaminau liá'a máashiicaica, liá'a Wawácali Jesús línuani'inaa linúma cásayu, ya limárdani'inaa jáicta léejojoo lidánani cámarayu. ⁹ Ne liárra máashiicaica, línuerri'inaa Wawásimi dánaniyu; línuminaa wíteeshi dánaniyu, ya limédaminaa chóniwenai náneewa jóci nacába cáji, quéewique'e lichálujueda nayá. ¹⁰ Ya limédaminaa quinínama máashiica, quéewique'e lichálujueda náa'a yáaine'inaacoo náucacoo, jócalá nawówai néebidaca, ya jócu nawówai naméda Dios chuáni wánacaala, quéewiquincta néenaa náacoo áacairra. ¹¹ Tándawa, Dios índa nachálujueda nayá ya néebidaque'e liá'a númashi yúwicaca. ¹² Quéewique'e náucacoo quinínama náa'a jócani wówai néebida liá'a yáawaiyiica, báawachata saícta nawówa méda liá'a máashiica.

Dios wínani quéewique'e náacoo áacairra

¹³ Ne wayá séewirruraa arrúnaa wáa saícai Diosru inácue, wéenajinai caníinaa licába iyá liá'a Wawácalica, jiníwata Dios wíneerri iyá quéewique'e iyá quéechanacu éenaaque'e ínu icáwicau Dios yáajcha,

lirrícueji liá'a Espíritu wáneerri majíconaa iyá, ya liá'a yáawaiyii éebi-dani nácu. ¹⁴Tándawa, Dios máida irrú lirrícueji liá'a chuánshi sáicai wayái iiwadeda irrú: Quéewique'e íinu iwáalia léenaa liá'a licámarra liá'a Wawácali Jesucristoca. ¹⁵Tándawa, nuéenajinai, yáau machácani ya jócu imíya máechea liá'a wéewidau'u iyá wanáanacaiyu ya cáashta rícueji. ¹⁶Wayá sáta Wawácali Jesucristocaja, ya Dios Wasálijinaa, caníinaaca licába wayá ya liá walí sáictaque'e wawówa mamáarraca, ya áabai sáicai wanéndani wayáca sáicacala liyá, ¹⁷sáicta liméda iwówa ya limáaca cadánani iyáca, quéewique'e liá'a imánica ya liá'a imédanica sáicaque'ini quinínama.

Isáta wanácu Dios yúcha

3 ¹Léwa liájumirra sái liáni, nuéenajinai, isáta wanácu, quéewique'e liá'a Wawácali chuáni línu madéjcanaa quinínama cáinabi, quéewique'e caníinaa nacábacani, léjta libésunau yáajcha. ²Isáta Dios yúcha léccchoo quéewique'e litúya wayá náucha ná'a chóniwénaí máashiinica ya ná'a cajíconaanica, níwata jócai quinínama néebidaca. ³Ne Wawácali liá'a machácanica, liyámina wáalia iyájoo machácani iwítée ya litúya iyá máashii yúcha. ⁴Wawácali nácu wawáalia éebi-dani iyá imédacala iyáca, ya imédani'inaa mamáarraca, léjta wabánau'u imédacani. ⁵Wawácali liyúda iyá caníinaaque'e icábaca yáacacoo, léjta Dios caníinaa licábaca, ya iwáalia carrúni jináatabee danáanshi Cristo nácu.

Arrúnau'inaa tráawajaaca

⁶Nuéenajinai, wabánua lijí'inaa lícu liá'a Wawácali Jesucristoca, quéewique'e ishírricoo náucha ná'a wéenajinai jócani wówai natráawajaaca, ya jóca áabena nawítée linácu liá'a wéewidani iyá nácu. ⁷Iyá yáine léenaa chítashia'eewo'u iyáqui jíni quéewique'e éewa iméda léjta wamédanica: Wayá séewirrinää watráawajaaca quéecha'inami wayá íibi, ⁸jiní wáayacala íyanibi mawéni, séewirri wapáidaca. Báawachata, watráawajaa yáacalíyu éerrinacu ya táayee, quéewique'e jócubeecha wáiihu waméda imánubaca quiní irrú. ⁹Ne yáawaiyii natáa, wéewa wasáta yúcha iyúdaquinicta wayá, ne jócu cháa jíni, watráawajaa quéewique'e wáa irrú wacábacanau éewani'inaa iméda yácanaa. ¹⁰Quéecha'inaa wayá yáajcha, wáa irrú chítashia arrúnua iyáqui jíni: Liá'a jócai wówai litráawajaaca, chacábacanaa jócu líya. ¹¹Ne wáa léenaa áabi éenaa, yáainai chájí'l jócani tráawajaa, níwata awátuini wérri, naníquicoo jóctalata néewa naníquicoo. ¹²Náarra chóniwénaica wabánua nalí ya wamá nalí, liwánacaala nácu liá'a Wawácali Jesucristoca, quéewique'e natráawajaa cha nawítteemi já'a, néewaque'e nawáalia narrúnijinai.

¹³ Nuéenajinai, osámu iméda liá'a sáicaica. ¹⁴ Jócta áabi éenaa jócani méda wawánacaala liá'a watánani líta'aa liáni cáshtaca, éeda lituínnaa tánashiajoni, ya u'iwína yáacau liájcha, quéewique'e báicani. ¹⁵ Ne jócu iwáalia ijníaiyu wáni, yáa liwítee léjta éenajirri.

Sáicai liá nalí liájumirrau

¹⁶ Ya liyá jájiu Wawácali sáictactaca nawówa yáca, liá irrú sáictacta iwówa quinínama éerri ya matuínaami. Liá'l a Wawácali yáa yáajcha quinínama. ¹⁷ Nuyá, Pablo, nutána irrú nutáayu irrú, chúnsei nucáaji yá nushínaa letrayu. Cháwa nutána nují'inau quinínama nushínaa cáshta nácu, cháwa nutánacaní'i. ¹⁸ Ya Wawácali Jesucristo yáa irrú sáicai quinínama irrú.

Primera carta de San Pablo a TIMOTEO

Nuédacaniu jinácu

1 ¹Nuyá, Pablo, apóstolu Jesucristo shínaa, bánuerriu Dios wánacaala nácu wásedeerri wayá, Wawácali Jesucristo, washínaa wanéndani wayáca. ²Nutána jirrú liáni cáshta Timoteo, yáawayi nucúulee éebidani nácu, nuwówai Dios Wasálíjinaa ya Cristo Jesús washínaa Wawácali yáa jirrú liwíteu, jishínaa carrúni jináatai ya sáictactaca jiwówa yáca.

Nuíiwani jirrú lijúnta náa'a éewidenai jócani yáawaiyii

³Léjta jinísá numá jirrúi quéechá'inaa jóctanaa nuáu chaléeni cainabi jí'ineerri Macedonia, quéewique'e jimácacoo chacáalee jí'ineerri Éfeso, quéewique'e bánuua nalí chóniwenai quéewique'e jócu néewida báawatai wíteeshica, ⁴u'éemi nachuáni náa'a náiiwadedanimica ya chuánshi jócai amáarra nanácu náa'a nawérrinaibimica. Liáni wíteeshi téenai bácai nacáita yáacaque'iu, jócai éewa liwána liwáalia néebidauga liá'a Dios wówaini limédaca.

⁵Liá'a Dios wówaini liméda liájcha liáni rúnaa caníinaa wacába yáacacoo, liájcha liá'a caníinaabee íinuerri áabai wówashí masáculai, áabai wíteeshi sáicai, ya áabai wéebidani yáawaiyica. ⁶Áabi jiéneu báawachala liúcha liáni ya yúqueneu cáita yáaqueneu, jócai áanama nácueji. ⁷Nawówaini namédacoo quéewidacaní liá'a ley Dios shínaa, ne jócai néemí liá'a namánija, ne jiní liá'a néewidani jicá'a liá'a yáawaiyí namáca.

⁸Wáa léenaa liá'a ley sáicai wérri, chácta waméda léjta liwówai limédaca, léjta liyáyu'u. ⁹Rúnaa wédacanicoo, jiní ley náa nalí náa'a médenai sáicaica. Liá'a ley náani quéewique'e náa léenaa náa'a médenai máashii ya náa'a jócani éemi, ya náa'a máashiicanica ya cajíconaanica, náa'a jócani cawáunta Diosru ya liá'a éebidani nácu, ya náa'a íinuenai nashínaa nasálíjinau ya natúwa, quinínama íinuenainaica. ¹⁰Ya náa'a médenai

máashii náiinaa yáajchau, ya ná'a washiálicuenai médenai máashii náajcha wáacoo, ya ná'a fínaca médenai máashii nayá wáacoo léccchoo, ya ná'a nawénda ya nawéni chóniwénai, ya ná'a canúma yúwicanica; ya ná'a júrenaiu mawéni; liáni liwówaiyu limáca, ná'a médenai liá'a yáirrico éewidenai sáicai júnta. ¹¹ Ya liáni sáicai éewidani léewa wáiinuni sáicai wérri chuánshi, léewidani wayá nácu wéewaunaa wáacoo áacairra, liá'a Dios sáicai wérri máacani nulí.

Yáirri sáicai nácu liá'a carrúni jináatai Dios shínaaca

¹² Nuá sáicai washínaa Wawácali Jesucristo, liyá yáirri nulí danáanshi, níwata cáberri nuéebida linácu limáaca nuyá nuyúdaque'e lishínaa tráawaju nácu, ¹³ báawita nuyá quéechaka numá chuánshii máashii linácula, nucánaquedani ya nucáitani. Ne liyá Dios carrúni jináata licába nuyá, níwata nuyá újnibi jócai éebida linácu ya jócu nuá léenaa liá'a numédanica. ¹⁴ Cháwa jáni washínaa Wawácali yáa nulí liwíteu máanui wérri, ya liá nulí liá'a nuéebidani nácu, ya liá'a canínaabee wawáalianica washínaa rúneerriu Cristo Jesúsru.

¹⁵ Liéni yáawaiyi wérri, quinínama rúnaa néebidacani: liá'a Cristo Jesús fínuerri cáinabi ítala quéewique'e litée ná'a cajíconaanica áacairra, náucha nárra nuyá quéechanacu sói. ¹⁶ Tándawa, Dios wáalia carrúni jináata licába nuyá; quéewique'e Jesucristo íyada nunácu quinínama sáica wíteeshica. Nuyá fínue numédacoo nuyadacoo nalí ná'a rúnaa néebida linácu, quéewique'e wéewa nawáalia liá'a cágicaishi jócai amáarra. ¹⁷ Wáa lirrú máanui licábacoo, ya cadánanibee wérri mamáarraca éerri, lirrú liá'a rey jócai amáarra, liá'a jócai éewa máanilica, jócai wéewa wacábaca liyá bácaí Dios! Chácajani.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo, nucúulee, nuá jírru liáni tráawajuca quéewique'e jínuá yácacoo sáica liáni fínua yáacashica jéebidani nácu, ya sáicai wítee-shiyu, léjta liá'a namáni quéechaka ná'a éenajinai ná'a táanianaimi jinácu líji'inaa lícu Diosca. Áabi jócta néemi jiwanacaala nashínaa nawíteu yúqueneu nashínaa néebidani nanácu. ²⁰ Liéni bésuneerriu nalí ná'a Himeneo ya Alejandro, náani néejueda Wawásimirru quéewique'e néewidacoo jócubeecha namá máashii chuánshi Dios júnta.

Chítashia arrúnaa isátacoo Dios yúcha.

2 ¹ Quéechanacu numáca irrú iméda isáta Diosru, isáta Dios yúcha, isáta íchaba ya yáa sáicai Diosru quinínama nanácu ná'a chóniwenaica. ² Arrúnaa wasáta Dios yúcha nanácu ná'a wánacaleenaica, ya ná'a bánuenaica, quéewique'e wéewa sáicta wawówa ya wacáwica machúnica, ya jiní fínua yáaqueñaiu, cawáunta wayá Diosru, ya cawáuntaque'e quinínama licábacanaa. ³ Liáni sáicai ya licába sáictai liá'a Diosca téerri wayá áacairra. ⁴ Liyá wówerri quéewique'e quinínama

náinu náa léenaa yáawaiyiica, ya náaque'iu quinínama áacairra. ⁵ Ái bácai rími Dios já'a; ái báqueerri Washiálicuerri éeneerri litée quinínama washiálicuenai quéewique'e nayá Dios yáajcha, lijí'inaa liá'a Washiálicuerrica Jesucristo. ⁶ Níwata Jesucristo éejuederri licáwicau quéewique'e quinínama chóniwenai éewa náacoo áacairra, léjta liáyu chuánshi liyáali léerdimi rícu. ⁷ Tándawa nuyá Dios máacani téerri'inaa lichuáni ya apóstolu, ya namáaca nulí quéewique'e éewiderriu linácu éebidani, ya liá'a yáawaiyiica náa'a jócani judío. Ne liéni numáni yáawaiyi waliérra; jócaita númashi yúwica.

⁸ Cháwa jáni, nuwówai náa'a washílicuenica nasáta Dios yúcha quinínama matuínaami, ya nanácuda nacáaju Diosru wówashi masáculai, jiní fíirri wówa ya jiní cáiteerri ⁹ Ya nuwówai quéewique'e náa'a fínaca nasúwa nábalau léjta fína íibala cábacanaa, imíyaiyu ya sensíyuiyu léccchoo; quéewique'e nachúnicoo ne jócai jiérrí ruwíttau quéewique'e nacába ruyá, jiní óroyu, ya fíba cawénini, jiní fíbalashi cawéni wérri, ¹⁰ arrúnaa iméda sáicai, léjta arrúnaa naméda náa'a fínaca máaqueneu nayáu Diosru. ¹¹ Ruá'a fínetoo rúnaa ruéemi liá'a néewidani nácu manúmata, cawáuntaque'e quinínama ruyá náajcha wánacaleenaica; ¹² ya jócu nuínda quéewique'e ruá'a fínetoo éewida íchaba chóniwenai náneewa, ya jócaque'e ruwánacala liá'a washílicuerrica. Nuwówai ruyáque'e manúmata, ¹³ níwata Dios méderri quéechanacu Adán, liáwinaami ruá'a Évaca; ¹⁴ ya Adán jócaite Wawásimi chálujueda, ruyáwani ruá'a fínetooca, lichálujuedate ruyá rucáu jíconaashi rículate. ¹⁵ Dios méetuaminaa rujíconaa ruá'a fínetooca ya támmina litée ruyá áacairra, rumédacta quinínama sáica léjta túwashi, ya ruéebidacta mamáarraca, canínaabee nácu, jiní rujíconaa ya imíya ruyá.

Chítashia rúnaa namédacoo náa'a wánacaleenaica iglesia rícu

3 ¹ Liéni yáawaiyii waliáni: Báqueerri wówerrecta liárru iglesia rícu liwánacaalaque'e, wówerri áabai tráawajo sáicai. ² Tándawa, liá'a licábacanaa liá'a wáaleerri liá'a wánacaalashica léjta wánacaleerri jiní jíconaa. Arrúnaa liwáalia bácau rími línuwa, ya liyáque'e áabai cáwicaishi cawáuntai, áabai chuánija, catráawajaacai ya jóca liséwica yáarru. Arrúnaa léewa liwína chóniwenai líibana rículau mamáarraca; arrúnaa léewa léewidaca. ³ Jócai arrúnaa cárracalaicani, jiní liwówaica línuwa yáacacoo, arrúnaa sáicai wérri liyá, machúnucu ya jócai máaca liwówau warrúwa nácu. ⁴ Arrúnaa léewa liwánacaala líibana rícu sána, ya léewidaque'e léenibu juménani nayá ya cawáuntani quinínama. ⁵ Ne jóctacala léewa liwánacaala chúnsai líibana rícu sánaca, ¿chítate quéewau'u jíni litúya liá'a iglesia Dios shínaaca? ⁶ Tándawa, liá'a wánacaleerrica jócai éewoo báqueerri wáalii éebidaca, carrúnataca mánau licábacoo, ya licáacoo léjta Wawásimi cáayu'u lirrícula liá'a cacháni-

naica. ⁷Arrúnaa cawáunta nacábacani ná'a jócani éebida Dios nácu, quéewique'e jócu licáu báinabee rícula nanáneewa ná'a chóniwenica, ya licá'e chau Wawásimi shínaa máashii rícula.

Chítashia rúnaa namédacoo ná'a nayúdenai pastor iglesia rícu

⁸ Chacábacanaa, ná'a yúdenai pastor iglesia rícu, rúnaa washiálicue-naicani cawáuntani, ya séewirrinaa naméda liá'a namánica, ya jócani cáirracalani, jiní nawówaicala nawáalia shínaashi méenaami naméda máashii chóniwenairru. ⁹ Arrúnaa nacháanacoo lirrú liá'a yáawaiyi náyadanica, liá'a wéebida nácu ya nawáaliaque'e masáculai wíteeshica. ¹⁰ Quéechanacu arrúnaa néeneda nayá, ya liáwinaami, ya jócta nawáalia najíconau néewaminau namédacoo léjta nayúdenai pastor iglesia rícu. ¹¹ Chacábacanaa, ná'a íinaca cawáuntani wérri, jócani cáiiwadeda-caní chuámshi shínanaa, cawáuntani ya machácani quinínama nácu. ¹² Báqueerri yúderri pastor iglesia rícu, rúnaa liwáalia bácau rími líinuja, ya léewa liwánacaala sáica wérri léenibiu ya lishínaa quinínama líibana rícu sána. ¹³ Níwata ná'a yúdenai pastor iglesia rícu, médenai sáica nashínaa tráawajo, náiinuni'inaa nalíwoo áabai yáarruishi cawéni, ya chawíteemi wérri já'a néewaminaa natáaniaca néebidauga Cristo Jesús nácu.

Liá'a yáawaiyiica íiyaderrico linácueji liá'a wéebidani nácu

¹⁴ Nunénda nuáacoo nucába jiyá; ne nutána jírrú liáni, ¹⁵ quéewique'e, báawita nudécudau, jiáque'e léenaa chítashia jíni rúnaa jimédacoo Dios shínaa éenajinai íibi, léwa liáni iglesia Dios cáwiica, liá'a iglesia wíneerri ya túyerri yáawaiyiaca. ¹⁶ Yáawaiyi atéwai jócu wéewa wáiiwadedaca liá'a wéebidani nácu bájialai mánauí wérrica:

“Cristo íinuerri cainabi íitala limédacoo washiálicuerriyu, néenee Espíritu Santo íiyada majíconaiyu, ya ná'a ángelbini nacábani.
Náiiwa nalí chóniwenai yáaine quinínama cainabi íta'aa, ná'a éebidenai linácu quinínama cainabi, ya narríshibiani sáicai wérri áacairra.”

Ná'a shírruedenai nawíteu liúcha liá'a néebidani nácujo

4 ¹ Ne liá'a Espíritu Santo limá'ee jucámmarranaa, cha lé'e amáarrac-tala'inaa liyáca liá'a éerrica, áabiminaa dánaujoo liúcha liá'a néebidani nácu, nasíguaminaa ná'a espíritu cachálujuedacanica ya néewidani nanácu ná'a íinuenai demonio néenee. ² Namédaminaa nawánacaala ná'a chóniwenai chámáini wíteeshi ya canúma yúwicani, nashínaa nawítee márquerriu nashínaa jíconaashi újni jiárruyucani. ³ Náani chóniwenica jócu naínda néda yáacacoo, ya jócu naínda náaya

matuínaami íyacaishi, ne Dios quénudanica quéewique'e ná'a' éebidenica ya léccchoo ná'a' yáine léenaa liá'a yáawaiyica náayaque'ini, náaque'e sáicai Diosru. ⁴Ne quinínama liá'a Dios quénudanica sáicai wérri; ya jiní wéewani wadánaa jiúcha warríshibactani wáa sáicai Diosru, ⁵níwata liá'a Dios chuánica ya isáta Dios yúcha limédani majíconaa.

Báqueerri sáicai catráawajaacai Jesucristorru

⁶Ne jéewidacta quinínama liáni nalí ná'a' jéenajinai, ya jíya liá'a Dios chuánica ya liá'a sáicai jéebidanica nácu séewirrinai jiyá nácu, jiyá bácai cashírruedacai sáicai Jesucristorru.

⁷Ne jócai jiméda liwánacaala ná'a' chuánshi éerri rícu sánaca ya mawíteeca. Jimáaca jicáwicau Dios cáaji rícu mamáarraca; ⁸áawita liá'a ejercicio sáicai wanáanairru máayabaca, jimáaca jiyáu Diosru sáicai quinínamarru, níwata índa walí sáicai liáni wacáwicaca, ya liá'a wacáwica wabéechala sáica. ⁹Liáni yáawaiyii waliáni, arrúnaa quinínama néebidacani. ¹⁰Tándawa liáni, watráawajaa ya waméda wadánaniu, níwata wamáaca wanéndaca liáni liá'a Dios cáwiica, liá'a wásedeerri quinínama chóniwenai, nalí chúnsai ná'a' éebidenai linácu.

¹¹Liáni arrúnaa jibánua ya jéewida áabi mawí. ¹²Ujicába jiyáu jiníca jiwéni, báawita icúlirrijui jiyá, mawí jiyada jiwíteu nalí chaléjta éebiderri Dios chuáni nácu, chaléjta jitáaniacala, chaléjta jiyáyu'u jiwówa yáaj-chau, ya jéebidacala ya jicáwica jiní jíconaa. ¹³Nácula nuínu jichána jiliá nalí ná'a' chóniwenica liá'a Dios chuánica, jiá nadánani ná'a' jéenajinai ya jéewida nayá. ¹⁴Ujínda amáarraca liá'a sáicabee Dios yáani jírrú, quéechá'inaami Dios wána salínaica iglesia ísanaca nachánaa nacáajiu jinácu.

¹⁵Jimáaca quinínama jiwíteu linácu liáni, néewaque'e nacába quinínama léjta jidáwinacoo jinácu. ¹⁶Jitúyau jiyá jájiu, liá'a jéewidau'u áabi, jiáu cabálíninaa quinínama nácu. Ne jiméda chán'i, jéewaminaa jiácoo áacairra jiyá jájiu, ya chacábacanaa ná'a' eemenai jírrú, néewaminaa náacoo áacairra léccchoo.

Chítá éewau'u jiyá náajcha ná'a' éebidenica

5 ¹Ujicáitadeda liá'a salírranica, báawachata, jéewida liwítee chaléjta újni jisáljininaa, jiyá náiibi ná'a' icúlinica ya jiá nawítee léjta jéenajinai. ²Ná'a' salítuenica, jiyá ruájcha chaléjta jitúwa; ya ná'a' miyácanai, chaléjta jéenajinai ífina, wíteeshi majíconaiyu.

³Jiyúda máanirrinica ná'a' jócani wáalia tánashia yúderri nayái. ⁴Ne báquetoo máanirriuctani ruwáalia rucúuleu jócta rutáqueerri, nayáwa quéechanacu éewenaa néewidacoo naméda nacábacanau náajcha ná'a' chúnsana néenajinaica, caníinaaque'e nacába nasáljininau léjta caníinaa

nacába nayá lécchoo, léwa sáicai liéni, sáicai Dios cába lécchoo. ⁵ Ne ruá'a yáawaiyii máanirriuca, ruá'a máaquechooca bácai, máaquechoo ruwówau Dios nácu, jócau siyabau rusátacoo Dios yúcha éerri jútainchu ya táayee lécchoo, quéewique'e Dios yúda ruyá. ⁶ Ne ruá'a máanirriuca médechoo léjta éerri wówau, máanalíu yáca rucáwica yáajchau. ⁷ Jibánua nalí náa'a quinínama liáni, quéewique'e jócubeecha arrúnaa nacáida síwanaa. ⁸ Ne liá'a jócaita túya léenaaca, mawí'inaa chúnsana léenajinaica, jócaí méda nacábacanaa náa'a éebidenai Dios chuáni, chái jicá'a liá'a mawí cacháninai wítee náucha náa'a jóca éebida Dios nácu.

⁹ Táshia natánacta nají'inaa náa'a máanirrinica, arrúnaa nayáca bácai nája náa'a wáalenai mawí sesenta camuí, ne ruá'a wáalechoomi bácairrimi rúnirrijau. ¹⁰ Néewani náa léenaa nácu liá'a sáicai rumédanica: Dáwinechoo sáica ruéenibiu, sáica wítee náiiuncta rúbana rícila, bádedeechoo náiiba náa'a éebidenaica, ruyúdacta náa'a carrúni jináatanica; ne lécchoo, ruwówa rumédaca quinínama sáicai. ¹¹ Ne jócu tána nají'inaa néeni náa'a máanirrinica wáalianai píitui camuí, níwata ruínaa wána rushírrico Cristo yúcha, wówainai nawína yácacoo wáaliyu bániu, ¹² nawáalia najíconaa nayá jájiu, jóca naméda léjta namáyu nalí quéechanacu. ¹³ Ne lécchoo najínaniu cuítá jútainchu, ya naméda náinuníu lécchoo, ne jócanita ínu bácai canúma yúwicani lécchoo, níqueneu quinínama nácu ya náiiwadeda jócaí sáicanata náiiwadecada. ¹⁴ Tánda nuwówai náa'a máanirrini miyácanica ruéewa ruéda yácacoo wáaliyu, nawáaliaque'e néenibiu, natúyaque'e nábanau léjta íina, jocubeecha náa lirrú yáarrushi liá'a najínaica. ¹⁵ Ne áabi náa'a máanirrinica najiáu Jesucristo yúcha, jáiwa náawai Wawásimi yáajcha.

¹⁶ Ne báquetoo ínetoo éebideechoo Cristo nácu, ruwáaliacta ruéenajinai máanirrini síbiu, arrúnaa iyúdacani, jócubeecha cadúcuni liyá iglésiaru; cháminala iglesia éewa liyúda nayá náa'a máanirrinica jiníni yúda mawí.

¹⁷ Náa'a salínaica wánacaleenai sáica iglesia, éewenai cawáunta icába mawí, náa'a yáawaiyinica síwa ya éewidenai Dios chuáni. ¹⁸ Ne liá'a Dios chuáni limá'ee: "U'ibáji linúma liá'a pacáaca jáicta litráawajaa liyá cái". Né'e limá'ee lécchoo: "Liá'a tráawajeerrica iglesia rícu, éewerri lirríshibia liwéniu lécchoo".

¹⁹ Ujiméda nawánacaala náa'a táchinanai lijúnta liá'a salírrani éewiderri iglesia rícu, jócta liwáalia chámata jócta matálitai cábenai liyá. ²⁰ Náa'a médenai náacoo najíconau, arrúnaa náarracani quinínama náneewa, quéewique'e chacábacanaa cáarru náa'a áabica.

²¹ Nubánua jiyá Dios náneewa, Jesucristo náneewa ya náa'a ángel-bini Dios wínani lécchoo, jiméda quinínama liá'a nuwánani jimédaca, ya machácani jiyá quinínama yáajcha, jicába quinínama áabenaa. ²² Ujichánaa jicájiu áabi nácu jóctanaa jiá léenaa liwítee sáica, jócubeecha jiméda jijíconau náajcha. Jitúyau liúcha liá'a quinínama máashiica.

²³Níwata éerri jútainchu bálinacoo jiáwai nácu, ujíirra shiátai bácai liyáwoo, jéewa jíirra pítui vino lécchoo.

²⁴Najíconaa ná'a áabica, nacábaní jucámarranaa jóctanaa náau liyáctica cárberri yáawacta cajíconaa jani, ne áabata náani léenaa liáwinaami.

²⁵Ne chalécchoo, liá'a sáicai namédani lécchoo nacábaní jucámarranaa; ya liá'a jócaí nacába, jóca'inaa máacau libáyacoo séewirruraa.

6 ¹Ná'a arrúnaani tráawajaaca nawácanairru mawéni, arrúnaa ná'a nacáarruni'inau nawácalirru, arrúnaa cawáunta nayá, jócubeecha licáida náiiwanaa Dios jí'inaa nácucha, jiní natáaniacala máashii linácu liá'a wéewidani nácu. ²Ne áabi wáaliacta nawácanai éebidenai Dios chuáni, néewaque'e cawáuntaque'e nayá, níwata néenajinaiwajani éebiderri Jesucristo chuáni nácu; táfawa, arrúnaa iyúda nayá sáicai wérri mawí, tándawa ná'a ríshibianai nashínau sáicai tráawajuca, éebidenai lécchoo, ya éenajinai caníinaa icába nayá.

Rícucaishi yáawaiyiica

Jéewida ya jíiwa nalí liáni: ³Ne áabi éewidacta iyá báawatai liúcha liá'a léewidani iyá nácu, ya jócu áabena liyá liájcha liá'a yáawaiyiica néewidani nácu, Wawácalí Jesucristo náue sáica, ne jocani éewida léjta wawítee, ⁴ne báqueerri sáictai cábacoo liyá jájiu liwítee rícueji, ne jiní yáani léenaa. Íiserri litáania nanácu ná'a chuánshi jocani sáica licábaca, ne yáairri linácu chaléjta bálinacaalashi; ne léwa líinucteji liá'a cadéni nacába yáacacoo, jócu áabena nawítee, máashii linúma, jócu léebida linácu, ⁵ya líinua yáacau éerri jútainchu áabi yáajcha, náajcha ná'a chóniwenai máashii wítee, ya jócaí liá léenaa liá'a yáawaiyiica, wíneerri liá'a wíteeshica chájí'i warrúwa nácueji. ⁶Ne jucámarrai yáaca liá'a wawíteeca, yáawaiyií cawéni wérrica, ne bácaí lirrú liá'a sáictai wówa liájcha liá'a liwáalianica. ⁷Táda jiní waíndani lítala léjí liéni cáinabica, jiní'inaa wéewani watéecojoo. ⁸Aicta wáayanijaa ya ái wábalajaa, ta éewa sáicta wawówai liájcha liáni. ⁹Ná'a wówenai nawáalia mánauí wérri warrúwaca, jócu néenaa nawánta liá'a máashii méda nawówa lícu, ya liwána napénsaa áabata matuínaami mawíteeyu, ya liá'a máashiica téerri washiálicuenai Carrúni jináactactala'inaa nayá, ya chaléeni náucaquictala'inaacoo. ¹⁰Níwata lináinaa liá'a warrúwaca, náawiderri nawítee ná'a washiálicuenai, namédaque'e máashii liyú liá'a warrúwaca, ná'a sáictani cábacani liá'a warrúwaca, lináawida nawítee liúcha liá'a néebidauga. Jáiwa Carrúni jináata naméda nacáwica nayá jájiu.

Liá'a sáicai fínuá yáaquerricoo linácu liá'a léebidauga

¹¹Ne jiyá, washiálicuerri Dios shínaa, Jimáani liúcha liáni quiní-nama máashiica. Jítée cawícau machácani, máauerri jiwówau Dios nácu, jiwáaliaca jéebidauyu, caníinaaca jicábacani, u'ínu jiyá nuchuáni

nácu mamáarraca, jiáu jibéechalau, imíyaiyu jiwówa yáajchau. ¹² Jínua yáacoo linácue liá'a sáicaica jéebidau Dios nácu, ujínda liácoo jiúcha liá'a cáwicashi jócai amáarra, linácuejiwa Dios máida jiyá, tánda linácueji líwa jirrú quinínama nanáneewa ná'a chóniwenica. ¹³ Chócaja'a, Dios náneewa, yáairri nacáwica quinínama yáanai lirrícu liáni éerrica, ya Jesucristo náneewa, cha léccchoo liméda áabai líwa nalí sáicai, ya líwiá sáicai chuánshica lináneewa liá'a Poncio Pilatoca; nubánuia jiyá, ¹⁴ Jimédaque'e chaléjta nubánuau, jócai jéewa jiwána nanáawi-daca, jócubeecha arrúnaa nucáita jiyá. Jiméda cháni cáashia líinuctala liá'a Wawácali Jesucristoca. ¹⁵ Dios méda quinínama áabena licábacanaa chaléjta limáyu, liyáwa bácai Dios sáicai wérri yáairri quinínama íta'aa, náibicha ná'a reyebinica liyá mawí máanui náucha ya náii-bicha ná'a wánacaleenaica, liyá mawí máanui náucha. ¹⁶ Liyáwa bácai jócai máanali, yáairri áabai cámarrashiyu jinícta éenaa lirrúnicoo. Jiní báqueerri washiálicuerri éeneerritee licábacani, jócai'inaa léenaa licábacani. ¡Bácai Dios yáairri'inaa mamáarraca éerri! Cháwajani.

¹⁷Ná'a wáalianai warrúwa líta'aa liáni cáinabica, jibánua nalí jocubeecha máanui nacábacoo, jócubeecha namáaca nawówau linácu liá'a nanéndani nayáca warrúwa nácu, níwata liá'a warrúwaca éewerri amáarraca, jiní wéni. Imáaca iwówau Dios nácu, liyámina yáa walí quinínama liá'a warrúnaani'inaa walíwoo, quéewique'e liméda walí sáicai. ¹⁸ Jiwána naméda liá'a sáicaica, quéewique'e namédacoo rícupinyu naméda sáicaica. Jíwa nalí nanéndaque'e nayúdau'inaa ná'a Carrúni jináatanica. ¹⁹ Cháwaminaa nawáalia rícupinique'e nayá, liámina nalí nadánani, yáairri'inaa nalí cabálininaa nabéechalau, náii-numinaa liá'a nacáwica jócai amáarra.

Líwa lirrú báitaa liá'a Timoteoca

²⁰ Timoteo, túya sáica liáni nuáni jirrú jicáaji rícu. Ujéemi chuánshi matuínaami éerri rícu sói mawéniica, jiní jiácala liwbanaa nalí ná'a chóniwenai mánai náacala léenaa, ne jiní yáani léenaa; ²¹ ne áabi ná'a nanáawida nawíteu, liúcha liáni nawítee jócai yáawaiyi, shírrreneu liúcha liáni léebidauga. Nusáta Dios yúcha irrú'inaa liáque'e irrú sáicabee inácu'inaa.

Segunda carta de San Pablo a TIMOTEO

Nuédacaniu jinácu

1 ¹Nuyá Pablo, apóstolu Jesucristo shínaa, bánuerriu Dios wáana-caala nácu, chaléjta Dios máyu'u liá'a cáwicashii Cristo Jesús nácu.
²Nutána jírrú liáni cáshtaca liá'a Timoteoca, caníinai nucábaca jicá'a nucúulee. Nuwówai Dios wasálíjinaa ya Wawácali Jesucristo liá jírrú jidánani ya carrúni jináatau ya sáicai wérri jinácu.

Wáiiwadedau Cristo nácu

³Nuédacaniu'inaacu séewirruraa jáicta nusáta nuyáwai Dios yúcha, ya nuá sáicai Diosru éerrinacu ya táayee, liá'a nushírruedanirru sáica nuwítee, léjta nashírruedaumi ná'a nuwérrinaibimi lécchoo. ⁴Nuédacaniu séewirruraa jitúi yáabi nácu, ya nuwówaiyu ta nucába jiyá, quéewiquinicta sáicta wérri nuwówa. ⁵Níwata nuédacaniu jéebidau machácani, quéechanacumi ruéebida ruwáalia ruá'a jírruída Loidaca ya jitúwa Eunice, ya nuyá éebiderri lécchoo jiyácala chái wáaliacajani jéebidauga.

⁶Tánda linácue nuárra jiyá, quéewique'e ujínda liácoo jiúcha liá'a jiwithee sáicaica Dios yáani jírrú, quéecha'inaami nusáta jinácu nuchánaa nucáajiu jinácu. ⁷Ne Dios jócai yáa liyá walí áabai wíteeshi cáarruica, yáairriu walí áabai wíteeshi cadánani, caníinaa wacábaca ya wéewa watúyacoo wayá jájiu. ⁸Ubái jiyá jíiwadeda sáicai wawácali nácu, ubái jiyá nunácueji lécchoo, nuyá naníquini cuíta manúmai rícula linácu liá'a Jesús bánuani wamédaca; báawachata, liá'a danáanshi Dios yáani jírrú, jiwánta liá'a carrúni jináatabee íínuerri'inaaca linácueji liá'a chuánshi sáicaica. ⁹Dios wásedeerri wayái ya limáida wayá quéewique'e wamáacaque'e licáaji rícu quinínama wacáwicau, jócaita linácu liá'a wanísani wamédacai, níwata léwa liwówau jáni ya caníinaaca licába wayá Cristo Jesús nácueji. Dios caníinaa licába wayá quéecha'inaa

jiní éerri újnibii. ¹⁰Dios íyaderri walí caníinaa licába wayá chóque'e, quéechalinaa líinu Jesucristo téerri'inaa wayá áacairra, liá'a márderri máanalicai dánani, ya lirrícueji liá'a Dios chuánica lijéda jucámarranaa liá'a cáwicaishica jócai amáarra.

¹¹Dios máaquerri nuyá nuíwaque'e liáni chuánshica, ya libánua nuyá léjta apóstolu ya qéewidacaica. ¹²Tánda linácueji liáni carrúni jináata nuyá quinínama. Ne jócu bái nuyá linácueji, níwata nuá léenaa tánashia nácu nuéebidai, ne nuyá yáairri léenaa liyá wáalierrri liwítee dánaniu quéewique'e nuíwa lichuáni mamáarraca, cáashia líinuctala'inaa liá'a amáarracta cainabi.

¹³Jéewidau léjta jicábau nuéewida liá'a chuánshi yáawaiyiica, liá'a jinísani jéewidacoo nácu nuájcha, ya jéebidaque'e mamáarraca, ya liá'a níinaashi wawáalianica wayáyuca macábaita Cristo Jesús nácueji.

¹⁴Espíritu Santo dánaniyui yáairri wanácu, jitúa linácu liá'a chuánshi machácanica liá'a Dios máacaní jirrú.

¹⁵Léjta jiáyu léenaa, quinínama cainabi Asia shínaa ítesana, namáaca nuyái bácai, náuibicha ná'a Figelo ya Hermógenes. ¹⁶Wawácali carrúni jináataque'e licába ná'a léenajinai liá'a Onesíforo, níwata liyá íchabachu líinu liyúda nuyá, ne jócu bái líinu licába nuyá yáairri cuíta manúmai rícula. ¹⁷Báwachata, jái'inaami líinu Romalai, lichánau limúrru nuyái jócai wówa íyabau cáashia líinu nunácu. ¹⁸Wawácali carrúni jináataque'e licábacani, liyáali éerri jáicta amáarra cainabijoo. Jiyá jái yáa léenaa íchabachu liyúda wayá Éfeso rícu.

Báqueerri soldado sáicai Jesucristo shínaa

2 ¹Ya jiyá, Timoteo, nucábani jicába nucúulee, jéderri danáanshiyu liá'a Jesucristo yáani jirrú. ²Liá'a jéeminica numáca íchaba chóniwenai náneewa, jéewidani ná'a washiálicuenica jíisainica, ná'a éeneenai néewidaca áabi.

³Jiyá sáicai wérri léjta soldado Jesucristo shínaa, éewerri jiyá sáicai áawita carrúni jináata naméda jiyá linácueji. ⁴Jiní báqueerri soldado éewerri liwína áabai tráawaju, arrúnaa liyá linácuja éewaque'e sáicta liwácali cábacani. ⁵Chacábacanaa, liá'a caséwicacaica, jócai éewa lirrishibia liá'a premioca, jóctacala liséwica léjta licábacanaa liséwicau'inaa. ⁶Liá'a tráawajeerri bacháida lícu, quéechanacu arrúnaa litráawajaaca, quéewique'e liáwinaami léewa liáwaquedá líta liá'a liáabananica. ⁷Jédacaniu linácu liáni numánica jirrú, liá'a wawácalica liwánaminaa jiá léenaaca quinínama.

⁸Jédacaniu Jesucristo nácu, cáwerrimico máanalicai yúcha, David táqueerrimi; léwa chuánshi léewidani wayá nácu, wéewaunaa wáacoo áacairra ya nuíwadedani. ⁹Linácu liáni chuánshica nuwánta carrúnatabee, ya nabáji nuyá léjta báqueerri caiinuacai; ne liá'a Dios chuánica

jócai bájiu. ¹⁰Tándawa nuwánta quinínama, quéewique'e numédaque'e sáicai nalí ná'a Dios wínanica, quéewique'e nayá néenaaque'e náacoo áacairra, liá'a sáictai wérrika, ya jócai amáarra Cristo Jesús nácu.

¹¹Liáni yáawaiyii wérri:

Máanalicta wayá linácu, cágiminaa wayá liájcha léccchoo;

¹²Carrúni jináatacta wayá linácu, wawáaliaminau washínau liájcha liwánacaalactalaca;

ya wabáyacta lináwa wáa léenaa linácu, chacábacanaa libáya wanáwa léccchoo;

¹³jócta machácani wayá, liyá mamáarracai méda machácanii, níwata jócai éewa limáaca licábacanau, le licábacanaaja liérra.

Báqueerri catráawajaacai sáicai wérri

¹⁴Jédacaniu séewirrinaa nalí linácu liáni: Limá nalí Dios náneewa u'icáita yáacau linácu jiliérra chuánshi. Ná'a cáitenai jócai sáicai, méderri máashii nalí ná'a éemenai nayácani. ¹⁵Jiméda quinínama tánashia jéewani jimédaca, Dios náneewa jicá'a báqueerri washiálicuerri catráawajaacai méderri sáicai, jócai éewa báica, éewiderri sáica léjta licábacanaa liá'a Dios chuánica yáawaiyiica. ¹⁶Ujítáania chuánshi máashii cainabi íta sói, jiní wéni, léca liá'a natáaniani nácu cha, yúquerri nayá mawí máashiiquictala, ¹⁷ya liá'a néewidacalaca cáarralerriu chaléjta liá'a bálinacaalashi cachánaninica. Léwa libésunau liáni náajcha náani washiálicuenai nají'inaa Himeneo ya Fileto, ¹⁸náawa yáainiu náani báawachala liúcha liá'a yáawaiyiica; namá'ee linácucha liá'a wacáwiactacoo jái bésunacuwai, ya jínaneneu nacárraleda chacábacanaa ná'a áabi éebidenica. ¹⁹Ne Dios máaca áabai liárrubai cadánaniyaca, tanda litánaa nalí: “Liá'a wawácali yáirri léenaa ná'a lishínaaca”, ya “Quinínama ná'a sátenaicoo Dios yúcha, arrúnaa nashírrique'iui liúcha liá'a jíconaashica”.

²⁰Waméda áabai cuíta máanui cábacanaa: Áabai cuíta máanui, jócai bábjuta oro yáca ya warrúwa ái néeni já'a, léccchoo áicuba ya bádani-caishi, áabi namédaniyu sáicai, ya áabata mawí cuíta lícu sói. ²¹Cháwa libésunacoo á'a cuíta wawácali shínaaca. Ne wayácta majíconaa quinínama máashii yúcha, cháiminaa léjta liá'a cawéninamaica, yáairri sáica wawácali cáaji rícu, méderri'inaa quinínama méenaami sáicaica.

²²Jidánau liúcha liá'a máashiica icúlinai wíteeca. Jimúrru jiyá machácaniyu ya jéebida mawí, canfínaa jicába, ya sáictaque'e jiwówa, náajcha ná'a quinínama chóniwenai wáalianai nawówau masácula nasátacoo Wawácali yúcha. ²³Ujíméda liwánacaala ná'a cáitenai matuínaami, jicá'a ná'a chóniwenai mawíteeni, jái jiá léenaa índeeri fínua yáacashi. ²⁴Báqueerri washiálicuerri tráawajeerri wawácalirru, jócai jinánuu línuu yáacacoo, báawachata, arrúnaa sáica limédacoo quinínama yáajcha,

arrúnaa éeneerri léewida sáica, ya arrúnaa liwántaa quinínama. ²⁵ Ya jiárra imíyayu jiwówa yáajchau ná'a médenai lijúnta máashii, jínda Dios náawida nawíteejoo náaque'e léenaa liá'a yáawaiyiica. ²⁶ Nawítee cáguaque'i, néewaque'e najiácoo liúcha liá'a cachálujuedacaica Wawásimi wáaliérii nayá mawítee, limédaque'e náajcha léjta liwówainica.

Chítashia nacábacanaa ná'a chóniwelenai urrúncitala amáarra cáinabi

3 ¹Ya léchchoo arrúnaa jiá léenaa, liá'a éerdi éenamicojoo líinumi-naajoo éerri carrúnatai'inaa. ²Ná'a chóniwenaica cadéniminaa nayájoo, canífinaaminaa wérri nacá'a nawárruaniu, wachósuni ya cábade-deenaicoo nayá jájiu. Natáaniaminaajoo máashii Dios nácu, jócuminaajoo néewidajoo nasálijingaarru; nayámina quiní'inaajoo máj nalí, quiní nabústanijoo, jóca'inaa ná'a licáarruninaa liá'a Dios máni nácucha. ³Jiní canfínaí nacábacoo, jiní carrúni jináataca nacába áabi, nayá catá-niacani, nanúma yúwicau, jócuminaa néenaa nawánacaalacojoo liúcha liá'a máashiica; nayá liyájurricani, najínai'inaa quinínama liá'a sáicaica. ⁴Nayá cachálujuedacani, jócani cawáunta, nayámina cashiámuni wítee wachósuni, namúrruminaa léjta nawítee máashii wówau'u, méewanita mûrru Dios. ⁵Namédaminaa újnii jícá'a ná'a éebidenaica ne újni namá nayáca, ne íyada nayá léja liá'a máashii namédanica. Níwata nayá jócai néebida Dios chuáni dánani. O'iwína yáacoo náajcha nárra chóniwenaica. ⁶Níwata nayá néenaa ná'a wárruenai lirrícula liá'a cuítaca nachálujueda ná'a májinani íinaca, cashiámuni jíconaa, liárdanica quinínama wíteeshi máashiica, ⁷nayá séewirrini éewidacoo, ne jócu néenaa ná'a léenaa linácu liá'a yáawaiyiica. ⁸Chaléjta ná'a camálícali jí'ineenai Janes ya Jambres, jáiwa naméda máashii Moisés júntai, léquichoo ná'a chóniwenaica jócu néewida liá'a yáawaiyiica. Jiníwata washiálicuenai nawítee máashii wérri najíconaiyu, máashiderriu, jócani éebida linácu. ⁹Ne quiní'inaa namédani bájialajoo, níwata ná'a quinínama ná'a léenaajoo chóniwelenai mawíteeni, chaléjta nabésunaucoo ná'a chámataca Janes ya Jambres Moisés júnta.

Pablo íiwa Timoteorrungi liá'a limédani'inaaca

¹⁰Ne jiyá Timoteo, jái éewidacuwai linácu liáni nuéewidau chóniwelenai, léjta nucábacanaa yáayu, nuwówaini numéda séewirrininaa, nuéebidanica, nuyá jócai fiwirri wówa áawitate naméda nulí máashii, ne canífinaa nucába chóniwelenai, ya nudánani nuwántaque'e quinínama, ¹¹léjta nacánaquedau nuyá ya carrúni jináata numácoo. Jiá léenaa quinínama liá'a nubésunaucoo á'a Antioquia, ya Iconio, ya Listra, nacánaquedau nuyá carrúni jináata, ne nuyá liá'a wawácali túyerri nuyá quinínama yúcha. ¹²Yáawaiyii waliáni, quinínama ná'a wówenai nayáca sáicai wérri Cristo Jesús yáajcha, nabésunedaminaa carrúni jináatabee. ¹³Ne ná'a máashiinica, ya ná'a cachálujuedacanica mawímmina máashii náacojoo, nachálujuedaminaa ya áabi chálujueda nayá léchchoo.

¹⁴Jiyá yáairri cabálini quinínama linácu liá'a jéewidanico nácu, yá jéebidau'uni. Jiníwata jiyá ái yáa léenaa tánashia éewida jiyái. ¹⁵Jédacaniu samálita'lnaami jiyá yáirri léenaa Dios chuáni, jái éewa léewida jiyá ya litée jiyá áacairra, jéebidaucu Cristo Jesús nácu. ¹⁶Quinínama liá'a Dios chuáni tánerricoo sáicai wérri, ya Dios yáani walí, sáicai léewidaca ya liárra wayá, quéewique'e lichúni wayá, léewidaque'e wayá, áabai wíteeshi machácanyu, ¹⁷quéewique'e liyá washiálicuerri Dios shínaaca, éeneerri limédaca quinínama, wáaleerri quinínama liwíteu ne yáirri léenaa léewaque'e limédaca quinínama méenaami sáicai.

4 ¹Dios náneewa ya Cristo Jesús náneewa, línuminaa jicá'a reyjoo, líwa najíconaajoo, ná'a cawínicia ya ná'a máanalinicá ne numá jirrú bájiala, ²jíwa Dios chuáni liá'a sáicaica, ya mamáarraca jiyáca jáicta léerdi ya jócta léerdi, jiwána léewidaca, jiárrani, ya jiá jidánani, jéewidau cawáunta ya u'íiwrri jiwówa. ³Línuminaa léju liá'a léerdica, ná'a chóniwenica jócu nawánta néewida sáicai chuánshicojoo, namédaminaa nawíteeyu liá'a nawówaini namédaca; namúrruminaa manuába qéewidacaní néewidaminaa léjta nawówau néemicani. ⁴Nanáawida nawójunaa lirrú liá'a yáawaiyiica, namédaminaa quinínama liwánacaala liá'a chuánshica. ⁵Ne jiyá wáalerri séewirri liá'a sáicai wíteeshica, jiwántaque'e carrúni jináatabeeca, jiméda mamáarraca jíwa Dios chuáni, jiméda machácanyi jishínaa tráawaju.

⁶Jái urrúni náiinua nuyái, nucáwica nuáni Dios cáaji rícu. ⁷Nuyá yáairri machácanyi nuéebidaca mamáarraca, áawita cacháninabee íinu nútala, léjta báqueerri washiálicuerri íinua yáauerri jináwi rícu. Nunísa nuínu chaléeni nuéewactala nuínuca, nuyá jocai numáaca nuéebidaucu Dios chuáni nácu. ⁸Chóque'e nushínaa premio nénda nuyá, nugáananica, ne liá'a nuwácali liá'a chóniwerri éewerri licábaca liá'a máashii o liá'a sáicaica, liyáali éerri liámina nulíjoni. Léeminaa liá'a nulí ya nalí ná'a quinínama ná'a caníinaani cába liyá, néndenai liyá cáashia línuca.

Pablo éewidacala bácai Timoteo

⁹Jiméda quinínama jíinuque'e madéjcanaajoo jicába nuyá. ¹⁰Ne liá'a Demas canífinai cába mawí liá'a éerri shínaaca, jáiwa limáaca bácai nuyái, jáiwa liáwai Tesalónica néerra, Crecente liáu déecuchala Galacia, ya Tito yáa Dalmacia néerra. ¹¹Bácai Lucas yáa nuájcha, jimúrru nulí Marcos ya jíndani jiájchawoo, níwata yúderri'lnaa nuyá tráawajorru. ¹²Liá'a Tíquico nubánuani Éfeso néerra. ¹³Jáicta jíinujoo jínda nushínaa capa, numáacaní Troas tána íibana néeni liá'a Carpo. Lécchoo jínda nushínaa cáshta, ya ná'a cáshta báinacu sánami, jí'ineenai pergamino.

¹⁴Alejandro jiárru shínnanaa, máashii wérri médacoo nuájcha. Liyá wawácali lipáida liyájoo, léjta linácu liá'a limédanica. ¹⁵Jitúyau jiyá

liúcha, níwata máashii médacoo wajúnta linácue liáni wéewidanicoo nácu.

¹⁶ Quéechanacu nutáania nubícaubaliu nanáneewa ná'a wánacaleenica quiní yúda nuyá, quinínama namáaca bácai nuyá. Nunénda Dios jócubeecha licóbra liúcha liá'a máashii namédanica. ¹⁷ Ne liá'a nuwácalica liyúdawa nuyái, ne liá nudánani quinínama nutéeque'e liéni nuíwa Dios chuáni, liá'a chuánshi sáicaica wásedeerrica, quéewique'e néemicani quinínama ná'a jócani judíobini. Cháwa wawácali túyerri nuyá liúcha liá'a carrúnatai újni cháawi quírrai núma rícucha. ¹⁸ Liá'a nuwácali litúyaminaa nuyá quinínama liúcha liá'a máashiica, liwáaliaminaa nuyá lishínaa liwánacaalactaca éerri ítala. Wacábactala balfbalibee ne liyá yáawaiyii, chál'inaa.

Nutáa jírrú ya nuá jírrú sáicai nuájumirrau

¹⁹ Nuédacaniu Prisca nácu ya Aquila nácu, ya ná'a tána éenajinaica Onesíforo. ²⁰ Erasto liá'a máacau Corinto néeni ya Trófimo numáaca bálinerriu á'a Mileto néeni. ²¹ Jimédawa jidánijoo jíinu uniábi béechajoo. Nabánuia jírrú nédacani'eewoo jinácu Éubulo, Pudente, Lino, Claudia ya quinínama éenajinai éebidenica Cristo nácu. ²² Liá'a Wawácali Jesucristoca liyá jiájcha. Dios cámusheda iyá liwíteeyu quinínama irrú.

Carta de SAN JUDAS

Nuédacaniu Inácu

¹ Nuyá, Judas, cashírruedacai Jesucristo shínaa ya Santiago éenajirri, nutána liáni cáashtaca nalí ná'a chóniwenai caníinaani Dios wasálijinää cábaca ya limáida nayá, ná'a Jesucristo túyanica. ² Irríshibia iyá máanui bájiala carrúni jináata, sáictacta iwówa ya caníinaabee.

Ná'a éewidenai númashi yúwica

³ Nuéenajinai caníinaani nucábaca, nuwówai nutána máanui wérri linácu liá'a wásedeerri iyá ya chacábacanaa nuyá léccchoo, ne chóque'e nucába rúnaacala irrú, quéewique'e íinua yácacacoo linácu liá'a éebidaуча quéechamite léejueda nalí ná'a Dios shínaaca. ⁴ Níwata linácu nachá-lujueda nawárruacoo fíbirra áabi chóniwenai, nalí liá'a chuánshi Dios shínaa lýtadanica quéechamite linácula liá'a náucaquictalacoo. Ná'a washiálicuenai máashiicanica, ná'a pénsenaica caníinaaca Dios cábá wayá bájiala, jocuminaa carrúni jináata licába wayájoo quinínama liá'a máashii wamédanica, ya namá Jesucristocala jócmai wánacaala wayá jiní wawácalicalani.

⁵ Báawita iyá ái yáa léenaa, nuwówai édakanicoo liá'a Wawácalica, liáwinaami lijéda ná'a chóniwenai Israel shínaaca Egípto lícucha, limárda nayái ná'a jócanimi éebida. ⁶ Ya nalí ná'a ángelbini jócani máacau sáica, jiníwata néechate chúnsai náarru, Dios wáaliani cuítá manúmai catáwacai ya jócani amáarra, liyáali éerri máanui Dios mácta'inaa tánashia yáau áacairrai ya tánashia yáau infierno rículai. ⁷ Chacábacanaa léjta ná'a ángelbinica, léccchoo ná'a chacáalee jí'ineenai Sodoma ya Gomorra ya ná'a chacáalee léema nácu sánaca, naméda'inaa ná'a rúmbabini médanica, ya naínda natée nayá máashiiquictala lijúnta liá'a licábacanaa. Tánda nasúfria carrúni jináatami liá'a chichái jócmai amáarra ya namáaca náiiwanau chacábacanaa quinínamaru.

⁸ Bápawitate náa léenaa liérra, náarra washiálicuenai lécchoo, nayá léjta dajuíshi rícula, nasáculeda nanáanaiu, nacháani liá'a wánacaleerri wawácali chuánica ya nacáitadeda nanáawa náa'a wánacaleenai mawí. ⁹ Liyája liá'a ángel Miguel, liá'a wánacaleerri máanui mawí náucha náa'a áabi ángelbinica, quéecha'inaami líinua yácacoo lijúnta liá'a Wawásimica quéewique'e léda liúcha Moisés máashiicaimi, jócu léenaa liúca chuánshi máashiiyu, léerrimi'e limáni lirrú: “¡Liá'a Wawácali liárra jiyájoo!” ¹⁰ Ne náarra washiálicuenai natáania máashii linácu liá'a jócai náa léenaa; ya liá'a náani léenaa cábacanaa, léjta náa léenau'u cuéshinaica jiníni wítee, namédani chúnsai'inaa náucacooyu.

¹¹ ¡Áchunu carrúni jináata nayá! Quéewique'e wínenai léjta chacábacanaa liá'a Caínca. Linácu nagáana warrúwa nanáawawai, léjta liá'a washiálicuerri jí'ineerri Balaam, ya léjta liá'a jí'ineerri Coré, máanalini jócala léemi nalí namáni nácula. ¹² Náa'a báinatanica shímashi caníinacta nacábacoo náiibi éenajinai ya ijúnicai sáictacta naméda nawówau. Liyáali éerri náayataca ya náirra sáictai wérri nawówua, jócu náyada nayá cawáunta. Cháni léjta pastorbini natúyenaicoo nayá jájiu. Cháni léjta liá'a sáanai jinírru shiátaí, litéeni liá'a cáulica. Cháni léjta banácali jócai yáa lítau léerdi rícuu, máanali chámaitchu ya lijíchu éerruau. ¹³ Cháni léjta marrádaca Carrú-natai wérri manuá shínaaca, náucani léjta licáli náa'a máashii namédanica, wáneerri báinata nayá. Cháni léjta sáalii yúquenaiu nájabaa yúchau, yéenai yúquenai'inau lirrículta liá'a mawí catáawacabee jócai amáarra.

¹⁴ Lécchoo liá'a washiálicuerri jí'ineerri Enoc, liyá sietechu, Adán yáawinaami, litáania Dios lijí'inaa nácu, limá'ee nanácula náa'a chóni-wenaica: “Nucába wawácali, sínua íchaba wérri ya íchaba wérri lishínaa ángelbini yáajchau, ¹⁵ licábaque'e cajíconaani ya jiní jíconaa quinínama washiálicuenai, ya liúcaque'e quinínama náa'a máashiinica, quinínama máashii namédanica nalíwoo, ya liá'a quinínama chuánshica jócai sáicanata namáca, léjta máashiicani cajíconaani namánimi linácula.” ¹⁶ Quinínama najútau, quinínama náasacala, bácai namúrru nalíwoo sáicaque'e nayá. Natáania wachósuniyu, ya natáania áabi nácu újni sáica néedaque'e náucha sáicabee nalíwoo.

Liárrani náa'a éebidenaica

¹⁷ Ne iyá, caníinaani nucába nuéenajinai, édacaniu linácu náa'a apóstolubini wawácali Jesucristo shínaa ¹⁸ mánimi nácula: “Liá'a éerri éenamictala'inaa nayáminaajoo náa'a chóniwenai cásacalacani, nayáminaá abenaa náajcha náa'a wówenai naméda liá'a máashiica.” ¹⁹ Nayáwa náarra wówenai nashírrredacoo; naméda nawíteu léjta nawówau ya jinínrru Espíritu Dios shínaa. ²⁰ Ne iyá, caníinaani nucábaca nuéenajinai, iyá sáica cabálinaa majíconaa linácu liáni éebidani nácu. Isáta Dios yúcha índa litée iyá liá'a Espíritu Santo.

Isáta Dios yúcha índa litée iyá liá'a Espíritu Santo.

²¹Iyá caníinaani icába Dios mamáarraca ya inénda liá'a éerrica linácu liá'a Wawácali Jesucristoca, carrúni jináata wayá linácueji, liá walí licáwica jócai amáarra. ²²Carrúni jináata icába náa'a jócani éenajta éebidaca. ²³Áabibi iwáseda ijéda nayá néenee chichái yúcha, ya carrúni jináata icába náa'a áabica, áawita itúyacoo náucha ya máashií icába lécchu liá'a náabala natéenica casáculaica máashiica nayá.

Liá sáicai Diosru liájumirrau

²⁴⁻²⁵Liyá Dios bácai rími, liá'a wásedeerri wayá, wáaleerri danáanshi litúyaque'e iyá jócubeecha iméda ijíconau, ya quéewique'e líyada iyá jiní wérri jíconaa ya sáicta wérri iwówa lináneewa balíbalibeeeca. Liyája liá'a balíbalibeeeca, máanui wérrica, liá'a cadánanica ya liwánacaa-lauca, linácu liá'a Wawácali Jesucristoca, quéechal'inami, chóque'e ya mamáarraca. Chácajani.

GLOSARIO

A

- Abogado** Chóniwerri yáirri léenaa cáberri liá'a sáicai o máashiica, ya táaniarri quéewique'e léejueda lijúniba o quéewique'e liá báqueerri ljíconaa. (Hch 24:1).
- Adorar** Caníinaa licába bájialanaa; wéejueda wacáwicau Diosru quéewique'e wasírbia lirrú. (Mt 2:2,8,11).
- Adulterio** Jáicta báqueerri washíalicuerri méda máashii líinaayu báquetoo íinetoo yáajcha líinu yúcha báawachalau, chacábacanaa léccchoo ruá'a íinetoo rumédacta máashii ruínayu rúnirri yúcha báawacha. (Mt 5:27,28.)
- Alabar** Natáaniani nácu sáica wérri báqueerrirru o jócta méenaami léccchoo. (Lc 19:37).
- Anciano** Salírrani. Wáalii Testamento rícu, ná'ee lijí'inaa salírrani matálitai chóniwenai cábacanaa. 1. Bangéliu rícu "salínai" náwa'ee ná'a líderbinica religión shínaaca judíobini shínaa. 2. Liá'a Hechosca 11-21 néerra ya liá'a cáshtaca nabánuani nalí ná'a iglesia cristiánoca, "salínai" liwówau'inaa limáca ná'a namáacani wánacaleenai iglesia nácu. 3. Liá'a apocalipsis rícu sáica 4-5 néerra, wacába veinticuatro salínai yáine sáicai Diosru. Nayá chaléjta nacábacanaa quinínama washíalicuenica ná'a yáainai Dios yáajcha.
- Ángel** Ná'a ángelbinica téenai sáicai chuánshica Dios shínaa, yáainai lináneewa. Nayá espíritu, jócanita chóniwenai. Jócani wéewa wacábaca, ne nawówaicta wacába nayá, wéewani wacába léccchoo. Dios bánuua lishínaa ángelbiniu natráawajaaque'e lirrú. Nashínaa tráawaju ná'a ángelbinica natúyaque'i Dios shínaa chóniwenai. (Hch 12:6-11; 27:23; He. 1:14). Ajelérrinaa Dios bánuua natée áabai chuánshica sáicai áabirru. (Lc 1:19,26). Liá'a ángel chúnсаica lijí'inaa Miguel (Jd. 9). Báqueerri ángel cawéni léccchoo lijí'inaa Gabriel. (Lc 1:19,26).

Apóstol Apóstolu. Jesús wína doce ínuena líshiirricu limédaque'e nayá lishínaa quéewidacanico liájcha, liá nají'inaa apóstolu, liwówau'inaa limáca, chaléjta lishínaa limáacanica o liá'a libánuanica, (Mt 10:1-4; Mr 3:13-19; Lc 6:12-16). Ná'a apóstolu namáacau Jesús yáajchau ya léewida nayá. Nayá cábenai yáawaiyi natuíyu Jesúsrú máanalí'inaami ya libárrua'inau máanalí yúcha. Jesús bánu'a'inaa nayá náiiwaque'e chóniwenairru liá'a nacábanica ya náiiwadedaque'e chuánshi sáicaica linácueji. Ná'a apóstolubinica náiihu namédacoo ná'a quéechasana líderca éebidenai Jesús nácu. Jesús íyadau Pablorru ya limáacani apóstolu léccchoo.

Arrepentirse Lisíntia cáiwibee ya máashii liwówa limédaca lijíconau Diosru, ya liméda limáaca liyáu jócu léejoo liméda mawí. Léejueda liyáu Diosru ya lináawida liwíteu ya liyáu'ca. (Lc 13:1-5).

Astucia Yáirri léenaa lichálujuedaca, ya léccchoo limédacoo cawíteeyu quéewique'e léenaa líinu méenaami sáicaica. (Ef. 4:14).

Autoridad Cawánacaalacai, éenalicuerri quéewique'e liwánacaalaca. (Mt 7:29; Mr 6:7).

Ayuno Liá'a ayúnoca jócta náaya linácueji liá'táshia númami nawántaquijini na'óraque'e ya náque'e sáicai Diosru. Nalí ná'a judíobinica a jócta náaya namá linácucha narrépintiactau ya carrúni jináatacta namédacoo Diosru. (Mt 6:16; Hch 10:30).

B

Beelzebú Léwa lijí'inaa liéni liwácali liéni espíritu máashiica, léwa áabai lijí'inaa liéni Wawásimica. (Mt 12:24).

Blasfemar Táanierri máashii Dios nácu o nanácu léccchoo ná'a'méenaami Dios shínaaca. (Mt 12:31).

Buenas nuevas (bangéliu) Liá'a chuánshi Dios shínaaca nalí ná'a' chóniwsenaica lijí'inaa wáalii chuánshica. Liéni chuánshica íiwerri Dios bánuaca Licúuleu Jesucristo lirrícula liéni eerrica quéewique'e liwáseda ná'a' chóniwenai liúcha liá'a castíguga arrúnai napáidaca liwánaca liá'a najíconaaca, ya quéewique'e lichúniu áabai iníjbaa quéewique'e nayá néenaa namédacoo Dios éenibiyu. (Mt 24:14; Mr 1:15).

C

Camello Caméeyu. Áabai cuésherri máanui chóniwenai íirraniuni íta'aa quéewique'e naviájaca. Léccchoo nachána lirrú cadúcunibee.

Aje'errinaa na'usa líchuna liá'a caméeyuca quéewique'e nayájca áabai wárruma cadúrruderrii. (Mt 3:4; Mr 1:6).

Centurión Wánacaleerri soldado wíta. Cha liji'inaa chá'a liá'a wáalierri liwánacaalau ochenta cien soldado néerra. (Mt 8:5; Hch 10:1).

Ceremonia Liyánaami. Licábacanaa: Liyánaami liá'a samálitaca, liyánaami liá'a bautísmoca, liyánaami liá'a nacásactacoo. (Lc 2:22; Jn. 2:1,2; Hch 8:36-38).

Circuncisión Léwa nashínaa nawítee ná'a judíobinica, nayá nawíchua lichípi juáta íimanaa liá'a washiálicuerrica ocho éerri rícula lijiáctacoo. Naméda cháni níwata léwa Dios bánaú Abrahám médacajani, (Gén. 17:9-14). Liá'a nacírcunsidactani liwówau'inaa limáca washiálicuerri liyácala yáawaiyi judífoca ya néenaa ná'a chacálee Dios shínaaca. Léerdi rícu liá'a quéechanacu'inaa náiiwa linácu liá'a bangéliu Jesucristo shínaa, ái áabi judío já'a arrúnaa namédacani léjta báqueerri washiálicuerri wówerri limédacoo cristiánouy, quéechanacu arrúnaa licírcuncidacoo. Léwa licábacanaa liérra liwówaunaa limáca limédacoo judíoyu, ya liprómetia licúmplia lishínaa liá'a ley Moisésca. Linácueji liá'a léwa limáca liyá jái cristiánocai. Pablo jócai áabenaa wówa lijácha. Litána linácu liáni liá'a cáshta libánuani nalí ná'a chóniwenai Galacia rícu sánaca ne lécchoo áabai litánani. Limá'ee ái áabai rími wówashi já'a rúneirriu quéewique'e wéewa wawásedacoo wéebida Jesucristo nácu. (Hch 7:8).

Circuncidar Náiju lichípi juáta íimanaa. Áabaimi señal áabenacta nayá Dios yáajcha ná'a judíobinica. (Lc 2:21).

Cobradores de impuestos Liyáali Jesús éerdimi, ná'a cacóbracani impuesto natráawajaa romanobinirru. Nayá judíobini, ne chacábacanaa nayúda ná'a romanobinica nawánacaala danáanshiyu ná'a chóniwenai judíobinica quéewique'e napáida warrúwayu nalí ná'a romanobinica. Ná'a romanobinica nacónquista ná'a judíobinica ya nabánua nayá danáanshiyu mawí. Tándawa ná'a judíoca máashii nacába nayá ná'a cóbrenai impuesto. Ne lécchoo aje'errinaa nacacóbracani impuesto nasáta mawí liúcha liá'a nacóbrauca, namáacaque'iú lijácha liá'a warrúwaca nalíwau nayá jájiu. (Mt 9:9; 20:22).

Concilio Náawacactau ná'a wánacaleenaica. Náawacactau ná'a wánacaleenai quéewique'e natáania méenaami nácu liá'a cawéni mawí. Ejemplo: (Hch 15:1-35).

Condenar Yúquerriu jíconaashi nácueji ya limédaca máashii. (Mt 5:21,22).

Confesar Lirrécunusia ya limá jáicta liméda áabai jíconaashi o liméda méenaami, sáicabee o máashii. (Mr 1:5).

Consagrarse Washírricta báqueerri o áabata Diosru'inaa. (Hch 13:2,3).

Convertirse: Éejuedeneu nayáu Diosru, lináawida liwíteu, éenalicerri lisíntia ya liá'a limédanica. (Lc 1:16; Mt 4:3).

Cordero de Dios Juan liá'a cabáutisacaica, liá lijí'inaa Jesúsca “cordero Dios shínaa” (Jn. 1:29,36). Nawítee séewirrinaa ná'a judíoca, náiinua bábai cordero chaléjta ofrendayu Diosru quéewique'e lipérdownaa nashínaa najíconaa. Ne máanal'iinaa liá'a cordéroca linácueji liá'a liúca lírranau, nacábacani chaléjta libícaubaliyu nalí ná'a chóniwenai cajíconaani. Liá'a chóniwenica limédani majíconaani Dios tuímirricula. Ne liyáwa Jesús náa lijí'inaa cordero Dios shínaa, níwata léejuedacaala licáwicau chaléjta sacrificioyu quéewique'e quinínama washínaa wajíconaa lipérdownaacani ne mamáarraca érri'l'inaa. Ne liá'a wacábani visiónca liá'a yáairri apocalipsis cinco rícu, Cristo liyáwa licábacanaa chaléjta cordero. (Jn. 1:29,36).

Corona Ái chámái licábacanaa corónaja: áabai corona litéeni liá'reyca, liwówau'l'inaa limáca liyácala rey; liá'a áabai licábacanaa corónaca náani chaléjta premiouy cawéniica, napóstacta o nacánacacoo, o báqueerri soldado jócai cáarrunaa níwata léewaque'e ligáanaca liá'a jináwiu ná'a lishínaa líjínaica. Ne áabatacta chuánshi corona limédani'l'inaa chaléjta licábacanaayu, o'icábateni chaléjta limáyu liáni (2 Tm. 4:8 ya Ap. 2:10), ta néeni éewa imédacaja chaléjta “premio”.

Costumbre Le wíteeshica; namédani léjta séewirrinaa limáyu'u liá'a nawíteeca. (Lc 1:9).

Cristiano Cristiano wówerri limáca “báqueerri chóniwerri síguerri Jesucristo”. (Hch 11:26; 26:28; 1 Pd. 4:16).

Cristo Liá'a chuánshica Cristoyu finuerri nachuániyu ná'a griégobinica, liwówau'l'inaa limáca “báqueerri chóniwerri nadúnuni acéiteyu”. Báinacumi Dios wína'l'inaa liá'reyca chóniwenai Israel shínaaca, liá'a sacerdóteca lidúnuni acéiteyu chaléjta licábacanaa liwówau'l'inaa limáca liyácala nawínani lirrúsai'l'inaa liá'traáwajuca. Ne Dios liprómetia libánua báqueerri cawásedacai liwásedaque'e ná'a chóniwenica, ne liá lijí'inaa “Mesías” o “Cristo”, líyadaque'e lirrú liá'a mawí sáicacalani quéewique'e limédaqui jíni. Jicába limáni nácucha liá'a chuánshica Mesíasca. (Mt 1:16; 11:2; Jn. 1:41).

D

Desierto Wáunamactalaca. Á'a wáunamactalala ái já'a píituirrimi banácali, ne aje'érriña chóniwenai yáa néeni. (Mt 3:1,3; Mr 1:3,4).

Diablo, Satanás Wawásimi, liá'a chúnsai lijínai liá'a Diosca ya liá'a washiálicuerrica. (Mt 4:1-11).

Diácono Diácunu, cayúdacai pastor ya chóniwenai iglesia rícu sánaca. (1 Tm. 3:8-13).

Discípulo, estudiante Disípulu, quéewidacanico, cháwa nají'inaa jí'i ya nají'inaa ná'a éebidenica ya ná'a yáinecoo Jesús íshiirricu. (Mt 5:1). Jicábate liéni chuánshi apóstoluca.

Doctrina Néewidaucu, macábai bátani éewidacaishica. (Mt 7:28).

E

Emperador Léjta presidente, ne liyáali éerrite, liá'a emperadorca wánacaleerri íchaba paísbini nácu. (Mt 22:17).

Escriba Ná'a escribaca nayája ná'a quéewidacanica lishínanaa liá'a leyca ya ná'a wánacaalashi Dios shínaaca lirrícu liá'a Antiguo Testamento. Mt 5:20; Lc 6:7.

Esperanza Wawáalia liáni wanéndani wayáca. (Hch 24:15; Ef. 1:18).

Espíritu inmundo Espíritu máashii, espíritu cachájulai, demonio. (Mt 10:1; 12:43).

Espíritu maligno Espíritu máashiica. Ná'a espíritu máashiica (diablo shínaa) cashírruedacani Wawásimirru. Liyájurricani méda máashii chóniwenairru, liwána jócu naméda Dios wánacaala quéewique'e naméda Wawásimi wánacaala. Aje'errinaa liwárruacoo chóniwenairru, náta limédacta mawí liwánacaala liá'a Wawásimica ya liá'a máashiica. (Mt 10:31; Ef. 6:16).

Evangelio Bangéliu, sáicai chuánshi. (Mr 1:15).

F

Fariseo Fariséu. Chóniwerri yáairri náajcha ná'a religioso judíobinica Cristo éerdimica. Bájialani machácanica linácu liá'a leyca Moisés shínaa ya áabata wíteeshi mawí. (Mt 3:7; Lc 5:17).

Fe, creer Éebiderri, lirríshibia léjta yáawaiyi áabata jócai licába. (Mt 6:30; Lc 5:20).

Fornicación Jáicta báqueerri washiálicuerri rúwawai báquetoo íinetoo yáajcha namédaque'e máashii, jócani cásau újnibii. (Mt 15:19; Hch 15:20,29).

G

Gentil, paganos Liá'a jócani judío, léjta wayá; ná'a jócani éebida Dios nácu, aje'errinaa nawówai naméda liá'a chuánshi pagano. (Mt 4:15; 12:21).

Gloria Cadánani wérri balíbalibeca, cáwanai, cawéni bájialanaa. (Mt 16:27).

Glorificar Náa íchaba sáicai wérrica, naméda máanui ya cawéni wérri. (Mt 5:16).

Gracia Mawénii. Sáicai wérricajani liá'a médani nuájcha. (Mt 10:8; Ef. 2:8).

H

Hades Máanali wówanaami yáarrui. (Lc 16:23).

Heredar Ríshibierri limáacanimi liá'a léenajirrica o báqueerri chóniwerri. (Mr 10:17).

Heredero Liá'a ríshibierri'inaa limáacaniminaa liá'a báqueerrica. (Mt 21:38).

Herodes Liá'a wáalii Testamento rícu, ái cuatro washiálicuenai báawachani náucha wáacoo nají'naate Herodes: 1. Liá'a rey Herodes, lijí'naa Magno, liyá'ee rey liyáali éerrimi Jesús jiá'inau. Liyáwa bánuerrimi náiinua liá'a samálita Jesúsca, (Mt 2:1-22; Lc 1:5). 2. Herodes Antipas, liyáwa gobernador Galilea shínaa Jesús prédicalinaa ya limédalinaa jócai nacába cáji. Liyáwa cásechoo liájcha ruá'a Herodíasca, lirrímetooca, ya libánua náiinua Juan cabáutisacaica. Ná'a judífoca natée jíni Jesús néerra quéewique'e licástigaaque'ini liáni Heródesca, jócu'inaa nacrúcifica újnibini, (Mr 6:14-29; Lc 23:6-12). 3. Herodes Agripa, quéechanacu sái reyca cánquedeerrimi ná'a éebidenaica Cristo nácu quéechanacu sáimi iglesiaca. Liwána náiinua Santiago, liá'a Juan éenajirrica, (Hch 12:1-23). 4. Liá'a rey Herodes Agripa segundo rícu, liá Pablo jíconaa ya liwána liácoo Romala quéewique'e César éeda lituínaa, (Hch 25:13-26; 26:19,27-32).

Hijo del hombre Báqueerri cáiiwadedacai Dios chuáni báinacumi Testamento rícu lijí'naa Daniel, litáania linácu liá'a wásedeerri Dios bánuani áaqueji quéewique'e liwáseda chacáalee najíconaa yúchau, lijí'naa liéni cawásedacai Washiálicuerri Cíuleeca. Léewa liwówa limá liáni liyácala Dios bánuani, ne liwáalia Dios dánani; ne liyáalimi chái cábacanaa chónierrica, ne chái léccchoo léjta Dios. Jesús li'úsatee liéni jí'inaashica níwata jócu liwówai chóniwenai cúnusia liyá léjta "Mesías/Cristo" quéechanacu'inaa liméda lishínaa tráawaju, níwata ná'a chóniwenica wáalianaa áabai wítashi yúquerricoo linácu liá'a chítashia'inaa léja liá'a "Mesías/Cristoca". (Mt 8:20).

Hipócrita: Chóniwerri méderri licábacanau jócai yáawaa, léjta liwáaliacchoo chámái lináni cábacanaa, chámái wítee. (Mt 6:2,5; 7:5).

Honor Liá'a wáneerri máanui nacá'a báqueerri o cawénica. (1 Tm. 1:17).

Honra Licábacanaa sáicai wérri; jócai naséwica yáarru. (Mt 13:57).

Humilde Imýai, médeneu imýai wérriyu, jócai fachósui. (Mt 5:5).

Humillar Natágdedau, báinatau, náurrucuedani, nedani wéni éenaa. (Mt 18:4).

I

Infierno: Náarrui náctalau ná'a máanali wówanaami jócani wásedau, yáarruishi cástigu shínaa. (Mt 5:22).

Inicuo Máashiicai, máashii wérri. (Mr 15:28).

Incienso Juménibee lishínanaa nafrésiani Diosru, ne léccchoo na'úsani liúcha bináawala léjta limáyu'u liá'a Bíbliaca. (Mt 2:20).

Inspiración Wíteeshi, chacábacanaa, liá'a danáanshi narríshibianimi ná'a chóniwenai tánenaimi liá'a Bíbliaca. (2 Tm. 3:16).

Intérprete de la ley (doctor, quéewidacai) Liá'a jéderrimi ley ya éewiderrimi chóniwenai templo rícu. (Mt 22:35; Lc 7:30).

J

Juez Chóniwerri máirri sáicaquictani o jócta máashiiquictani; liá'a máquerrico limá'inaaca áabai juicio rícu. (Mt 5:25).

Juicio Namáyu'ca, liá'a méderrico quéewique'e náa lijíconaa o jócta nawáseda báqueerri liá'a náani jíconaa. (Mt 5:25).

Jurar Lijúra, Dios médani nulí máashii jócta numá liá'a yáawaiyica. (Mt 5:33-37).

Juzgar Nacábadeda áabibi, liáni jíconaa. (Mt 7:1,2).

Justicia Liméda liá'a sáicaica ya machácanica. (Mt 3:15).

Justificar Wamá yáawaa jiníca lijíconaa liá'a báqueerrica. (Mt 12:37).

L

Langosta Léjta irríchu máanui. Ái éerrija'a éenaa licuéne naméda namánshudacau, éewenai náacoo áabai yáarrushi wáli rícula ya íyenai bájialanaa. (Mt 3:4).

Legión Íchaba wérri. Áabai legión wáleerri chaléjta cuatro mil cáashia seis mil néerra namánabaca ná'a soldádoca. (Lc 8:30).

Lepra Bálinerri chorrówa nácu íyeerri náinaa. (Mr 1:40).

Levadura Liá'a wáneerri páani mûrracacoo. Éewidacaishi jócai yáawayi. (Mt 16:6).

Leví Leví báqueerri licúulee náiibicha ná'a doce léenibimi liá'a Jacob, ná'a nawérrinaibimica doce tribu Israel shínaamica. Léenibimi liá'a Levíca nashírriwai natráawajaaque'i Dios shínaa templo rícu. Ná'a sacerdótebinica nawína náiibichau ná'a Leví éenibimica. Leví líjí'inaa léccchoo bácai náiibicha ná'a doce quéewidacanicoo. Ajé'érriinaa líjí'inaa Mateo, (Mt 2:14; Lc 5:27-29). Liyáwa tánerri bangéliua Mateo rícu sáica.

Levita Washiálicuerri Leví cúuleemi. Chóniwerri tribu Leví shínaa. Ná'a' levítabinica nayáwa cashírruedacani nalí ná'a' sacerdótebinica. (Lc 10:32).

Ley, leyes Liá'a wánacaleerricani namédacani o jócu wéeca. Liá'a ley Dios shínaa tánerrico lirrúcu liá'a quéechanacu sánaca lirrúcu liá'a cinco cáshtaca Bíblia rícu; tánda wasúwa néerra léccchoo ley Dios shínaa liwáni lirrú liá'a Moisésca quéewique'e saíci nalí ná'a' jishínaa chóniwenai, ya léccchoo quéechanacu sói nawíteeca chóniwenica ya Israel shínaa léccchoo. Áabata texto rícu á'a Nuevo Testamento néenei liá'a chuánshica ley wówerri líiwaca quinínama liá'a Antiguo Testamento néenee saíca o quinínama narrícu ná'a Cáashta majíconaanica. (Mt 5:17).

M

Mandamientos Wánacaalashi. (Mt 15:3).

Maravillas Bésuneerriu méenaami cawéni wérri jócai néewa náiwaca, áabata jócai nacába cáji. (Hch 2:11).

María Liá'a wáalii Testamento litáania íchaba íina nácu liyú jí'inaashi jiliéni: 1. María, Jesús túwa. 2. María Magdalena. Ruá'a Jesús jédaní yúcha siete espíritu máashii; ruyá íinuechoo rumédacoo ruácoo Jesús íshíirricu, (Mt 27:55-56; Mr 16:9; Lc 8:2). 3. María Betania néenee sáu, ruá'a Marta éenajetooca ya Lázaro. Wáaichoo ruyáca Jesús íiba néeni ruéemi ruyáca lichuáni rícuejiu. 4. María, natúwa ná'a' Santiago ya José. Ruáni Maríaca ruyá rója ruá'a línu liéni Cleofásca, ne jócai yáawaiiyu líinuca, (Mt 27:56; Mr 15:40; 16:1; Lc 24:10). 5. María, litúwa liá'a Juan Marcosca. Ruáni Maríaca wáalechoo rúbanau Jerusalén rícu náwacactau ná'a' éewidenaicoo Jesús yáajcha, (Hch 12:12).

Mesías Cháwa limá Cristo hebreo chuániyu, chái wówa limá léccchoo “Liá'a Dios níwani quéewique'e liwáseda chóniwenai ya liwánacaala cainabi nácu”. (Mt 1:6; 11:2; Jn. 1:41).

Milagro Miláagru, jócai nacába cáji. (Mt 7:22; Hch 8:13).

Ministro Liá'a cashírruedacani liwácalirru; liá'a catráawajaacai liwácalirru, ne léccchoo wówerri limáca náajirra rími, báqueerri tráawajairri léccchoo báqueerrirru. (Lc 4:20).

Misericordia Carrúni jináata, nénderrica, licábani níinaashiyu. (Mt 9:13).

Misterio Áabai jócai wéewa wáa léenaa o wáiiwadeda saíca, aje'érrinaa wáiiwadeda cabáyainta chuánshi. (Mt 13:11).

Moisés Moisés báqueerri máanui líderca chacáalee Israel shínaaca. Léerdimi liá'a nayá'inaa chacáalee shínaa nayá'inaa esclavoyu Egipto rícu, Diosja wína Moisés lijédaque'i ná'a' chóniwenica

chaléeni báawachala ya lítéeque'e nayá chaléeni cainabi liwówai'inaa liá nalí ná'a nawérrinaibimica. Dios íyadau séewirrinau lirrú liá'a Moisésca liá'a yáawaiiyu. Dios méda íchaba sáicai nacába cáji Moisés rícueji. Dios liá Moisésru Diez máanabaca léewidani nácu, ya léccchoo ley liéni ruliá chacáalee Israel shínaaca. Quinínama liáni tánnerri lirrícu liá'a cinco cáashtaca Bíblia rícu, ya lirrícu liá'a báinacusaimi Testamentoca. Lijí'inaa cáashta Moisés shínaa, náa wáni náani: Génesis, Éxodo, Levítico, Números ya Deuteronomio. (Mt 17:3; Lc 16:31).

N

Neófito Jócai yáa léenaa áabata sáica, cháictairru cawíteecaica. (1 Tm. 3:6).

O

Ordenanza Áabai nawánacaala o áabai wánacaalashi máirrica liá'a arrúnai wamédaca o jócuwee wamédani. (Lc 1:6).

P

Pacto Áabai áabebacta; áabai wamáyu'ca bájialai yáawaiyica náiibicha ná'a chámata o mawí chóniwenaica. Ajel'errinaa Dios liyá jájiu liméda áabai pacto ya liá chóniwendarro quinínama liá'a narrúnaanica quéewique'e licúmplia lishínaa limáni liáca. (Mt 26:28; Hch 3:25).

Parábola Chaléjta licábacanaa, comparacioni. (Mt 13:3).

Paz Sáictacta nawówa, jinícta íinua yáacashi ya quinínama yáairri macháunica. (Mt 10:34).

Pecado Cajíconai, namédacta máashii, jócu naméda liwánacaala liá'a Dios chuánica. (Mt 1:21; Lc 5:20).

Perdición Yúquerriu, pérderriu, jócai jiáu, lijédani áaqueji ya lináneewa liúcha liá'a Diosca. (Mt 7:13).

Primogénito Liéni chuánshica liwówai'inaa limáca, quéechanacu sái licúuleeca. (Lc 2:7).

Profeta Íwadedeerri Dios chuáni. (Mt 1:22; Lc 4:17).

Promesa Liá'a limánimi nácula liáca. (Lc 24:49).

Publicano Publicáanu. Ná'a publicanoca nayáwa nájirra ná'a wánacaleenaica tráawajaine nacacóbraca impuesto romarru, tádawa nayáccunica jócani nawówai ya nacábani léjta náwidene nayáu nashínaa chúsai nacáinabi júntau. (Lc 5:27).

R

Ramera Íinetoo rúmba. (Mt 21:31; Lc 15:30).

Rebelión Jócai méda nawánacaala, lichánau najúnta náa'a wánacaleenaica. (Hch 26:19).

Reconciliar Éejuerriu sáicta liwówa liájcha. (Mt 5:24).

Redimir Léejueda báaniu, liwáseda báqueerri nawánacaala yáarru warrúwa nácueji, liwáseda liúcha liá'a liúcactalacoo ya léejua báaniu liyá Dios yáajcha. (Lc 1:68; 24:21).

Reino de Dios Dios wánacaalactalaca o liwánacaalactala liá'a éerrica, wówerri limáca Dios wánacaalactalaca. (Mt 6:33; 7:21).

Religión Nayácta liá'a wíteeshica, o liá'a néewidani nácu nayá náa'a chóniwsinaica néebidaque'e liyája'a linácueji liá'a diosca o liá'a éerri jócai wacába, ya liá'a arrúnai'inaa namédaca lirrú sáicai. (Mt 6:1).

Resucitar Éejuerri licáwicarru, jáicta náa'a máanalinica néejoo nacáwiacoo báaniu. (Mt 16:21).

Revelación Líyada liá'a báyeerrimico, liwána nacúnusia áabai yéerri cabáyainta. Dios liá nacúnusia liá'a liwówaini chóniwenai yáa léenaa nácu. (Mt 2:12; Ef. 3:3).

Sábado Sáwadu, éerri nawówa íyabactacoo nashínaa náa'a judíobinica, chalécchoo lijí'inaa liá'a éerri nawówa íyabactacoo. (Mt 12:1).

Saduceo Saducéu. Chóniwerri yáairri náajcha náa'a religioso judíobinica, áulabani ne cadánani mawí nalí náa'a fariséobinica, nayá políticobini lécchoo. Jócani éebida nacáwiacoo náa'a máanalica jiní ángel nácu. (Mt 3:7; 16:6).

Salvador Sálwadorru, cawásedacai, liá'a jéderri wayá Dios shínaa cástigu yúcha. (Lc 1:47,69).

Samaritano Samaritánu. Chóniwenai liá'a cáinabi shínaa jí'ineerri Samaria. Náa'a samaritánobinica jócani chúnsana judíobini, níwata quéewisani áabi chóniwenai yáajcha jócani judíobini. (Lc 10:33).

Sacerdote Náa'a sacerdótebinica washiálicuenaimi naníwani lirrú sái'inaa quéewique'e lifrésia sacrificio Diosru nanácueji náa'a chacáalee Israelca. Namédani séewirrinaa á'a templo Jerusalén néeni. Náa'a sacerdótebinica naníwani náiibicha náa'a Aarón éenajinaimica. Tádawa quinínama nayá Leví táqueenaimi. Liá'a sumo sacerdóteca liyáwa mawí cawénica quinínama náucha náa'a

sacerdótebinica. Nawínani liá'a sumo sacerdóteca áabai camuí, liáwinaami néejoo nawína báqueerri. Liá'a sumo sacerdóteca liyáwa liá'a chóniwerri bácai éewerri liwárruacoo chaléeni yáarrushi mawíyi majíconaaaca templo rícu, nafrésiacta Diosru sacrificio chúnsai najíconaa nácueji ya léccchoo najíconaa nácueji ná'a chóniwsenaica. Mt 8:4; Lc 10:31.

Santificar Lijédani máashii íibicha lirrúwoo ya limáacaque'ini báawacha Diosru'inaa. (Ef. 5:26).

Santo Sáantu, shírrerriu éerri shínanaa yúcha yáirri bácai Diosru. (Lc 1:35).

Sinagoga Sinagóga. Cuíta náawacactau ná'a judíobinica. Liá'a cuítaca chaléjta liá'a escuelaca ya náawacactau nachúniqe'e chacáalee shínaa wówashi. Lisírbia léjta templo, escuela ya cuíta náawacactau, ne néeni jócai nafrésia sacrificio. (Mt 4:33).

Soberbia, orgullo Mawíyii sáictai cábacoo, mawíii máanui cábacoo, fachósui. (Mr 7:22).

Sumo sacerdote Sacerdótebiní wácali, liá'a sacerdote chúnsai, nawácanai ná'a sacerdótebinica. (Mt 26:3, 65).

T

Tabernáculo Tabernáculu. Chái cábacanaa léjta templo, léjta áabai carpa, néewani nacárraledaca quéewique'e náanedadacani, ya táshia náiinuctala jíni néejoo nabárruedacani. (Hch 7:44).

Tentar Liwówaini licába cácoo máashiuiquictalaca, léeneda liméda licábau liméda liá'a máashiica. (Mt 4:1; 1 Tes. 3:5).

Tribunal Nawáctacoo ná'a chóniwenai máinai sáicai o máashiuiquictacani, léjta áabai juzgado wáalee. (Mt 27:19; Hch 12:21).

U

Ungir Lijúsuaní nácu acéiteyu áabai tráawajuyu sáicaica. (Mr 6:13; Lc 4:18).

V

Visión Áabai báyeerricoo nacábani lirrícueji áabai litána, natuírricu sái. (Mt 17:9; Hch 9:10).